

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

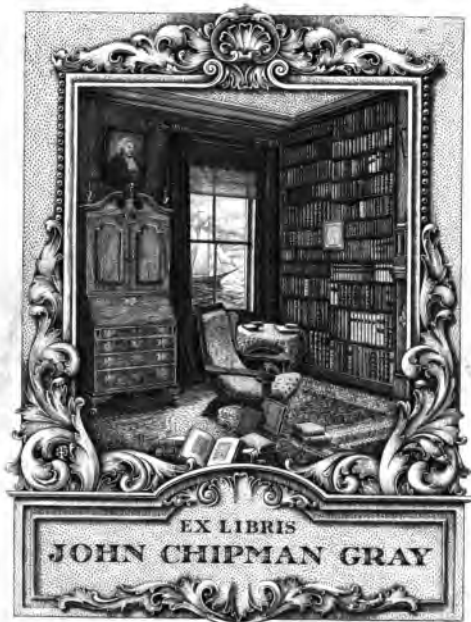
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

HD WIDENER

HW P98L Q

C
1276
3.3

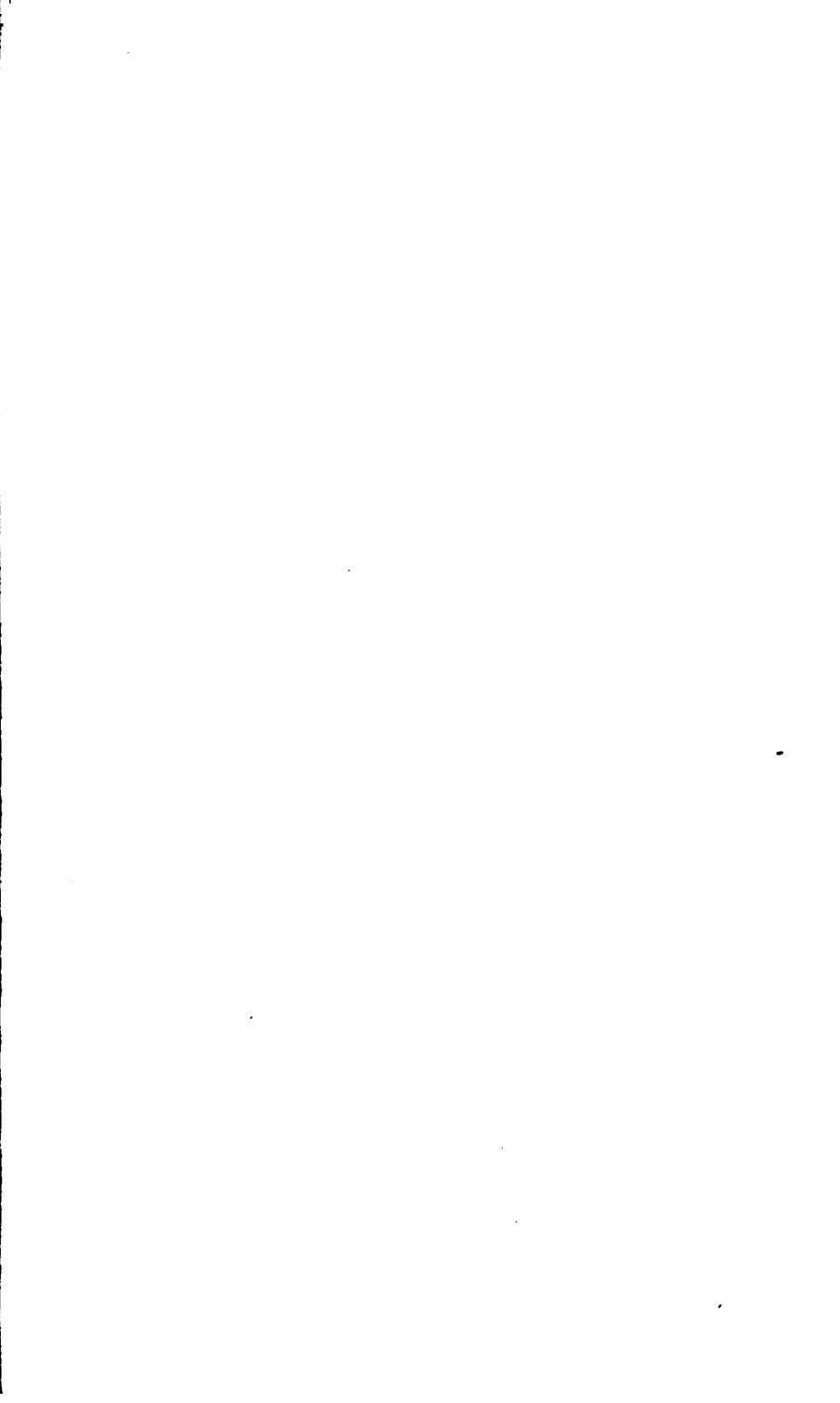
EX LIBRIS
JOHN CHIPMAN GRAY

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE LIBRARY OF
JOHN CHIPMAN GRAY
CLASS OF 1859
PROFESSOR OF LAW 1875-1913

9/10/50 ~~11/8~~
157- R.C

2008

1-10-2

THEOLOGIA

MORALIS

ILLUSTRISSIMI AC REVERENDISSIMI

D. ALPHONSI DE LIGORIO,

OLIM EPISCOPI S. AGATHÆ GOTHORUM,

ET RECTORIS MAJORIS CONGREGATIONIS SS. REDEMPTORIS,
A PIO VII, 15 SEPTEMBRIS ANNI 1716 BEATORUM PASTIS
ADSCRIPTI ADJUNCTA IN CALCE PERUTILI INSTRUCTIONE
AD PRAXIM CONFESSARIORUM UNA CUM ILLUSTRISSIMI
AC REVERENDISSIMI JOANNIS DOMINICI MANSI AR-
CHIEPISCOPI LUCENSIS EPITOME DOCTRINÆ MORALIS ET
CANONICÆ EX OPERIBUS BENEDICTI XIV.

EDITIO CÆTERIS CORRECTOR.

TOMUS PRIMUS.

*Continens Tractatus de Conscientia, Legibus, virtutibus
Theologicis et primo Præcepto Decalogi.*

ANTVERPIÆ,

È PRELO JANSSENS ET VAN MERLEN IN PLATEA
CORIARIORUM.

1821.

C 1276.3.3

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE LIBRARY OF
JOHN CHIPMAN GRAY
GIFT OF ROLAND GRAY

SEP 4 1934

2

Belgii Clero salutem.

ETSI in Belgio numquam defuerint Scriptores tanto virtutum et scientiæ fulgore conspicui, ut in difficilioribus tum fidei morumque, tum Ecclesiasticæ disciplinæ exortis controversiis, ab ipsis summis orbis catholici moderatoribus sæpius consulerentur, et haud paucos S. Theologiæ discursus, variis eruditionum generibus refertos, in perennem Belgii nostri gloriam evulgarint: cum tamen artes omnes, atque hominum scientiæ temporis tractu, accuratiori rerum experientiâ, atque altiori mentis indagine perfectiores evadere consueverint; ita et THEOLOGIAM MORALEM, tametsi fidei dogmata, quibus innititur, immobilia ex Deo sint mansura, ad aptiorem tamen ordinem redigi, majori claritate expandi, atque ampliori utilitati accomodari posse, cunctis æquis rerum ponderatoribus lucidissimè constabit.

Apertâ hac veritate convictus BEATUS ALPHONSUS DE LIGORIO, EPISCOPUS S. AGATHÆ GOTHORUM AC LONG. SS. REDEMPTORIS FUNDATOR, omnes animi vires ad unum et absolutissimum Theologiæ moralis corpus concinnatum intendit; quem arduum laborem solerti animo suscepit, atque duris, passim obviis, obstaculis devictis, ad optatum finem pertraxit. Trames, quo Beatus ac doctissimus ille vir constantè incessit, est VIA MEDIA. Proptereâ curam omnem atque studium eò constanter direxit, ut utrumque extremum prudenter declinaret.

Doctissimum, illustrissimum ac Beatum Alphonsum scopum, quò collimabat, rectè attigisse, omnes doctrinâ pollentes theologi profitentur. Testis est Benedictus XIV (1) qui illius opus non modò approbavit, sed etiâ in eruditissimis suis lucubrationibus *De Synodo diœcesana*, sæpius in medium adducere haudquaquam dubitavit. Testis est magnum ac celebre Seminarium *De propagandâ Fide*, ubi Theologiæ morali R. P. Gab. Antoine recens hæc et absolutior præfertur. Testis est ipsa S. R. Congregatio, quæ, cum Sanctitatem et *Doctrinam* Alphonsi, illius Beatificationis causâ, perscruta-

---

(1) Huic labores suos dedicaverat, à quo litteras die 15 julii 1755 recepit, quibus *Theologia hæc moralis, utpote plena scientiâ, securæ universalisque praxis et omnibus admodum utilis laudatur.*

retur, *Doctrinam ejus Sanam et Salutarem* reperit palamque est professa. Testes quoque sunt tot tantaque Italiae Diocesium Missionumque tyrocinia, necnon innumeri tum Germaniae, tum Hispaniae ipsiusque Galliae theologi curati, qui theologiae hujus moralis undecim editiones, quamvis vilissimâ chartâ exilibusque typis excusas, tantillo temporis spatio, magno pretio coëmerunt, et eò usque exhausserunt, ut vix unum alterumve exemplar nobis comparare valeamus. Testes denique sunt tot Missionarii univrsim dispersi, qui magnum animarum lucrum *salutari illius doctrinae* adscribere non verentur.

Beatissimo ac Sanctissimo

P A T R I

BENEDICTO XIV.

PONTIFICI MAXIMO.

ALPHONSUS DE LIGORIO.

TUÆ Dignitatis Majestas, Beatissime Pater, doctrinæ, atque eruditionis tuæ fastigium, ne Tibi hoc meum Opus Morale simpliciori, ac prorsus humili stylo conscriptum exhiberem, aut suadere me omnino, aut dubitantem deterrere magno-
perè debuissent: summa verò sanctitatis Tuæ benignitas, ac ferventissimus zelus, qui in Te semper enituit, prius ut optimi Præsulis singularum Ecclesiarum partes absolveres, et deinde ut Summi universalis Ecclesiæ Pastoris muneri vigilantissimè satisfaceres, me impulerunt, ut hos tenues labores meos, quos non nisi pro animarum salute suscipere, et in publicam edere lucem constitui, Tibi libentissimè dedicarem. Cum enim fuissem Dei beneficio vocatus ad Missionum ministerium pro adjuvandis populis per rura dispersis, iisque potissimum, qui spiritualibus magis destituntur auxiliis, visa mihi ad hoc fuit necessaria scientia plusquam mediocris Rerum Moralium, quæ tum ad instruendas, tum ad regendas animas esset accomodata. Qua de re tam pro mea, quam pro Juvenum nostræ Sodalitatis intelligentia opportunum duxi opiniones probabiliore, utilioresque ad animarum salutem seligere. Cumque plurimis per plures annos relectis Auctoribus tam benignæ, quam rigidæ sententiæ,

alios nimium benignitati indulgentes , alios nimium austeritati addictos comperissem , operæ pretium me facturam credidi , si librum ederem qui mediam viam tenens , sententias magis veritati consonas , magisque scitu-necessarias ad conscientias dirigendas exponeret ; atque , hac arreptâ opportunitate , multa in eo ad praxim pertinentia , quæ Sacrarum Missionum exercitio didiceram , Fratribus meis committerem. Opus Deo iuvante cœpi , et absolvi , et absolutum typis demandavi : quod cum universè fuerit acceptum , rursusque debuerit publici juris fieri , in meliorem ordinem redegi , diligentius quibusdam doctrinis enucleatis , compluribus aliis adjectis , additisque insuper aliquibus Dissertationibus de infallibilitate Definitionum Pontificiarum , et de earundem supra Concilia superioritate.

At quia libri omnes , qui ex Theologiæ principiis Fidei , ac morum controversias pertractant , Tibi soli debentur , qui et summus es Theologiæ Princeps , unusque Ecclesiæ Moderator , Divinæ Veritatis conservator , et vindex , unusque controversiarum Iudex , ab ipso Deo singulari providentiâ ad hoc constitutus , prout dixit Maximianus Episcopus Constantinopolitanus (Epist. ad Orientales) « Omnes fines terræ , » omnesque veram Fidem profitentes in Romanorum Pontificum potentiam tamquam in Solem respicere , quem de cæteris mortalibus ex terrarum Orbe Conditor Orbis elegit , cui Cathedram magisterii principaliter possidendam tenere » perpetuo privilegiî jure concessit , ut quisquis divinum » aliquid , sive profundum nosse desiderat , ad hujus præceptionis oraculum , doctrinamque recurrat.

Hinc justè hoc Opus Tibi dicandum existimavi , eoque magis , quod una ex præcipuis causis , quæ me ad illud edendum induxerunt , fuit , ut cognitas omnes haberent saluberrimas Bullas , Epistolasque Encyclicas tuas , quæ tantoperè profuerunt , et proderunt usque ad seculorum consummationem universali morum reformationi cunctorum fidelium ; quandoquidem in eisdem S. T. summa prudentia neque ad nimium rigorem , neque ad nimiam benignitatem declinans , sed temporum defectui condescendens , mirâ suavitate disposuit id quod cum ingenti animi fortitudine sibi proposuerat.

Fuit præterea mihi consilium plurimas in medium doctrinas proferre , quas ex aureis tuis Operibus sum edoctus , quibusque S. T. non pauca immortalî recordatione digna atque ediscenda universæ Reipublicæ Litterariæ tradidit. Hæc enim tua grandis doctrinæ eminentia non minùs , quam reliquæ quæ in Te elucent virtutes , nempe morum integritas , admiranda a Propinquis alienatio , prudentia singularis ,

vii

incomparabilis salutis animarum zelus , et summo Sacerdotio apprimè necessarius , Te supremo Pontificatu dignissimum reddiderunt.

Demum si Librorum dedicationes solent testes esse grati animi , ac non immemoris acceptorum ab aliquo magno Principe beneficiorum , cum unus ipse sim ex Fratibus Congregationis SS. Redemptoris , cui Tu nuper Apostolicam Auctoritatem benignissimè accomodasti , oportebat jure merito , ut Tibi uni hoc Opus sisteretur , ac præterea nemini.

Tu igitur , Beatissime Pater , per illam , qua genus humanum complecteris , charitatem , per curam illam quam Christianis omnibus enixè et debes , et præstas , per illum ipsum cujus in terris vices fungeris Jesum Christum , excipe pietate qua soles hoc qualecumque munusculum , quod Tibi sacro , et præsentò , ut modereris , corrigas , deleas quidquid in eo veritati absonum visum fuerit ; et si quid boni est , faveas , et tuearis , paternaque , ac Apostolica Benedictione tua prosequi non dedigneris tum Opus ipsum ut animarum prosit saluti , tum me , Sodalesque meos , ut in nostro ministerio divinæ gloriæ cooperantes , uberrimum in vinea Domini fructum reportare valeamus.

Nostrium autem erit jugitur Deo fundere preces , ut universo Christiano Orbi Sanctitatem Tuam diu servet incolu- mem , diuque in terris relinquat , quò tandem aliquandò non sinè Omnipotentis Dei præsidio Catholicæ Religionis hostes , omnesque a vera Fide aberrantes ad ovile , fideliumque co- tum , ad unicum salutis portum felicissimè deducantur.

TRANSLATIO LITTERARUM
 SS. D. N. BENEDICTI XIV ITALICÈ SCRIPTARUM

QUIBUS COMMENDATUR THEOLOGIA MORALIS

Dilecto Filio ALPHONSO DE LIGORIO Presbytero Congregationis
 SS. Redemptoris.

DILECTE FILI, SALUTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM.

*ACC*EPIMUS vestras litteras datas octavâ junii unâ cum secundo tomo Theologiæ Moralis et aliis operibus a te editis, quæ, minoris licet mōlis, magnæ animarum utilitati inserviunt; gratum nobis fuit ea accipere, et præcipuè Tractatum Theologiæ Moralis (cujus dedicationem nobis factam acceptam habemus) quemque eâ, quâ par est, attentione perlectum, utiles observationes continere reperimus. Minimè tibi dubitandum, quin futurum sit, ut omnibus placeat quorum usui destinatur. Volvemus eum, et revolvemus, et confidimus, cæteros ejusdem operis Tractatus eâdem satisfactione, a nobis legendos.

Interim in nostræ erga te benevolentia pignus Apostolicam Benedictionem tibi peramanter impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam majorem die 15 julii 1755:
 Pontificatûs nostri anno decimo quinto.

TYPOGRAPHI LECTORI BENEVOLO!

LICET in exornanda hac nova Editione id præcipuè intenderimus, ut, quantum fieri posset, in eam non irrepererent aliqua menda, nihilominus pauca, eaque nullius ferè momenti, postquam folia sub prelo sudassent, invenimus, quæ ad calcem voluminis notata conspiciuntur, eaque nobis L. B. facillimè ignoscere dignabitur considerans, editionem Bassanensem ultimam, quâ velut auctiore usi fuimus, non tantùm mendis innumeris, sed et vitiis constructionis regulis repugnantibus passim abundare, adeò, ut vix occurrat pagina, in quâ non plura inveniuntur.

Quid præterea in hac editione præstitum sit, colliget L. B., eam cum Mechliniensi conferendo, in quâ lectorem monet Typographus, religioni se duxisse quoad orthographiam nihil immutare. Nos verò judicasse meritò arbitramur, plurima, quæ in Bassanensi editione sparsim occurrunt vitia, non Auctoris inscitia, sed Typographi summæ incuriæ adscribenda: quapropter ea, ntpote lectorem eruditum offendentia, corrigenda curavimus. Videre talia licet in Mechliniensi Editione pag. 294, in qua Leguntur seqq. *divinæ æquæ..... christiani omnes..... etc.* ubi omissione unius vocis *cui* totus sensus adeò fit obscurus, ut *Argo* sit oculatior oporteat, qui eum percipere valet.

Item pag. 377, ubi ex evang. Lucæ 12, v. 48, leget *multis loco paucis*; prout etiàm pag. 287, ubi legitur *Conciliaria Dicta*, cum textus secundæ Prop. Cleri Gallicani habeat *Conciliî Dicta*. reliqua Lector eruditus poterit observare.

Ne cursus Theol. Moralis, prout in protypo Bassanensi, materiis nimium diversis, continuo interrumpatur, utque singula volumina parè sint molis, proposuimus appendices hinc inde sparsas ultimo volumini annectere.

Index prolixior, seu explicatio capitum et dubiorum ad calcem tomi IX reperietur.

AD LECTOREM

*Qui rogatur ut legat hanc Præfationem pro
intelligentia totius Operis.*

CUM præcipuum sit intentum nostræ minimæ Congregationis SS. Redemptoris Missionibus vacare, cumque Missionariorum exercitio necessariò annexum sit munus conscientias Hominum instructionibus, et Confessionibus dirigere : Ideò plurimis ab hinc annis excogitavi Juventuti Sodalitatis nostræ librum de re morali tractantem tradere, qui mediam inter alios aut nimis rigidos, aut nimis benignos viam teneret. Opus absolvi, sed quia nimis festinanter fuit illud typis demandatum, ut aliis satisfacerem, mihi nonsatisfeci; plura enim in eo vel non bene excussa exciderunt, vel confuso ordine fuerunt exposita. Idcirco, cum ea diligentiore examine; nec non clariore methodo indigere animadvertissem, animum ad secundam editionem applicui, in qua ad meliorem ordinem omnia redigere curavi, et utilissimis doctrinis librum copiosorem reddere. Nonnullas etiã opiniones (temporis decursu rebus ad utiliorem trutinam revocatis), hominem me agnoscens, reformavi. Neque in hoc erubui, cum D. Augustinus non erubuerit in pluribus se retractare; Sicut etiã D. Thomam fecisse testantur Cajetanus, Catharinus, et Capreolus, ac ipse Doctor Angelicus (3. p. quæst. 9. art. 4.) sic fassus est; *Quamvis alibi aliter scripserim.* Ut enim Tullius dixit: *Sapientis est mutare consilium.* Et alibi: *Numquam laudata fuit in una sententia permansio.*

Nemini autem superfluum videatur post tot libros scientiam moralem pettractantes hunc me suscepisse laborem, quasi actum agerem, cum etenim plurimos legerim Auctores, alios inveni, qui plus æquo indulgentes iis qui (ut ait Isaias cap. 30.) dicunt; *Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt, loquimini nobis placentia;* consuunt pulvillos sub eorum capite, ut in peccatis miserè conquiescant: Haud enim dubitandum, multum detrimenti Dei Ecclesiam sentire ex istorum Auctorum sectatoribus, cum major hominum laxioris vitæ pars ad illos concurrat. Contrà verò reperi alios, qui ad reprobanda assueti quæcumque extremam rigiditatem non sapiunt, consilia cum præceptis confundunt, novisque mandatis conscientias aggravant, humanam imbecillitatem nihil pensi habentes, nihilque memores illius sacri Canonis (cap. ult. de Transact.) qui admonet: *In his verò, in quibus jus non invenitur expressum, procedas*

æquitate servatâ, semper in humaniorem partem declinando, secundum quod personas et causas, loca et tempora videris postulare. Et hoc modo jugum Christi Domini quod est suave, intolerabile reddunt, viamque salutis sic pluribus præcludunt, juxta illud S. Ambrosii : *Sunt etiã in nobis qui timorem Domini habent, sed non secundum scientiam, statuentes duriora præcepta, quæ non possit humana conditio sustinere.* In Psalm. 118. Serm. 5. Utraque sanè extremitas maxime periculosa, nam prima spatiosam viam relaxatione ad perditionem aperit; Altera (ut ait perdoctus Cabassutius in *Theor. jur. Præf. ad Lect.*) duplici tramite urget Animas in ruinam, erroneâ scilicet conscientiâ, et desperatione; cum plurimi, auditâ hac rigidiore doctrina, in mortaliâ labuntur vel credentes inesse lethale peccatum ubi non est, vel nimiam difficultate deterriti, impossibile putantes eo modo posse salvari, salutis suæ curam penitus abiciunt.

Propterea in lucem edere deliberavi hoc novum opus, quod inter opiniones nimis benignas et nimis severas medium locum teneret, quodque non tam diffusum esset, ut non facile legeretur, nec tam breve, ut in multis deficeret. Concinnatas in hoc reperies omnes quæstiones, et res morales, quæ magis ad praxim deserviunt. Ut verò sententias veritati conformiores seligerem in quacumque quæstione, non parum laboris impendi; per plures enim annos quamplurima Auctorum classicorum volumina evolvi tam rigidæ quàm benignæ sententiæ, quæ ultimò (ut arbitror) in publicum prodierunt. Præsertim autem sedulam operam navavi in adnotandis doctrinis D. Thomæ, quas in suis fontibus observare curavi. Insuper in controversiis intricatioribus etiã doctos Juniores consului.

Præterea hîc invenies in suis propriis locis diligenti studio adnotatos textus cum Canonicos tum Civiles ad rem pertinentes. Item Propositiones damnatas, et (quod utilius) Decreta recentiora Summorum Pontificum, et præcipuè Bullas, Sanctionesque nuper editas a SS. D. N. Papa Benedicto XIV. Necnon plurima hîc exposui quæ magis Missionum, et Confessionum exercitio, quàm librorum lectione didici. Ut autem justa methodus servaretur, Medullam Hermannii Busebaum præmittendam censei, non jam ut omnes ipsius Auctoris opiniones approbarem, sed tantum ut ejusdem methodum sequer, quæ inter aliorum Auctorum methodos ad res morales exponendas valde accommodata mihi visa fuit; deinde ut Tyronibus nostræ Cogregationis, juxta finem mihi principaliter propositum, magis prodessem, ad modum captu faciliorem meas Appendices studui exarare: In hoc enim maxime incubui, ut potius in claritate, quàm in sermonis elegantia abundarem.

1-10-2

THEOLOGIA

MORALIS

ILLUSTRISSIMI AC REVERENDISSIMI

D. ALPHONSI DE LIGORIO,

OLIM EPISCOPI S. AGATHÆ GOTHORUM,

ET RECTORIS MAJORIS CONGREGATIONIS SS. REDEMPTORIS,
A PIO VII, 15 SEPTEMBRIS ANNI 1716 BEATORUM FASTIS
ADSCRIPTI ADJUNCTA IN CALCE PERUTILI INSTRUCTIONE
AD PRAXIM CONFESSARIORUM UNA CUM ILLUSTRISSIMI
AC REVERENDISSIMI JOANNIS DOMINICI MANSI AR-
CHIEPISCOPI LUCENSIS EPITOME DOCTRINÆ MORALIS ET
CANONICÆ EX OPERIBUS BENEDICTI XIV.

EDITIO CÆTERIS CORRECTIOR.

TOMUS PRIMUS.

*Continens Tractatus de Conscientia, Legibus, virtutibus
Theologicis et primo Præcepto Decalogi.*

ANTVERPIÆ,

È PRELO JANSSENS ET VAN MERLEN IN PLATEA
CORIARIORUM.

1821.

C 1276.3.3

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE LIBRARY OF
JOHN CHIPMAN GRAY
GIFT OF ROLAND GRAY

SEP 4 1934

N

Belgii Clero salutem.

ETSI in Belgio numquam defuerint Scriptores tanto virtutum et scientiæ fulgore conspicui, ut in difficilioribus tum fidei morumque, tum Ecclesiasticæ disciplinæ exortis controversiis, ab ipsis summis orbis catholici moderatoribus sæpius consulerentur, et haud paucos S. Theologiæ discursus, variis eruditionum generibus refertos, in perennem Belgii nostri gloriam evulgarint: cum tamen artes omnes, atque hominum scientiæ temporis tractu, accuratiori rerum experientiâ, atque altiori mentis indagine perfectiores evadere consueverint; ita et **THEOLOGIAM MORALEM**, tametsi fidei dogmata, quibus innititur, immobilia ex Deo sint mansura, ad aptiorem tamen ordinem redigi, majori claritate expandi, atque ampliori utilitati accomodari posse, cunctis æquis rerum potteratoribus lucidissimè constabit.

Apertâ hac veritate convictus **BEATUS ALPHONSUS DE LIGORIO, EPISCOPUS S. AGATHÆ GOTHORUM AC LONG. SS. REDEMPTORIS FUNDATOR**, omnes animi vires ad unum et absolutissimum Theologiæ moralis corpus concinnatum intendit; quem arduum laborem solerti animo suscepit, atque duris, passim obviis, obstaculis devictis, ad optatum finem pertraxit. Trames, quo Beatus ac doctissimus ille vir constantè incessit, est **VIA MEDIA**. Proptereâ curam omnem atque studium eò constantè direxit, ut utrumque extremum prudenter declinaret.

Doctissimum, illustrissimum ac Beatum Alphonsum scopum, quò collimabat, rectè attigisse, omnes doctrinâ pollentes theologi profitentur. Testis est Benedictus XIV (1) qui illius opus non modò approbavit, sed etiâ in eruditissimis suis lucubrationibus *De Synodo diœcesana*, sæpius in medium adducere haudquaquam dubitavit. Testis est magnum ac celebre Seminarium *De propagandâ Fide*, ubi Theologiæ morali R. P. Gab. Antoine recens hæc et absolutior præfertur. Testis est ipsa S. R. Congregatio, quæ, cum Sanctitatem et *Doctrinam* Alphonsi, illius Beatificationis causâ, perscruta-

---

(1) Huic labores suos dedicaverat, à quo litteras die 15 julii 1755 recepit, quibus *Theologia hæc moralis, utpote plena scientiâ, securæ universalisque præxis et omnibus admodum utilis laudatur.*

retur, *Doctrinam ejus Sanam et Salutarem* reperit palamque est professa. Testes quoque sunt tot tantaque Italiæ Diocesium Missionumque tyrocinia, necnon innumeri tum Germaniæ, tum Hispaniæ ipsiusque Galliæ theologi curati, qui theologiæ hujus moralis undecim editiones, quamvis vilissimâ chartâ exilibusque typis excusas, tantillo temporis spatio, magno pretio coëmerunt, et eò usque exhausterunt, ut vix unum alterumve exemplar nobis comparare valeamus. Testes denique sunt tot Missionarii universim dispersi, qui magnum animarum lucrum *salutari illius doctrinæ* adscribere non verentur.

Beatissimo ac Sanctissimo

P A T R I

BENEDICTO XIV.

PONTIFICI MAXIMO.

ALPHONSUS DE LIGORIO.

TUÆ Dignitatis Majestas, Beatissime Pater, doctrinæ, atque eruditionis tuæ fastigium, ne Tibi hoc meum Opus Morale simpliciori, ac prorsus humili stylo conscriptum exhiberem, aut suadere me omnino, aut dubitantem deterrere magno-perè debuissent: summa verò sanctitatis Tuæ benignitas, ac ferventissimus zelus, qui in Te semper enituit, prius ut optimi Præsulis singularum Ecclesiarum partes absolveres, et deinde ut Summi universalis Ecclesiæ Pastoris muneri vigilantissimè satisfaceres, me impulerunt, ut hos tenues labores meos, quos nonnisi pro animarum salute suscipere, et in publicam edere lucem constitui, Tibi libentissimè dedicarem. Cum enim fuissem Dei beneficio vocatus ad Missionum ministerium pro adjuvandis populis per rura dispersis, iisque potissimum, qui spiritualibus magis destituuntur auxiliis, visa mihi ad hoc fuit necessaria scientia plusquam mediocris Rerum Moralium, quæ tum ad instruendas, tum ad regendas animas esset accomodata. Qua de re tam pro mea, quam pro Juvenum nostræ Sodalitatis intelligentia opportunum duxi opiniones probabiliore, utilioresque ad animarum salutem seligere. Cumque plurimis per plures annos relectis Auctoribus tam benignæ, quam rigidæ sententiæ,

alios nimium benignitati indulgentes , alios nimium austeritati addictos comperissem , operæ pretium me facturum credidi , si librum ederem qui mediam viam tenens , sententias magis veritati consonas , magisque scitu necessarias ad conscientias dirigendas exponeret ; atque , hac arreptâ opportunitate , multa in eo ad praxim pertinentia , quæ Sacrarum Missionum exercitio didiceram , Fratribus meis committerem. Opus Deo iuvante cœpi , et absolvi , et absolutum typis demandavi : quod cum universè fuerit acceptum , rursusque debuerit publici juris fieri , in meliorem ordinem redegi , diligentius quibusdam doctrinis enucleatis , compluribus aliis adjectis , additisque insuper aliquibus Dissertationibus de infallibilitate Definitionum Pontificiarum , et de earumdem supra Concilia superioritate.

At quia libri omnes , qui ex Theologiæ principiis Fidei , ac morum controversias pertractant , Tibi soli debentur , qui et summus es Theologiæ Princeps , unusque Ecclesiæ Moderator , Divinæ Veritatis conservator , et vindex , unusque controversiarum Iudex , ab ipso Deo singulari providentiâ ad hoc constitutus , prout dixit Maximianus Episcopus Constantinopolitanus (Epist. ad Orientales) « Omnes fines terræ , » omnesque veram Fidem profitentes in Romanorum Pontificum potentiam tamquam in Solem respicere , quem de cæteris mortalibus ex terrarum Orbe Conditor Orbis elegit , » cui Cathedram magisterii principaliter possidendam tenere » perpetuo privilegii jure concessit , ut quisquis divinum » aliquod , sive profundum nosse desiderat , ad hujus præceptionis oraculum , doctrinamque recurrat.

Hinc justè hoc Opus Tibi dicandum existimavi , eoque magis ; quod una ex præcipuis causis , quæ me ad illud edendum induxerunt , fuit , ut cognitas omnes haberent saluberrimas Bullas , Epistolasque Encyclicas tuas , quæ tantoperè profuerunt , et proderunt usque ad seculorum consummationem universali morum reformationi cunctorum fidelium ; quandoquidem in eisdem S. T. summa prudentia neque ad nimium rigorem , neque ad nimiam benignitatem declinans , sed temporum defectui condescendens , mirâ suavitate disposuit id quod cum ingenti animi fortitudine sibi proposuerat.

Fuit præterea mihi consilium plurimas in medium doctrinas proferre , quas ex aureis tuis Operibus sum edoctus , quibusque S. T. non pauca immortalis recordatione digna atque ediscenda universæ Reipublicæ Litterariæ tradidit. Hæc enim tua grandis doctrinæ eminentia non minùs , quam reliquæ quæ in Te elucent virtutes , nempè morum integritas , admiranda a Propinquis alienatio , prudentia singularis ,

Incomparabilis salutis animarum zelus, et summo Sacerdotio apprime necessarius, Te supremo Pontificatu dignissimum reddiderunt.

Denum si Librorum dedicationes solent testes esse grati animi, ac non immemoris acceptorum ab aliquo magno Principe beneficiorum, cum unus ipse sim ex Fratibus Congregationis SS. Redemptoris, cui Tu nuper Apostolicam Auctoritatem benignissime accomodasti, oportebat jure merito, ut Tibi uni hoc Opus sisteretur, ac præterea nemini.

Tu igitur, Beatissime Pater, per illam, qua genus humanum complecteris, charitatem, per curam illam quam Christianis omnibus enixè et debes, et præstas, per illum ipsum cujus in terris vices fungeris Jesum Christum, excipe pietate qua soles hoc quaecumque munusculum, quod Tibi sacro, et præsentò, ut modereris, corrigàs, deleas quidquid in eo veritati absonum visum fuerit; et si quid boni est, faveas, et tuearis, paternaque, ac Apostolica Benedictione tua prosequi non dedigneris tum Opus ipsum ut animarum prosit saluti, tum me, Sodalesque meos, ut in nostro ministerio divinæ gloriæ cooperantes, uberrimum in vinea Domini fructum reportare valeamus.

Nostrium autem erit jugitur Deo fundere preces, ut universo Christiano Orbi Sanctitatem Tuam diu servet incolumem, diuque in terris relinquat, quò tandem aliquandò non sinè Omnipotentis Dei præsidio Catholicæ Religionis hostes, omnesque a vera Fide aberrantes ad ovile, fideliumque coetum, ad unicum salutis portum felicissime deducantur.

**TRANSLATIO LITTERARUM
SS. D. N. BENEDICTI XIV ITALICÆ SCRIPTARUM**

QUIBUS COMMENDATUR THEOLOGIA MORALIS

**Dilecto Filio ALPHONSO DE LIGORIO Presbytero Congregationis
SS. Redemptoris.**

DILECTE FILI, SALUTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM.

ACCIPIMUS vestras litteras datas octavâ junii unâ cum secundo tomo *Theologiæ Moralis* et aliis operibus a te editis, quæ, minoris licet molis, magnæ animarum utilitati inserviunt; gratum nobis fuit ea accipere, et præcipuè *Tractatum Theologiæ Moralis* (cujus dedicationem nobis factam acceptam habemus) quemque eâ, quâ par est, attentione perlectum, utiles observationes continere reperimus. Minimè tibi dubitandum, quin futurum sit, ut omnibus placeat quorum usui destinatur. Voluimus eum, et revolvemus, et confidimus, ceteros ejusdem operis *Tractatus* eâdem satisfactione, a nobis legendos.

Interim in nostræ erga te benevolentia pignus Apostolicam Benedictionem tibi peramanter impertimur.

**Datum Romæ apud S. Mariam majorem die 15 julii 1755:
Pontificatûs nostri anno decimo quinto.**

TYPOGRAPHI LECTORI BENEVOLO!

LICET in exornanda hac nova Editione id præcipuè intenderit, ut, quantum fieri posset, in eam non irrepererent aliqua menda, nihilominus pauca, eaque nullius ferè momenti, postquam folia sub prelo sudassent, invenimus, quæ ad calcem voluminis notata conspiciuntur, eaque nobis L. B. facillimè ignoscere dignabitur considerans, editionem Bassanensem ultimam, quâ velut auctiore usi fuimus, non tantum mendis innumeris, sed et vitiis constructionis regulis repugnantibus passim abundare, adeò, ut vix occurrat pagina, in quâ non plura inveniantur.

Quid præterea in hac editione præstitum sit, colliget L. B., eam cum Mechliniensi conferendo, in quâ lectorem monet Typographus, religioni se duxisse quoad orthographiam nihil immutare. Nos verò judicasse merito arbitramur, plurima, quæ in Bassanensi editione sparsim occurrunt vitia, non Auctoris inscitiae, sed Typographi summæ incuriæ adscribenda: quapropter ea, ntpote lectorem eruditum offendentia, corrigenda curavimus. Videre talia licet in Mechliniensi Editione pag. 294, in qua Leguntur seqq. *divinâ æquè..... christiani omnes..... etc.* ubi omissione unius vocis cui totus sensus adeò fit obscurus, ut *Argo* sit oculatior oporteat, qui eum percipere valet.

Item pag. 377, ubi ex evang. Lucæ 12, v. 48, leget *multis loco paucis*; prout etiàm pag. 287, ubi legitur *Conciliaria Dicta*, cum textus secundæ Prop. Cleri Gallicani habeat *Concilii Dicta*. reliqua Lector eruditus poterit observare.

Ne cursus Theol. Moralis, prout in protypo Bassanensi, materiis nimium diversis, continuo interrumpatur, utque singula volumina parvis sint molis, proposuimus appendices hinc inde sparsas ultimo volumini annectere.

Index prolixior, seu explicatio capitum et dubiorum ad calcem tomi IX reperietur.

AD LECTOREM

*Qui rogatur ut legat hanc Præfationem pro
intelligentia totius Operis.*

CUM præcipuum sit intentum nostræ minimæ Congregationis SS. Redemptoris Missionibus vacare, cumque Missionariorum exercitio necessario annexum sit munus conscientias Hominum instructionibus, et Confessionibus dirigere : Ideò plurimis ab hinc annis excogitavi Juventuti Sodalitatis nostræ librum de re morali tractantem tradere, qui mediam inter alios aut nimis rigidos, aut nimis benignos viam teneret. Opus absolvi, sed quia nimis festinanter fuit illud typis demandatum, ut aliis satisfacerem, mihi nonsatisfeci ; plura enim in eo vel non bene excussa exciderunt, vel confuso ordine fuerunt exposita. Idcirco, cum ea diligentiore examine, nec non clariore methodo indigere animadvertissem, animum ad secundam editionem applicui, in qua ad meliorem ordinem omnia redigere curavi, et utilissimis doctrinis librum copiosorem reddere. Nonnullas etiã opiniones (temporis decursu rebus ad utiliorem trutinam revocatis), hominem me agnoscens, reformavi. Neque in hoc erubui, cum D. Augustinus non erubuerit in pluribus se retractare ; Sicut etiã D. Thomam fecisse testantur Cajetanus, Catharinus, et Capreolus, ac ipse Doctor Angelicus (3. p. quæst. 9. art. 4.) sic fassus est ; *Quamvis alibi aliter scripserim.* Ut enim Tullius dixit : *Sapientis est mutare consilium.* Et alibi : *Numquam laudata fuit in una sententia permansio.*

Nemini autem superfluum videatur post tot libros scientiam moralem pettractantes hunc me suscepisse laborem, quasi actum agerem, cum etenim plurimos legerim Auctores, alios inveni, qui plus æquo indulgentes iis qui (ut ait Isaias cap. 30.) dicunt ; *Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt, loquimini nobis placentia* ; consuunt pulvillos sub eorum capite, ut in peccatis miserè conquiescant : Haud enim dubitandum, multum detrimenti Dei Ecclesiam sentire ex istorum Auctorum sectatoribus, cum major hominum laxioris vitæ pars ad illos concurrat. Contrà verò reperi alios, qui ad reprobanda assueti quæcumque extremam rigiditatem non sapiunt, consilia cum præceptis confundunt, novisque mandatis conscientias aggravant, humanam imbecillitatem nihil pensi habentes, nihilque memores illius sacri Canonis (cap. ult. de Transact.) qui admonet : *In his verò, in quibus jus non invenitur expressum, procedas*

æquitate servatâ, semper in humaniorem partem declinando, secundum quod personas et causas, loca et tempora videris postulare. Et hoc modo jugum Christi Domini quod est suave, intolerabile reddunt, viamque salutis sic pluribus præcludunt, juxta illud S. Ambrosii : *Sunt etiã in nobis qui timorem Domini habent, sed non secundum scientiam, statuentes duriora præcepta, quæ non possit humana conditio sustinere.* In Psalm. 118. Serm. 5. Utraque sanè extremitas maxime periculosa, nam prima spatiosam viam relaxatione ad perditionem aperit; Altera (ut ait perdoctus Cabassutius in *Theor. jur. Præf. ad Lect.*) duplici tramite urget Animas in ruinam, erroneã scilicet conscientia, et desperatione; cum plurimi, audita hac rigidiore doctrina, in mortalia labuntur vel credentes inesse lethale peccatum ubi non est, vel nimia difficultate deterriti, impossibile putantes eo modo posse salvari, salutis suæ curam penitus abjiciunt.

Propterea in lucem edere deliberavi hoc novum opus, quod inter opiniones nimis benignas et nimis severas medium locum teneret, quodque non tam diffusum esset, ut non facile legeretur, nec tam breve, ut in multis deficeret. Concinnatas in hoc reperies omnes quæstiones, et res morales, quæ magis ad praxim deserviunt. Ut verò sententias veritati conformiores seligerem in quacumque quæstione, non parum laboris impendi; per plures enim annos quamplurima Auctorum classicorum volumina evolvi tam rigida quam benignæ sententiæ, quæ ultimò (ut arbitror) in publicum prodierunt. Præsertim autem sedulam operam navavi in adnotandis doctrinis D. Thomæ, quas in suis fontibus observare curavi. Insuper in controversiis intricatioribus etiã doctos Juniores consului.

Præterea hîc invenies in suis propriis locis diligenti studio adnotatos textus cum Canonicos tum Civiles ad rem pertinentes. Item Propositiones damnatas, et (quod utilius) Decreta recentiora Summorum Pontificum, et præcipuè Bullas, Sanctionesque nuper editas a SS. D. N. Papa Benedicto XIV. Necnon plurima hîc exposui quæ magis Missionum, et Confessionum exercitio, quam librorum lectione didici. Ut autem justa methodus servaretur, Medullam Hermannii Busebaum præmittendam censi, non jam ut omnes ipsius Auctoris opiniones approbarem, sed tantum ut ejusdem methodum sequer, quæ inter aliorum Auctorum methodos ad res morales exponendas valde accommodata mihi visa fuit; deinde ut Tyronibus nostræ Cogregationis, juxta finem mihi principaliter propositum, magis prodessem, ad modum captu faciliorum meas Appendices studui exarare: In hoc enim maxime incubui, ut potius in claritate, quam in sermonis elegantia abundarem.

In delectu autem sententiarum ingens cura mihi fuit semper rationem auctoritati præponere; et prius quam meum ferrem iudicium, in eo (ni fallor) totus fui, ut in singulis quæstionibus me indifferenter haberem, et ab omni passionis fuligine exspoliarem: Quod satis, benevole Lector, ex eo cognoscere poteris, quod ego non paucas sententias, quas in prioribus hujus operis editionibus tenueram, in hac postrema mutare non dubitavi. Cæterum satagi ut plurimum meam exponere sententiam, justum pondus tribuendo majoris, vel æqualis, vel minoris probabilitatis cuique sententiæ, prout meæ imbecillitati visum fuit, ne ancipitem relinquerem Lectorem, more aliquorum, qui sententias aliorum tantum referentes non parum exosos Legentibus se præbent. Ubi verò non inveni rationem pro una parte convincentem, non sum ausus oppositam damnare, more aliorum, qui nimis facile reprobant opiniones, quas plures, et graves Auctores tuentur, quorum doctrinas prælaudatus N. SS. P. Benedictus (longè ab illis alienus qui eas liberius parvipendunt) in suis elaboratis Operibus, et omnigenâ eruditione refertis, non sinè æstimatione commemorat, et sæpè eis utitur; quin etiâ ipsorum opinionibus non parum defert, iisque innixus in multis Christi Fideles instruit, ut videre est in suo Bullario.

Cæterum, benigne Lector, te admonitum volo, ne existimes me opiniones illas approbare, ex eo quod non reprobem; eas enim quandoque fideliter exponam cum suis rationibus, et Patronis, ut alii pro sua prudentia, cujus ponderis sint, adjudicent. Deindè advertas, quod cum aliquam opinionem veriorem voco, tunc contrariam non habeo ut probabilem, etsi non expressè ut improbabilem damnem. Insuper quandò unam ex sententiis probabiliorem appello, nullo iudicio dato de probabilitate alterius, aut utor hoc verbo, *non audeo damnare*, non propterea intelligo eam probabilem dicere, sed iudicio prudentiorum remittere. Si autem observare vis quodnam Systema tenendum ipse censeam circa moralium opinionum electionem, vide *cap. 3. in Tract. Altero de Conscientia Probabili num. 53 et seq. Vale.*

APPROBATIO.

Novam hanc Illustriss. ac Reverend. DD. Alphonsi DE
LIGORIO Theologiæ Moralis editionem typis dari permittimus.
Datum Mechliniæ hæc 24 Novembris 1821.

FRANCISCUS-ANTONIUS
Princeps de Mean.

Archiepiscopus Mechliniensis.

THEOLOGIA MORALIS

TRACTATUS PRIMUS

DE CONSCIENTIA.

MONITUM AUCTORIS.

ADVERTE Lector benevole, quod primum hunc Tractatum de Conscientia, quo aditus ad universam Moralem Theologiam aperitur, speciali studio a me elucubratum pro faciliori Alumnorum meorum instructione apponere volui; hoc dico, quia deindè omnes alios Operis Tractatus ab alieno Auctore virgulis signatos invenies, meis tamen Adnotationibus adjunctis. Elegi autem illos alterius Auctoris Tractatus inserere, ut ordinem rerum ab eo servatum sequerer, eo quod talis ordo propter rerum distinctionem et connexionem optimus universè a pluribus reputatus est.

CAPUT I.

Quid Conscientia, et quotuplex? et quænam sequenda?

- 1 *De Regula Remota, et Proxima Actuum humanorum.*
- 2 *De Conscientia et Synderesi.*
- 3 *De Conscientia Recta et Erronea.*
- 4 *De eo qui sequitur Conscientiam vincibiliter erroneam.*
- 5 *De eo qui sequitur Conscientiam invincibiliter erroneam.*
- 6 *An sic operans meritum acquirat in operando?*
- 7 *Respondetur objectioni Adversariorum.*
- 8 *An detur conscientia invincibiliter erronea circa præcepta naturalia? remissivè ad Tractat. II. de Legib. n. 169.*
- 9 *De eo qui putat erroneè desiderium malum non esse peccatum.*
- 10 *De Conscientia Perplexæ.*
- 11 *De Conscientia Scrupulosa. Signa Scrupulosorum.*
- 12 *Remedia et præsertim obedientiæ.*
- 13 *De periculo Scrupulosi qui non obedit.*
- 14 *De Regulis generalibus assignandis.*

- 15 *Quomodo Confessarius gerere se debet cum Scrupulosis , qui timent assentiri cuilibet pravae cogitationi.*
 16 *Quomodo cum iis, qui semper dubitant de Confessionibus praeteritis.*
 17 *Quomodo cum iis, qui in omni actione peccare formidant.*
 18 *Quid de iis qui operantur cum actuali timore.*
 19 *Scrupulosi non peccant scrupulos vincendo, quin illos prius deponant.*

I **D**UPLEX est Regula Actuum humanorum, una dicitur Remota, altera Proxima. *Remota* sive Materialis est Lex divina, *Proxima* verò, sive formalis est Conscientia; quia licet Conscientia in omnibus Divinae Legi conformari debeat, bonitas tamen, aut malitia humanarum actionum nobis innotescit. prout ab ipsa Conscientia apprehenditur, uti docet S. Thomas: *Ratio humana est regula voluntatis humanae ex qua ejus bonitas mensuratur.* 1. 2. q. 19. art. 4. Et clarius alio in loco: *Actus humanus judicatur virtuosus vel vitiosus secundum bonum apprehensum, in quod voluntas fertur, et non secundum materiale objectum actus.* Quodlib. 3. art. 27. Prius agemus de regula Proxima, nempe de Conscientia, deinde de Remota, nimirum de Legibus.

2 Conscientia definitur sic: *Est judicium, seu dictamen practicum rationis, quo judicamus quid hic et nunc agendum ut bonum, aut vitandum ut malum.* Dicitur autem Conscientia *Dictamen practicum*, ad differentiam Synderesis, quæ est cognitio speculativa principiorum universalium ad bene vivendum, scilicet: *Deus est colendus: Quod tibi non vis, alteri ne feceris etc.* ut habetur ex S. Thoma p. 1. qu. 79. art. 12.

3 Dividitur autem Conscientia in Rectam, Erroneam, Perplexam, Scrupulosam, Dubiam, et Probabilem. *Recta* est ea, quæ dictat verum; peccat idè qui contra eam operatur, cum dicat Apostolus: *Omne quod non est ex fide* (nempe ex dictamine Conscientiæ, ut explicant Estius, et alii) *peccatum est.* Rom. 4. Confirmat Innocentius III. in cap. *Litteras, de Rest. Spol.* *Quidquid fit contra conscientiam aedificat ad gehennam.* Conscientia verò *Erronea* est ea, quæ dictat falsum,

tamquam verum. Hæc autem alia est Vincibilis, alià Invincibilis. *Vincibilis* est, quæ, cum debeat, et possit vinci ab operante, vel quia errorem jam advertit, vel saltem dubitat de errore, advertitque simul ad obligationem illum vincendi, tamen negligit illum vincere, ut docent *S. Anton. 2. p. tit. 5. c. 1. §. 5. Navarr. Palud. 9. n. 9. Salm. tr. 20. c. 14. n. 9. et Suarez in 3. p. d. 4. Sect. 8. n. 18. cum Sylvio, Cajetano, aliisque communissimè ex S. Thoma de Verit. q. 15. ar. 4. ad 10. Notant autem Salm. l. cit. et Castr. tr. 2. de Pecc. D. 1. p. 15. n. 6. cum Azor. Suar. Vasq. Bonac. etc. et Wigandt de Consc. Ex. 1. q. 3. n. 7. non esse opus, ut diligentia adhibenda ad vincendum errorem sit maxima, sed sufficere, ut sit communis, et ordinaria. *Invincibilis* verò est, quæ moraliter vinci nequit, cum nulla cogitatio, nec dubium erroris veniat in mentem operantis, nec etiam in confuso, dum operatur, vel cum actionis causam ponit, prout latius explicabitur in *Lib. V. Tr. de Peccatis*, ubi agetur de Advertentia ad peccatum requisita..*

Hinc dicimus 1. Qui conscientiam vincibiliter erroneam habet, semper peccat, sive juxta eam, sive contra eam operatur. Peccat enim agendo contra eam, eligendo malum quod judicat esse malum: Peccat verò agendo juxta eam, quia, cum errorem debeat et vincere possit; illum non deponendo temerè operatur. 4

Dicimus 2. Qui Conscientiam invincibiliter erroneam habet, non solum non peccat juxta eam operando, sed etiam aliquando tenetur illam sequi. Ratio utriusque est: Non peccat, quia licet in se actio recta non sit, recta est tamen juxta conscientiam operantis; tenetur autem juxta eam aliquando operari, si conscientia, quæ est regula proxima, sic ei suggerit agendum. 5

Non solum autem, qui operatur cum Conscientia invincibiliter erronea, non peccat, sed etiam probabilius acquirit meritum, ut rectè sentit *P. Fulgentius Cuniliati de Consc. c. 1. n. 6. cum aliis communissimè,* 6

Ratio, quia ad dicendum aliquem actum bonum ; saltem inadæquatum, sufficit ut ille dirigatur per rationis et prudentiæ dictamen. Cum ergo operans prudenter agit, procul dubio mereri debet propter bonum finem quo operatur, nempe gloriæ Dei, aut charitatis erga Proximum etc. sicut contrà demeretur, qui bonum opus facit, sed apprehensum ut malum, propter malum finem quo opus illud exequitur.

- 7 Objicit *Franzoja* (*Theol. Mor. l. 1. c. 1. Ar. 1.*) numquam malam actionem posse esse causam meriti, affertque pro se S. Thomam, qui 1. 2. q. 19. ar. 6. sic ait : *Bonum causatur ex integra causa, malum autem singulis defectibus.* Et ideò ad hoc ut dicatur malum id, in quod fertur voluntas, sufficit sive quod secundum suam naturam sit malum, sive quod apprehendatur ut malum. Sed ad hoc ut sit bonum, requiritur ut utroque modo sit bonum. At respondetur, quod S. Doctor loquitur hïc de bono absolutè et simpliciter sumpto, non autem de bono respectivè et per accidens, prout a Conscientia, quæ est regula proxima agendi, invincibiliter apprehensum est, juxta id quod idem Angelicus docet (ut supra retulimus) dicens : *Actus humanus judicatur virtuosus vel vitiosus secundum bonum apprehensum, in quod voluntas fertur, et non secundum materiale objectum actûs.* Quodlibet 3. art. 23. juxta quod P. Conc. (*Theol. Christ. tom. 2. l. 2. de Consc. Diss. 1. cap. 5.*) quamvis in Argumento dicat opera ex conscientia erronea, etsi invincibili, nulla prædita esse bonitate, aut merito, postmodum tamen ibidem n. 36. nobiscum sentit dicens : *Potest enim quis, dum exercet opus materialiter malum, habere plures actus bonos, intentionem nempe bonam Deo placendi. Hos bonos et meritorios dicimus, quamvis actus qui per se tunc exercetur sit materialiter malus, non imputabilis ad culpam.... quia opus materialiter malum, cum non sit voluntarium, refundere in istos actus malitiam non valet.* Id fortius confirmatur a S. Bernardo, qui docet (*de Præcept. et Disc. c. 12. et 17.*) Subditum Prælato obedientem ex recta intentione, meritoriè agere quam-

vis materialiter erret contra legem. Et c. 14. n. 35. sic scribit : *Et quidem laude dignam dixerim vel solam intentionem piam , nec planè condignâ remuneratione fraudabitur in opere quoque non bono ipsa bona voluntas .*

Quæritur 1. An dari possit Conscientia invincibiliter erronea circa præcepta juris naturæ? Respondetur hîc breviter, quod potest dari circa Conclusiones medias et remotas a primis principiis, non verò circa Conclusiones immediatas, et proximas; ut esset, auferre alienum invito domino, occidere innocentem etc. Est communis sententia, quam infra probabimus auctoritate præsertim *S. Thomæ in Tr. II. de Legibus n. 169.*

Quæritur 2. An dari possit Conscientia invincibiliter erronea in eo, qui cupit aliquod patrare malum, puta fornicationem, judicans per errorem solum desiderium fornicandi non esse mortale, si fornicatio facto non sequitur? Affirmant id ut probabilius *Sanchez, et Cardenas*, dicentes hunc peccare tantum materialiter, quia licet ipse velit malum illud objectum, tamen invincibiliter credit desiderium suum injuriam Deo non irrogare. Hanc tamen opinionem numquam probabilem censere potui, numquam enim intelligere valui, quomodo qui vult deliberatè actionem exercere, quâ scit Deum offendi, possit inculpabiliter credere Deum non offendere, dum efficaciter cupit illam exequi, quâ certè agnoscit averti a Deo. Sed dices : Quomodo iste peccabit formaliter illo suo desiderio, si malitiam ejus ignorat? Respondetur : Quamvis detur, quod ignoret malitiam illius actûs interni, certò tamen agnoscit malitiam actûs externi : si ergo vult illum exequi, jam cognitum ut malum, quomodo a peccato excusabitur? omnes quidem ex ipso lumine naturæ dignoscunt, se teneri ad obediendum suo Creatori; quando igitur quis deliberatè vult agere id quod scit a Deo sibi vetitum, necessario simul agnoscit, quod malè agit : et quamvis reflexè tunc non peccet, putando solum actum externum esse peccatum; exercitè tamen et in facto esse jam peccat, volens negare Deo tempore, quo cogitat peccatum consummare, de-

bitam obedientiam. Instabis : plures rustici ideo non confitentur de his pravis desideriis, quia credunt tantum peccare, cum peccatum externè consummant. Respondeo : isti potiùs falsò decipiuntur in credendo, quod non tenentur confiteri peccata quæ non consummant ; sed prudens Confessarius judicare debet, quod cum consenserunt in peccatum consummandum, verè et formaliter peccaverunt, voluntate pravà se à Deo avertentes. Ex his omnibus opinionem contrariam cum aliis doctis Recentioribus parum probabilem censeo.

10 Pergamus ad alias Conscientiæ species discutiendas. Conscientia *Perplexa* est ea, quâ quis in medio duorum præceptorum constitutus peccare credit, quamcumque partem eligat, ex. gr. si quis perjurio posset in judicio servare vitam Rei, et ex una parte angeretur a præcepto Religionis non pejerandi, et ex alia (errore ductus) a præcepto Caritatis erga proximum, nec resolvere se valeret, quæritur quid agere deberet in hoc casu? Respondetur : si potest actionem suspendere, tenetur illam differre, donec consulat Sapientes : si vero suspendere nequeat, tenetur eligere minus malum, vitando potiùs transgressionem juris naturalis, quam humani, aut positivi Divini. Si autem non possit discernere quidnam sit minus malum, quamlibet partem eligat, non peccat, quia in hujusmodi casu deest libertas necessaria ad peccatum formale.

11 Agamus hîc ultimo de Conscientia *Scrupulosa*, de qua longiorem oportet habere sermonem. Conscientia scrupulosa est ea, quæ ob levia motiva absque rationabili fundamento (scrupulus enim est inanis apprehensio) sæpe formidat de peccato, ubi revera non adest. Signa Conscientiæ scrupulosæ hæc sunt : 1. Pertinacia judicii, quâ Scrupulosus Sapientum consiliis parere renuit, varios consulit, sed nullius judicio acquiescit ; imo quanto magis plures audit, eo plus perplexus evadit. 2. Frequens judicii mutatio ex levibus motivis ; unde oritur inconstantia in agendo ;

mentisque perturbatio, præsertim in operationibus externis, puta in celebratione Missæ, in Horarum recitatione, aut Sacramentorum administratione, vel perceptione. 3. Habere reflexiones impertinentes plurimum circumstantiarum, quæ in actione adfuerint, vel adesse potuerunt. 4. In omnibus formidare de peccato, et mente hærere contra Sapientum, ac etiam proprium iudicium, et ideo numquam contentum esse unâ Confessarii assertionem, sed sæpius eodem actu eundem exquirere, an in agendo juxta consilium datum conscientia esse possit immunis a culpa.

Remedia autem pro hujusmodi Scrupulosis adhibenda sunt hæc. Postquam Confessarius ex signis supra allatis jam perceperit Pœnitentem esse scrupulosum, præscribat ei. 1. Ut valdè humilitatis virtutem colat, sæpè enim scrupuli ex superbæ vitio ortum habent. 2. Ut caveat a lectione librorum scrupulos excitantium, et Scrupulosorum conversationem evitet. 3. Ne diu moretur in examine Conscientiæ, præsertim circa ea in quibus magis vexatur. 4. Ut fugiat otium, ex quo sæpè mens inanibus apprehensionibus impletur. 5. Ut instanter Deo se commendat, ad opem obtinendam parendi præceptis sui Directoris; hoc enim super omnia præcipuum, imò unicum potest dici remedium hujusmodi Infirmorum esse omnino acquiescere iudicio sui Superioris sive Confessarii, ut omnes docent Patres, Theologi, et Spirituales Magistri. Hinc valde proderit ad sedandas conscientias scrupulis agitata, ut Confessarius eis ante oculos exponat has egregias Sapientum auctoritates, quas hic subdo. Natalis Alexander *Theol. Dogm. mor. l. 3 c. 4. R. 1.* dicit: *quod autem scrupuli sperni debeant, accedente prudentis, pii doctique Directoris iudicio, et contra illos sit agendum constat ex C. Inquisitionis, de sent. exc. ubi dicitur, quod si quis autem habet conscientiam ex credulitate levi... ad sui Pastoris consilium licitè potest agere.* Id confirmat S. Antoninus ex Joanne Gersone, qui (*Tract. de præpar. ad Miss.*) sic scribit: *Qui renuntiant credere Superiorum et prudentum consilio ad ta-*

les scrupulos deponendos, et agendum contra eos, errant multipliciter. Decipiuntur in hoc multi ex simplicibus, distinguere nescientes inter ea quæ portio Animæ superior, et ea quæ inferior patitur absque Superioris assensu. Hinc affert illud B. Bernardi, qui dixit discipulo cuidam scrupuloso: Vade, et in fide mea celebres. At dicet aliquis, utinam esset mihi S. Bernardus! nunc vero, dum Superioris mei mediocrem sapientiam inspicio, non audeo illi conscientiam meam committere. Respondet S. Antonius ex eodem Gersone: Quisquis ita dicis, erras; non enim commisisti te in manibus hominis, quia litteratus, quia pius etc. sed quia tibi est præpositus. Quamobrem obedias illi, non ut homini, sed ut Deo.... Caveas ad extremum, ne dum quæris securitatem, in gravem ruas præcipitationis foveam. Hinc S. Philippus Neriis suis Pœnitentibus (ut in Vita l. 1. c. 10.) sic agebat: Qui proficere in via Dei cupiunt submittant se Confessario docto, cui obediant ut Deo. Qui ita operatur, fit securus a reddenda ratione cunctarum actionum suarum. Dicebat item, fidem præstandam esse Confessario, quia Dominus eum errare non permittet. Nihil esse securius, quàm in operando voluntati Directoris obtemperare; nihilque periculosius, quàm sui ipsius iudicio se dirigere. Pariter S. Franc. Salesius (introd. cap. 4.) loquens de directione Patris spiritualis, scribit ex V. Joanne Avila: Nullo meliori modo de Dei voluntate aperte nos certos fieri, quàm per humilem obedientiam ipsius præceptis. Hoc etiam confirmat Glossa in c. ad Aures, de Temp. Ord. lit. f. in fine, ubi dicitur: Si verò dubium sit præceptum, propter bonum obedientiæ excusatur a peccato, licet in veritate sit malum. Idem dicitur in c. Quid culpatur, 23. q. 1. S. Bernardus (de Præcep. et Disc. c. 12.) ait: Quidquid vice Dei præcipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, haud secus omnino accipiendum est, quàm si præcipiat Deus. (S. Ignatius Lojola (in Constit. Soc. Jes.) Obediendum in omnibus, ubi peccatum non cernitur, id est (ut in Declar.): In quibus nullum manifestum est peccatum. B. Humbertus (in l. de Erud. rel. c. 1.): nisi

aperte sit malum quod præcipitur, accipiendum est ac si a Deo præciperetur. B. Dionysius Cartus. (in 2. Dis. 39. q. 3.): *In dubiis an sit contra præceptum Dei, standum est præcepto Prælati, quia etsi sit contra Deum, attamen propter obedientiæ bonum non peccat subditus.* Idem docet S. Bonav. in *Spec. Disc. c. 4.*

Quapropter Confessarius enixe curet pœnitentibus 13
scrupulis vexatis suadere; quod omnino tutus incedit qui sui Directoris consiliis acquiescit et obtemperat in omnibus, in quibus evidens peccatum non apparet; tunc enim non homini obedit, sed ipsi Deo dicenti: *Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, me spernit; Lucæ 10. 16.* Contra verò inculcet, magno suæ salutis discrimini se committere, qui præceptis sui Confessarii terenuit obedientiam præstare; tunc enim periculo se exponit admittendi non tantum cordis pacem, devotionem, et in virtute progressum, verum etiam mentem (quot enim scrupulosi obedientiæ non acquiescentes in amentiam ceciderunt!) item corporis valetudinem; imò quod deterius est, etiam Animæ jacturam faciendi, nam eò possent scrupuli devenire, ut ad tantam eum redigerent desperationem, quâ vel sibimet mortem inferret, ut pluribus contigit, vel ut sic de sua salutē desperans habenas ad omnia vitia amplectenda laxaret.

Præterea satagat prudens Confessarius hujusmodi 14
Pœnitentibus regulas potius generales, quam particulares præscribere; regulis enim particularibus Scrupulosi ferè numquam se resolvere valent ad operandum; quia semper dubitant, an regula illa præscripta possit valere pro casu occurrenti, quæ sæpe videbitur ei differens a casu præterito cum Confessario collato: Hinc recte ait *Concina (Compendio Theol. l. 1. Diss. 1. c. 6. n. 7.)* *Acceptis semel regulis directionis, non debent (Pœnitentes) importune Directorem adire, et molestissimis interrogationibus vexare: sed regularum, quas acceperunt, beneficio abigere scrupulos debent.*

Triplex autem Scrupulosi ut plurimum a scrupulis 15
vexantur. Alii anguntur a pravis cogitationibus;

quibus assentiri sæpe timent. Alii propter Confessiones præteritas, quibus satis numquam fecisse dubitant. Alii propter timorem peccandi in qualibet operatione, quam acturi sunt. Hinc 1. Pœnitenti, qui pavet cuilibet malæ cogitationi (puta contra Fidem, Castitatem, aut Caritatem) assensum præbere; imponat Confessarius, ut hujusmodi scrupulos omnino despiciat, affirmans non pravas cogitationes, sed tantum pravos consensus esse peccata. Et in hac materia non omittat semper uti regula illa a Dôctoribus sapienter tradita, nempe eos qui sunt timoratae conscientia, nisi moraliter certo sciant se in grave peccatum consensisse, immunes a peccato esse judicandos; nam, ut ait P. Alvarez, impossibile est peccatum in Animam ab illo abhorrentem ingredi, quin ab ea clarè agnoscatur. Qua de re sæpe expediet Scrupulosis expressè imponere, ut a Confessione hujusmodi cogitationum se abstineant, nisi tam certo sciant, se in illas consensisse, ut id jurare possint.

- 16 II. Pœnitenti, qui semper anxius est de præteritis Confessionibus, quia formidat defecisse in integritate, vel in dolore, si ipse generalem Confessionem jam alias expleverit, aut per aliquod notabile tempus Confessiones suas diligenter peregerit, huic imponat, ne amplius cogitet de culpis præteritis, nec de iis verbum faciat in confessione, nisi jurare possit certo peccata illa mortalia perpetrasse, et insuper numquam de illis confessum esse. Imo docent *Azor. Bonac. Becan. Coninch. Layman*, et alii, quod aliquando potest quis taliter scrupulis angî, quod licet ei videatur certo aliqua non dixisse, adhuc ad ea confitenda non teneatur. Confirmat id *Wigandt* appositè scribens: *Minimè audiendum Scrupulosum, qui vellet repetere Confessiones; nam dato, quod aliqua peccata non sit confessus, tamen ob grave suum damnum, et ob periculum perpetuè hærendi in tanta anxietate excusatur ab integritate Confessionis.* In hoc autem vehementer instet Confessarius; ut ei Pœnitens obediat: quod si obedire recuset, eum objurget, Communionem privet, et quan-

rum potest duritiem ejus retundat. Cum Scrupulosis obedientibus blandè agendum est; cum iis autem qui in obedientia delinquant, maximus exercendus est rigor, et austeritas: hac enim obedientiæ anchora destituti numquam ipsi sanari possunt.

III. Illis denique Scrupulosis, qui in omni actione 17 peccare formidant, imponat, ut liberè agant, scrupulosque despiciant, et contra illos operentur, ubi evidens peccatum non apparet; quia ordinariè ipsi ob rationem perturbatam ex nimio timore timent adesse peccatum, ubi non est. Ideo oportet eis præcepto injungere, ut scrupulos vincant, ne amentes, aut omnino inutiles ad operandum evadant: et postea de talibus actionibus abstineant in Confessione se accusare; licet enim aliquando errent sic agendo, tamen non peccant ratione obedientiæ, quam Confessario præstare debent. Imo sapienter docent *Sanchez Dec. l. 1. c. 10. n. 81. cum S. Antonin. Gerson. Valent. Corduba etc. Item Salmant. tr. 20. cap. 7. n. 10. cum Cajet. Navar. Castrop. Bonac. Filliuc. etc.* dicunt Scrupulosum teneri aliquando obligatione gravi adversus scrupulos operari; cum ex scrupulorum anxietate possit grave damnum timere in profectu spirituali, aut in valetudine corporis, vel mentis.

Nec refert, quod ipse cum conscientia scrupulosa, 18 seu cum actuali timore peccandi operetur; nam ex communi et vera sententia, quam docent. *Conc. Tom. 2. l. 2. de Consc. diss. 1. c. 8. n. 15. Ronc. eod. tit. c. 4. q. 2. Anacl. eod. tit. qu. 5. n. 72. S. Anton. 1. p. tit. 3. c. 10. §. 10. Salm. tr. 20. c. 7. n. 8. cum Nav. Cajet. Bonac.* et aliis plurimis, Scrupulosus ita agens minimè peccat. Ratio, quia Conscientia scrupulosa, seu dictamen mentis ex scrupulis ortum non potest auferre assensum de actionis honestate priùs efformatum ex Confessarii judicio, vel alio modo; nam, ut ait *P. Concina: Dubium suspendit assensum, secus verò scrupulus, utpote a dubio distinctus. Scrupuli ergo sunt quædam animi nubeculæ, quæ obscurare aliquantulum possunt judicium intellectûs, nullo tamen modo illud præso-*

care valent. Idque præsertim valet, si arguet obedientia Confessarii agendi contra scrupulos, ubi evidenter culpa non cernitur, ut habetur *ex cap. Inquisitionis 44. de Sept. Excom.* ubi securum declarat Pontifex, qui Pastoris sui consilium sequendo scrupulos abjicit; sic enim ibi dicitur: *Ad sui Pastoris consilium conscientia levis, et temeraria explosa licite potest etc.* Nec officit textus ab aliquo allatus *in cap. Per tuas. 2. de Simon.* ubi Pontifex præscripsit cuidam habenti conscientiam nimis scrupulosam, ne ascenderet ad Ordines superiores, nisi conscientiam illam prius depositam. Nam respondetur, ibi non agi de mero scrupulo, verum etiam de errore, quo tenebatur Ordinandus, ut explicat Glossa: *Conscientiam habebat erroneam.* Et sic etiam exprimitur in Textu: *Nisi deponat errorem.*

- 19 Hinc pro praxi concludendum, Scrupuloso præ oculis semper obedientiam habendam esse, ut scrupulorum suorum timorem fortiter abigens liberè operetur. Nec opus est, ut in quolibet particulari actu hoc iudicium efformet, nempe quod scrupulos contentinere debeat ex præcepto Confessarii, satis enim est, quod ex iudicio prius formato contra scrupulum agat; quia propter experientiam præteritam in ejus conscientia iudicium illud virtualiter sive habitualiter existit, licet tenebris obscuratum. Tantò magis quod cum scrupulosus in illa confusione operatur, non certe operatur cum conscientia formata et deliberata, quæ requiritur quidem ad constituendum peccatum, ut rectè scribit Joannes Gerson (Tract. de Consc. et scrup.) his verbis: *Conscientia formata est, quando post discussionem et deliberationem ex definitiva sententia rationis iudicatur, aliquid faciendum, aut vitandum; et contra eam agere est peccatum. Timor verò seu scrupulus conscientie est, quando mens inter dubia vacillat, nesciens ad quid potius teneatur; non tamen vallet omittere quod sciret esse placitum Divinæ voluntati; et contra istum timorem seu scrupulum facere non semper est peccatum, licet periculosum valde sit (intellege nisi timor contemnatur ut vanus, maxime si acce-*

est Directorum consilium; ideo addit Gerson): *et quantum fieri potest abjiciendus, et extinguendus.* Hinc idem Gerson (Cons. 6.) sic scribit: *scrupulosus contra scrupulos agendum est, et fixo operis pede certandum. Scrupulos compescere melius, quam per contemptum nequimus, et regulariter non absque alterius, et præsertim Superioris consilio. Alioquin timor immoderatus, aut inconsulta præsumptio præcipitat.* Denique pro Scrupulosus Natalis Alexander ait servandum esse regulam illam a B. Alberto Magno, et a S. Antonino traditam: *Inter duram, et benignam sententiam circa præcepta, benigna interpretatio cæteris paribus facienda est.* Dicendum remanet de Conscientia Dubia, et Probabili. De his in sequentibus duobus Capitibus seorsim disseremus.

CAPUT II.

De Conscientia Dubia.

- 20 Quænam sit Conscientia Dubia? Quodnam sit Dubium Positivum et Negativum?
- 21 Quodnam Dubium Speculativum, et Practicum?
- 22 Numquam licet operari cum Conscientia practice dubia.
- 23 De eo qui scit aliquid esse malum, sed dubitat, an sit grave, aut leve.
- 24 Quid debeat agere, qui est practice dubius?
- 25 An liceat operari cum conscientia speculative dubia?
- 26 De pluribus Principiis reflexis, ex quibus formari potest conscientia practice certa.
- 27 De lege dubia, vel dubie promulgata: et de Lege certa dubie abrogata.
- 28 De voto dubie emisso; et de voto certe emisso, et dubie impleto. 29. Quid de eo, qui judicat probabiliter implere votum? 30. Quid si quis opus voti jam præstitit, sed voti immemor?
- 31 An subditus teneatur obedire Superiori in re, quæ est dubie mala?
- 32 Dubia de diversis rebus.
- 33 Quid in dubio de valore Matrimonii; Remissive ad lib. VI. n. 903. et 904.
- 34 Quid in dubio de solutione, si debitum est certum?

- 35 *Quid in dubio de debito, si quis rem possidet bona fide?*
 36 *Quid si contra Possessorem urgeat ratio probabilis, et nulla pro ipso?*
 37 *Quid si Possessor, superveniente dubio, neglexerit inquirere veritatem?*
 38 *An possit Eucharistiam accipere, qui dubitat, an aliquid cibi vel potus deglutiverit?*
 39 *Quid si dubitat, an deglutiverit ante vel post mediam noctem?*

20 **CONSCIENTIA** dubia est ea, quæ suspendit assensum pro utraque parte dubii, remanetque anceps, et hæsitans. Dividitur autem Conscientia dubia in practice dubiam, et speculative dubiam. Dubium verò dividitur in Negativum, et Positivum. *Negativum* est, quando ex neutra parte occurrunt rationes probabiles, sed tantum leves. *Positivum* est, quando pro utraque parte, vel saltem pro una adest grave motivum, sufficiens ad formandam Conscientiam probabilem, licet cum formidine de opposito; ideò dubium positivum ferè semper coincidit cum opinione probabili, de qua in *Capite sequenti* loquemur.

21 Deindè dividitur dubium in speculativum, et Practicum. *Speculativum* est, quo quis dubitat de rei veritate, v. g. an bellum aliquod sit justum, vel injustum: an pingere die festo sit opus servile, vel liberale: an Baptismus cum aqua distillata sit validus, aut nullus, et similia. *Practicum* autem dubium est, quo dubitatur de rei honestate, v. gr. an licet mihi in tali bello dubie justo militare: an hac diè festiva pingere: an hunc Puerum aquâ distillatâ baptizare. Semper itaque distinguendum Verum a Licito; dubium enim Speculativum, licet in obliquo, et potius consequenter respiciat Licitum, tamen in recto, et principaliter Speculativum respicit Verum, Practicum autem respicit Licitum.

22 His positus, dicimus I. numquam esse licitum cum Conscientia practice dubia operari; et casu quo aliquis operatur, peccat, et quidem peccato ejusdem speciei et gravitatis, de quo dubitat; quia qui se expo-

nit periculo peccandi, jam peccat, juxta illud : *Qui amat periculum, in illo peribit. Eccl. 3. 21.* Quare si dubitat, an illud sit mortale, mortaliter peccat.

Quid si sciat quis, aliquid esse malum, sed dubitat, ²³ an sit mortale, aut veniale, et cum tali dubio operatur? Alii censent hunc peccare graviter, vel leviter prout in specie objectum peccati est grave, aut leve. Ita *Vasquez, Sanchez etc.* Alii cum *Azor. Bonac. Castropal. etc.* putant semper peccare graviter. Alii tandem cum *Navar. Valent. Granad.* et aliis plurimis satis probabiliter tenent tantum venialiter peccare, si homo ille minime advertit nec etiam in confuso ad periculum graviter peccandi, neque ad obligationem rem examinandi, et modò objectum non sit certe per se peccatum grave : adderem, modo etiam homo sit timoratæ conscientiæ.

Qui igitur est practice dubius circa aliquam actionem, ²⁴ debet utique prius dubium deponere per principium certum, vel reflexum de honestate actionis illius, juxta id quod exponemus in Dissertatione de Usu opinionis probabilis; modo homo ille sit sufficiens ad formandam sibi conscientiam practice certam, et deindè potest operari. Si verò insufficiens sit (puta quia rudis) tenetur Parochum, aut Confessarium, vel alium pium ac doctum consulere, et juxta consilium agere. Qui verò dubius esset, sed omnibus ponderatis adverteret, dubium esse inane, hic bene potest (ut recte scribit *Continuator Tournely Tom. 1. tract. de Act. hum. c. 3. art. 4. de Cons. dubia*) dubium suum deponere sine aliâ reflexione, et sic actionem exequi; tunc enim si malitia illius ignoratur, ignorantia illa est omnino involuntaria, utpote quæ studio superari non potest, prout docet Angelicus.

Dicimus II. Licitum esse operari cum conscientia ²⁵ speculative dubia, semper ac operans per alias rationes, sive principia reflexa judicat practice actionem suam esse certe moraliter honestam. Aliæ enim (ut sapienter ratiocinatur *Episcopus Abelly*) sunt rationes, quibus judicamus de rei veritate, nempe de pro-

habilitate, sive de dubietate alicujus opinionis, v. g. quod bellum hoc sit probabiliter, aut dubie justum: aliæ quibus judicamus de honestate actionis, scilicet quod in hoc bello, imperante Principe, liceat subdito præliari, juxta doctrinam S. Augustini supra allatam in *cit. can. quid culpatur*. Quod autem ex principiis reflexis possit benè formari conscientia moraliter certa de honestate actionis, clarè patebit infrà ex Dissertatione Opinionis probabilis, quam in fine hujus Tractatus afferemus.

- 26) Horum principiorum principalissimum est illud, quod *Lex dubia non potest certam inducere obligationem*. Veritas hujus principii (quod non negatur nequè ab ipsis rigidæ sententiæ fautoribus) evidenter in Dissertatione mox enunciata probabitur. Vide ibi dicenda. Ex hoc autem primò efformatur secundum illud principium: *Melior est conditio possidentis*. Quoties enim lex dubia minimè ligat hominem, homo utique remanet solutus; et liber ab obligatione legis, eoque casu licite potest uti suâ libertate, quam verè possidet, cum lex est dubia; ait enim S. Thomas: *Illud dicitur licitum, quod nulla lege prohibetur*. In 4. sent. Dist. 15. q. 2. art. 4. ad 2. Hoc autem secundum principium, licet aliqui illud infirmare conentur, dicentes quod valet tantum pro foro, vel tantum in materia justitiæ; ego tamen nescio, quomodo in omnibus negari possit. Quæstio tantum esse potest, an in quolibet dubio morali possideat lex, aut libertas. Antiprobabilistæ dicunt semper legem possidere; nos verò dicimus, aliquando possidere legem, aliquando libertatem, nempe cum lex non est adhuc promulgata. Hæc (dico) quæstio est, sed nemo negare potest principium, meliorem semper esse possidentis conditionem. Casu igitur quo possidet lex, pro ea standum est; si verò possidet libertas, standum pro libertate. Ad dignoscendum autem, pro qua parte in dubiis stet possessio, videndum pro qua parte stet præsumptio. Præsumptio verò stat pro ea parte, quæ non tenetur ipsa factum probare, sed onus probandi illud transfertur in

alteram : *Factum enim non præsumitur, nisi probetur* ; quod est aliud principium approbatum a *l. 2. de Probation.* In dubio igitur factum non præsumitur, sed est probandum. Si verò factum est certum, puta si Matrimonium certè est initum, et dubitatur, an ritè initum sit, aliud principium servari debet : *In dubio omne factum præsumitur rectè factum.* Sive : *In dubio præsumitur factum, quod de jure faciendum erat.* Sive : *Standum pro valore actûs.*

Ex præfatis infertur 1. quod si lex est dubiè condita, 27
vel dubiè promulgata, non obligat, quia possessio non stat pro ipsa, sed pro libertate. Idem dicendum, si dubitatur, an in lege promulgata comprehendatur vel ne aliquod onus ; tunc enim non tenemur illud implere, quia pro illa parte, de qua lex est dubia, lex non possidet. Contrà verò si lex est certè condita, et certè promulgata, et indè oritur dubium, an sit abrogata, vel revocata, aut dispensata, est observanda ; quia tunc ipsa possidet. Sic etiam in dubio, an lex per se justa fuerit acceptata, etiam observari debet, quia præsumendum est, eam fuisse receptam ex illo alio principio : *In dubio præsumitur factum, quod de jure faciendum erat.*

Infertur 2. id quod de lege dictum est, dicendum 28
esse etiam de voto ; votum enim est instar legis particularis, quam homo sibi imponit. Hinc si quis dubitat, an emiserit votum, non tenetur illud implere, ut communiter docent *Cabassutius Theor. Jur. l. 1. c. 8. n. 19. Suar. in 3. p. Disp. 40. sect. 5. n. 15. Sanch. in Dec. l. 1. c. 10. n. 36. Anacl. de Voto q. 2. Concl. 3. Salm. eod. tit. c. 1. n. 143.* cum aliis innumeris. Sic pariter qui dubitat, an in voto emisso comprehendatur aliquid, vel non, non tenetur ad votum, quoad partem de qua dubitat : pro illa enim parte votum non possidet, ut habetur ex *cap. Ex parte 18. de Censibus*, ubi, cum aliqui quædam vota emisissent, et postea dubitarent, an tenerentur ad majus, vel ad minus promissionis factæ, sancitum fuit teneri eos tantum ad minus ; ideòque notat ibi Glossa : *In dubiis*

liberum est sequi, quod magis placuerit. Contrà verò si quis est certus de voto, et dubitat de satisfactione, tenetur quidem ad votum, quia tunc votum possidet.

29 Dicunt tamen plures Auctores, quod si quis probabiliter iudicat jam voto satisfacisse, an teneatur hoc non obstante illud implere? Negant plures AA. nempè *Roncagl. de Præc. Dec. c. 2. de Voto q. 4. Salm. eod. tit. c. 1. n. 145. cum Laym. Lugo de Pœnit. Disp. 16. n. 60. et alii*; quia (ut ajunt) cum obligatio legis eo casu sit dubia, fit dubia etiam legis possessio. Olim probabilem hanc opinionem putavi, ductus magis a probabilitate extrinseca, quam intrinseca; sed re melius perpensa, nunc minimè illam probabiliter censeo. Hinc oppositam dico tenendam cum *Concina tom. 3. Diss. 2. de Voto c. 4. n. 10. Antoine de Relig. c. 3. de Voto q. 5. Fill. Leandr. et aliis*. Ratio, quia, cum votum est dubiè emissum, recte dicitur non adesse obligationem illud implendi, tunc enim possidet libertas; cum tamen votum est certum, libertas hæc ligata remanet ab obligatione voti, donec votum certè non sit impletum. Tum tantùm prima sententia admitti posset, cum probabilitas esset talis, quod præsumere faceret quadam certitudine morali, voto jam fuisse satisfactum. Quod autem diximus de voto, intelligendum est etiam de satisfactione pœnitentiæ sacramentalis.

30 Si quis autem votum emisisset, et postea opus promissum jam præstitisset, immemor tamen obligationis ex voto contractæ, valdè probabiliter non tenetur opus illud iterum præstare, ut docent *Suarez de Rel. l. 4. c. 26. n. 8. Laym. l. 1. t. 4. c. 4. n. 7. Sanch. Dec. lib. 1. c. 13. n. 10. Bonac. de Leg. q. 1. p. 10. n. 13 cum Azor. Less. et aliis communiter*. Hoc tamen procedit semper ac vovens certè judicare potest; quod si memor voti fuisset, pro illius satisfactione applicasset opus illud: quod utique communiter præsumendum est; quisque enim generalem voluntatem habet priùs oneri ex obligatione debito faciendi satis, proindè opera supererogationis addendi.

31 Infertur 3. quod subditus, quamvis non teneatur

obedientiam præstare Superiori præcipienti in iis quæ sunt certè illicita, tenetur verò in iis de quibus dubium est, an sint licita vel ne; quia in dubiis standum est pro Superiore possidente jubendi potestatem, quia in dubio expoliari nequit; ita communiter *Cajet. q. 1. 169. art. 2. ad. 4. Contin. Tournely t. 3. p. 89. q. 5. R. 2.* et alii plures cum *S. Antonin. S. Bonavent., Cabasut Soto, etc.* Limitant verò *Sotus, Tournely, Less. Sanch. Salmant. etc.* communissimè, quoties res præcepta esset valdè difficilis et molesta, nempe si subditus obediendo deberet se vel alterum exponere periculo gravis damni spiritualis, vel temporalis. Hæc fusius exponemus tractando de Præceptis particularibus *Lib. IV. Cap. I. n. 47.*

Infertur 4. quod adolescens dubitans, an vigesi-³² mum primum annum expleverit, non tenetur ad jejunium. Dubitans verò, an pervenerit ad annum sexagesimum, quo completo, probabiliter homo deobligatur a jejunio, ut dicemus *Lib. 3. n. 1036.* tenetur ad jejunium, quia tunc possidet jejunii præceptum. Idem dicendum de eo, qui dubitat de ætate requisita ad sacrum Ordinem, vel Beneficium suscipiendum; tunc enim stat possessio pro præcepto. Idemque dicendum de eo, qui est in Sabbato, et dubitat, an transierit hora mediæ noctis; tunc enim nequit vesci carnibus, cum adhuc possideat præceptum abstinentiæ. Secus verò si quis dubitat de hoc in feria quinta, quia tunc post adhibitam diligentiam licitè potest edere carnes cum adhuc possideat libertas. Ita *Laym. l. 1. c. 4. n. 35. Sanch. de Matr. Disp. 40. et 41. Busemb. ut supr. Dub. 3. n. 4. et 5. et alii plures.*

Infertur 5. quod si post Matrimonium bona fide³³ contractum supervenit dubium de valore illius, antè inquisitionem veritatis dubitans non potest petere, sed tenetur reddere, ex *cap. Dominus, de Sec. nupt.* quia conjux dubium ignorans adhuc possidet jus petendi. Post verò inquisitionem dubitans potest etiam petere; ut probabiliùs tenent *Soto, Habert, Wigandt, Roncaglia, Sanch. Salm. etc.* Vide dicenda *lib. 6. n. 903. et 904.*

- 34 Infertur 6. quod certus de debito, et dubius de solutione, tenetur solvere, ut communiter docent *Suar. Vasq. Lugo*, et alii cum *Sanch. Dec. l. 1. c. 10. n. 12.* Casu verò, quo etiam creditor de suo jure dubitaret, censet *Layman. l. 1. tr. 1. c. 2. Diana p. 4. tr. 3. R. 35. et Sporer de Consc. cap. 1. n. 85. cum Tamburin.* Debitorem teneri tantum ad partem pro rata dubii. Subdit tamen *Layman*, quod non auderet condemnare creditorem, si totum exigeret.
- 35 Sed hic quæritur I. An possessor bonæ fidei, superveniente dubio, teneatur aliquid pro rata dubiè restituere? Si dubium est æquale pro et contrà, communis est sententia cum *Sanch. in Dec. l. 1. c. 10. n. 9.* adversus paucos, possessorem ad nihil teneri, *ex Reg. 65. de Reg. Jur. in 6.* ubi legitur: *In pari casu melior est conditio possidentis.* Et reg. 128. *In pari causa possessor potior haberi debet.* Sed quid, si rationes contrà possessorem sint validiores? *Prima* sententia dicit, quod licet ipse habeat rationem probabilem pro se, tenetur tamen in eo casu ad restitutionem pro rata illius majoris propensionis, quia conditio possidentis est quidem melior in pari, non autem in dubio inæquali. Ita *Sanch. de Matr. l. 2. D. 41. n. 19. cum Con. Val. et Led. apud Salm. de Rest. c. 1. n. 67. Secunda* tamen communior et probabilior sententia docet ad nihil eum teneri, nisi moraliter constet rem esse alienam. Ita *Palaus tr. 1. D. 3. p. 2. n. 11. Lugo D. 17. n. 93. Roncaglia de Rest. c. 2. qu. 3. R. 2. cum Laym. Carden. Dic. Tamb. Dian. Burg. et aliis apud Croix l. 3, p. 2. n. 563. Mazzot. de Consc. c. 3. Sporer de Consc. c. 1. sect. 4. n. 66. cum Moll. et S. Aug. lib. de Fid. et Op. c. 7.* relato in *can. Si Virgo 34. q. 1.* qui ait: *Possessor rectissimè dicitur, quamdiù se possidere ignorat alienum.* Dum autem certò non constat (ait *Sporer*) rem esse alienam, tamdiù possessor ignorat se possidere alienum. Ratio præcipua hujus sententiæ est, quia per possessionem bonæ fidei acquiritur verum jus; possessio enim a Juristis sic definitur: *Jus insistenti in re non prohibita possideri.* Quapropter domi-

nium rei donec dubium est, possessor retinet jus insistendi; ita tamen ut antè diligentiam adhibendam ad veritatem assequendam, ipse tenetur rem servare; at post diligentiam, et veritate non assecuta, potest illam consumere, et etiam alienare, admonito rerum emptore de dubio vertente super re. Et propter hanc potissimam rationem *Sanchez, Dec. dict. n. 9.* mutavit sententiam alibi defensam, et secundam est secutus. *Cardinalis etiam Sfondratus, in Reg. Sac. 1. § 20. n. 11.* dicit non esse procedendum contra possessorem, nisi ex certitudine. Hinc parum probabile videtur id quod hic addit *Roncaglia lib. 1. c. x. q. 3. R. 2.* nempe quod si rationes possidenti faventes sint tantum tenuiter probabiles, tunc ipse teneatur rem restituere, saltem quoad majorem partem; nam si contra possessorem rationes sint taliter probabilissimæ, ut fundent contra ipsum moralem certitudinem, tunc ipse tenetur totam rem restituere; si autem secus, ad nihil tenetur.

Quæritur II. Quid si contra possessorem adsit ratio 36 probabilis, et nulla pro ipso? *Prima* sententia tenet, quod si ratio illa probabilis generat assensum opinativum unicum, quod res sit aliena, ita ut possessor nullum habeat assensum, quod res sit sua; tunc tenetur restituere. Secus si adhuc probabiliter putaret rem esse suam. Ita *Sanch. Dec. l. 1. c. 10. n. 9.* citans *Vasquez, Palaus tom. 1. tr. 1. Disp. 3. p. 2. Renzi de 7. Præc. c. 3. sect. 2. q. 15. Tamb. Dec. lib. 1. c. 3. 5. 7. verb. Restitutio n. 7. Viva opusc. de Consc. dub. q. 2. art. 1. n. 8. in fin.* ubi dicit, quod cum possessor habet rationem probabilem contra, et nullam pro se, tunc habet moralem certitudinem, quod res sit aliena. *Secunda* sententia, quam tenet *Salas 1. 2. q. 21. tr. 8. Disp. unic. Sect. 23. n. 231.* dicit quod adhuc quando rationes pro contraria parte assensum generant, modò non convincant, nec assensus sit certus moraliter, sed merè opinativus, includens formidinem, quæ necessariò in opinione includitur, tunc possessor potest rem retinere, quia possessio præponderat omnibus rationibus non convincentibus.

Præfatæ opiniones videntur sic posse conciliari. Certum est, quod legitima possessio cuique tribuit jus certum rem retinendi, donec non constet de jure alterius, ut dicunt communissime *Palauus, Laym. Sporer, et alii cit.* ut sup. cum *Croix dicto n. 563.* Et ipse *Viva loc. cit.* id concedit, dicens quod *possessio bonæ fidei parit jus certum, quod prævalere debet juri probabili, et non moraliter certo alterius.* Ratio est, quia possessio legitima fundat de se præsumptionem certam de justitia possessoris, ut dicunt *Wigandt Exam. 3. de Consc. et Lugo de just. D. 17. n. 94.* Ergo etiamsi adsit iudicium probabile contra possessorem, et nulla probabilitas illi assistat, adest tamen præsumptio orta ab ipsa possessione, quæ tribuit ei jus certum, quod nequit superari, nisi à jure certo alterius per rationes certas convincentes.

Quapropter prima sententia dicens, quod possessor teneatur restituere, quando habet assensum opinativum contrarium, et nullum pro se, sanè est intelligenda, quando possessio esset ex aliqua parte infirma, utpote dubia, vel incæpta cum dubia fide, ita ut nulla legitima præsumptio ex ea oriri videatur pro possessore; tunc enim verè nulla probabilitas ipsi assisteret, unicumque iudicium opinativum tunc ipsa haberet rem esse alienam. Secùs verò, si haberet possessionem certam ac legitimam bonæ fidei; quia tunc sola possessio, etiamsi nulla alia ratio ei suffragaretur, præberet illi jus certum, quod superari non potest nisi a rationibus certis oppositis, non autem ab opinione probabili, quæ necessariò formidinem includit. Et hoc clarè innuit *Lugo citata D. 17. n. 94.* ubi ait, possessionem de se parere præsumptionem prævalentem pro possessore, ne ipse sit privandus, donec non constet de jure alterius per probationem superantem præsumptionem possessionis. Undè rectè concludit *Croix lib. 1. n. 501.* quod licet pro possessore non sit probabile argumentum, si tamen pro petitore non sit argumentum nisi probabile, possessor adhuc licitè retinet, quia possessio est jus certum retinendi, contra

quod non prævalet nisi certitudo. Hoc idem dicitur pariter de Matrimonio probabiliter nullo. Vide l. 6. n. 904.

Quæritur III. Quid si possessor bonæ fidei, dubio 37 superveniente, negligat culpabiliter diligentiam adhibere, sed postea non possit verus dominus amplius adinveniri? *La-Croix lib. 3. p. 2. n. 564. Ronc. l. cit. et Salm. n. 64. cum Sanch. Less. etc.* dicunt tunc possessorem teneri rem restituere pro rata dubii. Contrà verò *Palau tom. 1. t. 1. D. 3. p. 2. n. 9. Bonac. de Contr. D. 1. q. 2. p. 2. n. 8. Tamb. de Consc. c. 3. v. Restitutio, n. 9. cum Dian. et Reb.* probabile putant quod possessor, quamvis peccarit mortaliter, diligentiam omittendo, tunc tamen ad nihil tenetur, cum ex una parte damnum illatum sit dubium, et ex alia jus possessionis bonâ fide acquisitum ipse adhuc retineat. Veriùs autem censeo dicendum, quod talis possessor teneatur aliquid restituere (vel domino, vel pauperibus, si dominus sit incertus). Ratio est, quia cum ipse culpabiliter dominum privarit spe, quam dominus ad rem habere poterat, et illa spes erat quidem pretio æstimabilis, jam damnum certum est illatum domino, qui spem illam etiam certè possidebat. Puto tamen non esse faciendam restitutionem pro quantitate dubii, ita ut, si rationes ex utraque parte essent æquales, res sive ejus pretium pro medietate sit restituendum, sed minus, et fortè valdè minus; quia illa spes domini non poterat æstimari pro medietate valoris rei, sed multò minoris, stante æquali probabilitate rationis ex una parte, et certo jure possessionis ex alia, quæ possessori favebat, et adhuc favet: possessio enim rei multò quidem majoris æstimatur, quam possessio spei.

Notat autem I. *Tamb. l. c. n. 7. cum Villal. et aliis*, quod si possessor incipiat dubitare per rationes probabiles, tenetur quidem inquirere veritatem, secùs verò, si dubitaret per rationes tantum tenues. Notat II. *Croix l. 3. p. 2. n. 562. cum Vasq. Lay. Pal. Sanch. Mol. etc.* et non improbable putat *Ronc. d. q. 3. n. 1.* quod cum possessor (etiam qui cum dubio inceperit

possidere) rem habuerit a possessore bonæ fidei, si postea diligentia fit impossibilis, nihil tenetur restituere; ipse enim in omne jus illius legitimè tunc succedit.

- 38 Quid denique dicendum in dubio, si aliquid cibi vel potûs deglutiveris, an possis tunc Eucharistiam accipere. Negant *Sanchez lib. 2. de Matr. Disp. 41. n. 40. Roncaglia de Euchar. c. 5. qu. 6. et Salmant. eod. tit. c. 7. n. 69.* cum aliis; tum quia (ut ajunt) legi certæ non communicandi sine jejunio non satisfacit per dubiam satisfactionem; tum quia id videtur gravi irreverentiâ non carere. Alii tamen, ut *de Lugo de Eucharistia Disp. 15. n. 43. Castrop. Disp. 3. punct. 8. n. 9. Laym. l. 1. tract. 1. c. 5. n. 36. Diana tom. 2. tr. 4. de Sacram. Resol. 29. La-Croix l. 6. part. 1. n. 576. Busemb. loc. cit. n. 6. Sporer de Sacr. Miss. cap. 6. n. 274. cum Sa, Carden. Med. Gobat. Boss.* et aliis dicunt, in tali dubio benè te posse communicare. Ratio horum est, quia lex jejunii non est positiva, ita ut præcipiatur jejunium tamquam requisitum absolutè necessarium ad communicandum; sed est prohibitiva, qua prohibetur quisque accedere ad Communionem, si aliquid cibi aut potûs sumpserit, ne jungatur terrenus cibus cum divino. Id enim, ait *Lugo loc. cit.* constare ex Conc. Bracharensi II. *Can. 10.* ubi prohibetur, *ne aliquis, quocumque cibo præsumpto, oblationem consecret in altari.* Item in Conc. Toletano VII. *Can. 2.* habetur: *Nullus post cibum, potumque quamlibet minimum sumpsum Missam facere præsumat.* Item in Concilio Œcumenico Constantiensi *Sess. 13. §. In nomine Sanctæ etc.* dicitur, *Sacrorum Canonum auctoritas, et approbata consuetudo Ecclesiæ servavit, et servat, quod hujusmodi Sacramentum non debet confici post cænam, nec a fidelibus recipi non jejunis, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis a jure, vel Ecclesia concessa, vel admissa.* Ita apud *Lugo loco cit. n. 18. et 19.* Posito igitur, quod lex jejunii est prohibitiva, nempe ne quis communicet post cibum sumptum, probandum est factum jejunii fracti, ut quis communicare prohibea-

tur. In dubio autem an factus sit casus, quo vigeat prohibitio legis, non tenetur is abstinere a Communionem, dum adhuc tunc possidet sua libertas; præcepto enim Ecclesiæ, inquit *Lugo*, ne quis communicet post cibum, non adversatur, qui facto examine non scit se aliquid sumpsisse. Licet igitur in dubio de fractione jejunii, ille communicat, etenim cum ipsi eo casu tantum vetita esset Communio, quo jejunium fregisset, bene possidet libertas communicandi, usquedum de fractione non constat. Ratio hæc non videtur contemnenda ut futilis: saltem eò casu lex prohibens Communionem non videtur certa, et tamquam dubia non obligat, juxta dicta *Lib. I. n. 34. et seq.* Ad secundam autem rationem irreverentiæ oppositam respondent, non censeri irreverentem, qui utitur jure suæ libertatis, maximè si ex devotione ad Communionem accedit.

An autem idem dicendum, quod possit communi-³⁹care, qui dubitat, an post mediam noctem cibum, aut potum sumpserit? Negat *Lugo*, quia (ut ait) cum quis scit se comedisse, et dubitat an comederit post mediam noctem, videtur ipsi incumbere onus probandi, post mediam noctem non comedisse. Sed pacatanti viri dicimus, quod ratio supra adducta, quod lex sit prohibitiva, non positiva, si valet pro primo casu, valet etiam pro secundo; prohibitio enim est non communicandi illis, qui aliquid sumpserint post mediam noctem; si ergo, ne ipsi communicare possint, probandum est factum, quod aliquid sumpserint, probandum est etiam factum, quod sumpserint post mediam noctem. Cæterum affirmativam sententiam tenent alii DD. supra citati, quibus accedit doctus *P. Eusebius Amort Theol. tom. 2. Disp. 5. qu. 4.* ubi inquirens, an comedens in dubio, utrum jam sonuerit hora duodecima noctis, possit sequenti die communicare? Sic respondet: *Potest communicare, quia melior est conditio possidentis, quamdiu in contrarium non dantur præsumptiones tam fortes, ut operans probabiliter credat jam sonuisse duodecimam.*

Præfatæ opiniones videntur sic posse conciliari. Certum est, quod legitima possessio cuique tribuit jus certum rem retinendi, donec non constet de jure alterius, ut dicunt communissime *Palæus, Laym. Sporer, et alii cit.* ut sup. cum *Croix dicto n. 563.* Et ipse *Viva loc. cit.* id concedit, dicens quod *possessio bonæ fidei parit jus certum, quod prævalere debet juri probabili, et non moraliter certo alterius.* Ratio est, quia possessio legitima fundat de se præsumptionem certam de justitia possessoris, ut dicunt *Wigandt Exam. 3. de Consc. et Lugo de just. D. 17. n. 94.* Ergo etiamsi adsit iudicium probabile contra possessorem, et nulla probabilitas illi assistat, adest tamen præsumptio orta ab ipsa possessione, quæ tribuit ei jus certum, quod nequit superari, nisi à jure certo alterius per rationes certas convincentes.

Quapropter prima sententia dicens, quod possessor teneatur restituere, quando habet assensum opinativum contrarium, et nullum pro se, sanè est intelligenda, quando possessio esset ex aliqua parte infirma, utpote dubia, vel incæpta cum dubia fide, ita ut nulla legitima præsumptio ex ea oriri videatur pro possessore; tunc enim verè nulla probabilitas ipsi assisteret, unicuique iudicium opinativum tunc ipsa haberet rem esse alienam. Secus verò, si haberet possessionem certam ac legitimam bonæ fidei; quia tunc sola possessio, etiamsi nulla alia ratio ei suffragaretur, præberet illi jus certum, quod superari non potest nisi a rationibus certis oppositis, non autem ab opinione probabili, quæ necessariò formidinem includit. Et hoc clarè innuit *Lugo citata D. 17. n. 94.* ubi ait, possessionem de se parere præsumptionem prævalentem pro possessore, ne ipse sit privandus, donec non constet de jure alterius per probationem superantem præsumptionem possessionis. Undè rectè concludit *Croix lib. 1. n. 501.* quod licet pro possessore non sit probabile argumentum, si tamen pro petitore non sit argumentum nisi probabile, possessor adhuc licitè retinet, quia possessio est jus certum retinendi, contra

quod non prævalet nisi certitudo. Hoc idem dicitur pariter de Matrimonio probabiliter nullo. Vide l. 6. n. 904.

Quæritur III. Quid si possessor bonæ fidei, dubio 37 superveniēte, negligat culpabiliter diligentiam adhibere, sed postea non possit verus dominus amplius adinveniri? *La-Croix lib. 3. p. 2. n. 564. Ronc. l. cit. et Salm. n. 64. cum Sanch. Less. etc.* dicunt tunc possessorem teneri rem restituere pro rata dubii. Contrà verò *Palau tom. 1. t. 1. D. 3. p. 2. n. 9. Bonac. de Contr. D. 1. q. 2. p. 2. n. 8. Tamb. de Consc. c. 3. v. Restitutio, n. 9. cum Dian. et Reb.* probabile putant quod possessor, quamvis peccarit mortaliter, diligentiam omittendo, tunc tamen ad nihil tenetur, cum ex una parte damnum illatum sit dubium, et ex alia jus possessionis bonâ fide acquisitum ipse adhuc retineat. Verius autem censeo dicendum, quod talis possessor teneatur aliquid restituere (vel domino, vel pauperibus, si dominus sit incertus). Ratio est, quia cum ipse culpabiliter dominum privarit spe, quam dominus ad rem habere poterat, et illa spes erat quidem pretio æstimabilis, jam damnum certum est illatum domino, qui spem illam etiam certè possidebat. Puto tamen non esse faciendam restitutionem pro quantitate dubii, ita ut, si rationes ex utraque parte essent æquales, res sive ejus pretium pro medietate sit restituendum, sed minus, et fortè valdè minus; quia illa spes domini non poterat æstimari pro medietate valoris rei, sed multò minoris, stante æquali probabilitate rationis ex una parte, et certo jure possessionis ex alia, quæ possessori favebat, et adhuc favet: possessio enim rei multò quidem majoris æstimatur, quam possessio spei.

Notat autem I. *Tamb. l. c. n. 7. cum Villal. et aliis*, quod si possessor incipiat dubitare per rationes probabiles, tenetur quidem inquirere veritatem, secùs verò, si dubitaret per rationes tantum tenues. Notat II. *Croix l. 3. p. 2. n. 562. cum Vasq. Lay. Pal. Sanch. Mol. etc.* et non improbable putat *Ronc. d. q. 3. n. 1.* quod cum possessor (etiam qui cum dubio inceperit

possidere) rem habuerit a possessore bonæ fidei, si postea diligentia fit impossibilis, nihil tenetur restituere; ipse enim in omne jus illius legitimè tunc succedit.

- 38 Quid denique dicendum in dubio, si aliquid cibi vel potûs deglutiveris, an possis tunc Eucharistiam accipere. Negant Sanchez *lib. 2. de Matr. Disp. 41. n. 40. Roncaglia de Euchar. c. 5. qu. 6. et Salmant. eod. tit. c. 7. n. 69.* cum aliis; tum quia (ut ajunt) legi certæ non communicandi sine jejunio non satisfacit per dubiam satisfactionem; tum quia id videtur gravi irreverentiâ non carere. Alii tamen, ut *de Lugo de Eucharistia Disp. 15. n. 43. Castrop. Disp. 3. punct. 8. n. 9. Laym. l. 1. tract. 1. c. 5. n. 36. Diana tom. 2. tr. 4. de Sacram. Resol. 29. La-Croix l. 6. part. 1. n. 576. Busemb. loc. cit. n. 6. Sporer de Sacr. Miss. cap. 6. n. 274. cum Sa, Carden. Med. Gobat. Boss. et aliis dicunt;* in tali dubio benè te posse communicare. Ratio horum est, quia lex jejunii non est positiva, ita ut præcipiatur jejunium tamquam requisitum absolutè necessarium ad communicandum; sed est prohibitiva, qua prohibetur quisque accedere ad Communionem, si aliquid cibi aut potûs sumpserit, ne jungatur terrenus cibus cum divino. Id enim, ait *Lugo loc. cit.* constare ex Conc. Bracharensi II. *Can. 10.* ubi prohibetur, *ne aliquis, quocumque cibo præsumpto, oblationem consecret in altari.* Item in Conc. Toletano VII. *Can. 2.* habetur: *Nullus post cibum, potumque quamlibet minimum sumpsum Missam facere præsumat.* Item in Concilio Œcumenico Constantiensi *Sess. 13. §. In nomine Sanctæ etc.* dicitur, *Sacrorum Canonum auctoritas, et approbata consuetudo Ecclesiæ servavit, et servat, quod hujusmodi Sacramentum non debet confici post cænam, nec a fidelibus recipi non jejunis, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis a jure, vel Ecclesia concessa, vel admisso.* Ita apud *Lugo loco cit. n. 18. et 19.* Posito igitur, quod lex jejunii est prohibitiva, nempe ne quis communicet post cibum sumpsum, probandum est factum jejunii fracti, ut quis communicare prohibea-

tur. In dubio autem an factus sit casus, quo vigeat prohibitio legis, non tenetur is abstinere a Communionem, dum adhuc tunc possidet sua libertas; præcepto enim Ecclesiæ, inquit *Lugo*, ne quis communicet post cibum, non adversatur, qui facto examine non scit se aliquid sumpsisse. Licet igitur in dubio de fractione jejunii, ille communicat, etenim cum ipsi eo casu tantum vetita esset Communio, quo jejunium fregisset, bene possidet libertas communicandi, usquedum de fractione non constat. Ratio hæc non videtur contemnenda ut futilis: saltem eò casu lex prohibens Communionem non videtur certa, et tamquam dubia non obligat, juxta dicta *Lib. I. n. 34. et seq.* Ad secundam autem rationem irreverentiæ oppositam respondent, non censi irreverentem, qui utitur jure suæ libertatis, maximè si ex devotione ad Communionem accedit.

An autem idem dicendum, quod possit communi-³⁹care, qui dubitat, an post mediam noctem cibum, aut potum sumpserit? Negat *Lugo*, quia (ut ait) cum quis scit se comedisse, et dubitat an comederit post mediam noctem, videtur ipsi incumbere onus probandi, post mediam noctem non comedisse. Sed pacetanti viri dicimus, quod ratio supra adducta, quod lex sit prohibitiva, non positiva, si valet pro primo casu, valet etiam pro secundo; prohibitio enim est non communicandi illis, qui aliquid sumpserint post mediam noctem; si ergo, ne ipsi communicare possint, probandum est factum, quod aliquid sumpserint, probandum est etiam factum, quod sumpserint post mediam noctem. Cæterum affirmativam sententiam tenent alii DD. supra citati, quibus accedit doctus *P. Eusebius Amort Theol. tom. 2. Disp. 5. qu. 4.* ubi inquirens, an comedens in dubio, utrum jam sonuerit hora duodecima noctis, possit sequenti die communicare? Sic respondet: *Potest communicare, quia melior est conditio possidentis, quamdiu in contrarium non dantur præsumptiones tam fortes, ut operans probabiliter credat jam sonuisse duodecimam.*

CAPUT III.

De Conscientia Probabilif.

- 40 *Quæ sit conscientia probabilis. Quæque enumerentur diversæ probabilitatum species?*
- 41 *Quænam sit probabilitas facti, et quænam juris?*
- 42 *Numquam licet uti probabilitate facti cum periculo damni alterius.*
- 43 *Quamnam opinionem sequi teneamur in materia fidei?*
- 44 *Quamnam opinionem sequi debeat Medicus?*
45. *An possit uti remedio minùs tuto?* 46. *Quid si desperatur de salute infirmi?*
- 47 *Quamnam opinionem debeat sequi Judex?*
- 48 *Quamnam minister in collatione Sacramentorum?* 49. *Quid si adsit necessitas?* 50. *An liceat uti opinione probabiliquoad contrahendum Matrimonium, et quoad jurisdictionem Confessarii, casu quo præsumitur suppleri ab Ecclesia? De hoc vide dicenda lib. VI. n. 573. et dicenda de Errore Comuni n. 572.*
- 51 *An quod dicitur de administratione Sacramentorum circa usum sententiæ tutæ, idem dicendum sit de susceptione Sacramentorum.*
- 52 *Quid si venator dubitat, an animal ferendum sit fera, vel homo?*
- 53 *An liceat uti opinione probabiliprobabilitate juris. De opinione tenuiter probabilis.* 54 *De opinione probabilissima.*
- 55 *DISSERTATIO de usu moderato opinionis probabilis.*

40 **C**ONSCIENTIA probabilis est, quâ quis innixus aliquâ opinione probabili, format sibi practicum dictamen rationis ex certis principiis reflexis, sive concomitantibus ad licitè operandum. Hinc tamen advertendum diversas dari probabilitatum species: alia enim est opinio tenuiter probabilis, alia probabilis, alia probabilior, alia probabilissima, alia certa moraliter, alia tuta, alia tutior. Opinio tenuiter probabilis est, quæ aliquo fundamento nititur, sed non tali, ut valeat assensum viri prudentis ad se trahere; hæc autem opinione nequimus licitè uti ex Propos. 3. proscripta

ab Innoc. XI. quæ dicebat : *Generatim dum probabilitate sive intrinseca sive extrinseca , quantumvis tenui , modò a probabilitatis finibus non exeatur , confisi aliquid agimus , semper prudenter agimus*. Probabilis est , quæ gravi fundamento nititur , vel intrinseco rationis vel extrinseco auctoritatis , quod valet ad se trahere assensum viri prudentis , etsi cum formidine oppositi. Probabilior est , quæ nititur fundamento graviori , sed etiam cum prudenti formidine oppositi , ita ut contraria etiam probabilis censeatur. Probabilissima est , quæ nititur fundamento gravissimo , quapropter opposita censeatur vel tenuiter , vel dubiè probabilis ; hæc autem opinione semper licitè utimur , ut constat ex Propos. damnata ab Alexandro VIII. quæ dicebat : *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam*. Opinio sive sententia moraliter certa est , quæ omnem prudentem formidinem falsitatis excludit , ita ut opposita reputetur omninò improbabilis. Opinio demum tuta est , quæ recedit ab omni peccandi periculo. Tutior verò , quæ magis a tali periculo recedit , tametsi rationibus firmioribus non nitatur.

Deindè advertendum , aliam esse probabilitatem **41** *Facti* , aliam *Juris*. Probabilitas *Facti* est quæ versatur circa rei veritatem , sive rei substantiam , nempe an Sacramentum cum tali materia collatum , sit validum , aut nullum : an contractus cum tali pacto initus , sit usurarius , vel ñe. Probabilitas autem *Juris* versatur circa honestatem actionis , idest an liceat Sacramentum cum tali materia conferre : an contractum cum tali pacto inire.

His positis dicimus , numquam esse licitum uti opi- **42** *nione* probabili probabilitate *Facti* cum periculo damni alterius , aut sui ipsius ; quia hujusmodi probabilitas minimè aufert periculum damni ; si enim opinio illa est falsa , non evitabitur proximi , aut operantis damnum ; nam si exempli gratiâ Baptismus cum saliva collatus reverà est nullus , ita ut Infans sinè Baptismo remaneat , probabilitas in oppositum non potest utique efficere , ut sit validus.

- 43 Hinc infertur 1. non esse licitum in materia fidei et in omnibus ad æternam salutem necessitate mediis spectantibus, sequi opinionem nec minùs probabilem (ut ineptè dicebat Propos. 4. ab Innoc. XI. proscrip- ta) neque probabiliorem, sed tenemur sequi sententiam tutiorem, ac per consequens amplecti debemus Religionem magis tutam, qualis est procul dubio nostra Catholica; cum enim quævis alia Religio falsa sit, etiamsi aliqua videatur alicui probabilior, tamen amplectens eam, relicta tutiori, nequaquam damnùm suæ æternæ salutis effugiet.
- 44 Infertur 2. quòd Medicus tenetur adhibere medicamenta tutiora Infirmis profutura, nec potest uti remediis minùs probabilibus, relicto probabiliori, sive tutiori: in medicamentis enim probabilius est, quod est tutius pro sanitate Infirmi.
- 45 Sed dubitatur 1. utrum quandò non apparet medicamentum certum, possit Medicus uti remedio minùs probabili, probabiliori relicto? Affirmant *Azor. Arag. Montes. Salas, etc. apud Salmant. de Præc. V. cap. 1. n. 143.* Sed probabilius negant ipsi *Salm. Sanch. Dec. l. 1. cap. 9. n. 41.* et ipsi *Salm n. 144. cum Soto, Suar. et Bonac.* quia Medicus non solùm ex caritate, sed etiam ex justitia, ratione officii, et taciti contractùs, tenetur providere meliori modo salutis Infirmi, a quo stipendium accipit.
- 46 Dubitatur 2. an quandò desperatur de salute Infirmi, possit Medicus applicare illi remedia, quæ ipse dubitat, an prosint, vel obsint? Certum est et commune 1. quod si probabile sit, remedium fore profuturum, tunc potest, imò tenetur illud applicare, quandò certius non habet: Vide *Salman. loco cit. n. 150 in fine.* Certum est 2. non licere applicare Infirmo etiam desperato remedium, de quo ignoratur, an sit salutare, vel noxium, ad experimentum faciendum super Infirmo. Ita communiter *Salm n. 148. cum Navar. Azor. Castrop. Salas, Perez, etc.* Ratio, quia illicitum est experimentum quærere cum periculo mortis Infirmi; vel accelerationis illius. Certum est 3. cum *Sanch.*

l. c. n. 42. et Salm. n. 153. in fine, quod si remedium est dubiè profuturum, et certò non nociturum, omnino Infirmo est applicandum. Quoad quæstionem autem duplex est sententia. *Prima* negat, quia (ut suprà dictum est) numquam licet exponere Infirmum periculo mortis, nec illam accelerandi; ita *Salmant. cit. c. 1. n. 150. cum Azor. Castrop. Sylv. Villal. etc. Secunda* tamen Sententia, quæ satis probabilis est, et fortè probabilior, eamque tenent *Sanch. Dec. l. 1. c. 9. n. 39. cum Valent. item Busemb. l. 4. infrà n. 291. ad IV. et Bonac, Filliuc. Reginald. Bardi apud Salm. n. 149.* affirmat esse licitum, quia cum de Infirmo desperatur, conformiùs est prudentiæ, et voluntati Infirmi (præsertim si ipse expressè in hoc consentiat) applicare illi remedium dubium, quàm illud omittere cum certitudine mortis. Idque ut certum habet *Antoine tract. de Oblig. c. 7. agens de Officio Medici.* Notat præterea *Sanchez n. 42. cum Navarro*, quod etsi Medicus non potest contrà suam opinionem auctor esse remedii, si tamen illud ab aliis Doctoribus approbatur, et Infirmus consentit, licitè potest eo uti.

Infertur 3. quod Judex tenetur judicare juxta sententiam probabiliozem; ipse enim tenetur ex præcepto divino, et humano jus suum cuique tribuere pro majori pondere rationum, quæ cuique favent. Hinc damnata fuit ab Innoc. XI. Propos. 2. quæ dicebat: *Probabiliter existimo, Judices posse judicare juxta opiniones etiam minùs probabiles.* Rectè verò advertit *Cardenas* cum aliis, quod si Reus est in legitima possessione rei controversæ, et habet pro se rationem probabilem, nequit Judex eum expoliare, etiamsi Actor probabiliores rationes pro se adducat; possessio enim legitima (ut diximus n. 35.) dat possessori jus certum rei retinendæ, donec constet de jure alterius. Vide dicenda *Lib. IV. n. 212. Qu. II. ubi id fusè probabitur.*

Infertur 4. quod in collatione Sacramentorum nequit Minister uti opinione nec probabili, nec probabiliori circa eorum valorem, sed tenetur sequi sententiam tutam, quæ est illa, quæ vel est tutior, vel

moraliter certa. Constat id ex Prop. I. ab Innoc. XI. proscripta quæ dicebat : *Non est illicitum in Sacramentis conferendis uti opinione probabili de valore Sacramenti, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis, vel episcopalis.*

49 Dixi, nisi adsit necessitas, etenim in extrema necessitate benè uti possumus qualibet opinione non solum probabili, sed etiam tenuiter probabili pro valore Sacramenti, ut rectè dicunt *Holzmann de Bapt. a. 2. n. 97. Antoine de Bapt. q. 1. Cuniliat. de Sacr. in gen. c. 1. §. 3. n. 3.* et alii communiter, modò Sacramentum conferatur sub conditione; quia conditio satis reparat Sacramenti injuriam, si fortè invalidè conferatur, et contrà necessitas sufficiens et justa est causa Sacramenti conditionatè conferendi. Vide dicenda *Lib. 6. c. 1. de Bapt. n. 103. v. Materia autem dubia, et de Pœn. n. 482. in fin.*

50 Dicunt autem plures AA. quod licitè uti possumus opinione probabili, ubi præsumitur Ecclesia supplere, ut evenire potest in Sacramento Matrimonii ad convalidandum contractum probabiliter tantum validum, si fortè contractus ille est nullus ob impedimentum, quod Ecclesia supplendo aufert, et in Sacramento Pœnitentiæ ad supplendam jurisdictionem Confessarii, si fortè illa desit. Hanc sententiam vocant communissimam *Viva in Prop. 1. damn. ab Innocent. XI. n. 20. et La-Croix l. 6. n. 117. cum Suar. Less. Coninch. Regin. etc.* Imò *Sporer de Consc. c. 1. n. 56. cum Dicast. vocat moraliter certam; hancque testatur esse praxim totius Ecclesiæ De Lugo disp. 19. n. 31. cum Arriaga, Suar, et Diana apud Carden. in Prop. 1. damn. ab Innocent XI. diss. 11. n. 166. et seqq.* Sed vide *Lib. 6. n. 573.* ubi plura dicentur circa jurisdictionem Confessarii, quomodò et quandò præsumitur ipsa suppleri ab Ecclesia. An autem; stante errore communi, semper Ecclesia suppleat jurisdictionem in Sacramento Pœnitentiæ, vide *ibid. n. 572.*

Quæritur præterea, an quod dictum est de adm- 51
 nistratione Sacramentorum, dicendum etiam sit de
 susceptione, ita ut nullus possit suscipere Sacramen-
 tum cum opinione probabili? *Prima* sententia affirmat,
 et hanc tenent *Carden. in Prop. 1. damn. ab Innoc. XI.*
Diss. 2. c. 3. n. 18. Viva sup. ead. Prop. 1. et La-Croix
l. 6. n. 105. Ratio eorum, quia specialis reverentia de-
 bita Sacramentis exposcit, ut ea non exponantur peri-
 culo frustrationis. Hinc dicunt ex præfata *Prop. 1.*
damn. quoad ministrationem, virtualiter damnari etiam
 quoad susceptionem, cum in utraque idem subsit pe-
 riculum. *Secunda* verò sententia negat, quam tenent
Pontius de Matr. l. 4. c. 25. n. 9. Sanch. Dec. l. 1.
cap. 9. n. 33. cum Vasq. Salon. Sayr. Perez, et aliis
apud Card. n. 17. Item *Spor. de Cons. c. 1. n. 57. et*
Viva in sua Th. Mor. de Pœnit. q. 3. art. 3. n. 9. ubi
 videtur se revocare, saltem quoad opiniones, quæ ex
 parte suscipientium passim a fidelibus in praxim de-
 ducuntur. Ratio, quia nullam censetur injuriam Sa-
 cramento irrogare, qui utitur opinione probabili;
 nec videntur Sacramenta exposcere majorem reveren-
 tiam, quàm probabilem, quam exposcunt alia præ-
 cepta divina. Et hanc sententiam, ait *Mag. Hozes in*
eadem Propos. 1. apud Carden. n. 27. non amisisse
 suam probabilitatem ex damnatione Pontificis; quia
 non constat, Propositionem potiùs proscripam fuisse
 respectu reverentiæ ergà Sacramenta, quàm respectu
 caritatis ergà suscipientes. His tamen non obstantibus,
 censeo non recedendum a prima sententia, saltem
 quia secunda ferè numquam poterit deduci in praxim
 a suscipientibus sinè proprio animæ detrimento.

Infertur 5. et ultimò, quod si quis dubitat, an id 52
 quod videt in sylva, sit fera, vel homo, non potest
 illud ferire, etiamsi probabiliter, aut probabiliùs
 existimet, illam esse feram; nam si reverà illud ani-
 mal esset homo, probabilitas illa, sive major proba-
 bilitas, non liberaret hominem a morte. Itaque uni-
 versè dicendum, numquam esse licitum uti opinione
 probabili probabilitate facti, ubi est periculum damni,
 vel injuriæ Proximi.

53 Secùs tamen dicendum de opinione, quæ est probabilis probabilitate Juris; tunc enim quisque licitè uti potest opinione illa, formans sibi conscientiam moraliter certam de honestate suæ actionis. Explanatâ demum opinionum naturâ, nostrum Systema exponimus.

MORALE SYSTEMA

Pro delectu opinionum, quas licitè sectari possumus.

Dico I. quod si opinio, quæ stat pro lege, videatur certè probabilior, ipsam omninò sectari tenemur; nec possumus tunc oppositam; quæ stat pro libertate, amplecti. Ratio, quia ad licitè operandum debemus in rebus dubiis veritatem inquirere, et sequi: at ubi veritas clarè inveniri nequit, tenemur amplecti saltem opinionem illam, quæ propiùs ad veritatem accedit, qualis est opinio probabilior.

Dico II. quod si opinio, quæ stat pro libertate, est tantùm probabilis, vel æquè probabilis, ac altera quæ stat pro lege, nec etiam ipsam quis sequi potest, eo quod sit probabilis: nam ad licitè operandum sola non sufficit probabilitas, sed requiritur moralis certitudo de honestate actionis, juxta illud D. Pauli ad Rom. 14. 23. *Omne, quod non est ex fide, peccatum est.* Dicitur *ex fide*, nempè ex certo dictamine conscientiæ, ita ut homo in sua conscientia persuasum sibi habeat, quod agendo rectè agat, prout explicant illud *ex fide* S. Chrysost. S. Ambros. et alii cum S. Thoma qu. 17. de Verit. art. 3. Propterea in præfata Dissertat. falsum reputavi effatum illud commune inter Probabilistas, nimirum: *Qui probabiliter agit, prudenter agit.*

Dico III. quod, duabus æquè probabilibus opinionibus concurrentibus, quamvis opinio minùs tutâ teneri non possit, quoniam, ut diximus, sola probabilitas (nota, sola probabilitas) haud firmum præbet fundamentum ad licitè operandum; tamen opinio

illa, quæ stat pro libertate, cum æquali potitur probabilitate, ac opposita, quæ stat pro lege, grave quidem immittit dubium, an existat lex, quæ actionem prohibeat, ac proindè sufficienter promulgata minimè dici potest; ideoque, dum eo casu promulgata non est, nequit obligare; tantò magis quod lex incerta non potest certam obligationem inducere. Et hæc est sententia D. Thomæ, quam ego sequor, et quæ certa mihi apparet, tum ob auctoritatem Theologorum, ut videbimus, atque Patrum (quorum doctrinæ observari possunt in prædicta Dissert. n. 11. et 12. Vide etiam Christian. Lupum tom. xi. *Dissert. de Usu senten. probab.* ubi congerit plures Patrum auctoritates), tum ob rationes intrinsecas, quæ non jam fucate sunt, sed certæ ac evidentes, ut demonstrabitur.

Theologorum Princeps D. Thomas 1. 2. qu. 90. art. 1. sic docet: *Lex quædam regula est, et mensura actuum, secundum quam inducitur aliquis ad agendum, et ab agendo retrahitur; dicitur enim Lex a ligando, quia obligat ad agendum.* Hinc prosequitur S. Doctor ad docendum, quod hæc regula et mensura, ut hominibus applicetur, et ipsi ad eam servandam teneantur, debet eis promulgatione manifestari. *Lex, ait ibidem, imponitur aliis per modum regulæ et mensuræ: regula autem et mensura imponitur per hoc, quod applicatur his, qui regulantur et mensurantur. Undè ad hoc quod lex virtutem obligandi obtineat (quod est proprium legis) oportet, quod applicetur hominibus, qui secundum eam regulari debent. Talis autem applicatio fit per hoc, quod in notitiam eorum deducitur ex ipsa promulgatione. Undè promulgatio ipsa necessaria est ad hoc, quod lex habeat suam virtutem.*

Quod autem lex nequeat subditos obstringere, nisi eis sit promulgata, est axioma apud omnes comperitum: *Leges tunc instituuntur, cum promulgantur,* scribit Gratianus in Can. *In istis dist. 4.* Ratio patet quia lex tantùm in mente legislatoris manens non est, nisi mera cogitatio, sive intentio constituendi legem, non verò constitutio legis, quæ subditos obli-

get. Hinc a D. Thoma lex definitur : *Quædam rationis ordinatio ad bonum commune promulgata.* 1. 2. q. 90. art. 4. Nulli dubium, ut scribit Franciscus Hennotr. *de leg.* quod promulgatio sit de essentia legis; nam ut rectè ait Ludovicus Habert *t. 3. de leg. c. 6. q. 4.* *Ad rationem legis pertinent promulgatio, et vis obligandi.* Addit Card. Gotti *Theol. tom. 2. tr. 5. de leg. q. 1. dub. 3. §. 3. num. 18.* quod promulgatio est indispensabiliter requisita ad subditos obligandos : *Ad hoc ut lex in actu secundo obliget, requiritur quidem indispensabiliter, ut subditis promulgatione proponatur.* Idem tradit Dominicus Soto *de Just. et Jure lib. 1. ar. 4.* dicens : *Nulla lex ullum habet vigorem legis ante promulgationem, sed tunc instituuntur, cum promulgantur.* Statimque subjungit : *Itaque nullam exceptionem conclusio hæc permittit.* Idem scribit Doctor Gallus Du-vallius in 1. 2. *S. Th. de leg. q. 2.* dicens, legem æternam non potuisse homines obligare ab æterno : *Quia, ut ait, de ratione legis est, ut promulgetur subditis; nulli autem fuerunt subditi ab æterno.* Idem scribit P. Gonet *Chyp. de leg. D. 2. art. 2.* *Legem æternam defectu promulgationis non potuisse obligare creaturas ab æterno.* Idem scribit Lorichius *Thesaur. verb. Lex n. 6.* *Hominiibus autem (lex æterna) promulgatur, quando eis innotescit.* Idem inquit etiam acer Adversarius meus P. Patuzzius in sua *Theolog. Morali de leg. c. 5. n. 7.* *Consentiunt quidem omnes, promulgationem esse omnino necessariam, ut lex virtutem obligandi obtineat.* Mirabitur quis, me studuisse tot auctoritates hic congerere ad hanc doctrinam probandam, quæ a nemine in dubium revocatur; sed me id fecisse sciat, quia ab ea sententiæ meæ firmitas pendet, nempe quod lex dubia non obligat, ut infra videbimus.

Porro S. Thomas id ut certum habens hanc oppositionem sibi objicit 1. 2. q. 90. art. 4. *ad 1.* *Lex naturalis maxime habet rationem legis; sed lex naturalis non indiget promulgatione; ergo non est de ratione legis quod promulgetur.* Et sic respondet : *Dicendum quod promulgatio legis naturæ est ex hoc ipso, quod Deus*

eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam. Idque clariùs explicando Sylvius ait 1. 2. qu. 90. art. 4. in fin. *Actualiter tunc unicuique (lex) promulgatur, quando cognitionem a Deo accipit dictantem, quid juxta rectam rationem sit amplectendum, quid fugiendum.* Idem docet Joannes Gerson. *de Vita spir. etc. Lect. 2. col. 176. Lex ista est quædam declaratio creaturæ rationali facta, per quam illa cognoscit, quid Deus de certis rebus judicat, ad quas vel præstandas, vel omittendas ipse creaturam obligare vult.* Addit tandem Petrus de Lorca in 1. 2. Disp. 6. de leg. pag. 386.: *Quemadmodum promulgatio est intrinseca et essentialis humanis legibus, sic rationis judicium, et cognitio intrinseca est legi naturæ.* Quapropter sinè rationis iudicio, et cognitione nullo modo existit promulgatio legis sufficientis ad obligandum.

Lex verò ut obliget non tantum promulganda est, sed etiam promulganda ut certa. Et hoc punctum firmiter est hîc statuendum, ideoque in eo perpendendo diutiùs non frustra immorabòr, cum plura opus sit hîc repetere, quæ jam alibi scripsi; enim verò ex hujuscemodi fundamento firmitatem haurit nostra sententia, nempe non posse legem incertam certam obligationem imponere. Dicimus igitur, neminem ad aliquam legem servandam teneri, nisi illa ut certa alicui manifestetur. Posito enim, ut vidimus, quod lex necessariò est promulganda ut obliget, si promulgatur lex dubia, promulgabitur dumtaxat dubium, opinio, sive quæstio, an adsit lex prohibens actionem, sed non promulgabitur lex. Hinc omnes ad asserendum conveniunt, quod lex, ut obliget, debet esse certa ac manifesta, debetque uti certa manifestari sive innotescere homini, cui promulgatur. Audiamus id, quod communiter inquirunt Doctores super hanc sententiam, sive super hoc Principium, quod intèr alios maxime tradit D. Thomas, atque probat. S. Isidorus inter condiciones legis ut obliget, ait, legem debere esse manifestam. Ita habetur in Can. *Erit autem Dist. 4. Erit autem lex manifesta etc.* Idque

certum est etiam in jure Civili, ut patet ex Authent. *Quibus modis nat. eff.* §. *Natura*, ubi dicitur: *In dubio nullus præsumitur obligatus.*

D. Thomas loquens de lege æterna et naturali, docet quod ad hoc ut ipsa possit esse nobis mensura, debet esse certissima, nobisque innotescere. Attendamus verba S. Doctoris. Ipse 1. 2. qu. 19. art. 4. ad 3. sibi objicit: *Mensura debet esse certissima (nota); sed lex æterna est nobis ignota; ergo non potest esse nostræ voluntatis mensura, ut ab ea bonitas voluntatis nostræ dependeat.* Et ita respondet: *Lixet lex æterna sit nobis ignota; secundum quod est in mente Divina; innotescit tamen nobis aliquantulum per rationem naturalem, quæ ab ea derivatur ut propria ejus imago, vel per aliquantulum revelationem superadditam.* S. Th. 1. 2. qu. 19 art. 4. ad 3. Ratio patet, cur lex debet esse certa, quia cum lex juxta S. Doctorem sit mensura et regula, quæ homo mensurari et regulari debet circa suas actiones, nequaquam ille rectè mensurari et regulari potest, nisi mensura et regula illa sit certa, ut obliget, quin et homini innotescat. *Lex enim, scribit doctissimus Petrus Collet, ut obliget debet dari ut regula, ac proinde innotescere; atqui lex non innotescit nisi per promulgationem, cum per eam solam eo intimetur modo, qui obediendi necessitatem inducit.* Collet *Theol. Mor. t. 1. de leg. c. 1. art. 2. concl. 2.* Idem tradit Joannes Gerson dicens, quod lex, ut obliget, necessario debet homini manifestari, aliàs Deus eum obligare non potest ad illam servandam: *Necesse est (valde notabilia sunt Gersonis verba) dari manifestationem ordinationis; ac voluntatis Dei; nam per solam ordinationem, aut per solam suam voluntatem non potest Deus absolute creaturæ imponere obligationem; sed ad hoc opus est, ut ei communicet notitiam unius æquæ, ac alterius.* Gerson *de vita Spir. etc. Lect. 2.*

Idem tradit Gonet dicens: *Homo non tenetur conformari voluntati Divinæ. . . . nisi quando voluntas Divina nobis præcepto, vel prohibitionem manifestatur.* Gon. *Chyp. t. 3. D. 6. art. 2. n. 37. in fn.* Et *ibid.* de

hoc rationem præbet, scribens hominis peccatum pendere ab ipsius voluntate transgrediendi legem; si autem peccatum (ait) penderet ab existentia vel non existentia legis, peccatum esset fortunæ, sive casûs, non jam voluntatis, quod magnum esset absurdum; *Plerumque (scribit) esset fortunæ, non voluntatis, quod homines peccent, vel non peccent, prout videlicet id, quod agunt, est conforme vel difforme juri naturali ab eis ignorato; quod etiam absurdissimum est, cum vera et sola causa peccati sit voluntas creata, ut operans difformiter ad regulas morum. Gon. in Clyp. 49. 3. tom. 3. Disp. 1. art. 4. §. 1. n. 48.*

Idem tradit Sylvius dicens: *Actualiter tunc (lex) unicuique promulgatur, quandò cognitionem a Deo accipit dictantem, quod juxta rectam rationem sit amplectendum, vel fugiendum, Sylv. in 1. 2. qu. 90. art. 4. in fin.* Non tenetur igitur quis ad legem, nisi eam juxta rectam rationem cognoscat esse necessariò amplectendam. Idem tradit Fulgentius Cuniliatus, hoc absolutè proferens: *Legis violatores non sunt illi, quibus nondum lex innotuit. Cunil. tract. 1. de Reg. Mor. c. 3. §. 1. n. 5.* Idem tradit Jodochus Lorichius: *Hominiibus autem lex promulgatur, quandò eis innotescit. Lorich. Thesaur. theol. verb. Lex n. 6.*

Ex omnibus his præfatis evidenter apparet moralis certitudo sententiæ nostræ, vel potiùs sententiæ D. Thomæ, qui pluribus in locis eam docet. Signanter in *Opusc. de Verit. qu. 17. art. 3.* hoc morale Principium absolutè profert: *Nullus ligatur per præceptum aliquod, nisi mediante scientiâ illius præcepti.* Ab omnibus Philosophis cum D. Thoma docetur distinctio inter Opinionem, et Scientiam: *Opinio* denotat cognitionem dubiam, aut probabilem alicujus veritatis: *Scientia* verò cognitionem certam ac patentem significat: Sed audiamus ipsum S. Doctorem; et quod S. Thomas nomine *Scientiæ* intelligat præcisè cognitionem certam, patet, quia proponit loco citato hoc quæsitum: *Utrum conscientia liget?* ac deindè ait: *Ita se habet imperium alicujus Gubernantis ad ligandum in rebus voluntariis*

illo modo ligationis, qui voluntati accidere potest, sicut se habet actio corporalis ad ligandum res corporales. Actio autem corporalis agentis numquam inducit necessitatem in rem aliam, nisi per contactum coactionis ipsius ad rem, in quam agit. Undè nec ex imperio alicujus Domini ligatur aliquis, nisi imperium attingat ipsum, cui imperatur. Attingit autem ipsum per scientiam: Undè nullus ligatur per præceptum aliquod, nisi mediante scientia illius præcepti..... Sicut autem in corporalibus agens corporale non agit, nisi per contactum; ita in spiritualibus non ligat, nisi per scientiam. Similitudo a D. Thoma hîc allata nequit esse magis lucida, et convincens ad probandam nostram sententiam, sive Principium, nempe quod lex incerta non potest certam obligationem inducere. Dicit S. Doctor, quod scientia præcepti est instar vinculum quod vel voluntatem ligat; undè sicut ad rem aliquam ligandam opus est, ut actualiter funis applicetur; ita ad ligandam hominis voluntatem, ut actionem aliquam exerceat vel omittere teneatur, necesse est ut ipse præcepti scientiam habeat, alioquin homo ille in sua libertate remanet. Quamobrem, dum ille in dubio est, an adsit vel non præceptum prohibens, vel præcipiens (sicut accidit, cum duæ opiniones ejusdem ponderis æquè probabiles concurrunt), tunc non habet quidem scientiam præcepti, ideoque præceptum servare non tenetur.

Ad hoc magis explicandum Doctor Angelicus eodem loco subdit: *Ad videndum autem, quando (conscientia) liget, sciendum quod ligatio metaphoricè a corporalibus ad spiritualia sumpta necessitatem importat; ille enim qui ligatus est, necessitatem habet consistendi in loco ubi ligatus est, et aufertur ei potestas aliò divertendi. Sicut igitur contra, qui ab aliquo vinculo actualiter non est ligatus, habet potestatem divertendi quò vult, ita qui non est ligatus per scientiam præcepti, liber est ab obligatione præcepti, Ideo S. Doctor scribit, legem dici a ligando: *Dicitur enim lex a ligando, quia obligat ad agendum. 1. 2. qu. 90. art. 1.**

Hanc suam sententiam D. Th. valde confirmat in

alio loco, nempe in 1. 2. q. 19. a. 10. Ibi quærit: *Utrum necessarium sit voluntatem humanam conformari voluntati Divinæ in voluto, ad hoc ut sit bona?* et affirmat; sed et postmodum eodem art. 10. ad. 1. S. Doctor hoc sibi objicit; *Videtur quod voluntas hominis non debeat semper conformari Divinæ voluntati in voluto; non enim possumus velle, quod ignoramus.... Sed quid velit Deus ignoramus in pluribus, ergo non potest humana voluntas Divinæ voluntati conformari in voluto.* Et respondet: *Ad primum dicendum, quod volitum divinum secundum rationem communem quale sit, scire possumus; scimus enim, quod Deus quidquid vult, vult sub ratione boni. Et ideo quicumque vult aliquid sub quacumque ratione boni, habet voluntatem conformem voluntati Divinæ quantum ad rationem voliti. Sed* (nota sequentia verba) *in particulari nescimus, quid Deus velit; et quantum ad hoc non tenemur conformare voluntatem Divinæ voluntati.* Itaque docet S. Th. quod homo semper ac rem aliquam vult sub ratione boni, voluntati Divinæ jam conformatur: sed minimè tenetur se conformare voluntati Divinæ in rebus particularibus ignoratis, et signanter in præceptis, ubi hæc Divina voluntas non est ei manifestata. Id autem distinctiùs declarat P. Gonet, dicens: *Homo non tenetur conformari voluntati Divinæ in voluto materiali, nisi quando voluntas Divina nobis præcepto vel prohibitione manifestatur.* Gon. *Clyp. tom 3. D. 6. ar. 2 n. 37. in fn.* In dubio igitur, ubi nescimus, an Deus aliquo præcepto nobis aliquid in particulari imponat aut vetet, non tenemur conformari circa tale præceptum voluntati Divinæ, nisi præceptum nobis manifestetur; etenim, ut tradit Joannes Gerson, ubi Deus non manifestat nobis suam voluntatem, non potest (ait) nos obligare ad eam sequendam. Repetamus hîc ejus verba jam alibi supra relata: *Necesse est dari manifestationem ordinationis, ac voluntatis Dei; nam per solam suam voluntatem nondum potest Deus absolutè creaturæ imponere obligationem,* Gerson. *de Vit. Spir. ect. Lect. 2.*

Eandem sententiam D. Thomas fortius confirmat

in alio loco 2. 2. q. 104. art. 4. ubi signanter loquitur de obedientia, quæ præceptis Divinis debetur. Ita quærit: *Utrum in omnibus Deo sit obediendum?* S. Doctor affirmat, sed ad 3. sibi objicit: *Quicumque obedii Deo, uniformat voluntatem suam voluntati Divinæ, etiam in voluto; sed non quantum ad omnia tenemur conformare voluntatem nostram voluntati Divinæ, ut supra habitum est, (1. 2. q. 19. art. 10. ubi habetur textus jam supra relatus) : Ergo non in omnibus teneatur homo Deo obedire.* Et sic respondet (attendamus hîc quomodo S. Doctor fuerit semper firmus et uniformis in hac sua sententia) : *Ad tertium dicendum, quod etsi non semper teneatur homo velle, quod Deus vult, semper tamen tenetur velle, quod Deus vult eum velle et homini præcipue (nota) innotescit per præcepta Divina.* Homo igitur tenetur Deo obedire, et ipsius voluntati conformari circa præcepta, non jam in omnibus quæ Deus vult, sed tantum in iis quæ vult Deus nos velle (*quod Deus vult nos velle*). At quomodo sciemus id quod Deus non solum ipse vult, sed etiam vult nos velle? sciemus, inquit S. Thomas, cum nobis id manifestatur per sua Divina præcepta. *Et homini præcipue innotescit per præcepta Divina.* Ergo non obligat sola dubia notitia præcepti ad illud servandum tamquam voluntatem Divinam, sed requiritur certa et manifesta præcepti cognitio, quod quidem significat verbum illud *innotescit*. Itaque, ubi duæ sunt opiniones æqualis ponderis, cum eo casu desit sufficiens promulgatio legis, ipsa non habet virtutem obligandi, ut firmatum est sub initio hujus Moniti. Lex autem, quæ non obligat, non est lex: *Dicitur enim lex a ligando*, ait S. Thomas; lex ergo quæ non ligat, lex dici non potest.

Hanc autem sententiam, quod, ubi præceptum est vere et stricte dubium, non adest obligatio illud servandi, secuti sunt communiter Auctores tam antiqui, quam recentes, S. Raymundus scripsit (*lib. 3. de Penit. §. 21.*) : *Non sis pronus judicare mortalia peccata, ubi tibi non constat per certam Scripturam.* Lactantius

scripsit (lib. 3. *Instit. c. 21.*): *Stultissimi hominis est præceptis eorum velle parere, quæ utrum vera, aut falsa sint dubitatur.* Textus habetur in *c. 13. Cum in jure, de offic. et pot. Jud. deleg.* ubi dicitur: *Nisi de mandato certus extiteris, exequi non cogeris quod mandatur.* Idem scripsit Joannes Nyder (in *Consol. An. par. 3. c. 20.*) citans Bernardum de Claromonte: *Ex quo enim opiniones sunt inter magnos, et Ecclesia non determinavit alteram partem, teneat quam voluerit.* Idem scripsit S. Antoninus: *Secundum Cancellarium non plus nocet homini errare in articulo Fidei, qui non est declaratus adhuc ab Ecclesia, quod sit articulus de necessitate credendus; quàm nec esse posset actus moralis contra aliquid agibile perpetratus, qui actus non dicitur certus ex Scriptura, aut determinatione Ecclesiæ, quod sit illicitus. Sed constat, quod in materia Fidei licitum est antè determinationem Ecclesiæ tenere unam vel alteram partem sine periculo peccati; et ergo a simili licet unam opinionem in moralibus tenere juxta limitata superiùs, ubi saltem magis sapientes non sentiunt contrarium.* S. Antonin. *Par. 1. tit. 3. c. 10. §. 10. verb. Revertendo.* Juxta igitur S. Antoninum, et Cancellarium (videl. Gersonem) non tenemur sequi opinionem tutiorem, ubi tutior non apparet probabilior. Gabriel Biel scripsit (in *4. sent. D. 16. qu. 4. concl. 3.*): *Nihil debet damnari tamquam mortale peccatum, de quo non habetur evidens ratio, vel manifesta auctoritas Scripturæ.* Dominicus Soto scribit, quod lex, cum ipsa sit regula actionum, opus est ut homo eam intueatur, nempe quod cognoscat eam ut certam: *Qui regulam utitur, eam intueri necesse est.* De *Just. l. 1. q. 1. art. 4.* Undè scripsit postea (*ibid. l. 6. q. 1. art. 6. circa fin.*): *Quando sunt opiniones probabiles inter graves Doctores, utramque sequaris, in tuto habes conscientiam.* Ita etiam Card. Lambertinus (qui postea ad Pontificatum euectus est sub nomine Benedicti XIV.) scripsit in suis *Notificationibus (Notif. 13.)*; *Non debbono imporsi ligami, quando non vi è una manifesta legge che gli imponga.*

Doctissimus Melchior Canus scribens adversus Scutum, qui obstringebat peccatores ad eliciendam contritionem in quocumque die festo, dicit; *Jus humanum nullum est, aut Evangelicum, quo hoc præceptum asseratur; proferant, et tacebimus.* Canus *Relect. 4. de Pæn. p. 4. q. 2. prop. 3.* Atque *ibidem n. 5.* sic scribit: *Quoniam ignoro, undè ad hanc opinionem Doctores illi venerint, liberè possum, quod non satis exploratè præceptum est, negare.* Joseph Rocafull Præpositus Valentiaë scripsit: *Casu quo factà diligentia non constat, an lex sit imposita, sed res dubia manet, non obligat, sive sit lex, vel præceptum naturale.* Lib. 1. de *Leg. in comm. c. 4. num. 65.* P. Suarez ita scribit: *Quamdiu est judicium probabile, quod nulla lex sit prohibens actionem, talis lex non est sufficienter proposita homini; undè cum obligatio legis sit ex se onerosa, non urget, donec certius de illa constet.* De *Cons. Disp. 12. sect. 6. et tom. 5. in 3. par. D. 40. n. 45.* Idem scripsit P. Joannes Idelphonsus Dominicanus: *Si dubium est de ipsa existentia legis, an existat talis lex? an sit publicata? an in tali lege comprehendatur iste casus? factà sufficienti diligentia, et durante dubio, non teneris te conformare tali legi, vel obligationi.* Idelf. in 1. 2. *Disp. 209. n. 1132.* Idem tenet Auctor recens P. Eusebius Amort, vir Germanus valdè eruditus, et undique notus ob suam doctrinam, et plura insignia Opera vulgata. Hic in sua Theologia Morali et Scholastica, excusa Bononiaë anno 1753. (quæ priusquam ederetur, emendata fuit, aut saltem revisa a Papa Bened. XIV. prout ipse Auctor suppliciter ab eo petierat) sic scribit, *Quandocumque existentia legis non redditur credibilior, moraliter certum est non dari legem, quia ex natura Providentiæ Divinæ Deus tenetur reddere suam legem credibilem etc.* Amort tom. 1. *D. 2. §. 4. qu. 20. pag. 232.* Et alibi *D. 2. §. 4. q. 5. pag. 283.* ait quod cum adsunt duæ opiniones æque probabiles, *non datur lex directè prohibens, quia hoc casu non datur sufficiens promulgatio legis, quæ est character essentialis legis.* Idem tenent Vasquez 1. 2. *Disp. 62. c. 9. n. 45.* Card. de Lugo de

Pœnit. Disp. 16. sect. 3. Manstrius Theol. Mor. Disp. 1. q. 2. art. 3. n. 56. Holzman. Mor. 10. 1. p. 29. ann. 135. Roncaglia Theol. Mor. lib. 2. c. 3. Salmant. tract. 6. de Pœn. c. 8. n. 25. et. tract. 11. de Leg. c. 2. n. 100. et alii plures, quos omittimus brevitatis causâ.

Posito igitur Principio a D. Thoma tradito, ac satis superque probato, nempe, quod *Nullus ligatur per præceptum aliquod, nisi mediante scientia illius præcepti*, quod idem est ac dicere, non posse legem incertam certam obligationem inducere; necessariò eruitur esse moraliter certum, quod ubi duæ opiniones æqualis ponderis concurrunt, non est obligatio sequendi tutiorem. Si quis autem de hujus sententiæ certitudine rationem exposcat, breviter ei ex omnibus in hoc Monito probatis respondebitur, quia lex dubia non obligat. Et si quærere pergat, cur lex dubia non obliget? respondebimus hoc succincto argumento: Lex non sufficienter promulgata non obligat: lex dubia non est sufficienter promulgata (quia, dum lex est dubia, promulgatur sufficienter dubium, sive quæstio, sed non promulgatur lex): ergo lex dubia non obligat. Qui argumentum hoc inficiari vellet, probare deberet, vel quod lex etiam non promulgata obligat; vel quod lex dubia est verè promulgata; contra id quod expressè docet S. Thomas, et alii communiter, ut vidimus; sed numquam harum propositionum ullam probabit in æternum. Hæc tandem sit conclusio hujus sententiæ: Spectato pondere æquali utriusque opinionis, homo dubius maneret, neque operari posset; spectatâ autem vi legis, cum ipsa eo casu non sit sufficienter promulgata, non obligat, nec ligat. Et ideo homo, utpote ab hujusmodi lege dubia non ligatus, redditur certus de sua libertate, et sic licitè operari potest.

Dixi sub initio, quod ubi opinio pro lege videtur certè probabilior, eam sequi tenemur; secus verò si est æquè probabilis, ac opinio pro libertate. Auctor verò Ephemeridum mihi objecit, quod hæc secunda propositio probat nimis; nam si non teneremur sequi

opinionem pro lege, quando opinio pro libertate est æquè probabilis, quia tunc lex est dubia; nec etiam teneremur sequi opinionem pro lege, quando opinio pro libertate esset minùs probabilis; quia etiam opinio minùs probabilis efficit, quod lex sit dubia, et non sufficienter promulgata. Sed respondeo, quod cum opinio tutior est certè probabilior, eo casu (ut in principio hujus Moniti præmisi) quamvis lex omnino certa non sit, tamen propter illam majorem probabilitatem opinio pro lege videtur moraliter verior, et consequenter etiam lex moraliter sive sufficienter promulgata; et ideo lex nequit dici tunc omnino dubia dubio stricto; remanet tantùm eo casu aliquod dubium latum, quod non permittit ab opinione tutiore discere.

Constat autem ex ipso naturali dictamine, licere nobis agere omne id, quod a lege non prohibetur, sicut scribit Heinecius (*Lib. Elementa Jur. Nat. et Gent.*) sic ajens: « Omnia libertati hominis permittit » Deus, quæ non præcepit, vel prohibuit. Sic. v. gr. » cum solâ arbore scientiæ boni et mali hominibus » interdixisset Deus, rectè omnino inferebant Proto- » plasti, licere sibi fructibus reliquis omnino vesci, » *Gen. 2. 3.* Cessante enim legis obligatione, viget » libertas ». Id porrò validiùs confirmatur textibus Juris Civilis, et Canonici, nam *Instit. de Jure Person. §. 1.* dicitur: *Cuique facere libet, nisi id a Jure prohibetur. Item cap. autem 13. Cum in jure, de Offic et pot. Jud. Deleg.* sic habetur: *Nisi de mandato certus extiteris, exequi non cogeris quod mandatur.* Quapropter S. Thomas docet id tenendum tamquam commune et certum Axioma in lege naturali, sic scribens: *Illud dicitur licitum, quod nullâ lege prohibetur. In 4. sent. Dist. 15. q. 2. art. 4. ad. 2.*

Hinc ineptè arguit quidam Auctor dicens: *Ubi dubium est, an adsit lex, consequenter dubium etiam est, an adsit libertas.* Malè (dico) arguit, nam ubi dubium est, an adsit lex, certum est legem non obligare, docet enim S. Thomas (ut notavimus) quod:

Nullus ligatur per præceptum aliquod, nisi mediante scientiâ illius præcepti. Patet autem, scientiam importare cognitionem certam de lege: et hujus ratio etiam patet, quia lex donec est dubia, non est sufficienter promulgata; atqui lex non sufficienter promulgata non habet virtutem obligandi, sive ligandi, ut ait Doctor Angelicus, juxta dicta sub initio hujus; ubi autem non existit lex ligans, sive prohibens, hominè operatur, ut ait idem S. Thomas loco mox supra citato.

Dixi sub initio, quod ubi opinio pro lege videtur certè probabilior, eam sequi tenemur; secus vero si est ejusdem ponderis, quod habet opinio pro libertate. Auctor autem Ephemeridum Gallicarum mihi objecit, quod hæc propositio probat nimis; si enim sequi non teneremur opinionem, quæ stat pro lege, cum opinio pro libertate est æqualis momenti, quia tunc lex est dubia, nec etiam teneremur sequi opinionem pro lege, cum opinio pro libertate esset minùs probabilis, quoniam etiam opinio minùs probabilis efficit, quod lex sit dubia, et non sufficienter promulgata. Sed respondeo, quod cum opinio tutior est certè probabilior, eo casu (ut in principio hujus Moniti præmisi) quamvis lex omnino certa non sit, attamen propter illam majorem probabilitatem opinio pro lege videtur moraliter verior, et consequenter apparet moraliter, ac sufficienter promulgata; et ideo nequit dici tunc omnino dubia dubio stricto; remanet tantùm eo casu quoddam dubium latum, quod ab opinione tutiore discedere non permittit. Cum autem opinio quæ stat pro libertate, est æqualis momenti, tunc adest dubium strictum de existentia legis; ac propterea, sicut probavimus, non adest tunc obligatio amplectendi opinionem stictiorem, nec servandi legem, de qua omnino dubitatur, an ipsa existat, vel non existat.

Sed priusquam finem ponam huic Dissertationi, præterire nolo duabus oppositionibus respondere, quas invenio objectas a P. Flaviano Ricci in Theologia

Morali P. Anacleti ab ipso nuperrimè reformatâ , ubi sic scribit : Omnes Divinæ et humanæ leges sunt certæ , et sufficienter promulgatæ ; controversia ergo non cadit super existentiam legis , aut super ejus promulgationem , sed super ejusdem extensionem ; ideo in casu particulari debemus legem generalem ad illum applicare , et investigare , an casus ille comprehendatur vel ne a lege. Hinc falsò nobis imponit , quod in concursu duarum opinionum , quæ sunt æqualis ponderis , judicamus legem certè ad eum casum non extendi ; ipse vero Auctor duo supponit eo casu accidere , *Primum* , quod tunc nostra libertas evenit dubia ; *Secundum* , tunc tribuendum esse locum Regulæ Canonum quæ dicit : *In dubiis tutior via eligenda est* : Juxta ; ut addit , Scripturam illam : *Qui amat periculum , in illo peribit. Eccli. 3. 27.*

Respondeo ad *Primum*. Quando dubitatur , an casus comprehendatur a lege vel non , nequaquam dicimus legem tunc certè non extendi , sed dicimus quod in casu duarum opinionum æqualis ponderis , quamvis lex generalis (v. g. non furandi , non occidendi) sit certa quoad existentiam , et sit sufficienter promulgata ; respectu tamen ad illum casum est dubia tam quoad existentiam , quàm ad promulgationem ; ac propterea tunc , quia dubitatur , an lex ad casum illum extendatur , certum est non extendi quoad obligationem ; nam , ut latè probavimus supra , eo casu cum lex dubia sit , nequit ligare certam hominis libertatem , quæ donec a lege sit ligata , manet soluta. Id quidem agnovit D. Thomas , cum dixit legem esse instar ligaminis , quod donec per contactum applicatur alicui , *hic habet potestatem divertendi quòd vult* , sunt verba S. Doctoris (*de Verit. q. 17. art. 3.*) Hinc protulit sententiam illam : *Nullus ligatur per præceptum aliquod , nisi mediante scientia illius præcepti , ibid.*

Hoc autem maximè alibi confirmatur a S. Thoma , ubi sic scripsit : *Lex quædam regula est et mensura actuum , secundum quam inducitur aliquis ad agendum , vel ab agendo retrahitur ; dicitur enim lex a ligando ,*

quia obligat ad agendum ; 1. 2. qu. 90. art. 1. Mensura autem , ait. Card. Gotti, non mensurat, nisi mensurabili applicetur; et ideo addit : *Requiritur indispensabiliter, ut lex subditis promulgatione proponatur.* Quomodo autem poterit quis suas actiones rectè mensurare, nisi mensura illa sit certa, et non ambigua? Nec valet dici, quod ubi lex est dubia, est etiam dubia libertas hominis; quia libertas manet semper certa, usquedum a lege pariter certâ et manifestâ non ligatur. Quantumvis igitur lex generalis sit certa, certè existat, et certè sufficienter sit promulgata; donec tamen ipsa non est casui particulari applicata, libertas utpote non adhuc ligata, in sua possessione remanet.

Respondeo ad *Secundum*, nempè ad Regulam Canonum a P. Flaviano adductam, et quæro ab eo: Certumne est quod præfata Regula comprehendat omnia dubia speculativa, et non tantùm practica, aut dubia de facto? id equidem certum non est, nam communior sententia tradit, Regulam illam dumtaxat locum habere in dubiis practicis, et de facto. Ecce quod scribit S. Antoninus: *Quod autem volentes probare contractum esse illicitum, inducunt illud: In dubiis tutior via est eligenda. Respondetur hoc esse verum de honestate, et meriti majoritate, non de salutis necessitate quoad omnia dubia, alioquin oporteret omnes Religionem intrare, part. 2. tit. 1 cap. xi. §. 31.* Idem scribit Christianus Lupus *Diss. de Op. prob. tom xi.* illud arguens ex doctrina S. Augustini: eandem sententiam sequuntur Navarra, Dom. Soto, Abbas, Nyder, Tabiena, Suarez, Angles, S. Bonavent. Gerson. Isambertus, Jo. Idelfonsus, Salas, Cornejo, Jo. a S. Thoma et alii, quorum loca observari possunt apud aliam quamdam meam Dissertationem, quam olim diffusius de hac materia edidi, ubi evidenter probavi, quod hujusmodi Canonum Regula tantùm casus practicos, et de facto spectabat. Saltem igitur prædicta Regula sive lex Canonum est verè dubia extra casus practicos, et de facto; ac ideo non sufficienter promulgata, et propterea vim non habet obligandi.

Sed demus gratis hanc legem procedere pro omnibus dubiis, rursus peto : Quid dicit lex hæc, sive Regula? *In dubiis tutior via est eligenda.* Ergo cum homo est in dubio, nequit agere. Sed quid si formet sibi dictamen moraliter certum de honestate suæ actionis? tunc non est *in dubio*, sed est extra dubium, et extra casum Regulæ, ob Principium illud jam plusquam plenè probatum quod lex dubia non obligat, quia tunc deficit ei promulgatio, quæ est de essentia legis.

Textus autem quem addit, *Qui amat periculum, in illo peribit*, nescio quomodo possit suæ opinioni favere. Non ignoro, hujusmodi Scripturam afferri ab omnibus ejusdem rigidæ sententiæ Propugnatoribus; sed non valeo intelligere, quidnam ex ea eruere possint isti Magistri (ut se jactant) sanæ et purioris doctrinæ. Attendatur Scripturæ contextus; dicitur ibi : *Cor durum habebit malè in novissimo, et qui amat periculum, in illo peribit. Eccli. 3. 27.* En quod casus Scripturæ, in quo homo graviter peccat, est cum ipse in verum se immittit periculum suæ salutis, protrahendo usque ad mortem suam conversionem; sicut pariter verum periculum incurrit, et graviter peccat, qui occasionem proximam peccandi voluntariè reuinit remove; omnino differt ergo casus a nostro, in quo, posito, quod lex dubia non obligat, nullum est periculum transgrediendi legem : quia, cum eo casu non sit ea sufficienter promulgata, nullam habet virtutem obligandi.

Ex hac autem Doctrina S. Thomæ, nempe quod lex non habet virtutem obligandi, nisi sit promulgata et innotescat, duo Corollaria descendunt, quibus præfata nostra Dissertatio magis solidatur, primum quod lex dubia non obligat : secundum huic annexum, quod lex incerta nequit certam obligationem inducere. Hinc subdimus

COROLLARIUM PRIMUM.

Lex dubia non obligat.

Ex principio autem tam firmiter et multipliciter

D. Thoma probato, nempe quod lex non promulgata non habet virtutem obligandi, certa descendit præfata prima Conclusio, quod lex dubia non obligat. Hujusmodi Conclusio probatur ex eo, quod certum et exploratum communiter est inter omnes Doctores, quod certitudo moralis alicujus sententiæ, si non probatur ex aliquo certo Principio *Directo*, probetur tamen ex alio Principio *Reflexo* pariter certo, ut probatur primo ex *can. 4. Quid culpatur*, 23. q. 1. ubi S. Augustinus scribit: *Vir justus, si fortè sub Rege homine etiam sacrilego mittet, rectè potest illo jubente bellare, si vice (aliàs civicæ) pacis ordinem servans, quod sibi jubetur, vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel utrum sit, certum non est; ita ut fortasse reum faciat Regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi.* Quamvis igitur Subditus sit dubius de belli justitia, potest tamen licitè militare ex jussu sui Principis, et qua ratione? innixus Principio reflexo, quod Princeps habet jus certum, ut semper ac de injustitia non constat, ei obtemperetur. Probatur pariter ex *cap. Dominus, de Secund. nupit.* ubi dicitur, quod si Vir dubitet de morte prioris Viri suæ Uxoris, nequit debitum petere, sed tenetur reddere Uxori, quæ non dubitans in bona fide petit; et cur? ob certum Principium reflexum, quod cum uxor sit in bona fide, ipsa in dubio jus habet petendi debitum.

Hanc doctrinam ut certam habet P. Jo. Laurentius Berti in sua Theologia (*tom. 2. lib. 21. c. 13. prop. 3. vers. Patroni*) qui tenet illicitum esse sequi opinionem minùs tutam, licet sit æquè probabilis; sed undè id probat? probat ex falsitate duorum Principiorum, quibus Probabilistæ licitum esse sustinent; primum enim est illud: *Qui probabiliter agit, prudenter agit.* Meritò revera P. Berti ait, Principium hoc non esse sufficiens ad operandum cum opinione tantùm probabili; etenim cum opinio adversa pro lege æquè sit probabilis, certitudo de actionis honestate ad rectè operandum necessaria nobis deindè non suppetit. Alte-

rum Principium quorundam Probabilistarum est hoc, quod cum utraque opinio est probabilis, homo circa opinionem tutiorem judicium suspendit, et probabilitati opinionis benignæ se innitens, operatur. Sed justè idem *P. Berti* tale Principium etiam reprobatur, illud enim nequaquam de actionis honestate nos certos reddere valet, cum hujusmodi suspensio judicii sit merè voluntaria, unde excusare non potest, quin ignorantia sit verè vincibilis, idèoque eo modo nequit equidem dubium deponi. Quapropter concludit *Berti*: posito, quod aliud fundamentum non adest deponendi dubium, quàm illa sola opinionis benignæ probabilitas, minimè licebit nobis illà opinione uti. Secùs verò est, scribit ipsemet *Berti*, casu quo præter illam probabilitatem opinionis, aliunde se offerat alia reflexa ratio, sive Principium certum, quod de honestate actionis in praxi moraliter certos nos reddit: siquidem tunc nostri judicii certitudo non jam rationibus illius opinionis probabilis, sed Principio reflexo certo supervenienti innititur. Exemplumque affert Religiosi, qui dubitans, an possit jejunium solvere, ut studio operam præbeat, potest utique solvere, si urgeat Superioris præceptum, quo certus fiat posse citra culpam cibum sumere. Aliud affert exemplum de possessore, qui prædium bonâ fide possidens, superveniente dubio, licitè potest possessionem proseguere, si a Viro docto tutus reddatur, quod nemo in dubio re legitimè possessâ spoliari tenetur. Hinc sic concludit: *Proculdubio potest hoc pacto ex reflexione mentis antea perplexæ fieri judicium practicum moraliter*. Idem scribit *P. Wigandt* Ordinis Prædicatorum dicens: *Probabilius est non esse peccatum operari cum Conscientia speculative dubia, habente annexum judicium practicum de honestate operationis*. Ratio, quia qui sic operatur, prudenter judicat in his circumstantiis se licite, et honeste operari: *Tract. 2. Ex: 1. q. 5. art. 2.*

Consentiunt Domini *Ballerini* in suo Opere, cui titulus: *Moralium actionum regula, sive Quæstio de*

opin. probabili, qui licet strenuè ridigam sententiam tueantur, huic tamen doctrinæ tamquam certæ libenter subscribunt dicendo: *Quod in praxi ex directis Principiis minime certis incertum est, ex certo reflexo Principio, fit omnino certum.* Ipsique pariter de hoc plura adducunt exempla, et signanter illud mox supra a nobis relatam de dubio impedimento Matrimonii contracti, quo casu ajunt, quod licet ob Principia directa incertum sit, an Conjux dubitans possit debitum reddere, nihilominus ob Principium reflexum, quod ex canone, et ratione deducitur, securè reddere valet. Undè concludunt: *In his omnibus exemplis observandum est, reflexa Principia particularem questionem non solvere, sed incertam relinquere; sola praxis certa est, eo quod Principia reflexa praxis in eo dubio dirigendæ certam regulam figant.* Idem scribit P. Gonet *Manual. tom. 3. tract. 3. Cap. 16. circa fin.* Tandem idem P. Lector Jo. Vincentius Patutius, qui in hac controversia duplici libello strenuè mihi se opposuit, id pro explorato admittit, nempe quod cum Principium reflexum est certum, jam reddit actionem certè honestam; sic enim ait in suo Libello, *La Causa del Probabilismo etc. §. IV. pag. 40. et expressiùs p. 45.* ubi scribit: *Se fosse vero, che nel caso d' incertezza della legge, la legge non vi fosse, perchè non promulgata abbastanza, oh allora sì (come accennai) avreste un Principio certo, se non diretto, almeno riflesso, onde formar un dettame prudente certo di poterlo celebrare lècitamente (loquitur de quodam contractu dubie licito), attesoche non essendovi legge che lo proibisca, qual timor saggio potrebbevi essere di transgredire la legge, che certamente non v' è? Meliùs dixisset, quæ certe non obligat; quod alias ad idem reducitur, quia lex quæ non obligat, est tamquam non esset.*

Et sic intelligitur, quomodo judicium speculativè dubium, sive probabile de honestate actionis, potest in praxi fieri moraliter certum. Sed quis objiciet, quomodo rationes speculativè tantùm probabiles, possunt in praxi moraliter certæ evadere? Hoc evenit,

ut optimè tradunt Episcopus *Abelly*, et *P. Eusebius Amort*, non ex eo quod ipsæmet rationes speculative probabiles alicujus opinionis fiunt in praxi moraliter certæ; sed quia aliæ sunt rationes ipsius opinionis, quæ tantum probabiles sunt, aliæ verò sunt rationes Principii reflexi, quibus in praxi ultimum formatur judicium moraliter certum ex illo Principio certo; et sic actio quæ speculative est tantum probabiliter honesta, in praxi certè moraliter honesta evadit.

Ut ergo nostram firmemus Conclusionem, nimirum quod lex dubia non obligat, sic certo tramite arguimus: Principium a D. Thoma superiùs jam probatum est, quod lex non habet virtutem obligandi, nisi sufficienter promulgata sit, et innotescat. Casu autem quo duæ opiniones concurrant æqualis ponderis, tunc quidem lex nequit dici sufficienter promulgata, tunc enim sufficienter promulgatum est dubium, an lex existat, sed non est promulgata lex; ac propterea ipsa non potest obligare.

Hanc sententiam novissimè *Eusebius Amort* Germanus, vir doctrinâ undique perspicuus, tamquam certam defendit in sua *Morali et Scholastica Theologia*, Bononiæ typis data an. 1753. postquam Romæ emendata fuit jussu Benedicti XIV. cui ipse Auctor supplices preces dedit, ut curaret opus antè ejus publicationem a cordatis Theologis Romæ revideri; et ubi oportere censeret, emendari. Pontifex votis annuit, et transmisit ei aliqua menda in Opere emendanda, salvâ tamen quæstione de opinione æquè probabili, ut videre est in ipsius Opere. Scribit Auctor, quod ubi opinio pro lege evidenter, et notabiliter probabilior non apparet, moraliter certum est, legem obligantem non existere, dicens, quod Deus juxta suam Divinam Providentiam cum ipse vult legem suam obligare, efficere tenetur ut evidenter et notabiliter probabilior apparet: *Quandocunque (sic loquitur) existentia legis non redditur credibilior non ipsâ, moraliter certum est non dari legem; quia ex natura Providentiæ divinæ Deus, sicut tenetur suam Religionem reddere evidenter*

credibiliorem non ipsâ ; ita etiam tenetur suam legem reddere credibiliorem , seu probabiliorem , non ipsâ . Amort , Theol. t. 1. disp. 2. §. 4. q. 10. pag. 232. Tò , non ipsâ , intelligit , non ipsâ lege , sed rationibus quæ nobis illam notabiliter probabiliorem reddunt. Deindè alio loco rationem adducit , quia lex strictè dubia sufficienter caret promulgatione , sine qua lex non est lex , sive non est lex obligans : In hoc casu (nempè cum utraque opinio est æquè probabilis) non datur lex directa prohibens , quia in hoc casu non datur sufficiens promulgatio legis , quæ est character inseparabilis , et essentialis legis , siquidem illa est sola legis promulgatio , quæ lex fit credibilior. Loc. c. disp. 2. quæst. 5. p. 283. Additque , idem sensisse Patres : Patres in dubio strictè tali , ubi in neutram partem inflectitur mentis sententia , relinquunt homini potestatem sequendi benigniora ; ergo agnoscunt aliquod generale Principium , quo possit formari prudens iudicium concomitans de non existentia legis. Et revera S. Gregorius Nazianzenus (Orat. 39.) de quodam Novatiano loquens ait : An juvenibus viduis propter ætatis lubricum ineundi matrimonii potestatem facis ? At Paulus hoc facere minimè dubitavit , cujus scilicet te Magistrum profiteris. At hoc minimè post Baptismum , inquis. Quo argumento id confirmas ? Aut rem ita se habere proba , aut si id nequis , ne condemnes. Quod si res dubia est , vincat humanitas , et facilitas. Item S. Leo (Epist. 90. ad Rustic. Narbonens. in Præfat.) ut habetur in can. Sicut quædam , (fin. Dist. 14.) Sicut quædam sunt , quæ nullâ possunt ratione convelli (prout sunt Decalogi præcepta , et Sacramentorum formæ , sicut explicat Glossa) , ita multa sunt , quæ aut pro necessitate temporum , aut pro consideratione ætatum oporteat temperari : illâ consideratione semper servata , ut in iis quæ vel dubia fuerint , aut obscura , id noverimus sequendum , quod nec præceptis Evangelicis contrarium , nec decretis sanctorum Patrum inveniatur adversum. Dicit , sequendum , nam Prælati Subditis permittere debent , ut possint opinionibus minùs rigidis uti , ubi illa nec Evangeho , nec Patrum doctrinis adversantur , juxta illud Chrysostomi docu-

mentum : *Circa vitam tuam esto austerus, circa alienam benignus*, ita in *Can. Alligant*, 26. qu. 7. Item Lactantius (*lib. 3. Institut. c. 27.*) scribit : *Stultissimi est hominis præceptis eorum velle parere, quæ utrum vera sint, an falsa, dubitatur.*

Item S. Augustinus brevibus totum quod dicimus confirmat : *Quod enim contra fidem, neque contra bonos mores esse convincitur, (nota convincitur) indifferenter esse habendum. Serm. 204. c. 11. col. 224. Edit. Paris.* Quælibet igitur actio nobis permissa est, modò convicti, aut moraliter certi non simus, illam contra fidem, aut bonos mores esse. Item S. Ambrosius scribens ad Januarium improperat animos nimium timidos habere, qui in dubiis nihil rectum existimant, nisi quod Scripturæ auctoritate, aut Ecclesiæ traditione, aut quod pro vitæ corrigendæ utilitate certum esse dignoscitur. En ejus verba : *Sensi enim sæpè dolens, multas infirmorum perturbationes fieri per quorundam Fratrum contentiosam obstinationem, vel supersticiosam timiditatem, qui in rebus hujusmodi, quæ neque Scripturæ Sanctæ auctoritate, neque universalis Ecclesiæ traditione, neque vitæ corrigendæ utilitate ad certum possunt terminum pervenire. . . . . tam litigiosas excitant quæstiones, ut nisi quod ipsi faciunt, nihil rectum existiment.* S. Ambros. *Epist. ad inquis. Januar. Cap. 11. n. 3.* His accedit S. Basilius, qui de quibusdam loquens, qui juramentum quoddam a se præstitum invalidum fuisse autumabant, ita scripsit : *Consideranda autem sunt, et species jurisjurandi, et verba, et animus, quo juraverunt, et sigillatim quæ verba addita fuerunt; adeo ut si nulla prorsus sit rei leniendæ ratio, tales omnino dimittendi sunt.* *Epist. 188. Can. 1 Cap. 10.* Dixit igitur, tum dumtaxat dimittendos (sive non audiendos) esse, cum nulla penitus favens benigna ratio eis subesset. Item accedit S. Bernardus, qui, genericè loquendo de rebus in utramque partem disputatis, ad Hugonem S. Victoris sic scribit : *Sanè ibi unusquisque in suo sensu securus abundat, ubi aut certæ rationi, aut non contemnendæ auctoritati, quod sen-*

titur, non obviat. Vol. Oper. Cap. 5. n. 18. Edit. Maur. Paris. col. 634. Ait itaque S. Doctor, quemque tutò procedere, eas opiniones sequendo, quæ certæ rationi, aut auctoritati, quæ sit tanti momenti, ut nemo ab illa desciscere possit, se non opponunt. His addendus S. Bonaventura, qui de votis agens, super quibus Papa dispensare possit, tres in medium adducit opiniones, et deindè concludit: *Quæ istarum trium opinionum sit verior, fateor me nescire; et satis potest quælibet sustineri. Si quis tamen velit hanc ultimam acceptare, non occurrit ei inconveniens manifestum. In 4. dist. 38. art. 2. quæst. 3.* Non ait præferendam esse tutiorem, sed quamlibet earum sustineri posse, et acceptari.

Audiamus insuper Melchiorem Canum, qui impugnando sententiam Scoti obligantis peccatores omnibus diebus festivis ad contritionis actum producendum, scripsit: *Jus humanum nullum est, aut Evangelicum, quo hoc præceptum asseratur; proferant, et tacebimus. Relect. 4. de Pæn. p. 4. quæst. 2. Prop. 3. Et n. 5. subdit: Quoniam ignoro, unde ad hanc opinionem Doctores illi venerint, libere possum, quod non satis exploratè præceptum est, negare.* Idem sensisse Scotum certum videtur, ubi de quadam opinione scripsit: *Cum multis sit probabilior pars negativa, non sinè peccato aliquis se exponit dubio; sequendo affirmativam minùs probabilem. In 4. Dist. 11. quæst. 6.* Ergo juxta Scotum, qui sequitur opinionem æquè probabilem, non peccat. Idem pariter scripsit Cardinalis Lambertinus, deindè creatus Pontifex sub nomine Benedicti XIV. dicens: *Non debbono imporsi legami, quando non vi è manifesta legge che l'imponga. Notif. 13.*

Sed deveniamus nunc ad rationes intrinsecas nostræ sententiæ, pro quibus rem ex suis principiis, Angelico Doctore semper duce, sumamus. S. Thomas sic legem definit: *Lex quædam regula est, et mensura actuum, secundum quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agendo retrahitur: dicitur enim lex a ligando, quia obligat ad agendum: 1. 2. quæst. 90. art. 1.* Deindè idem

S. Thomas docet, hanc regulam sive legis mensuram, ad hoc, ut subditi eam observare adstringantur, debere eis esse per promulgationem manifestatam; quapropter *art. 4.* quæsitum proponit: *Utrum promulgatio sit de ratione legis?* Et sic respondet: *Lex imponitur aliis per modum regulæ, et mensuræ; regulæ autem, et mensura imponitur per hoc, quod applicatur his, qui regulantur, et mensurantur. Undè ad hoc quod lex virtutem obligandi obtineat, quod est proprium legis, oportet quod applicetur hominibus, qui secundum eam regulari debent. Talis autem applicatio fit per hoc, quod in notitiam eorum deducitur ex ipsa promulgatione. Unde promulgatio ipsa necessaria est ad hoc, quod lex habeat suam virtutem.* Lex igitur antè promulgationem vim obligandi non habet, leges enim, ut scribit Gratianus in *can. In istis in dist. 4.* tunc vim legis acquirunt, et leges tunc propriè nuncupantur, et sunt, cum sunt promulgatæ: *Leges tunc instituuntur, cum promulgantur.* Hinc a S. Thoma alibi ita lex definitur: *Quædam rationis ordinatio ad bonum commune promulgata.* 1. 2. quæst. 90. *art. 4.* Notentur verba, *Ordinatio promulgata.*

Hæc autem promulgatio est necessaria omnino ad obligandum, nedum in humanis legibus, sed etiam in divinis, et naturalibus, prout idem Sanctus Doctor tradit; nam in citato *art. 4. ad primum* hoc sibi objicit: *Lex naturalis maxime habet rationem legis; sed lex naturalis non indiget promulgatione: ergo non est de ratione legis, quod promulgetur.* Et sic respondet: *Dicendum, quod promulgatio legis naturæ est ex hoc ipso, quod Deus eam mentibus hominum inseruit, naturaliter cognoscendam.* Itaque Sanctus Thomas non negat, legem naturalem promulgatione indigere, dicit tantum, legis naturalis promulgationem non fieri humano modo, sed naturali lumine, quod Deus in hominum mentes ingerit. Hinc doctissimus Cardinalis Gotti ait: *Ad hoc, ut lex in actu secundo obliget, requiritur quidem indispensabiliter, ut Subditis promulgatione proponatur, Theol. com. 2. tract. 5. de Leg. quæst.*

1. *dub.* 3. §. 3. *n.* 21. Dicit, *in actu secundo*, quia lex non adhuc promulgata habet in se vim obligandi in actu primo, scilicet, ut ipsa actualiter deindè obliget, cum promulgata fuerit; sed ut in actu secundo, nempe actualiter obliget, requiritur indispensabiliter ejus promulgatio subditis facta: *Actualiter* (scribit Sylvius) *tunc lex unicuique promulgatur, quando cognitionem (homo) a Deo accipit dictantem, quid juxta rectam rationem sit amplectendum, quid fugiendum. In 1. 2. quæst. 90. art. 4. in fin.*

De hac promulgationis necessitate, ut lex obliget, Dominicus Soto rationem assignat, dicens: *Nulla lex habet vigorem legis ante promulgationem. Nullam exceptionem conclusio hæc permittit. Et probatur ex natura ipsius legis: est enim regula nostrarum actionum; regula autem, nisi operantibus applicetur, vana est. Applicari autem nequit, nisi per ejus notitiam; nam qui regula utitur, eam intueri necesse habet: (nota, intueri). Fit ergo consequens, ut antè promulgationem, quæ Subditis innotescit, non eos obligando perstringat, sed tunc percipi, quando promulgatur. Sot. de Just. et Jure lib. 1. quæst. 1. art. 4. Quapropter ait Joannes Gerson, nec etiam Deum obstringere posse creaturam ad legem observandam, nisi priùs præceptum, ac voluntatem suam Deus creaturæ manifestet: *Necesse est dari manifestationem ordinationis, ac voluntatis Dei, nam per solam ordinationem, aut per solam suam voluntatem non potest Deus absolutè creaturæ imponere obligationem, sed ad hoc opus est, ut ei communicet notitiam unius æquè ac alterius. Gerson de Vita Spirit. etc. Lect. 2. col. 176.* Ex hoc P. Gonet argumentum ducit, benè posse dari ignorantiam invincibilem etiam præceptorum naturalium, quæ a primis principiis valdè sunt remota, sicque arguit: *Lex enim vim obligandi non habet, nisi applicetur hominibus per promulgationem; sed lex naturalis non promulgatur omnibus hominibus quantum ad omnia præcepta, quæ sunt remotissima a primis principiis; ergo non obligat omnes quantum ad illa præcepta. Subindeque potest dari de illis igno-**

rantiã invincibilis, et excusans a peccato. Gon. in Clypeo theol. tom. 3. Disp. 1. art. 3. n. 47.

Sed nunc accedamus ad objectiones P. Patutii discutendas, quibus hujus nostri Principii certitudo clariùs innotescet. P. Lector objicit I. contra hoc Principium, ad reddendam legem sat promulgatam satis esse notitiam tantùm probabilem, quæ ex opinione probabili stante pro lege, jam habetur. Huic objectioni dico primò, verbum *Notitia*, juxta omnia Vocabularia idem esse ac *Cognitio*. *Cognitio* autem legis, et *Opinio* probabilis legis omnino differunt. Præterea respondeo, quod si admitti vellet, sub verbo *Notitiæ* intelligi *Notitiam* probabilem, ad summum id solummodo admitti potest, casu, quo *Notitiã* adesset probabilis tantùm pro lege, tunc enim legi quædam moralis certitudo assisteret; sed cum adest ex alia parte opinio æquè probabilis pro libertate, tunc ex neutra parte aliqua potest superesse probabilitas, seu probabilis ratio apta ad prudentem hominis assensum sibi trahendum; nam ex his æqualibus probabilitatibus aliud quàm merum dubium non resultat, an existat, vel non existat lex. Id clarè docet Sanctus Thomas; *Intellectus noster respectu partium contradictionis se habet diversimodè; quandoque enim non inclinatur magis ad unum, quàm ad aliud, vel propter defectum moventium, sicut in illis problematibus, de quibus rationes non habentur, vel propter apparentem æqualitatem eorum quæ movent ad utramque partem, et ita est dubitantis dispositio, qui fluctuat inter duas partes contradictionis. De Verit. quæst. 14. art. 1. Idemque alibi brevius docet: Inter æqualitatem etiam rationum, et argumentorum soli dubio est locus. S. Thom. Vide in Instruct. de Reg. prox. etc. p. 1. c. 3. pag. 48.*

P. Berti præterea inquit, quod sicut statera tam in æquilibrio est, cum ei nullum pondus imponitur, quàm cum æqualia imponuntur onera; eodem modo, cum duæ probabiles opiniones occurrunt, ipsæ adeo iudicium suspendunt, ac si nulla ex utraque parte probabilitas existeret: *In æquilibrio manet lanx, sive nullum*

neutri parti, sive utrique æquale onus imponatur. Berti Theol. tom. 2. lib. 21. c. 14. prop. 3. pag. 151. Idem dicunt P. Gonet, Vasquez, La-Croix, et communiter omnes Probabilistæ, et Probabilioristæ, idemque tandem fatetur idem P. Patutius his verbis (in cit. Instruct. de Reg. prox. etc.) Immota manet libra, in cuius utraque lance æquale pondus collocatur, nec ad unam inflectitur partem, nec ad aliam. Et idem confirmat in Libello (La Causa del Probabilismo, ec. pag. 48.) ubi dicit: Essendo evidente, che due opinioni contraddittorie egualmente probabili non possono, se non generare il dubbio. Itaque respectu ad nostram controversiam, in qua de duabus opinionibus æquè probabilibus agitur, dici non valet, probabilem legis notitiam sufficere ad eam promulgatam efficiendam; eo enim casu ne utquam notitia sufficiens ad legem promulgandam habetur, sed tantum ad promulgandum dubium, sive meram hæsitationem, an adsit lex, vel non: quandoquidem, cum duæ æqualis ponderis opiniones concurrunt, evenit (ut diximus) nullam earum pondus habere.

Objicit II. et ait, aliam esse promulgationem legis, aliam legis divulgationem, sive notitiam privatam, quam Subditi de lege recipiunt; lex enim, cum jam promulgata fuit, sive hac notitia a Subditis accepta, eos obstringendi virtutem habet. Subdit autem, quod omnes leges sive humanæ, sive divinæ, jam satis promulgatæ fuerunt. Et primo loco de humanis legibus loquens, dicit, hæ, ut obligent, sufficere, quod Communitati per Banditores, aut per affixionem scripturæ in publicis locis promulgatæ fuerint.

Concedimus, quod, ut lex humana vim habeat obligandi, sat est, ut Communitati promulgetur, nec, ut notitia ad quemcumque perveniat Subditum; requiritur; sed advertendum, quod id valet tantum quoad materiale legis objectum, quod a lege præceptum, aut vetitum fuerit, non tamen quoad conscientia obligacionem legem servandi. Me explico: si v. gr. quædam fuerit lex promulgata, quâ invalidus contractus

aliquis sine aliquibus solemnitatibus initus declaratur, tunc Subditus, licet legem ignoret, tenetur tamen, cum de illa notitiam accipit, stare præscripto legis jubentis contractum habendum esse uti irritum, aut aliquam pœnam solvendam fore : nam in foro externo, cum lex jam promulgata fuerit, omnes eam scire præsumuntur. Respectu verò conscientiaë, profectò minimè peccat, qui legem illam sibi ignotam non servat, modò ob suam negligentiam non scivisse acciderit. Sicque intelligitur textus S. Thomæ a P. Patutio adductus : *Illi, coram quibus lex non promulgatur, obligantur ad legem observandam, in quantum in eorum notitiam devenit per alios, vel devenire potest, promulgatione facta. S. Th. 1. 2, q. 90. a 4. ad 2. Tò, vel devenire potest, intelligitur in quantum legis notitia Subditis pervenire poterat, et ob eorum negligentiam non pervenerit; nam alioquin, si eorum ignorantia fuerit inculpabilis, legem non servando, minimè peccant. Ita relatum textum rectè explicat Cajetanus (loc. cit. S. Thomæ) dicens, eos tantùm reos offensæ legis esse, qui eam nesciunt, *vel quia noluerunt, vel quia neglexerunt facere, quod in eis erat ad sciendum. Alioquin absentes nescii promulgatæ legis non ligantur. Propter quod... accusari nec apud Deum, nec apud homines ignorantiaë possunt.* Idemque scribunt P. Petrus Collet. *de Legib. tom. 3. c. 1. art. 2. concl.... et P. Franciscus Suar. in Opere de Leg. lib. 3. c. 17. n. 3. et seq.* Adduntque idem P. Suarez alibi *tom. 5. in 3. p. Disp. 40. sect. 5. n. 4. Aravius in 1. 2. q. 97. Disp. 3. diff. 3. Tapia lib. 4. q. 15. art. 2. Castr. tom. 1. tract. 1. Disp. 3. punct. 7 num. 1. Gregorius Martin. q. 96. art. 4. Dub. 5. Concl. 3. 4. Sanch. Dec. lib. 1. cap. 10. num. 31. et 33. Villalob. tom. 1. tract. 1. Diss. 24. Salm de Leg. c. 2. n. 110.* non tantùm eos reputandos esse nescios, qui legem omnino ignorant, sed etiam illos, qui post debitam diligentiam de ea dubitant; lex enim (ut diximus) non ligat, nisi Subditis applicetur per certam, non autem dubiam notitiam. Idque traditur ab eodem S. Thoma, qui docet : *Nullus ligatur per præceptum,**

nisi mediante scientiâ illius præcepti. De Ver. q. 17 art. 3. Sed de hoc textu infra lâtius disserendum erit.

Sic de humanis legibus; loquens autem P. Patu-
tius de legibus divinis, dicit, ipsas jam ab æterno
promulgatas fuisse, et usque ab æterno perfectam
obligandi habuisse virtutem, priusquam creaturæ
legem audirent, ac cognoscerent. Idque procedere ait
ex eo, quod lex æterna habet ab æterno promulgatio-
nem *Causalem, Virtualem, et Eminentem*, quæ deindè
in tempore formalem etiam promulgationem iufert.
Hoc deducit ex verbis S. Thomæ, qui ait: *Dicendum,*
quod promulgatio fit et verbo et scripto; et utroque modo
lex æterna habet promulgationem ex parte Dei promul-
gantis, quia et Verbum divinum est æternum, et scrip-
tura libri vitæ est æterna; sed ex parte creaturæ audientis
et insipientis non potest esse promulgatio æterna. 1. 2.
q. 91. a. 1. ad. 2. Verumtamen ego assero (idque clarè
probabo) quod lex æterna respectu hominum non
est propria lex; propria enim lex quoad ipsos est lex
naturalis, quæ licet sit participatio legis æternæ, ipsa
tamen est ea, quæ propriè homines ligat, cum lex
naturalis tantùm hominibus promulgetur, et rationis
lumine applicetur. Saltem dico (prout alii Theologi
loquuntur) quod lex æterna, quamvis in se vim ha-
buerit obligandi in actu primo, attamen non fuit lex
obligans actualiter, et in actu secundo, donec fuerit
proposita, et per ejus cognitionem creaturis applicata:
sicque asseveranter ajo a S. Th., et ab omnibus Theo-
logis doceri.

En quomodo loquitur Duvallius: *Postremò dubita-*
bis, an ipsa lex (æterna) semper habuerit, et habeat
veram et propriam rationem legis? Respondeo, in
tempore, quando productæ sunt creaturæ, habere de facto
rationem legis, siquidem verè et propriè omnibus crea-
turis tamquam subditis est indita, et imposita; si tamen
ab æterno spectetur, dicendum est, eam non esse verè
et propriè legem, sed tantùm aliquid quod se habeat in-
star legis. Deindè rationem assignat: *Tum, quia de ra-*
tione veræ legis est, ut imponatur, et promulgetur sub-

ditis ; nulli autem fuerunt subditi ab æterno : tum quia lex essentialiter est regula quædam practica , hæc autem regula non potuit imponi Verbo , et Spiritui-Sancto , quia ipsimet sunt regula ; et rectitudo ipsa. In 1. 2. S. Thom. de Leg. q. 2. pag. 293. Idem scribit Petrus de Lorca : Si quomodo autem lex æterna respicit creaturas , remotè respicit , quatenus a Deo moventur , et gubernantur , non verò , quia sit imperium in creaturas latum , aut quia proponatur ipsis ut regula , quæ suas actiones mensurare , et componere possint. . . Lex æterna non est principium , et ratio agendi alicui , qui legi subditus sit , neque est illi regula proxima suarum actionum , sed est ratio agendi ipsi Deo , et regula divinarum actionum , quæ Mundum gubernat ; si cui ergo esset lex , esset Deo. In 1. 2. S. Th. Disp. 5. membr. 2. Et loquens de verbis illis S. Thomæ , et verbo , et scripto , dicit : Expressio illa in Verbo divino æterna fuit in Deo necessitate naturæ facta , et non relata ad aliquas creaturas , quod promulgatio legis requirit ; semper enim promulgatio legis ad subditos refertur. Idem scribit Ludovicus Montesino : Resp. huiusmodi legem æternam promulgatam esse ab æterno ipsimet Deo . . . Deus sibi est lex , et sibi est regula , et ita intelligimus Deum sibi promulgare legem. De Leg. Disp. 20. q. 4. n. 83. pag. 494. Idem scribit Ludovicus Loricchio loquens de lege æterna : Hæc lege Deus omnia ordinat ad seipsum , et est promulgata apud ipsum ab æterno ; hominibus autem promulgatur , quando eis innotescit. Theaur. novus utr. Theol. verb. Lex. n. 6. Quomodo autem his doctrinis conciliari potest , quod asserit P. Patutius , nempè legem æternam ab æterno perfectam obligandi habuisse virtutem , priusquam creaturæ legem audirent , ac cognoscerent ?

Præfatis aliorum doctrinis congruit id , quod in alio loco docet ipse S. Thomas , dicens , legem æternam non esse propinquam regulam humanæ voluntatis , sed potius esse *rationem Dei* ; en ejus verba : *Regula autem voluntatis humanæ est duplex. Una propinqua , et homogenea , scilicet ipsa humana ratio ; Alia verò est prima regula , scilicet lex æterna , quæ est quasi ratio*

Dei 1. 2. q. 71. a. 6. Nec obstant verba ejusdem S. Doctoris supra relata : *Lex æterna habet promulgationem ex parte Dei promulgantis.* 1. 2. q. 91. a. 1. ad. 2. Nam ibidem jam subdit S. Doctor : *Sed ex parte creaturæ audientis et inspicientis non potest esse promulgatio æterna.* Nunc quæro , quænam divinæ legis promulgatio est illa , quæ homines ligat ? Promulgatio *ex parte Dei* , aut promulgatio *ex parte creaturæ* ? Id declarat idem S. Th. loco ubi dixit , quod ut *lex virtutem obligandi obtineat , oportet quod applicetur hominibus . . . .* *Talis autem applicatio fit per hoc , quod in notitiam eorum deducitur ex ipsa promulgatione.* 1. 2. q. 90. a. 4. Et deinde objiciens sibi (*ad primum*) legem naturalem non indigere promulgatione , respondet , quod *promulgatio legis naturæ est ex hoc ipso , quod Deus eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam.* Nunc arguo : Si verum esset , quod S. Th. sensisset legem æternam , eo quod æternam promulgationem habet , ab æterno homines obligasse , priusquam ipsi legem cognoscerent , utique ob hanc rationem respondisset , legem naturalem , quæ legis æternæ participatio est , promulgatione non indigere ; sed ipse respondit , promulgationem legis naturæ fieri , cum ipsa ab hominibus naturali lumine cognoscitur. Nec aliter respondere poterat ; cum prius in eodem articulo firmiter statuerit , quamcumque legem vim obligandi non habere , nisi in notitiam hominum ex promulgatione deducatur.

Adde id quod tradit S. Th. alio loco , ubi quærens : *Utrum sit in nobis aliqua lex naturalis ?* Sic respondet : *Dicendum , quod lex , cum sit regula , et mensura , dupliciter potest esse in aliquo , uno modo sicut in regulante , et mensurante : alio modo sicut in regulato , et mensurato , quia in quantum participat aliquid de regula , sic regulatur . . . et talis participatio legis æternæ in rationali creatura lex naturalis dicitur.* 1. 2. q. 91. a. 2. Igitur S. Doctor distinguit hęc legem æternam a naturali , et docet , quod lex æterna respicit Deum regulantem , lex autem naturalis respicit hominem regulatum ; et quoniam lex naturalis est legis æternæ participatio ,

ideo in quantum participat aliquid de regula per legem naturalem, sic regulatur. Ideo in tantum lex æterna homines ligat, in quantum ipsa hominibus per legem naturalem participatur, eisque promulgatione innotescit, prout dicit Duvallius : *Quæres, quomodo nobis innotescit lex illa æterna, quod idem est, ac si quæretur, quomodo publicetur? Dico eam, ut est in creaturis tamquam subditis, per alias leges nobis innotescere, cum leges illæ sint illius participationes. In 1. 2. de Leg. q. 3. art. 3. p. 296.* Idem scribit Franciscus de Aravio : *Cum lex æterna non obliget creaturas racionales, nisi mediante lege naturali, vel positivâ divinâ, vel humanâ, ad istarum promulgationem illa quoque sufficienter promulgatur. In 1. 2. q. 90. disp. 1. sect. 5. p. 525.* Lex igitur, quæ hominem ligat, est tantum lex naturalis, quia ipsa tantum potest esse homini regula, et mensura, qua reguletur, et mensuretur.

Præterea, quamvis admittamus, legem æternam esse propriam legem respectu etiam hominum, atque habere vim in actu primo eos obligandi, quid inde? Equidem æterna lex non ligat in actu secundo, quousque creaturis non promulgetur, et per ejus cognitionem applicetur. Sapienter id tradit Cardinalis Gotti : *Sequitur, quod lex æterna ab æterno in actu secundo neminem obligaret, non ex defectu virtutis, sed ex parte termini... Ita ab æterno fuit lex in mente Dei concepta, quamvis pro æterno non promulganda, nec implenda, nec in actu secundo obligans... Fuit tamen ab æterno lex, quia ad rationem legis satis est, ut vim habeat obligandi, quamvis nondum ligat, quia nondum applicata, et promulgata. Theol. tract. 5. q. 2. dub. 1. n. 13.* Notentur verba, *quamvis nondum ligat, quia nondum applicata, et promulgata.* Idem scripsit Honoratus Tournely : *Quia tamen lex ante creaturarum existentiam verè obligans non fuit, cum nihil esset ad extra, quod eâ obligaretur, palam est, rationem completam legis tunc tantum ei competere potuisse, cum existerent creaturæ, quibus fuit lex promulgata, aut saltem quæ impressione ipsius moveri cæperunt. Prælect. theol. tom.*

2. Cap. 2. q. 3. Idemque dixit P. Petrus Collet : *Quia iamen lex æterna verè, et strictè obligans non fuit, palam est, rationem plenam legis tunc tantùm ei competere potuisse, cum extiterunt creaturæ, quibus intimata fuit ac promulgata. Tom. 2. de Leg. Cap. 2. p. 17.* Idem dixit P. Cuniliati : *Legis violatores non sunt illi, quibus nondum lex innotuit. Tract. 1. de Moral. etc. Cap. 2.*

Instat P. Patutius dicens : Sed si lex æterna fuit vera lex, antequam homines eam cognoscerent, verè, priusquam lex ipsis innotesceret, homines obligavit, cum sit essentialis proprietas cujuscumque legis obligare. Et pro se citat Card. Gotti, qui dicit legem æternam veram fuisse legem, ac propterea ab æterno vim habuisse obligandi. Respondeo, et distingo : Alia est proprietas legis promulgatæ, alia legis non promulgatæ. Proprietas legis promulgatæ est perfectè obligandi actualiter, et in actu secundo. Proprietas autem legis non promulgatæ est obligandi imperfectè tantùm in actu primo ; lex enim non promulgata habet siquidem in se vim intrinsecam obligandi, sed dumtaxat in futuro, pro tempore quo ipsa intimata, et per notitiam applicata fuerit ; donec verò non fuerit applicata, ipsa non obligat, nec virtutem habet actualiter obligandi : *Ad hoc quod lex* (docet Angelicus Doctor) *virtutem obligandi obtineat, oportet, quod applicetur hominibus, qui secundùm eam regulari debent. 1. 2. q. 90. art. 2.* Nihil autem obstat quòd scribit Card. Gotti dicens, legem æternam, etsi homini non adhuc promulgatam, vim obligandi habere ; nam S. Thomas loquitur de vi actuali obligandi etiam in actu secundo, Gotti autem loquitur de vi obligandi tantùm in actu primo : hoc quidem importat obligare in actu primo, nempe quod lex apta sit ad actualiter obligandum, cum promulgabitur, sed non antè promulgationem : sicut ignis in se vim habet comburendi, sed non comburit actualiter, nisi postquam rei urendæ applicetur : En quomodo nos instruit idem. Card. Gotti, de lege æterna loquens ; *Ita quòd æterno fuit lex in mente Dei concepta, quamvis pro*

æterno non promulganda, nec implenda, nec in actu secundo obligans. . . Et hoc modo, cum ab æterno non fuerit creatura, quam obligaret, et cui applicaretur, ab æterno actu non obligavit; fuit tamen ab æterno lex, quia ad rationem legis satis est, ut vim habeat obligandi, quævis nondum ligat, quia nondum applicata, et promulgata. Theol. tract. 5. q. 2. Dub. 1. n. 13.

Nec potest dici, quod lex æterna ab æterno non obligavit ex defectu termini, neipè quia creatura ab æterno non aderat; nam non ideo tantùm lex æterna creaturam ab æterno non obligavit, quia ipsa ab æterno non existebat, sed etiam quia lex nequibat creaturam actualiter in actu secundo obligare, priusquam illi applicata, et promulgata esset. Dixerat jam alibi Cardinal. Gotti. quod *ut lex in actu secundo obliget, requiritur quidem indispensabiliter, ut Subditis promulgatione proponatur. Quæst. 1. Dub. 3. §. 3. n. 31.* Idcirco postmodum scripsit ut supra, quod lex æterna fuit ab æterno lex, *quævis nondum ligat, quia nondum applicata, et promulgata.* Idemque scripsit, ut vidimus, Tournely, loquens de lege æterna: *Palam est rationem completam legis tunc tantùm ei competere potuisse, cum extiterunt creaturæ, quibus fuit lex promulgata. Tom. 2. Cap. 2. q. 3.* Idem scripsit Sylvius: *Actualiter (lex æterna) unicuique promulgatur, quando cognitionem a Deo accipit dictantem, quid juxta rectam rationem sit amplectendum, quid fugiendum. In 1. 2. q. 90. art. 4. in fin.*

Objicit III. Pater Patutius, et ait: Lex naturalis promulgatur in habitu, cum Deus Animam creat, eamque in corpus infundit, quia tunc in ea lumen rationis imprimit. Ex quo infert Patutius, hominem ligari a lege usque ab ipsius conceptione; Deus enim cum legem in Anima imprimit, tum illam promulgat. Et hinc citat pro se textum S. Thomæ: *Promulgatio legis naturæ est ex hoc ipso, quod Deus eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam. 1. 2. q. 90. art. 4. ad 1.* Respondetur: Ad mentem S. Thomæ indagandam observare oportet id, quod S. Doctor in

articuli corpore scribit ; ibi docet legem imponi per modum regulæ et mensuræ, undè ait, quod, ut lex virtutem habeat obligandi, opus est, ut ipsa *hominibus applicetur, qui secundùm eam regulari debent : talis autem applicatio* (subdit) *fit per hoc, quod in notitiam eorum deducitur ex ipsa promulgatione.* Lex igitur juxta S. Thomam tunc homines ligat, cum eis applicatur per ejus notitiam, sive cognitionem. Cum autem dicit, promulgationem legis esse *ex hoc ipso, quod Deus eam inseruit naturaliter cognoscendam* ; id sinè dubio, ne velimus S. Doctorem in eodem articulo se contradixisse, intelligendum, quod lex tunc revera promulgatur, et virtutem obtinet obligandi, cum actualiter applicatur, et cognoscitur. Idcirco idem Anelicus alibi (1. 2. qu. 91. art. 1. ad 2.) dixit : *Sed ex parte creaturæ audientis, et inspicientis non potest esse promulgatio æterna.* Tunc igitur lex promulgatur, cum creatura legem audit per vocem Ecclesiæ, aut *inspicit* per lumen rationis. Hinc art. 2. ait, legem naturæ non aliud esse nisi *lumen* (super nos signatum) *rationis naturalis, quo discernimus quid sit bonum, et quid sit malum.* Hoc autem lumen, quodiscernimus bonum et malum, et in quo lex naturalis consistit, inquit S. Antoninus, non priùs ostendere homini bona et mala, quàm homo usum rationis habet : *Nota diligenter* (verba S. Antonini) *secundùm B. Thomam, quod istud lumen legis naturalis non ostendit homini, quæ sint bona, quousque perveniatur ad usum rationis.* Part. 1. tit. 13. c. 12. § 3. Ergo lex naturalis non promulgatur homini, nisi cum ipse ad rationis usum pervenit. Undè concludendum, quod propriè et strictè loquendo, in infusione Animæ non jam inseritur lex, sed inseritur lumen, quo lex cognoscenda erit ab homine, cum pervenerit ad usum rationis, sive inseritur potentia, capacitas, sive habilitas ad legem cognoscendam tempore usûs rationis. Et tunc, cum homo legem cognoscet, lex ei perfectè et verè promulgabitur, eumque ligabit ; alioquin, usquedum lex non deducitur in hominis notitiam ex promulgatione, do-

cet S. Thomas, legem virtutem obligandi non obtinere. Accedit id, quod scribit Dominicus Soto, quod lex applicari nequit, nisi per ejus notitiam; nam qui regula utitur, eam intueri necesse habet. *De Just. lib. 1. q. 1. art. 4. et q. 3. art. 2.* Et quod dixit Jo. Gerson notabilibus verbis: *Lex ista sit quædam revelatio, ac propriè dicta declaratio creaturæ rationali facta, per quam illa cognoscit, quid Deus de certis rebus judicet, ad quas vel præstandas, vel omittendas ipse creaturam obligare vult, ut ea digna reddatur ad vitam eternam.* Hinc tali definitione divinæ legis positâ, subjungit: *Necesse est dari manifestationem ordinationis, ac voluntatis Dei, nam per solam suam ordinationem, aut per solam suam voluntatem nondum potest Deus absolutè creaturæ imponere obligationem: sed ad hoc opus est, ut ei communicet notitiam unius æquè ac alterius. Ex quo liquet immediatè deducibilis conclusio, creaturam rationalem non posse esse indignam amicitia Dei, nec propriè peccato obnoxiam, nisi dum sciens, volens, ac libera ponit actionem sibi prohibitam, aut omittit rem præceptam. Lib. de Vit. Spir. etc. Lect. 2. col. 176. edit. Paris.* Ergo ex Gersone nec etiam potest Deus homini præcipere observantiam legis, quam priùs ipsi non manifestavit.

Nec obest, quod dicit S. Thomas 1. 2. q. 94. art. 1. ad. 3. nempe, quod lex naturalis inest homini usque a sua pueritia, nam ipsemet S. Doctor ibidem ait, legem esse propriè actum, non habitum. Ratio est, quia lex consistit in actu, quo lex enuntiatur mediante rationis dictamine præscribente, quid agendum, et quid fugiendum; ita appositè scribit Sylvius: *Lex naturalis est actus rationis, actuale scilicet judicium, et dictamen rationis practicæ. Quia omnis lex habet se per modum enuntiationis: enuntiatio autem est quidem actus. In 1. 2. q. 94. a. 1. concl. 2. Et art. 2. Prob. 2. ait: Vis obligationis non est simpliciter ex cognitione, quatenus est talis, aut talis. . . . Sed ex dictamine rationis præscribentis ea, quæ secundum se bona sunt et agenda, aut prohibentis ea, quæ secundum se*

sunt mala et fugienda. Id explicat diffusius Card. Gotti, dicens ; *Ex his patet , nos loqui de lege naturali , ut in actu secundo denuntiante , in quo essentia legis consistit , quæ habetur per modum denuntiationis. Quod si sumamus legem naturalem in actu primo , sic in virtute , et quodammodo habitu lex naturalis est , etiam dum quis actu principia ejus non considerat , cum semper maneat in intellectu lumen rationis , quod simul cum natura unicuique rationali creaturæ Deus indidit : ex quo , si usu rationis polleat , potest formare iudicium , et dictamen de agendis , vel omittendis : Theol. tr. 5. de Lege q. 2. dub. 2. § 1. n. 9.* Itaque Card. Gotti distinguit legem naturalem in actu primo , et in actu secundo : et ait , quod lex naturalis considerata in actu primo , atque in habitu , consistit in illo habituali rationis lumine , quod nobis cum natura inseritur : quo lumine deindè practicum formatur dictamen , tempore quo homo ad usum rationis pervenit. Sed considerata lex naturalis in actu secundo , essentialiter consistit in actuali legis denuntiatione , quæ fit homini per illud practicum dictamen. Nunc quæro , ubinam propriè inveniatur legis essentia ? Fortassè in habitu legis inserto , cum Anima creatur , aut verò in actuali illa denuntiatione legis ? Et quidem legem naturalem reddit propriè legem perfectam et obligantem solùm lumen illud in creatione insertum , vel actualis denuntiatio , sive intimatio legis. Dicit Gotti (idemque dicit Sylvius , ut supra vidimus , et dicunt omnes. S. Thomas , Gerson , Soto , Gonet , et alii , ut infra videbimus) quod non quidem in habitu , sed in actuali denuntiatione legis essentia consistit : *Patet nos loqui (repetamus verba Cardinalis) de lege naturali , ut in actu secundo denuntiante , in quo essentia legis consistit , quæ habetur per modum denuntiationis.* Et ex denuntiatione deindè formatur in homine rationis dictamen eum obligans ad legem.

Nec aliter sentit Sylvius , dum ait 1. 2. q. 90. art. 4. juxta verba S. Thomæ legem naturalem inseri in ho-

mine, cum Anima in eum infunditur; nam ibidem difficultatem agnoscit, quomodo per illam habitua-lem legi sinserionem possit homo ligari, quin prius ei lex manifestata fuerit; et propterea subdit: *Ideo addendum est, legem naturalem quasi promulgari in habitu, eo ipso quod Deus illam mentibus hominum imprimit. . . . Actualiter autem tunc unicuique promulgatur, quando cognitionem a Deo accipit dictantem, quid juxta rectam rationem naturalem sit amplectendum, quid fugiendum.* Itaque Sylvius hanc primam legis inserionem in homine; dum concipitur, appellat unam *quasi promulgationem* in habitu, vocat autem absolute promulgationem illam, quæ actualiter sit; cum homini innotescit lex, quæ regulari debet. Certè igitur id proferens intendit dicere, quod illa impressio in homine facta, antequam homo actualiter legem cognoscat, non est sufficiens ad eum obligandum; quapropter subjungit, *ideo addendum est etc.* Et postea dicit, *actua-lem promulgationem tum fieri, cum homo legis cognitionem accipit, quoniam hæc est sufficiens, ac necessaria promulgatio, per quam homo ligatur a lege, quæ mensurandus est.* Et quod ita sentiat indubitanter Sylvius, constat ex eo, quod alibi scribit: *Lex æterna fuit ab æterno lex materialiter, non fuit tamen ab æterno formaliter, seu sub ratione legis actualiter obligantis; quia tunc non fuit actualis, et perfecta promulgatio.* 1. 2. q. 91. art. 1. ad 2. Itaque ait Sylvius, legem æternam (idemque procedit de lege naturali, quæ est participatio quædam legis æternæ) non esse legem formaliter, et actualiter obligantem, nisi cum aderit actualis promulgatio: quæ tunc efficitur, cum homo discernit, quid agere, et quid vitare debet; juxta quod ipse Sylvius antea jam expresserat: *Actualiter tunc unicuique (lex) promulgatur, quando cognitionem a Deo accipit dictantem, quid juxta rectam rationem sit amplectendum, quid fugiendum.* 1. 2. q. 90. ar. 4. in fin.

Lex igitur naturalis non promulgatur homini, nec

ipsum ligat, nisi cum homo pervenit ad usum rationis, quâ sibi lex innotescit, et promulgatur. Ita P. Ludovicus Montesino: *Lex naturalis promulgatur in unoquoque, dum primò venit ad usum rationis; et quamvis pro tunc solum promulgatur ista lex quantum ad principia communissima juris naturæ, tamen postea paulatim per discursum promulgatur eadem lex quantum ad alia.* De Leg. Disp. 20. q. 4. n. 85. Idem scribit Duvallius: *Quæres, quo tempore lex naturæ unumquemque obligare incipiat? Resp. incipere, quando promulgatur. Tunc autem sufficienter promulgatur, quando quisque annos discretionis incipit.* In 1. 2. de Leg. q. 3. art. 3. Idem scribit Petrus de Lorca: *Quemadmodum promulgatio est intrinseca, et essentialis humanis legibus, sic rationi iudicium, et cognitio intrinseca est legi naturæ.* In 1. 2. Disp. 6. de Leg. p. 386. Nota, iudicium, et cognitio intrinseca est legi; ergo sinè iudicio, et cognitione legis, lex non ligat. Idem scribit P. Cuniliati: *Legis violatores non sunt illi, quibus nondum lex innuit. . . Actualis legis naturalis promulgatio evenit, quando quis a Deo cognitionem accipit dictantem, quid juxta rationem naturalem sit vel fugiendum, vel amplectendum.* Tract. 1. de Moral. et Cap. 2. Idem scribit P. Gonet: *Promulgatio legis naturæ fit per dictamen rationis intimantis homini ea, quæ lege naturæ præscripta, aut prohibita sunt; ergo cum deest tale dictamen, lex naturæ non obligat ad ejus observationem.* In Clypeo theol. 1. 3. Disp. 1. art. 4. §. 1. n. 55. Idem scribit doctus P. Mastrius: *Hoc autem jus (naturæ) hominibus intimatur, et obligare incipit ab eo tempore, quo rationis usum accipiunt, et per talem legem sibi intimatam inter bonum et malum discernere incipiunt; his enim rationis usus est veluti ipsius legis naturalis notificatio, et manifestatio. Et hoc intendit Paulus (Rom. 7.) illis verbis: Ego autem vivebam sinè lege aliquando, sed cum venisset mandatum, peccatum revixit. Undè Hieronymus (Ep. Ad Aglaſiã) sic explicat: Cum mandatum venerit, hoc est tempus intelligentiæ appetentis bona, et vitantis mala, tunc peccatum reviviscere incipit, et homo reus est peccati.* Mastrius Th. Mor. Disp. 2. de Leg. q. 2 a. 2. n. 34.

Objicit IV. P. Patutius, et sic ait « Ut aliqua lex
 » sit dubia, dubitari debet, utrum talis lex existat,
 » an non; hoc autem esse non potest, cum leges tam
 » divinæ, quàm humanæ, quas observare tenemur,
 » omnes sint certæ, et sufficienter promulgatæ. Du-
 » bium igitur restat non de legis existentia, sed de
 » casibus particularibus, sintne sub lege universali
 » comprehensi, vel non: quapropter, si Principio
 » supposito uti voluerimus, nempe, quod lex dubia
 » non potest obligare, dicere non possumus, quod
 » lex dubia non sit lex, sed tantum dicere debemus,
 » *Cum ex utraque parte probabilis opinio habetur,*
 » *quod lex ad eos casus se extendit vel non, lex certè*
 » *non se extendit.* At si hoc dicitur, redit difficultas
 » Principii, cum enim dubitatur sit vel ne licita talis
 » actio, uti in lege comprehensa, vel non compre-
 » hensa, non potest hoc tale Principium pro certo
 » statui. » Huc usque præfatus P. Lector, in hoc
 inhærens illi, quod prius scripserat P. Daniel Concina
 in sua Theologia.

Sed pro responsione sit idem, quod scripsit ipse
 P. Concina in Compendio suæ Theologiæ (t. 1, de Leg.
 Cap. 2. n. 10.) ubi dicit, quod licet lex sit certa, ni-
 hilominus diversæ, quæ accidunt circumstantiæ, ef-
 ficiunt, ut lex nunc obliget, et nunc non obliget:
 siquidem præcepta, quamvis sint immutabilia, tamen
 aliquando non præcipiunt sub hac, vel illa circum-
 stantia. Hinc nos reassumimus, et dicimus; Non valet
 igitur dicere, quod leges sunt certæ: nam mutatis
 casuum circumstantiis, redduntur non obligantes,
 vel saltem dubiæ, et tunc tamquam dubiæ nec etiam
 obligant. Ergo (replicat P. Patutius) juxta vestrum
 Principium, quod lex dubia non obligat, concluditis,
 quod in dubio, utrum lex ad illum casum se exten-
 dat, an non, certè ipsa non extenditur? Sed respon-
 demus, retorquendo argumentum: Ergo juxta vestram
 sententiam, in dubio, an lex ad illum casum se exten-
 dat, an non, debemus dicere certè se extendere? hoc
 autem est, quod negamus. Nos autem, non utique as-

serimus, quod lex dubia certè ad illum casum non extenditur; sed dicimus: Quoties ex utraqùe parte sunt opiniones æquè probabiles, cum certum non sit, legem tunc ad casum illum se extendere, respectu illius casûs legem reddi dubiam, et uti dubiam, non obligare, quia tunc sufficienter promulgata non est. Exemplo res clarior fit. Legem universalem habemus, quæ usuram vetat; at cum ex utraque parte æqualis est probabilitas, quod aliquis contractus sit, et non sit usurarius, tunc nulla lex, quæ vetet illum, certa apparet. Idcirco, usquedum prudenter dubitatur, utrum ille contractus sit, an non usurarius, licet adsit opinio, quod ille contractus a lege interdictus sit, attamen nulla assignatur lex certa, quâ ille vetatur. Respectu usuræ, lex eam prohibens est certa: respectu autem illius contractûs lex est incerta. Ad quid igitur objicere (ut opponit Adversarius) quod hîc non agitur, utrum lex existat, nec ne, dum lex vetans usuram est certa, sed solùm inquiritur, an ad casum illum se extendat, aut non? Nam patet responsio: Posito, quod verè probabile sit, casum illum a lege non comprehendî, idem est dicere, dubium esse, an ad casum illum lex se extendat, ac dicere, legem respectu illius casûs esse dubiam, proindèque respectu illius casûs non obligare.

§. II. *Alterum Principium: Lex incerta non potest certam obligationem inducere, quia hominis libertas anteriùs ad legis obligationem possidet.*

Erit autem lex manifesta, ait S. Isidorus in can. Erit autem. Dist. 4. Hinc scripsit Panormitanus (in Cap. fn. de Const.): Ubi lex est dubia, excusatur quis a juris ignorantia. Eadem quidem naturalis ratio dicit, neminem ad eorum præceptorum, de quibus dubitatur, utrum existant an non, teneri observantiam, ut habetur in Authentica Quibus mod. nat. etc. §. Natura, ubi legitur: In dubio nullus præsumitur obligatus. Hoc idem docet D. Thomas, dicens; legem (et loqui-

tur de lege divina, et æterna) ut obliget, debere esse certam. 1. 2. qu. 19. art. 4. ad 3. Ibi S. Doctor sibi objicit: *Mensura debet esse certissima, sed lex æterna est nobis ignota; ergo non potest esse nostræ voluntatis mensura, ut ab ea bonitas voluntatis nostræ dependeat.* Et respondet: *licet lex æterna sit nobis ignota secundum quod est in mente divina, innotescit tamen nobis aliquammodo per rationem naturalem, quæ ab ea derivatur, ut propria ejus imago, vel per aliqualem revelationem superadditam.* Non negat igitur S. Thomas, legem divinam, prout est nostrarum actionum mensura, debere esse certam; dumtaxat, ait, non opus esse, ut illa eodem modo a nobis, ac a Deo dignoscatur, sed sufficere, ut nobis rationis naturalis lumine, aut speciali aliquâ revelatione innotescat.

Sed hoc clariùs, et firmiùs in alio loco statuit Magister Angelicus, ubi quærit: *Utrum conscientia liget.* Et sic sermonem habet: *Ita se habet imperium alicujus Gubernantis ad ligandum in rebus voluntariis illo modo ligationis, qui voluntati accidere potest, sicut se habet actio corporalis ad ligandum res corporales necessitate coactionis. Actio autem corporalis agentis numquam inducit necessitatem in rem aliam, nisi per contactum coactionis ipsius ad rem, in qua agit. Unde nec ex imperio alicujus Domini ligatur aliquis, nisi imperium attingat ipsum, cui imperatur. Attingit autem ipsum per scientiam. Unde nullus ligatur per præceptum aliquod, nisi mediante scientiâ illius præcepti. Et ideo ille, qui non est capax notitiæ præcepti, non ligatur; nec aliquis, ignorans præceptum Dei ligatur ad præceptum faciendum, nisi quatenus tenetur scire præceptum. Si autem non teneatur scire, nec sciat, nullo modo ex præcepto ligatur. Sicut autem in corporalibus agens corporale non agit, nisi per contactum; ita in spiritualibus non ligatur, nisi per scientiam.* De verit. q. 17. art. 3. Nota illud, *Unde nullus ligatur per præceptum aliquod, nisi mediante scientiâ illius præcepti.* Sed nunc audiamus objectiones P. Patuui ad hoc secundum Principium, et signanter respectu ad hunc D. Thomæ textum.

Objicit I. sub voce *scientiæ* non intelligi cognitionem certam, sed tantum simplicem præcepti notitiam, quæ (ut ait) in nostro casu probabiliter jam habetur ob utriusque opinionis probabilitatem. Respondeo, et dico primo : Quod sub nomine *Scientiæ* intelligatur probabilis notitia, hæc est novi Vocabularii nova significatio, dum Philosophi omnes cum eodem S. Thoma distinguunt Opinionem a Scientia, quæ accipitur ut cognitio certa alicujus veritatis. Sed instat P. Lector, quod S. Thomas sub voce *Scientiæ* intelligit comprehendendi adhuc Notitiam probabilem, quæ jam habetur in casu nostro : Angelicus enim (ut ait) ibidem subdit, *et ideo ille, qui non est capax notitiæ præcepti, non ligatur.* Sed pariter dico, in omnibus Vocabulariis *Notitiam* pro eodem significari, ac *Cognitionem*, undè *Notitia* legis idem est, ac *Cognitio* legis. Cæterum, dato etiam, quod nomine *Notitiæ* intelligi posset probabilitas existentiae legis, ad summum admitti poterit Probabilitas illa, quæ tantum stat pro lege, absque probabilitate in contrarium; alioquin, cum opinio pro libertate æquè est probabilis, tunc certum est (ut diximus) non aliud superesse nisi meram legis hæsitationem, quæ nec *Scientia*, nec *Notitia* dici potest; tunc enim non legis notitiam habemus, sed tantum notitiam dubii, sive quæstionis, an lex existat, vel non. Sed quod S. Thomas dicendo, *mediante scientiâ*, iutenderit loqui non de dubio, sive de dubiâ opinione, sed de verâ *Scientia*, constat a contextu ejusdem articuli dum ait : *Sicut autem in corporalibus agens corporale non agit; nisi per contactum (coactionis ad rem, ut supra dixerat); ita in spiritualibus præceptum non ligat, nisi per Scientiam.* Et postea subdit : *Ad videndum Autem, quando (conscientia) ligat, sciendum quod ligatio metaphoricè a corporalibus ad spiritualia sumpta, necessitatis impositionem importat; ille enim, qui ligatus est, necessitatem habet consistendi in loco, ubi ligatus est, et aufertur ei potestas aliò divertendi.* Ergo sicut, qui actualiter non est ligatus, potestatem habet divertendi quò vult; ita, qui non adhuc est ligatus a præcepto,

mediante illius præcepti scientiâ , potestatem habet agendi quod voluerit. Quomodo autem dici potest, aliquem scire præceptum , si ipse sciat præceptum esse dubium ? tunc omnino dicendum , quod ille præceptum ignorat , cum dubitat , an præceptum adsit , vel non.

Præterea objicit super eundem textum D. Th. P. Patutius verba illa : *Nec aliquis ignorans præceptum Dei ligatur ad præceptum faciendum , nisi quatenus tenetur scire præceptum.* Ergo (arguit P. Patutius) licet quis notitiâ præcepti careat , si tamen eam habere tenetur , jam ligatur præcepto ; nec excusatur , si illud transgreditur. Sed hoc minimè quidem S. Doctor intelligit , tantùm ibi docet a peccato non excusari , quî præceptum scire tenetur , et culpabiliter illud ignorat. Id patet ex eo , quod in eodem articulo (*ad 4.*) subiungit : *Tunc conscientia erronea non sufficit ad absolvendum , quando in ipso errore peccat.* Quomodo in ipso errore peccatur , nisi cum ipse error est peccatum ob voluntariam negligentiam ? prout idem S. Thomas ex D. Augustino in alio loco apertè declaravit. *Ignorantia , quæ est omnino involuntaria , non est peccatum , et hoc est quod Augustinus dicit : Non tibi imputatur ad culpam , si invitus ignoras , sed si scire neglexeris (lib. 3. de Lib. arbitr. Cap. 19.). Per hoc autem quod ait , sed si scire neglexeris , dat intelligere , quod ignorantia habet , quod sit peccatum ex negligentia præcedente , quæ nihil est aliud , quàm non applicare animum ad sciendum ea , quæ quis scire debet. De Verit. q. 3. art. 7. ad 7.* Ergo nequaquam peccat , qui in duarum opinionum æquè probabilium hæsitatione inquit legem , et debitâ diligentiam adhibita , eam omnino dubiam invenit , et ideo non obligantem.

Objicit II. Legis æternæ possessionem , nostræ libertatis possessionem antecedere ; ideoque ait , quod in dubiis opinio , quæ stat pro lege , præferri debet. Respondeo. Jam supra vidimus , quod Theologi dicunt , legem æternam respectu hominum non esse verè , et propriè legem. Sed concesso , quod sit , nequaquam

dici potest legis æternæ obligationem possidere antecedenter ad libertatem a Domino homini donatam. Quamvis enim nulla sit in Deo cognitionis, et consilii successio, quia omnia Deo ab æterno præsentia fuerunt, nihilominus *prioritate rationis sive naturæ* homo in mente divina antè legem contemplatus est; priùs enim a Legislatore considerantur Subditi juxta propriam naturam, et eorum statum, et postea consideratur lex conveniens eis imponenda. Dico *conveniens*, siquidem Deus aliam legem statuit pro Angelis, aliam pro hominibus: et pro his aliam pro Sacerdotibus, aliam pro Laicis: aliamque pro Conjugatis, aliam pro Cælibibus. Hæc doctrina utique non est mea, est D. Thomæ, qui (1. 2. q. 91. art. 1.) ponit quæsitum: *Utrum sit aliqua lex æterna?* Et ad primum sic sibi objicit: *Videtur quod non sit aliqua lex æterna, omnis enim lex aliquibus imponitur: Sed non fuit ab æterno, cui aliqua lex possit imponi, solum enim Deus fuit ab æterno; ergo nulla est æterna.* Et respondet: *Ad primum dicendum, quod ea quæ in seipsis non sunt, apud Deum existunt, in quantum sunt ab ipso cognita, et præordinata, secundum illud (Rom. 4.): Qui vocat ea, quæ non sunt, tamquam ea, quæ sunt. Sic igitur æternus divinæ legis conceptus habet rationem legis æternæ, secundum quod a Deo ordinatur ad gubernationem rerum ab ipso præcognitarum.* Adverte, *rerum ab ipso præcognitarum.* Itaque, *prioritate rationis*, priùs a Deo consideratus fuit Homo tamquam liber, et deindè considerata fuit lex, qua homo ligandus erat. Exempli gratiâ: Deus ab æterno prohibuit homicidium, ergo *prioritate rationis*, priùs consideravit homines, qui interfici possent, et postea præceptum dedit eis, ne alter alterum interficeret.

Ergo, dicit P. Patutius, homo nascitur liber, et independens? Neutiquam, nascitur potestati divinæ subjectus, et consequenter obligatus omnibus parentis præceptis, quæ Deus illi imposuerit; sed ut homo hujusmodi præceptis ligetur, requiritur, ut illa ipsi promulgentur, et innotescant per rationis lumen;

sed donec præceptum non est homini manifestatum, possidet ipse libertatem illi a Deo donatam, quæ cum sit certa, nonnisi a præcepto certo ligatur; et cum lex sit regula, et mensura, quâ homo suas actiones regulare, et mensurare debet, oportet quidem, ut hæc regula, et mensura incerta non sit. Falsum autem est id, quod Adversarii autumant, nempe, quod nihil possit homo agere, nisi certò sciat illud sibi fuisse a Domino permissum. Nam si hoc esset, lex divina non indignisset promulgatione, sed tantùm opus fuisset, ut Deus omnia, quæ nobis permittebat, operari declarasset. Sed Deus non ita fecit: *Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata, et præcepta sua: Si volueris mandata servare, conservabunt te etc. Eccli. 15. 14.* Priùs itaque Dominus hominem liberum creavit, ei donando ex suo beneplacito libertatem, juxta id, quod scribit Apostolus: *Potestatem habens suæ voluntatis. 1. Cor. 7.* Et postea mandata, quæ tenebatur servare, adjecit, ac imposuit; et ideo hominis libertas, cum certa sit, possideatque antè legis obligationem, ipsa nonnisi a lege certâ ligatur.

Hinc est, quod Auctores antiqui communiter docuerunt, ubi lex est obscura, nec pro illa reperitur scripturæ textus, aut Ecclesiæ determinatio, aut evidens ratio, nihil de gravi peccato damnandum fore; nam pro certo habuerunt, legem dubiam non obligare. En quomodo scripsit S. Raymundus: *Non sis pronus judicare mortalia peccata, ubi tibi non constat per certam scripturam. Lib. 3. de Pæn. §. 21.* Idem scribit S. Antoninus dicens: *Si verò non potest (Confessarius) clarè percipere, utrum sit mortale, non videtur tunc præcipienda sententia, ut dicit Guillelmus, ut deneget propter hoc Absolutionem, vel illi faciat conscientiam de mortali. Et cum promptiora sint jura ad solvendum, quam ligandum (c: Ponderet Dist. 1.) et meliùs sit Domino reddere rationem de nimia misericordia, quàm de nimia severitate, ut dicit Chrysostomus C. Alligant, 26. q. 7. potius videtur absolvendus. S. Anton. part. 2. tit. 4. Cap. 5.*

§. *In quantum.* Idem scripsit Gabriel Biel, qui vixit an. 1480. dicens: *Nihil debet damnari tamquam mortale peccatum, de quo non habetur evidens ratio, vel manifesta auctoritas Scripturæ. In 4. D. 6. qu. 4. concl. 5.* Idem docuit S. Thomas, ubi dixit: *Qui ergo assentit opinioni alicujus Magistri contra id, quod publicè tenetur secundum Ecclesiæ auctoritatem, non potest ab erroris vitio excusari. Quodlib. 3. a. 10.* S. Thomas igitur tantum damnat, qui aliquam sequitur opinionem contra manifestum Scripturæ testimonium, aut contra communem sententiam juxta auctoritatem Ecclesiæ; non autem qui sequitur opinionem, quæ legi certæ non adversatur, ut adnotat Joannes Nyder: *Hæc verba S. Thomæ non possunt intelligi, nisi de illis, ubi manifestè patet ex Scriptura, vel Ecclesiæ determinatione, quod sit contra legem Dei; et non de illis ubi illud non apparet, aliàs sibi contradiceret in eodem libro. In Consol. etc. Cap 11. art. 3.* Idem tradidit alibi S. Thomas scribens: *Omnis quæstio, in qua de mortali peccato quæritur, nisi expressè veritas habeatur, periculosè determinatur; quia error quo non creditur esse peccatum mortale, quod est mortale, conscientiam non excusat a toto, licet fortè a tanto. Error verò, quo creditur esse mortale, quod non est mortale, ex conscientia ligat ad peccatum mortale. Quodlib. 9. art. 15.* Adverte verba nisi expressè veritas habeatur, periculosè determinatur. Ergo falsum est Principium Adversariorum, quod in dubio possidet lex, ac proindè in dubio pars tutior est tenenda. Sed dicet P. Patutius: Si possidet libertas, cur S. Thomas scripsit, quod in dubio partem mitiorem sequens non excusatur a toto? Respondetur, S. Doctorem hîc non loqui de ultimo judicio practico, quod certum fieri potest ex aliquo Principio certo reflexo, sed loquitur tantum de judicio directo, quod dubium est, cum utraque opinio dubia sit, et ideo ait non excusari, qui tantum ex judicio directo mitiorem partem amplectitur. Secus tamen esset, ait S. Antoninus, si quid amplecteretur ex opinione probabili, intellige, formato ultimo dictamine certo ex certo reflexo Principio. Audiamus S. Archiepiscopum: *Notan-*

dum est, quod dicit S. Thomas in quadam quæstione de Quodlibetis, quod quæstio, in quâ agitur de aliquo actu, utrum sit peccatum mortale, vel non, nisi ad hoc habeatur auctoritas expressa Scripturæ sacræ, aut Canonis Ecclesiæ, vel evidens ratio, non nisi periculosissimè determinatur. Nam si determinet, quod sit mortale, et non sit, mortaliter peccavit contrafaciens, quia omne, quod est contra conscientiam, ædificat ad gehennam; si autem determinatur, quod non sit mortale, et est, error suus non excusabit eum a mortali. Sed hoc secundum videtur sanè intelligendum, quando erraret ex crassa ignorantia; secus, si ex probabili; puta, quia consuluit peritos in tali materia, a quibus dicitur illud tale non esse mortale: videtur enim tunc in eo esse ignorantia quasi invincibilis, quæ excusat a toto. Et hoc quantum ad ea, quæ non sunt expressè contra jus divinum, vel naturale, vel contra articulos Fidei, et decem præcepta, in quibus ignorans ignorabitur. . . Et si diceretur hic esse usuram, et usuram est contra Decalogum; respondetur, sed hunc contractum esse usurarium, non est clarum, cum Sapientes contraria sibi invicem sentiant. S. Anton. p. 2. tit. 1. Cap. 11. §. 28. Itaque secundum D. Thomam, et D. Antoninum, ubi veritas non est patens, lex tamquam dubia non obligat.

Objiciunt III. nostri Adversarii, nihil fas esse nobis, nisi quod est conforme divinæ voluntati. Gaudeo hanc objectionem mihi fieri, quod enim in hoc puncto S. Thomas docet, id solum sufficit ad nostram sententiam omnino firmandam. Quærit Angelicus (1. 2. q. 19. art. 10.) : *Utrum necessarium sit voluntatem humanam conformari voluntati divinæ in volito, ad hoc ut sit bona?* et ait, teneri homines se conformare voluntati Dei in volito *Formali*, scilicet in *volito boni communis* (quisque enim non potest licitè aliud velle, nisi bonum) sed non in *volito Materiali*. Deindè S. Doctor (ad primum) sic sibi objicit : *Videtur, quod voluntas hominis non debeat semper conformari divinæ voluntati in volito, non enim possumus velle quod ignoramus. . . Sed quid velit Deus, ignoramus in pluribus; ergo non potest humana*

voluntas divinæ voluntati conformari in volito. Et respondet: Ad primum dicendum, quod volitum divinum secundum rationem communem, quale sit, scire possumus; scimus enim, quod Deus quidquid vult, vult sub ratione boni. Et ideo quicumque vult aliquid sub quacumque ratione boni, habet voluntatem conformem voluntati divinæ, quantum ad rationem voliti, quod est volitum Formale, sive Commune; Subdit deindè: Sed in particulari nescimus, quid Deus velit; et quantum ad hoc non tenemur conformare voluntatem nostram divinæ voluntati. Ergo non tenetur homo se conformare divinæ voluntati in particulari etiam respectu ad divina præcepta, ubi hæc Dei voluntas homini non est adhuc manifestata, prout distinctiùs declarat P. Gonet dicens: Homo non tenetur conformari voluntati divinæ in volito Materiali, nisi quando voluntas divina nobis præcepto, vel prohibitione manifestatur. In Chyepo t. 3. D. 6. art. 2. n. 37. in fin.

Sed instat P. Patutius, et ait: *Riguardo al precetto, e proibizione (libet hoc adnotare suis propriis verbis) sempre dobbiamo conformarci alla volunta divina, eziandio quanto al volito Materiale, mentre Dio ci ha dati i suoi precetti, affinchè gli osserviamo, e questi già sono notificati nelle sue leggi. Sed ego peto: Si aliquod præceptum est dubium, et obscurum, prout accidit quidem in conflictu duarum opinionum æquè probabilium, quomodo dici potest præceptum sufficienter notificatum? Tunc non est satis notificatum præceptum, sed tantum dubium præcepti, prout supra ostendimus, quod ubi duæ opiniones concurrunt æquè probabiles, neutra probabilis, sed tantum dubia remanet. Quapropter eo casu solummodo potest dici, quod præcepti dubium habemus, non autem cognitionem. Et reverà quomodo umquam dici poterat, nos legis cognitionem habere, cum verè nescimus, an lex existat vel non? tunc benè asserere valemus, quod legem nescimus, et ideo non tenemur, juxta S. Thomam, in particulari conformari voluntati divinæ in eo volito Materiali, quod nobis ignotum est; Deus*

sed donec præceptum non est homini manifestatum, possidet ipse libertatem illi a Deo donatam, quæ cum sit certa, nonnisi a præcepto certo ligatur; et cum lex sit regula, et mensura, quâ homo suas actiones regulare, et mensurare debet, oportet quidem, ut hæc regula, et mensura incerta non sit. Falsum autem est id, quod Adversarii autumant, nempe, quod nihil possit homo agere, nisi certò sciat illud sibi fuisse a Domino permissum. Nam si hoc esset, lex divina non indignisset promulgatione, sed tantum opus fuisset, ut Deus omnia, quæ nobis permittebat, operari declarasset. Sed Deus non ita fecit: *Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui. Adiecit mandata, et præcepta sua: Si volueris mandata servare, conservabunt te etc. Eccli. 15. 14.* Priùs itaque Dominus hominem liberum creavit, ei donando ex suo beneplacito libertatem, juxta id, quod scribit Apostolus: *Potestatem habens suæ voluntatis. 1. Cor. 7.* Et postea mandata, quæ tenebatur servare, adjecit, ac imposuit; et ideo hominis libertas, cum certa sit, possideatque antè legis obligationem, ipsa nonnisi a lege certâ ligatur.

Hinc est, quod Auctores antiqui communiter docuerunt, ubi lex est obscura, nec pro illa reperitur scripturæ textus, aut Ecclesiæ determinatio, aut evidens ratio, nihil de gravi peccato damnandum fore; nam pro certo habuerunt, legem dubiam non obligare. En quomodo scripsit S. Raymundus: *Non sis pronus judicare mortalia peccata, ubi tibi non constat per certam scripturam. Lib. 3. de Pæn. §. 21.* Idem scribit S. Antoninus dicens: *Si verò non potest (Confessarius) clarè percipere, utrum sit mortale, non videtur tunc præcipienda sententia, ut dicit Guillelmus, ut deneget propter hoc Absolutionem, vel illi faciat conscientiam de mortali. Et cum promptiora sint jura ad solvendum, quam ligandum (c: Ponderet Dist. 1.) et meliùs sit Domino reddere rationem de nimia misericordia, quàm de nimia severitate, ut dicit Chrysostomus C. Alligant, 26. q. 7. potius videtur absolvendus. S. Anton. part. 2. tit. 4. Cap. 5.*

§. *In quantum.* Idem scripsit Gabriel Biel, qui vixit an. 1480. dicens: *Nihil debet damnari tamquam mortale peccatum, de quo non habetur evidens ratio, vel manifesta auctoritas Scripturæ. In 4. D. 6. qu. 4. concl. 5.* Idem docuit S. Thomas, ubi dixit: *Qui ergo assentit opinioni alicujus Magistri contra id, quod publicè tenetur secundum Ecclesiæ auctoritatem, non potest ab erroris vitio excusari. Quodlib. 3. a. 10.* S. Thomas igitur tantum damnat, qui aliquam sequitur opinionem contra manifestum Scripturæ testimonium, aut contra communem sententiam juxta auctoritatem Ecclesiæ; non autem qui sequitur opinionem, quæ legi certæ non adversatur, ut adnotat Joannes Nyder: *Hæc verba S. Thomæ non possunt intelligi, nisi de illis, ubi manifestè patet ex Scriptura, vel Ecclesiæ determinatione, quod sit contra legem Dei; et non de illis ubi illud non apparet, aliàs sibi contradiceret in eodem libro. In Consol. etc. Cap 11. art. 3.* Idem tradidit alibi S. Thomas scribens: *Omnis quæstio, in qua de mortali peccato quæritur, nisi expressè veritas habeatur, periculosè determinatur; quia error quo non creditur esse peccatum mortale, quod est mortale, conscientiam non excusat a toto, licet fortè a tanto. Error verò, quo creditur esse mortale, quod non est mortale, ex conscientia ligat ad peccatum mortale. Quodlib. 9. art. 15.* Adverte verba nisi expressè veritas habeatur, periculosè determinatur. Ergo falsum est Principium Adversariorum, quod in dubio possidet lex, ac proindè in dubio pars tutior est tenenda. Sed dicit P. Patutius: Si possidet libertas, cur S. Thomas scripsit, quod in dubio partem mitiorem sequens non excusatur a toto? Respondetur, S. Doctorem hîc non loqui de ultimo judicio practico, quod certum fieri potest ex aliquo Principio certo reflexo, sed loquitur tantum de judicio directo, quod dubium est, cum utraque opinio dubia sit, et ideo ait non excusari, qui tantum ex judicio directo mitiorem partem amplectitur. Secùs tamen esset, ait S. Antoninus, si quid amplecteretur ex opinione probabili, intellige, formato ultimo dictamine certo ex certo reflexo Principio. Audiamus S. Archiepiscopum: *Notan-*

dum est, quod dicit S. Thomas in quadam quæstione de Quodlibetis, quod quæstio, in quâ agitur de aliquo actu, utrum sit peccatum mortale, vel non, nisi ad hoc habeatur auctoritas expressa Scripturæ sacræ, aut Canonis Ecclesiæ, vel evidens ratio, non nisi periculosissimè determinatur. Nam si determinet, quod sit mortale, et non sit, mortaliter peccavit contrafaciens, quia omne, quod est contra conscientiam, ædificat ad gehennam; si autem determinatur, quod non sit mortale, et est, error suus non excusabit eum a mortali. Sed hoc secundum videtur sanè intelligendum, quando erraret ex crassa ignorantia; secus, si ex probabili; puta, quia consuluit peritos in tali materia, a quibus dicitur illud tale non esse mortale: videtur enim tunc in eo esse ignorantia quasi invincibilis, quæ excusat a toto. Et hoc quantum ad ea, quæ non sunt expressè contra jus divinum, vel naturale, vel contra articulos Fidei, et decem præcepta, in quibus ignorans ignorabitur. . . Et si diceretur hic esse usuram, et usuram est contra Decalogum; respondetur, sed hunc contractum esse usurarium, non est clarum, cum Sapientes contraria sibi invicem sentiant. S. Anton. p. 2. tit. 1. Cap. 11. §. 28. Itaque secundum D. Thomam, et D. Antoninum, ubi veritas non est patens, lex tamquam dubia non obligat.

Objiciunt III. nostri Adversarii, nihil fas esse nobis, nisi quod est conforme divinæ voluntati. Gaudeo hanc objectionem mihi fieri, quod enim in hoc puncto S. Thomas docet, id solùm sufficit ad nostram sententiam omnino firmandam. Quærit Angelicus (1. 2. q. 19. art. 10.) : *Utrum necessarium sit voluntatem humanam conformari voluntati divinæ in volito, ad hoc ut sit bona?* et ait, teneri homines se conformare voluntati Dei in volito *Formali*, scilicet in *volito boni communis* (quisque enim non potest licitè aliud velle, nisi bonum) sed non in volito *Materiali*. Deindè S. Doctor (ad *primum*) sic sibi objicit : *Videtur, quod voluntas hominis non debeat semper conformari divinæ voluntati in volito, non enim possumus velle quod ignoramus. . . Sed quid velit Deus, ignoramus in pluribus; ergo non potest humana*

voluntas divinæ voluntati conformari in voluto. Et respondet: Ad primum dicendum, quod volitum divinum secundum rationem communem, quale sit, scire possumus; scimus enim, quod Deus quidquid vult, vult sub ratione boni. Et ideo quicumque vult aliquid sub quacumque ratione boni, habet voluntatem conformem voluntati divinæ, quantum ad rationem voliti, quod est volitum Formale, sive Commune; Subdit deindè: Sed in particulari nescimus, quid Deus velit; et quantum ad hoc non tenemur conformare voluntatem nostram divinæ voluntati. Ergo non tenetur homo se conformare divinæ voluntati in particulari etiam respectu ad divina præcepta, ubi hæc Dei voluntas homini non est adhuc manifestata, prout distinctiùs declarat P. Gonet dicens: Homo non tenetur conformari voluntati divinæ in voluto Materiali, nisi quando voluntas divina nobis præcepto, vel prohibitione manifestatur. In Clypeo t. 3. D. 6. art. 2. n. 37. in fin.

Sed instat P. Patutius, et ait: *Riguardo al precetto, e proibizione (libet hoc adnotare suis propriis verbis) sempre dobbiamo conformarci alla volunta divina, eziandio quanto al voluto Materiale, mentre Dio ci ha dati i suoi precetti, affinchè gli osserviamo, e questi già sono notificati nelle sue leggi.* Sed ego peto: Si aliquod præceptum est dubium, et obscurum, prout accidit quidem in conflictu duarum opinionum æquè probabilem, quomodo dici potest præceptum sufficienter notificatum? Tunc non est satis notificatum præceptum, sed tantum dubium præcepti, prout supra ostendimus, quod ubi duæ opiniones concurrunt æquè probabiles, neutra probabilis, sed tantum dubia remanet. Quapropter eo casu solummodo potest dici, quod præcepti dubium habemus, non autem cognitionem. Et reverà quomodo umquam dici poterat, nos legis cognitionem habere, cum verè nescimus, an lex existat vel non? tunc benè asserere valemus, quod legem nescimus, et ideo non tenemur, juxta S. Thomam, in particulari conformari voluntati divinæ in eo voluto Materiali, quod nobis ignotum est; Deus

enim nobis non præcipit obedire suæ voluntati, quæ non adhuc est nobis patefacta.

Idque confirmat expressiùs respectu ad nostrum easum D. Thomas in alio loco (2. 2. qu. 104. art. 4. ad. 3:) ubi quærens: *Utrum in omnibus Deo sit obediendum?* Respondet affirmativè, sed postmodum sibi objicit ad tertium: *Quicumque obedit Deo, uniformat voluntatem suam voluntati divinæ, etiam in volito. Sed non quantum ad omnia tenemur conformare voluntatem nostram voluntati divinæ, ut supra habitum est* (1. 2. q. 19. art. 10. hic est locus jam supra relatus de volito Materiali). *Ergo non in omnibus tenetur homo Deo obedire.* Et ita respondet: *Ad tertium dicendum, quod etsi non semper teneatur homo velle quod Deus vult, semper tamen tenetur velle, quod Deus vult eum velle, et homini præcipuè innotescit per præcepta divina.* En igitur S. Doctor benè explicat, nos non teneri sua præcepta servare, nisi postquam illa nobis sunt manifestata. Itaque tenetur homo parere Deo, et conformari ipsius voluntati, non jam in omnibus, quæ Deus vult, sed in eo tantùm, quod Deus vult nos velle. Sed quomodo sciemus id, quod vult Deus nos velle? Sciemus, inquit S. Thomas, cum *præcipuè innotescit per præcepta divina.* Non sufficit igitur dubia notitia præcepti, ut teneamur servare præceptum tamquam Dei volitum, sed requiritur insuper notitia præcepti certa, et manifestata: hoc quidem significat verbum illud, *innotescit.*

Quæro nunc, ut hoc punctum concludamus: Casu quo voluntas divina quoad particularium præceptorum observantiam nobis adhuc non innotuerit, teneamurne illi conformari? Minimè, ait Angelicus dicens: *Sed in particulari nescimus, quid Deus velit, et quantum ad hoc non tenemur conformare voluntatem nostram divinæ voluntati.* Idque confirmat, ut vidimus, expressè P. Gonet: *Homo non tenetur se conformare voluntati divinæ in volito Materiali, nisi quando voluntas divina nobis præcepto, vel prohibitionem manifestatur.* *Clyp. Disp. 6. art. 2. n. 37.* Imò scripsit Joannes Ger-

son, ut alibi retulimus, quod nec Deus quidem potest creaturam obligare ad suam voluntatem servandam, nisi prius eam ipsi manifestet: *Necesse est dari manifestationem ordinationis, ac voluntatis Dei, nam per solam suam voluntatem nondum potest Deus absolute creaturæ imponere obligationem. Lib. de Vita Spir. Lect. 2.*

Hinc patet, quod S. Thomas semper conformis fuit, nos instruens, leges certas esse debere, ut obligent; in cunctis enim locis, ubi de hac materia sermonem habuit, semper usus est verbis expressis, quæ hanc esse mentem suam clarè ostendunt. Dixit ipse, quod, lex ut obliget, oportet, *ut per ipsius notitiam applicetur.*

1. 2. q. 90. art. 4. Dixit ibidem *ad primum*, promulgationem legis esse *ex hoc ipso, quod Deus eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam.* Inquit *naturaliter cognoscendam*, ergo tunc homo tenetur legem servare, cum legem cognoscit, non verò cum dubitat de lege: Dixit legem esse mensuram, quâ homo mensurare se debet, ac proindè dixit, quod hæc *Mensura debet esse certissima.* 1. 2. q. 17. a. 4. ad. 3. Dixit, quod sicut funis non ligat, nisi applicetur rei ligandæ per contactum, ita præceptum non ligat, nisi per ejusdem scientiam. Et ideo subdit: *Undè nullus ligatur per præceptum, nisi mediante scientiâ illius præcepti.* De Verit. q. 17. art. 3. Dixit, hominem tum tantum teneri ad obediendum Deo, cum ejus divina voluntas *homini præcipue innotescit* per præcepta divina, 1. 2. q. 19. art. 10. Itaque juxta has omnes D. Thomæ doctrinas concludendum, divinam legem non obligare, nisi cum est *cognita*, nisi cum est *certissima*, nisi cum de illa habetur *scientia*, nisi ipsamet *innotescit*.

Quapropter, his positis, frustra objicitur a nostris Adversariis, quod, cum opiniones sunt æquè probabiles, opinio tutior, si non inducit obligationem certam, inducit saltem obligationem probabilem; et ideo deerit dictamen moraliter certum de actionis honestate, sinè quo non licet operari. Sed huic pluries supra data est responsio, nempe, quod cum duplex concurret opinio æquè probabilis, opinio, quæ stat pro

enim nobis non præcipit obedire suæ voluntati, quæ non adhuc est nobis patefacta.

Idque confirmat expressiùs respectu ad nostrum easum D. Thomas in alio loco (2. 2. qu. 104. art. 4. ad. 3:) ubi quærens: *Utrum in omnibus Deo sit obediendum?* Respondet affirmativè, sed postmodum sibi objicit ad tertium: *Quicumque obedit Deo, uniformat voluntatem suam voluntati divinæ, etiam in volito. Sed non quantum ad omnia tenemur conformare voluntatem nostram voluntati divinæ, ut supra habitum est* (1. 2. q. 19. art. 10. hic est locus jam supra relatus de volito Materiali). *Ergo non in omnibus tenetur homo Deo obedire.* Et ita respondet: *Ad tertium dicendum, quod etsi non semper teneatur homo velle quod Deus vult, semper tamen tenetur velle, quod Deus vult eum velle, et homini præcipuè innotescit per præcepta divina.* En igitur S. Doctor benè explicat, nos non teneri sua præcepta servare, nisi postquam illa nobis sunt manifestata. Itaque tenetur homo parere Deo, et conformari ipsius voluntati, non jam in omnibus, quæ Deus vult, sed in eo tantùm, quod Deus vult nos velle. Sed quomodo sciemus id, quod vult Deus nos velle? Sciemus, inquit S. Thomas, cum *præcipuè innotescit per præcepta divina.* Non sufficit igitur dubia notitia præcepti, ut teneamur servare præceptum tamquam Dei volitum, sed requiritur insuper notitia præcepti certa, et manifestata: hoc quidem significat verbum illud, *innotescit.*

Quæro nunc, ut hoc punctum concludamus: Casu quo voluntas divina quoad particularium præceptorum observantiam nobis adhuc non innotuerit, teneburne illi conformari? Minimè, ait Angelicus dicens: *Sed in particulari nescimus, quid Deus velit, et quantum ad hoc non tenemur conformare voluntatem nostram divinæ voluntati.* Idque confirmat, ut vidimus, expressè P. Gonet: *Homo non tenetur se conformare voluntati divinæ in volito Materiali, nisi quando voluntas divina nobis præcepto, vel prohibitionem manifestatur.* *Chyp. Disp. 6. art. 2. n. 37.* Imò scripsit Joannes Ger-

son, ut alibi retulimus, quod nec Deus quidem potest creaturam obligare ad suam voluntatem servandam, nisi prius eam ipsi manifestet: *Necesse est dari manifestationem ordinationis, ac voluntatis Dei, nam per solam suam voluntatem nondum potest Deus absolute creaturæ imponere obligationem. Lib. de Vita Spir. Lect. 2.*

Hinc patet, quod S. Thomas semper conformis fuit, nos instruens, leges certas esse debere, ut obligent; in cunctis enim locis, ubi de hac materia sermonem habuit, semper usus est verbis expressis, quæ hanc esse mentem suam clarè ostendunt. Dixit ipse, quod, lex ut obliget, oportet, *ut per ipsius notitiam applicetur. 1. 2. q. 90. art. 4.* Dixit ibidem *ad primum*, promulgationem legis esse *ex hoc ipso, quod Deus eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam.* Inquit *naturaliter cognoscendam*, ergo tunc homo tenetur legem servare, cum legem cognoscit, non verò cum dubitat de lege: Dixit legem esse mensuram, quâ homo mensurare se debet, ac proindè dixit, quod hæc *Mensura debet esse certissima. 1. 2. q. 17. a. 4. ad. 3.* Dixit, quod sicut funis non ligat, nisi applicetur rei ligandæ per contactum, ita præceptum non ligat, nisi per ejusdem scientiam. Et ideo subdit: *Undè nullus ligatur per præceptum, nisi mediante scientiâ illius præcepti. De Verit. q. 17. art. 3.* Dixit, hominem tum tantum teneri ad obediendum Deo, cum ejus divina voluntas *homini præcipue innotescit* per præcepta divina, *1. 2. q. 19. art. 10.* Itaque juxta has omnes D. Thomæ doctrinas concludendum, divinam legem non obligare, nisi cum est *cognita*, nisi cum est *certissima*, nisi cum de illa habetur *scientia*, nisi ipsamet *innotescit*.

Quapropter, his positis, frustra objicitur a nostris Adversariis, quod, cum opiniones sunt æquè probabiles, opinio tutior, si non inducit obligationem certam, inducit saltem obligationem probabilem; et ideo deerit dictamen moraliter certum de actionis honestate, sinè quo non licet operari. Sed huic pluries supra data est responsio, nempe, quod cum duplex concurret opinio æquè probabilis, opinio, quæ stat pro

enim nobis non præcipit obedire suæ voluntati, quæ non adhuc est nobis patefacta.

Idque confirmat expressiùs respectu ad nostrum easum D. Thomas in alio loco (2. 2. qu. 104. art. 4. ad. 3.) ubi quærens : *Utrum in omnibus Deo sit obediendum?* Respondet affirmativè, sed postmodum sibi objicit ad tertium : *Quicumque obedit Deo, uniformat voluntatem suam voluntati divinæ, etiam in volito. Sed non quantum ad omnia tenemur conformare voluntatem nostram voluntati divinæ, ut supra habitum est* (1. 2. q. 19. art. 10. hic est locus jam supra relatus de volito Materiali). Ergo non in omnibus tenetur homo Deo obedire. Et ita respondet : *Ad tertium dicendum, quod etsi non semper teneatur homo velle quod Deus vult, semper tamen tenetur velle, quod Deus vult eum velle, et homini præcipuè innotescit per præcepta divina.* En igitur S. Doctor benè explicat, nos non teneri sua præcepta servare, nisi postquam illa nobis sunt manifestata. Itaque tenetur homo parere Deo, et conformari ipsius voluntati, non jam in omnibus, quæ Deus vult, sed in eo tantùm, quod Deus vult nos velle. Sed quomodo sciemus id, quod vult Deus nos velle? Sciemus, inquit S. Thomas, cum *præcipuè innotescit per præcepta divina.* Non sufficit igitur dubia notitia præcepti, ut teneamur servare præceptum tamquam Dei volitum, sed requiritur insuper notitia præcepti certa, et manifestata : hoc quidem significat verbum illud, *innotescit.*

Quæro nunc, ut hoc punctum concludamus : Casu quo voluntas divina quoad particularium præceptorum observantiam nobis adhuc non innotuerit, teneamur illi conformari? Minimè, ait Angelicus dicens : *Sed in particulari nescimus, quid Deus velit, et quantum ad hoc non tenemur conformare voluntatem nostram divinæ voluntati.* Idque confirmat, ut vidimus, expressè P. Gonet : *Homo non tenetur se conformare voluntati divinæ in volito Materiali, nisi quando voluntas divina nobis præcepto, vel prohibitione manifestatur.* *Chyp. Disp. 6. art. 2. n. 37.* Imò scripsit Joannes Ger-

son, ut alibi retulimus, quod nec Deus quidem potest creaturam obligare ad suam voluntatem servandam, nisi prius eam ipsi manifestet: *Necesse est dari manifestationem ordinationis, ac voluntatis Dei, nam per solam suam voluntatem nondum potest Deus absolute creaturæ imponere obligationem. Lib. de Vita Spir. Lect. 2.*

Hinc patet, quod S. Thomas semper conformis fuit, nos instruens, leges certas esse debere, ut obligent; in cunctis enim locis, ubi de hac materia sermonem habuit, semper usus est verbis expressis, quæ hanc esse mentem suam clarè ostendunt. Dixit ipse, quod, lex ut obliget, oportet, *ut per ipsius notitiam applicetur. 1. 2. q. 90. art. 4.* Dixit ibidem *ad primum*, promulgationem legis esse *ex hoc ipso, quod Deus eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam.* Inquit *naturaliter cognoscendam*, ergo tunc homo tenetur legem servare, cum legem cognoscit, non verò cum dabitur de lege: Dixit legem esse mensuram, quâ homo mensurare se debet, ac proindè dixit, quod hæc *Mensura debet esse certissima. 1. 2. q. 17. a. 4. ad. 3.* Dixit, quod sicut funis non ligat, nisi applicetur rei ligandæ per contactum, ita præceptum non ligat, nisi per ejusdem scientiam. Et ideo subdit: *Undè nullus ligatur per præceptum, nisi mediante scientiâ illius præcepti. De Verit. q. 17. art. 3.* Dixit, hominem tum tantum teneri ad obediendum Deo, cum ejus divina voluntas *homini præcipue innotescit per præcepta divina, 1. 2. q. 19. art. 10.* Itaque juxta has omnes D. Thomæ doctrinas concludendum, divinam legem non obligare, nisi cum est *cognita*, nisi cum est *certissima*, nisi cum de illa habetur *scientia*, nisi ipsamet *innotescit*.

Quapropter, his positis, frustra objicitur a nostris Adversariis, quod, cum opiniones sunt æquè probabiles, opinio tutior, si non inducit obligationem certam, inducit saltèm obligationem probabilem; et ideo deerit dictamen moraliter certum de actionis honestate, sinè quo non licet operari. Sed huic pluries supra data est responsio, nempe, quod cum duplex concurrat opinio æquè probabilis, opinio, quæ stat pro

lege, aliam non inducit obligationem nisi deponendi dubium ; sed hujusmodi dubia, juxta omnium Probabilistarum, et Probabilioristarum, ipsiusque P. Patutii sententiam, ut vidimus, benè potest deponi, non tantùm ex directo, sed etiam ex reflexo Principio certo, quo certitudo de honestate actionis jam habetur.

Objiciunt IV. Regulam sacrorum Canonum illam : *In dubiis tutior via est eligenda*, ut habetur in *cap. Illud Dominus, de Sent. excomm.* idemque dicitur in *cap. Ad audientiam, de Homic. et in cap. Petitio tua, eod. tit.* item in *Clement. Exivit, §. Item quia, de Verb. signif.* et in *cap. Juvenis, de Sponsal.* Dicunt Adversarii : Canones hi generaliter loquuntur de omnibus dubiis, generaliter igitur accipiendi sunt. Respondeo, et concedo, quod generaliter accipiendi sunt quoad omnia dubia practica, et facti, qualia utique erant illa, quæ occurrebant respectu ad casus præfatorum Canonum ; sed non quoad omnia dubia speculativa, et juris, ut dicunt S. Antoninus, Christianus Lupus, Joannes Nyder, Dominicus Soto, Suarez, Tabiena, Silvester, Angelus, Henriquez, Angles, S. Bonaventura, Gerson, Pelbartus, et alii ferè communiter, ut mox videbimus ; ajunt enim, Regulam præfatam Canonum quoad dubia speculativa esse de consilio, non de præcepto.

En quomodo loquitur S. Antoninus : *Inducunt illud, In dubiis tutior via est eligenda. Respondetur, hoc esse verum de honestate, et meriti majestate, et non de salutis necessitate quoad omnia dubia ; alioquin oporteret omnes Religionem intrare. Part. 2. tit. 1. cap. xi. §. 31.* Verba D. Antonini sunt nimis clara, Sed P. Patutius ait, S. Archiepiscopum loqui tantùm de eo, qui opinionem mitiorem habet pro unicè verâ idque infert ex verbis illis, *alioquin oporteret omnes Religionem intrare* ; ergo, dicit P. Patutius, S. Antoninus vult hîc loqui de duabus opinionibus æquè tutis, et moraliter certis, et contra prætendit probare, S. Antoninum sentire vi præfatæ Regulæ in omnibus opinionibus dubiis tutiorem esse tenendam.

Sed ut res clarescat, hîc præmittendum id; quod præmittit S. Antoninus in §. 28. *loc. cit.* loquens de quodam contractu, circa quem tunc valdè inter Sapientes disceptabatur, an esset, vel ne usurarius. Sic scribit Sanctus: *Et si diceretur, hîc esse usuram, et usura est contra Decalogum. Respondetur, sed hunc contractum esse usurarium, non est clarum, cum Sapientes contraria sibi invicem in hujusmodi sentiant. Cum autem dicitur ignorantia juris naturalis non excusare, intelligitur de his, quæ expressè per se, vel reductivè sunt circa jus naturale et divinum, ut contra fidem, vel præcepta per evidentes rationes, vel determinationem Ecclesiæ, vel sententiam communem Doctorum; et non de his, quæ per multa media, et non clarè probantur esse contra præcepta et articulos.*

Deindè §. 31. ait: *Quod autem volentes probare, contractum esse illicitum, inducunt illud, In dubiis tutior via est eligenda. Respondetur, hoc esse verum de honestate, et meriti majoritate, non de salutis necessitate, quoad omnia dubia; alioquin oporteret omnes Religionem intrare.* S. Antoninus igitur neutiquam sentiebat universalem adesse legem, quod tutiora sequamur in omnibus dubiis; nam in speculativis, quæ occurrunt, cum duæ probabiles opiniones concurrunt, juxta casum, qui tunc disceptabatur, censebat, præfatam Canonum Regulam non esse de præcepto. Nihil autem obstat, quod ibi exemplum adduxerit, sive absurdum, quod alioquin oporteret omnes Religionem intrare; nam ibi non quidem loquebatur Sanctus adversus eos, qui dicere præsumperint, omnes de præcepto teneri propter Regulam illam Religionem ingredi; sed respondet ibi directè eis, qui dicebant, contractum illum vetitum esse vigore prædictæ Regulæ obligantis ad tutiorem partem sequendam: *Quod autem volentes probare (repetamus verba jam supra relata) contractum esse illicitum, inducunt illud, In dubiis tutior via est eligenda.* Hîc igitur sermo fit præcisè de contractu illo speculative dubio, et respondet S. Antoninus, *Hoc esse verum de honestate, et meriti majoritate, non de salutis*

necessitate quoad omnia dubia. Undè non valet dici : S. Antoninus intendit loqui de eo, qui volens contractum inire, reputat illum non dubitanter, sed certè licitum; nam S. Archiepiscopus non intendit utique loqui ibi de opinione habita pro unicè vera, sed de opinione omnino dubia; alioquin ad objectionem eorum, qui probare volebant, contractum esse illicitum, quia Canones præcipiunt, in dubiis tutiorem viam esse eligendam, ineptè respondisset, Regulam illam esse de honestate, et meriti majoritate, non de necessitate quoad omnia dubia; sed debuisset respondere, Regulam procederè tantùm in dubiis, non verò, cum operans habet pro vera suam opinionem; Sanctus autem ait, Regulam Canonum non esse de præcepto universali quoad omnia dubia: quoad omnia enim dicit esse tantùm de honestate, et meriti majoritate.

Sicut scribit S. Antoninus, sic etiam sentit Joannes Nyder, dicens: *Viam tutiorem eligere est consilii, non præcepti.* In *Consolat. part. 3. cap. 10.* Idem sentit Tabiena: *Non valet, quod in dubiis tutior via est eligenda, quia hoc non est Præceptum, sed consilium.* In *summa verb. Scrupulus.* Idem scripserunt Navarrus *Manual. cap. 27. n. 181.* Dom. Soto *de Just. et jure lib. 7. part. 3. art. 2.* Abbas in *cap. Significasti,* Sylvester *verb. Jejunium quæst. 10. n. 27.* Suarez *tom. 3. in 3. p. Disp. 40. Sect. 6. n. 8.* Angles *p. 1. de Jejun. q. 9. art. 1. Dub. 2. Concl. 3.* Henriquez *lib. 14. de Irreg. cap. 3. n. 4. in fn.* Item S. Bonaventura, Gerson etc. apud Terillum *de Probab. quæst. 26. num. 21.*

Et revera juxta casus relatorum Canonum omnino servari opus erat regulâ illâ, quia dubia erant practica, et facti; nec haberi poterat Principium aliquod certum, directum, aut reflexum, quo excusanda foret obligatio partem sequendi tutiorem, propter scandala, aliaque mala, quæ in iis casibus vitari debebant. Utque dilucidè hoc dignoscatur, brevibus hîc discutere oportet, qui tunc acciderunt casus, et decisiones textuum, qui nobis objiciuntur. Quoad *cap. Illud Dominus, de Sent. excomm.* ibi casus fuit, quod quidam

Episcopus, non obstante famâ publicâ de excommunicatione adversus eum latâ, temerè celebrare maluit, qua de re jure dicimus, eum depositione fuisse ab Innocentio III. punitum; nam persistente dubio de excommunicatione, ipse diligentiam adhibere tenebatur, ut de veritate certior fieret, interimque a celebratione desistere debebat. Idcirco meritò dixit Pontifex: *Quia in dubiis via tutior est eligenda, etsi de lata in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potius abstinere, quàm Sacramenta in Ecclesia celebrare.*

Quoad *cap. Ad audientiam, de Homic.* casus fuit, quod quidam Sacerdos intulit viro cuidam vulnus, ex quo vitâ decessit. Deindè dubitabatur, an ille propter hujusmodi vulnus mortuus fuisset. Clemens III. decrevit convenire, ut Sacerdos a sacrificando abstineret, et ideo dixit: *Cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit injungere Presbytero, ut non ministret.* Hic primò advertendum, quod non adhuc facti veritas erat tunc explorata, nimirum, an tali ex vulnere mors accidisset, qua de causa subjungit textus: *Si ex alia infirmitate obierit, poterit divina ministrare.* Ideoque sapienter statuit Pontifex, quod interim Sacerdos non celebraret; dicebat enim in tali dubio viam tutiorem eligendam. Advertendum secundò cum Navarro, et Suarez, quod eo casu non agebatur de observando aliquo præcepto, sed tantùm de quadam convenientia, ut, si deindè constaret Sacerdotem fuisse homicidam, Populo non esset scandalum eum celebrantem conspiciere. Idem statutum fuit in simili casu dubii homicidii in *cap. Petitio tua, 24. de Homic.* ubi dictum fuit: *Cum sit consultius in hujusmodi dubio abstinere, quàm temerè celebrare.* Quis non videt, in his casibus necessariò ad scandalum effugiendum, convenisse, ut via tutior eligeretur, a celebratione abstinendo?

Ad Clementinam *Exivit* respondemus, quod ibi Fratres Minores Sedem Apostolicam efflagitarunt, an sub gravi tenerentur ad illas Religionis Regulas, quæ verbis præceptivis conceptæ erant? Papa respondit:

In his, quæ animæ salutem respiciunt, ad evitandos graves remorsus conscientiæ, pars securior est tenenda. In primis, ut censet P. Eusebius Amort, cum Papa dixerit, *pars securior est tenenda*, non de securitate materiali intendit loqui in amplectendo tutiorem partem, sed de securitate formali conscientiæ in operando cum morali certitudine sinè dubio practico; nam si de materiali securitate loqui intendisset, utique declarasset, omnes voces imperativi modi præceptum denotare, quod materialiter tutius procul dubio fuisset; at Pontifex dixit *esse intelligenda* verba imperativa tantum illa, quæ talia videbantur *ex vi verbi*, nempe ob verborum expressionem, *vel saltem ratione materiæ*. Cæterum inquit. *Licet Fratres non ad omnium, quæ ponuntur in Regula sub verbis imperativi modi sicut ad præceptum, seu præceptis æquipollentium, observantiam teneantur, expedit tamen ad observandam puritatem Regulæ, et rigorem, quod ad ea sicut ad æquipollentia præceptis se noverint obligatos, quæ hic inferiùs adnotantur.* Et post hæc Papa, quæ tamquam præceptum habenda essent, adnotavit. Ita respondet ad hanc Clémentinam P. Eusebius Amort.

Sed ego aliam responsionem addo magis convincentem. Casus erat, ut in eodem textu legitur: Antecedenter a Fratribus fuerat dubitatum, an Regula tantum ad vota paupertatis, castitatis, et obedientiæ obligaret; sed Nicolaus III. Papa jam declaraverat obligare etiam ad illa Consilia Evangelica, quæ in Regula exprimebantur verbis obligatoriis præcepti, vel præcepto æquipollentibus. Deinde Fratres Clementem V. supplicarunt, ut eis declararet, *Quæ censerentur debeant præceptis æquipollentia?* Idcirco Clemens, priusquam explicasset ea, quæ præceptis æquipollentia videbantur ex vi verborum, et ratione gravis materiæ de qua agebatur, præmisit illa verba, *ad evitandos graves remorsus conscientiæ, pars securior est tenenda.* Itaque eo casu non agebatur de duabus partibus æquè probabilibus, sed tantum, an adesset obligatio illam sequendi partem, quæ juxta Regulæ rigo-

rem, et juxta id, quod Nicolaus III. jam declaraverat, non tantum tutior; sed erat unice tuta; cum jam constabat, Regulam ex vi verborum, et gravitatis materiam obligare ad observanda tamquam præcepta, non solum principalia tria vota Religionis, sed etiam Consilia Evangelica, quæ in regula exponebantur, et ideo ipsa præteriri non poterant sinè gravi conscientie remorsu. Hinc dixit clemens, ad vitandos hujusmodi remorsus, tenendam esse securiorem partem, quæ reipsa erat unice vera, et unice segura; et ex alia parte nullæ rationes suppetebant, quæ transgressionem illorum Consiliorum a gravi culpa excusare valebant.

Tandem quoad *cap. Juvenis. 3. de Sponsal.* casus fuit, quod Juvenis quidam septennis Puellam quamdam duxit, quâ mortuâ, postea cum Consobrina illius alias nuptias contraxit. Hinc, suborto dubio, an primum matrimonium fuisset invalidum ob ætatis septennis impotentiam, Eugenius III. præcepit, ut vir à præfata Consobrina separaretur, propter honestatem Ecclesie, subjungens: *Quid igitur in his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus etc.* His positis, dicimus I., Pontificem jure separationem præcepisse, non, quia putavit in opinionibus dubiis semper tutius tenendum esse, sed quia separatio necessaria erat ad scandala vitanda, adque Ecclesie honestatem sartam tectam servandam. Dicimus II. quod Papa, proferendo verba, *Quod certius existimamus, tenere debemus*, minimè id dixit respectu Juvenis, qui utique benè conscius erat, si tempore primi Conjugii potens vel impotens esset; sed respectu Judicum qui in Foro; cum Partium rationes sunt dubiæ, proculdubio, quod certius est, sequi tenentur; proindeque dixit, *certius*, (non tutius.) nempe quod ipse Papa certius judicabat, separationem imponendam esse, quia adhuc persistebat dubietas valoris primi matrimonii, pro quo possessio potius stabat. Quid autem inter hoc, et quæstionem nostram, ubi de Foro intertio agitur, et non de dubio facti, sed de opinione æque probabili? Hinc patet, quod omnia dubia ad

textum casus pertinentia erant dubia practica, et facti, quæ nullo ex reflexo Principio deponi poterant.

Tantò magis, quod ipsi Pontifices in dubiis speculativis hac Regulâ tenendi partem tutiorem non semper usi fuerunt. Adrianus VI. ut refert *Domin. Soto in 4. Dist. 27. quasi. 1. a. 4.* non obstante, quod ipsè oppositum sentiret, dispensavit in quodam matrimonio rato, tantummodo sententiæ Cajetani confisus. Præterea in *cap. Laudabilem, de Frigid. et mal.* habetur, Pontificem cuidam Conjugi; qui dubius erat de potentia ad copulam, concessisse, ut eam per triennium experiretur. Si lex dubia semper est servanda, ut volunt Adversarii, et tunc dubium vertebat, an Mulier illa esset aliena, quomodo Pontifex Viro illi permittere poterat per triennium ad eam accedere, et copulam experiri? Adde, quod si lex ista esset universalis sequendi in cunctis dubiis, etiã speculativis, tutiorem partem, sequeretur, ne probabilissimam quidem teneri posse opinionem, quæ utique non est tutior, sed intra fines probabilitatis manet; sed hoc dici nequit, cum proscripita sit ab Alexandro VIII. Propositio, quæ dicebat: *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.* Adde, quod etiãsi esset res dubia, an præfata Regula Canonum intelligenda sit de omnibus dubiis, et non tantum de dubiis practicis, rationes ipsæ, quibus sat clarè probatum est, legem dubiam, utpote non satis promulgatam, non obligare, eadem probant, hanc Canonum Regulam non esse legem universalem quoad omnia dubia, sed tantum quoad dubia facti, et practica.

Deniquè, ut præsentî puncto finem imponamus, quæro, (et ad hanc rationem quam proferam, ignoro quid responderi possit): Quid Canones præcipiunt? præcipiunt in dubiis tutiorem viam esse eligendam. Dicitur itaque, *in dubiis*, sed si non simus in dubiis? Quid obstat Regula illa, si Homo alicui Principio certo innititur? tunc sibi jam format conscientiam moraliter certam de honestate actionis, et a finibus dubietatis egreditur, nec amplius dici potest eum esse in dubiis.

Præterea ipsimet Adversarii concedunt , præfatam Regulam sequendi partem tutiorem locum non habere in materia justitiæ ; at si regula Canonum sequendi , quod est tutius , esset universalis pro omnibus dubiis , etiam qui legitimè rem possidet , in dubio , an res sit aliena , de illa expoliari teneretur ; Sed D. Augustinus in *Can. Si virgo* 34. q. 1. contrarium docet , inquam : *In jure prædiorum tamdiu quisque bonæ fidei possessor rectissimè dicitur , quamdiu se possidere ignorat alienum.*

Objiciunt V. decisionem cujusdam Consessûs Episcoporum Gallorum , ubi fuit decretum , in opinionibus æquè probabilibus tutiorem partem esse tenendam. Horum tantorum Præsulum auctoritatem magnoperè veneror , sed omnes docent , auctoritatem extrinsecam Sapientum magni non posse esse ponderis , ubi intrinseca ratio certa videtur , et convincens ; tantò magis , cum ipsa sufficienti aliorum auctoritate non destituatur. Ego autem animadverto , quod pro nostra sententia non minor quàm pro opposita extat auctoritas extrinseca ; imò valde major. Nec negari potest , nostram sententiam saltem per octoginta , aut etiam nonaginta annos circiter communem fuisse apud moralis scientiæ Auctores , quos inter plurimi fuerunt Cardinales , Episcopi , Universitatum Doctores , et signanter plures Magistri Dominicanæ Religionis , in qua semper magna doctrina floruit. Hic brevitas causâ omitto cunctorum ipsorum nomina , et suarum propositionum citationes adnotare , quas jam attuli in meo Opusculo seorsim edito , cui titulus ; *Dell' Uso Moderato dell' opinione egualmente probabile.*

Nec valet dicere , horum auctoritatem , in hac materia parum æstimandam esse , etiam a me , dum ipsi habentur a me tamquam decepti , cum ad nostram tuendam sententiam innixi sunt Principio illi , quod egomet reprobavi : *Qui probabiliter agit , prudenter agit.* Jam dixi sub initio Dissertationis hujus , quod tale Principium solum , et per se directè sumptum , non est sufficiens ad cohonestandum usum opinionis æquè

probabilis, Attamen adverte, jam plures Auctores (ut supra vidimus) pro nostra sententia tutanda in-nixos fuisse eidem nostro Principio, nempe quod lex dubia non potest obligare. Præterea dico, quod nec etiam illi Auctores solo præfato Principio illo, *Qui probabiliter agit, etc.* utebantur. Et sic rem confero: Auctores illi ex una parte jam fatebantur, quod ad licitè operandum necessaria esset moralis certitudo de honestate actionis. Contrà verò ipsimet Auctores eadem nostra Principia in suis Operibus in diversis locis jam statuerunt, nempe, quod lex non sufficienter promulgata non obligat: et quod ubi libertas possidet, lex incerta nequit certam inducere obligationem, ex illo Principio adeò ab ipsis acclamato, quod *In dubio melior est conditio possidentis.* Ergo si de hujusmodi Principiis, loquendo de opinionum probabilium usu, expressam non faciebant mentionem, saltem ea indubitanter supponebant. Quapropter justè censendum, quod ipsi Dicto illo, *Qui probabiliter agit, prudenter agit,* potiùs utebantur tamquam Corollario quodam, sive consequentiâ, quæ a Principiis reflexis inferebatur. Tantò magis, quod hæc materia opinionum probabilium tunc erat valdè confusa, undè confusè de ea loquebantur, postquam antiquiores Auctores confusius de illa locuti fuerant. Cæterum Dictum illud, *Qui probabiliter agit etc.* dupliciter accipi potest: si accipitur tamquam innixum aliis Principiis reflexis, verè prudens, et certum est; si verò accipitur tamquam Principium directum, seclusâ judicii reflexione, falsum est. Et sic de effato illo directè sumpto jure merito Gallicani Præsules contenti non extiterunt, tuleruntque Decretum, quod circumfertur, nempe: *In dubiis de salutis negotio, ubi æqualia utrimque animo se offerunt rationum momenta, sequamur id quod tutius est, sive quod est in eo casu unice tutum; nec id consilii, sed præcepti loco habeamus, dicente Scriptura; Qui amat periculum in illo peribit.* Attentis quibus postremis verbis, apparet pro certo, quod ipsi Præsules locuti sunt de operante cum dubio practico, nullum habente Prin-

cipium, quo dubium deponere posset; si autem loqui maluissent de Operante; qui ultimum format iudicium, non ex sola probabilitate opinionis, sed ex alio certo Principio reflexo, aliter quidem puto, quod Præsules illi decrevissent. Quod autem ad plura Episcoporum Edicta in Gallia emanata, quæ a P. Paturtio in suo Opere, *La regola prossima delle umane azioni*, afferuntur et transcribuntur, quibusque ipse ait proscriptum fuisse Probabilismum, illa perlégi attenté, et consideravi, quod omnia ipsa respiciunt præcisé quemdam librum cui titulus: *Apologia Casuistarum*, qui meritò damnandus erat, utpote asserens propositiones nimis laxas, nempe teneri posse secure quamcumque opinionem, non tantùm miuùs probabilem, sed etiam probabiliter probabilem, secundùm quatuor vel trium, atque etiam unius Auctoris auctoritatem. Quamobrem Edicta præfata nihil, aut valdè parum nostram sententiam adversantur. Cæterum quoad vim rationum intrinsecam (quæ principaliter attendi debet, auctoritas enim extrinseca non aliud operatur, quàm afferte vis intrinsecæ præsumtionem) iudico, et plurimi alii iudicant mecum, habere jam convincentem, et evidentem. Quod autem ad extrinsecam Doctorum auctoritatem pertinet, censeo, ut supra ostendi, tenere sufficientissimam. Tantò magis, cum animadvertimus, quod nostri Adversarii nihil adæquatè ad nostras rationes respondent; et ex alia parte, si eorum argumenta valerent, probarent utique Tutiorismum damnatum necessariò esse tenendum. Loquendo verò de iis, qui non jam scribunt de proposito pro rigido Systemate, sed tantùm illud oretenus approbant, omnes ego veneror, et reputo me sapientiores; sed dico, quod tunc hi majorem auctoritatem mihi afferrent, si scirem, ipsos maturè utriusque sententiæ momenta ponderasse; sed de hoc valdè dubito, et jure meritò, dum video eosdem Scriptores rigidæ sententiæ ab eis probatæ, aut parum nostras rationes animadvertisse, aut respondisse nobis æquivocis et fallacijs, quibus, unusquis-

que intelligens facillimè respondere valet. Addo, Hujusmodi Approbatores ut plurimum (sicut supra dixi) directà respiciunt motiva , sed parum vel nihil ad reflexa animadvertenda animum intendunt, quæ de cætero multam reflexionem requirunt; sed ego pro certo habeo , quod hujusmodi reflexio ab iis , qui hodiè Antiprobabilistas se produnt , et jactantur , minimè adhibetur. At progrediamur ultra , quia materia est odiosa , et in ea parum valeo me explicare. In libello autem super hanc controversiam a me nuperimè edito , plures Episcoporum , Abbatum , et aliarum eruditarum Personarum opiniones in ejus calcè transcripsi , quæ nostrum Systema verum ac certum non dubitant appellare.

Objiciunt VI. textum ecclesiasti (3. 27.) : *Qui amat periculum , in illo peribit* ; ergo ajunt , qui in periculum se immittit transgrediendi legem , jam peccat. Sed hîc advertere oportet æquivocum , sive ambiguitatem , quæ intercedit. Qui opinione æquè probabili utitur , Principio certo innixus , est quidem in periculo transgrediendi legem , sed non peccandi. Sed cur ? replicant Adversarii , quomodo non peccat qui transgrediendi legem periculo se exponit ? Repeto , non peccat ; oportet enim distinguere legem certam ab incerta. Quando lex est certa , profectò non possumus exponi periculo eam transgrediendi , sicut est periculum propriam conversionem procrastinandi usque ad mortem , prout in textu præfato dicitur : *Cor durum malè hebebit in novissimo ; et qui amat periculum , in illo peribit*. Certa est lex charitatis , quam quisque erga seipsum habere debet , non manendi diu in peccato ob periculum in suo peccato moriendi ; amans autem hoc periculum , in illo peribit. Pariter hîc objiciunt doctrinam illam D. Thomæ , quæ in idem coincidit : *Quicumque committit se discrimini peccati mortalis , mortaliter peccat*. Quod lib. 9. a. 15. Hæc verba dupliciter explicari possunt , vel de immittente se in periculum transgrediendi legem certam juxta casum in Scriptura expressum , vel potiùs de operante cum dubio pratico , juxta alium

textum ejusdem S. Doctoris, ubi dixit: *Qui aliquid committit, vel omittit, in quo dubitat esse peccatum mortale, discrimini se committit.* S. Th. in 4. Dist. 21. quæst. 2. a. 3. ad 3. Notandum: Non dicit Angelicus, in quo dubitat offendi legem, sed in quo *dubitat esse peccatum mortale*; alibi enim ipsemet de incerto præcepto loquens dixit, ut supra retulimus: *Nullus ligatur per præceptum, nisi mediante scientiâ illius præcepti.* De Veritate quæst. 17. a. 3.

Dicunt igitur Adversarii, quod, cum lex est dubia, qui se immittit in periculum eam transgrediendi, certè peccet ex Scriptura allatâ: *Qui amat periculum, in illis peribit.* Ergo resumo, ad hoc periculum vitandum, semper opus erit strictum amplecti Tutorismum, non aliter operando, quàm cum morali certitudine absoluta, et immuni ab omni formidine, quod opinio illa quam quis sequi vult, sit vera. Minimè, ipsi respondent, satis est, quod illa opinio sit probabilissima, cum proscripta jam fuerit ab Alexandro VIII. opposita Propositio, quæ dicebat: *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam.* Igitur, dico primò, ex hoc deduci, veram non esse sententiam, quod, cum lex est dubia, peccat qui se exponit periculo eam transgrediendi, nam adhuc cum probabilissima opinione operans incurrit periculum (quamvis sit remotius) legem transgrediendi. Sed præterea dico (et hîc aliquantulum immoremur) quod is, qui credit nunquam esse licitum se exponere periculo lædendi legem, et contra dicit posse opinionem minùs tutam teneri, solummodo quando est probabilissima, difficillimè, et vix unquam induci poterit ad eam sequendam cum segura conscientia, nisi eam invenit strictè certam, et ab omni formidine immunem. Et sic ratiocinor: Opinio probabilissima est illa, quæ, etsi supremum occupat probabilitatis gradum, tamen fines probabilitatis non excedit, juxta terminos ejusdem Propositionis, ut supra damnatæ, quæ dicebat; *inter probabiles probabilissimam*; et ideo, prout communiter Doctores ajunt, opinio probabilissima, quæ etiam moraliter

certa (largè tamen loquendo) vocatur, omnem prudentem formidinem non excludit, ne sit falsa: ad differentiam opinionis sive sententiæ strictè certæ, quæ omnem prudentem formidinem excludit. Si ergo opinio probabilissima omnem non excludit prudentem formidinem; opinio probabilissimæ opposita non equidem est illa, quæ tenuiter tantum est probabilis; tenuis enim probabilitas non est probabilitas, sed dumtaxat quædam falsa apparentia, seu vana probabilitatis apprehensio, quæ nullum prudentem timorem producere potest, sed tantum aliquam imprudentem formidinem; sed imprudens formido non est formido, quæ valeat ullum peccati periculum secum afferre. Ipsimet rigidi, et stricti Tutoristæ communiter ajunt, quod hujusmodi imprudentes formidines contemni debent, nec de eis ulla ratio est habenda. Insipientia reverà esset dicere, quod Deus nobis imposuerit etiam futes et irrationabiles timores vitare. Itaque propriè loquendo opinio probabillissimæ adversa non est ea, quæ tenuiter sed ea quæ dubitanter probabilis est: et hæc, sicut probabilissima, (ut diximus) non caret omni prudente formidine, quod sit falsa; ita opinio probabilissimæ opposita non caret omni prudenti motivo, quod sit vera. Nunc peto; posito, quod opinio stans pro lege, opposita probabillissimæ stanti pro libertate, est dubiè probabilis, quomodo qui censet illicitum esse immitti in periculum transgrediendi legem, volens probabilissimam sequi, poterit umquam in praxi cum tranquilla conscientia induci ad firmiter credendum, quod opinio stans pro lege non sit verè probabilis, et sic probabilissimam uti, quin periculo transgrediendi legem exponatur? Ubi stateram inveniet tam exactam, quæ ipsum reddat securum, quod opinio stans pro lege careat quidem tantum probabilitatis pondere, quod illam efficiat probabilem, et sic ipse securè, et a periculo immunis operetur. Idcirco repeto, quod ab initio dixi, quod ille, qui credit non posse teneri in praxi aliquam opinionem minùs tutam, nisi probabilissima sit, cum magna difficultate poterit sibi formare dictamen cer-

tum ad operandum, nisi strictum amplexetur Tutiorismum, quod solummodò ab omni periculo legem transgrediendi immune, atque liberum est.

Instant Adversarii, et dicunt: Qui tutiores opiniones amplectitur, tutius incedit. Respondeo. Nefas quidem est, divinarum legum observantiam relaxare plus quàm licet; sed non minus est malum, divinum jugum plus quàm oportet durum aliis reddere; nimia enim severitas (scribit Cabassutius in *Præfat. Theor. Juris etc.*) « dum homines ad nimis ardua compellit, viam salutis æternæ præcludit; salvandos (ut ait D. Bonaventura) damnat, et conscios propriæ infirmitatis ad desperationem adigit. Accidit enim, ut miseri homines, hac auditâ rigidiore doctrinâ, credant, vel dubitent inesse mortalem culpam, ubi nulla est; sed tamen rei difficultate victi ex erronea conscientia mortaliter peccent, et damnentur. Rectè ergo D. Bonaventura (*Comp. theol. verit. l. 2. c. 32. n. 5.*): *Cavenda est conscientia nimis larga, et nimis stricta; nam prima generat præsumptionem, secunda desperationem; item prima sæpè dicit malum bonum, secunda e contra bonum malum; item prima sæpè salvat damnandum, secunda e contra damnat salvandum*. Hinc sapienter scripsit Jo. Gerson: Doctores theologici non debent esse faciles ad asserendum aliqua esse peccata mortalia, ubi non sunt certissimi de re; nam per ejusmodi assertiones rigidas, et nimis strictas in rebus universis nequaquam eriguntur homines à luto peccatorum, sed in illud profundius, quia desperatius, demerguntur. Quid prodest, imò quid non obest coarctare plus justo mandatum Dei, quod est latum nimis? *De Vit. spir. Lect. 4.* Optimè nos instruit S. Chrysostomus: *Circa vitam tuam esto austerus, circa alienam benignus.* Ita in *can. Alligant, 26. q. 7.* Addit P. Suarez et ait: *Imò potius periculum animarum incurreretur, si tot vincula in casibus dubiis injicerentur.* In *2. 2. qu. 89. a 7.* Idque fusiùs Cardin. Pallavicinus scitè explicat: « Per se spectatum Effatum illud, *In dubio tutior pars est eligenda*, verissi-

» mum est, si rectè intelligatur : nam vel agitur de
 » electione practica, et hæc semper debet esse tutis-
 » sima, quia debet esse evidenter licita : vel de elec-
 » tione sententiæ speculativæ, et circa eam quærenda
 » quidem est major securitas sententiæ, non major
 » securitas actionis. Si induceretur opinio, quod sem-
 » per teneremur facere actionem, quæ securior est,
 » etiam a transgressione materiali, hæc opinio non
 » esset tutior, sed maximè exposita periculo frequenti
 » transgressionis formalis; quare tutior est opposita.»
 (Pallav. in 1. 2. disp. 9. c. 4. a. 11. n. 12.) Idem scrip-
 sit P. Bancel Dominicanus : *Multa sunt, quæ tutius est
 facere, sed simul etiam tutius est non se credere obliga-
 tum ad ea facienda, nisi moraliter ipsi constet de tali obli-
 gatione. Brev. univ. theol. p. 2. tract. 6. q. 5. a. 5.* Hinc.
 Idem Auctor concludit : *Cum non debeamus formare
 conscientiam de obligatione ad aliquid sub pœna, nisi mo-
 raliter constet de obligatione, non debemus onus illud im-
 ponere, dum moraliter nobis constat superesse nobis liber-
 tatem amplectendi quamcumque voluerimus ex hujusmodi
 opinionibus.*

Ergo, ut sincerè veritatem fatear, cum Theologiæ
 Moralis scientiæ vacare cœpi, quia rigidioris senten-
 tiæ magistrum mihi audire contigit, pro hac strenuè
 cum aliis tunc temporis contendebam; sed postea
 meliùs rationes hujus controversiæ discutiens, oppo-
 sita sententia, quæ pro opinione æquè probabili stat,
 moraliter certa mihi visa fuit : et quidem inductus ab
 illo pluries hîc repetito Principio, quod lex dubia
 non potest obligare. Hinc persuasus remansi, nefas
 esse conscientias, cum opiniones sunt æquè probabi-
 les, ad tutiorem sequendam adstringere cum periculo
 in plurimas formales culpas incurrendi. Præterea
 tamen, cum nostrâ hac tempestate viderim ita acriter
 adversus mitiorem sententiam reclamari, multoties
 hoc punctum ad trutinam diligenter revocavi, legens,
 ac relegens Auctores omnes quotquot ad manus ha-
 bere potui modernos, qui pro rigida sententia certa-
 bant, promptus a mea sententia desciscere, statim ac

non amplius certa mihi appareret; prout enim plures opiniones, quas aliquando tamquam probabiles habui, postea non erubui reprobare; ita, imò tantò magis non erubuissem hanc sententiam, quæ majoris est momenti, retractare. Sed quò diligentius rationes nostræ sententiæ perpendere satégi, eò magis certæ mihi visæ sunt. Cæterum, si quis adesset, qui me clarioribus monumentis illuminare posset, falsitatem ostendendo duorum Principiorum, quæ hîc exponere curavi, multas ei gratias haberem, atque statim etiam per publicam scripturam me revocari polliceor. Donec tamen aliter mihi, quàm in præsentiarum sentio, persuasum non erit, dico, quod sinè gravi conscientiæ remorsu non possem alios adstringere ad sequendam tutiorem, cum opiniones æquè sunt probabiles, nisi oppositum declararet Ecclesia, cui libenter, si declarabit, iudicium meum submitto.

Cæterum protestor, quòd sicut Confessarios illos non approbo, qui nimis austeritati adhærentes facillè damnant usum plurium opinionum, quæ gravi fundamento nituntur; ita contra neque approbare possum eos, qui de facili opiniones sinè certo fundamento tamquam probabiles acclamant. Confessarius, antequam aliquam opinionem amplectetur, tenetur utique intrinsecas rationes perpendere, et cum ei occurrit ratio aliqua convincens pro tutiori opinione, cui adæquatam responsionem suppetere non aspicit; tunc oppositam minùs tutam amplecti non potest, quamvis plurimorum Doctorum auctoritas ipsi faveat; modò auctoritas non sit tanti ponderis, ut videatur ei magis quàm rationi apparenti deferendum, juxta id quòd docet S. Thomas: *Aliquis parvæ scientiæ magis certificatur de eo, quòd audit ab aliquo Scientifico, quàm de eo, quòd sibi secundùm suam rationem videtur.* 2. 2. q. 9. a. 8. ad 2. Sed iste casus valdè rarus erit.

Hoc pro theoria, sed quantum ad praxim spectat diligendi opiniones, quæri solet, an expediat rigidas, an benignas præferre? Respondéo: Ubi agitur de removendo Pœnitente a periculo peccati formalis, Con-

fessarius debet, generaliter loquendo, et in quantum Christiana prudentia suggerit, benignis opinionibus uti; ubi verò opiniones benignæ proximius reddunt periculum formalis peccati, prout sunt nonnullæ Auctorum opiniones, v. gr. quoad vitandas occasiones proximas, et aliæ id genus; tunc semper expedit, ut Confessarius utatur, imò dico, quod ipse ut Medicus Animarum tenetur uti opinionibus tutioribus, quæ Pœnitentes ad se servandos in statu Gratiae conducunt.

Nescio autem, quomodo possit cum bona conscientia doceri (genericè loquendo) quod Pœnitenti, qui ob confessionem suarum culparum peractam jus certum ad Absolutionem jam fuerit adeptus, possit ipsa ei negari, eo quod Pœnitens inter duas æqualis ponderis opiniones nolit tutiorem sequi. Hic est rigor ille, quem immoderatum et injustum proculdubio, reputo, et reprobo; cum austeritas hæc causa esse potest, ut plures Animæ damnentur; dum alias plures Auctores invenio etiam Probabilioristas, tam modernos, quam antiquos, relatos quidem ab Adversariis uti rigida sententiæ fautores, qui oppositum docent. En quomodo loquitur Probabiliorista Pontassus: *Faciendum tamen, quod, si Confessario persuasum foret, opinionem sui Pœnitentis esse probabilem* (loquitur jam de opinione, cui tutior opposita etiam est probabilis) *tunc ei Absolutionem posset impertiri, quandoquidem tunc contra conscientiam suam non ageret.* Pontas verb. *Confessarius, cap. 2.* Si autem Confessarius potest Pœnitentem absolvere, tenetur, cum ille jus ad Absolutionem habeat. Idem pariter scribit probabiliorista Cabassutius: *Quivis Confessarius absolvere debet eum Pœnitentem, qui non vult ab opere abstinere, quod secundum probabilem piorum, et doctorum aliquot hominum non reprobata in Ecclesia auctoritatem est licitum, quamvis juxta probabilem aliorum auctoritatem, quam ipse sequitur Confessarius, habeatur minus probabilis* (intelligendum, non notabiliter minus) *ut ostendunt Navarrus, Sylvius, etc.* Et de hoc rationem dat,

quoniam ; *esto Confessarius agat contra propriam opinionem , non tamen contra propriam conscientiam , cum teneatur absolvere Dispositum. Theor. jur. l. 3. c. 13. n. 13.* Præterea Victoria , qui scripsit antè annum 1545. sic ait , *Sed quid facit (Confessarius) quandò ambæ opiniones sunt probabiles , et habent suos proprios assertores ? Respondeo , sive sit ejus proprius Sacerdos , sive non , tenetur eum absolvere in tali casu ; ita Paludanus (4. §. 17. q. 2. a. 1.) Probatur apertè , talis enim est in Gratia , et Confessor habet probabilitatem , quod sit in Gratia , quia scit esse probabilem ejus opinionem : ergo non debet ei negare Absolutionem De Confess. n. 100.* Item Adrianus similiter scribit : *Si a pluribus Doctoribus gravioris , seu etiam æqualis auctoritatis contrarium teneatur , non debet aded de se præsumere Sacerdos , ut totum velit in suam opinionem , quæ forsitan erronea est , coarctare. De Confess. q. 5. dub. 7.* Idem scripsit Nazzarius : *Si sint contrariæ Doctorum opiniones , et Confessarius credit evidenti se-textu , vel ratione niti , Pœnitentem autem dubiâ , non debet eum absolvere ; at si Pœnitens utitur pari ratione , vel ferè pari , et habet pro se aliquem doctorem clarum , poterit eum absolvere.* Proindè subdit : *Cum dubitatur , an Pœnitens hoc facere , aut dare debeat , benigniorem opinionem Confessarius eligere debet , et pro hac sententia citat Angelum , et Sylvestrum. Manual. Cap. 26. n. 4.* Idem confirmat S. Antoninus pluribus in locis , in uno scribit : *Idem videtur sentire Goffredus de Fontibus , in his scilicet opinionibus contrariis , quæ tolerantur ab Ecclesia , ut dictum est , et quod debet proponere Confitenti , quod bene studeat de hoc se ipsum per prudentes informari , eo quod alii tenent contrariam opinionem , maxime si illius contrariæ opinionis Confessor sit inordinarius ejus , et sic eum absolvere.* Idem sentit Ricardus claro modo , non distinguendo : *utrum Confessor ejus sit Ordinarius , vel non ordinarius. Part. 1. tit. 6. Cap. 10. §. 10.* In alio loco idem S. Archiepiscopus , loquens de illo contractu (de quo supra sermonem habuimus) Florentiæ disceptato , ait , consulendum ei qui inire illum vellet , ut abstinenceatur ;

fessarius debet, generaliter loquendo, et in quantum Christiana prudentia suggerit, benignis opinionibus uti; ubi verò opiniones benignæ proximius reddunt periculum formalis peccati, prout sunt nonnullæ Auctorum opiniones, v. gr. quoad vitandas occasiones proximas, et aliæ id genus; tunc semper expedit, ut Confessarius utatur, imò dico, quod ipse ut Medicus Animarum tenetur uti opinionibus tutioribus, quæ Pœnitentes ad se servandos in statu Gratiæ conducunt.

Nescio autem, quomodo possit cum bona conscientia doceri (genericè loquendo) quod Pœnitenti, qui ob confessionem suarum culparum peractam jus certum ad Absolutionem jam fuerit adeptus, possit ipsa ei negari, eo quod Pœnitens inter duas æqualis ponderis opiniones nolit tutiorem sequi. Hic est rigor ille, quem immoderatum et injustum proculdubio, reputo, et reprobo; cum austeritas hæc causa esse potest, ut plures Animæ damnentur; dum alias plures Auctores invenio etiam Probabilioristas, tam modernos, quam antiquos, relatos quidem ab Adversariis uti rigidæ sententiæ fautores, qui oppositum docent. En quomodo loquitur Probabiliorista Pontassus: *Faciendum tamen, quod, si Confessario persuasum foret, opinionem sui Pœnitentis esse probabilem (loquitur jam de opinione, cui tutior opposita etiam est probabilis) tunc ei Absolutionem posset impertiri, quandoquidem tunc contra conscientiam suam non ageret. Pontas verb. Confessarius, cap. 2.* Si autem Confessarius potest Pœnitentem absolvere, tenetur, cum ille jus ad Absolutionem habeat. Idem pariter scribit probabiliorista Cabassutius: *Quivis Confessarius absolvere debet eum Pœnitentem, qui non vult ab opere abstinere, quod secundum probabilem piorum, et doctorum aliquot hominum non reprobata in Ecclesia auctoritatem est dicitum, quamvis juxta probabilem aliorum auctoritatem, quam ipse sequitur Confessarius, habeatur minùs probabilis (intelligendum, non notabiliter minùs) ut ostendunt Navarrus, Sylvius, etc.* Et de hoc rationem dat,

quoniam ; *esto Confessarius agat contra propriam opinionem , non tamen contra propriam conscientiam , cum teneatur absolvere Dispositum. Theor. jur. l. 3. c. 13. n. 13.* Præterea Victoria , qui scripsit antè annum 1545. sic ait , *Sed quid facit (Confessarius) quandò ambæ opiniones sunt probabiles , et habent suos proprios assertores ? Respondeo , sive sit ejus proprius Sacerdos , sive non , tenetur eum absolvere in tali casu ; ita Paludanus (4. §. 17. q. 2. a. 1.) Probatur apertè , talis enim est in Gratia , et Confessor habet probabilitatem , quod sit in Gratia , quia scit esse probabilem ejus opinionem : ergo non debet ei negare Absolutionem De Confess. n. 109.* Item Adrianus similiter scribit : *Si a pluribus Doctoribus gravioris , seu etiam æqualis auctoritatis contrarium teneatur , non debet aded de se præsumere Sacerdos , ut totum velit in suam opinionem , quæ forsitan erronea est , coarctare. De Confess. q. 5. dub. 7.* Idem scripsit Nazzarius : *Si sint contrariæ Doctorum opiniones , et Confessarius credit evidenti se textu , vel ratione niti , Pœnitentem autem dubid , non debet eum absolvere ; at si Pœnitens utitur pari ratione , vel ferè pari , et habet pro se aliquem doctorem clarum , poterit eum absolvere.* Proindè subdit : *Cum dubitatur ; an Pœnitens hoc facere , aut dare debeat , benigniorem opinionem Confessarius eligere debet , et pro hac sententia citat Angelum , et Sylvestrum. Manual. Cap. 26. n. 4.* Idem confirmat S. Antoninus pluribus in locis , in uno scribit : *Idem videtur sentire Goffredus de Fontibus , in his scilicet opinionibus contrariis , quæ tolerantur ab Ecclesia , ut dictum est , et quod debet proponere Confitenti , quod benè studeat de hoc se ipsum per prudentes informari , eo quod alii tenent contrariam opinionem , maxime si illius contrariæ opinionis Confessor sit inordinarius ejus , et sic eum absolvere.* Idem sentit Ricardus claro modo , non distinguendo : *utrum Confessor ejus sit Ordinarius , vel non ordinarius. Part. 1. tit. 6. Cap. 10. §. 10.* In alio loco idem S. Archiepiscopus , loquens de illo contractu (de quo supra sermonem habuimus) Florentiæ disceptato , ait , consulendum ei qui inire illum vellet , ut abstineatur ;

at postea subdit : *Quod si tale consilium recipere recusaret quis . . . . . relinquendus videtur iudicio suo , nec condemnandus ex hoc , aut deneganda Absolutio. Part. 2. tit. 1. Cap. 11. §. 29.* Alibi tandem ait : *Si verò non potest (Confessarius) clarè percipere , utrum sit mortale , non videtur tum præcipienda sententia , ut dicit Guillelmus , ut deneget propter hoc Absolutionem , vel illi faciat conscientiam de mortali ; quia faciendo postea contra illam , etiamsi illud non esset mortale , ei erit mortale , quia omne , quod est contra conscientiam , ædificat ad gehennam (28. q. 1, §. ex his.) Et cum promptiora sint iura ad absolvendum , quàm ligandum . . . . . potius videtur absolvendum , et divino examini dimittendum. P. 2. tit. 4. Cap. 5. §. In quantum.* Idem , ut supra notavimus , ait Jo. Gerson : *Doctores Theologi non debent esse faciles ad asserendum aliqua esse peccata mortalia , ubi non sunt certissimi de re. De Vit. Spir. Lect. 4.* Nota , *ubi non sunt certissimi.* En quomodo hi magni nominis Auctores , quos de laxitate nemo audebit culpàre , uno ore loquantur. Idem tandem scribit Domin. Soto : *Postquam opinio Pœnitentis est probabilis , excusat eum a culpa , et ideo jus habet absolutionem petendi , quàm ideo Plebanus tenetur impendere. In 4. D. 18. q. 2. a. 5. ad 5.* Ipsemet autem Soto alibi jam dixit : *Et quando sunt opiniones probabiles inter graves Doctores , utramque sequaris , in tuto habes conscientiam. Lib 6. de Just. et jur. q. 1. a 6. circa fin.* His perspectis , oportet quod sint animi valdè audentis Confessarii illi , qui Pœnitenti opinionem tutiorem , dum opposita minus tuta est æqualis ponderis amplecti nolenti post suorum reatum confessionem Absolutionem denegare non dubitant : Tandem ab omnibus , quæ hîc exposita sunt , firmiter confirmatur principium a S. Th. nobis traditum , quod lex , nisi sit sufficienter , ac certè promulgata , non obligat. Deindè concluditur , quod , nisi opinio , quæ stat pro lege , sit aut certa , aut saltem certè probabilior , prout ab initio diximus , eam sequi non tenemur.

MONITUM

In quo exponitur Decretum S. C. Generalis Inquisitionis Romæ conditum an. 1761. circa usum opinionum probabilium.

Quidam Parochus Avisii Tridentinæ Diœcesis an. 1760. Folium edidit unâ cum undecim Thesibus plures continentibus Propositiones, quæ deindè ab eodem Parocho publicè promulgatæ fuere. Folium erat hoc :

Probabilismus publicæ disputationi Ven. Clero Avisiensi exercitii gratiâ expositus contra Probabiliorismum strictè talem, utpote *negotium perambulans in tenebris*. Pro die 10. Junii 1760. in Ædibus Canonicalibus Avisii. *Utinam observaremus mandata Domini certa ! Quid nobis tanta sollicitudo de dubiis ? Celeber P. Const. Roncaglia lib. 12. cap. 3.*

I. Probabilismus noster versatur circa hæc tria : Licet sequi æquè probabilem pro libertate, relictâ æquè probabili pro lege. Licet sequi minùs probabilem pro libertate, relictâ probabiliori pro lege.

II. Usus probabilismi maximè tutus : Usus Probabiliorismi maximè periculosus.

III. Usus genuini Probabilismi minimè in laxitatem degenerare potest : Usus Probabiliorismi strictè talis in Rigorismum excurrere debet.

IV. Probabilioristas, quâ tales, qui ex consilio probabilia sequuntur, laudabilissimè operari affirmamus.

V. Probabilioristis strictè talibus, qui ex præcepto, quod numquam clarè probant, seipsos, et alios ad probabilia impellunt, meritò Rigoristarum nomen imponimus.

VI. Qui nullatenus ad Christianam perfectionem tendere possunt, nisi sequendo probabilissima.

VII. Abusus Probabiliorismi strictè talis, non solùm licentiæ frenum, sed licentiæ calcar est, quod Gallorum testimonio comprobamus.

VIII. Genuinus itaque noster Probabilismus, qui nec morum corruptelam inducit, nec a S. Sede um-

quam malè fuit notatus, origine suâ Thomisticus, progressu ætatis Jesuiticus : utpote a quo arctatus, emendatus, et a Jesuitis contra Jansenianos furores propugnatus fuit.

IX. Qui ergo habitat in adjutorio fundatissimi Probabilismi, sub protectione plurimorum ex omnibus Orbis Christiani Nationibus præstantissimorum Theologorum commorabitur securus.

Ex Historia Critica. X. Hinc sinè ulla laxismi nota Benignissimum etiam vocamus, sed legitimum, quem suadent utraque lex Cæsarea, et pontificia; sed Dominicanum; quem Illustris Dominicanorum Ordo jam à primis temporibus est amplexus; sed Pium, qui Christianam pietatem fovet, sed Thomisticum, quem S. Thomas in amoribus habuit, qui ducentas, et plures opiniones libertati faventes in suis Sententiarum libris docet; sed Christianum, qui Christo Domino summè familiaris fuit.

O. A. M. D. et V. G.

Pro Coronide. Probabilismus noster stans pro libertate, est notabiliter probabilior ipso probabiliorismo stante pro lege.

Hoc autem Folium anno sequenti proscriptum fuit à Tridenti Principe, et Episcopo, et deindè a S. C. Inquisit. Romanæ die 26. Febr. 1761. sic, ut fertur, damnatum fuit: « Cum verò Theses hujusmodi notæ-
» que Theologicæ expensæ fuerint in C. Gen. coram
» Ss. D.N. Clemente Papa XIII. Sanctitas sua, auditis
» etc. Folium prædictum, et Theses in illo exposi-
» tæ, damnat, et prohibet, *tamquam continentia pro-*
» *positiones, quarum aliquæ sunt respectivè falsæ, teme-*
» *rariæ, et piarum aurium offensivæ; illam verò excerp-*
» *tam a n. X. nempe Probabilismum, qui Christo Domi-*
» *no summè familiaris fuit, proscribendam censuit,*
» uti erròneam, et hæresi proximam. Præfatum itaque
» Folium, sive Theses, ut supra exscriptas, sic dam-

- natas et prohibitas Ss. D. N. vetat, ne quis cujus-
- cumque statûs etc. imprimere, ac imprimi facere,
- vel transcribere, aut jam impressum, sivè impres-
- sas apud se retinere, et legere, sivè privatim, sivè
- publicè propugnare audeat etc.

Rev. P. Jo. Vincentius Patutius in suo Opello inscripto, *La Causa del Probabilismo ec.* sub nomine Adelphi Dositei, contendit, hoc Decreto in prima Thesi integrè Probabilismum vetitum fuisse, ita ut illicitum sit sequi, non tantùm opinionem æquè probabilem, sed nec etiam probabiliorem pro libertate. Sed id injustè contendit; Folium enim illud plura distincta continet: continet diversas Theses, continetque etiam diversas Propositiones, quæ Thesium membra sunt, sivè partes. Cum autem Folium prædictum emanavit, duæ factæ fuerunt difficultates a sapientibus super hujusmodi Folii proscriptionem. Prior fuit, an singulariter damnatæ fuissent, non solùm omnes Folii Theses, sed insuper omnes Propositiones in Thesibus contentæ. At communiter visum fuit, quod licet pro vero se haberet, omnes Theses proscriptas fuisse, et unamquamque ipsarum, minimè tamen omnes in Thesibus contentæ Propositiones damnatæ erant, sed tantùm illæ, quæ censuram merebantur; nam in Decreto dicebatur: *Sanctitas sua Folium prædictum, et Theses damnat et prohibet, tamquam continentia propositiones, quarum aliquæ sunt respectivè falsæ, temerariæ, etc.* Itaque non fuit damnatum Folium, et Theses quoad omnes propositiones in illis contentas, *sed tamquam continentia propositiones, quarum aliquæ sunt respectivè falsæ etc.*

Harum autem Propositionum proscriptio valdè differt a proscriptione facta ab Alexandro VII. Propositionum, respectu quarum dictum fuit; *Sanctissimus decrevit, prædictas Propositiones, et unamquamque ipsarum damnandas. . . . ita ut quicumque illas aut conjunctim, aut divisim docuerit etc. incidit etc.* Eodemque modo damnatæ fuerunt aliæ Propositiones ab Innocentio XI. et ab Alexandro VIII. Unaquæque igitur

Propositionum illarum in particulari damnata fuit, atque eas docere, sive *conjunctim*, sive *divisim* fuit vetitum. At Propositiones prædicti Folii damnatæ fuerunt, non singulæ in particulari, sed, ut dicitur, in *globo*, et *respectivè*, nempe illæ tantum, quæ merebantur ut damnarentur: nec prohibitum fuit docere eas *conjunctim*, aut *divisim*, sed acervatim sumptas, prout quidem Tridentinus Episcopus in suo Decreto expressit: *Prohibentes, ne iidem Articuli acervatim sumpti, in disceptationem ususque deducantur.*

Quod ad primam igitur Folii Thesim pertinet, neutiquam damnata fuit prima illius propositio, quæ dicebat licere sequi opinionem probabiliorem pro libertatè, neque altera de opinione æquè probabili. Difficultas tantum supererat, an tertia Propositio de opinione minùs probabili damnata esset; et quoniam Propositio generaliter loquebatur, ita ut adhuc opinionem notabiliter minùs probabilem amplecteretur, idcirco dubitabatur, an ipsa saltem proscripita esset. Sicque etiam dubitari poterat, an damnata fuisset ultima Thesis, quæ dicebat: *Probabilismus noster stans pro libertate est notabiliter probabilior etc.* ita ut Propositio hæc affirmaret sententiam, quod sequi posset opinio adhuc notabiliter minùs probabilis, esse etiam notabiliter probabiliorum sententiam, quæ stat pro Lege.

Hæcposito, jam compertum erat, quod, licet omnes Theses proscrip-tæ fuissent, minimè tamen damnatæ erant omnes harum Thesium propositiones. Dubium tantummodo remanebat, an damnatis sic in *globo*, et in confuso Folio ac Thesibus, damnatæ essent singulæ Theses in particulari, aut dumtaxat aliquæ illarum; etenim cum in Decreto non dicebatur, *omnes Theses*; verba, *quarum aliquæ etc.* dubitabatur, an referri deberent ad Theses, vel ad Propositiones in Thesibus contentas. Verumtamen dubium hoc ab eadem S. C. postea declaratum fuit; cum enim proscrip-tio prædicti Folii deindè jussu ejusdem S. C. inserta fuisset in Indice librorum prohibitorum, non

dictum fuit. *Folium, et Theses in illo expositæ*, prout priùs dictum fuerat in Decreto, sed simpliciter dictum fuit: *Plagula undecim Thesium, cui titulus: Probabilismus disputationi etc.* Quapropter in præsentì declaravit S. C. esse tantùm præfatam *Plagulam* proscriptam, idest tantùm Chartam, sivè Folium undecim Thesium, non autem omnes, et singulas Theses. Et reverà, cum de hoc dubio litteras dedissem, ut certior de hoc omnino fierem, ad duos S. Inquisitionis Romanæ Consultores, nempe ad Reverendiss. P. M. Thomam Augustinum Ricchini Sacri Palatii Magistrum, adque Reverendiss. P. M. Pium Thomam Schiara S. C. Indicis Secretarium, ambo mihi responderunt, minimè prorsùs in Decreto S. C. vetitum fuisse Probabilismum, nec quoad primam, nec secundam, nec tertiam propositionem de opinione minùs probabili pro libertate.

Præterea, ut tutiùs agerem, de hoc epistolam misi etiam ad Eminentiss. Dom. Cardinalem Galli Pœnitentiarium Majorem, eum deprecans de faciendo de re hac verbum cum Regnante Pontifice, et ipse Eminentiss. Cardinalis idem mihi respondit, hæc verba signanter scribens: *Posso accertare V. S. Illustriss. che nella condanna dell' accennato Foglio, di cui mi scrive, non si è inteso di condannare veruna delle Proposizioni, che si controvertono nelle Scuole Cattoliche, e da molti cattolicamente si difendono, ma si è avuto il motivo di proibirlo, perchè le Proposizioni, che ella medesima riconosce meritevoli di censura ec.* Censeo, quod hæc sola hujus Eminentiss., et Sapientissimi Cardinalis responsio ad obstruenda omnium ora sufficiat.

MONITUM II.

Postquam hæc typis mandassem, valdè miratus sum legendo apud novam Theologiam moralem novissimè editam a P. Patutio id, quod ibi P. Sidenius Veronensis ejusdem Patutii vitam describens, præcipuè ubi illius Opera enumerat, confidenter asserit, quod in

Propositionum illarum in particulari damnata fuit, atque eas docere, sive *conjunctim*, sive *divisim* fuit vetitum. At Propositiones prædicti Folii damnatæ fuerunt, non singulæ in particulari, sed, ut dicitur, in *globo*, et *respectivè*, nempe illæ tantum, quæ merebantur ut damnarentur: nec prohibitum fuit docere eas *conjunctim*, aut *divisim*, sed acervatim sumptas, prout quidem Tridentinus Episcopus in suo Decreto expressit: *Prohibentes, ne iidem Articuli acervatim sumpti, in disceptationem ususque deducantur.*

Quod ad primam igitur Folii Thesim pertinet, nequam damnata fuit prima illius propositio, quæ dicebat licere sequi opinionem probabiliorem pro libertate, neque altera de opinione æquè probabili. Difficultas tantum supererat, an tertia Propositio de opinione minùs probabili damnata esset; et quoniam Propositio generaliter loquebatur, ita ut adhuc opinionem notabiliter minùs probabilem amplecteretur, idcirco dubitabatur, an ipsa saltem proscripta esset. Sicque etiam dubitari poterat; an damnata fuisset ultima Thesis, quæ dicebat: *Probabilismus noster stans pro libertate est notabiliter probabilior etc.* ita ut Propositio hæc affirmaret sententiam, quod sequi posset opinio adhuc notabiliter minùs probabilis, esse etiam notabiliter probabiliorum sententiam, quæ stat pro Lege.

Hæc posito, jam compertum erat, quod, licet omnes Theses proscriptæ fuissent, minimè tamen damnatæ erant omnes harum Thesium propositiones. Dubium tantummodo remanebat, an damnatis sic in *globo*, et in confuso Folio ac Thesibus, damnatæ essent singulæ Theses in particulari, aut dumtaxat aliquæ illarum; etenim cum in Decreto non dicebatur, *omnes Theses*; verba, *quarum aliquæ etc.* dubitabatur, an referri deberent ad Theses, vel ad Propositiones in Thesibus contentas. Verumtamen dubium hoc ab eadem S. C. postea declaratum fuit; cum enim proscriptio prædicti Folii deindè jussu ejusdem S. C. inserta fuisset in Indice librorum prohibitorum, non

dictum fuit. *Folium, et Theses in illo expositæ*, prout priùs dictum fuerat in Decreto, sed simpliciter dictum fuit: *Plagula undecim Thesium, cui titulus: Probabilismus disputationi etc.* Quapropter in præsentì declaravit S. C. esse tantùm præfatam *Plagulam* proscriptam, idest tantùm Chartam, sivè Folium undecim Thesium, non autem omnes, et singulas Theses. Et reverà, cum de hoc dubio litteras dedissem, ut certior de hoc omnino fierem, ad duos S. Inquisitionis Romanæ Consultores, nempe ad Reverendiss. P. M. Thomam Augustinum Ricchini Sacri Palatii Magistrum, adque Reverendiss. P. M. Pium Thomam Schiara S. G. Indicis Secretarium, ambo mihi responderunt, minimè prorsùs in Decreto S. C. vetitum fuisse Probabilismum, nec quoad primam, nec secundam, nec tertiam propositionem de opinione minùs probabili pro libertate.

Præterea, ut tutiàs agerem, de hoc epistolam misi etiam ad Eminentiss. Dom. Cardinalem Galli Pœnitentiarium Majorem, eum deprecans de faciendo de re hac verbum cum Regnante Pontifice, et ipse Eminentiss. Cardinalis idem mihi respondit, hæc verba signanter scribens: *Posso accertare V. S. Illustriss. che nella condanna dell' accennato Foglio, di cui mi scrive, non si è inteso di condannare veruna delle Proposizioni, che si controvertono nelle Scuole Cattoliche, e da molti cattolicamente si difendono, ma si è avuto il motivo di proibirlo, perchè le Proposizioni, che ella medesima riconosce meritevoli di censura ec.* Censeo, quod hæc sola hujus Eminentiss., et Sapientissimi Cardinalis responsio ad obstruenda omnium ora sufficiat.

MONITUM II.

Postquam hæc typis mandassem, valdè miratus sum legendo apud novam Theologiam moralem novissimè editam a P. Patutio id, quod ibi P. Sidenius Veronensis ejusdem Patutii vitam describens, præcipuè ubi illius Opera enumerat, confidenter assertit, quod in

controversia inter Patutium et me habita circa usum probabilium opinionum, cum ipse Patutius mihi respondisset secundo Libello, cui titulus: *Osservazioni Teologiche sopra l' Apologia dell' Illustriss. e Reverendiss. Mons. D. Alfonso de Liguori ec.* ego vi argumentorum convictus, nihil jam ultra habens quod Adversario meo opponerem, ab iterum respondendo abstinui; ne tamen omnino cederem, ut ipsi, quod scripsit, esset dedecori, omnia ejus adversum me Scripta ad S. C. Indicis, ut damnarentur, detuli.

Papæ! hoc probrum mihi deerat, nomen Accusatoris! Sed res ita se habet. Brevem quamdam Dissertationem ego olim in lucem edidi pro usu moderato opinionis æquè probabilis, illo ductus principio, quod lex incerta nequit certam parere obligationem, eo quod lex dubia caret sufficienti promulgatione, quæ essentialiter requiritur *ad hoc quod lex virtutem obligandi obtineat, quod est proprium legis*, hæc verba sunt *S. Thomæ 1. 2. q. 9. a. 1.* Quapropter idem S. Doctor protulit deindè celebrem illam sententiam: *Nullus ligatur per præceptum aliquod, nisi mediante scientiâ illius præcepti. De Verit. q. 17. a. 3.* Hanc meam Dissertationunculam P. Patutius ann. 1764. suo primo Libello, inscripto, *La causa del Probabilismo richiamata all' esame da Mons. D. Alfonso de Liguori ec.* acri et vehementi stylo oppugnavit, duas has præcipuas objectiones proferens, quarum prior fuit, quod nomine *scientiæ præcepti*, uti scripsit Doctor Angelicus, nequaquam intelligitur cognitio certa præcepti, sed tantum probabilis, quamvis dubia, præcepti notitia, quæ (ut agebat) jam habetur, ubi de duabus oppositis opinionibus æquè probabilibus agitur. posterior fuit, quod lex æterna, ex qua omnes aliæ naturales leges emanant, ab æterno jam promulgata fuit, priusquam creatus fuisset homo, promulgatione *Casuali, Virtuali*, aut *Eminentis*, et ideo ipsa usque ab æterno vim habuit obligandi.

Huic Libello copiosè ego respondi in *Apologia* meæ Dissertationunculæ, in quâ Patutii objectiones omnino

mihî et aliis diluisse visum fuit. At deindè adversus hanc meam Apologiam secundus Patutii Libellus prodiit, *Osservazioni Teologiche ec.* de quo sub initio *Moniti* mentionem feci, ibique meus adversarius cognoscens primas suas objectiones parum firmas esse, spectatis responsis, quæ illis ipse dedi, duas alias adjecit: unam nimirum, in quâ reapse nihil aliud egit nisi anteactam oppositionem in priori Libello scriptam repetere, mutando solummodo epithetum promulgationis, nam ubi hanc *Casualem*, seu *Virtualem* priùs dixerat, in hoc secundo essentialem appellavit: alteram, quod Lex naturalis homini promulgatur in ipsâ Animæ in corpus infusione, priusquam ipse actualem legis cognitionem acquirat. Hinc coactus fui respondere ampliori Libro, cui titulus: *Dell' Uso moderato dell' opinione probabile*. Ibi convincenter omnibus his et aliis Patutii objectionibus feci satis, et plura alia adjeci, quæ magnoperè meam sententiam confirmarunt.

Ad primam autem objectionem, quod sufficit probabilis etsi dubia notitia legis ad ejus promulgationem, jam responsum est supra in allatâ Dissertatione, et propriè. Ad secundam verò, et tertiam, nempe quod Lex Divina jam ab æterno fuit hominibus promulgata promulgatione *Casuali*. aut *Essentiali*, respondi, et ostendi ex auctoritate D. Thomæ, ac omnium Theologorum, quos diligenti studio perquisivi, legem Divinam nullo modo homines obstrinxisse, nisi postquam actualiter eis promulgata et manifestata fuit. En verba S. Thomæ, quem Patutius omnino sequi profitetur (in hâc tamen re aut nolle sequi, aut intelligere nolle videtur, dum S. Doctor nimis apertè, et pluribus in locis nostram sententiam docet): *Lex æterna habet promulgationem æternam ex parte Dei promulgantis... sed ex parte creaturæ audientis, et inspicientis non potest esse promulgatio æterna.* 1. 2. q. 91. a. 1. ad 2. Ergo nulla dici potest facta homini Divinæ Legis promulgatio, donec homo non audit legem, et inspicit, scilicet donec lex ei intimatur, et ipsi innotescit. Reliqui autem Theologi S. Thomam sequentes uno

controversia inter Patutium et me habita circa usum probabilium opinionum, cum ipse Patutius mihi respondisset secundo Libello, cui titulus: *Osservazioni Teologiche sopra l' Apologia dell' Illustriss. e Reverendiss. Mons. D. Alfonso de Liguori ec.* ego vi argumentorum convictus, nihil jam ultra habens quod Adversario meo opponerem, ab iterum respondendo abstinui; ne tamen omnino cederem, ut ipsi, quod scripsit, esset dedecori, omnia ejus adversum me Scripta ad S. C. Indicis, ut damnarentur, detuli.

Papæ! hoc probrum mihi deerat, nomen Accusatoris! Sed res ita se habet. Brevem quamdam Dissertationem ego olim in lucem edidi pro usu moderato opinionis æquè probabilis, illo ductus principio, quod lex incerta nequit certam parere obligationem, eo quod lex dubia caret sufficienti promulgatione, quæ essentialiter requiritur *ad hoc quod lex virtutem obligandi obtineat, quod est proprium legis*, hæc verba sunt S. Thomæ 1. 2. q. 9. a. 1. Quapropter idem S. Doctor protulit deindè celebrem illam sententiam: *Nullus ligatur per præceptum aliquod, nisi mediante scientiâ illius præcepti. De Verit. q. 17. a. 3.* Hanc meam Dissertatiunculam P. Patutius ann. 1764. suo primo Libello, inscripto, *La causa del Probabilismo richiamata all' esame da Mons. D. Alfonso de Liguori ec.* acri et vehementi stylo oppugnavit, duas has præcipuas objectiones proferens, quarum prior fuit, quod nomine *scientiæ præcepti*, uti scripsit Doctor Angelicus, nequaquam intelligitur cognitio certa præcepti, sed tantum probabilis, quamvis dubia, præcepti notitia, quæ (ut agebat) jam habetur, ubi de duabus oppositis opinionibus æquè probabilibus agitur. posterior fuit, quod lex æterna, ex qua omnes aliæ naturales leges emanant, ab æterno jam promulgata fuit, priusquam creatus fuisset homo, promulgatione *Casuali, Virtuali, aut Eminentis*, et ideo ipsa usque ab æterno vim habuit obligandi.

Huic Libello copiosè ego respondi in *Apologia meæ Dissertatiunculæ*, in quâ Patutii objectiones omnino

mihî et aliis diluisse visum fuit. At deindè adversus hanc meam Apologiam secundus Patutii Libellus prodiit, *Osservazioni Teologiche ec.* de quo sub initio *Moniti* mentionem feci, ibique meus adversarius cognoscens primas suas objectiones parum firmas esse, spectatis responsis, quæ illis ipse dedi, duas alias adjecit: unam nimirum, in quâ reapse nihil aliud egit nisi antea actam oppositionem in priori Libello scriptam repetere, mutando solummodo epithetum promulgationis, nam ubi hanc *Casualem*, seu *Virtualem* priùs dixerat, in hoc secundo essentialem appellavit: alteram, quod Lex naturalis homini promulgatur in ipsâ Animæ in corpus infusione, priusquam ipse actualem legis cognitionem acquirat. Hinc coactus fui respondere ampliori Libro, cui titulus: *Dell' Uso moderato dell' opinione probabile*. Ibi convincenter omnibus his et aliis Patutii objectionibus feci satis, et plura alia adjeci, quæ magnoperè meam sententiam confirmarunt.

Ad primam autem objectionem, quod sufficit probabilis etsi dubia notitia legis ad ejus promulgationem, jam responsum est supra in allatâ Dissertatione, et propriè. Ad secundam verò, et tertiam, nempe quod Lex Divina jam ab æterno fuit hominibus promulgata promulgatione *Casuali*. aut *Essentiali*, respondi, et ostendi ex auctoritate D. Thomæ, ac omnium Theologorum, quos diligenti studio perquisivi, legem Divinam nullo modo homines obstrinxisse, nisi postquam actualiter eis promulgata et manifestata fuit. En verba S. Thomæ, quem Patutius omnino sequi profitetur (in hâc tamen re aut nolle sequi, aut intelligere nolle videtur, dum S. Doctor nimis apertè, et pluribus in locis nostram sententiam docet): *Lex æterna habet promulgationem æternam ex parte Dei promulgantis. . . sed ex parte creaturæ audientis, et inspicientis non potest esse promulgatio æterna. 1. 2. q. 91. a. 1. ad 2.* Ergo nulla dici potest facta homini Divinæ Legis promulgatio, donec homo non audit legem, et inspicit, scilicet donec lex ei intymatur, et ipsi innotescit. Reliqui autem Theologi S. Thomam sequentes uno

ore docent, quod licet lex divina ab æterno habuerit in se virtutem obligandi in actu primo, tamen in actu secundo numquam ipsa actualiter obligavit homines, nisi postquam ipsis applicata fuit per ejus actualem promulgationem. *Sylvius* ita scribit: *Actualiter tunc (lex) unicuique promulgatur, quando cognitionem a Deo accipit dictantem, quid juxta rectam rationem sit amplectendum, quid fugiendum. In 1. 2. q. 90. a. 4. in fin.* Et alibi ait: *Lex æterna fuit ab æterno lex materialiter, non fuit tamen ab æterno formaliter, seu sub ratione legis actualiter obligantis; quia tunc non fuit actualis et perfecta promulgatio. In 1. 2. q. 91. a. 1. ad 2.* Cardinalis Gotti etc. sic loquitur: *Ad hoc, ut lex in actu secundo obliget, requiritur equidem indispensabiliter, ut subditis promulgatione proponatur. Theol. tom. 2. tract. 5. de legib. q. 1. dub. 3. §. 3. n. 31.* Et in alio loco dicit: *Ab æterno (lex æterna) fuit in mente Dei, quævis pro æterno nondum ligat; quia nondum applicata et promulgata. Tract. 5. q. 2. dub. 1. n. 13.* P. Gonet scribit: *Legem æternam defectu promulgationis non potuisse obligare creaturas ab æterno. Vide in Clypeo Theol. tom. 3. D. 1. a. 3.* Joan. Gerson scribit: *Necesse est dari manifestationem voluntatis Dei, nam per solam suam voluntatem nondum potest Deus absolute creaturæ imponere obligationem.* P. Gonet in alio loco scribit: *Promulgatio legis naturalis fit per dictamen rationis intimantis homini quæ præscripta, aut prohibita sunt; ergo cum deest tale dictamen, lex non obligat. Diss. de Op. prob. a. 6. §. 1. n. 172.* Idem sentiunt plurimi alii, qui observari possunt in citato meo Opere: *Dell' uso ec.* Sed deveniamus ad quartam objectionem Patutii, cui respondendo prædicta hic validiùs confirmantur.

Quarta et ultima ejus præcipua oppositio fuit hæc, quod lex naturalis homini promulgatur habitualiter, cum Deus animam creat, eamque in corpus infundit, quia tunc rationem in homine imprimit. Huic fusè in opere citato a me responsum est: hinc satis esse censeo ad Patutium confutandum afferre eadem verba S. Thomæ, quibus ipse utitur: *Promulgatio legis naturæ est*

ex hoc ipso, quod Deus eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam. 1. 2. q. 90. a. 4. ad. 1. Patutius uti vult pro se verbo tantum *inseruit*, sed uti debet verbis subsequentibus, *naturaliter cognoscendam*: ergo non, cum Anima corpori infunditur, sed cum homo legem cognoscit, lex ei promulgatur. Id S. Doctor alibi confirmat docens: *Etsi non semper teneatur homo velle, quod Deus vult; semper tamen tenetur velle, quod Deus vult eum velle, et homini præcipue innotescit per præcepta Divina.* 1. 2. q. 19. a. 10. ad. 3. Tunc igitur tantum tenetur homo sequi voluntatem Divinam, cum illa ipsi manifestatur, *innotescit per præcepta Divina.* Audiamus, quid dicant in hoc alii Auctores. Joannes Gerson explicans quænam sit lex naturalis, dicit: *Lex ista est propriè dicta declaratio creaturæ rationali facta, per quam illa cognoscit, ad quas res Deus creaturam obligare vult.* Vita Spir. etc. Lect. 2. col. 176. Edit. Paris. Duvallius scribit: *Quæres, quo tempore lex naturæ unumquemque obligare incipiat? Resp. incipere, quando promulgatur; tunc autem sufficienter promulgari, quando quisque annos discretionis attingit.* 1. 2. de Leg. q. 3. a. 3. Card. Gotti Scribit: *Lex naturalis est in Anima per modum actus, et quidem actu consideratur. . . In Amertibus est in habitu, in Pueris autem est in potentia, qui nondum possunt sibi Divinum præceptum, in quo consistit lex, intimare.* De Leg. q. 2. dub. 2. n. 21. S. Antoninus: *Nota diligenter, quod istud lumen legis naturalis non ostendit homini, quæ sint bona, quousque perveniat ad usum rationis.* Par. 1. tit. 13. c. 12. vide §. 3. P. Cuniliati scribit: *Actualis legis naturalis promulgatio evenit, quando quis a Deo cognitionem accipit dictantem, quid fugiendum, vel amplectendum.* Tract. 1. de Reg. mor. c. 2. §. 1. n. 5. et §. 3. n. 1. P. Ludovicus Montesinus scribit: *Lex naturalis promulgatur in unoquoque, dum primò venit ad usum rationis; et quamvis pro tunc solum promulgatur ista lex quantum ad principia communissima juris naturæ, tamen postea paulatim per discursum promulgatur eadem lex quantum ad alia.* De Legib. Disp. 20. q. 4.

controversia inter Patutium et me habita circa usum probabilium opinionum, cum ipse Patutius mihi respondisset secundo Libello, cui titulus: *Osservazioni Teologiche sopra l' Apologia dell' Illustriss. e Reverendiss. Mons. D. Alfonso de Liguori ec.* ego vi argumentorum convictus, nihil jam ultra habens quod Adversario meo opponerem, ab iterum respondendo abstinui; ne tamen omnino cederem, ut ipsi, quod scripsit, esset dedecori, omnia ejus adversum me Scripta ad S. C. Indicis, ut damnarentur, detuli.

Papæ! hoc probrum mihi deerat, nomen Accusatoris! Sed res ita se habet. Brevem quamdam Dissertationem ego olim in lucem edidi pro usu moderato opinionis æquè probabilis, illo ductus principio, quod lex incerta nequit certam parere obligationem, eo quod lex dubia caret sufficienti promulgatione, quæ essentialiter requiritur *ad hoc quod lex virtutem obligandi obtineat, quod est proprium legis*, hæc verba sunt *S. Thomæ 1. 2. q. 9. a. 1.* Quapropter idem S. Doctor protulit deindè celebrem illam sententiam: *Nullus ligatur per præceptum aliquod, nisi mediante scientiâ illius præcepti. De Verit. q. 17. a. 3.* Hanc meam Dissertationunculam P. Patutius ann. 1764. suo primo Libello, inscripto, *La causa del Probabilismo richiamata all' esame da Mons. D. Alfonso de Liguori ec.* acri et vehementi stylo oppugnavit, duas has præcipuas objectiones proferens, quarum prior fuit, quod nomine *scientiæ præcepti*, uti scripsit Doctor Angelicus, nequaquam intelligitur cognitio certa præcepti, sed tantùm probabilis, quamvis dubia, præcepti notitia, quæ (ut agebat) jam habetur, ubi de duabus oppositis opinionibus æquè probabilibus agitur. posterior fuit, quod lex æterna, ex qua omnes aliæ naturales leges emanant, ab æterno jam promulgata fuit, priusquam creatus fuisset homo, promulgatione *Casuali, Virtuali, aut Eminenti*, et ideo ipsa usque ab æterno vim habuit obligandi.

Huic Libello copiosè ego respondi in *Apologia meæ Dissertationunculæ*, in quâ Patutii objectiones omnino

mihî et aliis diluisse visum fuit. At deindè adversus hanc meam Apologiam secundus Patutii Libellus prodiit, *Osservazioni Teologiche ec.* de quo sub initio *Moniti* mentionem feci, ibique meus adversarius cognoscens primas suas objectiones parum firmas esse, spectatis responsis, quæ illis ipse dedi, duas alias adjecit: unam nimirum, in quâ reapse nihil aliud egit nisi anteactam oppositionem in priori Libello scriptam repetere, mutando solummodo epithetum promulgationis, nam ubi hanc *Casualem*, seu *Virtualem* prius dixerat, in hoc secundo essentialem appellavit: alteram, quod Lex naturalis homini promulgatur in ipsâ Animæ in corpus infusione, priusquam ipse actualem legis cognitionem acquirat. Hinc coactus fui respondere ampliori Libro, cui titulus: *Dell' Uso moderato dell' opinione probabile*. Ibi convincenter omnibus his et aliis Patutii objectionibus feci satis, et plura alia adjeci, quæ magnoperè meam sententiam confirmarunt.

Ad primam autem objectionem, quod sufficit probabilis etsi dubia notitia legis ad ejus promulgationem, jam responsum est supra in allatâ Dissertatione, et propriè. Ad secundam verò, et tertiam, nempe quod Lex Divina jam ab æterno fuit hominibus promulgata promulgatione *Casuali*. aut *Essentiali*, respondi, et ostendi ex auctoritate D. Thomæ, ac omnium Theologorum, quos diligenti studio perquisivi, legem Divinam nullo modo homines obstrinxisse, nisi postquam actualiter eis promulgata et manifestata fuit. En verba S. Thomæ, quem Patutius omnino sequi profitetur (in hâc tamen re aut nolle sequi, aut intelligere nolle videtur, dum S. Doctor nimis apertè, et pluribus in locis nostram sententiam docet): *Lex æterna habet promulgationem æternam ex parte Dei promulgantis. . . sed ex parte creaturæ audientis, et inspicientis non potest esse promulgatio æterna. 1. 2. q. 91. a. 1. ad 2.* Ergo nulla dici potest facta homini Divinæ Legis promulgatio, donec homo non audit legem, et inspicit, scilicet donec lex ei intimatur, et ipsi innotescit. Reliqui autem Theologi S. Thomam sequentes uno

ore docent, quod licet lex divina ab æterno habuerit in se virtutem obligandi in actu primo, tamen in actu secundo numquam ipsa actualiter obligavit homines, nisi postquam ipsis applicata fuit per ejus actualem promulgationem. *Sylvius* ita scribit: *Actualiter tunc (lex) unicuique promulgatur, quando cognitionem a Deo accipit dictantem, quid juxta rectam rationem sit amplectendum, quid fugiendum. In 1. 2. q. 90. a. 4. in fin.* Et alibi ait: *Lex æterna fuit ab æterno lex materialiter, non fuit tamen ab æterno formaliter, sed sub ratione legis actualiter obligantis; quia tunc non fuit actualis et perfecta promulgatio. In 1. 2. q. 91. a. 1. ad 2.* Cardinalis Gotti etc. sic loquitur: *Ad hoc, ut lex in actu secundo obliget, requiritur equidem indispensabiliter, ut subditis promulgatione proponatur. Theol. tom. 2. tract. 5. de legib. q. 1. dub. 3. §. 3. n. 31.* Et in alio loco dicit: *Ab æterno (lex æterna) fuit in mente Dei, quamvis pro æterno nondum ligat; quia nondum applicata et promulgata. Tract. 5. q. 2. dub. 1. n. 13.* P. Gonet scribit: *Legem æternam defectu promulgationis non potuisse obligare creaturas ab æterno. Vide in Clypeo Theol. tom. 3. D. 1. a. 3.* Joan. Gerson scribit: *Necesse est dari manifestationem voluntatis Dei, nam per solam suam voluntatem nondum potest Deus absolute creature imponere obligationem.* P. Gonet in alio loco scribit: *Promulgatio legis naturalis fit per dictamen rationis intimantis homini quæ præscripta, aut prohibita sunt; ergo cum deest tale dictamen, lex non obligat. Diss. de Op. prob. a. 6. §. 1. n. 172.* Idem sentiunt plurimi alii, qui observari possunt in citato meo Opere: *Dell' uso ec.* Sed deveniamus ad quartam objectionem Patutii, cui respondendo prædicta hic validius confirmantur.

Quarta et ultima ejus præcipua oppositio fuit hæc, quod lex naturalis homini promulgatur habitualiter, cum Deus animam creat, eamque in corpus infundit, quia tunc rationem in homine imprimit. Huic fusè in opere citato a me responsum est: hîc satis esse censeo ad Patutium confutandum afferre eadem verba S. Thomæ, quibus ipse utitur: *Promulgatio legis naturæ est*

ex hoc ipso, quod Deus eam mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam. 1. 2. q. 90. a. 4. ad. 1. Patet uti vult pro se verbo tantum *inseruit*, sed uti debet verbis subsequentibus, *naturaliter cognoscendam*: ergo non, cum Anima corpori infunditur, sed cum homo legem cognoscit, lex ei promulgatur. Id S. Doctor alibi confirmat docens: *Etsi non semper tenetur homo velle, quod Deus vult; semper tamen tenetur velle, quod Deus vult eum velle, et homini præcipue innotescit per præcepta Divina.* 1. 2. q. 19. a. 10. ad. 3. Tunc igitur tantum tenetur homo sequi voluntatem Divinam, cum illa ipsi manifestatur, *innotescit per præcepta Divina.* Audiamus, quid dicant in hoc alii Auctores. Joannes Gerson explicans quænam sit lex naturalis, dicit: *Lex ista est propriè dicta declaratio creature rationali facta, per quam illa cognoscit, ad quas res Deus creaturam obligare vult.* Vita Spir. etc. Lect. 2. col. 176. Edit. Paris. Duvallius scribit: *Quæres, quo tempore lex naturæ unumquemque obligare incipiat? Resp. incipere, quando promulgatur; tunc autem sufficienter promulgari, quando quisque annos discretionis attingit.* 1. 2. de Leg. q. 3. a. 3. Card. Gotti Scribit: *Lex naturalis est in Anima per modum actûs, et quidem dum actu consideratur. . . In Amèntibus est in habitu, in Pueris autem est in potentia, qui nondum possunt sibi Divinum præceptum, in quo consistit lex, intimare.* De Leg. q. 2. dub. 2. n. 21. S. Antoninus: *Nota diligenter, quod istud lumen legis naturalis non ostendit homini, quæ sint bona, quousque perveniat ad usum rationis.* Par. 1. tit. 13. c. 12. vide §. 3. P. Cuniliati scribit: *Actualis legis naturalis promulgatio evenit, quando quis a Deo cognitionem accipit dictantem, quid fugiendum, vel amplectendum.* Tract. 1. de Reg. mor. c. 2. §. 1. n. 5. et §. 3. n. 1. P. Ludovicus Montesinus scribit: *Lex naturalis promulgatur in unoquoque, dum primò venit ad usum rationis; et quamvis pro tunc solum promulgatur ista lex quantum ad principia communissima juris naturæ, tamen postea paulatim per discursum promulgatur eadem lex quantum ad alia.* De Legib. Disp. 20. q. 4.

n. 85. Sed omissis aliis Auctoribus relatis in meo Libro p. 154. audiamus, quid dicat S. Hieronimus; ipse (*Epist. 121. al. 151. ad Agasiam q. 8.*) sic scribit: *Hanc legem (naturalem) nescit pueritia, et peccans absque mandato non tenetur lege peccati. Maledicit patri et matri, parentes verberat, et quia necdum accepit legem sapientiæ, mortuum est in eo peccatum. Cum autem mandatum venerit, hoc est tempus intelligentiæ (quo Dei mandata cognoscimus) appetentis bona, et vitantis mala tunc peccatum reviviscere incipit, et homo reus est peccati.* Notentur verba illa: *Cum autem mandatum venerit, hoc est tempus intelligentiæ*; ita ut tunc lex venit ad Hominem; scilicet ei promulgatur, cum Homo illam intelligit. Idem scripsit priùs S. Basilius (*Homil. in Psalm. 1. n. 5.*): *Postquam ratio nostra perfecta est, atque cumulata, tunc fit quod scriptum est: Ego autem vivebam sinè lege aliquando; sed cum venisset mandatum peccatum revixit.*

Hæc omnia in relato meo opere, *Dell' Uso moderato ec.* reperiuntur, quod omnibus ferè Italiæ Episcopis, et primariis Ordinum Prælatiis mittere curavi, ac propterea cum accepissem, Patutium in lucem edere novam Theologiam Moralem, in hæc aliquid his, quæ scripsi, responsurum putabam, sed mea me fefellit opinio, nam iis quæ majoris ponderis erant, nullum responsum inveni. Quod autem ipse detulisset ad S. C. Indicis scripta contrà me a Patutio, hoc minimè verum est, nec umquam in mentem mihi venit; imò quoad convicia a Patutio adversum me prolata, potiùs eum excusavi, dicendo quod ipse non jam animo me conviciandi talia scripserit, sed ut hæc arte legentium mentes imbueret de præstantia suæ causæ, et sic ipsorum conniventiam sibi conciliaret. Cæterum pluries ego in meis Operibus Eruditos rogavi; ut si quid contra mea scripta haberent, mihi patefacerent, ut, cognito errore, a meâ discederem sententiâ. Nemo tamen usque adhuc fuit, qui id mihi præstiterit, præter Ephemeridum Gallicarum Scriptorem, qui mihi tantùm objecit, quod ego opinionem æquè probabi-

lem admittendo, eo quod in hujusmodi casu lex est dubia, etiam minùs probabilem admittere deberem, quia tunc lex etiam est dubia. Sed huic oppositioni jam in Libro meo præivi, statuens, quod ubi adest probabilior opinio pro lege, tunc lex est moraliter promulgata, ideoque obligat, non obstante illo dubio lato pro opinione benigniori; ubi enim veritatem certam non invenimus, illam sequi debemus opinionem, quæ magis veritati appropinquat; contrà verò; ubi opiniones sunt æquè probabiles, lex est verè dubia dubio stricto, ita ut nullo modo tunc lex dici potest sufficienter promulgata.

Nolo hîc præterire id quod nuper reperi in postremâ editione Theologiæ Moralîs P. Fulgentii Cuniati (*Tract. de Conscientia c. 1. in fin. ad §. 6.*) allatum nempè in medium Decretum S. R. Inquisitionis, quo Theses quædam a Parocho Avisii Diœcesis Tridentinæ exaratae anno 1761. proscriptæ fuerunt, et quo Adversarii autumant Probabilismum universè damnatum fuisse. Sed ego in pluribus Opellis ostendi; in relato Decreto nec Probabilismum universum, nec aliquam opinionum, quæ in Catholicorum Scholis propugnantur, sed aliquas tantùm, quæ nimis laxæ erant, fuisse proscriptas, sicut duo S. Officii Consultores, et ipse Cardinalis Gallus in eo tempore Pœnitentiarius Major, mihi rescripserunt, ut notavi in Dissertatione suprâ descriptâ.

Prætereà res admiratione digna est videre aliquos, nullum reputare tutiorem modum salvas faciendi Animas, quàm eas per semitas asperiores ducere; sed non minùs isti errant, quàm alii qui Conscientias per laxiorem perducunt viam. Non solùm enim rationem Deo reddere tenemur de nimiâ indulgentiâ, verùm etiam de nimiâ rigiditate, qua conscientia Animarum illaqueantur, quod propriè est (juxta S. Antoninum) *œdificare ad gehennam*. Valdè appositè id explicat doctus Cabassutius ex doctrinâ S. Bonaventuræ, postquam enim detestatur immodicam benignitatem, reprobatur immoderatum rigorem, qui, ut ait, *dum ho-*

mines ad nimis ardua compellit, viam salutis æternæ præcludit: salvandos (ut ait D. Bonaventura) damnat, et conscios propriæ infirmitatis ad desperationem adigit. Accidit enim, ut miseri homines, hâc auditâ rigidiore doctrinâ, credant vel dubitent inesse mortalem culpam, ubi nulla est: sed tamen rei difficultate victi, ex erroneâ conscientiâ mortaliter peccant, et damnantur. Cabassut. Theor. Jur. in Præfat. Deindè subdit ibidem idem Auctor verba D. Bonaventuræ, qui docuit: Cavenda est conscientia nimis larga, et nimis stricta; nam prima generat præsumptionem, secunda desperationem. Item prima sæpè salvat damnandum, secunda è contrâ damnat salvandum. S. Bonav. Comp. theol. verit. l. 2. c. 32. n. 5. Idem validiùs firmat Joannes Gerson dicens: Doctores theologi non debent esse faciles ad asserendum aliqua esse peccata mortalia, ubi non sunt certissimi de re; nam per ejusmodi assertiones rigidas et nimis strictas nequaquam eriguntur homines a luto peccatorum, sed in illud profundius, quia desperatiùs, demerguntur. Lib. de Vita Spir. lect. 4. Hinc scripsit S. Raymundus: Non sis pronus judicare mortalia peccata, ubi tibi non constat per certam Scripturam. Lib. 3. de Pæn. §. 21. Idem dixit Gabriel Biel, qui an 1480. scripsit: Nihil debet damnari tamquam mortale peccatum, de quo non habetur evidens ratio, vel manifesta auctoritas Scripturæ. In 4. Dist. 16. q. 4. concl. 5. Idem scripsit S. Antoninus dicens: Quæstio in quâ agitur, utrùm sit peccatum mortale, nisi ad hoc habeatur auctoritas expressa Scripturæ, aut Canonis Ecclesiæ, vel evidens ratio, periculosissimè determinatur. Par. 2. tit. 1 c. 11. §. 28. Et alibi scribit loquens de Confessario. Si verò non potest clarè percipere, utrùm sit mortale, non videtur tunc præcipitanda sententia, ut dicit Guillelmus, ut denegat propter hoc Absolutionem, vel illi faciat conscientiam de mortali. Et cum promptiora sint jura ad solvendum; quam ligandum..... potiùs videtur absolvendus. Part. 2. tit. 4. c. 5. §. In quantum.

TRACTATUS II.

DE LEGIBUS.

CAPUT I.

DE NATURA, ET OBLIGATIONE LEGIS IN GENERE.

DUBIUM I.

Quid sit Lex, sive Præceptum?

- 90 *Quid sit Lex?*
 91 *Quis ad eam teneatur?*
 92 *An Lex iniqua obliget?*
 93 *An in dubio de justitiâ teneamur Lege? (Vide etiam n. 99.)*
 94 *An Leges latæ à Tyrannis obligent?*
 95 *An obliget Lex non promulgata?*
 96 *Quid notandum circa Promulgationem Legis?*
 97 *Quid circa Legem dubiam? Et in dubio an Lex existat? an adsit causa excusans? an Lex sit promulgata? an usu recepta?*
 98 *Quid in dubio, an Superior sit legitimus? Et an excedat suam potestatem?*
 99 *Quid in dubio an Lex sit justa? Vel an Lex præcipiat? Vel an eam impleveris?*
 100 *An Lex humana possit præcipere actus internos? Et an prohibere externos occultos? Vide ibid. quær. III. An in dubio, si res sit licita, subditus teneatur obedire?*
- « **R**ESPONDEO : Lex, et præceptum, prout hic in-90
 » distinctè accipitur, est recta agendorum, aut omit-
 » tendorum ratio. Interim, cum a Superiore non
 » Communitati, sed alicui tantùm, aut aliquibus in
 » particulari, aliquid præcipitur, non appellatur Lex,
 » sed præceptum tantum. *Suar. Laym. Bonac. d. 1. q.*
 » 1. p. 1. Undè resolves.
 » 1. Ad Legem, seu Præceptum quis tenetur, non ad 91
 » consilium : cum hoc tantùm dirigat, illud verò obli-
 » get, *ibid.*

- 92 « 2. Cum iniqua Lex est, et contra rationem, non
» obligat: quia deficit a rectitudine, *ibid.*
- 93 « 3. Cum dubium est de justitiâ, teneris lege; quia
» legislator possidet jus præcipiendi: idemque regitur
» altiore consilio, ac potest habere rationes subditis
» occultas. Addit *Suarez*, etiam obligare, licet contra
» justitiam legis sint rationes probabiles, quia aliàs
» nimia daretur licentia legibus non parendi, cum
» vix possint esse tam justæ, quin aliqua apparens
» ratio dubitationem movere possit. *Suar. l. 1. c. 9.*
» *Bon. p. 8. n. 11.* (Vide n. 99.)**
- 94 « 4. Leges, et sententiæ latæ a Tyrannis obligant,
» si ii pacificè Regna possideant, et a Republicâ tole-
» rentur. Nec obstat, quod sententia judicis illegitimî
» dicatur esse nulla. id enim verum est de sententiâ,
» prout est præcisè a Tyranno; non autem prout est
» a voluntate, saltem interpretativâ, et implicitâ Rei-
» publicæ, quæ dum Tyrannum, et judices ab eo
» constitutos repellere nequit, tacitè confert iis potes-
» tatem gubernandi, eorumque leges, et acta ratificat.
» *Less. l. 2. c. 29. d. 9. Salm. d. 10. sect. 3. n. 14.**
» *(Idem dicunt Salm. c. 2. n. 10. cum Pal. etc.)**
- 95 « 5. Non tenetur quis ad legem, nisi promulgata
» sit, sive denunciata. *S. Th. 1. 2. q. 90. Laym. l. 1.*
» *t. 4. c. 3, Molina, Salas, Suarez, et alii communiter.*
- 96 Circa promulgationem Legis, I. Notandum est id
quod docet *S. Thom. 1. 2. q. 90. art 4. Promulgatio ne-*
cessaria est, ut lex habeat suam virtutem. Et in *c. In*
istis. Dist. 4. habetur: *Leges tunc constitui, cum pro-*
mulgantur. Ratio, quia lex nequit obligare, nisi per-
veniat per promulgationem ad notitiam Communita-
tis. Hinc lex non obligat, si denuntietur tantùm per-
sonis particularibus. Ita *Scotus de Just. l. 1. q. 1. ar. 4.*
Suar. de Leg. l. 3. c. 17. a. n. 5. Palaus tr. 3. D. 1. p. 11.
n. 6. et Salm. c. 1. n. 75. cum Tapia, et Diana. Hinc
infertur quod, si quis sciret aliquam legem esse con-
ditam, non teneretur eam servare, nisi postquam esset
promulgata: ut *Palaus l. c. p. 10. n. 2. Salm. n. 76.*
et Less. l. 2. c. 21. n. 44. Sufficit autem ad obligan-

dum, quod lex communiter et solemniter publicetur in locis, ita ut possit pervenire ad notitiam majoris partis Communitatis, licet a singulis ignoretur. Vide *Salm. ib. 77. 78. et 79.*

II. Notandum circa modum promulgationis, quod leges Cæsareæ, sive Principum subjectorum Imperatori, debent promulgari in singulis Provinciis, seu Civitatibus Metropolitanis; et non obligant, nisi post duos menses a promulgatione. *Auth. Ut factæ novæ. Coll. 5.*

Sed quæritur. I. An Leges Pontificiæ (et aliorum Principum non subjectorum) ut obligent, promulgari debeant, non solum Romæ (sive in Curiâ) sed etiam in singulis Provinciis? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent plures graves Auctores, ut *Becanus de Leg. q. 5. n. 5. Nat. Alex. Theol. lib. 4. Art. 3. Reg. 25. Continuat. Tourn. tom. 2. de Legib. sect. 4. Cabassut. Theor. Jur. l. 1. c. 4. n. 4. cum Medina, Angel. etc.* et probabilem vocant *Sylvius tom. 2. in 1. 2. q. 96. art. 4. Concl. 3. Anacletus, Roncaglia, et alii.* Citatur pro hac sententia etiam *Cajetanus*, sed *Cajetanus* aliud non dicit, quàm quod Leges Canonice non obligant ignorantes. Citatur etiam *Lessius*, sed *Lessius l. 2. c. 22. n. 89.* loquitur tantum de Legibus, quæ contractus irritant. Citatur quoque *Dom. Soto*, sed *Soto de Just. l. 1. q. 1. or. 4.* potius loquitur de legibus inhabilitantibus, aut revocatoriis Privilegiorum. Fautores autem hujus primæ sententiæ principaliter fundantur in *Authenticâ* mox supra relatâ, *Ut factæ novæ*, et ajunt quod ubi non adest specialis dispositio Legis Canonice, standum Civili, prout inferitur ex *c. 2. de Nov. Op. nunc.* in quo dicitur: *Sacrorum statuta Canonum Principum constitutionibus adjuvantur.* Prætereà inquirunt, nimis esse durum Fideles totius Orbis Christiani obstringere ad servandas leges tantum Romæ publicatas. Sed adhuc juxta hanc primam sententiam excipi debent Bullæ insertæ in Bullario, quoniam hæ sunt jam corpus legum; et in hoc omnes conveniunt, ut testatur *Cardinalis Petra in Præmial. c. 4. n. 50 et 54.*

Secunda verò sententia valdè communis , et probabilior id negat, tenetque Leges Pontificias obligare Fideles solâ promulgatione Romæ peractâ; ita *Suarez de Leg. l. 3. c. 16. n. 8. Bon. eod. tit. D. 1. q. 1. p. 4. n. 16. vers. Concedo, Laym. l. 1. tr. 4. c. 3 n. 4. Azor. p. 1. l. 5. c. 3. vers. In hac q. Castrop. de Leg. tr. 3. D. 1. p. 11. n. 4. Carden. in 1. Crisi D. 9. c. 20. art. 12. Ferrar. Bibl. tom. 4. verb. Lex. art. 2. n. 5. Salm. tr. 11. de Leg. c. 1. ex n. 86. cum Valent. Navar. Vasq. Menoch. Pontio, Diana, et Salas. Ratio hæc est: Nulli dubium quod lex, ut vim habeat obligandi, debet esse promulgata, aliàs ad notitiam subditorum pervenire non posset: sed quod ad promulgationis modum pertinet, hic ab arbitrio et intentione Legislatoris pendet. Hinc observavi (prout etiam *Salmanticenses* pro certo testantur) quod inter omnes DD. adhuc inter Adversarios, non est qui neget, opus non esse de natura, ut lex obliget, quod in qualibet Provincia publicetur, sed satis est quod promulgetur in Curiâ Legislatoris, sicut de facto etiam in Hispaniis. (scribunt iidem *Salmanticenses*). Leges Regiæ, eoquod Rex ibi non tenetur Cæsareas servare, tantùm Matrìti promulgantur. Et sic pariter Bullæ Pontificæ ut plurimum, juxta usum jam receptum, tantùm Romæ promulgantur locis ibi ad id destinatis; et vigore hujusmodi Constitutionum deindè omnes causæ Ecclesiasticæ judicantur. Contra autem Sedes Apostolica, cum vult aliquam legem non obligare, nisi post publicationem factam in Provinciis, id exprimit, sicut expressit in Interdicto ab Ecclesia, imposito a Concilio Lateranensi IV. adversus Medicos, qui pergunt ad assistendum Infirmis, antequam illi Confessionem expleverint, ut præcipitur in *cap. Cum infirmitas de Pœnit. et remiss.* Et sic etiam expressum fuit a Concilio Tridentino. *Sess. 24. c. 1. circa invaliditatem Matrimoniorum clandestinorum.**

Hoc posito, cum Pontifex statuit, suas Bullas tantùm Romæ publicari, minimè verisimile est, quod ipse non alias Provincias, sed solam Romanam obligare

intendat. Cum Papa tantum Romanos obstringere vult, solet peculiaria Edicta emanare (et hæc Italico idiomate efformat); sed Statuta per totam Ecclesiam condens, eaque solemniter promulgans cum Clausulis obligatoriis, procul dubio præsumitur omnes Fideles obligare velle, statim ac ipsis notitia pervenerit. Quæ notitia facilè est, ut è Româ ad Provincias perveniat; Romæ enim conveniunt omnes ferè Nationes, et omnes Prælati habent ibi suos Procuratores, qui ordinariè satagunt suos principales de novis Bullis, quæ promulgantur, certiores facere. Prætereà, quod Leges Pontificiæ obligent statim ac solemniter promulgantur, id clarè deducitur ex c. 1. *Ad hæc, de Postulat. Prælat.* uti dicitur: *Non sit necessarium, cum Constitutio solemniter editur, aut publicè promulgatur, ipsius notitiam singulorum auribus per speciale mandatum inculcare; sed solum sufficit ut ad ejus observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publicè promulgatam.* Notetur, *solemniter editam, aut publicè promulgatam.* Qui igitur notitiam certam habet de aliquâ Bullâ jam solemniter Romæ promulgatâ, benè tenetur ad eam servandam. Idem satis infertur ex cap. *Quia cunctis* 1. §. *Nec obstaret, de Concess. præben. in 6.* ubi habetur: *Lex, seu Constitutio, vel Mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorundem, aut nisi post tempus, infra quod ignorare minimè debuissent.* Ergo quisque tenetur leges illas observare, quarum notitia jam ipsi pervenit, cum illæ jam promulgatæ fuerint modo, quo Legislator eas promulgare potest. Nec est dubitandum, quin Papa adstringere possit omnes Fideles ad observantiam Bullarum suarum per solam promulgationem Romæ factam, sicut quilibet Princeps (prout omnes Auctores admittunt, ut supra vidimus) obligare suis legibus valet cuncta sua Regna per solam publicationem in suâ Curiâ expletam.

Sed quod magis nostræ sententiæ vim præbet, sunt duæ Clausulæ quæ apponi solent in his Bullis, quæ Romæ promulgantur, locisque consuetis affiguntur.

Altera clausula sic dicit : *Ut autem præsentes litteræ ad omnium notitiam facilius deveniant, et nemo illarum ignorantiam allegare valeat, volumus illas ad valvas etc. affigi, et publicari; sicque publicatas omnes et singulos quos illæ concernunt, perindè arctare et afficere, ac si unicuique eorum personaliter intimatæ fuissent.* Altera dicit : *Volumus autem, ut præsentium litterarum transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici conscriptis, et sigillo personæ in dignitate Ecclesiasticæ constitutæ munitis, eadem prorsus tam in judicio, quàm extra illud ubique adhibeatur observantia, ac si unicuique forent exhibitæ, vel ostensæ.* Hæ autem Clausulæ nimis diserè ostendunt, mentem Pontificis esse, velle omnes Fideles obstringere ad hujusmodi Statuta independentè ab eorum publicatione in singulis Provinciis. Et *Sylvius*, ac *Roncaglia*, quamvis admittant ut probabilem primam sententiam, habent tamen ut certum, quod omnes Bullæ cum præfatis Clausulis Romæ promulgatæ obligent per se absque aliâ promulgatione. Cæterùm, rectè ait *Roncaglia*, quod ex relatis verbis talium Clausularum firmum adduci potest argumentum pro primæ sententiæ probabilitate respectu ad eas Bullas, ubi prædictæ Clausulæ desunt; nihil enim in legibus frustra appositum supponendum, et Clausulæ illæ omnino essent superflue, si omnes Bullæ Romæ publicatæ etiam sinè talibus Clausulis obligarent antè quamlibet aliam publicationem in Provinciis; modò (excipit) in aliquo loco consuetudo non vigeret indifferenter amplectendi Bullas Romæ quocumque modo promulgatas.

Quærit autem *Sylvius* loco supra citato *vers. Petes*, an Episcopi teneantur promulgare, aut satagere, ut alii observent omnia Pontificia Statuta jam Romæ promulgata? Et sic respondet. *Teneri curare ut observentur, quando Pontifex significat se velle quod sua lex ubique obliget, etiam absque aliâ promulgatione alibi factâ. Non tenentur tamen curare, ut promulgentur, nisi vel mandatum Pontificium ad eos dirigatur, vel rationabiliter judicent, promulgationem in suis Diœcesibus esse*

necessariam. Nihilominus qui legis notitiam habent, ad eam obligari videntur, nisi illa recepta non fuerit, vel per non usum ejus obligatio desierit. Cæterum, si Pontifex non significet esse opus aliâ promulgatione, neque mandatum dirigat ad Ordinarios, probabile est, quod ipsi non tenentur legem promulgare, vel curare ut observetur, nisi fructum notabilem ex talis legis promulgatione in suis Diœcesibus expectent. Possunt enim tunc interpretari, mentem Pontificis esse, quod lex in diversis Provinciis tunc observari, vel promulgari curetur, quando Ordinarii existimaverint ita esse pro suis locis expediens et utile. Idem scribit Diana in Summâ v. Lex n. 18. cum Wiggers, et Maldero, dicens: Quando Pontifex non significat opus esse aliâ publicatione, et non præcipit Ordinariis, ut servari eam (legem) faciant, nec populis ut servent, non tenentur publicare, et observari curare, nisi pro loco sperent fructum; nam mens Pontificis generalem legem præscribentis est, ut ubi cum fructu fieri potest, curetur observari.

Præterea probabiliter ajunt Suarez de lege l. 2. c. 33. n. 8. et Layman eodem tit. c. 2. n. 7. cum Molina, et Soto, quod leges Pontificiæ, quæ infirmant aliquem contractum suapte naturâ validum (prout fecit Bulla S. Pii. V, quoad contractus censuales) vel quæ jurisdictionem auferunt, v. gr. in Sacramento Pœnitentiæ, circa has benignè interpretari possumus, mentem esse Pontificis, quod nolit eas effectum habere, nisi postquam fuerint in Diœcesibus promulgatæ; alioquin ipsæ redundarent in detrimentum plurimorum, qui illas invincibiliter ignorarent. Secus autem est respectu pœnarum, quæ statuuntur adversus Clericos malè ordinatos, et Episcopos malè ordinantes, prout Sixtus V. declaravit (præsertim quoad simoniacè promotos, et promoventes, nam quoad alios Bulla Sixti per aliam Bullam Clementis VIII. 40. Romanum, fuit reducta ad terminos Concilii Trid.). Sicut etiam secus procedit in legibus irritantibus actum aliquem ob defectum solemnitatis; quæ leges, postquam obligandi vim habuerant, etiam respectu Ignorantium valent,

ut dicunt *Sanchez de Matr. l. 3. D. 17. et l. 9. D. 32. n. 2. ac Layman l. c. cum Nav. et aliis.*

Quæritur II. An, ut lex obliget, requiratur spatium duorum mensium a promulgatione? Tres sunt sententiæ. *Prima* dicit statim obligare. Ita *Salas, Vasq. Villal. etc. apud Salm. c. 1. n. 89.* Ratio, quia lex, cum promulgatur, jam in suo esse integro constituitur. *Secunda* dicit obligare statim, vel quasi, saltem existentes in Curiâ; alios autem non obligare, nisi post sufficiens tempus, plus minùs juxta distantiam locorum. Ita *Palau tract 3. D. 1. part. 11. n. 7. Suar. l. 3. c. 17. a. n. 7.* item *Montes. Gran. etc. ap. Salm. n. 90.* *Tertia* sententia probabilior dicit, quandò in lege non determinatur tempus ad obligationem, nullos obligare, neque in Curiâ existentes, nisi post duos menses a promulgatione; sed transactis duobus mensibus, jam arbitrio prudentum taxatis, omnes obligare. Ita *Soto de Just. lib. 2. q. 1. a. 4. Bonac, t. 3. c. 6. concl. 2. n. 3. Sav. Le n. 8. Sylvest. eod. verb. q. 6. et Salm n. 91. cum Valent. Reg. Men. Tab. et aliis.* Ratio, quia lex non obligat; nisi ejus notitia moraliter ad omnes subditos pervenire possit, ut eruitur ex *l. Leges C. de leg. ubi: Leges sacratissimæ intelligi ab omnibus debent, ut universi, præscripto earum manifestius intellecto, prohibita declinent.* Et ex *cap. de Concess. præb. in 6. v. Nec obstat, ibi: Lex, seu constitutio et mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorumdem, aut nisi post tempus intra quod ignorari minimè debuissent.* Hoc autem tempus quo lex humano modo pervenire possit ad aures subditorum, taxandum est arbitrio prudentum, hocque arbitrium jam taxatum habemus in *Auth. Ut facta etc.* uti supra dictum est: Ergo illi standum, ubi tempus non est determinatum.

- 97 Adduntur hîc variæ quæstiones circa Legem dubiam. Quæritur, an in dubio, si lex existat, lex obliget? Respondetur, minimè obligare post adhibitam sufficientem diligentiam ad inquirendam veritatem, remoto tamen scandalo, vel alio notabili inconvenienti, quia

tunc possidet libertas. Ita communiter *Suarez t. 5. in 3. p. D. 40. sect. 5. n. 15. Sanch. Dec. l. 1. c. 10. n. 32 et 33. Pal. tr. 1. D. 3. p. 7. n. 1. Salm. de Leg. c. 2. n. 110. cum Tap. Vill. Arav. etc.* Id expressè confirmant *D. Th. Quodlib. 14. de Verit. a. 3. ubi: Nullus ligatur per præceptum aliquod, nisi mediante scientiâ illius præcepti.* Scotus in *4. D. 3. q. 4. Nullus tenetur ad aliquod præceptum Divinum, nisi per aliquem idoneum et authenticum sibi promulgetur.* Item *Glossa in c. Cum sunt, de Reg. jur. in 6. In dubio nullum præsumi obligatum, ex Authent. Quibus modis.* Item *Glossa in cap. Ex parte de Cens. in dubio liberum est sequi quod magis placuerit.* Item *N. SS. Bened. XIV. Notif. 13. ibi: Non si de bono porre legami, quando non v' è una chiara legge che gl' imponga.* Id clarè probatur ex *cap. Erit. Dist. 4. ubi S. Isidorus sic ait: Erit autem lex manifesta.* Item *ex. c. Cum jure 31. de Off. et Pot. Jud. del. ibi: Nisi de mandato certus extiteris, exequi non cogeris quod mandatur.* Item in *cap. fin de Transact. In his verb, ubi jus non invenitur expressum, procedas æquitate servatâ, s'empè in humaniorem partem declinando.* Item *S. Leo in cap. Sicut quædam. Dist. 14. sic docuit: In his, quæ vel dubia fuerint, vel obscura, id noverimus sequendum, quod nec præceptis Evangelicis contrarium, nec Decretis SS. Patrum inveniaturs adversum.* Item *Lactantius in lib. 3. Inst. c. 21. dixit: Stultissimi est hominis, præceptis eorum velle parere, quæ utrum vera aut falsa sint dubitatur.* Ratio est, quia *Deussanè donavit homini Dominium libertatis ex Apostolo (1. Cor. 7.) Potestatem autem habens suæ voluntatis.* Et ex *Ecclesiastico (15 14.): Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata et præcepta sua. Si volueris mandata servare, conservabunt te* Quamobrem possidet homo libertatem ad ageudum quidquid vult, quod non constet a lege sibi vetitum, ut ait *D. Th. (in 4. D. 15. q. 2. a. 4. ad. 2. et 9.): Illud dicitur licitum, quod nullâ lege prohibetur, ex l. Necnon, ff. Ex quib. caus. maj. ubi: Omnia sunt permissa per legem, quæ prohibita non in-*

ut dicunt *Sanchez de Matr. l. 3. D. 17. et l. 9. D. 32. n. 2. ac Layman l. c. cum Nav. et aliis.*

Quæritur II. An, ut lex obliget, requiratur spatium duorum mensium a promulgatione? Tres sunt sententiæ. *Prima* dicit statim obligare. Ita *Salus, Vasq. Villal. etc. apud Salm. c. 1. n. 89.* Ratio, quia lex, cum promulgatur, jam in suo esse integro constituitur. *Secunda* dicit obligare statim, vel quasi, saltem existentes in Curiâ; alios autem non obligare, nisi post sufficiens tempus, plus minùs juxta distantiam locorum. Ita *Palau tract. 3. D. 1. part. 11. n. 7. Suar. l. 3. c. 17. a. n. 7.* item *Montes. Gran. etc. ap. Salm. n. 90.* *Tertia* sententia probabilior dicit, quandò in lege non determinatur tempus ad obligationem, nullos obligare, neque in Curiâ existentes, nisi post duos menses a promulgatione; sed transactis duobus mensibus, jam arbitrio prudentum taxatis, omnes obligare. Ita *Soto de Just. lib. 2. q. 1. a. 4. Bonac, t. 3. c. 6. concl. 2. n. 3. Sav. Le n. 8. Sylvest. eod. verb. q. 6. et Salm n. 91. cum Valent. Reg. Men. Tab. et aliis.* Ratio, quia lex non obligat; nisi ejus notitia moraliter ad omnes subditos pervenire possit, ut eruitur ex *l. Leges C. de leg. ubi: Leges sacratissimæ intelligi ab omnibus debent, ut universi, præscripto earum manifestius intellecto, prohibita declinent.* Et ex *cap. de Concess. præb. in 6. v. Nec obstat, ibi: Lex, seu constitutio et mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorumdem, aut nisi post tempus intra quod ignorari minimè debuissent.* Hoc autem tempus quo lex humano modo pervenire possit ad aures subditorum, taxandum est arbitrio prudentum, hocque arbitrium jam taxatum habemus in *Auth. Ut facta etc.* uti supra dictum est: Ergo illi standum, ubi tempus non est determinatum.

- 97 Adduntur hîc variæ quæstiones circa Legem dubiam. Quæritur, an in dubio, si lex existat, lex obliget? Respondetur, minimè obligare post adhibitam sufficientem diligentiam ad inquirendam veritatem, remoto tamen scandalo, vel alio notabili inconvenienti, quia

tunc possidet libertas. Ita communiter Suarez t. 5. in 3. p. D. 40. sect. 5. n. 15. Sanch. Dec. l. 1. c. 10. n. 32 et 33. Pal. tr. 1. D. 3. p. 7. n. 1. Salm. de Leg. c. 2. n. 110. cum Tap. Vill. Arav. etc. Id expressè confirmant D. Th. Quodlib. 14. de Verit. a. 3. ubi : *Nullus ligatur per præceptum aliquod, nisi mediante scientiâ illius præcepti.* Scotus in 4. D. 3. q. 4. *Nullus tenetur ad aliquod præceptum Divinum, nisi per aliquem idoneum et authenticum sibi promulgetur.* Item Glossa in c. Cum sunt, de Reg. jur. in 6. *In dubio nullum præsumi obligatum, ex Authent. Quibus modis.* Item Glossa in cap. Ex parte de Cens. *in dubio liberum est sequi quod magis placuerit.* Item N. SS. Bened. XIV. Notif. 13. ibi : *Non si debbono porre legami, quando non v' è una chiara legge che gl' imponga.* Id clarè probatur ex cap. Erit. Dist. 4. ubi S. Isidorus sic ait : *Erit autem lex manifesta.* Item ex. c. Cum jure 31. de Off. et Pot. Jud. del. ibi : *Nisi de mandato certus extiteris, exequi non cogeris quod mandatur.* Item in cap. fin de Transact. *In his verb, ubi jus non invenitur expressum, procedas æquitate servatâ, s'emper in humaniorem partem declinando.* Item S. Leo in cap. Sicut quædam. Dist. 14. sic docuit : *In his, quæ vel dubia fuerint, vel obscura, id noverimus sequendum, quod nec præceptis Evangelicis contrarium, nec Decretis SS. Patrum inveniatu adversum.* Item Lactantius in lib. 3. Inst. c. 21. dixit : *Stultissimi est hominis, præceptis eorum velle parere, quæ utrum vera aut falsa sint dubitatur.* Ratio est, quia Deus sanè donavit homini Dominium libertatis ex Apostolo (1. Cor. 7.) *Potestatem autem habens suæ voluntatis.* Et ex Ecclesiastico (15 14.) : *Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata et præcepta sua. Si volueris mandata servare, conservabunt te* Quamobrem possidet homo libertatem ad ageudum quidquid vult, quod non constet a lege sibi vetitum, ut ait D. Th. (in 4. D. 15. q. 2. a. 4. ad. 2. et 9.) : *Illud dicitur licitum, quod nullâ lege prohibetur, ex l. Necnon, ff. Ex quib. caus. maj. ubi : Omnia sunt permissa per legem, quæ prohibita non in-*

veniuntur. Hinc Melchior Canus (in *Relact. 4. de Pœnit part. 4. q. 2. prop. 3. n. 5.*) sic impugnat sententiam Scoti et aliorum, qui volunt peccatores teneri ad actum contritionis in quolibet die festivo : *Quoniam* (ait Canus) *ignoro, undè ad hanc opinionem DD. illi venerint, liberè possum, quod non satis exploratè præceptum est, negare.* Ac propterea D. Th. *Quodl. 9. art. 15.* dixit : *Periculosum est* (determinare aliquid esse peccatum mortale) *ubi veritas ambigua est, nempè si in jure Divino non invenitur determinata expressè.* Et D. Antoninus *part. 2. tit. 1. c. 11.* ait : *Benè excusari ignorantiam, utpotè invincibilem, quantum ad ea quæ non sunt expressè contra jus Divinum, vel naturale.*

Et idem dicendum cum *Salm. dicto n. 110.* et aliis, si dubitetur, an aliquid comprehendatur sub lege : seu an lex extendatur ad aliquid. Idem in dubio, an incœperit legis obligatio ; secùs autem in dubio, an finierit. *Salm. ibid. n. 120. cum Laym. Sanch. Pal.*

Quid in dubio, an causa, quam habes, sit sufficiens ad te excusandum a lege ? Quidquid dicat *Salas*, veriùs est te teneri ad legem ; quia tunc possidet lex antecedenter ad tuam libertatem. *Salm. ibid. n. 112. cum Sanchez, Pal. etc.*

Quid in dubio, an lex sit promulgata ? Legem non obligare tenent *Dicast. apud Croix ib. n. 190. et Salm. d. cap. 2. n. 110.* Excipit tamen *Croix*, si lex fuerit jam usu recepta.

Quid in dubio, an lex usu recepta sit ? Adsunt tres sententiæ. *Prima sententia* tenet tunc legem non obligare, saltem si sit pœnalis, ut *Azor. t. 1. lib. 2. c. 19. q. 12. Salas D. un. n. 169. et Dian. Tab. etc.* apud *Salm. de leg. cap. 2. n. 113.* Et universaliter de omni lege hoc tenent *Nav. Rebell. Felin. Dec. etc.* apud *Pal. de Consc. disp. 3. part. 7. n. 4.* et probabile putant ipse *Pal. Sporer de Consc. c. 1. n. 81. ac Tamb. de Consc. c. 3. §. 7. verb. Legis.* Ratio, quia tunc, cum dubitetur de receptione Legis, dubitatur etiam, an Lex unquam obligaverit ; et ideo possidet libertas. Hanc autem opinionem dicunt esse probabilem, quia

probabile putant esse necessariam acceptationem Legis ut ipsa obliget , juxta sententiam referendam n. 138. *Secunda* sententia , quam tenet *Croix* , lib. 1. n. 591. dicit Legem obligare , si sit Ecclesiastica , secùs verò si sit Civilis. *Tertia* tamen sententia sequenda affirmat Legem obligare. Et hanc tenent *Pal. loc. cit. n. 3. Sanch. Dec. lib. 1. c. 11. et Salm. loc. cit. n. 114.* Ratio 1. quia cum constet de Lege , pro eâ stat possessio , regula enim generalis est , ut factum præsumatur , quod de jure faciendum erat , prout hîc præsumitur facta acceptatio. Ratio 2. quia Lex , cum jam lata et promulgata fuerit , non indiget acceptatione , uti præfati AA. censent : Saltem , ut rectè dicunt *Croix lib. 1. n. 591. et Mazzot. c. 6. q. 6.* , lex , modò non sit certè abrogata , antè acceptationem jam habet vim obligandi ; undè , licet quis non peccet contra legem , quia ipsa nondum est recepta , peccat tamen , quia eam non acceptat , prout dicemus *dict. n. 138.*

Quid in dubio , an Legislator sit Superior legitimus ?⁹⁸
 Negant *Vasq. Salas , Diana , et Arav. ap. Salm. c. 2. n. 118. in fin.* quia , cum dubium sit jus præcipiendi , dubia etiam est possessio. Sed affirmandum cum *Sanch. Dec. lib. 7. c. 3. n. 29. Croix l. I. n. 593. cum Oviedo , et Salm. loc. cit. cum Tap. et Martin.* semper ac Superior est in pacificâ possessione suæ potestatis , tunc enim melior est ejus conditio jam possidentis jus præcipiendi.

Quid in dubio , an Superior suam potestatem excedat ? Tunc non teneri subditum obedire censent *Adrian. Rodr. Vasq. Salm. ap. Pal. de Consc. D. 3. part. 13. n. 1. et alii ap. Croix lib. 1. n. 594.* Sed rectè contradicunt *Nav. de Rest. c. 3. d. 12. n. 252. Palaus n. 2. cum. Tol. Mol. Az. Sa , etc. communiter , cum Sanch. Dec. lib. 6. c. 3. n. 4.* quia possessio stat pro potestate Superioris. Limitat tamen *Sanch. ib. et n. 23 et 24 cum Sot. Lot. Lop. Tap. Salm. etc.* si res præcepta sit nociva subdito , vel tertio , aut valdè difficilis vel molesta.

99 An autem subditus teneatur obedire in dubio de justitiâ Legis? Negant *Dicast. et alii apud Croix lib. 1. n. 595.* quia tunc non habetur possessio pro jure Superioris. Sed omninò affirmandum cum *Bon. de Leg. D. 1. q. 1. part. 7. §. 3. n. 11.* qui citat *Vasq. Suar. et Salas; Salm. de Leg. c. 1. n. 15 cum aliis communiter.* Ratio, quia reverà in dubio Superior possidet jus præcipiendi. Excipiunt tamen DD. si lex sit nimis ardua, vel si grave damnum subdito afferat. Vide dicenda *lib. 3. n. 617. Quær. V.*

Quid in dubio, an lex præcipiât, vel suadeat? Aut an obliget sub gravi, vel levi? Resp. tunc Legem aut non obligare, aut non obligare sub gravi, ex regulâ juris 59. ff. *de Regulis jur. Semper in dubiis benigniora sunt præferenda*: Ita *Croix n. 596. cum Nav. Sanch. et contr. Laym.* Contra, in dubio, an lex sit abrogata, aut dispensata; vel adsit causa excusans a lege? ad eam tenemur ex communi. Vide *Spor. n. 82. Salm. n. 112. Tamb. n. 2. ll. cc. Croix n. 597. et 598.* Quid in dubio, an advenerit, vel præterierit tempus obligationis legis? Resp. in dubio inceptionis, v. gr. an expleveris annos 21. non teneris ad jejunium, quia tunc possessio est pro libertate. Secùs in dubio præteritionis, v. gr. an in Sabbato transacta sit hora mediæ noctis, nequis edere carnes, tunc enim possidet lex. Sic etiam si dubitas, an habeas annos 16. ad Professionem, vel an. 25. ad Sacerdotium, nequis profiteri, aut ordinari. Ita communiter *Laym. lib. 1. tr. 1. cap. 5. §. 4. Sanch. de Matr. lib. 2. D. 41. n. 4. et Dec. lib. 1. cap. 10. n. 38. Pal. tract. 1. D. 3. part. 8. a. n. 6. et Sal. c. 2. n. 120. cum Tapia, Diana, et Villalob.*

Quid in dubio, an legem impleveris? In dubio negativo teneris implere; secùs, in positivo. *Carden. et Ills. cum Croix lib. 1. n. 600.*

Circa materiam Legis humanæ nota sequentes quæstiones.

100 Quæritur 1. An lex humana possit directè præcipere actus internos? Probabiliùs negant. *Salm. cap. 1. n. 66. cum S. Thom. Caj. Suar. Bon. etc.* contra

alios, quia Legislator humanus nequit judicare de internis.

Quæritur. 2. An possit lex humana præcipere actus indirectè internos ob connexionem cum actibus externis? Distinguitur: Potest, si actus interior per se cum exteriori conjungitur. Et duplici modo potest conjungi, vel tamquam forma constituens actum externum in esse morali actûs virtutis. Sic requiritur consensus internus ad Matrimonium contrahendum, ad contractum ineundum etc. Vel tamquam causa cum effectu: Et sic qui prohibet homicidium, prohibet etiam voluntatem occidendi. Ideo *cap. Commissa. §. Caterum, de Electione in 6.* obligatur Clericus ad resignationem Beneficii, si receperit illud animo non se ordinandi intra annum. Ita *Salm. d. c. n. 69. cum Tapia, Caj. Pal. etc.*

Si verò actus interior per accidens conjungatur cum exteriori, tunc non potest præcipi à lege humanâ, puta, si præcipiatur dari eleemosyna ex verâ devotione etc. Ita *Salm: ib. n. 70. cum Suar. Pal. Tapia, etc. contra Caj. et Soto.*

Quæritur 3. An actus exteriores occulti possint a lege humanâ prohiberi? Affirmat: et sic prohibetur sub excommunicatione hæresis externa, licet occulta; sic sub irregularitate homicidium occultum. Actus enim occulti, licet non cadant sub judicio, cadunt tamen sub lege, ut docet *S. Th. Vide ib. n. 71. et 72.*

Utrum autem in dubio, an res sit licita, teneatur subditus obedire? Negant *Sylvest. Ang. Hostiens. etc. apud Sanch. Dec. lib. 6. c. 3. n. 19.* qui dicunt, tunc eum nec teneri, nec posse obedire, nisi priùs inquirat a Peritis, quod res saltem non sit certè illicita. Sed verius affirmat *Sanch. loc. cit. cum Nav. Val. etc. ex D. Thom. de Verit. q. 17. a. 5, ad 4.* qui docet non pertinere ad subditos, sed tantùm ad Superiores inquirere de honestate rei præceptæ; ideoque benè potest et tenetur subditus obedire, semper ac ei non constet rem esse malam. Vide *Croix lib. 1. n. 439.* Cæterum, præcisâ quæstione, an subditus de honestate rei

præceptæ teneatur, vel non, priùs inquirere ab aliis rei veritatem, communis est sententia omnium Theologorum tam recentium, quàm antiquorum, qui docent in obscuris esse obediendum Superioribus, ubi non est certum peccatum; ita S. Bonaventura *in 2. D. 39. art. 1. q. 3.* Gerson *de Poll. noct. Cons 3.* Nyder *in Consol. part. 3. c. 17.* ubi citat *Raymund. et Henr. Gandens. Halensem part. 2. q. 121. Membr. 3. a. 2.* et sic docuerunt omnes qui de hac re egerunt. Ita etiam omnes Mysticæ Theologiæ, Magistri cum. S. Ignatio Loyola *in Epist. de Virt. Obed.* ubi: *Est igitur hæc ratio subjiciendi proprii judicii, non solum sanctis viris usitata, sed etiam perfectæ obedientiæ studiosis imitanda, omnibus in rebus, quæ cum peccato manifesto conjunctæ non sunt.* Audiatur præcipuè D. Bernardus (*de præcep. et Dispens. c. 12.*); *Quidquid vice Dei præcipit Homo, quod non sit certum displicere Deo, haud secùs omnino accipiendum est, quàm si præcipiat Deus.* Deindè sibi objicit: *Sed Homines facillè falli possunt.* Et respondet: *Sed enim quid hoc refert tui, qui conscius non es? præsertim cum teneas de Scripturis, quia labia Sacerdotis custodiunt scientiam etc. Ipsum proindè quem pro Deo habemus tamquam Deum in his, quæ non sunt apertè contra Deum, audire debemus.* Item Leo X. (ut infert Casarubius *v. Declarare, n. 4. et 5.* concessit Fratribus Minoribus, ut possint in omnibus dubiis securâ conscientia stare determinationi suorum Superiorum. Item S. Bernardinus Senensis *in Dialogo de Obed* ait: *Ubi subditus rationabiliter dubitat, an quod præcipitur sit peccatum, an non, tunc profectò obedire debet.* Item B. Humbertus (*in l. de Erud. Relig. c. 1*); *Nisi apertè sit malum quod præcipitur, accipiendum est, acsi a Deo præciperetur.* Item Dionysius Carthusianus (*in 2. D. 39. q. 3.*); *In dubiis, an sit contra præceptum Dei, standum est præcepto Prælati, quia, etsi sit contra Deum, attamen propter obedientiæ bonum non peccat subditus.* Item Glossa *in c. Ad aures. De Temp. Ord. lit. f in fine*: *Si verò dubium sit præceptum, propter bonum obedientiæ excusatur a peccato, licet in veritate sit ma-*

lum. Idem docuit priùs D. Augustinus loquens de obedientiâ debitâ Superioribus temporalibus in *c. Quid culpatur.* 3. *Caus.* 23. q. 1. ubi : *Ergo vir justus , si fortè sub Rege homine etiam sacrilego militet , rectè potest illo jubente bellare , si , quod sibi jubetur , vel non esse contra Dei præceptum , certum est : vel utrùm sit , certum non est ; ita ut fortassè reum faciat Regem iniquitas imperandi , innocentem autem militem ostendat ordo servandi.*

Quæro etiam hîc , an tenearis parere legi fundatæ in falsâ præsumptione ? Universè negat *Rebel. ap. Croix de Rest. n.* 174. Sed *Mol. et alii ibid. ac Mazzot. de Leg. c. 5. q. 7.* meliùs affirmant teneri ad legem ; puta reficiendi damnum ex tuo animali causatum etiam sinè tua culpa : quia finis legis est , non solùm punire culpam , sed etiam reddere homines cautiores. Hoc tamen non antè sententiam Judicis. Si verò tuum animal non intulit damnum , sed juridicè probetur intulisse , tunc non teneris solvere etiam post sententiam , amoto scandalo : et poteris compensare , si solvisti ; quia tunc lex esset certè injusta , falsum præsumendo , et in foro interno præsumptio debet cedere veritati , ex *c. Veritatem. Dist.* 8. Ita communiter. *Suar. lib. 3. c. 23. et lib. 5. c. 24. Pal. tr. 3. D. 1. p. 4. n. 12. Sotus de Just. l. 1. q. 6. a. 4. Pontius de Matr. l. 5. c. 5. n. 6. Bon. D. 2. q. 1. p. 7. §. 3. n. 2. et 6. et Salm. c. 2. n. 78.* cum aliis. Nec obstat dicere , quod Tridentinum irritans Matrimonia clandestina nititur præsumptioni de fraudibus in illis occurrentibus , et tamen nemo dixit valere tale Matrimonium , ubi nulla reverà intervenit fraus : Item irritantur testamenta solemnitatibus carentia , ut fraudes vitentur ; et nihilominus , licet fraus aliquando cesset , nec testamentum subsistit : sed in his et similibus casibus distinguenda est præsumptio juris , quâ lex quærit avertere pericula , quæ facîle evenire solent et tunc lex locum habet etiam in casibus qui fraude carent , a præsumptione facti , quod , si deest , lex meritò cessat.

DUBIUM II.

Quotuplex est Præceptum?

- 101 *Præceptum dividitur 1. In Affirmativum, et Negativum.*
 102 *Dividitur 2. In Naturale, et Positivum.*
 103 *Præceptum autem Positivum dividitur in Præceptum Di-*
vinum, et Humanum.
 104 *Quinam possint ferrè Leges? An Reges, et Respubl.? An*
Papa? An Concilia, An Episcopi, Synodus, et Ca-
pitula? An Abbatissa?
 105 *Quid comprehendat Lex Canonica, et Civilis?*
 106 *An Declarationes S. Congr. et Decrèta Rotæ habeant*
vim Legis? An Leges Civiles obligent in Conscientiâ?
 107 *De CONSUETUDINE; Et quæ conditiones requirantur*
ad statuendam Consuetudinem?
 108 *De effectu Consuetudin'is. Et quid si a Lege reprobetur?*
 109 *Quid si Consuetudo a Lege revocetur?*
 110 *DISSERTATIO De Potestate Pontificis, usque ad*
n. 135.

- 101 « **R**ESPONDEO : Præceptum dividitur 1. universaliter
 » in affirmativum, et negativum. Illud est quod bo-
 » num præcipit, hoc quod malum prohibet. Diffe-
 » runt inter se, quod Affirmativum obligat quidem
 » semper, sed non ad semper, seu non pro omni
 » tempore; v. gr. Honorandi sunt parentes, non semper
 » sed suo tempore. Negativum obligat et semper, et
 » ad semper. Vide *Bec. in 1. 2. t. 3. c. 1. q. 3.*
- 102 « 2. In Naturale, et Positivum. Præceptum Natu-
 » rale, seu juris naturæ, est dictamen, seu iudicium
 » nostræ rationis, quo per lumen nobis ab Auctore
 » naturæ impressum statuimus, quid agendum, et
 » quid vitandum sit; quale est illud: Bonum est
 » faciendum, malum fugiendum. Ex quo præcepto
 » generali particularia, v. gr. Deum esse colendum;
 » nemini faciendam esse injuriam, imò omnia præ-
 » cepta Decalogi (exceptâ circumstantiâ Sabbati)
 » multaque alia derivantur. Præceptum Positivum,
 » seu juris positivi est, quod liberâ Dei, vel hominum

» voluntate positum est, et ex eadem dependet, v. gr.
 » Præceptum de Baptismo, jejunio quadragesimali, etc,
 » Porrò, quomodo Præcepta positiva mutari, ac
 » variari possint, ac soleant, Naturalia verò semper
 » maneant, vide apud *Scholasticos, et Less. l. 2. de*
 » *Jure, et Just. c. 2. d. 2.*

» Resp. 2. Præceptum Positivum dividitur in Præ-
 » ceptum juris Divini, quod scilicet a Deo traditum
 » est, et in Juris humani, quod ab homine. Positivum
 » Divinum dividitur in Præcepta Veteris, et Novæ
 » Legis. Lex vetus continebat præcepta moralia, cære-
 » monialia, et judicialia, de quibus vide *S. Thom.*
 » *1. 2. q. 103.* Lex nova continet præcepta supernatu-
 » ralia Fidei, et Sacramentorum. Positivum humanum
 » dividitur in præceptum Juris Ecclesiastici, sive
 » Canonici, quod auctoritate Ecclesiæ, scilicet Summi
 » Pontificis, aut Concilii, statutum est; et Juris Civi-
 » lis, seu Politici, quod fundatur in potestate secu-
 » lari. »

Certum est dari in hominibus potestatem ferendi
 leges; sed potestas hæc quoad leges Civiles a Naturâ
 nemini competit nisi Communitati hominum, et ab
 hæc transfertur in unum, vel in plures, a quibus Com-
 munitas regatur. Hinc Summus Pontifex nequit leges
 Civiles ferre, nisi in populos, qui ejus temporali ditioni
 subduntur. Poterit tamen abrogare, vel corrigere Leges
 Civiles aliorum Principum, si opponantur æquitati.
 Ideo in *c. Cum haberet. De eo qui duxit matr.* abroga-
 tur lex prohibens alimenta dari filiis illegitimis.

Reges autem et Principes Supremi, qui superiorem
 non agnoscunt, Leges Civiles ferre possunt in suis
 ditionibus, et ad eas in conscientiâ obligare. Vide
 dicenda *hoc l. n. 156.* Circa autem Reginas Regni hæ-
 redes, dubitatur inter DD. Nam si conjugatæ non
 sint, certum est posse ferre leges; si verò sint conju-
 gatæ, etiam, constante Matrimonio, ad ipsas pertinere
 potestatem gubernandi, et indè ferendi leges, proba-
 biliùs putant *Salm. c. 3. n. 10. cum Suar. Pal. etc.*
 contra aliquos.

Eandem potestatem habent Republicæ. Aliæ verò Civitates non exemptæ nequeunt ferre leges, nisi ex consuetudine, aut concessione Principis. Possunt tamen aliqua statuta condere, quibus vi contractûs obligentur Cives; vel alia præcepta statuere temporalia (non perpetua); revocabilia tamen a Principe, quibus subditi teneantur. Vide *Salm. ibid. n. 12.*

Quoad leges autem Ecclesiasticas, certum est adesse in Ecclesiâ potestatem eas ferendi immediatè a Christo Domino Ecclesiæ Institutore communicatam. Et hanc potestatem certò tenendum est reperiri apud Summum Pontificem, tamquam Caput Universale, Christi Vicarium, et Successorem S. Petri, cui totum Ecclesiæ regimen a Christo fuit commissum independentè a Conciliis, ut *Salm. de Leg. c. 3. n. 14. cum Bellar. Caj. Laym. Pal. etc.*

Concilia Generalia etiam possunt ferre leges pro totâ ecclesiâ, modò sint congregata de licentiâ Summi Pontificis, et pro loco ac tempore ab ipso assignatis. An autem leges, seu Definitiones ab OEcumenicis Conciliis editæ robur habeant antè Pontificis confirmationem? Affirmant aliqui, si consensus accesserit Pontificiorum Legatorum. Sed omnino dicendum, necessariò requiri expressam Papæ confirmationem, quandò ipse non est Concilio personaliter præsens; Legatis enim nulla tribuitur facultas confirmandi Synodorum statuta, quæ cæterùm nullam majorem auctoritatem habent, quàm illam, quæ ipsis à Pontifice conceditur, ut docet *S. Th. de Potentiâ etc. q. 10. art. 4. ad 13.* et cum eo communiter nostri DD. ut *Card. Turrecrem. Suarez Laym. Pal. Tapia, etc. cum Salm. de Leg. c. 3. n. 24.* contra recentiores Gallos. Et confirmatur exemplo tot Conciliorum Generalium, quæ post confectas Definitiones necessarium duxerunt confirmationem Pontificis petere et obtinere; ut factum fuit in Conc. Nicæno; et ultimò in Concilio Tridentino, sicut legitur *Sess. 25. in fine.* Hinc meritò ab Alex. VIII. proscripta fuit *Propos. 29.* quæ dicebat: *Futilis et toties convulsa est assertio de Pontificis Romani su-*

pra Concilium Œcumenicum Authoritate, atque in Fidei quæstionibus decernendis infallibilitate.

Hanc falsissimam Propositionem plenè, et ex principiis confutari valdè prodest ad firmanda tam Fidei, quàm morum Dogmata: Omnes enim Propositiones a Pontificibus damnatæ, licet non omnes sint hæreticæ, sed aliæ temerariæ, aliæ erroneæ, aliæ scandalosæ, etc. tamen, accedente Pontificis Definitione, tenendum est de Fide, quod illæ Propositiones verè sint temerariæ, vel aliâ inficiantur notâ, quam ipsas, pati Pontifex declaravit; et ideò esset quidem hæreticus, qui easdem tamquam veras et licitas sequeretur, aut propugnaret; ut benè ait *Viva in Qu. prod. ad Prop. damn. n. 1.* Quâ de re operæ pretium censuimus peculiarem super prædictam Propositionem Dissertationem conficere, quam reperies in fine hujus dubii n. 110.

Verum est, quod cæteris Apostolis etiam fuit collata potestas universalis Ecclesiam gubernandi; diverso tamen modo, ac fuit commissa S. Petro, qui poterat eos obligare, et ipsorum leges abrogare, ut *Salm. d. c. 3, n. 15. et 16. cum Bell. Suar. Caj. Sot etc.*

Hinc Episcopi, qui successores sunt Apostolorum; benè ferre possunt leges pro suis Diocæsesibus sinè consensu Capituli, *ex c. de Majorit. et c. 2. de Const. in 6.* Exceptis rebus, quæ cedere possunt in præjudicium Capituli, vel Cleri, ut in *cap. Quanto, de his quæ sunt a Prælato.* A quonam verò hanc potestatem legislativam Episcopi recipiunt? Alii dicunt recipere immediatè a Christo Domino, quia ab ipso est Dignitas, et Officium Episcopale institutum, ut *Vasq. Victor. etc. apud Salm. d. c. 3. n. 20.* Alii dicunt recipere a Pontifice, ut *S. Thom. S. Antonin. Sot. Pal. etc. apud Salm. ibid. n. 21.* Et sic definitum videtur a Gregorio in *cap. Decreto. Dist. 6.* ubi: *Romana Ecclesia vices suas ita aliis impertivit Ecclesiis, ut in partem sint vocatæ sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis.* Cæterum hæc quæstio est tantùm de nomine, nam ex unâ parte certum est quod Episcopi, licet imme-

diatè recipiant hanc potestatem a Christo, semper tamen suscipiunt cum subordinatione ad Papam : Et ex aliâ, licet Episcopi recipiant a Pontifice, possunt tamen leges ferre absque ejus licentia, modò non opponantur Legibus Pontificis, et modò potestas circa aliqua non sit Pontifici reservata. Vide *Salm. d. c. 3. n. 18. et 19.* Archiepiscopi autem non possunt ferre leges in Diocesis suffraganeis, nisi ex consuetudine id habeant, Vid. *Salm. ib. n. 22.*

Concilia Provincialia, sivè Nationalia alicujus Nationis : sive Provincialia alicujus Metropolis, nempe Episcoporum cum suo Archiepiscopo, sivè Synodalia, in quo Episcopus cum suis Parochis, etc. conveniunt, ferre etiam possunt leges perpetuas pro suo territorio; Vide *Salm. d. c. 3. n. 25.*

Capitula autem nequeunt condere leges sinè consensu Episcopi (nisi tantùm circa suos Capitulares, ut probabile putant *Pal. Suar. etc.*) Ita *Salm. d. c. 3. n. 31. cum Sylvest. Tapia etc.* An verò mortuo Episcopo, possit Capitulum ferre legem pro totâ Diocesi, usquedum revocetur ab Episcopo successore? Rectè affirmant *Salm. ib. n. 33. cum Laym. Bon. Pal. Suar. etc.* quia, Sede vacante, Capitulum succedit loco Episcopi.

Abbatissæ possunt etiam ferre præcepta pro rectâ gubernatione Domûs, et adhuc sub culpa gravi obligare ut dicunt *Sanch. Dec. l. 6. c. 1. n. 17. et Mazzot. tr. 1. D. 1. Quæst. 1. c. 2. q. 4. vid. lib. 4. n. 52.*

Communitè autem lex humana dicitur alia *Canonica*, sivè *Ecclesiastica*, alia *Civilis*. *Lex Civilis* dividitur in leges Imperiales, quæ dicuntur Jus commune, divisum in Digestos, Codicem, et Instituta; Et in leges Regias particulares Regnorum, quæ dicuntur Jus Municipale.

Lex autem Canonica comprehenditur in quinque voluminibus, quorum I. est *Decretum Gratiani* (quod veriùs vim legis non habere, præter illam, quam ex se habent decreta in eâ contenta, dicunt *Salm. c. 1. n. 43. cum, Caj. Sot. Suar. etc.* contra aliquos). II. *Decretales.* (*Decretum* citatur per Causas, Quæstiones, Dis-

inctiones, et Canones; *Decretales* per Capitula, et Titulos. III. *Sextus Decretalium*; qui etiam citatur per Capitula, sed addito in *Sexto*. IV. *Clementina*, et *Extravagantes*. V. *Bullarium*. Hi libri constant Sancitis Pontificum, et Conciliorum Statutis, et sinè dubio vim legis habent.

Quæritur hîc 1. an Decretalia, sivè Epistolæ, Responsa, aut Declarationes Pontificiæ non insertæ in corpore juris vim obligandi habeant? Respondetur affirmativè ex *c. Si Romanorum*. 1. *Dist. 19*. Ubi Papa Nicolaus V. id expressè declarat. Advertit tamen *P. Suarez* eas non obligare nisi post promulgationem: quamvis enim citatus Auctor *l. 4. de Legib. cap. 14. n. 3.* dicat: *Ordinariè Epistolæ sivè Responsa Pontificia sunt potius non constitutiva, sed declarativa, et habent vim legis obligantis ad illam interpretationem tenendam, vel ad servandum antiquum jus secundum illam interpretationem*: Attamen *l. 6. c. 1. n. 3.* hæc addit: *Ut authentica sit interpretatio, oportet, ut habeat legis conditiones, ut sit justa, sufficienter promulgata etc.* Undè consequenter fit, ut hæc lex interpretativa alterius exposita sit dubiis, ita ut aliæ interpretationes necessariæ sint. Idem docet *Castr. tr. 3. de Leg. Disp. 5. Punct. 3. §. 1. n. 2.* ubi ait: *Debet autem hæc Declaratio publicari eâ solemnitate, quâ lex; aliàs non erit authentica, quæ legis obligationem habeat, sed solum erit Declaratio doctrinalis.* Idem scribit *Escobar tom. 1. l. 5. de leg. c. 3. n. 21.* ubi sic ait: *Hinc colligo, Epistolas Pontificias non habere vim legis, nisi publicentur eo modo, quo epistolæ assolent publicari.* Idem scribit *Bonac. t. 2. de legib. Disp. 1. q. 1. Punct. 4. n. 1.* ubi ait: *Interpretationem legis factam authoritativè non habere vim legis, nisi promulgetur, quia de ratione legis est promulgatio; ita ut, qui interfuerunt publico legis Consilio, non teneantur ad eam, nisi post promulgationem.* Et citat pro hâc sententiâ *Salas*, et alios. Subditque *n. 12.* sic inquit: *Ex quo licet inferre, epistolas Pontificias non habere vim legis, nisi publicentur eo modo, quo publicari solent leges.* Idque satis etiam confirmatur ex eodem

diatè recipiant hanc potestatem a Christo, semper tamen suscipiunt cum subordinatione ad Papam : Et ex aliâ, licet Episcopi recipiant a Pontifice, possunt tamen leges ferre absque ejus licentia, modò non opponantur Legibus Pontificis, et modò potestas circa aliqua non sit Pontifici reservata. Vide *Salm. d. c. 3. n. 18. et 19.* Archiepiscopi autem non possunt ferre leges in Diocesis suffraganeis, nisi ex consuetudine id habeant, Vid. *Salm. ib. n. 22.*

Concilia Provincialia, sivè Nationalia alicujus Nationis : sive Provincialia alicujus Metropolis, nempe Episcoporum cum suo Archiepiscopo, sivè Synodalia, in quo Episcopus cum suis Parochis, etc. conveniunt, ferre etiam possunt leges perpetuas pro suo territorio; Vide *Salm. d. c. 3. n. 25.*

Capitula autem nequeunt condere leges sinè consensu Episcopi (nisi tantùm circa suos Capitulares, ut probabile putant *Pal. Suar. etc.*) Ita *Salm. d. c. 3. n. 31. cum Sylvest. Tapia etc.* An verò mortuo Episcopo, possit Capitulum ferre legem pro totâ Diocesi, usquedum revocetur ab Episcopo successore? Rectè affirmant *Salm. ib. n. 33. cum Laym. Bon. Pal. Suar. etc.* quia, Sede vacante, Capitulum succedit loco Episcopi.

Abbatissæ possunt etiam ferre præcepta pro rectâ gubernatione Domûs, et adhuc sub culpa gravi obligare ut dicunt *Sanch. Dec. l. 6. c. 1. n. 17. et Mazzot. tr. 1. D. 1. Quæst. 1. c. 2. q. 4. vid. lib. 4. n. 52.*

Communitè autem lex humana dicitur alia *Canonica*, sivè *Ecclesiastica*, alia *Civilis*. *Lex Civilis* dividitur in leges Imperiales, quæ dicuntur Jus commune, divisum in Digestos, Codicem, et Instituta; Et in leges Regias particulares Regnorum, quæ dicuntur Jus Municipale.

Lex autem *Canonica* comprehenditur in quinque voluminibus, quorum I. est *Decretum* Gratiani (quod veriùs vim legis non habere, præter illam, quam ex se habent decreta in eâ contenta, dicunt *Salm. c. 1. n. 43. cum, Caj. Sot. Suar. etc.* contra aliquos). II. *Decretales*. (*Decretum* citatur per Causas, Quæstiones, Dis-

inctiones, et Canones; *Decretales* per Capitula, et Titulos. III. *Sextus Decretatum*; qui etiam citatur per Capitula, sed addito in *Sexto*. IV. *Clementina*, et *Extravagantes*. V. *Bullarium*. Hi libri constant Sanc-tis Pontificum, et Conciliorum Statutis, et sinè dubio vim legis habent.

Quæritur hîc 1. an Decretalia, sivè Epistolæ, Res-pon-sa, aut Declarationes Pontificiæ non insertæ in corpore juris vim obligandi habeant? Respondetur af-firmativè ex *c. Si Romanorum. 1. Dist. 19.* Ubi Papa Nicolaus V. id expressè declarat. Advertit tamen *P. Suarez* eas non obligare nisi post promulgationem: quamvis enim citatus Auctor *l. 4. de Legib. cap. 14. n. 3.* dicat: *Ordinariè Epistolæ sivè Responsa Pontificia sunt potius non constitutiva, sed declarativa, et habent vim legis obligantis ad illam interpretationem tenendam, vel ad servandum antiquum jus secundum illam inter-pretationem: Attamen l. 6. c. 1. n. 3.* hæc addit: *Ut authentica sit interpretatio, oportet, ut habeat legis con-ditiones, ut sit justa, sufficienter promulgata etc. Undè consequenter fit, ut hæc lex interpretativa alterius ex-posita sit dubiis, ita ut aliæ interpretationes necessariae sint.* Idem docet *Castr. tr. 3. de Leg. Disp. 5. Punct. 3. §. 1. n. 2.* ubi ait: *Debet autem hæc Declaratio publi-cari eâ solemnitate, quâ lex; aliàs non erit authentica, quæ legis obligationem habeat, sed solum erit Declara-tio doctrinalis.* Idem scribit *Escobar tom. 1. l. 5. de leg: c. 3. n. 21.* ubi sic ait: *Hinc colligo, Epistolas Pontifi-cias non habere vim legis, nisi publicentur eo modo; quo epistolæ assolent publicari.* Idem scribit *Bonac. t. 2. de legib. Disp. 1. q. 1. Punct. 4. n. 1.* ubi ait: *Inter-pretationem legis factam autoritativè non habere vim legis, nisi promulgetur, quia de ratione legis est promulga-tio; ita ut, qui interfuerunt publico legis Consilio, non teneantur ad eam, nisi post promulgationem.* Et citat pro hâc sententiâ *Salas*, et alios. Subditque *n. 12.* sic inquiens: *Ex quo licet inferre, epistolas Pontificias non habere vim legis, nisi publicentur eo modo, quo publicari solent leges.* Idque satis etiam confirmatur ex eodem

citato *Can. si Romanorum*, ubi refertur et confirmatur Decretum S. Leonis Papæ, quo sic ille declaravit et decrevit. *Ne quid verò sit, ut quid a nobis prætermissum fortè credatur, omnia Decretalia constituta tam beatae recordationis Innocentii, quàm omnium Decessorum nostrorum, quæ de Ecclesiasticis ordinibus, e canonum (nota) promulgatæ sunt disciplinis, ita a vestra dilectione custodiri mandamus.* Sed hîc sapienter advertit *Ronc. de Lcg. Quæst. 1. c. 2. q. 7. Resp. 11.* quod non solum Constitutiones Pontificiæ, quæ solemniter sunt promulgatæ, obligationem legis inducunt, sed etiam omnes aliæ, quæ ex usu et consensu Ecclesiæ universalis jam a pluribus seculis habentur pro sufficienter promulgatis et authenticis.

Quæritur 2. an declarationes Sacræ Congregationis Cardinalium vim legis habeant? Nulli dubium, quod pro casibus particularibus, pro quibus fiunt, obligant ut leges, prout est commune apud *Salm. de Legib. c. 3. n. 30. et Croix l. 1. n. 574.* Dubium est, an obligent pro casibus similibus? Duplex est sententia, utraque probabilis, ut rectè dicunt *Salm. n. 28. in fn. Prima Sententia* asserit, quod tales Declarationes, si sint munitæ sigillo, et subscriptione Eminentiss. Cardinalis Præfecti, robur habent obligandi omnes; quia talem potestatem declarandi Cardinales habent a Pontifice, ut eruitur ex Bullâ 74. *Sixti V.* Nec obstat, non esse promulgatas, quia promulgatione indigent leges novæ, non jam declarationes de legibus jam promulgatis. Ita *Garcia, Salas, Rodr.* apud *Salm. n. 28. Fagnan. Barb. etc.* apud *Croix n. 574.* Sed dicunt esse necessarium, quod in ipsa Declaratione exprimat, eam fuisse promulgatam, aut saltem latam mandato Summi Pontificis, aut saltem Pontifice consulto, nam in Bullâ *Sixti V.* sic dicitur: *Interpretandi facultatem (nobis autem consultis) impertimur.* Cæterum, sicut dictum est cum *Ronc. n. 105. vers. Quærit. hic. 1. in fn.* de Declarationibus Pontificiis, sic etiam potest dici de Declarationibus Sacr. Congr. Concilii, quod illæ Declarationes, quæ ex usu et consensu Ecclesiæ a plu-

ribus annis sunt sufficienter promulgatæ per Orbem Christianum, ipsæ satis obligent omnes ad earum observantiam.

Secunda verò sententia dicit, quod, licet tales Declarationes magni sint ponderis, non obligent tamen universè, nisi sint, non solum Papa consulto et mandante editæ, sed etiam sint ejusmandato speciali solemniter promulgatæ pro tota Ecclesia, ita ut præcipiat Pontifex ab omnibus illas observari. Tunc enim tantum ipse loquitur ut Ecclesiæ Caput, et Doctor; alioquin videtur loqui solum ut Præses illius Congregationis, cui non videtur tunc communicare totam suam auctoritatem, et infallibilitatem. Ita *Sanch. de Matr. l. 8. D. 2. n. 10. Bonac. de Leg. D. 1. q. 1. p. 8. n. 4. Pontius de Matr. l. 5. c. 13. §. 2. n. 7. Suar. de Leg. l. 6. c. 1. n. 3. et 6. Mazzot. tr. 1. D. 2. q. 1. c. 2. q. 3. Croix l. 1. n. 215. 216. et 217. cum Carden. et Terril. ac. n. 574. cum Loth. et Delbene, Diana p. 1. tr. 10. R. 29. cum Véga, Valer. Serar. etc. Salmant. c. 3. n. 30. cum Vasquez, Tapia, Lezan et Villal.* Ratio hujus sententiæ est, quia, ut lex obliget, omnino requiritur sollemnis promulgatio legis, juxta dicta *n. 9.* Hinc hujusmodi Declarationes, cum frequenter non promulgentur solemniter, sunt quidem magni ponderis, sed nequeunt habere vim legis, et tantum obligant uti sententiæ particulares illorum casuum, pro quorum decisione petuntur, non verò pro similibus. Nec obstat dicere, quod promulgatio requiritur quidem pro legibus, sed non pro Declarationibus legum jam promulgatarum. Nam respondent AA. citati, quod tales Declarationes, quando fiunt de rebus dubiis, in quibus extare possunt opiniones contrariæ circa intelligentiam legis, tunc se habent ut novæ leges. Saltem in dubio, an ipsæ habeant vel ne vim obligandi ut leges, eas non obligare dicit, *Laym. l. 1. tr. 4. c. 7. §. 7. in fn.* ubi sic ait: *Pendet quæstio hæc ex mente Pontificis potestatem ipsis (Cardinalibus) tribuentis. Iterum præsumendum non est habere vim legis, præsertim cum authenticè non promulgentur.* Citatque pro hoc *Sanchez, et Rodriquez,*

Decisiones autem Rotæ minorem utique quàm Declarationes S. C. auctoritatem habent. *Croix l. 1. n. 576. cum Luca, et Fagund apud Tamb. Dec. l. 8. Tract. de Præsc. §. 2. n. 16.*

An verò Regulæ Cancellariæ obligent ubique? Negat *Less. in Auctar. v. Beneficium*, qui ait obligare tantum in Curia Romana, et huic adhærent *Diana*, et alii. Sed affirmat *Mazzott. l. c. q. 3. cum Az. Gomez, etc.* Quia sic fert praxis. Vide *Croix l. 1. n. 575.*

Quæritur 2. an Leges Civiles obligent in conscientia? De hoc puncto, valdè scitu necessario, oportet aliqua principaliora hîc adnotare. Aliæ Leges Civiles sunt expressè a jure Canonico approbatæ, aliæ expressè correctæ, aliæ verò neque approbatæ, neque reprobatae. Hinc dicendum 1. Leges approbatæ sinè dubio in conscientia obligant; ita est *Lex Justiniani in Novel. §. per occasionem*, in qua datur triennium ad experiendam conjugum impotentiam: Hæcque approbata fuit a Cælestino III. in *c. Laudabilem. de Frig. et Mal.* Ita pariter *Nicolaus I. in Resp. ad Bulgaros, in c. Ita 30. q. 4.* approbavit Leges invalidantes Matrimonium inter Adoptantem et Adoptatum, atque ab hoc descendentes, ut *ex l. Quin etiam 55. ff. de Ritu Nupt.* item inter Adoptatum, et filios Adoptantis, *ex l. Per adoptionem. 17. ff. eodem tit.* item inter Adoptantem, et uxorem Adoptati, et contra, *ex l. Adoptivus. 14. ff. eod. tit.*

Dicendum II. Leges Civiles a jure Canonico correctæ non obligant quidem in conscientia; talis est *lex in princ. Instit. de Nupt. et in lib. Nuptiæ. 2. ff. de Rit. Nup.* ubi invalidantur Matrimonia filiorum familia sinè consensu Parentum: Sed hæc Leges correctæ sunt in *c. Cum locum, de Sponsal. etc. Matr. etc. Licet ac c. Tua, de Spons. duor.* et ultimò in Tridentino *Sess. 24. c. 1. de Reform. Sac. Matr.* Ita etiam in *c. Cum haberet, de eo qui duxit Matr.* abrogatur *lex Civilis prohibens alimenta dari filiis spuriiis.* Sic pariter in *l. 6. §. 1. ff. de Adulteriis, et l. 2. C. eod. tit.* Conjugatus cognoscens solutam non tenetur adulteriù judicio, licet

damnetur conjugata solutum admittens : Sic in *c. Nemo. 32, q. 4.* uterque judicio subijcitur, quia utrimque fides conjugalis adhibenda est. Item in *l. Liberorum 81. ff. de His, qui not. infam.* Vidua nubens intra annum luctûs multis subijcitur pœnis: Sed hoc abrogarunt Urbanus III. in *c. 4. et Innoc. III. in c. 5. de Secund. Nupt.* Item in *l. Marito ff. ad Legem Jul. de Adult. et l. Gracchus. C. eod. tit.* datur facultas viro occidendi adulterum turpiter cum uxore agentem , et in *lib. Quod ait. ff. eod. tit.* conceditur Patri facultas interficiendi filiam in adulterio deprehensam. Sed hæc reprobantur in *c. Inter hæc 33. q. 2. et ab Alexandro VII. in Prop. damn. 19.* Dubitatum autem fuit, an fuerit abrogata *l. Uxorem. de Ritu Nupt.* quæ invalidabat Matrimonium inter vitricum, et uxorem privigni? Sed S. C. Concilii die 28. Martii anno 1721. (apud *N. SS. P. Benedictum XIV. in Opere de Synodo p. 418. n. 2.*) declaravit validum tale Matrimonium.

Dicendum III. Leges Civiles non reprobatæ videntur tacitè approbatæ a Jure Canonico; nam in *c. 1. de Novi oper. nuntiat.* sic dicitur: *Sicuti Leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita et Sacrorum statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur.* Item in *c. Super pecula. de Privil.* sic habetur: *Sancta Ecclesia Legum secularium non respuit famulatum, quæ æquitatis et justitiæ vestigia imitantur.* Hinc Fagnanus in *c. Cum esses. de Test. n. 18.* et noster Papa Benedictus XIV. *l. c. p. 420. n. 1. cum Abbate, Menoch* et communi, dicunt; Judicem Ecclesiasticum in quæstionibus, in quibus de Jure Canonico nihil reperitur decisum, debere se conformare Juri Civili. Et Gelasius Papa *Ep. 4. ad Anast. Imperat.* scripsit: *Quantum ad Ordines pertinet publicæ disciplinæ, Legibus tuis ipsi quoque parent Religionis Antistites.*

DE CONSUETUDINE.

De Consuetudine hîc tractandum, de qua nihil habetur apud *Busemb.*

Dictum est de Lege scriptâ, nunc aliqua sunt addenda de Consuetudine, quæ dicitur lex non scripta.

Ut consuetudo vim legis habeat, tria requiruntur. I. quod introducatur non a persona particulari, sed a Communitate; saltem a majori parte Communitatis, quæ capax sit ferendi leges, licet actu leges ferre nequeat: nam Consuetudo tunc habet vim legis ex tacito Principis consensu. *Salm. de Leg. c. 6. ex n. 6. cum S. Th.* Notandum hîc, quod mulieres nequeunt introducere consuetudinem contra leges proprias virorum, nec vice versâ; uti neque Ecclesiastici contra Leges Laicorum, vel econtra, nisi materia sit communis. *Salm. ib. n. 8. et 37.* Hinc etiam circa res spirituales Clerici non obligantur ad consuetudinem factam a Laicis. *Salm. ib. n. 38. cum Sanch. Pal. etc.* Mercatores tamen, quia distinctam faciunt Communitatem, possunt introducere consuetudinem obligantem omnes. *Salm. ibid. n. 8. cum Pal. Suar. Bon. Tap.*

II. Requiritur, ut Consuetudo sit rationabilis: quare nulla valet Consuetudo contra legem naturalem, aut Divinam, sed tantum contra humanam. Addendum tamen, non requiri bonam fidem; nam etiam peccando potest fieri Consuetudo *Salm. c. 6. n. 11. cum Suar. Pal. etc.* Consuetudo enim triplicem statum habet. In Initio, introducetes Consuetudinem contra legem, omnes peccant. In progressu non peccant illâ jam a majoribus introductâ utentes, sed possunt a Principe puniri. In fine autem nec peccant, nec puniri possunt illâ jam præscriptâ utentes. *Ita Salm. ib. n. 13 cum Pal. Caj. Sot. Laym. etc.*

III. Requiritur tempus diuturnum continuatum cum repetitis actibus. Quodnam autem tempus sufficiet? *Prima sententia* dicit relinqui arbitrio Prudentum, juxta repetitionem actuum, et negotiorum qualitatem, *Vasq. Tap. Vill. etc. apud Salm. de Leg. c. 6. n. 15.* *Secunda sententia* dicit sufficere, et requiri decennium; hoc enim est longum tempus requisitum a jure ad Consuetudinem introducendam; nisi aliud sit alicubi sancitum, ex *L. ult., G. de Præscriptione.* Ita *Salm. n. 15. cum Laym. Suar. Pal. etc.* licet doceant primam esse valde probabilem.

An verò hoc dècennium sufficiat contra Leges Canonicas, affirmant *Less. Sa, Azor. Pal. Nav. etc.* Negant tamen *Salm. d. cap. 6. n. 17. cum Laym. Bonac. Suarez Regin. etc. ex c. de Quarta, et ex c. Ad aures, de Præscriptione.* Sed vide *infr. n. 139.* Notant autem *Salm. cum Granad. Salas, etc. n. 18.* sufficere dictum eximii Doctoris, etiam moderni, asserentis legem abrogatam esse, ut a Lege deobligemur.

Dicitur autem requiri *tempus continuatum*, nam si interrumpatur etiam per unicum actum a majori parte Communitatis, vel si interim Princeps puniat Consuetudinem introducens, Consuetudo non præscribitur. Ita *Salm. d. cap. 6. n. 18. cum Laym. Suar. Bon. Pal. etc.*

Dicitur autem *repetitis actibus*, ad Consuetudinem enim requiritur : 1. Ut actus sint repetiti per plures vices juxta Prudentum arbitrium, ut *Salm. ib. n. 21. cum Pal. Bonac. Suar. etc.* contra *Less. Reg. Sa; Dianam, etc. n. 21.* qui dicunt duos, vel tres actus sufficere. 2. Ut actus sint liberi, non autem per vim, aut metum, aut ignorantiam positi; puta, si Populus censeat existere Legem, quæ reverà non est. *Salm. d. c. 6. n. 24. et 25. cum S. Thom. Dian. Tap. etc.* 3. Requiritur, ut actus sint notorii, saltem notorietate facti, ut *Salm. n. 27. cum Pal. Suarez Bonac. Dian. Basil. etc.* contra aliquos, qui requirunt notorietatem etiam juris, ut sententiâ Judicis Consuetudo probetur.

IV. Requiritur ad Consuetudinem perficiendam intentio se obligandi, vel Consuetudinem introducendi. Quare nulla fit Consuetudo, si Populus, aut major ejus pars agit ex devotione, gratitudine, et simili; aut si læserit legem animo tantum non satisfaciendi ex levitate. *Salm. d. c. 6. n. 28. cum Pal. Laym. Bonac. etc.* Hic autem animus cognoscitur ex circumstantiis, nempe si consuetudo constanter observetur, et cum non levi incommodo: si transgressores puniantur: si ita sentiant communiter homines pii. *Croix lib. 1. n. 571. et Salm. ib. n. 30.* In dubio autem, an Consuetudo sit ex devotione, vel obligatione? sub gravi, vel levi? an

obliget ad culpam, vel pœnam tantùm? Benignior pars tenenda est; nam nulla lex obligat, nisi de eâ constet. Ita *Salm. d. n. 30. cum PalSuar. Bon. Dian. etc.* Et ita *Croix lib. 1. n. 592.* Qui notat tamen ibi cum *Carden.* quod universales Consuetudines Ecclesiæ de se obligant. Hoc intelligendum verò de consuetudinibus propriè ut talibus obligantibus sumptis, ut de consuetudinibus jejunandi in Vigilia Pentecostes, et de alia aliqua simili, si adest. Nam aliter dicunt plures AA. de consuetudine abstinendi a lacticiniis in Vigiliis extra Quadragesimam: de qua vide *lib. 3. n. 988.* Et aliter dicunt aliqui etiam de consuetudine Monialium recitandi Officium privatim. Sed de hoc vide *lib. 4. n. 122.* quid alii communiùs et probabiliùs dicant.

V. Requiritur consensus Principis ex *lib. de quibus, ff. de Leg.* Requiritur enim, ut habeatur consensus saltem tacitus generalis Principis, scilicet approbandi quamcumque legitimam Consuetudinem, quando illam specialem Consuetudinem Princeps ignorat. Ita *Salm. c. 6. n. 33. cum S. Thom. Pal. Suar. Sanch. Laym. Bonac. Tapia, etc.* Quandò verò Princeps resistit, tunc nulla fit Consuetudo. *Salm. ibid. n. 31.* Hinc dicunt *n. 32. cum Laym. Bonac. Suar. Barbos etc. contra alios,* nullam dari Consuetudinem contra Immunitatem Ecclesiasticam.

Quod ad effectus autem Consuetudinis pertinet, notandum, quod Consuetudo potest non solùm tollere Legem, sed etiam pœnam illius, remanente culpâ vel contra. Vide *Salm. d. c. 6. ex n. 35.* Potest etiam Consuetudo validare contractum irritatum per Legem. *Salmant de Matrim. cap. 11. punct. 2.* Potest etiam introducere nova impedimenta irritantia Matrimonium. *Salm. ibid. punct. 1.*

Sed quid si a lege prohibeatur contraria Consuetudo? Distingue: si apponatur clausula, *non obstante quacumque Consuetudine*, intelligitur reprobari Consuetudo opposita præterita, non verò futura. *Salm. de Leg. c. 6. n. 42. cum Suar. Tapia, Vill.* Si autem

clausula reprobât quâcumque Consuetudinem futuram; adhuc *Salm. ib. n. 43. et de Matr. d. c. 11. n. 33. cum Suar. Basil. Bonac. etc.* dicunt probabilius esse posse, Consuetudinem talem legem abrogare.

Quid si reprobetur omnis Consuetudo futura, ut irrationabilis? Respondetur, quod, si reprobetur tamquam contraria Legi naturali, seu Divinæ, nulla tunc Consuetudo valere potest. Si vero reprobetur ut irrationabilis pro tempore quo fit Lex, tunc ex nova causa rationabilis reddi potest, et valere. *Salm. de Leg. d. c. 6. n. 44. cum Suar. Tap. Dian.*

Potest denique Consuetudo Legem dubiam interpretari; et hæc interpretatio vel potest esse authentica, ita ut illa interpretatio sit nova Lex? Vel potest esse probabilis, cum Consuetudo præcedat, vel Legem subsequatur; Lex enim non intelligitur derogare Consuetudini antecedenti, nec Consuetudo Legi, nisi expressè opponantur. Et ad hanc Consuetudinem probabiliter interpretantem minùs tempus requiritur, quàm ad Consuetudinem Legi adversantem præscribendam. Communiter autem asserunt DD. Leges interpretandas esse juxta loci Consuetudinem, etsi verba Legis minùs propriè accipienda sint. *Salm. d. cap. 6. ex. n. 45.*

Potest autem Consuetudo per contrariam Legem a Superiore revocari.

Sed quæritur. 1. An per legem generalem derogetur Consuetudini speciali alicujus loci? Respondetur negativè, nisi in Lege mentio fiat illius Consuetudinis, vel in ea revocetur quæcumque Consuetudo. Et probatur ex *c. 1. de Consuetudine in G.* ubi sic habetur: *Non enim censetur abrogata Consuetudo speciali Lege, quia præsumitur Princeps ignarus talis Consuetudinis. Vide Salm. d. c. 6 n. 52.* Si verò Princeps notificatus de consuetudine nolit Legem revocare, tunc censetur revocata Consuetudo. *Salm. ib. n. 53. cum Pol. Suar. Bon. etc.* Episcopi tamen per eorum leges abrogant quâcumque Consuetudinem particularem, quia præsumuntur ipsi plenam notitiam habere Consuetudinum

Dioecesium suarum *Salm. Ibid.* Nota autem, quod prædicta doctrina procedit de Consuetudine jam præscriptâ, non autem de inceptâ. *Salm. n. 54. cum Masc. Gloss. etc. contra Suar.*

Quæritur. 2. An positâ clâusulâ revocatoriâ cujusque Consuetudinis, intelligatur revocata etiam Consuetudo immemorabilis? Nega, nisi exprimatur; quia, quando Superior vult etiam illam revocare, id exprimit. *Salm. ibid. n. 55. cum Abb. Suar. Bon. Pal. et Garcia*, qui affert plures Declarationes S. C.

Potest autem reliqua Consuetudo abrogari per aliam contrariam, quæ repetitis actibus modo, ut supra, præscribatur. Vide *Salm. d. c. 6. n. 56. et 57.*

DISSERTATIO

Super Proposit. 29. damnatam ab Alexand. VIII. quæ dicebat: *Futilis, et toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Œcumenicum auctoritate, atque in Fidei quæstionibus decernendis infallibilitate.*

110 Hæc celeberrima quæstio, et hoc tempore tam fortiter agitata; sicut ad eam pertraetandam integro libello (qui tamen lucem non vidit) aliquando me duxit; ita, nunc me urget, ut in eâ aliquantulum immerer. Hinc parcat mihi Lector, si a meo instituto nimis recedere videar. Duo hîc valdè magni ponderis enucleanda occurrunt: Primum, an Auctoritas Summi Pontificis extra Concilium in rebus Fidei et Morum decernendis sit infallibilis? Alterum, an Auctoritas Papæ sit supra OEcumenicum Concilium.

§. I. De infallibilitate Papæ.

Circa hanc Pontificis infallibilitatem plures adsunt opiniones. *Prima* est Lutheri et Calvinii, qui hæreticè docent, Papam loquentem etiam ut Doctorem universalem, etiamque unâ cum Concilio, esse fallibilem. *Secunda* sententia omnino opposita est Alberti Pighii sentientis Papam non posse errare etiam privatè lo-

quendo. *Tertia* est nonnullorum dicentium Papam esse fallibilem extra Concilium docentem. Circa quod pro rei majori elucidatione præsciendum, hanc sententiam amplexatum fuisse Clerum Gallicanum ann. 1682. cum illas quatuor celebres Propositiones emanavit; Quarum, omissis aliis ad præsentem materiam non pertinentibus, secunda assertit: *Sic inesse Apostolicæ Sedi rerum spiritualium Potestatem, ut simul valeant Synodi Constantiensis Decreta de Auctoritate Conciliorum: Nec probari ab Ecclesia Gallicana, qui eorum Decretorum ad solum schismatis tempus Concilii dicta detorqueant.* Quarta autem. *In Fidei quoque quæstionibus præcipuas Summi Pontificis esse partes, ejus Decreta ad omnes Ecclesias pertinere; Nec tamen irreformabile esse Judicium, nisi Ecclesiæ consensus accesserit.* Et In eodem Gallicanæ Facultatis Decreto demandatum fuit, ut nullus Lauream Doctoratûs reciperet, nisi has Propositiones publicè priùs propugnasset, et exindè ad eas sustinendas juramento se adstringeret. Postmodum Alexander VIII. per Bullam quæ incipit: *Inter multiplices*, anno 1690. præfatum Facultatis Parisiensis Decretum irritum declaravit, nullamque de eo rationem habendam esse præcepit. Sed Ludovicus Maimburgus (cui postea se adjunxit alter, Ludovicus Dupinus), dimisso habitu Societatis Jesu, imò ab illa meritò expulsus, ad eas tuendas se obtulit, sicut audacter fecit, donec inopinatâ morte dignam suæ audaciæ a Deo mercedem recepit. Verumtamen circa annum 1693. iidem Episcopi, qui ad eas quatuor Propositiones emanandas conspiravere in Consessu habito anno 1682., postea per Epistolam ad Innoc. XII. missam ab omnibus illis se retractarunt. Idemque Christianissimus Rex Ludovic. XIV. Edictum publicè priùs editum pro observatione antecedentis Parisiensis Decreti, alio publico Edicto revocans, aliam retractionis Epistolam ad Pontificem transmisit. Vide de hoc *Graveson. t. 8. p. 1. fol. 191. Roncaglia in Animadvers. ad Nat. Alexand. §. xi. sup. Conc. Constant. et Milante loco infra citando.* Hactenus de tertia sententia.

Quarta verò communis sententia, cui nos subscribimus, est, quod, licet Romanus Pontifex quatenus particularis persona, sive privatus Doctor possit errare (sicut etiam est fallibilis in quæstionibus meri facti, quæ ex hominum testimoniis præcipuè pendent); cum tamen Papa loquitur tamquam Doctor universalis definiens ex Cathedra, nempe ex Potestate supremâ, traditâ Petro docendi Ecclesiam, tunc dicimus, Ipsum in controversiis Fidei et Morum decernendis omnino infallibilem esse. Hanc sententiam tuentur D. Thom. 2. 2. q. I. art. 10. Turrecrem. Sotus, Cajet. Alex. de Ales, S. Bonavent. B. August. Triumph. Nic. de Lyra, S. Franc. Sal Spondan. Thomass. Ludovic. Bail, Duvallius, aliique innumeri citati a Milante Episcopo Stabiensi in suis doctis Exerc. 18. sup. Proposit. 19. Alexand. VIII., et communiter reliqui Theologi omnes, ut testantur Cardin. Gotti de Ver. Eccles. Jesu Christ. tom. 1. c. xi. §. 1. Milante l. c. et Troila in sua Theolog. Dogm. tr. 6. de Pontif. d. 1. §. 2. n. 14. Adsunt aliqui inter hos, qui dicunt Papam esse quidem infallibilem, sed tum tantum, cum in quæstionibus definiendis maturè procedit, Sapientum iudicium audiendo: Sed rectiùs alii dicunt, hanc conditionem solùm de congruentia esse, non autem de necessitate: infallibilitatis enim promissionem necesse est, ut omnes, qui Pontificiam infallibilitatem fuentur, non Consiliariis, nec examini, sed soli Pontifici factam fuisse fateantur: Aliàs Hæretici semper objicere possent sufficiens examen non extitisse, sicut de facto Sectarii in Tridentinum opposuere. Ad providentiam autem Spiritûs Sancti pertinebit (ut recte ait Suar. 5. De Fide sect. 8.) quòd Pontifex non temerè, nec imprudenter umquam in tantis rebus agat, et decernat.

111 Nostra conclusio probatur I. ex Scripturis, et præcipuè ex illa Matth. 16. 8. *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalerunt adversus eam.* Natalis Alexander pro *Petra* explicat Ecclesiam; sed inepta interpretatio, quæ

inèptum redderet sensum, nimirum (ut ipse intelligit) *super hanc Ecclesiam ædificabo Ecclesiam meam*. Attamen ex ipso sensu patet, quod totus sermo dirigitur ad Petrum: communiter SS. Patres, ut Basilius, Cyprianus, Chrysostomus, Hilarius, Tertullianus, Epiphanius, et Origenes (apud Jos. Baron. contra Piccinin. Diss. 2. cap. 3.) dicunt, nomine *Petræ* intelligi Petrum; et signanter S. Basilius *l. 2. contra Eunom.* ait de Petro: *Quoniam fide præstabat, Ecclesiæ ædificationem in seipsum recepit*. Et S. Leo serm. 94. de Transfig. *Tantum in hac fidei sublimitate complacuit (Christo), ut Beatitudinis felicitate donatus, sacram inviolabilis petræ acciperet firmitatem, supra quam fundata Ecclesia portis inferi et mortis legibus prævaleret*. Item S. Cyprianus *l. de Unit. Eccles.* dicit: *Primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia, et Cathedra una monstretur*. Et alibi adversus Novatianos post verba: *Tu es Petrus, et super hanc Petram etc. Et pasce oves meas*, subdit: *Super illum unum ædificat Ecclesiam, et illi pascendas mandat oves suas*. Item S. Leo serm. 3. in *Annivers. Assumpt.* ita Christum loquentem Petro repræsentat: *Cum ego sim inviolabilis Petra . . . tamen tu quoque petra es, qui meâ virtute solidaris, ut quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia*. Et id magis patet ex Concilio Chalcedonensi Act. 3. apud Bellarm. Contr. tom. 1. pag. mihi 540. ubi dicitur: *Appellat Petrum Petram Ecclesiæ Catholicæ*. Hinc addit Bellarm. « (Catholici docent hac metaphorâ significari, » Petro esse commissum Regimen totius Ecclesiæ, et » præcipuè circa Fidem; Petræ enim fundamentalis » hoc est proprium, totum ædificium regere, et sustentare) ». Accedit S. Cyrillus Alexand. dicens: *Secundum hanc promissionem Ecclesia Apostolica Petri ab omni seductione manet immaculata*. Si itaque huiusmodi ædificium est Ecclesia, adversus quam inferi prævalere non possunt; ut illa non possit ruere, necesse est, basem ejus et fundamentum neque destrui posse, ne, destructo fundamento, tota domus corruat,

Ideo Origenes in hoc loco dicit : *Si prævalerent inferi adversus Petrum , in quo Ecclesia fundata est , contra Ecclesiam etiam prævalerent.* Probatur quoque ex Luca 22. 32. *Ego autem rogavi pro te , ut non deficiat fides tua.* Ex quo pariter textu affirmat Maldonatus Auctores collegisse Pontifices esse perpetuò infallibiles.

¹¹² Probatur II. Ex Conciliis Œcumenicis , et ex Concilio Chalcedonensi , ubi (ut refert D. Th. in Opusc. contra errores Græc.) habetur : *Omnia ab eo , scil. Papa , definita teneantur tamquam a Vicario Apostolici Throni.* In ejusdem Synodi Act. cum legeretur Epistola D. Leonis , dictum fuit anathema iis qui ita non crederent. Deinde ibidem Act. 3. Patres Concilii Pontificis doctrinam ut Beati Petri amplexi sunt , et universa Concilii Dogmata petierunt Sedis Apostolicæ Auctoritate firmari. II. Ex Concilio Lugdunensi Œcumenico 2. habetur : *Ipsa quoque Sancta Romana Ecclesia Summum Principatum sùper universam Ecclesiam obtinet , quem se ab ipso Domino in B. Petro , cujus Romanus Pontifex est Successor , cum Potestatis plenitudine recepisse recognoscit ; Sic , quæ de Fide subortæ fuerint quæstiones , suo debent judicio definiri.* III. Ex Concilio Florentino , ubi in sess. ult. sic legitur : *Definimus Romanum Pontificem in universum Orbem habere Primatum , et Successorem esse Petri , totiusque Ecclesiæ Caput , et Christianorum Patrem , ac Doctorem existere ; et ipsi in B. Petro regendi Ecclesiam a D. N. Jesu Christo plenam potestatem traditam esse , quemadmodum etiam in gestis Œcumenicorum Conciliorum , et in Sacris Canonibus continetur.* Si ergo certum est , Papam esse totius Ecclesiæ Doctorem , certum quoque tenendum , ipsum debere esse infallibilem , ne Ecclesia a suo Magistro aliquando decipi possit Accedit Concilium Viennense XV, Generale sub Clem. V. ubi sic sancitum fuit : *Dubia Fidei declarare , ad Sedem dumtaxat Apostolicam pertinere.*

¹¹³ Probatur III. ex SS. Patribus ; S. Irenæus l. 3. c. 3. scribit : (Omnes a Romana Ecclesia necesse est , ut pendeant tamquam a Fonte , et capite.) S. Athanasius

in Epist. ad Fel. Pap. dicit : (Romanam Ecclesiam semper conservare veram de Deo sententiam). Et in eadem Epistola , ad Pontificem S. Doctor suum sermonem dirigens , sic eum alloquitur : (Tu profanarum Hæresum , atque imperitorum , omniumque infestantium Depositor , Princeps , et Doctor , Caputque omnium Orthodoxæ Doctrinæ , et immaculatæ Fidei existis). Theodoretus Episc. Asianus in Epist. ad Leonem Papam inquit (Ego Apostolicæ vestræ Sedis expecto sententiam , et supplico et obsecro V. S. ut mihi opem ferat justum vestrum et rectum appellanti iudicium). S. Cyprianus Epist. 8. l. 1. scribit : (Deus unus est , Christus unus est , et una Ecclesia , et Cathedra una super Petrum Domini voce fundata. Aliud constitui Sacerdotium novum , fieri præter unum Sacerdotium non potest. Quisquis alibi collegerit , spargit). Et idem Cyprian. in lib. de Unitat. Eccles. (Qui Cathedram Petri , super quam fundata est Ecclesia , deserit , in Ecclesia se esse non confidat). S. Hieron. in Ep. ad Damasum Papam scribit : (Cum successore Piscatoris loquor . . . super illam Petram , scilicet Cathedram Petri , ædificatam Ecclesiam scio , quicumque extra hanc domum agnum comederit , profanus est ; Si quis in Arca Noë non fuerit , peribit regnante diluvio . . . Quicumque tecum non colligit , spargit , hoc est , qui Christi non est , Antichristi est). S. Basilius Ep. 52. ad Athan. scribit , (Romanum Pontificem compellendum esse , ut quid credendum sit , si per Concilium definiri non donetur , ipse determinaret). S. Aug. l. 1. contra Julianum c. 5. (Per Papæ Rescriptum causa Pelagianorum finita est.). S. Thomas quodlib. 10. art. 6. Magis standum est sententiæ Papæ , ad quem pertinet determinare de Fide , quàm quorumlibet sapientum). Et 2. 2. q. 11. art. 2. ad 5. : (Postquam essent aliqua Ecclesiæ auctoritate determinata , hæreticus esset , si quis repugnaret ; quæ quidem auctoritas principaliter residet in Summo Pontifice). S. Bon. in summa Theol. q. 1. ar. 3. D. 3. (Papa non potest errare , suppositis duobus : Primum

quod determinet quatenus Papa; Alterum, ut intendat facere Dogma de Fide).

114 Probatur IV. ex ipsa Schola Gallicana, falsò enim nobis objicit Hottingerus hæreticus, dicens: Gallia universa a nobis dissentit. Qandoquidem asserit Milante Exercit. 19. dict. Prop. 29. Alexand. VIII, paucos esse Gallos, qui Romani Pontificis infallibilitatem contendunt, respectu ad Gallos Nobiliores, qui illam propugnant, præsertim Petrus Matthæi in Sum. const. Spondanus ann. 1415. n. 16. Disserens in Decr. Const. Bosvinus tom. 4. de Concordia. Idem aliquando docuit Gerson de Pot. Eccl. c. 10. dicens: (Tandem ex his dicere possumus, quod plenitudo potestatis est a Christo collata Petro, sicut Vicario suo, et suis Successoribus). Ita scripsit hic Doctor in præfato loco. Cæterum nulli dubitandum, quod Gerson, ut ait P. Victoria in suo Tract. de Auctoritate Papæ et Concilii tr. 5. *per omnia fuit infestissimus Auctoritati Summorum Pontificum, et multos alios infecit suo veneno; parum enim differt a Schismate ejus sententiâ de Auctoritate Papæ.* Idem statuere conati sunt Episc. Gallicani antiqui ann. 1626. art. 137. et in Concil. Generali Lugd. 2. (ubi præ cæteris numerabantur Episcopi Galli, qui Græcorum confessionem acceperunt: scilicet, quod Sancta Romana Ecclesia plenum Principatum obtineret super Universalem Ecclesiam, etc. ut infra referetur.). Et quamvis Universitas Sorbonica (ortum agnoscens a Roberto Sorbon ex anno 1253. Confessario S. Ludovici, erectaque a Carolo Rege ann. 1290. in Universitatem) contrariæ fuerit sententiæ, hoc tamen accidit tantum ex tempore Concilii Constantiensis operâ Gersonis, et Almaini, qui in eadem Universitate adscripti ad comprimendum trium Pontificum Schisma, ad Concilium, tamquam ad Judicem Superiorem, et in hujusmodi casu necessarium, causam deferendam existimarunt. Novissimi verò Sorbonici non attendentes, quod ipsorum Majores de Papa dubio sint locuti, eorum innixi auctoritati, dixerunt Judicium Romani Pontificis non esse infallibile, nisi

Ecclesiæ , sive Generalis Concilii consensus accedat. Cæterum ante Concilium Constantiense et Basileense advertit Raynaldus scriptor Gallus in Opusc. de Rom. Pont. omnes Theologos anteriores unanimiter docuisse, definitiones Pontificias , etiam extra Concilia, rem facere de Fide. Imò habetur apud Nauclerum p. 4. lib. 8. c. 6. quod Facultas Parisiensis anno 1320. damnavit tamquam hæreticos articulos Marsilii Paduani dicentis: Romanum Pontificem esse fallibilem. Et anno 1534. (ut apud eundem Nauclerum) damnavit eundem errorem contra Joannem Morandum. Item Duvallius Doctor Gallus , qui scripsit circa ann. 1712. de Sup. Pont. p. 1. q. 7. refert, consuetudinem fuisse Facultatis Parisiensis , ut ab ea Laureati protestationem, numquam Ecclesiæ Romanæ contradicendi, præmitterent. Idem Author refert, ipsam Facultatem damnasse ut hæreticum Marcum Antonium de Dominis, quia docebat Pontificis auctoritatem esse fallibilem. Ideo præfatus Duvallius , quamvis ejusdem Sorbonæ Doctor , loco citato non dubitavit sic scribere : *Opinio, quæ Romæ tenetur, vacat omnitemeritate, cum totus Orbis, exceptis pauculis Doctoribus, eam amplectatur, et præterea rationibus validissimis tum ex Scriptura, Conciliis, et Patribus, tum ex principiis Theologiæ petitis confirmetur.* Et p. 4. q. 7. dicit : *Nemo nunc est in Ecclesia, qui ita pro certo sentiat præter Vigorium et Richerium, quorum si vera esset sententia, totus fere Orbis Christianus, qui contrarium sentit, in Fide turpiter erraret.* Propterea addit, quod *Opinio de prælatione Conciliorum Auctoritati Romani Pontificis, a temeritate inobedientiæ vix potest excusari; fovet enim ut plurimum inobedientiam et dissidia multa; magnosque tumultus semper in Ecclesia excitavit.* Hinc videre est apud Troila tr. 6. de Sum. Pont. ar. 6. ex n. 54. et ap. Milante in Exercit. Dogm. 19. super Prop. 29. Alexand. VIII. quot Concilia Provincialia Gallicana plauserint Pontificis infallibilitati. Synodus ipsa Parisiensis an. 1626. in ar. 137. ubi Tit. Monita Cleri Gallicani ad Dominos Archiepiscopos Regni, ecce quid

sensit : (Hortamur igitur Episcopos omnes , ut Sanctam Apostolicam Romanamque Ecclesiam , utpote ex Dei sponsione infallibili Ecclesiarum Matrem...) Et infra loquens de ipso Romano Pontifice : (Is enim Successor est Petri , super quem Christus Jesus Ecclesiam fundavit , quando illa claves Regni Cœlorum , et donum infallibilitatis in causis Fidei reliquit..... (Valde autem notandum id quod Episcopi Galliarum (ut refert Milant. l. c.) in obsequium Bullæ , quam Innoc. X. emanavit in confixione Jansenianarum Thesium , ad ipsum scripserunt ; et inter cœtera verba hæc ; (Hujus doctrinæ lucem pristino decori restituit prolatum a S. V. postulantibus Galliarum Episcopis , Decretum) quo in negotio illud observatione dignum accedit , ut quemadmodum Innoc. I. Pelagianam Hæresim damnavit olim , sic Hæresim ex adverso Pelagianæ oppositam Innoc. X. auctoritate suâ proscripserit. Enimvero vetustæ illius ætatis Ecclesia , Cathedræ Petri auctoritate fulta , quæ in Decretali Epistola Innocentii elucebat , Pelagianæ Hæresis damnationi absque cunctatione subscripsit. Perspectum enim habebat , non solum ex Christi D. pollicitatione Petro factâ , sed etiam ex actis priorum Pontificum , et ex anathemate adversus Appollinariam , et Macedonium nondum ab ulla Synodo Œcumenica damnatos , a Damaso paulò ante jacto , judicicia pro sancienda regula a Pontificibus lata , *Divinè æquè , ac summè per universam Ecclesiam auctoritate niti ; cui Christiani omnes ex officio ipsius quoque mentis obsequium præstare teneantur etc.* Deinde præfati Episcopi Bullam venerantes eam promulgari permiserunt , sicque ad Innocentium rescripserunt : (Beatissime Pater , Optata pervenit ad nos Constitutio illa , qua V. Sanctitatis auctoritate quid sentiendum sit de controversis quinque Propositionibus excerptis e Cornelii Jansenii Yprensensis Episcopi Libris perspicuè determinitur.....) Quo in negotio illud observatione dignum accedit , ut quemadmodum ad Episcoporum Africæ relationem Innoc. I. Pelagianam Hæresim damnavit olim , sic ad

Gallicanorum Episcoporum consultationem Hæresim ex adverso Pelagianæ oppositam Innoc. X. auctoritate suâ proscripserit. Enim verò vetustæ illius ætatis Ecclesia Catholica, solâ Cathedræ Petri auctoritate fulta, quæ in decretali Epistolâ Innocentii ad Africanos datâ elucebat; quamque dein Zosimi altera ad universos Orbis Episcopos Epistola subsecuta est, Pelagianæ hæresis damnationi absque cunctatione subscripsit: respectum enim habebat, non solùm ex Christi D. pollicitatione Petro factâ, sed etiam ex actis priorum Pontificum et anathematismis adversùs Apollinarium, et Macedonium, nondùm ab ullâ Synodo œcumenicâ damnatos, a Damaso paulò antea jactis, *judicia pro sancienda regulâ fidei a summis Pontificibus data, super Episcoporum consultatione (sivè suam in actis revelationis sententiam ponant, sivè omittant, prout illis collibuerit) divinâ æquè, ac summâ, per universam Ecclesiam auctoritate niti: cui Christiani omnes ex officio ipsius quoque mentis obsequium præstare teneantur etc.*

Probatur V. rationibus; Prima ratio est D. Th., qui 3. 115 p. q. 25. art. 1. docet pollicitationem infallibilitatis in rebus Fidei tantùm Successoribus Petri esse factam, et ideò dicit Ecclesiam non posse errare, quia Papa errare nequit: *Ecclesia universalis (verba D. Th.) non potest errare, quia ille qui in omnibus exauditus est pro suâ reverentiâ, dixit Petro: Ego oravi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua.* Secunda ratio est ejusdem S. Doctoris, qui alibi 2. 2. q. 1. ar. 10. ait, quod in Ecclesiâ non posset una Fides servari, nisi per ejus Caput Pontificem quæstiones Fidei definirentur. *Et ratio est, quia una Fides debet esse totius Ecclesiæ (secundùm illud 1. ad Cor. 1.), quod servari non posset, nisi quæstio Fidei determinaretur per eum, qui toti Ecclesiæ præest.* Ratio tertia est inveterata Ecclesiæ consuetudo. Hæc ratione pro nostrâ sententiâ tuendâ utitur eruditissimus Melchior Canus in suo perdocto Opusculo de Locis Theologicis l. 6. c. 7. ubi ait: (Si nullus itaque (sic Author arguit) legum Christi senior est interpret, quam perpetuus Ecclesiæ usus, Ecclesia verò in Fidei

sensit : (Hortamur igitur Episcopos omnes , ut Sanctam Apostolicam Romanamque Ecclesiam , utpote ex Dei sponse infallibili Ecclesiarum Matrem...) Et infra loquens de ipso Romano Pontifice : (Is enim Successor est Petri , super quem Christus Jesus Ecclesiam fundavit , quando illa claves Regni Cœlorum , et donum infallibilitatis in causis Fidei reliquit.....) (Valde autem notandum id quod Episcopi Galliarum (ut refert Milant. l. c.) in obsequium Bullæ , quam Innoc. X. emanavit in confixione Jansenianarum Thesium , ad ipsum scripserunt ; et inter cætera verba hæc ; (Hujus doctrinæ lucem pristino decori restituit prolatum a S. V. postulantis Galliarum Episcopis , Decretum) quo in negotio illud observatione dignum accedit , ut quemadmodum Innoc. I. Pelagianam Hæresim damnavit olim , sic Hæresim ex adverso Pelagianæ oppositam Innoc. X. auctoritate suâ proscripserit. Enimvero vetustæ illius ætatis Ecclesia , Cathedræ Petri auctoritate fulta , quæ in Decretali Epistola Innocentii elucebat , Pelagianæ Hæresis damnationi absque cunctatione subscripsit. Perspectum enim habebat , non solum , ex Christi D. pollicitatione Petro factâ , sed etiam ex actis priorum Pontificum , et ex anathemate adversus Appollinariam , et Macedonium nondum ab ulla Synodo Œcumenica damnatos , a Damaso paulò ante jacto , judicia pro sancienda regula a Pontificibus lata , *Divinæ æquæ , ac summæ per universam Ecclesiam auctoritate nihil ; cui Christiani omnes ex officio ipsius quoque mentis obsequium præstare teneantur etc.* Deinde præfati Episcopi Bullam venerantes eam promulgari permiserunt , sicque ad Innocentium rescripserunt : (Beatissime Pater , Optata pervenit ad nos Constitutio illa , qua V. Sanctitatis auctoritate quid sentiendum sit de controversis quinque Propositionibus excerptis e Cornelii Jansenii Yprensensis Episcopi Libris perspicuè determinatur.....) Quo in negotio illud observatione dignum accedit , ut quemadmodum ad Episcoporum Africae relationem Innoc. I. Pelagianam Hæresim damnavit olim , sic

Gallicanorum Episcoporum consultationem Hæresim ex adverso Pelagianæ oppositam Innoc. X. auctoritate suâ proscripserit. Enim verò vetustæ illius ætatis Ecclesia Catholica, solâ Cathedræ Petri auctoritate facta, quæ in decretali Epistolâ Innocentii ad Africanos datâ elucebat; quamque dein Zosimi altera ad universos Orbis Episcopos Epistola subsecuta est, Pelagianæ hæresis damnationi absque cunctatione subscripsit: prospectum enim habebat, non solum ex Christi D. pollicitatione Petro factâ, sed etiam ex actis priorum Pontificum et anathematismis adversus Apollinarium. et Macedonium, nondum ab ullâ Synodo occurrenti damnatos, a Damaso paulò antea jactis, *judicia pro sancienda regulâ fidei a summis Pontificibus data, super Episcoporum consultatione (sive suam in actis relationis sententiam ponant, sive omittant, prout illi collibuerit) divinâ æquè, ac summâ. per universam Ecclesiam auctoritate niti: cui Christiani omnes ex officio ipsius quoque mentis obsequium præstare tenentur etc.*

Probatur V. rationibus; Prima ratio est D. Th. qui 3. 2. p. q. 25. art. 1. docet pollicitationem infallibilitatis in rebus Fidei tantum Successoribus Petri exactam. et ideò dicit Ecclesiam non posse errare, quia Papa errare nequit: *Ecclesia universalis (verba D. Th., non potest errare, quia ille qui in omnibus ex auctoritate est per se reverentia, dixit Petro: Ego oravi pro te, Petre. et non deficiat fides tua. Secunda ratio est ejusdem S. Doctoris, qui alibi 2. 2. q. 1. ar. 10. ait, quod in Ecclesiâ non posset una Fides servari, nisi per ejus Caput Pontificem quæstiones Fidei definirentur. Et ratio est, quia una Fides debet esse totius Ecclesiæ (secundum illud 1. ad Cor. 1.), quod servari non posset, nisi quæ sit, Fidei determinaretur per eum, qui toti Ecclesiæ præsit. Ratio tertia est inveterata Ecclesiæ consuetudo. Hæc ratione pro nostrâ sententiâ tenendâ utitur eruditissimus Melchior Canus in suo perdocto Opusculo de Locis Theologicis l. 6. c. 7. ubi ait: (Si nullus itaque (sic Author arguit) legum Christi senior est interpres quam perpetuus Ecclesiæ usus, Ecclesia verò in Fide*

sensit : (Hortamur igitur Episcopos omnes , ut Sanctam Apostolicam Romanamque Ecclesiam , utpote ex Dei sponseione infallibili Ecclesiarum Matrem...) Et infra loquens de ipso Romano Pontifice : (Is enim Successor est Petri , super quem Christus Jesus Ecclesiam fundavit , quando illa claves Regni Cœlorum , et donum infallibilitatis in causis Fidei reliquit..... (Valde autem notandum id quod Episcopi Galliarum (ut refert Milant. l. c.) in obsequium Bullæ , quam Innoc. X. emanavit in confixione Jansenianarum Thesium , ad ipsum scripserunt ; et inter cætera verba hæc ; (Hujus doctrinæ lucem pristino decori restituit prolatum a S. V. postulantiibus Galliarum Episcopis , Decretum) quo in negotio illud observatione dignum accedit , ut quemadmodum Innoc. I. Pelagianam Hæresim damnavit , olim , sic Hæresim ex adverso Pelagianæ oppositam Innoc. X. auctoritate suâ proscripserit. Enimvero vetustæ illius ætatis Ecclesia , Cathedræ Petri auctoritate fulta , quæ in Decretali Epistola Innocentii elucebat , Pelagianæ Hæresis damnationi absque cunctatione subscripsit. Perspectum enim habebat , non solum ex Christi D. pollicitatione Petro factâ , sed etiam ex actis priorum Pontificum , et ex anathemate adversus Appollinariam , et Macedonium nondum ab ulla Synodo Œcumenica damnatos , a Damaso paulò ante jacto , judicia pro sancienda regula a Pontificibus lata , *Divinâ æquè , ac summâ per universam Ecclesiam auctoritate nili ; cui Christiani omnes ex officio ipsius quoque mentis obsequium præstare teneantur etc.* Deinde præfati Episcopi Bullam venerantes eam promulgari permiserunt , sicque ad Innocentium rescripserunt : (Beatissime Pater , Optata pervenit ad nos Constitutio illa , qua V. Sanctitatis auctoritate quid sentiendum sit de controversis quinque Propositionibus excerptis e Cornelii Jansenii Yprensis Episcopi Libris perspicuè deternitur.....) Quo in negotio illud observatione dignum accedit , ut quemadmodum ad Episcoporum Africæ relationem Innoc. I. Pelagianam Hæresim damnavit olim , sic ad

Gallicanorum Episcoporum consultationem Hæresim ex adverso Pelagianæ oppositam Innoc. X. auctoritate suâ proscripserit. Enim verò vetustæ illius ætatis Ecclesia Catholica, solâ Cathedræ Petri auctoritate fulta, quæ in decretali Epistolâ Innocentii ad Africanos datâ elucebat; quamque dein Zosimi altera ad universos Orbis Episcopos Epistola subsecuta est, Pelagianæ hæresis damnationi absque cunctatione subscripsit: prospectum enim habebat, non solum ex Christi D. pollicitatione Petro factâ, sed etiam ex actis priorum Pontificum et anathematismis adversus Apollinarium, et Macedonium, nondum ab ullâ Synodo œcumenicâ damnatos, a Damaso paulò antea jactis, *judicia pro sancienda regulâ fidei a summis Pontificibus data, super Episcoporum consultatione (sivè suam in actis relationis sententiam ponant, sivè omittant, prout illis collibuerit) divinâ æquè, ac summâ, per universam Ecclesiam auctoritate niti: cui Christiani omnes ex officio ipsius quoque mentis obsequium præstare teneantur etc.*

Probatur V. rationibus; Prima ratio est D. Th., qui 3. 115 p. q. 25. art. 1. docet pollicitationem infallibilitatis in rebus Fidei tantum Successoribus Petri esse factam, et ideò dicit Ecclesiam non posse errare, quia Papa errare nequit: *Ecclesia universalis (verba D. Th.) non potest errare, quia ille qui in omnibus exauditus est pro suâ reverentiâ, dixit Petro: Ego oravi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua.* Secunda ratio est ejusdem S. Doctoris, qui alibi 2. 2. q. 1. ar. 10. ait, quod in Ecclesiâ non posset una Fides servari, nisi per ejus Caput Pontificem quæstiones Fidei definirentur. *Et ratio est, quia una Fides debet esse totius Ecclesiæ (secundum illud 1. ad Cor. 1.) quod servari non posset, nisi quæstio Fidei determinaretur per eum, qui toti Ecclesiæ præest.* Ratio tertia est inveterata Ecclesiæ consuetudo. Hæc ratione pro nostrâ sententiâ tuendâ utitur eruditissimus Melchior Canus in suo perdocto Opusculo de Locis Theologicis l. 6. c. 7. ubi ait: (Si nullus itaque (sic Author arguit) legum Christi serior est interpres, quàm perpetuus Ecclesiæ usus, Ecclesia verò in Fidei

rebus, non ad Antiochenum, Alexandrinum, Hierosolymitanum, sed Romanum Pontificem omni tempore recurrerit, ejusque judicia uti irrefragabilia semper tenuerit: cur dubitabimus illum Petro in hac prærogativâ dare successorem? Hoc ipso rerum testimonio roboratur: nam Christi de Petro, et Successoribus vaticinia in Romanâ Ecclesiâ videntur impleta. Cum cæteræ Apostolorum Ecclesiæ, vel ab Infidelibus occupatæ, vel ab Hæreticis affectæ aliquandò fuerint: hæc una tot inter Hostes nec Infidelibus, nec Hæreticis valuit expugnari. Hinc quæri solet, an Hæreticum sit asserere, posse quandoquæ Romanam Sedem, quemadmodum et cæteras, a Christi fide deficere? Ei faciant satis Hieronymus perjurum dicens, qui romanæ Sedis Fidem non fuerit secutus; Cyprianus dicens: Qui Cathedram Petri, suprâ quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesiâ esse non confidat; Synodus Constantiensis hæreticum judicans, qui de Fidei Articulis aliter sentit, quàm S. Rom. Ecclesia docet; Illud postremò addam, cum ex Traditionibus Apostolorum ad evincendam Hæresim argumentum certum trahatur; constet autem, Romanos Episcopos Petro in Fidei Magisterio successisse, ab Apostolis esse traditum, cur non audebimus assertionem adversam tamquam hæreticam condemnare? Sed nolumus Ecclesiæ judicium antevertere: Illud assero, et fidenter quidem assero, pestem eos Ecclesiæ et perniciem afferre, qui negant Romanum Pontificem Petro in Fidei Doctrinæque auctoritate succedere, aut certè astruunt Summum, Ecclesiæ Pastorem, quicumque ille sit, errare in Fidei judicio posse. Utrumque scilicet Hæretici faciunt: Qui verò illis in utroque repugnant, hi in Ecclesiâ Catholici habentur.) Hucusque Canus: Cui valdè favet id quod D. Cyprianus sedulò advertit in Ep. 3. l. 2, dicens: *Neque enim aliundè Hæreses obortæ sunt, quàm inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesiâ Sacerdos, et ad tempus Judex vice Christi cogitatur. Et ratio hujus gravis sententiæ Cypriani est,*

quia Romanæ Sedis Decretis illi, qui pertinaciter resisterunt, primùm (ut benè advertit cit. Episcopus Sabiensis) Schismatici facti sunt, deindè Hæretici.

Ex his omnibus tandem inferunt DD. prout Suar. l. 3. de Fidei defen. Bannez, et Bellarm. l. 4. de Pont. c. 2. nostram sententiam esse saltem Fidei proximam; et *contraria* (dicit Bellarm. l. c.) *videtur omninò erronea, et hæresi proxima.*

Postquam hæc scripsi, alia mihi occurrerunt multùm notatu digna pro Summi Pontificis infallibilitate, quæ præsertim adversùs relatam Gallicani Cleri Declarationem urgent. Dicitur in eà: *Nec tamen irreformabile esse iudicium (nempè Pontificis) nisi Ecclesiæ consensus accesserit.* Nunc quærimus, quomodò huiusmodi consensus accedere debeat? Alii dicunt, tum Pontificias Definitiones evadere irreformabiles, cum omnium Fidelium consensus accedit. Alii, cum saltem accedit consensus omnium Episcoporum. Alii putant, unius tantùm Provinciæ consensum satis esse. Alii demùm requirunt consensum majoris partis Episcoporum in Orbe Christiano degentium; hæc enim opinio conformior est consuetudini, quâ Œcumenicæ Synodi usæ sunt in dubiis Fidei discernendis. Hoc posito, quæritur, quid dicendum, si Pontificio decreto pars æqualis Episcoporum accedat? quid tunc de Pontificis iudicio sentiendum? et quid si minor accedat pars, ut seculo iv. accidit, cum sententiæ S. Melchiadis Papæ tantùm 18. Episcopi orthodoxi adhæserunt, sed contra alii 400. eam rejecerunt; prout refert Haunoldus *Introd. ad Jus. Canon. p. 162.* In simili casu quis litem dirimet? si unus supremus Iudex non agnoscatur, qui Fidei causas definiendi infallibilem potestatem habeat? Si autem consensus majoris partis Episcoporum sufficit, utique Papam esse infallibilem credere omnes tenemur, statim ac aliquid circa fidem, aut mores ipse definitivè decernit; non solùm etenim major pars, sed tota ferè Ecclesia, exceptâ Galliâ, id docet, et semper docuit. Aut igitur infallibilitatem Pontificis fateri oportet,

aut dicere quod Ecclesia Catholica tantum ad exiguum Gallorum numerum redacta sit.

Præterea certum est, quod si Gallicani Cleri admitteretur sententia, ita ut Pontificis iudicium esset fallibile, donec consensus Ecclesie accederet, modus Hæreticos de suis erroribus convincendi amplius non suppeteret, etiamsi Generalia Concilia adhiberentur: Hæretici enim iudicio Concilii, in quo ipsi non intersunt, numquam acquiescunt, eo quod deficiente interventu ipsorum, qui sanio rem Ecclesie partem constituere præsumunt, quodcumque Concilium irritum esse exclamant. Hinc mos ortum habuit, quod Heterodoxi, cum errores suos ad Romanam Sedem viderint denuntiari, aut ab eâ proscribi, ad damnationem evitandam statim appellare ad Œcumenicum Concilium consueverunt. Quapropter sapienter scripsit S. Cyprianus, cujus verba hinc iuvat repetere: *Non aliunde hæreses obortæ fuerunt, aut nata schismata, quàm indè, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus iudex vice Christi cogitatur; cui si secundum magisteria divina obtemperaret fraternitas universa, nemo Ecclesiam scinderet.* Proindè scribit P. Petitdierus Abbas Senonensis in præfat. ad *Tractat. de auctorit. et infallibilitat. S. Pontif.* quod si hæc S. Cypriani regula servata fuisset, facile Jansenianorum ora præclusa fuissent in tam longâ Bullæ *Unigenitus* disceptatione; at quia ipsi relatæ Gallicani Cleri declarationi sunt innixi, qua infallibilitas Pontificis, antequam Ecclesie accedat consensus, negatur, ideò usque adhuc de acceptatione Bullæ certant, et lis in Galliâ adhuc vivit, et viget.

Fautores Declarationis opponunt, quod Ecclesia est Corpus Christi mysticum, undè dicunt, quod sicut Corpus nequit subsistere sinè Capite, ita Caput nequit subsistere sinè Corpore. Sed huic facilè respondetur. Nulli dubium est, quod nec Corpus potest esse sinè Capite, nec Caput sinè Corpore; sed nihil obest hoc in casu nostro, ubi non de Corporis constitutione, sive integritate, sed tantum de Corporis Ecclesie re-

gimine agitur : constitutio quidem corporis importat, ut ipsum non sit sinè Capite , et Caput non sit sinè Corpore : Corporis autem Ecclesiæ regimen importat, ut sicut Corpus humanum a mente hominis gubernatur, sic Corpus Ecclesiæ gubernetur a Papâ tamquam ab ejus Capite. Officium igitur Capitis, idest Pontificis, est docere et regere Ecclesiam; officium Corporis, idest Ecclesiæ, est instrui, et obedire Pontifici.

Id quippè Concilium Florentinum disertè nos docuit, appellando Pontificem *Caput totius Ecclesiæ, omnium Christianorum Patrem, et Doctorem* : ac proinde subjungens, *Et ipsi regendi Ecclesiam plena potestas tradita est.* Idque sanè eruitur ex verbis Christi Domini, cum dixit Petro : *Tu es Petrus et super hanc Petrum œdificabo Ecclesiam meam.* Et aliàs : *Et tu aliquandò conversus confirma Fratres tuos.* Quod autem Dominus Petro dixit, profectò omnibus etiam ejus Successoribus dixit, namque, ut observat S. Augustinus, potestas Pastoris universalis non fuit Petro propter ipsum collatâ, sed propter Ecclesiam ab ipso regendam; et ideo potestas in Ecclesiam itâ Petro conferri debuit, ut ad omnes Pontifices successores pertransiret, et Ecclesia usque ad consummationem seculi permanens rectè regeretur, unitasque ejus usque ad finem conservaretur. Si decreta Pontificum non essent infallibilia, nisi consensus Ecclesiæ accederet, utique dicendum foret, quod non Ecclesia fundata sit super Petrum, sed quod Petrus fundatus sit super Ecclesiam. Et sic pariter dicendum, quod non Fratres confirmandi fuissent a Petro, sed Petrus confirmandus a fratribus.

Cœterùm Doctrinam nostram, quod decreta dogmatica Pontificis sint infallibilia, testatur Bellarminus (*Controv. l. 4. de Rom. Pontif.*) fuisse antiquam ferè omnium Catholicorum, Theologorum, et Patrum. Canus *de Loc. theol. l. 6. c. 5.* refert pro eâ testimonia Irenæi, Cypriani, Ambrosii, Cyrilli, Hieronymi, et Bernardi. Habetur præsertim inter alias auctoritas S. Th. 2. 2. q. 1. ar. 10. qui ut certam doctrinam hanc

tradit, dicens: *Ad illius (idest Pontificis) ergò auctoritatem pertinet finaliter determinare ea quæ sunt Fidei, ut ab omnibus inconcussâ Fide teneantur. Et hujus ratio est, quia una Fides debet esse totius Ecclesiæ; quod servari non posset, nisi quæstio Fidei determinetur per eum, qui toti Ecclesiæ præest. Eamdem rationem olim protulit Joannes de Parisiis Lib. de Potest. Regis, et Papæ c. 3. pro infallibilitate Pontificis, antequam in eam infestus esse inciperet; en ejus verba: *Dividetur Ecclesia; nisi per unius sententiam unitas servaretur: hic autem principatum ejusmodi habens est Petrus, Successorque ejus.**

Id etiam plurimi Pontifices expressè declaraverunt. Anacletus (*Epist. 1. de Oppress. Episc.*) sic scripsit: *Majores causæ ad Sedem Apostolicam referantur... super quam Christus universam construxit Ecclesiam, dicens ad B. Principem Apostolorum: Tu es Petrus, et super hanc petram etc.* Id confirmat idem Pontifex in *Ep. 3. de Patriarch.* (ut habetur in *Can. Sacrosanctâ, Dist. 22.*) ibique explicat, quid intelligatur nomine *Sedis Apostolicæ*, dicens: *Hæc sacrosancta Romana, et Apostolica Ecclesia ab ipso Domino obtinuit eminentiam potestatis super universas Ecclesias.* Idem expressiùs declaravit Nicolaus I. ut legitur in *Can. Omnes, Dist. 22.* ubi habetur: *Fidem quippè violat, qui adversus illam (scil. Ecclesiam Romanam) agit, quæ mater est fidei.* Ibiq; hæreticum dicendum esse præscribit, qui Romanæ Ecclesiæ privilegium negaret Petro concessum, nempè ut ei *terreni simul et cælestis imperii jura a Christo Domino commissa fuerint.* Hancque Nicolai sententiam confirmavit Synodus VIII. *Act. 1. 7.* adversus Photium, et Michaellem, qui hujusmodi privilegium Rom. Sedis infirmare conati fuerant.

Idem scripsit Innocentius III. *Epist. 209. ad Patriarch. Constantin. apud Balbut. l. 3.* ubi loquens de primatu Romanæ Ecclesiæ, et memorans de verbis illis, *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua;* sic deindè subdit: *Ex hoc innuens manifestè, quod Successores ejus a Fide Catholicâ nullo umquam tempore*

declarent, sed revocarent magis alios, per hoc sic ei alios confirmandi potestatem indulgens, ut aliis necessitatem imponeret obsequendi. Idem scripsit Gregorius VII. inquit: *Ecclesia Romana numquam erravit, nec pro catholico habendus est, qui huic Ecclesie non jungitur.* Idemque senserunt plures alii Pontifices, Evaristus, Alexander I., Sixtus I., Pius I., Victor, Zephyrinus, Marcellus, Eusebius, et alii quos refert Canus *Lib. 6. Cap. 4.*

Eandem sententiam de infallibilitate Pontificiarum definitionum, præter Concilia Chalcedonense, Lugdunense, et Florentinum n. 112. suprâ relata, confirmavit Synodus VIII. ubi loquendo de auctoritate Sedis Romanæ sic Patres fassi sunt: *In quâ est vera, et integra Christianæ Religionis soliditas; quare non consentientes Sedi Apostolicæ, eorum nomina inter sacra mysteria non sunt recitanda.* Idem habetur in Concilio Œcumenico Viënnensi (ut refertur in *Clem. unic. de Summ. Trinit.*) ubi dictum fuit: *Dubia Fidei declarare ad Sedem Apostolicam dumtaxat pertinet.* Alia plura clarissima testimonia referuntur a Cano *Lib. 6. Cap. 6.* quibus Romanæ Ecclesie comprobatur auctoritas.

Scribit P. Petitdierus loco suprâ relato *Cap. 14.* historiis satis compertum haberi, quod nullus vel ferè nullus Hæreticus Conciliorum iudicio umquam acquievit; contrà verò plures eorum iudicio Pontificis acquieverunt, cum ipse illis præsto occurrerit. De cætero primis Ecclesie seculis plures errorum contrà Fidem Satores, semper ac a Romanis Pontificibus damnati fuerunt, statim ut hæretici, nullo expectato Ecclesie consensu, ab omnibus habiti sunt. Sic accidit anno 150. cum Valentinus damnatus fuit ab Hygino: anno 215. Montanistæ a Zephyrino: anno 300. Jovianus a Siricio: anno 416. Pelagius ab Innocentio I. Undè ipsimet Gallie Episcopi in litteris ad Innoc. X. missis, postquam Pontifex ille Jansenianas Propositiones proscripsit, ita scripsêre: *Non solum ex Christi pollicitatione Petro factâ, sed ex actis priorum Pontificum, iudicia pro sancienda regulâ Fidei a Summis Pon-*

Constantio Imperatore fuit expulsus, ac in ejus locum ab Arianis suffectus fuit Felix II. Indeque Ariani in Conventu Firmiensi novam Fidei formulam prodiderunt, in quâ dolosè dixerunt Filium Patri similem in substantiâ. Huic Liberius tædio exilii victus imprudenter subscripsit: Ob quam rem ab exilio revocatus Romam devenit, sed a Romanis ob hujusmodi flagitium aversis rejectus fuit, et in ejus locum Felix advocatus; qui postmodum ob suam constantiam in abjiciendâ Arianorum formulâ damnatus capite plexus est. At Liberius, Felice defuncto, cum resipuisset, eandemque formulam damnasset, denuò Pontifex est acclamatus. Liberii itaque privatus lapsus, cum ipse non ex Cathedrâ docuerit, nostram non infirmat sententiam.

Objiciunt II. Vigilium Papam in Epist. ad Theodoram Imperatricem anathema dixisse iis, qui duas in Christo naturas confiterentur, quo videtur ipse Pontifex Hæresi Eutychetis adhæsisse. Sed hîc notandum, ut refert Baron. ann. 547. n. 40. quod hunc errorem Vigilius professus sit tempore, quo, expulso Imperatricis ope Silverio legitimo Pontifice, ipse Papa, potius Antipapa, fuit creatus. Sed postmodum, cum idem, mortuo Silverio, legitimè Sedem Pontificiam est adeptus, nullo modò errorem illum protulit unquam, aut simulavit.

Objiciunt III. in eundem Vigilium, quod appro-¹¹⁸basset tria Capitula, quæ postea damnavit Concilium Constantinopolitanum Generale, jam ab ipso Vigilio indè confirmatum. Sciendum hîc, quod Justinianus Imperator, operâ Theodori Cæsariensis, Edictum prodidit, in quo tria Capitula continebantur, scilicet damnatio memoriæ et scriptorum Theodori Mopsuestani, Ibasæ Episcopi Edessæ, et Theodoretæ Episcopi quibus errores Nestorii excusabantur. At in Chalcedonensi præfatorum Auctorum Conventu facta fuit, plures Episcopi Edictum revocaverunt. Deindè Constantinopolitanum Concilium convocato, juxtâ Cæsaris

sificibus lata super Episcoporum consultatione, divinè æquè ac summè per universam Ecclesiam auctoritate niti, cui Christiani omnes ex officio ipsius quoque mentis obsequium præstare teneantur. Definitionibus ergò Pontificis, priusquam Fidelium accedat consensus, ipsi obsequium ex officio præstare tenentur.

Ità igitur firmè tenuerunt omnes Antiqui; sed eadem, scribit Bellarminus loco suprà cit., est hodiè sententia cunctarum Nationum, solà Gallià exceptà. Eandemque ubique receptam esse scribit Benedictus XIV. in Epistolà datà ad Inquisitorem Generalem Hispaniarum die 13. Jul. 1748. ut refert *Billuart. 2. 2. t. 1. Dis. 4. a 5. Quamvis autem (ait P. Petitt. c. 15. §. 5.)* ob caliginem offusam ex dictis a Gersone, et Cardinali de Alliaco quædam Universitates Germaniæ et Poloniæ aliud senserint, postea tamen omnes in infallibilitatem Pontificiarum definitionum consenserunt; ita ut hodiè nulla Universitas, nullusque Theologus extra Galliam reperiatur, qui infallibilitatem Papæ, ejusque suprà Concilia auctoritatem non tueatur. Imò *Augustinus Triumphus* Academiæ Pariensis Doctor *Lib. de Potes. Ecclesiæ q. 10. a. 3.* non obstante Gersonis auctoritate, asserere non dubitavit, hæresim esse, Pontifici aliquid de Fide decernenti non adhærere.

116 Objiçiant Adversarii, plures Pontifices in Fidei judiciis errasse. Sed facili negotio nos ab hâc oppositione possemus expediri, generaliter respondendo cum Cano, et Bellarmino, quod ii Pontifices, qui errasse adducuntur, non ut universales Ecclesiæ Doctores, sed tantùm privatè locuti fuerint, ut ex Historiis patere demonstrant. Sed ne ex aliquibus gestis, quæ passim, et jactanter, sed nimis discerpta ab Adversariis adducuntur, quis fortè decipiatur, nobis ad singula libet respondere.

Objiçiant I. quod Liberius Papa Ariantæ Hæresi non dubitaverit subscribere. In hoc autem sciendum; quod cum Liberius primùm ad Mediolanensi Concilio subscribendum reluctaret, in exilium a

Constantio Imperatore fuit expulsus, ac in ejus locum ab Arianis suffectus fuit Felix II. Indeque Ariani in Conventu Firmiensi novam Fidei formulam prodiderunt, in quâ dolosè dixerunt Filium Patri similem in substantiâ. Huic Liberius tædio exilii victus imprudenter subscripsit: Ob quam rem ab exilio revocatus Romam devenit, sed a Romanis ob hujusmodi flagitium aversis rejectus fuit, et in ejus locum Felix advocatus; qui postmodum ob suam constantiam in abjiciendâ Arianorum formulâ damnatus capite plexus est. At Liberius, Felice defuncto, cum resipuisset, eandemque formulam damnasset, denuò Pontifex est acclamatus. Liberii itaque privatus lapsus, cum ipse non ex Cathedrâ docuerit, nostram non infirmat sententiam.

Objiciunt II. Vigilium Papam in Epist. ad Theodoram Imperatricem anathema dixisse iis, qui duas in Christo naturas confiterentur, quo videtur ipse Pontifex Hæresi Eutychetis adhæsisse. Sed hîc notandum, ut refert Baron. ann. 547. n. 40. quod hunc errorem Vigilius professus sit tempore, quo, expulso Imperatricis ope Silverio legitimo Pontifice, ipse Papa, potiùs Antipapa, fuit creatus. Sed postmodum, cum idem, mortuo Silverio, legitimè Sedem Pontificiam est adeptus, nullo modò errorem illum protulit umquam, aut simulavit.

Objiciunt III. in eundem Vigilium, quod appro-¹¹⁸basset tria Capitula, quæ postea damnavit Concilium Constantinopolitanum Generale, jam ab ipso Vigilio indè confirmatum. Sciendum hîc, quod Justinianus Imperator, operâ Theodori Cæsariensis, Edictum prodidit, in quo tria Capitula continebantur, scil. damnatio memoriæ et scriptorum Theodori Mopsuesteni, Ibæ Episcopi Edessæ, et Theodreti Episcopi Cypri, in quibus errores Nestorii excusabantur. At quia in Conc. Chalcedonensi præfatorum Auctorum laudabilis mentio facta fuit, plures Episcopi Edictum illud reprobârunt. Deindè Constantinopoli consensu Pontificis Concilio convocato, juxtâ Cæsaris Edictum,

tria illa Capitula fuerunt confirmata ; Et Vigilus ad suasionem Imperatoris Edicto clam subscripsit. Sed , ut hoc pro palatum fuit , magna in Ecclesiâ scissio orta est. Quâ de re Vigilus decrevit , ut effectus Edicti suspenderetur , et res ad Generale Concilium revocaretur. Deindè idem Vigilus in quodam suo Rescripto , *Constituto* Vigilii vocato , damnavit quidem scripta Theodoretî , et Ibaë , sed personas a censuris immunes reliquit. Verum est , non negamus , quod postea anno sequenti Imperator a Vigilio revocationem *Constituti* ; et Concilii Constant. confirmationem obtinuit ; sed ex hac revocatione quid aliud inferre possunt Adversarii , nisi ad summum id quod dicit S. Gregorius lib. 3. *Epist. 3. Non enim mutatio sententiæ , sed inconstantia sensûs in culpa est.* Si quis autem dixerit , quod Vigilus in suo *Constituto* in Fide erraverit , pariter dicere deberet , quod erraverit et Synodus Chalcedonensis , quæ idem declaravit ac Vigilus in suo *Constituto*. Cæterùm constat rem hanc non ad Fidem pertinuisse ; quod enim Theodoretus , et Iba non solùm malè , sed etiam malâ fide descripsissent , et ideò non tantùm scripta , sed etiam personæ fuissent damnandæ , meri facti res erat. Hinc ne dicantur Concilia inter se discrepasse , dicendum quod in Chalcedonensi fuit pertractatum de Personis , in Constantinopolitano autem de scriptis. Hinc S. Gregorius monuit : *Scire vos volo , quod in ea , (scilicet in Synodo Chalcedonensi) de personis tantùm , non autem de fide aliquid gestum est.*

¹¹⁹ Objiciunt IV. Maimburgus , et Jueninus , in VI. et VII. Synodo Honorium Papam ob Epistolas ad Sergium Monothelitarum Principem damnatum ut hæreticum fuisse ; in Actione enim 13. VI. Synodi sic legitur ; *Simulque anathematisare prævidimus et Honorium , qui fuerat Papa antiquæ Romæ , eo quod invenimus per scripta , quæ ab eo facta sunt ad Sergium , quod in omnibus ejus mentem secutus est , et impia dogmata confirmavit.* Ac proindè Concilium Romanum II. sic de eo declaravit. *Honorium judicatum fuisse post mortem a VI. Synodo , quia de hæresi fuit accusatus ,*

Hocque asseritur confirmatum a S. Leone Papâ in epistolâ ad Constantinum Imperatorem, in quâ legitur Leo inter Hæreticos enumerasse etiam Honorium.

Resp. I. Non desunt plures Scriptores, qui asserunt epistolas enuntiatas a Græcis fuisse suppositas, et Roncaglia in *Animad. cit. ad Nat.* dicit peritiores Criticos asserere, quod acta præfatæ Synodi ad nos adulterata pervenerint. Nec adulteratio hæc gratis asseritur, sed eam ut certam testatur S. Gregor. *l. 5. Epist. 14.* Et videtur clarè etiam probari ex eadem Synodo, in quâ alibi tantùm damnati leguntur ii, qui in epistolâ Agathonis Papæ ad Imperatorem nominati fuerunt, et in eâ epistolâ nulla mentio de Honorio facta fuit, imò fuit pronunciatum, Romanam Cæthedram numquàm defecisse, et numquàm deficere posse. Et hoc sanè creditur Agatho pronuntiasse ad omnem evellendam erroris suspicionem adversùs Honorium, cujus innocentia antea discussa, et enixè a S. Maximo propugnata fuerat, et patefacta iudicio Joannis Papæ antecessoris Agathonis. Pariter Acta VII. Synodi corrupta fuisse testatur Anastasius Bibliothecarius in *Præf. Hist. ad VI. Synodum.* Ad Concilium autem Romanum respondetur, id Patres Concilii asseruisse ducti ex falsis corruptisque Actis prædictæ VI. Synodi, ut suprâ ostensum est. Pariter epistolam S. Leonis suppositam fuisse a Græcis latè multisque validis argumentis probat Baronius ad annum Christi 683. *n. 19. et sequenti.*

Sed adhuc admissis pro veris tum Actis præfatarum Synodorum, tum epistolâ Leonis: Resp. II. quod epistolæ Honorii benè possint explicari in sensu Catholico, ut tenent *Frassen et Tournely*, ac id affirmant viri dignissimi, ut S. Maximus, qui in disputatione contra Pyrrhum eodem tempore Honorii eum defendit, et de Monothelitarum erroribus indemnem fecit. Idem scripsit Anastasius Honorii Secretarius. Idem Joannes IV. in Apologiâ pro Honorio ad Constantinum Imperatorem, ubi asseruit, quod Pyrrhus festinabat quidem ad sensum suum Honorium attra-

herè , sed Honorius a falso dogmate prorsùs fuit alienus. Honorius enim duas in Christo voluntates , et operationes fassus est , sed prudenti consilio nomina prohibuit unius vel duarum voluntatum , quæ tunc erant inaudita ; tunc enim temporis , cum Monothelitarum error exurgeret , et Cyrus Alexandrinus unam in Christo operationem , Sôphronius autem Hierosolymitanus duas prædicaret , Honorius ad sedandum imminens schisma in suâ primâ epistolâ scripsit , abstinendum tam a voce unius operationis , ne videretur cum Eutychianis una in Christo natura agnosci ; quàm a voce duarum operationum , ne cum Nestorio duas personas supponi appareret. Et hoc patet ex epistola II. ipsius Honorii , ubi sic habetur : *Referentes ergo , sicut diximus , scandalum novellæ adinventio- nis , nos non oportet unam vel duas operationes prædicare , sed pro una , quam quidam dicunt , operatione ; nos autem operatorem Christum Dominum in utriusque naturis veridicè confiteri.* Ita apud Frassen t. 7. tr. 1. Diss. 2. a. 1. sect. 2. q. 3. Nec obstat illud quod Honorius etiam scripsit : *Unam tantùm voluntatem fate- mur Domini nostri Jesu Christi.* Nam ibi tantùm de Humanâ Naturâ Christi locutus est , cum dixerit in Homine Christo non adfuisse duas pugnantes volunta- tes , alteram carnis , alteram spiritûs , sed unam spi- ritûs tantùm ; in Christo enim caro non concupiscebat adversùs spiritum : *Quia profectò (en ejus verba) a Di- vinitate assumpta est nostra Natura , non culpa.... Nam lex alia in membris , aut voluntas diversa non fuit vel contraria , aut super legem natus est humanæ conditionis.* Hinc prædictus Joannes scripsit : *Secundùm hunc igitur modum dictus Decessor noster scripsisse dignos- citur , quia in Salvatore nostro duæ voluntates contrariæ in membris ipsius penitùs non consistunt , quoniam nihil vitii traxit ex prævaricatione primi hominis.* Ità apud Nat. l. c. qui non dubitavit id confirmare dicens , quod Honorius in suis Epistolis locutus est mente Catholicâ , siquidem absolutè duas voluntates Christi non negavit , sed voluntate pugnantes.

Resp. III. Dato etiam, quod Honorius verè errasset, ait *Natalis*, dicendum a Fidei tramite illum non deviasse, sed non virtute quâ debuit Monothelitis repugnasse. Et quamvis *Natalis* credat, VI. Synodum verè Honorium damnasse, dicit tamen non damnasse ut hæreticum sententiâ et pertinaciâ, sed ut Fautorem Hæreticorum ob patrociniû ipsi impensum; pro cuius probatione affert epistolam Leonis II. ad Constantinum Pogonatum pro confirmatione Synodi, ubi Leo scripsit: *Anathematizamus Theodorum Cyrum, Sergium, Pyrrum, necnon et Honorium, qui profana prodicione immaculatam (Ecclesiam) maculari permisit.* Et quamvis in Canone VI. Synodi asseratur *Honorius mentem Sergii in omnibus secutus, et impia dogmata confirmasse*; hoc intelligendum, ait *Natalis* non consentiendò, sed connivendo, seu silentium indicendo: Hæreticos enim dicit in eadem impietatem tendisse, sed ipsos pravi dogmatis assertionem, Honorium Catholici dogmatis dissimulationem. Hinc infert, quod licet Honorius hæreticus non fuerit, meritò tamen damnatus fuerit ob negligentiam in damnandâ Monothelitarum hæresi: Sic etiam sentit Auctor anònymus in *lib. cui titulus: Gallia vindicata Diss. 3. 5. n. 9.* respondens Ludovico Maimburgo: *Quis nescit epistolas Honorii privatas fuisse, non dogmaticas, in quibus nihil Honorius definivit, sed tantum suam privatam sententiam aperuit?* Concedit enim, errare posse Pontifices ut homines, scriptis privatis respondendo, non autem ut Magistros Ecclesiæ, Fideles docendo: *Cum hoc privilegium (addit) infallibilitatis in publicum Ecclesiæ bonum vergat, nolit Deus illud personæ, sed officio annecti: Et tunc solum præsto esse cum Pontificali Officio fungeretur.*

Objiciunt V. Quod S. Cyprianus fortiter restiterit Decreto Stephani Papæ, et ad futurum Concilium appellaverit. Sed respondetur I. quod S. Martyr numquam hoc Dogma putaverit spectare ad Fidem, sed tantum ad Disciplinam, dum ipsemet scripsit ad Jubajanum Epist. 73. in hac controversiâ quemlibet Episcopum

se gerere posse juxtà suum arbitrium. Stephanus enim numquàm declaravit hoc esse de Fide, sed tantùm ad ipsum Cyprianum scripsit : *Si quis a quòcumque Hæresi venerit ad nos, nihil innovetur, nisi quod traditum est.* Et quia Cyprianus putabat vetustam traditionem esse, ut Baptizati ab Hæreticis iterùm rebaptizarentur : ideò Concilium Generale expetivit, ut ex testimonio tot Episcoporum praxis Ecclesiarum, hujusque rei veritas innotesceret. Præterea, esto Cyprianus prius restiterit, tandem Decreto se subjecit ; ut testantur quamplurimi AA. Cabass. Baron. Thomass. Lud. Bail, et alii apud Milante, et hoc absolute ex Majorum testimoniis testatus est S. Hieronymus in Dialogo adversus Lucifer. Sed nolo hîc multus esse, cum altiùs hæc prima Conclusio confirmabitur ex dicendis mox in secundâ, ad quam nunc veniamus.

§. II. De Auctoritate Pontificis suprâ Concilium.

122 Prænotandum I. hoc, quod Papa sit suprâ concilium, non intelligendum de Papâ dubio tempore Schismatis, cum probabiliter dubitetur de legitimâ ejus electione: Quia tunc quisque debet Concilio subesse, sicut definiit Concilium Constantiense in Sess. 4. Tunc enim Generale Concilium Supremam Potestatem immediatè habet a Christo, sicut tempore Sedis vacantis, ut benè advertit S. Antonin. p. 3. tit. 23. c. 2. §. 26. Prænotandum II. Idem valere respectu Pontificis hæretici manifesti et externi, non autem occulti aut mentalis. Quamvis alii rectiùs dicant, tunc nequaquàm Papam a Concilio, tamquàm a suo superiore, auctoritate privari posse, sed immediatè expoliari a Christo suppositâ conditione depositionis, prout ad id requisitâ. Prænotandum III. Quod Concilium Generale respectu Papæ possit multipliciter intelligi : Primò, cum Concilium sinè Papa consideratur, et tunc nullam Concilium auctoritatem habet, nisi in casibus prædictis Schismatis, et Hæresis : quia Concilium est Episcoporum Congregatio sub Papa uti

Capite constitua. Secundò, quandò in Concilio præsi-
det Papa , ut Caput a corpore (nempè ab Episcopo-
rum cœtu) non divisum ; vel quandò Concilium con-
firmatur a Papâ ; tunc nequit Concilium intelligi esse
suprà Papam , nam aliàs Concilium nullâ indigeret
Papæ auctoritate , vel aliàs Papa auctorisaret contrà
seipsum , quod nequit subsistere. Tertiò , cum Con-
cilium est congregatum a Papâ , et Papa consideratur
ut Caput , et Episcopi ut corpus a Capite divisum , in
hoc sensu quæritur , an Papa sit suprâ Concilium , vel
e converso ?

Circâ hoc quæsitum *prima* Hæreticorum sententia
est , quod Concilium sit suprâ Papam , ut Calvinus ,
et alii. Huic autem sententiæ adhæserunt Episcopi
Conciliabuli Basileensis cum Joanne Antiocheno : Et
tempore Schismatis Joannes Gerson , de quo ait Vic-
toria : (Ille Doctor per omnia fuit infestus auctoritati
Pontificum , et multos infecit suo veneno). Et sic
etiam tenuère Almainus , Aliacensis , et alii pauci il-
lius temporis , quorum sententiam Fagnanus ait pro-
nihilò esse habendam , eo quod ex ambitione ortum
habuit in Concilio Basileensi , dùm de eis fuit bene-
meritus Felix V. Antipapa , postquam Eugenium IV.
deposuerunt. Clerus autem Gallicanus declaravit , ut
suprà relatam est , Decretum Concilii Constantiensis
de auctoritate Synodi suprâ Papam etiam extrâ Schis-
matis tempus extendendum. Differt tamen hæc sen-
tentia Hæreticorum , qui dicunt Papam non esse to-
tius Ecclesiæ Caput , sed tantùm Romanæ ; Catholici
verò dicunt Papam esse Caput totius Ecclesiæ , non
autem in Concilio congregatæ et collectivè , sed divi-
sivè singularum Ecclesiarum , ut se habet Generalis
respectu ad Monasteria Religionis. Adest *secunda* sen-
tentia Glossæ in cap. *Nisi competerem* , 2. qu. 7. di-
centis , quod Papa sit supra Concilium ; tamen , ut
ipse sponte se subjiciat Concilio , Concilii sententiæ
teneatur parere. Hoc verò rectè reprobant S. Anto-
nin. Cajet. Bellarm. etc. quia , cum auctoritas Pon-
tificia sit de jure Divino , non potest Papa ei renun-

ciare , ut declaravit Bonif. VII. in Extrav. *Unam sanctam* , De Major. et obed. dicens : *Potestas Suprema a Deo Solo , non ab homine poterit judicari*. Secus verò esset , si ageretur tantùm de iudicio discretivo (non autem coactivo) , ut aliqui Papæ fecerunt , dum accusati causas suas in Concilio discuti voluerunt. *Tertia* tamen sententia , cui subscribimus , tenet Papam non dubium semper esse suprà Concilium Generale , sive suprà omnes Ecclesias , etiam collectivè sumptas. Et hanc tuentur S. Th. S. Bonav. Alex. de Ales , S. Joan. a Capist. , S. Bern. Sen. B. August. Triumphus. Baron. Bellarm. Sfondratus , Pallavic. Emman. Schelstrate , Lupus , Cabass. Cajet. Gotti , et alii nostri AA. communiter. Vide apud Milant. loc. cit.

Probatur I. ex Scripturis , et ex Lucà 1. 22. 31. *Simon , Simon ; ecce Satanas expetivit vos , ut cribraret sicut triticum ; Ego autem rogavi pro te , ut non deficiat fides tua : et tu aliquandò conversus confirma fratres tuos*. Observa , quod Christus Dom. pro solo Petro rogavit , qui solus Fratres confirmare debebat. Ergò , si fides Petri deficere potuisset , Fratres non valuisent confirmari a Petro. Falsum est nonnullorum Parisiensium commentum , qui hoc loco putant Christum orasse pro Ecclesia universali , sive pro Petro ut totius Ecclesiæ figuram gerente ; Dominus enim designavit unam tantùm personam , *Simon , Simon* ; Et cum cœpisset loqui in plurali : *Satan expetivit vos , ut cribraret* ; deindè mutavit loquendi formam : *Ego autem rogavi pro te*. Certè , si de totâ Ecclesiâ locutus fuisset , multò rectiùs dixisset , rogavi pro vobis. Verba porrò illa , *confirma fratres tuos* , manifestè revincunt , Christum non fuisse Ecclesiam allocutum : Qui enim fingi possunt Ecclesiæ Universalis Fratres ? Nec audiendi sunt qui docent Christum orasse hoc loco pro perseverantiâ Petri , laborant namque ad interpretanda in eo sensu posteriore illa verba , *confirma fratres tuos*. Est itaque habenda textûs expositio , ut privilegium Petro , et successoribus ejus Christus impetriverit , ne aliquid contrà Fidem possent docère. Ità

scripsit Agato Papa in Epistolâ ad Constantinum Imperat. quæ lecta est in VI. Synodo, et ibi ab omnibus probata : *Hæc est vera Fidei Regula* (verba Epistolæ), quam tenuit Apostolica Christi Ecclesia, quæ per Dei gratiam a tramite Apostolicæ traditionis numquàm errasse probabitur, quia dictum est Petro : Ego autem rogavi pro te etc. *Hinc Dominus Fidem Petri non defecturam promisit, et confirmare Eum Fratres suos admonuit, quod Apostolicos Pontifices meæ exiguitatis Prædecessores confidenter fecisse semper cunctis est agnitum.* Ità elegantius S. Leo etiam monuit in serm. 3. Assumpt. ad Pontif. *In Petro ergo omnium fortitudo minuitur, ut firmitas, quæ Petro tribuitur, per Petrum Apostolis conferatur.* Probatur 2. ex Act. Apost. c. 15. 7. ubi Concilio inter Apostolos inito, sic Petrus affatus est : *Viri fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire Gentes verbum Evangelii, et credere.* Quibus verbis sat disertè Petrus significavit Deum tantum ipsi, et Successoribus suis Potestatem docendi Gentes, quid debeant credere, tradidisse. Probatur 3. ex Joann. 21. v. 16. et 17. : *Pasce agnos meos..... pasce oves meas.* Hinc D. Cyprianus Ep. 9. lib. 3. ait : *Ecclesia est Plebs Sacerdoti adunata, et Grex Pastori suo adhærens.* Eusebius Emiss. in serm. Nat. S. Jo. dicit : *Prius agnos, deinde oves commisit, quia non solum Pastorem, sed Pastorem Pastorum eum constituit.* S. Bern. l. 2. de Consid. ad Eug. III. addit : *Habent illi assignatos Greges, Tibi universi crediti : uni unus.* Sic loquuntur Patres, probent autem Adversarii, ubi in Scripturis habeatur, quod oves in Concilio desinant esse oves subjectæ suo Pastori, imò quod oves ibi in Pontificis Pastorem commutentur. E contrario in Scripturâ legitur, quod Pontifex fuit positus ut Pastor, non tantum ovium, sed totius ovilis, quandò Christus pronuntiavit Joan. 10, 16. *Fiat unum ovile, et unus pastor.* Nec obstat dicere, quod Actor. 8. Apostoli miserint Petrum unà cum Joanne in Samariam; nam non miserunt imperio sed consilio tantum, prout

Rex a suis Ministris dicitur etiam ad bellum missus.

Probatur II. ex Conciliis, et I. Ex Concilio Nicæno
 124 Can. 18. ubi sancitur: (Omnes Episcopi in graviori-
 bus causis liberè Apostolicam appellent Sedem, cujus
 dispositioni omnes majores causas antiqua Apostolo-
 rum auctoritas reservavit). De quo Canone Julius I.
 memoratur: et Nicolaus I. dicit, quod Concilium sic
 non esset locutum, nisi infallibilem in Pontifice
 agnovisset Potestatem. Rursùsque habetur in Can. 29.
 ejusdem Nicænæ Synodi (ut apud Fagnan. cap. *Nul-
 lus de elec. n. 49.*): Ille, qui tenet Sedem Romæ,
 Caput est omnium Patriarcharum, sicut Petrus, ut
 qui sit Vicarius Christi super cunctam Ecclesiam
 Christianam. Si ergò Papa est suprà Ecclesiam, ne-
 cessariò suprà Concilium erit, quod Ecclesiam repræ-
 sentat, ut Constantiensis Synodus in relato Decreto
 quartæ sess. expressit. II. Ex Concilio Chalcedonensi
 habetur (ut legitur apud D. Thom. opusc. contra
 Græcos); *Omnia ab eo (scilicet a Papà) definita te-
 neantur tamquàm a Vicario Apostolici Throni.* Refert
 insuper Bellarm. t. 2. lib. 2. p. mihi 87. ex Act. 3.
 ejusdem Concilii, ibi damnatum fuisse Dioscorum,
 quia Romanum Pontificem ausit judicare et damnare,
 etiamsi hoc fecerit suffultus auctoritate Synodi Ephe-
 sijnæ generaliter congregatæ. Ergò benè arguit Bellarm.
 si Dioscorus cum generali Concilio Papam non valuit
 judicare, profectò infertur, Concilium non esse suprà
 Papam. III. Ex Concilio Constantinopolitano IV ubi
 in sess. V. sic habetur? *Nequè nos sanè novam de illo
 judicii sententiam ferimus, sed jam olim a SS. Papà
 Nicolao pronunciatam, quam nequaquàm possumus
 immutare.* Et in Can. 2. : *Itaque BB. Papam Nicolaum
 tamquàm Organum Sancti Spiritus habentes, etc.* Ergò
 hoc Concilium declaravit sententiam Pontificis esse
 immutabilem. IV. Ex Concilio Constantiensi, ubi, ut
 refert Bellarm. approbata fuit Epistola Martini V. in
 quâ de hæresi suspectos sic interrogare præcipiebatur:
*Utrùm credant, quod Papa sit Successor Petri habens
 Supremam Auctoritatem in Ecclesiâ Dei?* At certè po-

testas Suprema illa est (rectè arguit Bellarm.) quâ nulla est major , et cui nulla æqualis. Deindè habetur, quod idem Concilium Constantiense damnavit propositionem 37. Wiclephi, quæ dicebat : *Papa non est immediatus, et proximus Vicarius Christi* : Si ergò Papa est immediatus Christi Vicarius , necessariò dicendus etiam Superior Concilio , aliàs non immediatus , sed vix mediatus Vicarius Christi dici deberet. Valdè etiàm nostram sententiam confirmat Concilium Florentinum , prout relatum est suprâ in probatione primæ Conclusionis , ubi Papa appellatur totius Ecclesiæ Caput , Doctor , et Pastor : Caput enim non pendet a membris , Doctor non instruitur a discipulis , Pastor non regitur ab ovibus. Maximè autem urget Concilium Lateranense V. sub Leone X. sess. 11. in quo Decretum Basileensis Conciliabuli fuit reprobatum , et solemniter recepta fuit Constitutio Leonis X. *Pastor Æternus* , in quâ perspicuis verbis fuit declaratum : *Solum Romanum Pontificem, tamquàm super omnia Concilia auctoritatem habentem, Conciliorum indicendorum, transferendorum, ac dissolvendorum plenum jus et potestatem habere, nedùm ex S. Scripturæ testimonio, dictis SS. PP. ac aliorum Romanorum Pontificum, sed propriâ eorundem Conciliorum confessione manifestâ constat.* Huic autem expressæ definitioni Potestatis Pontificiæ suprâ Concilia , duo tantùm ait Bellarminus objici posse : primum , quod hoc Concilium non fuerit Generale , quia Episcopi nec ad numerum centesimum pervenerunt. Sed Bellarm. respondet hoc vix dici posse , dum Concilium legitimè convocatum fuit , omnibus patuit , et in eo verus Pontifex præsedit ; et ideò hoc Concilium ut certè legitimum et OEcumenicum communiter habetur, prout vidère est apud Cabass. Grav. Baron. Thomassin. etc. Alterum , quod Concilium non fuerit ab omnibus receptum : Sed hoc parum refert (addit Bellar.) , nam constat Conciliorum Decreta approbatione Populi non indigere , cum non ab eo Auctoritatem accipiant. Et si Decreta circâ mores aliquandò per desuetudinem

d. rogari valent, quia ex temporis diuturnitate præsumitur ipse Pontifex in abrogationem consentire, hoc tamen nequit esse in Decretis circa Fidem, quæ postquam sunt constituta, necessariò immutabilia evadunt: *Quod verò* (subjungit Bellarm.) *Concilium hoc rem istam non definivit propriè ut Decretum Catholicæ Fide tenendum, dubium est; Et ideo non sunt propriè hæretici, qui contrarium tenent, sed a temeritate magnè excusari non possunt.* Idemque tenent Ludovicus Bail, et alii apud Milant l. c.

425 Probatur III. ex definitionibus Pontificum (quos ideo Novatores ambitionis, temeritatisque arguunt), Quamvis enim non videtur probare definitio Judicis illius, qui an Judex sit, in dubium revocatur: attamen negari non potest, saltem magnum pondus nostræ sententiæ addere tot definitiones Pontificum; qui justè existimantur, quod non ità facilè hæc Sanctiones emanassent, nisi in Ecclesiâ sat universè hæc sententia esset recepta. Infallibilia autem esse Romani Pontificis Decreta definivit Anacletus cap. *Sacrosancta. Diss. 22. c. Facta 9. Q. 3.* Gelasius c. *Cuncta 9. Qu. 3.* et præcipuè Paschalis II. c. *Significasti. Extrav. de Elect.* qui ità decrevit: *Omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ auctoritatem robor acceperunt, et in eorum statutis Rom. Pontificis patenter excipiatur auctoritas.* Bonif. VII. in cap. *Sacrosancta: de Major. et Obed.* dicens: *Porrò subesse Romano Pontifici omnem humanam creaturam declaramus, definimus, et pronunciamus omninò esse de necessitate salutis.* Leo IX. scribens ad Leonem Acridanum cap. 31. dixit: *Petrus, et ejus Successores liberum de omni Ecclesia habent judicium.* Idem declaravit Innoc. I. in Epist. ad Chartaginenses. Idem Dionysius Papa Ep. 2. ad Severum. Idem. Greg. Magnus lib. 4. Ep. 52. Has quidem Sanctiones, licet in causâ propriâ, ut vocitant Galli, editas, Gersoni tamen, et quibuscumque aliis Auctoribus præferendas esse constat. Et quod Potestas Romani Pontificis sit superior omni Concilio magis patet ex irritatione Canonis 28. Concilii Chalcedonensis, quam decrevit S. Leo Papa

contra Privilegium primi loci post Romanum Pontificem delatum a Concilio Antistiti Constantinopolitano adversus Episcopum Alexandrinum; Sic enim S. Pontifex (*Ep.* 53.) scripsit ad Pulcheriam Augustam: *Consensiones verò Episcoporum, Sanctorum Canonum apud Nicæam conditorum regulis repugnantes, unita nobiscum vestra Fidei pietate, irritum mittimus, et per auctoritatem B. Petri Apostoli generali prorsus definitione cassamus.* Si Concilia Pontifici superiora essent, quomodò S. Leo hujus Synodi Canonem irritare potuisset? Hinc Nicolaus I. (*Ep.* 8.) ad ostendendum, omnes Conciliorum Sanctiones nullo robore pollere, nisi a Romano Pontifice firmentur, sic scripsit de S. Leone, qui non solùm præfatum Canonem Chalcedonensem irritum fecit, sed etiã acta Ephesini Concilii rescidit, quamvis unanimi consensu omnes Patres illa approbassent: *Non ergò dicatis non egisse vos in causâ pietatis Romanæ Ecclesiæ, quæ collecta Concilia suâ auctoritate firmat. Undè quædam eorum, quia consensum Romani Pontificis non habuerunt; valetudinem perdiderunt. Quomodò non eget quælibet Synodus Romanæ Sedis, quandò in Ephesino Latrocinio, cunctis Præsulibus probantibus, nisi magnus Leo, divinitus excitatus, totum Orbem, et ipsos quoque Augustos concuteret, Religio Catholica penitus corruisset?*

Probatur demùm ex ratione: quia Regimen Monarchicum inter alia est optimum, ut docet D. Thom. in 4. contrà Gentes c. 76. his præstantibus verbis: *Optimum Regimen multitudinis est, ut regatur per unum, pax enim, et unitas subditorum finis est Regiminis, unitatis autem congruentior causa est unus, quàm multi, undè Christus. Jo. 10 16. dixit: Et fiet unum ovile, et unus pastor.* Calvinus docuit Christum non instituisse Gubernium Monarchicum in Ecclesiã; sed communiter oppositum verè docent Catholici cum D. Cypriano; et idem Gerson. scripsit: *Hæreticum esse qui contrarium tenet; nullam aliam politicam constituit in Ecclesiâ Christus præter Monarchicam.* Adde, si Regimen in Ecclesiã non esset Monarchicum, non satis a Deo Eccle-

siæ bono provisum esset; nam cum rarò Concilia conveniant, et rarò convenire possint, ob incommoda, dispendia, bella, rarò etiam hoc Regimen existeret. Et ideò D. Antonin. par. 3. tit. 22. c. 2. §. 3. dixit, Christum Dominum Monarchiam in Ecclesiâ instituisse, Pontificem Vicarium suum constituendo. Quapropter pluries accidit, ut notat Bellar. 1. 4. de Rom. Pont. c. 3. Pontifices absolutè Hæreses sinè Concilio damnasse, ut Pelagii, Priscilliani, Joviniani, Vigilantii, aliorumque multorum, quæ eo ipsò, quod a Papâ damnatæ fuerunt, a totâ Christi Ecclesiâ pro veris Hæresibus habitæ sunt. Hinc docet D. Thomas, quod auctoritatem, quam Concilia præ se ferunt, totam a Pontificiâ auctoritate exhauriunt Et ideo a Concilio ad Papam benè appellari potest, sed non a Papâ ad Concilium. S. Th. Qu. X. de Potentiâ ar. 4. ad 13. sic loquitur: *Sicut posterior Synodus potestatem habet interpretandi Symbolum a priori Synodo conditum . . . ita et jam Rom. Pontifex sua potest: Cujus auctoritate sola Synodus congregari potest, et a quo sententia Synodæ confirmatur, et ad ipsum a Synodo appellatur.* Et in opusc. Contrâ Impugn. Relig. c. 4. dicit: *SS. Patres in Concilio congregati nihil statuere possunt, nisi Auctoritate Romani Pontificis interveniente.* Accedit S. Jo. a Capistrano de Papâ, et Concilio dicens; *Patet igitur expressissimè Papam suprâ Concilium, et non Concilium suprâ Papam jurisdictionem plenariam in omnibus obtinere. Et Concilium quantumlibet Œcumenicum Papæ subjici, et obedire teneri, a quo Salus Fidelium post Christum pendet.* S. autem Antoninus p. 1. tit. 23. de Appell. Pap. c. 3. §. 3. non abstinuit a declarando opinionem contrariam esse hæreticam, his verbis: *Sed nec ad Concilium Generale a Papâ appellari potest, quia Papa omni Concilio superior est; nec robur habet quidquid agitur, nisi auctoritate Rom. Pontificis roboratur, et confirmetur. Sentire ergò quod a Papâ ad Concilium appellari possit, est hæreticum.*

127 Objiciunt Adversarii I. et dicunt, si ergò Pontifex est suprâ Concilia, hæc inutilia sunt, et frustrâ ipsi

Pontifices toties, ut fidei quæstiones decernerentur, Concilia indixerunt. Sed responsio cuique patet; non enim Pontifices Concilia dicuntur convocasse, quia de Fide controversias definire non valerent, sed hoc fecerunt, ut, rebus magis ad trutinam mandatis, Hæretici validius convincerentur, et Dogmata Fidei, totius Ecclesiæ iudicio examinata, statuerentur firmiter, ac facilius a Fidelibus reciperentur. Et ideò (ut Adversarii opponunt, sed immeritò) plures Pontifices post suas Definitiones Concilia convocarunt: Sed omnia, quæ in Conciliis sunt umquàm definita circa res fidei, a Pontificiâ approbatione auctoritatem exhausserunt, prout declaravit Lateranense Ultimum sess. xi. ubi sic habetur: *Consueverunt antiquorum Conciliorum Patres pro eorum, quæ in suis Conciliis gesta fuerunt, corroboratione à Romanis Pontificibus subscriptionem, approbationemque humiliter petere, et obtinere, prout ex Nicæna, Ephesina, Chalcedonensi, Sexta Constantinopolitana, Septima Nicæna, Romana sub Symmacho Synodis habitis, eorumque gestis manifestè colligitur.* Ità apud Porrect. in D. Th. 2. 2. q. 1. art. 10.

Objiciunt II. textum Matth. 18. 15. *Si peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe eum... quod si te non audierit, dic Ecclesiæ.* Ergò dicunt, si correctio a Petro ad Ecclesiam est deferenda, Potestas suprema est in Concilio per Ecclesiam designato. Et confirmant ex verbis Innocentii IV. in cap. Ad Apostolicæ, de Sent. et re judic. in 6. Qui Frederico II. scripsit, se paratum esse de consilio Concilii suam revocare sententiam. Sed respondetur, quod Christus non direxit Petro verba illa ut suo Vicario, sed omnibus Discipulis et Fidelibus, præceptum correptionis imponendo. Deindè per illa verba, *dic Ecclesiæ*, non fuit designatum Concilium (quod rarò habetur), ut possit corrigere delinquentes, sed nomine Ecclesiæ intelliguntur Superiores jurisdictionem habentes, ut docent Chrysostomus Hom. 61. in Matth. *Dic Ecclesiæ* (explicat) *Præsulibus scilicet ac Presidentibus.* Ad illud autem In-

nocentii respondet Bellarm. lib 2. de Conc. c. 18. posse intelligi de judicio discretivo, non decisivo. Præterquam quod ibi non agebatur de quæstione Fidei decernendâ, sed tantum de sententiâ punitionis moderandâ, si id pro pace cum Imperatore per Pontificem excommunicato conciliandâ conveniens visum fuisset. Hinc S. Irenæus l. 3. *adv. Hær.* c. 3. loquens de Ecclesiâ Romanâ, ait: *Ad hanc enim Ecclesiam propter principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam* (hoc est, eos qui sunt undique Fideles), *in quâ semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea quæ ab Apostolis est traditio.*

Objiciunt III. D. Leonem, Eutychetis Hæresi damnata, judicium illud passum esse denuò in Synodo Chalcedonensi discuti: Ex quo inferunt, ipsum Pontificem sensisse suam Definitionem sinè Concilio fallibilem esse. Sed respondetur, quod S. Pontifex non ideò permisit Synodum, quia suam Sanctionem non censuerit irreformabilem, sed ut error pleniori judicio Concilii potuisset aboleri, et omnia exorta dissidia, juxta Imperatoris desiderium, hoc modo sedari. Hoc patet ex ejusdem S. Leonis Epistola 17. patetque ex ejusdem Synodi subsequenti Decreto, ubi sancitum fuit: *Definitio omnibus placet: per os Leonis locutus est Petrus: hæc Fides Patrum: qui aliter sentit anathema est.*

129 Objiciunt IV. Concilia Constantiense, et Basileense. De Constantiensi duo Decreta opponunt edita, unum in sess. 4. quo dictum fuit: *Hæc Sacrosancta Synodus Ecclesiam repræsentans potestatem a Christo immediate habet, cui quilibet cujusque Dignitatis, etiamsi Papalis existat, obedire tenetur in iis, quæ pertinent ad Fidem, et extirpationem dicti Schismatis, et reformationem generalem Ecclesiæ in capite, et in membris.* Hoc Decretum editum in sess. 4. Fuit postea confirmatum in sess. 5. Sed antequàm ultrâ procedamus, circâ Decreta hæc sciendum, ut referunt Milant. l. c. et et Troila Tract. 7. §. 8. n. 58. ex Emma-nuele Schelstrate de Sensu Decret. Concil. Constant., quod Sacrum Cardinalium Collegium cum tribus Na-

tionibus (adversùs Germanicam) interfuerunt in Sessione, tantùm ob timorem Sigismundi Imperatoris, sinè animo articulum definiendi: Atque in scriptis Patres sunt protestati de nullitate Sessionis hujus. Verba autem Protestationis Cardinalium, et trium Nationum, factæ die 29. Septemb. anno 1417. hæc fuerunt: *Clerus et Pòpulus nonnullorum Regnorum nondum clarè et solidè huic Sacro Concilio adhæserunt propter rumores discordiarum, quas in eodem Concilio fieri audiunt, fides jam de eodem Concilio dicitur vacillare etc.* Ità ap. Ronc. in Animad. in Nat. tom. 20. p. mihi 115. Insuper testatur Card. Turrecr. lib. 2. de Ecclesiâ c. 99. et 100. quod, *sicùt apertissimè patet ex gestis illius Congregationis, Decreta illa, si ità sunt appellanda, facta sunt solùm a Patribus aliquibus obedientiæ Joannis XXIII.* Qui Patres tantùm ad tertiam partem pertinebant; quâ de re (asserit Milante l. c.) Concilium definitionem illam emanavit, cum nondum fuerit Œcumenicum. Et ideò quisque videt, cujus roboris sit illud Decretum tam tumultariè editum, saltem sinè unanimi suffragio Patrum: Nam, ut scripsit idem Joannes XXIII. Duci Bituricæ apud Troila n. 59. non fuerunt data suffragia per singulos, uti oportebat, sed incongruenter statutum fuit, quamlibet Nationem unum suffragium habère. Et hoc factum confirmat Cardinalis Alliacensis in Tract. de Eccl. Auth. p. 1. c. 4. qui in Concilio adfuit, hocque dubium in illo proposuit, ne ipsius Acta deindè in dubium de nullitate vocarentur. Hinc præfatus Cardinalis Turrecrem. l. c. qui etiàm Synodo interfuit, et Cajet. p. 1. de Auth. Papæ c. 8. absolutè asserunt, Decreta illa nullius fuisse momenti, cum non intervenerit Ecclesia: prout etiam affirmavit Eugenius IV. in Apologiâ contra Basileenses, affirmans, *Quod ibi actum est universæ Ecclesiæ non debet adscribi.*

Prætereà, adhuc præfatis Decretis admissis, respondent Bellærm. Turrecrem. Spondan. et alii, quod Decreta illa fuerunt pro Papâ dubio, et tempore Schismatis tunc grassantis, cum inter tres Pontifices tunc

constitutos quisque Pontificiam Dignitatem sibi vindicabat, sed ii omnes a Concilio fuerunt depositi, et Martinus V. eodem tempore a Cardinalibus Pontifex legitime creatus. Et hoc bene constat ex ipsius Concilii verbis, ut supra relatis; *Cui quilibet... obedire tenetur in iis, quæ pertinent ad Fidem, et extirpationem dicti Schismatis.* Nec officiant verba subsequencia. *Et reformationem generalem Ecclesiæ Dei in capite, et membris.* Nam primò respondet Troila Tr. 7. art. 7. §. 8. n. 54. ex doctissimo Emman. Schelstrate de Sensu Decr. Conc. Constant., quod prædicta ultima verba fuerunt a Basileensibus adulterata in secundo Decreto, ubi eadem verba primi Decreti identicè respondent repetito, additis illis, *et reformationem etc.* Deindè respondet, quod Decreta illa loquebantur in subjectâ materiâ, scilicet in casu Papæ dubii, in quo (ut notandum est in præmissis) Suprema Potestas est in Concilio tam quoad materias fidei, quàm quoad definiendum, quis sit verus Pontifex, tunc enim quisque definitioni Concilii subjici debet. Tunc autem temporis in dubium revocabatur, quis esset verus Pontifex: Et quamvis legitimus Pontifex esset Joannes XXIII. ut aliqui contendunt, attamen hoc ubique non constabat; quapropter, ut habetur ex Historiis (apud Suarez de Fid. l. 3. c. 18.), ipse Joannes ad Ecclesiæ pacem firmandam spontè Pontificatum resignavit. Idem confirmatur ex declaratione ejusdem Synodi Const. sess. 5. ubi dictum fuit: *Item declarat quod quicumque qui mandatis hujus S. Synodi, et cujusque alterius Concilii Generalis super præmissis seu ad ea spectantibus faciendis, obtemperare contempserit, etc.* Ex quibus verbis sat patet, Synodum locutam esse tantum de Conciliis, quæ celebranda fuerint *super præmissis, etc.* Quæ autem erant illa præmissa, nisi Schisma sopiendum, Pontificesque dubii deponendi? Hæc enim fuit vera causa hujus Synodi celebrandæ, nempe eventus Papæ dubii. Cæterum in Congregatione habitâ die 11 Sept. anni 1417. communiter decisum fuit, quod *Papa ritè et canonicè electus a*

Concilio ligari non posset. Si igitur est certum, Papam non posse ligari legibus Concilii, certum est etiam Concilium non esse supra Papam, nec a Papa appellari posse ad Concilium.

Nec obstat quod objicit *Juenuus Inst. Theol. Diss. 4. q. 3. ar. 16.* scilicet Martinum V. (ut in ult. Sessione Concilii legitur) per Advocatum Concilii hæc denuntiari jussisse: *Se omnia, et singula determinata in materiis Fidei per Concilium Constantiense conciliariter tenere velle, ipsaque sic conciliariter facta approbare, et non aliter, nec alio modo.* Ergò (dicunt) etiã Martinus confirmavit Decreta quartæ, et Quintæ Sessionis. Nam respondetur: Per illa verba, *in materiis Fidei*, Martinus tantum comprehendere voluit Decreta adversus Wicleffum, et alios Hæreticos in Concilio damnatos, non verò Decreta de superioritate Concilii; hæc enim Decreta non ad Fidem, sed ad reformationem tantum spectant, ut ipsi PP. dicebant, *ad reformationem generalem Ecclesiæ Dei in Capite, et in membris.* Ergò Decreta illa minimè confirmare voluit Martinus. Resp. II. Decreta illa Pontifex non solum approbavit, sed expressè reprobavit: Cum enim a Concilio damnatus fuisset ut hæreticus quidam libellus a Joanne Falckemberg editus contra Regem et Nationem Poloniæ, Martinus obstitit, declaravitque hanc non esse Fidei causam. Et ex hoc, cum Poloni ad futurum Concilium a Martino appellarent, Pontifex Constitutionem edidit, in quâ dixit: *Nulli fas est a Supremo Judge, videlicet apostolicâ Sede, seu Romano Pontifice Jesu Christi Vicario in terris appellare, aut illius judicium in causis Fidei (quæ tamquam majores ad ipsum, et Sedem Apostolicam deferendæ sunt) declinare.* Hujus Constitutionis meminit *Joannes Gerson in Dial. Apolog. pro Conc. Const.* et hujus causa edidit Tractatum: *An liceat a Pontifice appellare?*

Accessit indè Synodus Basileensis, quæ non solum ^{13a} Decretum Constantiense confirmavit, sed etiã Concilium supra Papam indubium esse definivit; proposuitque tamquam credendas de Fide sequentes tres impias Propositiones?

I. *Veritas de Potestate Concilii Generalis, universalem Ecclesiam repræsentantis, suprâ Papam, et quemlibet alterum, declaratâ per Constantiense, et hoc Basileense Generalia Concilia, est veritas Fidei Catholicæ.*

II. *Veritas hæc, quod Papa Concilium Generale, universalem Ecclesiam repræsentans, actu legitime congregatum super declaratis in præfatâ veritate, aut aliquo eorum, sinè ejus consensu nullatenus auctoritative potest dissolvere, aut ad aliud tempus prorogare, aut de loco ad locum transferre, est veritas Fidei Catholicæ.*

III. *Veritatibus duabus prædictis pertinaciter repugnans, est censendus Hæreticus.*

Tandem usque ad eò Basileensium Antistitum audacia pertransiit, ut postquàm Eugenius Concilium Ferrariam transtulit, ausi fuerint ipsum a Sede Papali deponere, et hæreticum declarare, ac Amadæum Sabaudia Ducem in ejus locum sufficere nomine Felicis; reclamantibus tamen, et a Concilio recedentibus ferè cunctis Episcopis, ut testatur D. Antoninus *Hist. tit. 22. c. 10. §. 4.* et Spondanus ad ann. 1431. qui de hâc iniquâ depositione sic scripsit: *Crescente dissensione, ad eò diminutus est eorum numerus, ut cum judicium in Eugenium intenterunt, vix triginta adfuerint, et in ejus depositione septem tantùm Episcopi.* Adeò ut ipse Felix postea suæ electionis nullitatem agnoscens, ab omni jure ad Papatum se abdicaverit, et Nicolao V. Eugenii Successori obedientiam humiliter præstiterit.

133 Ludovicus Dupinus, quem secuti sunt aliqui alii ex Gallis, hoc Basileense Conventiculum Œcumenicam Synodum non erubuit appellare, dicens ipsam legitime a Martino V fuisse indictam, ab Eugenio autem IV. ut legitimam confirmatam, et demum a Nicolao V. in omnibus approbatam. Ad horum falsissimas suppositiones refellendas longa utique ac integra dissertatio requireretur, sed ne nimis a meo proposito recedam, breviter respondeo, et dico, quod hujusmodi Basileensis Conventus nullo modo Generalis Concilii nomen meretur; et hoc ex ipsius gestis, de quibus dubitari non potest, apertè constat.

Primò , quia numerus Episcoporum fuit in eo tam exiguus , ut nullâ ratione potuerit umquàm universalem Ecclesiam repræsentare. In Sessione enim II. et III. in quibus præfatæ definitiones editæ fuerunt , septem vel octo tantùm Episcopi adfuerunt ; idque habetur ex Responso ipsius Synodi dato 6 Id. Nov. 1640. ubi legitur : *Cum tempore primæ dissolutionis prætensæ pacis Prælati essent in Concilio , non numerum quatuordecim excedentes , neque medietas numeri Suppositorum in Concilio haberetur , quæ præmissis Actibus interfuit , etc.* Et licet , aucto deindè Antitistum numero , in Sess. XVIII. fuerint Decreta II. Sessionis renovata ; refert tamen Cardinalis Turrecremata in *Resp. ad Basileenses* habito in Concilio Florentino , et in *Summ. de Eccl. l. 2. c. 100.* quod in illâ Sess. XVIII. non omnes consenserunt , sed plures protestati sunt ; alii verò consensum præstiterunt , vel ut privatæ personæ vel potiùs violenter ; alii tandem noluerunt intervenire , cum Decreta ederentur non per solos Episcopos , ut opus erat , sed *per multitudinem populû parvi pretii , et nullius auctoritatis.* Quod confirmatur ex Oratione Cardinalis Arelatensis (quæ legitur apud Æneam Sylvium in *Act Basil.*) , qui cum esset præcipuus promotor præstantiæ Concilii suprâ Papam , ibi fortiter conquestus fuit de hoc Prælatorum dissensu , et ideò præfata Decreta inferioris potiùs Cleri suffragiis , quàm ipsorum , adscripsit , dicens : *Opus Dei hæc vice fuisse autumo , ut inferiores ad dicendum reciperentur.* Et prædictus Æneas Sylvius in Oratione habitâ ann. 1451. adversus Australes (ut refert Ludovicus Muratorius *tom. 2. in suis Anecdotis*) de relatis Decretis loquens , dixit : *Inter Episcopos vidimus in Basiled coquos , et stabularios Orbis negotia judicantes.*

Secundò nequit Concilium Basileense nuncupari œcumenicum , quia ibi non adfuerunt Legati Pontificii , ut oportebat. Quomodò enim Concilium dici potest œcumenicum , ubi Caput suum deest , quandò existit Papa certus ? S. Th. *Opusc. contr. Impug. Relig. c. 4.* docet : *Sancti Patres in Conciliis congregati nihil sta-*

*tuere possant, nisi auctoritate Romani Pontificis interueniente. Et Glossa in Dist. 17. verb. et Gener. Con. ait: Universale (Concilium) est quod a Papá, vel ejus Legatum omnibus Episcopis statuitur. Hinc Nicolaus I. Ep. 7. ita scripsit: In universalibus Synodis quid ratum, nisi quod Sedes B. Petri probavit, ut scitis, habetur? Sicut e contrario quod ipsa sola reprobavit, hoc solummodo constat hactenus reprobatum. Si igitur loquimur de Sessione II. ut suprâ habita 14. Kal. Mart. ann. 1432. habetur ex Act. miss. l. 2. quod Cardinalis Julianus, tunc temporis S. sedis Legatus, jam antea die 8. Febr. se præsidentia Concilii exoneravit. Adde quod Eugenius post primam Sessionem jam Concilium revocaverat, ut refert Didacus Payva ex Alexandr. a. 3. n. 1. Itâ pariter in Sess. XVIII. Legati Pontificii defuerunt; nam alii abfuerunt, alii autem non ut Legati, sed ut privatæ personæ subscripserunt, ut suprâ diximus, et ostendit Roncaglia in *Animadvers. ad Nat. Alex. sup. Conc. Bas. §. 1.**

Tertiò præterea scitur, suffragia data in præfatâ Synodo minimè fuisse libera, ut refert Cardinalis Turrecr. et ut asseruit Eugenius in suâ Bullâ ad Archiep. Colon. editâ 3. Idus Februar. ann. 1431. dicens: *Plerique accedere sunt coacti, in quibus nec vis, nec potestas Concilii Generalis consistit, quorum deliberationes minimè sunt liberæ, cum ab eorum qui compulerunt, voluntate dependeant.* Quapropter S. Antoninus p. 3. tit. 22. cap. 10. §. 4. vocavit hanc Basileensem Synodum *Conciliabulum viribus cassum, et Synagogam Satanæ.* S. Jo. de Capistrano de *Papæ et Conc. Auct. c. 3.* appellavit illam *Synodum profanam, excommunicatam, et Basiliscorum speluncam.* Episcopus Meldensis Legatus Caroli VII. ad Eugenium (apud Raynald. ad annum 1441. n. 10.) nuncupavit *Dæmonum catervam.* Florentinum in Sessione habitâ ann. 1439. prid Non. Sept. damnavit Declarationes Basileenses tamquam impias, et scandalosas. Concilium demùm Lateranense V. ut legitur in Bullâ Leonis V. editâ, præfato Concilio approbante, Synodum Basiliensem Conciliabulum

schismaticum, seditiosum, et nullius auctoritatis agnovit. Quis ergo modò Concilium illud legitimum dicet, quod temerarii, profani, et diabolici grande nomen promeruit? Postquàm igitur Eugenius Basileensem Synodum revocavit, porsùs quidem illegitima ipsa evasit. Nec obstat, quod Eugenius deindè dissolutionem illius revocasset, ut Adversarii objicient; nam refert Card. Turrecrem. *dict. l. 2. c. 10.* hanc revocationem ab Eugenio metu extortam fuisse, et ipsius Constitutionem revocationis quodammodò ipso nesciente fuisse publicatam. Scripsit enim S. Athanasius (*Ep. ad Solitar.*); *Non est censenda ejus sententia, quam minæ et terrores extorserunt, sed ea, quam protulit, cum liberos haberet affectus.* At dato, quod Eugenius liberrimè dissolutionem Concilii revocasset, ipse tamen ut patet ex ejusdem Epistolis *l. 15. p. 117. et 123. et l. 17. p. 201.* expressè declaravit Decisiones tantùm ad extirpandam Hæresim, et pacem inter Principes statuendam editas, non autem adversùs Pontificiam Potestatem pertinentes, confirmasse. Atque in ipsà Constitutione revocationis *Dudum*, duas condiciones apposuit; unam ut Legati ab eo Deputati, *ad Concilii præsentiam cum effectu admitterentur.* Alteram, ut expressit: *Ut omnia et singula contra Auctoritatem nostram facta priùs omninò tollantur.* Sed Patres Basileenses neutrum implevère: Neque enim Decreta abstulerunt, neque Legatos in Session. XVIII. admiserunt, nisi exutos omni jurisdictione coactivà, contra Eugenii intentionem; imò nec etiam Legatorum assensum in Session. XVIII. ubi Decretum de præeminentia Concilii fuit renovatum, curaverunt obtinère: Nam testatur Cardin. Turrecrem. in præfata Respons. ad Basileenses in Concilio Florentino, quod in dictà Sess. XVIII. Præsidentes Pontificis *non consenserunt, imò contradixerunt, et protestati sunt. Licet aliqui non ut præsidentes, sed ut privatæ personæ, et quasi violenter, cum aliter non admitterentur ad præsentiam, in renovationem illam consenserunt.* Deindè, cum ipsi Basileenses Patres instan-

ter postmodum ab Eugenio approbationem Decretorum suorum petiissent, illam numquam Eugenius concedere voluit, ut ipse Eugenius in Concilio Florentino declaravit, inquiens: *Nos quidem progressum Concilii approbavimus, non tamen ejus Decreta.* Et cum Rex Romanus ac Imperii Electores instassent pro Decretorum confirmatione, Eugenius scribens ad legatos suos in Germaniâ, quamvis Concilia tum Constantiense, tum Basileense in suâ Epistolâ fassus sit venerari, verumtamen ibi expressè protestatus est ea suscipere, *absque tamen præjudicio juris dignitatis, et præminentiae S. Sedis Apostolicæ, ac potestatis sibi et in eadem canonicè sedentibus concessæ.* Atque in Synodo Florentinâ ad proscribendas Propositiones Concilii Basileensis, Concilium Pontifici præferentes, Constitutionem edidit *Moyses* (quæ legitur in novâ Editione Venetâ Conciliorum *tr.* 18. *n.* 1202.) in quâ habetur: *Quas Propositiones juxta pravum Basileensium intellectum, quem facta demonstrant, velut S. Scripturæ, et SS. Patrum, et ipsius Constantiensis Concilii sensui contrarias, tamquam impias, scandalosas, necnon in manifestam Ecclesiæ scissuram..... cedentes, ipso Sacro approbante Concilio, damnamus et reprobamus.* Vide hîc autem, quàm inutilis sit verborum istorum ingeniosa interpretatio Natalis Alexandri dicentis, quod ideò Eugenius Propositiones illas damnavit, quia hæresis notâ inurebantur qui adversùs eas sentiebant; Nam ad istius commenti insubsistentiam probandam sufficit verba relatæ Bullæ relegere, quibus clarè patet, noluisse quidem Pontificem ab hæresi tutari solùm qui contrâ Concilium sentiebant, sed expressè damnare voluisse et reprobare *tamquam impias, scandalosas, necnon in manifestam Ecclesiæ scissuram cedentes* Propositiones illas, *juxtâ* (nota) *pravum ipsorum Basileensium intellectum*, qui asserebant, Concilium præstare Pontifici etiâ certo: et hujusmodi intellectum, quem facta demonstrabant (cum Patres Basilienses Eugenium monuerint, citarint, etc.) utique Pontifex improbavit.

Instant Adversarii , et ajunt præfatam Constitutionem *Moyses* postmodum abolitam fuisse a Nicolao V. Sed reverà in Litteris Nicolai (ut vidère est apud ipsum Natalem *art. 4. num. 15.*) nihil aliud reperitur , quàm confirmatio possessionum et collationum Beneficiorum , quas fecerant Basileenses , nullâ penitus factâ mentione potestatis prætensæ Concilii suprâ Papam.

Instat ultimò pro superioritate Concilii Ludovicus ¹³⁴ Maimburgus , objiciens, eosdem Pontifices aliquandò Conciliorum superioritatem suprâ Papam fuisse confessos. Et opponunt I. factum Siricii , qui ab aliquibus Episcopis requisitus super errore Bonosi, nempè, quod B. V. Maria alios post Jesum filios suscepisset ; respondit, super hanc controversiam se non posse judicare , cum ejus judicium Concilio Capuensi commissum fuerit. Sed respondetur 1. quod hoc argumentum probaret nimis , nam hoc modo Papa non solùm Generali Concilio inferior esset , sed etiam Provinciali, quale erat Capuense. Resp. 2. quod hæc verba falsò Siricio apponantur ; cum tantum in Epistolâ 79. Ambrosii reperiantur. Resp. 3. quod , dato etiàm, quod sint Siricii , Siricius ibi non declaraverit se Synodo inferiore, sed significavit dedignari suâ auctoritate ex declaratione illius Concilii causam judicare : Et patet ex verbis ibi : *Nos quasi ex Synodis auctoritate judicare non convenit.* Vide Troil. loc. cit. Opponit. II. Maimburgus testimonium Sylvestri II. quod *si Romanus Episcopus Ecclesiam non audierit, ut Ethnicus habendus sit.* Respondetur, illud testimonium non fuisse Sylvestri, sed Gerberti Monachi qui (ut referunt Baronius anno 992. et Spondanus anno 991. *n. 2.*) dum fuisset illegitimè assumptus ad Rhemensem Archiepiscopatum, Arnulpho injustè deposito, et tunc contendebat sui confirmationem , non obstante dissensu Pontificis , Seguino Metropolitano verba illa scripsit. Sed postmodum idem Gerbertus , cum favore Otthonis Imperatoris ad Pontificatum assumptus esset , ipsum in et Arnulphum in suam Rhemensem Ecclesiam restituit. Opponit III. Maimburgus confessionem Pii II. qui in

suâ Bullâ Retractationis fassus est, ipsum antea in Synodo Basileensi antiquam sententiam de superioritate Concilii tutatum fuisse: Ergò, arguit Maimburgus, hæc est antiqua sententia. Sed respondetur, opus esse legere Bullam præfatam (apud Troilam Tract 7. art. 7. n. 9.), et ibi patenter quisque intelliget, quo sensu Pius asseruerit sententiam illam *antiquam*; antiquam, quia ipse prius, cum non esset Pontifex (tunc temporis dictus Æneas Piccolominus), pro superioritate Concilii contenderat: Sed postea, veritate perspectâ, adhuc antè Pontificatûs adeptionem se retractavit, ut patet ex Epistolâ ab ipso ad Eugenium IV. missâ. Hinc cernitur, quàm fraudulenter miser Maimburgus gestis, verbisque utatur.

135. Adversarii pro eorum opinione stare dicunt *Cardinales Cusanum et Alliacensem*, item *Gersonem, Almaynum, Adrianum VI. Panormitanum, Alphonsum, Tostatatum, Dionysium Carthusianum, et Driedonem*. Sed operæ pretijum est observare cum Roncaglia in *Animadvers.* §. xi. in *Natalem Alex. de Concil. Constant.* quod exceptiones præfatorum auctoritatibus opponantur. *Cardinalis enim Cusanus*, licet prius in *libro de Concordiâ* Concilium Papæ prætulisset, tamen postea non obscure oppositum se sensisse ostendit: Signanter in *Epist. 2. de Usu Calicis ad Bohem.* docuit Romanam Ecclesiam esse, ac jugiter futuram Columnam veritatis, et proindè numquam a Fide defecisse, nec alterius sedis correctione indiguisse; ac veritatem certò apud eos inveniendam, qui a Romano Pontifice non separantur. *De Alphonso Tostato* refert *Spondanus* ad annum 1447- quod ipse ideò Papæ prærogativis fuit infensus, quia quædam suæ theses Eugenio IV. non fuerunt acceptæ, et repulsæ fuerunt a Cardinali Turcrematâ: proindè scripsit *Spondanus*, quod ipse in *Pontificum auctoritatem in vectus præ studio tuendi suæ apparuit, sed cum non obtinuit quod petiit, non potuit adeò genio imperare, ut non acerbius rem in contradictories ageret*. Verumtamen ipse Tostatus, in c. 16. *Matth.* sic scripsit: *Voluit Christus, quod Confessio Fidei esset*

per Petrum solum, ut innuatur quod talis Fides tenenda est, qualem prædicat Romana Sedes, quæ est Mater et Caput Ecclesiarum, cui Petrus præfuit. De Panormitano (in Compendio gestorum ejus inter vitas Pontificum descriptas a Ciaconio) legitur, quod hic Doctor fuerit a Rege Aragonensi, contra Eugenium irritato, ad Synodum Basileensem datâ operâ missus, ut Romani Pontificis Auctoritatem impugnaret, prout jam egisse refert Panzaroli de Leg. Interpret. subdens, eundem ex pluribus responsis editis magnam pecuniam conflasse, pleraque indigna egisse. Cæterum legens quæ ipse scripsit in cap. Significasti, de Elect. circa Potestatem Conciliorum, numquam asserere poterit, ipsum infallibilitatem Conciliis tribuisse adversus Pontificis Potestatem.

De auctoritatibus *Alliacensis*, *Gersonii*, et *Almaini* scribit *Andreas Duvallius* eas non multi faciendas, cum præfati Auctores tempore Schismatis scripserint. Addit *Thomassinus diss.* 15. in *Conc. n.* 24: *Gersonium* scripsisse exasperatum schismatis pertinacis importunitate; atque idè plurimum degenerasse a reverentiâ Pontificum Gallicanorum, qui cum Leone adfuere Romanæ Synodo. Antiquitas ergò eorum, et numerus anteponi debet novitati et paucitati per abrupta molienti sese extricare a schismate intricatissimo. Jactant etiã habere *Adrianum VI.* Sed reverà hic Pontifex, dum privatus Doctor fuerat in Universitate Lovaniensi, nil aliud scripsit (*Sum Theol. in 4. sent. de Sacr. Confirm.*) quàm posse Pontificem in suâ Decretali hæresim docere, scilicet intelligendum, quatenus doceat prout Doctor privatus, non verò ut Doctor Ecclesiæ. Quis enim negabit, Papam ut hominem erroribus posse esse obnoxium? Jactant etiã *Dionysium Carthusianum* pro ipsis esse, sed qualis fuerit hujus Doctoris sententia, valdè dubium est; nam hic expendens in *lib. de Auctoritate Papæ, et Conc. part. 2. a.* 48. dicit, Papam intolerabiliter vitiosum subjici Concilio; sed ibidem aliter loquitur dicens: *Papam, ut summum Ecclesiæ Pastorem*, non posse a Generali Concilio judicari aut deponi, quia ut

talís est Superior, et Prælatús, et Judex Ecclesiæ. De auctoritate Driedonis (ut observari potest. in l. 4. c. 4. in fn.), ipse nihil aliud sentit, nisi quod Pontifex Concilio subjiciatur, si Doctrinam Evangelio contrariam pertinaciter defendat, quod nemo negat. En quomodò istæ omnes auctoritates ab Adversariis Romanæ Sedis adductæ, aut infirmæ sint, aut dubiæ.

Ex his omnibus deniquè, in unum colligendo sensum Scripturarum, Pontificum, Patrum, ipsorumque Conciliorum, quisque animadvertere potest, nostram sententiam non esse tam nostram, quàm totius Ecclesiæ sententiam, regulam, et sensum. Et ideò non ipsam, sed potius oppositam, ut futilem, sæpiùsque convulsam, meritò censendam ac rejiciendam.

DUBIUM III.

An vis, et substantia Legis Positivæ dependeat ab acceptance Communitatis?

136 *An obliget Lex non acceptata?*

137 *Quid si Lex a majore parte Populi non accipiatur? Quanto tempore præscribantur Leges?*

138 *An peccent Legem non acceptantes? Et an Lex pendeat ab acceptance Populi? Quid circà Leges Pontificias? Quid circà Civiles?*

139 *Quid si Lex sit ardua, vel abrogata, vel si major pars eam non receperit?*

136 « **R**ESP. Etsi ità sentiant Canonistæ, Item *Navar. Azor. etc.* citati a *Laym. lib. 1. tr. 4. c. 3.* eo quod » ponant leges hâc tacitâ conditione ferri, si a Populo » fuerint acceptatæ, alioquin vim, seu obligationem » non habituras. Verior tamen sententia est Theologorum, leges absoluti Magistratûs non pendere a » Populi acceptance, et consensu, sed mox ut legitimè promulgatæ sunt, obligare Populum ad recipiendum. Undè a *Laym. loc. cit.* resolvuntur hi » Casus.

• 1. **Episcopis ex officio incumbit novas Leges Pon-**

- » tificias (ut Principibus Imperatorias) promulgare
  - » per suas Diœceses , atque in usum deducere.
  - » Si lex in provinciâ promulgata sit , sed a majore 137
  - » parte Populi non accipiatur , nec observetur ; tunc ,
  - » si Legislator id sciat , et urgeat observationem ,
  - » quisque tenetur eam servare , quia potius caput suum ,
  - » quàm reliqua membra , sequi debet.
  - » Si deinceps nesciat non accipi , nec deduci ad
  - » usum , durat legis obligatio , donec elabatur decen-
  - » nium : quo elapso ; præscriptum est contrâ eam ,
  - » sivè Imperatoria sit , sivè Pontificia , et tunc non
  - » amplius obligat. Uti et Lex Ecclesiæ , etsi semel re-
  - » cepta sit , aboletur per præscriptionem , sed anno-
  - » rum plurium , nempè quadraginta *Navarr. Azor.*
  - » *Suarez* * (*Sed vide dicenda n. 139. v. Lim. 2.*) *
  - » 4. Si tu legem promulgatam paratus sis suscipere ,
  - » et datâ occasione etiàm observes ; sed alii plerique
  - » e Communitate non recipiant , nec recepturi videan-
  - » tur , tunc saltem ab eâ excusaberis per discretionem.
  - » 5. Etsi primi Episcopi fortè peccaverint , non reci-
  - » piendo legem , nec in usum deducendo , successo-
  - » res tamen eorum , si post longum tempus videant
  - » non observatam , credere possunt esse sublatam per
  - » præscriptionem.
  - » 6. In dubio , num lex recepta sit , necne , præsu-
  - » mendum est pro ipsâ : quia factum in dubio præ-
  - » sumitur , si de jure faciendum erat. Vide *Azor. l.*
  - » 5. c. 4. *Lay. hic cap. 3. Salm. de leg. disp. 13. s. 3.* »
- Quæritur , an Lex obliget de se independentè ab 138
 acceptatione populi ? Certum est peccare Legem jus-
 tam non acceptantes ex Prop. 28. ab Alex. VIII. quæ
 dicebat : *Populus non peccat , etiàm si absque ullâ
 causâ non recipiat Legem a Principe promulgatam.* Ra-
 tio , quia , licet Lex de se non obligaret , nisi Populus
 eam acceptaret , tamen Princeps jus habet , ut sub-
 diti justas leges suas recipiant. Dubium fit , an essen-
 tia Legis pendeat ab acceptatione Populi , itâ ut ipsa
 non liget , donec Populus acceptet ? Et hîc distin-
 guendum inter Leges Ecclesiasticas : et Civiles. Et

quoad leges *Ecclesiasticas* certum est, quod Summus Pontifex possit obligare ad Leges Populum Christianum independenter ab illius acceptatione, quia certum est, Papam non recipere potestatem legislativam a populo, sed a Christo Domino, qui dixit: *Pasce oves meas. Quodcumquè ligaveris super terram etc.* Et idem dicitur de Episcopis, qui vel immediatè, vel mediatè (ut suprà) per Christi Vicarium ab eodè Domino potestatem habent. Vide *Sal. c. 1. n. 94.* An autem idem sit quod Leges *Civiles*? Vide *infra.*

Quæstio igitur est, an lex, ubi non exprimitur velle Principem obligare independenter ab acceptatione Populi, de se obliget sinè Populi consensu?

Circà leges Pontificum, vel aliorum Prælatorum, *prima sententia* negat ex *c. 3. dist. 4. §. Legis;* ubi habetur ex *S. Aug. Leges constituuntur, cum promulgantur; confirmantur, cum moribus utentium applicantur* Ratio, quia hoc spectat ad suave regimen Ecclesiæ, ut perturbatio Populi evitetur. Ideòque multa Decreta Pontificia de facto non obligant, quia non sunt acceptata. Ita Cabass. Theor. Jur. 1. 1. c. 4. n. 5. *Et Val. Fill. Reg. Bon. Cov. et alii apud Salm. c. n. 98.*

Secunda sententia contraria, cui subscribimus, affirmat, quia Prælati Ecclesiastici non habent potestatem a Populo, uti prænotatum est a principio. Ad textum *S. Aug.* respondetur, Leges per acceptationem confirmantur facto, non jure. Ità *Salm. ib. n. 99. et seq. cum Laym. Suar. Pal. etc.* Notatur autem, quod lex tunc dicatur recepta, cum major pars Communitatis eam recipit in totum, vel in partem. *Salm. n. 97. cum Bon. et Val.*

Idem, quod dicunt de Legibus Pontificiis, dicunt etiàm de Legibus Civilibus *Busemb. cum Pal. Suar. Laym. etc. apud Salm. cit. c. 1. nu. 101.* (Quamvis negent alii *ib. cum Croix l. 1. n. 591.*) Ratio, quia obligatio legis oritur non ex acceptatione Populi, sed ex ipsâ potestate Principis, quam habet condendi leges independenter a Populo.

Limitant aliqui DD. (sivè lex sit Civilis, sivè Eccle-

siastica) 1. si lex sit difficilis observantiæ, vel contra-
ria consuetudini : quod judicatur ex arbitrio Pruden-
tum : Vel si plures ab eâ appellent. Ita *Pal. Suar.*
Salas apud Salm. ib. n. 104. Contrarium tamen sentiunt
Tap. et Gorgon. ib. n. 105. *Salmanticenses* adhærent
primæ sententiæ, quandò lex est adeò dura, ut per
epikejam judicetur, quod si Legislator illas circum-
stantias advertisset, legem minimè emanasset.

Limitant 2. si lex fuerit abrogata per desuetudinem,
a majori parte Populi. Sed dubitatur inter DD. an
præscriptio per decennium sufficiat ad abolendas leges
Ecclesiæ? Negant *cum Busemb. ut suprâ n. 3. Salm.*
de Leg. c. 6. n. 17. cum Bon. Laym. Diana, etc. quia
ad præscribendum adversùs Ecclesiam requiruntur
40. anni, ut habetur ex *cap. De quarta, et cap. ad*
Aures, de Præscript. Sed *Lessius l. 2. c. 6. n. 47. et*
Pal. Sa, Gran. Nav. et Azor. apud Salm. loc. cit. pro-
babiliter dicunt sufficere decem annos, sivè leges sint
receptæ, sivè non : quia non major ratio habenda est
de consuetudine contrà legem Ecclesiasticam, quàm
Civilem, cum nullum jus inter has leges distinguat.
Respondet autem *Lessius* ad citatos textus, eos non
loqui de Legibus, sed de juribus, et bonis immobi-
libus Ecclesiæ præscribendis ; nomine autem jurium
Ecclesiæ non veniunt quidem Ecclesiæ leges. Quandò
verò lex numquàm fuit recepta, certè sufficit de-
cennium pro utrâque lege sivè Civili, sivè Ecclesias-
ticâ, ut dicit *Bus. hic. n. 3.* Et tunc, licet primi
non observantes peccarint, præsentés tamen non
peccant. *Salm. n. 106: cum Suar. Bon. Pal. et comm.*
cum Busemb. hic. n. 5.

Limitant 3. Si major, et sanior pars Populi legem
non receperit ; quamvis enim primi non acceptantes
peccent, si desuetudo nondùm sit præscripta : cæteri
tamen non tenentur ad legem ; nam præsumitur Prin-
ceps nolle hoc obligare ad observandum quod non
est a majori parte receptum. Ita *Salm. n. 107. cum*
Suar. Pal. Tap. etc. cum Busemb. hic. n. 2. et Less. l.
2. c. 22. n. 98.

Quæritur hîc , an si Populus supplicet Principem , ut revocet legem , teneatur illam observare ? Negant *Bon. Villal. Salas* , etc. apud *Salm. c. 1. n. 111.* Sed rectè contradicunt *Salm. cum Suar. et Pal.* At si princeps audiat supplicationem Populi , et taceat, nec instet pro observantiâ , censetur legem abrogare ; nisi aliud conjiciatur ex circumstantiis. *Salm. c. 1. n. 112. cum Pal. Bon. Salas* , et aliis.

DUBIUM IV.

An præcepta etiàm humana obligent sub peccato , et quali ?

- 140 *An Legislatores humani possint præcipere ! Et quot conditiones requirantur , ut Lex obliget ?*
 141 *An Superior possit præcipere rem levem sub culpâ gravi ?*
 142 *An res levis fiat gravis per circumstantias , præsertim contemptûs ?*
 143 *An res gravis possit præcipi sub levi ?*
 144 *Quandò præsumatur Lex obligare sub gravi ?*
 145 *An Lex pœnalis obliget ad culpam ?*
 146 *Quid de Lege sub pœnâ suspensionis etc.*
 147 *Quid si Lex assignet pœnam , et simul præcipiat ?*
 148 *An incurratur pœna , antè sententiam ?*
 149 *Quid de pœnis positivis , et inhabilitantibus ?*
 150 *An pœna conventionalis solvi debeat antè sententiam ?*
 151 *An Lex irritans actum carentem solemnitatibus obliget in conscientia ?*
 152 *An teneamur tollere impedimentum obstans impletioni Legis ? (Sed vide etiam lib. 3. n. 1045.)*

RESP. : Cum Deus sit Dominus noster, atque etiàm
 » Superioribus parere nos jusserit, non solum ipse,
 » sed et illi nobis præcipere possunt, et præcipiunt,
 » tum sub pœnâ, tum etiàm sub culpâ, sivè peccato ;
 » eoque gravi, aut levi, prout et rei præceptæ ad
 » intentum finem necessitas et materiæ quantitas, et
 » eorum voluntas esse habent, quæ ex eorum verbis,
 » circumstantiis , aut prudentum æstimatione solet

» colligi. Itâ Theologi communiter, *S. Th. Suar. Sa-*
las, etc. »

Ut lex obliget, quatuor conditiones requiruntur.
 I. Ut lex sit pro totâ Communitate. II. Ut Legislator
 habeat publicam potestatem. III. Ut lex sit perpetua.
 IV. Ut sit ad bonum commune : deindè sit honesta,
 justa, et possibilis. Vide *Salm. de Leg. c. 1. ex n. 7.*
 Hinc Lex differt a Præcepto, seu Mandato; nam Præ-
 ceptum fertur pro personâ particulari, et etiâ a per-
 sonâ privatâ. Deindè Præceptum est ad tempus, cum
 cesset morte mandantis; nisi res sit amplius integra,
 vel nisi Præceptum sit ad causas pias vel pariter
 favorabiles. Vide *Croix lib. 1. n. 565. et 566. Salm. d.*
e. 1. n. 5.

Undè resolvuntur hi Casus.

« Graviter peccat, qui deliberatè, et in materiâ
 » magnâ violat præceptum aliquod Decalogi, vel
 » Ecclesiæ.

« 2. Cum res levis est, non peccat mortaliter trans-¹⁴⁰
 » grediens, etsi Superior sub mortali præceperit :
 » quia id eum posse negant *Suar. Laym.* et alii com-
 » muniter; v. gr. ne quis frangat silentium, ne edat
 » uvam, ut claudat ostium, etc. quia est res parva,
 » et incapax tantæ obligationis. Nec ipsè Deus in ma-
 » teriâ parvâ sub mortali obligat. Vide *Less. l. 2. c.*
 » *4. d. 9. Salas d. 10. s. 7.* (Est communissimum apud*
 » *Salm. de Leg. c. 2. n. 18. Tenent tamen in Tract. 15.*
 » *de Statu Relig. c. 6. ex n. 85. cum S. Th. Valent. etc.*
 » *contrâ Sanch. Vasq. etc. posse Prælatum Regula-*
 » *rem præcipere sub gravi, quod a Regulâ præceptum*
 » *est tantùm sub levi, si timetur, quod regula aliter non*
 » *observetur.)*

« 3. Aliud esset, si materia aliàs levis, fieret gravis¹⁴²
 » ratione circumstantiarum; ut verb. gr. contemptus,
 » scandali, magni boni communis, vel finis a Legis-
 » latore intenti. Sic abstinencia a pomo in Paradiso,
 » in se quidem parva, gravissima tamen erat ex
 » circumstantiâ finis, *Suar. l. 3. c. 25.* »

Nota, quod in quâcumque materiâ contemptus formalis legis, aut Legislatoris (quod est contemnere legem, vel Legislatorem, seu Superiorem quâ Superior est) semper est peccatum mortale. *Salm. c. 2. n. 38. cum S. Th. Suar. et communi.* Secus si contemnatur res præcepta, quia parvi æstimatur, vel ex indignatione particulari contra Superiorem. *Salm. c. 2. n. 35. cum Sanch. Cajet., etc.* Contemptus enim non quâ Superioris, sed quâ singularis personæ, v. gr. quia indocti, imprudentis, etc. de se non est culpa mortalis; nisi forsàn iudicium sit graviter temerarium. Ita *Salm. ib. n. 40. cum Pal. Sanch. Less. Bon.* Hinc dicunt rarò contingere peccatum mortale ratione contemptûs.

- 43 « 4. Quando materia est gravis, potest Superior
 » præcipere sub culpâ tantum levi: quia sicut potest
 » nullo modo obligare non præcipiendo: ita etiam
 » potest obligare sub veniali tantum. Ita *Suar. Less.*
 » *loc. cit. contra Vasq.* »

Quæstio est, an Legislator in materiâ gravi possit obligare tantum sub levi, *Prima sententia* negat, quia gravitas obligationis non dependet ex voluntate Superioris, sed gravitate materiæ. Ita *Bellarm. Reg. Sol. Vasq. Bec. Secunda tamen sententia* probabilior affirmat, quia in legibus obligatio taxatur a Legislatore juxta finem intentum, ad quem aliquandò expedit non imponere obligationem gravem in gravi materiâ. Ita *Lessius l. 2. c. 41. n. 46. Salm. de Leg. c. 2. n. 20. cum Sanch. Pal. Bon. Val. etc.* Sicut benè quis potest vovere in quâcumque materiâ, etiam gravissimâ, tantum sub levi; ut *S. Antonin. Pal. Sanch. etc. apud Salm. ib.*

- 44 « 5. Potissima signa, ex quibus colligi possit, an
 » lex obliget sub gravi culpâ, sunt hæc. I. Si materia
 » sit gravis, et non constet in contrarium de voluntate præcipientis. Undè *Cajet. in summ. verb. Cler.*
 » docet, Clericos tantum peccare venialiter, dum contra præcepta juris positivi aves, et canes sequuntur
 » ad venandum, II. Si verba magnam vim habent,

» ut jubemus, interdicimus, in virtute sanctæ obedientiæ; vel vi voti, aut juramenti, vel graviter mandamus, etc. III. Si pœna magna adjiciatur, ut excommunicationis, depositionis, maledictionis æternæ, exilii perpetui, mortis, etc. IV. Si ita fertur usus, et consuetudo inter peritos, et timoratos: quia consuetudo est optima legum interpret, ut patet in lege jejunii Ecclesiastici, et abstinentiæ a carnibus; item Communionis annuæ, quas graviter obligare probant hinc *Tol Laym. c. 14. n. 4. Bonac. p. 7. §. 4.* »

Docet Auctor legem obligare sub gravi, si magna pœna ei adjiciatur. Hinc addendæ sunt plures quæstiones scitu necessariæ; Et antè omnia est notandum, quod alia sit Lex purè pœnalis, quæ nullum dat præceptum, v. gr. Qui hoc fecerit, solvat pœnam. Et hæc non obligat in conscientiâ, etiamsi pœna sit gravissima, ut *Salm. c. 2. n. 53. cum Nav. Pal. Tap. Regin. etc.* Hinc leges oppidorum prohibentes sub pœnâ cæsiorem lignorum, sive herbarum, piscationem, venationem, non obligant sub culpâ, sic enim habet consuetudo. Ità *Salm. ib. n. 54. cum Nav. Val. Montes. etc.* Aliâ est Lex non purè pœnalis, seu mixta, quæ præcipit, et pœnam imponit, v. gr. Nemo hoc faciat sub pœnâ etc.

Omnes leges sub pœnâ excommunicationis latæ sententiæ obligant graviter: Est commune. V. *Salm. c. 2. n. 44.*

Quæritur 1. An obliget sub gravi lex, quæ præcipit sub pœnâ Suspensionis, Interdicti, vel Irregularitatis? Negant obligare sub gravi, cum ista possint incurri sinè peccato gravi, *Cajet. Val. Salon. (et Azor. quoad Suspensionem)* apud *Salm. ib. n. 45.* Contradiciunt tamen *Salm.* tam quoad Irregularitatem cum *Sanch. Pal. Tap. etc.* quàm quoad Interdictum, et Suspensionem, si sint majores, prout Suspendio ab Officio, vel Beneficio ad longum tempus, et Interdictum ad omnem usum, quæ dicunt non posse incurri sinè peccato gravi. Ità *Salm. de Cens. c. 1. n. 126. ex*

Suar. Bon. Con. Pal. etc. ibid n. 124. (Vide etiã de hoc l. 7 de Censur. n. 313.) Et idem dicunt de aliis pœnis spiritualibus gravissimis *dict. n. 45. ut sup.*

146. Quid si tales pœnæ sint ferendæ sententiæ , an obligent sub gravi ? Alii affirmant : Alii probabilius negant , ut *Salm. de Leg. c. 2. n. 46. cum Cajet. Pal. Suar. Sanch Vasq. etc.* Nisi dicatur , quod censura incurratur *sinè aliâ monitione.* Vel nisi de se materia sit gravis.

147. Quæritur 2. An Leges assignantes pœnam temporalem et simul præcipientes , obligent ad culpam , an solùm ad pœnam ? *Prima sententia* negat , nisi ipsa Lex exprimat velle obligare etiã ad culpam. Itã *Nav. Man. c. 23. n. 55. et 60.* ubi ait : *Leges humanæ etiã præcipientes , quæ pœnam temporalem constituunt in dubio ad æternam non obligant , quatenus sunt leges ejus qui pœnam statuit.* Itã etiã *Cajet. in Summ. v. Clericus. §. Verùm.* Item *Mencada , Gomez , Imola ap. Salm. de Leg. c. 2. n. , 47* et probabilem *ibid.* vocant *Val. Bon. Dian. Tap. ac Vill.* et loquendo de lege civili probabile etiã putat *Mazzot. de Leg. q. 2 c. 1. cum Fill.* Ratio , quia , licet Principes benè possint obligare tam ad pœnam , quàm ad culpam , tamen cum non sint imponenda onera sinè necessitate , non præsumuntur ipsi velle ad culpam obstringere , quando sufficit pœna ad eos coercendos : Et itã hujusmodi leges dicunt consuetudine interpretari. Veriùs tamen contradicit *secunda* sententia quam absolutè tenent *Salm. l. c. n. 49.* et probabiliorem *ibi* censent *Val. Bon. Dian. Tap. et Vill.* Ratio , quia hæc est differentia inter legem *purè pœnalem* , quæ obligat ad solam pœnam , et hæc est , quando in eã tantùm pœna assignatur ; et legem *mixtam* , quæ obligat etiã ad culpam ; et hæc est , quando ultrà pœnam præceptum adjungitur ; ipso enim præcepto tunc creditur Superior velle ad culpam obligare , ne frustrà videatur præcipere. Quid si pœna sit magna ? vide dicenda *de Rest. l. 3. n. 616.*

Quæritur 3. An incurratur pœna antè Judicis sen-

tentiam ? Pœnæ spirituales , ut excommunicatio , irregularitas , etc. quandò imponuntur ipso facto , non indigent sententiâ ; est certum apud omnes , *vide Salm. de Leg. c. 2. n. 57.* Et patet *ex c. Non dubium de Sent. ex c. Significasti de Hom. et aliis.* Idem dicitur de pœnis privativis , modò reus subire eas possit sinè infamiâ , sicut esset privatio vocis activæ , et passivæ , ut *Suar. l. 5. c. 9. n. 5. Bon. D. 1. q. 1. p. 7. n. 10. et Salm. n. 58. cum Tapia, Vasq. Montes. , etc.* Et modò alicubi non habeat aliter consuetudo particularis : *Salm. n. 60.* Adde , nisi pœna consistat in privatione alicujus juris acquisiti , puta in Beneficio , electione , etc. , tunc enim semper requiritur declaratio juridica vel pœnæ , vel saltem criminis , etiâmsi pœna imponatur , *ipso facto incurrenda , nullâ expectatâ declaratione* , ut docent *Less. l. 2. c. 29. dub. 8. etc. 34. dub. 34. Mol. de Just. t. 2. tr. 2. D. 96. n. 8. Soto l. 1. q. 6. a. 6. et l. 4. qu. 6. a. 6. Sanch. de Matr. l. 2. D. 53. n. 5. et l. 7. D. 89. n. 11. Pal. tr. 3. D. 2. p. 2. n. 8. et Salm. c. 2. n. 59. et 60. cum Led. Cajet. et Gran.* Cum enim lex pœnalis accipi debeat , in mitiori sensu , verba illa , *nullâ declaratione etc.* possunt explicari , scil. nullâ expectatâ declaratione pœnæ ; sed non excluditur declaratio criminis , ut pœna possit reo applicari. Id confirmatur *ex c. Secundum , de Hæret. in 6.* ubi Hæretici , licet priventur ipso jure bonis suis , tamen non tenentur bona tradere antè sententiam , ut in eodem textu habetur.

Quod dictum est de pœnis privativis , a fortiori ¹⁴⁹ dicendum de positivis , quæ consistunt in actione positivâ , v. gr. aliquid restituendi , aut patien- di , ut communiter , cum *D. Th. 2. 2. q. 62. a. 3. Sanch. de Ma. l. 6. D. 53. n. 1. Mol. l. c. Soto l. 1. q. 6. n. .... ad 8. et Salm. c. 2. n. 61. et 64. cum Tap. Sa, Vasq. etc.* Et sic igitur dicendum de legibus privan- tibus Beneficiis jam obtentis , ratione simoniæ , vel alienationis bonorum Beneficii , etc. ubi semper requiritur declaratio Judicis , *Salm. d. n. 64. cum AA. cit.* Ratio autem omnium horum est , quia nimis ardua , et inobservabilis esset lex illa humana : quod reus ip- semet in seipsum deberet pœnam exequi.

Pœnæ autem inhabilitantes obligant antè Judicis sententiam , ut est pœna imposita a Tridentino non residentibus non lucrandi fructus , et similia. Vide *Salm. ibid. n. 62.* Item quandò pœnæ sunt conditionales , v. gr. ut habens Beneficium curatum , si non ordinetur Sacerdos infrà annum , sit ipso facto privatus beneficio , ut *ex Cap. Licet. de Elect. in 6.* Sic etiàm Clericus beneficiatus non deferens habitum , ipso facto privatur privilegio fori. *Salm. c. 2. n. 63. cum Sanch. Pal. Bon. etc.*

150 Quæritur 4. An pœna conventionalis in contractibus debeat solvi antè sententiam? *Prima Sententia* affirmat, quia quisque tenetur antè sententiam pactum observare. Ità *Bonac. Suar. Mol. Sa, ap. Salm. c. 2. n. 66. Secunda Sententia*, quam æquè probabilem vocant *Salm. n. 67. et tenent Nav. Less. Sanch. Vasq. Laym. Pal. etc.* negat, quia sentiendum est, contrahentes non aliter velle sibi imponere pœnam , quàm juxtà dispositionem juris circa Leges pœnarum , quæ non nisi post sententiam contrahuntur. Profecò tenetur reus post sententiam ad pœnam : Sed notandum est, non teneri eum ad solvendam pecuniam , nisi petatur a parte. Et si pœna sit nimis dura, ultrà sententiam requiritur præceptum Judicis, et ministrorum executio. Vide *Salm. c. n. 70.*

Deindè notandum, quod Leges , quæ fundantur in falsà præsumptione , de se non obligant in foro conscientie , quandò præsumptio certè est falsa. Sic enim hæres non tenetur, omisso inventario, ad omnia debita solvenda, si hereditas reverà non est solvendo. Vide *Salm. c. 2. ex n. 78. et vide dicta n. 100. v. Quæres.*

151 An, quandò Lex requirit aliquam conditionem , sinè quâ irritet actum , uti Lex irritans testamentum sinè solemnitatibus , vel Lex irritans alienationem bonorum Ecclesie sinè consensu Capituli , obliget in conscientia ? *Prima sententia* negat, ut *Nav. Covarr. Tap. Sylv. Med. et alii ap. Salm. c. 2. n. 44. et 103.* Ratio , quia tales Leges fundantur in præsumptione fraudis , quæ tunc non adest. *Secunda sententia* affirmat , quia

tales leges non solùm fundantur in præsumptione fraudis , sed etiàm in periculo illius , quod semper adest. Ità *Salm. cum Sanch. Pal. n. 104.* Utraque est probabilis , sed secunda probabilior.

Quæritur hîc ultimò , quandò teneamur tollere impedimenta , vel ea non apponere , quæ obstant imple-¹⁵²tionem Legis ? Prænotandum est ad quæstionis solutionem , aliud esse , quod quis non obligetur a Lege , sive ab illius obligatione extrahatur : Aliud , quod excusetur a transgressione legis , manendo tamen sub ejus obligatione. Undè fit , ut dupliciter possis te impedire ab observatione Legis ; vel apponendo causam , quâ extraheris a Legis observatione , scilicet si ab hoc loco , ubi est præceptum audiendi Sacrum , descendas ad alium , ubi tale præceptum non viget : Vel efficiendo opus , quod licet impediatur te ab observatione Legis , non te extrahit tamen a Legis obligatione ; nempè si die Dominico discedas a loco Sacri ad sylvam , ubi etsi Sacrum audire nequeas , ab illius obligatione tamen non extraheris. Deindè notandum est , quod contrà Leges naturales numquàm licet apponere impedimentum , ut ab illius obligatione extraharis : Secus autem dicendum de Legibus humanis , quæ non obligant cum tanto rigore. Ità sapienter distinguunt *Salm. c. 2. n. 158. 159. et 160.*

Hinc inferunt , non peccare excommunicatum , si Sacrum non audiat , et absolutionem non procuret ; nam per impedimentum excommunicationis jam extrahitur ab obligatione audiendi Sacrum : Sed vide dicenda l. 3. n. 325. v. *excommunicatus* , et l. 7. n. 161. Inferunt 2. Eum non peccare contrà præceptum jejunii , recitandi Officium , etc. qui suâ culpâ incidit in infirmitatem , etsi præviderit : Nec qui die jejunii pedester iter agit , vel multum laborat , ex quo excusetur indè a jejunio : etiamsi ex pravo fine iter assumat ; nempè ad furandum etc. Ità *Salm. c. 2. n. 161. cum Sanch. Medin. Henr. etc.* Sed nos omninò oppositum sentimus cum *S. Thom.* vide dicenda *Lib. 3. n. 1046.*

Ad verò peccet contrà Legem , qui eo animo id

impedimentum apponit, ut a Legis obligatione extrahatur, scilicet si se fatiget, ut non jejuset? Affirmant peccare *Pal. Salas, Med. etc. ap. Salm. c. 2. n. 163.* quia nemini debet prodesse sua fraus. Negant tamen peccare contra jejunium *Sanch Fill. Azor. Vill. etc.* quod satis probabilem sententiam vocant *Salm. ib. n. 164.* quia tunc ille utitur jure suo, quo potest extrahi ab obligatione Legis, in quo nulla est fraus: prout si quis exeat e sua Patria, ubi est obligatio jejunandi, ut eximat se a jejunio. Sed nos tantò potiùs, juxtà sententiam quam mox suprà secuti sumus, omninò primam sententiam sequimur; vide *l. 3. n. 1045.*

Peccat verò contra præcepta naturalia, vel Divina, qui prævidens, se hominem occisurum in ebrietate, ab ebrietate non abstinet; vel qui non procurat absolutionem excommunicationis tempore Paschali; tunc enim urget gravius præceptum radicaliter Divinum Communionis. Sic etià peccat, qui se inebriat, vel somno se tradit tempore audiendi Sacrum, vel recitandi Officium, quia illa præcepta tunc jam eum obligant, nequè per eas actiones a præcepto extrahitur. Ita *Salm. ib. n. 162. cum communi.*

CAPUT II.

DE SUBJECTO, CUI DATUR PRÆCEPTUM.

DUBIUM I.

Quæ personæ præceptis obligentur?

153 *An ad Leges obligentur ebrii; infideles, ignorantes, etc.*

154 *An Legislatores teneantur ad Legem?*

155 *Quando pueri obligentur ad Leges Ecclesiasticas?*

153 **R**ESP. Soli subditi ratione utentes obligantur, ita
 » ut eorum transgressione peccent. Quod addo propter
 » ebrios, et ad tempus amentes, qui, etsi verè iis

» obligentur, eorum tamen violatione non peccant,
 » defectu advertentiæ rationis, et consensûs. Pars
 » prior est communis, et certa *Fil. t. 21. cap. 11. q.*
 » 10. *Bon. p. 6. etc. Laym. l. 1. tr. 4. c. 10.* Posterior
 » est eorumdem. Cujus ratio est, tum quia præceptum,
 » cum sit directivum, supponit usum rationis: tum
 » quia obedientia tantum est eorum, qui ratione, et
 » voluntate utuntur. Nequè aliàs transgressio ad cul-
 » pam imputari posset. »

Pro majori claritate notanda est regula, aliud est ad Legem non teneri; sicut non tenentur ad Leges Ecclesiasticas Infideles, pueri, amentes. Aliud a lege excusari, sicut excusantur ebrii, ignorantes, dormientes. Hinc est peccatum præbere carnes in die vetito secundis, non verò primis. Sicut etiàm peccatum est incitare omnes istos ad aliquid malum jure naturæ.

Undè resolves hos casus.

» 1. Legislator non tenetur suis legibus, ut sic, ¹⁵⁴
 » quoad vim coactivam, et pœnam, sive directè: indi-
 » rectè tamen, et quoad vim directivam, et ex æqui-
 » tate quâdam tenetur se, tamquàm caput, membris
 » conformare. *Ità S. Th. q. 96. a. 5. ad 3. Sylv. Suar.*
 » *Bon. Laym. lib. 1. c. 4. c. 9. contra Azor.* Tenetur
 » etiàm in contractibus cum reliquis pari conditione
 » uti. *Vide Fill. t. 21. c. 5.*

Ità, ex communi *Salm. d. cap. 3. n. 37.* Num autem Legislator teneatur ad suam Legem sub gravi, vel levi? Alii dicunt sub gravi, sicut Lex alios obligat, ut *Sot. Laym. Vasq. etc. ap. Salm. ib. n. 38.* Sed probabile est, præciso scandalo, tantum teneri sub levi: quia tantum ex honestate obligatur ad legem: Ità *Salm. ib. n. 42. cum Less. Azor Bon. Pal. etc.* Limitatur tamen, si Lex lata sit de taxatione pretii, vel de irritatione contractûs; tali legi enim tenetur stare etiàm princeps ad servandum æqualitatem. *V. Salm. ib. n. 43. et 44.*

» 2. Infideles non baptizati, etiàm Cathecumeni,
 » non obligantur præceptis Ecclesiæ; obligantur ta-

- » men hæretici, et alii, qui per Baptismum Ecclesiæ
 » semel sunt subjecti.
- 155 » 3. Etsi pueri ratione utentes legibus iis Ecclesiæ,
 » quarum materia eorum ætati est conveniens, v. gr.
 » Confessionis annuæ, secundùm *Navar. Henriq. et*
 » *Azor.* item abstinentiæ a carnibus, auditionis Sacri,
 » secundùm *Sanc.* etc. obligentur quoad culpam; non
 » tamen quoad pœnas ordinarias, nisi sint puberes,
 » quales sunt masculi anno 14. puellæ 12. absoluto. Ità
 » *Sotus, Vasq. de Pœnit. q. 90. v. a. 2. Sa v. Censura.*»

Quæritur, an pueri statim ac pervenerint ad usum rationis teneantur ad Leges Ecclesiasticas audiendi Sacrum, abstinendi a carnibus, vel lacticiniis, et confitendi? Affirmant *Sanc. Dec. l. 1. c. 12. n. 6. Laym. c. 10. n. 4. et Salm. de Leg. c. 3. n. 52. cum Pal. Bon. Salas, etc.* Atque peccare dicunt Parentes, qui negligunt impletionem ipsorum. Et regulariter ajunt hunc usum rationis judicandum advenire, expleto septennio. Admittunt tamen, pueros antè pubertatem non obligari ad pœnas *ib. n. 50. in fine*; nec ad Communionem antè decennium: nisi in articulo mortis, si sit usus rationis; ut *Salm. de Euch. c. 7. a. n. 15.* Negant verò *S. Anton. Sot. Sa, Henr. March. ap. Salm. n. 51.* dicentes non teneri statim, sed post aliquod tempus. Hoc tempus, *Sa* ait, esse tempus pubertatis: *Sotus* verò et *S. Anton.* dicunt saltem esse decimum annum vel nonum cum dimidio in foeminis. Sed hæc opinio meritò rejicitur communiter, ut ait *Croix l. 3. p. n. 615.* An verò obligentur pueri, qui antè septennium pervenerint ad usum rationis? Negant *Diana, Sanct. Burgh. ap. Croix l. 1. n. 676.* qui probabile putat, quia leges positivæ attendunt tantum ad ea quæ communiter contingunt. Sed probabilius *Bosco ibid.* affirmat teneri. Vide dicenda *lib. 3. n. 270. et 1012.*

- » 4. Infantibus non baptizatis, et perpetuò amen-
 » tibus licitè dantur carnes diebus vetitis, et impo-
 » nuntur opera servilia festis; non tamen ebriis, cum
 » legi maneant subjecti; uti nec licitè irritantur
 » amentes ad blasphemandum, lædendum, etc. eo

- » quod talis actus tribueretur principali agenti, qui
- » alterius operâ uteretur, quasi instrumento, ut *Laym.*
- » *l. 1. t. 4. c. 10. Bon. p. 6. et Sanch. 1. Moral. c. 12.*

DUBIUM II.

An Peregrini teneantur legibus suis domiciliï,
dum ab eo absunt.

- 156 *An Peregrinus teneatur ad Leges ubi est?*
157 *An teneatur ad Leges Patriæ? Deindè ponuntur resolu-
tiones plurium casuum.*
158 *An peregrini possint dispensari ab Episcopo loci in legi-
bus, et in votis?*

« SUPPONO I. Præceptum aliud esse locale, quod¹⁵⁶
» scilicet certo tantum in loco, urbe v. gr. vel paro-
» chiâ obligat; aliud universale, seu juris communis,
» quod totam ferè Ecclesiam obligat.

« Suppono II. Peregrinos propriè dici eos, qui
» aliquo veniunt animo non manendi, sed tantum
» subsistendi, per aliquot dies, vel ad summum per
» minorem anni partem, ut mercatores, viatores, non
» autem studiosi, nequè ancillæ, quæ veniunt ad
» serviendum.

» Respondeo non obligari. Ità *Nav. Sanch. Less.*
» *l. 4. c. 2. dub. 8.* Ratio, quia præcepta localia per
» se, et directè respiciunt territorium, eique sunt
» affixa; atque adeo non obligant, nisi existentes
» intrâ illud. Lex enim ità fertur; v. gr. Festum illud
» tali loco celebretur: ideòque hic valet illud: *Si*
» *fuëris Romæ, etc.* Addit *Laym. c.* præceptum locale
» expirare etiã intrâ proprium territorium in loco
» exempto, quod is æquiparetur loco sito extrâ ter-
» ritorium. »

Hic refert antè omnia distinguere domiciliũ a
quasi domiciliũ. Verum domiciliũ acquirit, qui
habitat alicubi, animo ibi perpetuò manendi, ut com-
muniter docet *Bonac. de Leg. D. r. q. 1. p. 7. n. 39.*
Roncag. eod. tit. c. 1. p. 3, pag. 44. et Salm. tr. 8. c.

4. n. 48. cum Palao, Trull. Dicast. et aliis passim, ex l. 2. C. Ubi Senatores, et l. Heres absens §. Proinde, ff. de Judic. I. autem censetur hujusmodi animum habere, qui habitat alicubi per decennium, non significatâ voluntate recedendi, vel qui majorem partem bonorum ibi asportaverit, aut domum emerit, aut ædificaverit, ut habetur in Bullâ Speculatores relata T. 2. l. 6. n. 770. ad. n. V. vel qui saltem expressis verbis (ut addunt Salm. n. 49.) voluntatem ibi perpetuò manendi expressè significaverit. Ille autem acquirit quasi domicilium qui manet in aliquo loco per majorem anni partem, ut dicunt Sylvest. v. Domicilium, n. 2. et Sanch. de Matr. l. 3. D. 18 n. 9. vel qui ibi moratur per aliquod notabile tempus cum animo ibi manendi majori parte anni, ut rectè ajunt Roncaglia loc. cit. Laym. l. 1. tr. 4. c. 12. n. 1. v. Quæres, cum Navarro, et N. SS. P. Benedicto XIV. Notif. 33. n. 6. utque eruitur ex citatâ l. Heres, etc. His positus, dubitatur 1. an, ut quis teneatur legibus loci ubi est, requiratur, ut ibi verum domicilium contraxerit Affirmant. Glossa in c. Quæ contrà, Dist. 8. verb. Aut peregrini, et alii, apud Sanch. loc. cit. n. 8. Quia advena (ut ajunt) donec non acquirat verum domicilium, saltem per animum ibi perpetuò manendi, non fit subditus illius loci. Sed communis sententia tenenda docet sufficere, quod is contraxerit ibi quasi domicilium: Ità Suarez tom. 1. de Relig. c. 14 n. 5 et l. 3. de Leg. c. 33. n. 3. (qui oppositam putat non esse practicè probabilem) Sanch. loc. cit. n. 9. Salmant. de Legib. c. 3. n. 55. et Laym. dicto c. 12. n. 1. cum S. Antonin. Palud. Sylvest. Rosella, etc. Ratio, quia tales peregrini jam subjiciuntur jurisdictioni Superiorum illius loci, ergò etiàm legibus tenentur; et tenentur a prima die, quâ illic perveniunt animo habitandi per majorem anni partem, ut rectè notat Sanch. dicto n. 9. Cum Sylvest. Palud. Rosella, etc.

Dubitatur 2. an si quis in aliquo loco ad breve tempus moretur, teneatur leges illius servare? Prima sententia affirmat; et hanc tenent Pontius de Matr.

l. 5. c. 7. §. 1. n. 6. *Suarez de Leg. l. 3. c. 33. n. 33. et l. 1. de Rel. c. 14. a n. 9. Salas de Leg. D. 16. Sect. 4. concl. 4. Tapia l. 4. q. 16. art. 3. n. 2. et Covarr. Gordon. Henr. etc. apud Salm. de Leg. c. 3. n. 56. et alii plures apud Sanch de Matr. l. 3. D. 18. n. 4. et in Dec. l. 1. c. 12. n. 3. qui vocat valdè probabilem, sicut etiâ putant Salm. loc. cit. n. 58. Probant 1. ex c. Illa, Dist. 20. ubi refertur illud celebre D. Ambrosii: Cum Romam venio, Sabbatum jejuno; cum Mediolanum, non jejuno; sic et tu ad quamcumque Ecclesiam veneris, ejus morem serva; si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi. Probant 2. ratione, tum quia, qui sentit commodum, debet sentire et incommodum, sicut enim talis advena deobligatur legibus patriæ a quâ abest, ita æquum est eum obligari legibus loci ubi moratur, et hoc modo advena verè fit subditus superioris loci, quamvis brevi ibi sit; Tum quia expedit ad pacem publicam servandam, et ad scandalum vitandum, ut omnes servent leges loci ubi reperiuntur, uti colligitur ex relatâ doctrinâ D. Ambrosii; Et saltem ratione dicti scandali vitandi, ut ait *Suarez*, Episcopus loci jurisdictionem habet in peregrinos; eadem enim jurisdictione, quæ ipsi competit super oves suas, ut eas benè regere possit: competit etiâ super advenas, ne scandalum ovibus præbeant, leges loci non servando. Plures alias rationes pro hâc sententiâ adducit *Suarez*. Fatentur tamen AA. citati, non satis esse solum transitum ad hanc obligationem contrahendam; etenim (apud *Sanch. Dec. l. 1. c. 12. n. 37.*) *Emmanuel Sa* dicit teneri peregrinum, si maneat illâ die quâ pervenit: *Leonardus*, si intregra die: *Sayrus*, si illic accedat multo spatio antè prandium, et totâ die ibi quiescat. Sed meliùs videtur distinguere *Suarez* dicto c. 13. ex. n. 8. dicens, quod, si quis venerit ad locum destinatum ut terminum viæ, teneatur ejus legibus, licet parùm ibi adsit; secùs si ibi sit in via, sive per transitum ad alium locum; tunc enim, si præceptum sit affirmativum, puta audiendi Sacrum, non*

4. n. 48. cum Palao, Trull. Dicast. et aliis passim, ex l. 2. C. Ubi Senatores, et l. Heres absens §. Proinde, ff. de Judic. I. autem censetur hujusmodi animum habere, qui habitat alicubi per decennium, non significatâ voluntate recedendi, vel qui majorem partem bonorum ibi asportaverit, aut domum emerit, aut ædificaverit, ut habetur in Bullâ Speculatores relata T. 2. l. 6. n. 770. ad. n. V. vel qui saltem expressis verbis (ut addunt Salm. n. 49.) voluntatem ibi perpetuò manendi expressè significaverit. Ille autem acquirit quasi domicilium qui manet in aliquo loco per majorem anni partem, ut dicunt Sylvest. v. Domicilium, n. 2. et Sanch. de Matr. l. 3. D. 18 n. 9. vel qui ibi moratur per aliquod notabile tempus cum animo ibi manendi majori parte anni, ut rectè ajunt Roncaglia loc. cit. Laym. l. 1. tr. 4. c. 12. n. 1. v. Quæres, cum Navarro, et N. SS. P. Benedicto XIV. Notif. 33. n. 6. utque eruitur ex citatâ l. Heres, etc. His positus, dubitatur 1. an, ut quis teneatur legibus loci ubi est, requiratur, ut ibi verum domicilium contraxerit Affirmant. Glossa in c. Quæ contrâ, Dist. 8. verb. Aut peregrini, et alii, apud Sanch. loc. cit. n. 8. Quia advena (ut ajunt) donec non acquirat verum domicilium, saltem per animum ibi perpetuò manendi, non fit subditus illius loci. Sed communis sententia tenenda docet sufficere, quod is contraxerit ibi quasi domicilium: Ità Suarez tom. 1. de Relig. c. 14 n. 5 et l. 3. de Leg. c. 33. n. 3. (qui oppositam putat non esse practicè probabilem) Sanch. loc. cit. n. 9. Salmant. de Legib. c. 3. n. 55. et Laym. dicto c. 12. n. 1. cum S. Antonin. Palud. Sylvest. Rosella, etc. Ratio, quia tales peregrini jam subjiuntur jurisdictioni Superiorum illius loci, ergò etiâ legibus tenentur; et tenentur a prima die, quâ illic perveniunt animo habitandi per majorem anni partem, ut rectè notat Sanch. dicto n. 9. Cum Sylvest. Palud. Rosella, etc.

Dubitatur 2. an si quis in aliquo loco ad breve tempus moretur, teneatur leges illius servare? Prima sententia affirmat; et hanc tenent Pontius de Matr.

l. 5. c. 7. §. 1. n. 6. *Suarez de Leg. l. 3. c. 33. n. 33. et l. 1. de Rel. c. 14. a n. 9. Salas de Leg. D. 16. Sect. 4. concl. 4. Tapia l. 4. q. 16. art. 3. n. 2. et Covarr. Gordon. Henr. etc. apud Salm. de Leg. c. 3. n. 56. et alii plures apud Sanch de Matr. l. 3. D. 18. n. 4. et in Dec. l. 1. c. 12. n. 3. qui vocat valdè probabilem, sicut etiàm putant Salm. loc. cit. n. 58. Probant 1. ex c. Illa, Dist. 20. ubi refertur illud celebre D. Ambrosii: *Cum Romam venio, Sabbatum jejuno; cum Mediolanum sum, non jejuno; sic et tu ad quamcumque Ecclesiam veneris, ejus morem serva; si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.* Probant 2. ratione, tum quia, qui sentit commodum, debet sentire et incommodum, sicut enim talis advena deobligatur legibus patriæ a quâ abest, ita æquum est eum obligari legibus loci ubi moratur, et hoc modo advena verè fit subditus superioris loci, quamvis brevi ibi sit; Tum quia expedit ad pacem publicam servandam, et ad scandalum vitandum, ut omnes servent leges loci ubi reperiuntur, uti colligitur ex relatâ doctrinâ D. Ambrosii; Et saltem ratione dicti scandali vitandi, ut ait *Suarez*, Episcopus loci jurisdictionem habet in peregrinos; eadem enim jurisdictio, quæ ipsi competit super oves suas, ut eas benè regere possit: competit etiàm super advenas, ne scandalum ovibus præbeant, leges loci non servando. Plures alias rationes pro hâc sententiâ adducit *Suarez*. Fatentur tamen AA. citati, non satis esse solum transitum ad hanc obligationem contrahendam; etenim (apud *Sanch. Dec. l. 1. c. 12. n. 37.*) *Emmanuel Sa* dicit teneri peregrinum, si maneat illâ die quâ pervenit: *Leonardus*, si intregra die: *Sayrus*, si illic accedat multo spatio antè prandium, et totâ die ibi quiescat. Sed meliùs videtur distinguere *Suarez dicto c. 13. ex. n. 8.* dicens, quod, si quis venerit ad locum destinatum ut terminum viæ, teneatur ejus legibus, licet parùm ibi adsit; secùs si ibi sit in via, sive per transitum ad alium locum; tunc enim, si præceptum sit affirmativum, puta audiendi Sacrum, non*

tenetur, quia tale præceptum obligat existentes, quales non sunt itinerantes; tenetur verò, si præceptum sit negativum, nempe abstinendi a carnibus, vel ab opere servili, etiamsi ibi moretur ad horam, quia præceptum negativum, cum obliget pro semper, habet tractum successivum per totum diem.

Hæc sententia est satis probabilis, sed probabilior videtur *secunda*, quæ dicit, advenam non teneri legibus loci, ubi non moratur, nec intendit morari per majorem anni partem; hanc tenent *Sanch. locis cit. de Matr. n. 6. et in Dec. n. 38.* cum pluribus aliis, *Bonac. de Legib. D. 1. q. 1. p. 6. n. 7. et 43. S. Anton. p. 2. tit. 6. c. 2. §. 2. Azor tom. 1. D. 5. c. 11. q. 2. Tolet. l. 6. c. 5. n. ult. Laym. l. 1. tr. 4. c. 12. n. 4. cum Sylvest. Ang. et Medina, item Sayr. Diana, Granado et alii apud Salm. dicto. c. 3. n. 58.* qui hanc non minùs probabilem vocant. Ratio, tum quia leges non obligant nisi subditos, quales non sunt peregrini, cum ipsi ob brevem illam moram minimè subjiciuntur jurisdictioni Superioris loci, ut habetur ex pluries citata *l. Hæres absens*, tum quia non dicitur moraliter commorari in aliquo loco, qui ibi non manet, nec animum manendi habet per majorem partem anni. Ad textum autem D. Ambrosii respondetur 1. illum procedere tantùm ubi vitandum est scandalum. Respondetur 2. S. Doctorem loqui ibi de lege communi servandi jejunii, quod Mediolani non servatur in primis quatuor diebus Quadragesimæ, sed lex communis utiquè servanda est a peregrinis, quando absunt a patria, ubi lex illa non servatur, ut ex communi sententiâ docent *Suarez cit. c. 14. n. 27. et Laym. loc. cit. n. 3. cum Medina, et Henriq.* Quamvis tamen *Laym.* non improbet oppositam *Sanchezii*, qui *de Matr. loc. cit. n. 7.* ait cives mox in patriam redituros, per fictionem juris pro præsentibus haberi.

Limitatur verò hæc *secunda* sententia 1. in Legibus de jure communi, vel circà solemnitates contractuum, aut circà commoda ipsius loci, v. g. de non extrahendo triticum, arma etc. 2. Limitatur si eadem Leges vigeant

in patriâ peregrini, licet *Sanchius cum Dian.* huic contradicat. 3. Limitatur, si peregrinus ibi delinquat contrâ jus commune; tunc enim fit subditus ratione delicti, ex *c. Finali, de Foro compet.* Vide *Salm. n. 59. et 60. et Sanch. Dec. loc. cit. n. 36.*

Non tenentur autem absentes ad Leges Patriæ, ut communissimum est ex *c. Ut animarum, de Const. in 6.* Etiam si Lex sit de jure communi; quandò peregrinus est in loco, ubi illa abrogata est. *Salm. c. 3. n. 62. cum Pal. Less. etc.* Et hoc etiam si discederet a Patriâ ad eximendum se a Lege. *Salm. num. 63. cum Pal. Bon. Sanch. etc.* (Hinc docet ibi *Palaeus cum Basilio*, posse peregrinum, qui nolit confiteri peccata reservata proprio Parocho, aliò discedere, ut ab alio absolvatur; quia tunc utitur jure suo. Sed de hoc vide dicenda *De Pœnit. l. 6. n. 589.*) Et hoc etiâ valet, si ille maneat in suâ Patriâ, sed in loco exempto, ut tenent *Salm. de Leg. d. c. 3. n. 64. cum Laym. Bon. Pal. Salas, Diana, Tap.* An verò pro locis exemptis intelligantur etiâ Conventus Regularium? Negant *Suar. Con. apud Salm. de Cens. c. 1. n. 114.* Sed dicunt intelligi tantum Oppida, et Ecclesias intrâ Diœcesim, alienæ tamen jurisdictioni subjectas. Sed affirmant *Salm. ibid. n. 114. cum Avil. Henr. Sayr. Candid. et Dian.* Et id confirmat *de Leg. d. c. 3. n. 74. in fine.* Quia tam loca, quàm personas Tridentinum exemptas appellat *Scss. 14. c. 5. de Ref. in fia.* Et valdè probabile est. Vide etiâ. *l. 7. de Censur. n. 24.*

Ex quibus resolves hos Casus.

- » 1. Si Episcopus sub pœnâ excommunicationis 157
vetet lusum aleæ, non obligantur Clerici ludentes in
» loco exempto a jurisdictione Episcopi. *Bon part. 6.*
» *Laym. c. 11. n. 5.*
- » 2. Si quis die jejunii, aut festo sit in loco alio,
» non sui territorii, aut exempto, ubi nunc non est
» jejunium, aut festum; potest ibi comedere, exer-
» cere servilia. *Laym. loc. cit; c. 11. Bonac.*

- » 3. Idem etiàm habet locum in præceptis juris
 » communis, si in loco isto sint usu abrogata, vel non
 » recepta, vel habeatur privilegium. Quarè potes v. gr.
 » Mediolani primis quatuor diebus Quadragesimæ
 » vesci carnibus, cum id ibi liceat. Item in Belgio
 » sabbatis intrà Nativitatem, et Purificationem vesci
 » carnibus: Item in loco, ubi Tridentinum non est
 » receptum, validè (etsi non licitè) inire matrimo-
 » nium clandestinum. *Suar. Sanch. l. 1. c. 12. Less. etc.*
- » 4. Potest quis discedens manè ex oppido, ubi
 » non est jejunium, vesci carnibus, etsi meridiè re-
 » diturus sit domum, ubi est jejunium; nec tunc,
 » ubi domum venerit, tenebitur ad servandum jeju-
 » nium istâ die, cum illud jam violaverit, ideoquè
 » servare non possit; tenebitur tamen domi ad ab-
 » stinentiam a carnibus, cum illa adhuc possit ibi
 » servari, eò quod sit dividua. Vide *Sanch. l. c. Less.*
 » *c. 2. d. 8.*
- » 5. Si quis abiturus est loco, ubi est jejunium,
 » sciatque certò perventurum vesperi ad locum, ubi
 » non sit jejunium, tunc etsi non possit ibi vesci car-
 » nibus, undè abit (cum ista abstinentia sit dividua)
 » potest tamen ibi manè jentare, et meridiè prandere,
 » ut contrà quosdam docent *Less. et Sanch. suprâ.*
 » (* *Et probabile putant Salm. de Leg. c. 3. n. 70. cum*
 » *Suar.*) *
- » 6. Probabile etiàm est, et in conscientiâ securum,
 » quod docet *Sanch. l. 3. de Matrim. d. 18. et 1. mor.*
 » *c. 12. contrâ Navarrum*, peregrinos, antequàm ex-
 » cedant proprio territorio, non teneri implere præ-
 » cepta, quæ ibi deprehendunt, v. gr. non teneri eum
 » manè audire Sacrum die festo, qui antè prandium
 » venturus sit aliò, ubi non sit festum; quia si man-
 » sisset in loco, ubi præceptum obligabat, poterat
 » differre ad id tempus; quando autem pervenit ad
 » alium locum, desinit obligari. Nec obstat, quod
 » prævidens impedimentum teneatur prævenire; quia
 » id tunc tantum verum est, quando, manente vi
 » præcepti, quis est impediendus; hic autem ab obli-

» gatione præcepti absolvitur, *. (*Ità etiã Salm. d.*
 » *c. 3. n. 67. cum Pal. Tapia, Salas, etc. Secùs tamen*
 » *esset, si ibi unum illud Sacrum diceretur, quia tenere-*
 » *tur audire, antequàm discederet, Non teneretur autem*
 » *expectare. Salm. n. 66.) *. Contraria tamen sen-*
 » *tentia, tamquàm magis pia, suaderi potest, nisi*
 » *quid obstet. Sanch. l. 1. moral. c. 12. et l. 3. de ma-*
 » *trm. dub. 8. n. 21. »*

Hic magna quæstio occurrit disceptanda, an peregrini possint dispensari ab Episcopo loci ubi sunt, tam in Legibus communibus (puta jejunii, vel abstinentiæ ab opere servili), quàm in votis, et juramentis? Ad sunt quatuor sententiæ. *Prima*, quam tenent *Pontius de Matr. l. 8. c. 4. n. 7. Joseph. de Januar. vide in tract. de Leg. et cui adhæret Tanner. apud Croix. l. 6. p. 3. n. 754.* probabilemque meritò putat *Palau de Leg. tr. 3. D. 6. §. 2. n. 5.* affirmat universè tam pro Legibus, quàm pro votis: Ratio, quia peregrinus per illum accessum, quamvis unius diei, fit verè subditus Superioris loci, ubi reperitur, ut dicunt *Suar. Salas, ac Pontius, cum Palao de Leg. D. 1. p. 24. §. 3. n. 12.* Vide dicta n. 156. et dicenda l. 3. n. 332. *in fn. v. An autem.* Quamobrem sicut peregrinus tenetur ad leges loci illius, ità æquum est, ut gaudeat etiã privilegiis. *Secunda* sententia prorsùs opposita, quam tenent *Sylvest. Abb. Tab. Ang. apud Pal. de Leg. D. 6. §. 2. n. 5.* item *Palud. Med. Led. Hostiens apud Suar. de Rel. l. 2. c. 14.* dicit, quod peregrinus quoad usquè acquirat alicubi verum domicilium (idest per animum perpetuò ibi manendi), numquàm subditus est censendus et ideò nec tenetur ad Leges loci, nec potest dispensari in Legibus communibus nequè in votis aut juramentis ab illius Episcopo. Ad confirmationem hujus sententiæ *Farinacc. et Garz. apud Pal. n. 7.* afferunt quamdam Declarationem S. C. Concilii approbatam a Gregor. XIII. ubi dictum fuit, posse peregrinum recipere beneficium absolutionis a peccatis in loco ubi est, sed non posse dispensari ab Episcopo illius. Sed *Mazzot. de Leg. D. 4. q. 1. c. 3.*

dicit, hanc Declarationem non constare authenticè; saltem, ut infrà videbimus in quartâ sententiâ, communiter illa non fuit recepta. Tantò magis, quia *Henriq. l. 14. de Irreg. c. 18. §. 2.* affert aliam diversam Declarationem S. Pii V. ubi Pontifex declaravit, Episcopum loci benè posse dispensare in votis Scholasticorum Salmanticæ commorantium. Hanc secundam sententiam etiâ putant probabilem. *Pal. n. 5.* Attamen *Suar. loc. cit.* improbabilem eam putat, quoad eximendum peregrinum a servandis legibus loci, si ibi maneat majori parte anni. *Tertia* sententia, quam tenent *Pal. dict. D. 6. n. 5. et 6. cum Navar. et Menoch.* qui plures alios refert, censet peregrinum adhuc transeuntem, benè posse dispensari ab Ordinario loci in legibus etiâ communibus, quia ipse quoad leges benè subditur jurisdictioni illius Superioris; non autem quoad vota et juramenta, quia hæc jurisdictio pendet a consuetudine, et a conniventia Episcoporum, quæ non habentur pro hujusmodi dispensationibus, prout aliàs habentur pro absolute peccatorum, et censurarum eis annexarum. *Quarta* sententia communissima, ut ait *Croix. l. 6. p. 3. n. 721.* et communiter recepta, ut asserunt *Salm. de Leg. 3. n. 55.* cui subscribimus, tenet posse peregrinum dispensari ab Episcopo loci, non solum in legibus, sed etiâ in votis, et juramentis, modò ibi sit animo permanendi per majorem anni partem, Ratio, quia ex illâ diuturnâ habitatione contrahitur quasi domicilium, ut probant *Abbas, et Innoc.* Quapropter tunc peregrinus dispensatur non jam ratione consuetudinis, et conniventia sui proprii Superioris, sed ex propria auctoritate Ordinarii loci, cui peregrinus per illud quasi domicilium tunc verè subditur. Ità *Sanch. de Matr. l. 3. D. 23. n. 12. et 13. cum Henr. Ang. Arag. etc. Less. l. 2. c. 40. n. 122. Croix loc. cit. cum Laym. Salm. loc. cit. Sporer de Leg. c. 1. n. 254. cum Suar. et Manuel. apud Pal. loc. cit. n. 3.* Et idem sentit *Sanch. loc. cit. cum Henr. et Man.* quoad dispensationem facultatum concessarum Episcopis a Tridentino

Cap. II. De naturâ, et obligatione Legis. Dub. III. 211
in cap. *Liceat*. Atque idem quoad conferenda omnia
Sacramenta, præter Ordinem, ut dicunt etiã *Croix*
cum Laym. et Salm. ll. cc. Circà verò Matrimonium;
vide *l. 6. n. 1083.*

DUBIUM III.

An Peregrini, et vagi teneantur præceptis lo-
corum, in quibus morantur.

« **R**ESP. Regulariter non tenentur præceptis specia-¹⁵⁹
» libus illorum locorum. Itã *Laym. Sanch. Azor. Ko-*
» *ninch. Less. Reginald. Fill.* contrã *Navar. Suar. Sa,*
» *etc.* Et quoad vagos etiã * (*ut cum Busemb. ter-*
» *nent Less. Laym. Sayr. etc. apud Salm. qui contradi-*
» *cunt c. 3. n. 69. in fine*) *, contrã *Bonac. et Sanch.*
» Ratio est, quia non potest dari ulla ratio hujus obli-
» gationis, cum illi non sint subditi vel locis, vel
» Superioribus, quorum tales leges fuerunt; ideoque
» sint extrã eorum jurisdictionem. Nec obstat 1. eòs
» nullius partialium locorum statutis, sed solo jure
» communi teneri; quia id non est absurdum. Nec
» 2. quod vagi, ob delicta admissa, puniri possint :
» hoc enim consuetudo recepit, ne scelera maneant
» impunita.
» Dixi 1. *regulariter*, quia tenentur quibusdam le-
» gibus, maximè quarum violatio cederet in damnum
» et injuriam illius loci, in quo morantur; ut etiã
» iis, quæ sunt de contractibus celebrandis.

Undè resolves hoc Casus.

» 1. Tales non tenentur audire Missam, et possunt
» opera servilia exercere die istic festo : non tenentur
» jejunare, nec abstinere a carnibus, quandò istic
» est jejunium, et domi suæ non est. Intellige utrum-
» que, secluso scandalo, propter quod Episcopus
» loci punire posset. *Laym. loc. cit. t. 4. c. 12. n. 4.*
» Peregrinis non licet frumenta evehere vel ven-

- » dere supra pretium ibi statutum , noctu arma ferre
- » etc. si talia ibi prohibita sunt. *Panorm. Regn.*
- » *Sanch. n. 36.*
- » Dixi 2. *præceptis specialibus* ; quia si domi tuæ
- » consuetudine derogatum sit alicui præcepto juris
- » communis , et aliò venias , ubi illud viget , eodem
- » obligaberis. Ratio est , quia lex juris communis est
- » universalis , et obligat omnes sinè ordine ad lo-
- » cum. *Laym. c. 12. n. 3.*

Undè resolvitur hic Casus.

- » Belga aliquis veniens Coloniam , v. gr. tenetur
- » istic sabbatis inter Nativitatem Christi , et Purifica-
- » tionem abstinere a carnibus , quia privilegium ejus
- » comedendi tunc carnes non est personale , sed
- » locale : ideòque expirat extrà locum. *Laym. loc. cit.*

DUBIUM IV.

An Peregrini teneantur præceptis juris commu-
nis , si non sint in usu in loco , ubi mo-
rantur ?

- 162» **R**ESP. Non teneri. Ratio est , quia tunc valet privi-
» legium locale , quo frui possunt omnes , qui in loco
» morantur. Ità *Sanchez 2. mor. c. 12. Suar. Laym etc.*

Undè resolvuntur sequentes Casus.

- » Si Germanus per Hispaniam transeat , potest sab-
- » batis vesci intestinis animalium. Idem si per Bel-
- » gium , aut Mediolanum itèr habeat , potest inter
- » Nativitatem Christi , et Purificationem , in Belgio
- » sabbatis , Mediolani verò quatuor primis diebus
- » Quadrages , carnibus vesci. *Sanch. Suar. Bon. p. 6.*
- » *n. 61.*
- » Si quis ex Diæcesi Catholica , v. g. Hildesio , ubi
- » vetus Calendarium adhuc est in usu , veniat in

aliam, ubi novum est receptum, v. g. Monasterium, potest, si ibi Quadragesima præteriit, carnibus vesci, ut docet *Sanch. loc. cit. Salas n. 69. Bon. n. 46. Less. l. 4. c. 2. d. 8.* qui tamen contrariam sententiam suadet in praxi, licet hæc tuta sit, ut etiã docet *Laym.*

» Addidi ex *Diœcesi Catholica*: quia si Catholicus veniat in terras hæreticorum, ubi alii Catholici non sunt, tenetur ibi servare novum Calendarium ad vitandum scandalum, et contemptum Ecclesiæ Catholicæ. Vide *Laym. l. 1. tom. 4. c. 11. n. 8.*

CAPUT III.

DE MODO, QUO OBSERVANDA SUNT PRÆCEPTA.

DUBIUM I.

An debeant impleri ex charitate ?

» **R**ESP. possunt impleri sinè charitate, nisi hanc in¹⁶² substantia includant, v. g. præceptum dilectionis Dei. Ratio est, quia tantum præcipitur substantia actûs inclusi in præcepto, v. gr. ut honorentur parentes; non autem finis, aut modus præcepti, ut docet *S. Th. 1. 2. q. 100. art. 10.* Interim certum est, requiri charitatem in operante, ut impletio præcepti sit meritoria, juxtà illud *1. Cor. 13. Si linguis hominum loquar, etc. S. Th. Suar. Sanch.*

Undè resolvuntur sequentes Casus.

» 1. Si quis jejuset, vel intersit Sacro ob vanam gloriam, vel etiã ut furetur, potest nihilominus implere præceptum, etiã per actum ex circumstantiis peccaminosum, quia implet substantiam illius præcepti, licet peccet contra aliud, cui finis ille malus opponitur, ut docet *Sanch. 1. mor. c. 14. Laym. l. 1. t. 4. n. 6. Card. de Lugo disp. 22. sect. 2. n.*

- » 23. * (*Cum Salm. de Leg. cap. 2. num. 147. et 148.*)
 2. Simili ratione impletur votum , juramentum Deo
 » factum , pœnitentiâ Sacramentalis , licet actus ipse
 » sit peccatum , *ibid. ll. cc.* * (*Nota tamen hîc prop.*
 » *damn. ab Alex. VII. n. 14. ; Qui facit Confessionem*
 » *voluntariè nullam , satisfacit præcepto Ecclesiæ.*) *

DUBIUM II.

An ad impletionem præceptorum requiratur intentio iis satisfaciendi ?

- 163 » **R**ESP. Quod non * (*Requiritur tamen intentio faciendi illud quod est præceptum , ut Salm. c. 2. n. 139. cum Bus. infrâ Dub. IV.*) * Ità sentit *Sanch. Vasq.*
 » 1. 2. q. 100. art. 9. et alii communiter. Ratio est ,
 » quia lex tantum præcipit liberam operis externi
 » executionem , v. g. auditionem Sacri , non autem ,
 » ut alio peculiari actu quis velit , vel intendat præcepto satisfacere , sive , ut alii loquuntur , præcepta non obligant ad obedientiam formalem , hoc est , ut illud fiat , quia præcipitur , sed tantum ad materiale , sive , ut fiat , quod præcipitur. Vid. *infr. l. 3. tr. 3. c. 1. d. 3.*

Undè resolvuntur sequentes Casus.

- » 1. Qui alicujus præcepti immemor , illud implevit , v. gr. ignorans esse diem festum , liberè tamen interfuit Sacro , is satisfacit. Neque , ut quidam volunt , necesse est , ut postea intelligens diem festum , velit tunc satisfacere per Missam auditam , quia implevit substantiam actûs præcepti. *S. Th. Henr. Fill. t. 3. c. 7. q. 7.*
 » 2. Is votum , juramentum , et pœnitentiâ Sacramentalem verè implet , qui opera promissa , vel injuncta exequitur , etsi non habeat intentionem implendi : modo tamen non applicet ea pro aliâ re. Ratio est , quia vota , etc. sunt leges quasi peculiâres , quas homo sibi , vel alteri imponit , undè tantum

obligant ad substantiam actûs. *Suar. Azor. Less. Laym. n. 6.* »

DUBIUM III.

An satisfaciat præcepto, qui faciens opus, expressè intendit per illud non satisfacere?

RESP. Satisfacit. Ità *Suar. Val. Vasquez loc. cit. et* ¹⁶⁴ *Less. l. 2. c. 7. dub. 10. contra Navar. Azor. etc.*
 » Ratio est, quia præcepta tantum obligant ad substantiam operis injuncti: ergò, illà posità, non est in potestate operantis ut non satisfaciat. Nec refert
 » 1. quod actus non operentur ultrà intentionem agentis; quia id intelligitur, quando est in potestate operantis, v. g. satisfacere, vel non. Nec 2. quod si debet alteri centum, non satisfaciat obligationi, si liberali donatione det ducentos. Nec 3. quod voto obligatus ad recitandum Rosarium, si recitet animo non implendi, non satisfaciat. Ratio est, quia hæc, et similes obligationes proveniunt ex voluntate promittentis, qui sicut ab initio debitorem se liberè constituit, sic in debito liberè permanere potest: obligatio autem parendi legi provenit ex voluntate Legis, ideòque non extenditur ultrà ejus intentionem, et voluntatem, nempe ultrà substantiam operis præcepti. *Kon. n. 309. v. Less. loc. cit. et Laym. hic. (Et sic tenet sententia communissima cum Tourneley, Pontas, Suar. Vasq. Valen. Salm. etc. Vide l. 4. n. 176.* »

Undè resolvuntur sequentes Casus,

- » 1. Sacerdos, qui legit Horas non eà devotione; quâ voluit, ideòque proposuit ad satisfaciendum præcepto repetere: etsi deinde non repetat, satisfecit tamen præcepto; *Suar. Kon. Card. de Lugo, etc.*
- » 2. Audiens Sacrum die festo, quod scit esse ultimum (vel, si non sit ultimum, intendens non au-

- » dire aliud), licet intenderit non satisfacere, verè
- » tamen satisfecit præcepto de audiendâ Missâ; etsi
- » peccarit contrâ aliud præceptum, quo quis tenetur
- » esse subditus Legislatori. *Card. de Lugo loc. cit.*

DUBIUM IV.

An ad impletionem præceptorum requiratur intentio; seu voluntas faciendi id quod præceptum est?

- » **R**ESP. Quod sic. Ratio est, quia, cum lex detur
- » hominibus, non brutis, ideòque humano modo sit
- » implenda, hinc impletio omnis præcepti, sivè hu-
- » mani, sivè divini debet esse actus humanus con-
- » junctus cum libertate, et voluntate operantis,
- » id est, ut velit, sive intendat facere hoc, quod
- » est præceptum, v. gr. audire Sacrum, jejuna-
- » re, etc. Est communiss. Vid. *Vasq. l. 2. q. 100.*
- » *q. 9. Suar. Sanch.*

Undè resolvuntur hi Casus.

- » **I.** Qui audivit Sacrum die festo ebrius, dormiens,
- » aut impos sui quomodocumque, aut nescius, quid
- » aggrediretur, aut vellet facere, tenetur postea cam-
- » pos sui factus audire aliud Sacrum. *Saurez, Sanch.*
- » *Salas d. 9. n. 32.*
- » Is, qui audivit Sacrum, jejunavit, etc. prorsus
- » violenter coactus, non satisfecit; non enim fuit actus
- » humanus defectu voluntarii. *Vasq. Suar. Azor, Fill.*
- » *n. 232.*
- » Dixi *prorsus violenter*; Quia, si famulus, v. gr.
- » metu domini; aut puer metu magistri Sacrum au-
- » diat (esto non sit auditurus, si magister abesset.)
- » is; etsi perversâ voluntate illâ peccet, præcepto ta-
- » men satisfacit, Ratio est, quia metus non tollit liber-
- » tatem, *Sanch. Salm. loc. cit. Laym. l. 2. t. 4. c. 4. n. 12.*
- » Recitans Horas solâ intentione legendi, vel ad-

- » discendi non satisfacit ; uti nec ille , qui vadit ad
- » Sacrum tantum , ut oculos pascat , cum alio colloqua-
- » tur , vel expectet amicum *Card. de Lugo loc. cit. n. 23.*
- » 4. Nec satisfacit is , qui tantum fictè confitetur ,
- » v. gr. orat , etc. quia non ejus fictio , sed opus præ-
- » ceptum est.

DUBIUM V.

An duplici præcepto , uno actu , vel diversis actibus eodem tempore possit satisfieri ?

- » **R**ESP. I. Uno actu diversa præcepta simul impleri ¹⁶⁶
- » possunt , nisi aliud colligatur ex mente præcipientis.
- » Patet ex praxi quotidianâ : qui enim obligatur ad
- » Horas ratione Ordinis , et Beneficii , satisfacit unâ
- » recitatione. *Sanch. l. 1. c. 14. Salm. Bonac. p. 10.*

Undè resolvuntur hi Casus.

- » Cum Dominica , et festum incidunt in eundem
- » diem , non teneris audire duo Sacra.
- » 2. Votum , et Pœnitentia in Confessione injuncta
- » plerumque non implentur per actum aliàs debitum :
- » quia hæc plerumque non est mens voventis , et Con-
- » fessoris. Vid. *Suarez l. 4. in 3. p. Sanch. 1. mor. c. 14.*
- » Dixi *plerumque* ; Quia subindè Confessarii injun-
- » gunt opus aliàs præceptum.
- » 3. Qui alteri ex pluribus obligationibus debet
- » centum , v. gr. non satisfacit , si semel dat centum :
- » quia in debitis justitiæ attenditur æqualitas rei ad
- » rem ; non potest autem unum centum æquale esse
- » debitis plurium centum. Undè in his alia est in-
- » tentio , et mens se obligantis. *Sanc. Salas loc. cit.*
- » Resp. 2. Potest quis eodem tempore diversis ac-
- » tibus duplici præcepto satisfacere , dummodò unum
- » non impediatur alterum. Est communis. Et ratio est ,
- » quia plerumque temporum diversitas non præcipi-
- » tur. *Suar. Az. p. 1. l. 7. c. 5. Sanch. lib. 1. c. 14.*

Undè resolves.

- » 1. Potest quis eodem tempore audire Missam in
- Tom. I, 28

- » festo præceptam, et simul legere Horas, vel alias
- » orationes voto, aliâve ratione debitas. *Bonac. p. 10. n. 8.*
- » 2. Potest item qui tenetur audire duas missas, eas
- » audire simul, imò etiâ tres, ut docent aliqui, dum
- » simul in pluribus Altaribus celebrantur. *Sanct. 1. mor. c. 14 12. Major in 4. dist. 18.*

DUBIUM VI.

An qui uno actu violat plura præcepta, committat plura peccata.

- 167 « **R**ESP. Si violet præcepta materialiter tantum diversa, ita ut, licet sint plurium Legislatorum, habeant tamen motivum formale idem, et versentur circa materiam eandem numero cum iisdem circumstantiis, unum tantum peccatum committit: Si vero præcepta sint formaliter diversa, ob motiva proxima specie distincta, vel versentur circa materiam numero diversam, committet plura peccata: quia sunt obligationes, et malitiæ diversæ. Ità *Sanchez lib. 9. de matrim. dist. 15. Vasq. 1. 2. dist. 19. Salmant. C. de Lugo d. 16. n. 245. * (Vide dicenda l. 5. n. 3.) **

Undè resolvitur.

- » 1. Qui non jejunavit die vigiliæ incidentis in Quadragesimam, aut neglexit Sacrum festo incidente in Dominicam, unicum commisit peccatum, satisque est confiteri de jejunio, et Sacro uno; quia his præceptis unica est ratio formalis, et motivum proximum, v. gr. in priore maceratio carnis, in posteriore cultus Dei *Laym. Sanct. Card. de Lugo loc. cit.*
- » 2. Qui violat votum, et juramentum, vel votum, et præceptum Ecclesiæ de eâdem re, duplicem malitiam committit, ac proinde id in Confessione explicandum est: quia voti observatio præcipitur, ut fides Deo debita servetur; juramenti autem, ne

» Deus vocetur in falsum testem : et sic dæ sunt hîc
 » rationes formales ; uti et sunt in omissione Missæ ,
 » quæ et propter festum , et ex injunctâ poenitentia
 » audiri debet. *Card. de Lugo loc. cit.*

» 3. Si ligatus cum ligatâ adulteretur , duplex pec-
 » catum injustitiæ committit , unum contra propriam
 » uxorem , alterum contra maritum adulteræ : uti
 » etiâ si quis uno actu occidat plures , sunt plura
 » homicidia , quia in istis materia est numero diversa :
 » *Laym. l. 1. t. 2. c. 10. n. 3. Sanch. Card. de Lugo*
 » *loc. cit.*

CAPUT. IV.

QUÆ EXCUSENT A TRANSGRESSIONE PRÆCEPTI.

DUBIUM. I.

An ignorantia excuset?

168 *An ignorantia invincibilis excuset?*

169 *An detur ignorantia invincibilis etiâ circa Præcepta ju-
 ris naturæ? usque ad 173.*

174 *An ignorantia excuset a pœnâ annexâ Legi?*

» **R**ESP. si sit invincibilis , excusat ; quia nemo 169
 » peccat , nisi actu voluntario ; hic autem cognitio-
 » nem præsupponit. Si autem sit vincibilis , et culpa-
 » bilis , non excusat ; qualis est , cum poteras , et te-
 » nebaris scire , aut discere , et in mentem veniebat
 » dubitare ; nec studuisti intelligere. *S. August. S.*
 » *Th. Sanch. 10. mor. c. 6, et cæteri communiter, contra*
 » *Palaum.*

Undè resolvitur.

» 1. Si quis die jejunii , nihil cogitans de præcep-
 » to , cœnet , aut carnes comedat non peccat : simili-
 » tær in aliis , ut si occidas hominem putans esse fe-
 » ram. *Bonac. quæst. 8. p. 3.*

» 2. Si in aliquâ re tantùm advertas malitiam unius
 » generis , illam solam contrahis ; ut v. gr. si quis cog-

- » noscat foeminam , quam scit non esse suam , igno-
- » rat autem esse consanguineam , is fornicationem
- » tantum , vel adulterium committit , non incestum
- » *Laym. l. 1. tom, 2. t. 4. Bonac. loc. cit.*

169 Quæritur indè , an ignorantia excuset a poenâ Legi annexâ ? Respondetur ex *Laym. l. 1. Tract. iv. cap. 20.* quod , qui ignorat inculpabiliter Legem , excusetur a culpâ , et ab illius poenâ. E conversò qui scit legem , sed ignorat poenam illi annexam , minimè excusatur a poenâ. Ità *Laym. cum communi ib. n. 6.* Excipitur 1. Si poena sit gravissima excedens meritum criminis. 2. Si sit censura Ecclesiastica , quam ignorantes non incurrunt , nisi ignorantia sit crassa , seu inculpabilis , ut docet *Laym. cum communi de Cens. c. 5. n. 7.* Et constat ex *c. 2. de Const. in 6.* Idem autem efficit ignorantia , quod oblivio Legis. *Laym. ib.* Ratio est , quia ad incurrendam censuram requiritur contumacia , sive virtualis contemptus Legis. Vide *l. 7. n. 47.*

Imò si censurâ sit indicta præsumptibus , sive temerè , consulto , aut scienter peccantibus ; tunc excusat ignorantia etiâ crassa , non autem affectata (quæ adest , cum quis studiosè negligit scire legem , ut liberiùs agat) ; quia hæc scientiæ æquiparatur. Ità *Laym. d. c. 5. et alii* , sed vide *Tom. 111. l. 7. n. 48.*

DISSERTATIO

In quâ ostenditur , dari ignorantiam invincibilem in nonnullis ad naturalem legem spectantibus.

170 Exploratæ jam veritatis est , invincibilem ignorantiam dari non posse in rebus iis , quas homo scire potest , et tenetur. Cum itaque quod scire tenetur ignorat , et ignorantiam , versâ vicè studio supetare potest , ut verbis utar Divi Thomæ 1. 2. q. 76. a. 2. a culpâ liberari neutiquâm potest. Quænam verò nos scire teneamur , tradit Angelicus ibidem ; cuius hæc sunt verba : *Omnes tenentur scire communiter , quæ sunt Fidei , et universalis juris præcepta ; singuli autem quæ ad eorum*

statum, vel officium spectant. Eapropter, ubi de naturali jure sermo fit, palàm est, invincibilem ignorantiam in primis ipsius principiis dari non posse, quo pacto sunt: *Deus est colendus: Quod tibi non vis, alteri ne feceris.* Ità etiàm dicimus, neque immediatas ab ipsis erutas Conclusiones, seu proximè præfatis principiis connexas et cohærentes invincibiliter posse ignorari, quemadmodùm certè sunt Decalogi præcepta. Porro insuper affirmamus, quod istiusmodi ignorantia invincibilis nec in obligationibus quidem datur, quæ ad proprium statum, vel officium pertinent; quandoquidem qui cuiquam statui se mancipat, ex. gr. Ecclesiastico, vel Religioso, vel qui aliquod munus suscipit obeundum veluti Judicis, Medici, Confessarii, aut id genus munus aliud, tenetur illius statûs, aut officii obligationes callere, vel in iis instrui, et qui eas ignorat, negligens instrui, aut ob timorem, ne deinceps teneretur eas observare, aut ob voluntariam negligentiam, ejus ignorantia culpabilis semper erit, atque omnes errores, quos tali negligentia deindè commiserit, omnes culpabiles erunt, etiãmsi in iis committendis actualem eorum malitiæ advertentiam non habeat; siquidem ad hoc ut culpabiles sint, virtualis advertentia satis est, seu interpretativa (ut alii loquuntur) quam initio habuit, cum proprias obligationes scire neglexit, ut sapienter, et communiter docent *Habert Theol. Dogm. t. 3. De Act. Hum. Cap. 1. §. 3. quæst. 5. Collet. Contin. Tournely Comp. mor. t. 1. pag. 520. 525. Antoine Theol. Mor. c. 4. de Peccat. q. 7. aliique, Divo Thoma Duce, juxtà quod superiùs prænotatum est, et pro eo, quod expressiùs idem S. Doctor Opusc. de Consc. q. 17. a. 5. ad. 3. et ad 5. ad hanc rem appositè dicit, ubi docet, excusari non posse Judicem illum, qui in sententiã ferendã errat, propterea quod leges ignorat, quas didicisse tenebatur.*

Dixi communiter, quia licet alii multi DD. ut *Sylvius, Suarez, Gammachæus, Isambertus*, videantur pro singulis peccatis actualem advertentiam postulare, saltem quando cujusque peccati causa ponitur,

tamen omnes, nemine discrepante, consentiunt, satis esse, ut culpabiles futuri errores fiant, advertentiam illam, quam initio habet homo, cum statum quempiam assumit, aut aliquod munus suscipit, de obligatione sese peritum reddendi, si peritus non sit in iis quæ agere debet, et in quibus necesse est versari ratione muneris, et hoc non obstante negligit; quia tunc in confuso saltè errores prævidet, quos non informatus, et instructus admittere poterit, et cavere non curat. Si verò quis in suo munere sufficienter antea se curaverit instrui, et nihilominus in re quapiam erraverit quæ munus suum respiciat, aut statum, non ob negligentiam, sed ob invincibilem ignorantiam, vel invincibilem inadvertentiam, ab omni prorsus culpâ utique liber esset, ut mox docebimus.

Certum igitur est, quod in primis juris naturalis principiis, æquè ac in proximis Conclusionibus, et certis obligationibus proprii statûs non datur invincibilis ignorantia, quia lumine ipso naturæ talia omnibus nota sunt, præterquam illis, qui oculos claudunt, ne ea videant. Et de his nimirum loquitur *D. Th. 1. 2. q. 94. a. 6. Ad legem naturalem pertinent primò quidem quædam præcepta communissima, quæ sunt omnibus nota; secundò autem quædam secundaria præcepta, magis propria, quæ sunt quasi conclusiones propinquæ principiis;* et affirmat, utraque ignorari non posse nisi ex passione, vel ex ignorantia culpabili; quoniam sicuti docet *P. Suarez: Natura ipsa, ac conscientia pulsat in actibus eorum, ut non permittat ea inculpabiliter ignorari.*

171 *Contrà verò unanimis Theologorum sententia est, tum Probabilistarum, tum Antiprobabilistarum, in Conclusionibus mediatis, et obscuris, seu remotis a principiis utique dari et admitti debere ignorantiam invincibilem: ita docet idem S. Thom. 1. 2. quæst. 76. a. 3. qui statuit, dupliciter ignorantiam esse voluntariam, et culpabilem, vel directè, sicut cum aliquis studiosè vult nescire, ut liberiùs peccet: vel indirectè, sicut cum aliquis propter laborem, vel propter alias oc-*

cupationes negligit addiscere id, per quod a peccato retraheretur. Talis enim negligentia facit ignorantiam, ipsam esse voluntariam, et peccatum. Si verò ignorantia sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus, quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omninò excusat a peccato. Affirmans itaque Angelicus. Si verò ignorantia sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia est ejus, quod quis scire non tenetur, talis ignorantia omninò excusat a peccato, sanè ostendit, ignorantiam adhuc eorum, quæ scire tenemur, posito, quod sit invincibilis, a peccato excusare. Idem pariter docet luculentioribus verbis Quodlib. 8. art. 15. ubi hæc reperiuntur verba. Error autem conscientiae quandoque habet vim absolvendi, sive excusandi, quando scilicet procedit ex ignorantia ejus, quod quis scire non potest, vel scire non tenetur; et in tali casu, quamvis factum sit de se mortale, tamen intendens peccare venialiter, peccaret venialiter; et consequenter, si nullum peccatum committere intenderet, nullum quidem committeret. Notetur attentè: Scire non potest, vel scire non tenetur; Igitur etiàm in casu, quo quis scire tenetur præceptum; si illud scire nequeat, ejus ignorantia est invincibilis, excusatque a culpâ, prout in suâ naturâ esset; sapienter advertendo cum Joanne a S. Thom. 1. 2. q. 6. Disp. 3. Diffic. 1. illa verba scire potest intelligi non remotè, sed proximè, et expedite, ita ut omissio debitæ diligentiae in veritate requirendâ sit propriè volita: Illud axioma: Qui potest, et tenetur, et non facit, peccat, intelligi de eo qui potest proximè, et expedite, non remittè tantùm, et impedite, quia (ut supra diximus) Omissio, ut sit voluntaria, debet procedere ab ipsâ voluntate.

Itidem D. Antoninus apertè monet, in Conclusionibus remotis quidem dari ignorantiam invincibilem p. 2. tit. 1. c. 11. §. 28. sic inquires: *Et si diceretur hic esse usuram, et usura est contra Decalogum. Respondetur, sed hunc contractum esse usurarium, non est clarum, cum Sapientes contraria sibi invicem in hujusmodi sentiant. Cum autem dicitur ignorantia juris naturalis*

tamen omnes, nemine discrepante, con-
esse, ut culpabiles futuri errores fiant.
illam, quam initio habet homo, cum
piam assumit, aut aliquod munus susci-
patione sese peritum reddendi, si perit
iis quæ agere debet, et in quibus neces-
sitate muneris, et hoc non obstante
tunc in confuso saltèm errores prævide-
informatus, et instructus admittere potest
non curat. Si verò quis in suo munere
antè se curaverit instrui, et nihilominus
erraverit quæ munus suum respiciat, aut
ob negligentiam, sed ob invincibilem
vel invincibilem inadvertentiam, ab omni
culpâ utique liber esset, ut mox docebimur.

Certum igitur est, quod in primis ju-
principiis, æquè ac in proximis Conclu-
certis obligationibus proprii statûs non d-
cibilis ignorantia, quia lumine ipso nota
omnibus nota sunt, præterquàm illis, qui
claudunt, ne ea videant. Et de his nimirum
D. Th. 1. 2. q. 94. a. 6. Ad legem naturalem
primò quidem quædam præcepta communis-
sunt omnibus nota; secundò autem quædam
particularia præcepta, magis propria, quæ sunt quas-
siones propinquæ principiis; et affirmat, utraque
non posse nisi ex passione, vel ex ignorantia con-
sequi, quoniam sicuti docet P. Suarez: Natura
et conscientia pulsant in actibus eorum, ut non peccent
inculpabiliter ignorari.

171. Contrà verò unanimis Theologorum senten-
tum Probabilistarum, tum Antiprobabilistarum
Conclusionibus mediatis, et obscuris, seu re-
principiis utique dari et admitti debere ignoran-
tiam invincibilem: ita docet idem S. Thom. 1. 2. q. 94.
a. 3. qui statuit, dupliciter ignorantiam
tariam, et culpabilem, vel *directè*,
studiosè vult nescire, ut liberiùs peccet,
sicut cum aliquis propter laborem

s juris natura
i, implexoque
quaquàm va-
 2. q. 100. a.
utiliori consi-
 concludit P.
 ens non sit,
 quidem esse
 invincibili
 ssimus, li-
 uris rebus
 uissam ve-
 1. 2. q. 49.
 tum ad pro-
 adem veri-
 n æqualitèr
 et P. Gonet
 t. n. 55.
 principiis,
 lis, et ex-
 ireà finem
 esse sin-
 lem habet
 t. 1. c. 1.
 : Non da-
 prima prin-
 verò quoad
 in Theolog.
 in aliqui-
 cepta juris
 principiis : Est
 pta sint valèlè
 a quibus sine
 t, facillè igno-
 bert anno 1685.
 tuculos tertium
 : Nullam ad-
 Naturæ in ullo
 agit. Arri-

non excusare, intelligitur de his quæ expressè per se vel reductivè sunt circà jus naturale, et Divinum, et contrà Fidem vel præcepta per evidentes rationes, vel determinationem Ecclesiæ, vel sententiam communem Doctorum; et non de his, quæ per multa media, et non clarè probantur esse contrà præcepta, et articulos. Idem tuetur Habert, dicens Theol. tom. 3. De Act. Hum. c. 1. §. 3. circà fin. Circà conclusiones remotiores juris naturalis, quales sunt prohibitio usuræ, uxorum pluralitas, Matrimonii indissolubilitas, etiàm interveniente aliquò gravi causâ, potest esse ignorantia invincibilis, quid non deducuntur ex primis principiis, nisi longiori discursu. Et Gersonius de vitâ Spirit. qui scripsit: Concors est sententia, nullam in iis quæ legis naturalis sunt cadere ignorantiam invincibilem, respondet, id dici, et affirmari quoad prima principia, et primarias conclusiones, secus verò quoad remotiores conclusiones: imò addit quandòque adhuc ipsas primarias conclusiones quibusdam in circumstantiis invincibiliter ignorari posse, ex. gr. si quis sibi persuadeat errore deceptus, quod teneatur mentiri, ut Proximum a morte vindicet.

Joannes Baptista Du Hamel non absimiliter nos certiores facit (*lib. 2. de Act. Hum. c. 5. in fin. vers. ad legem*) sic scribens: *Quod autem ex eo jure necessario quidem, sed non ità manifestè deducitur, ut fortè Polygamia et alia hujus generis invincibiliter ignorari posse probabile videatur, aded ut nullâ vel levi suspitione ea esse prohibita his in mentem venerit; ac licèt ea vitia ex peccatis liberè admissis oriantur, ac proindè voluntaria videantur, et eâ ratione ignorantia sit pœna peccati, hinc tamen non sequitur ea esse voluntaria, cum ex iis peccatis secutura mala prævisa non fuerint.*

P. Laurentius Berti *de Theolog. discipl. t. 2. lib. 21. c. 10.* eamdem sententiam sic scribendo defendit: *Verissimam tamen puto sententiam oppositam, et circà consequentias juris naturæ remotissimas censeo ignorantiam invincibilem esse admittendam..... Illam tenent omnes ferè Ægidiani, ac Thomistæ, et Sylvius, l'Herminier, aliique communiter, cujus Assertionis hæc vi-*

detur ratio apertissima, quod conclusiones juris naturæ remotiores deducuntur ex principiis longiori, implexoque discursu, quem rudes plurimi efformare nequaquam valent. Idque comprobatur cum D. Th. in 1. 2. q. 100. a. 1. ubi dicit: *Quædam verò sunt, quæ subtiliori consideratione indigeant disciplinâ.* Quocirca concludit P. Berti, rudem hominem, si in hoc negligens non sit, non esse condemnandum. Et ne peritum quidem esse damnandum, subjungo, si ex ignorantia invincibili operetur; quoniam nullus reperitur doctissimus, licet sit, qui judicare sciat de cunctis obscuris rebus ad jus naturale pertinentibus juxta inconcussam veritatem; nam eadem veritas, ut ait D. Th. 1. 2. q. 49. a. 4. non est omnibus æquè nota: *Sed quantum ad proprias conclusiones rationis practicæ non est eadem veritas, seu rectitudo apud omnes, nec est etiã æqualitèr nota apud quos est eadem veritas.* Idem habet P. Gonet in suo *Clypeo Theolog. t. 3. disp. 1. art. 4. §. 1. n. 55.* ubi loquens de præceptis remotis a primis principiis, dicit: *Potest dari de illis ignorantia invincibilis, et excusans a peccato,* Et in tract. de Probabil. *circà finem* de eadem sententiã loquens, ait, contrariam esse singularem, paucorum, et improbabilem. Idem habet P. Collet Continuat. Tournely *Comp. Mor. t. 1. c. 1. a. 1. sect. 2. Concl. 4. pag. 23.* hisce verbis: *Non datur ignorantia invincibilis juris naturalis quoad prima principia, et proximas eorum Conclusiones, datur verò quoad magis remotas.* Idem quoque P. Antoine in *Theolog. Mor. De Peccat. c. 4. q. 6.* dicens: *Datur in aliquibus ignorantia invincibilis circà quædam præcepta juris naturalis valdè abstrusa, et remota a principiis: Est communis sententia, quia cum aliqua præcepta sint valdè abstrusa, et remota a primis principiis, a quibus sine longo, et difficili discursu deduci nequeunt, facile ignorari possunt invincibilitèr.* Et insuper refert anno 1685. die 8. Augusti Romæ inter varios articulos tertium sequentem articulum fuisse damnatum: *Nullam admittimus ignorantiam invincibilem juris Naturæ in ullo homine, dum hîc, et nunc contrà jus Naturæ agit.* Arri-

non excusare, intelligitur de his quæ expressè per se vel reductivè sunt circà jus naturale, et Divinum, et contrà Fidem vel præcepta per evidentes rationes, vel determinationem Ecclesiæ, vel sententiam communem Doctorum; et non de his, quæ per multa media, et non clarè probantur esse contrà præcepta, et articulos. Idem tuetur Habert, dicens Theol. tom. 3. De Act. Hum. c. 1. §. 3. circà fin. Circà conclusiones remotiores juris naturalis, quales sunt prohibitio usuræ, uxorum pluralitas, Matrimonii indissolubilitas, etiàm interveniente aliquâ gravi causâ, potest esse ignorantia invincibilis, quid non deducuntur ex primis principiis, nisi longiori discursu. Et Gersonius de vitâ Spirit. qui scripsit: Concors est sententia, nullam in iis quæ legis naturalis sunt cadere ignorantiam invincibilem, respondet, id dici, et affirmari quoad prima principia, et primarias conclusiones, secus verò quoad remotiores conclusiones: imò addit quandòque adhuc ipsas primarias conclusiones quibusdam in circumstantiis invincibiliter ignorari posse, ex. gr. si quis sibi persuadeat errore deceptus, quod teneatur mentiri, ut Proximum a morte vindicet.

Joannes Baptista Du Hamel non absimiliter nos certiores facit (*lib. 2. de Act. Hum. c. 5. in fin. vers. ad legem*) sic scribens: *Quod autem ex eo jure necessario quidem, sed non ità manifestè deducitur, ut fortè Polygamia et alia hujus generis invincibiliter ignorari posse probabile videatur, aded ut nullâ vel levi suspitione ea esse prohibita his in mentem venerit; ac licèt ea vitia ex peccatis liberè admissis oriantur, ac proindè voluntaria videantur, et eâ ratione ignorantia sit pœna peccati, hinc tamen non sequitur ea esse voluntaria, cum ex iis peccatis secutura mala prævisa non fuerint.*

P. Laurentius Berti de Theolog. discipl. t. 2. lib. 21. c. 10. eamdem sententiam sic scribendo defendit: *Verissimam tamen puto sententiam oppositam, et circà consequentias juris naturæ remotissimas. censeo ignorantiam invincibilem esse admittendam..... Illam tenent omnes ferè Ægidiani, ac Thomistæ, et Sylvius, I Herminier, aliique communiter, cujus Assertionis hæc vi-*

detur ratio apertissima, quod conclusiones juris naturæ remotiores deducuntur ex principiis longiori, implexoque discursu, quem rudes plurimi efformare nequaquam valent. Idque comprobatur cum D. Th. in 1. 2. q. 100. a. 1. ubi dicit: *Quædam verò sunt, quæ subtiliori consideratione indigeant disciplinâ.* Quocirca concludit P. Berti, rudem hominem, si in hoc negligens non sit, non esse condemnandum. Et ne peritum quidem esse damnandum, subjungo, si ex ignorantia invincibili operetur; quoniam nullus reperitur doctissimus, licet sit, qui judicare sciat de cunctis obscuris rebus ad jus naturale pertinentibus juxta inconcussam veritatem; nam eadem veritas, ut ait D. Th. 1. 2. q. 49. a. 4. non est omnibus æquè nota: *Sed quantum ad proprias conclusiones rationis practicæ non est eadem veritas, seu rectitudo apud omnes, nec est etiã æqualitèr nota apud quos est eadem veritas.* Idem habet P. Gonet in suo *Clypeo Theolog. t. 3. disp. 1. art. 4. §. 1. n. 55.* ubi loquens de præceptis remotis a primis principiis, dicit: *Potest dari de illis ignorantia invincibilis, et excusans a peccato,* Et in tract. de Probabil. circa finem de eadem sententiã loquens, ait, contrariam esse singularem, paucorum, et improbabilem. Idem habet P. Collet Continuat. Tournely *Comp. Mor. t. 1. c. 1. a. 1. sect. 2. Concl. 4. pag. 23.* hisce verbis: *Non datur ignorantia invincibilis juris naturalis quoad prima principia, et proximas eorum Conclusiones, datur verò quoad magis remotas.* Idem quoque P. Antoine in *Theolog. Mor. De Peccat. c. 4. q. 6.* dicens: *Datur in aliquibus ignorantia invincibilis circa quædam præcepta juris naturalis valdè abstrusa, et remota a principiis: Est communis sententia, quia cum aliqua præcepta sint valdè abstrusa, et remota a primis principiis, a quibus sine longo, et difficili discursu deduci nequeunt, facillè ignorari possunt invincibilitèr.* Et insuper refert anno 1685. die 8. Augusti Romæ inter varios articulos tertium sequentem articulum fuisse damnatum: *Nullam admittimus ignorantiam invincibilem juris Naturæ in ullo homine, dum htc, et nunc contra jus Naturæ agit.* Arri-

sit mihi fusè , et distinctè horum quos retuli Auctorum referre verba , quia sunt Antiprobabilistæ. Cæterum innumeri poenè sunt alii , qui veluti certam eandem vindicant sententiam , ut *Sylvius , Sotus , Gammachæus , Isambertus , Cardinalis Aguirre , Wigandt , Cuniliati , Salm. Scholastici , et Morales* , quibus omnibus adhærent *D. Anselmus , Azorius , Suarez , Tapia , Prado , Vasq. , la Croix . Duvallius , Medina , Maldonatus* , et alii. Neque in aliam sententiam ivit Doctissimus Præsul Julius Torni in suis notis in Estium , ubi scripsit ejusdem fuisse sententiæ Cajetanum (quem perperam pro se stare facit Contensonius) cum hisce conceptis terminis scripserit Cajetanus : *Hominem quantum in se est in opinionum delectu a Divinâ Bonitate excusari , si veritatem non assequens a rectâ deflectat morum regulâ , non exigit magis Deus ab homine*. Prorsus idem nuperrimè scriptum reliquit Archiepiscopus Parisiensis Beaumont in suâ Pastoralis Catechesi , cujus verba Gallico sermone conscripta sic latinè reddita afferuntur : *Licet invincibiliter ignorari non possint juris naturalis principia , eorumque proximæ Conclusiones , nihilominus tamen eorum obscuriores , remotioresque consequentiæ possunt esse , et sæpè sunt invincibilis ignorantiae materia. Hoc punctum cunctis in verbis simul congregat celebriorum Theologorum suffragia*.

172 Comprobatur autem magisque firmatur nostra sententia a secundâ Bajanâ propositione ab Alex. VII. proscripta : *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris Naturæ , hæc in statu Naturæ lapsæ operantem ex ipsâ non excusat a peccato formali*. A cujus propositionis proscriptione luculenter infertur , quod Pontifex idcirco eam damnaverit , quia pro certo habuit , dari utique posse ignorantiam invincibilem in aliquibus difficultibus , reconditisque rebus , quæ ad legem naturalem spectant. Nec dissimile colligitur ab alteriùs Bajanæ propositionis damnatione : *Infidelitas negativa in iis , quibus Christus non est prædicatus , peccatum est*. Ulterius apertissimè confirmatur e Thesi ab eodem

Pontifice damnatâ : *Non licet sequi opinionem inter probabiles probabilissimam.* Nisi ignorantia invincibilis daretur circâ jus naturale, ut ajunt Adversarii, a culpâ neque excusaretur quidem qui sequitur opinionem probabilissimam, quia adhuc probabilissima versatur in discrimine errandi, quandòquidem hæc non extrâ, sed intrâ probabilitatis terminos existit : Ratio nostræ sententiæ, ut finem tandem aliquandò faciam, quam S. Thomas adducit 1. 2. qu. 19. art. 6. ea cum primis evidens est, *Manifestum est, quod illa ignorantia, quæ causat voluntarium, tollit rationem boni, et mali.*

Sed ad eam Dissertationis partem deveniamus, ubi ¹⁷³ audire vacat, quæ contrâ nos jacent duo acerrimi Contradictores, alter nempè P. Jo. Vincentius Patutius, qui se ficto nomine appellat Adelphum Dositheum, alter Anonymus, qui librum suum *Regulam morum* inscribit, qui ambo quæ Italico sermone scripserunt, latinè hîc redduntur. Absolutè igitur negantes dari ignorantiam invincibilem circâ quamlibet rem, audiamus primùm Patutium italicè (ut dixi) scribentem in eâ, quam latine traducimus, formâ : « Juxtâ » ideam quam habemus a Divinis Scripturis, a SS. PP. » a Divo Thoma, et a communi Antiquorum sensu, » ac etiâ a modernis primi subsellii Theologis, peccata ignorantiae, quandò tenemur scire legem, ea » sunt (rigorosè, et propriè loquendò) quæ committuntur, et quorum coràm Deo rei sumus, tempore, » quo ignoramus ea committere, quia a propriâ nostrâ culpâ oritur, quod ignoremus, et hâc de causâ » D. Thomas hâc in re *in c. 1. Epist. ad Rom.* clarissimum axioma illud, et certum docuit : *Ignorantia, quæ causatur ex culpâ, non potest subsequentem culpam excusare* ; atque hâc ratione peccatur, » quamquàm non habeatur, nedum scientia a vobis » expostulata; cognitio nimirum certa, et evidens (loquitur hic mecum circâ licitum usum opinionis » æquè probabilis, què defendo) sed ne incerta quidem, et obscura peccati, quæ haberi poterat, quamque habere tenebamur. Et deindè concludit; *Pauca*

sit mihi fusè , et distinctè horum quos retuli Auctorum referre verba , quia sunt Antiprobabilistæ. Cæterum innumeri poenè sunt alii , qui veluti certam eandem vindicant sententiam , ut *Sylvius , Sotus , Gammachæus , Isambertus , Cardinalis Aguirre , Wigandt , Cuniliati , Salm. Scholastici , et Morales* , quibus omnibus adhærent *D. Anselmus , Azorius , Suarez , Tapia , Prado , Vasq. , la Croix . Duvallius , Medina , Maldonatus* , et alii. Neque in aliam sententiam ivit Doctissimus Præsul Julius Torni in suis notis in Estium , ubi scripsit ejusdem fuisse sententiæ Cajetanum (quem perperam pro se stare facit Contensonius) cum hisce conceptis terminis scripserit Cajetanus : *Hominem quantum in se est in opinionum delectu a Divinâ Bonitate excusari , si veritatem non assequens a rectâ deflectat morum regulâ , non exigit magis Deus ab homine*. Prorsus idem nuperrimè scriptum reliquit Archiepiscopus Parisiensis Beaumont in suâ Pastoralis Catechesi , cujus verba Gallico sermone conscripta sic latinè reddita afferuntur : *Licet invincibiliter ignorari non possint juris naturalis principia , eorumque proximæ Conclusiones , nihilominus tamen eorum obscuriores , remotioresque consequentiæ possunt esse , et sæpè sunt invincibilis ignorantiae materia. Hoc punctum cunctis in verbis simul congregat celebriorum Theologorum suffragia*.

172 Comprobatur autem magisque firmatur nostra sententia a secundâ Bajanâ propositione ab Alex. VII. proscripta : *Tametsi detur ignorantia invincibilis juris Naturæ , hæc in statu Naturæ lapsæ operantem ex ipsâ non excusat a peccato formali*. A cujus propositionis proscriptione luculenter infertur , quod Pontifex idcirco eam damnaverit , quia pro certo habuit , dari utique posse ignorantiam invincibilem in aliquibus difficilibus , reconditisque rebus , quæ ad legem naturalem spectant. Nec dissimile colligitur ab alterius Bajanæ propositionis damnatione : *Infidelitas negativa in iis , quibus Christus non est prædicatus , peccatum est*. Ulterius apertissimè confirmatur e Thesi ab eodem

Pontifice damnatâ : *Non licet sequi opinionem inter probabiles-probabilissimam*. Nisi ignorantia invincibilis daretur circâ jus naturale, ut ajunt Adversarii, a culpâ neque excusaretur quidem qui sequitur opinionem probabilissimam, quia adhuc probabilissima versatur in discrimine errandi, quandòquidem hæc non extrâ, sed intrâ probabilitatis terminos existit : Ratio nostræ sententiæ, ut finem tandem aliquandò faciam, quam S. Thomas adducit 1. 2. qu. 19. art. 6. ea cum primis evidens est, *Manifestum est, quod illa ignorantia, quæ causat voluntarium, tollit rationem boni, et mali*.

Sed ad eam Dissertationis partem deveniamus, ubi ¹⁷³ audire vacat, quæ contrâ nos jacent duo acerrimi Contradictores, alter nempè P. Jo. Vincentius Patutius, qui se ficto nomine appellat Adelphum Dositheam, alter Anonymus, qui librum suum *Regulam morum* inscribit, qui ambo quæ Italico sermone scripserunt, latinè hîc redduntur. Absolutè igitur negantes dari ignorantiam invincibilem circâ quamlibet rem, audiamus primùm Patutium italicè (ut dixi) scribentem in eâ, quam latine traducimus, formâ : « Juxtâ » ideam quam habemus a Divinis Scripturis, a SS. PP. » a Divo Thoma, et a communi Antiquorum sensu, » ac etiâ a modernis primi subsellii Theologis, peccata ignorantiae, quandò tenemur scire legem, ea » sunt (rigorosè, et propriè loquendò) quæ committuntur, et quorum coràm Deo rei sumus, tempore, » quo ignoramus ea committere, quia a propriâ nostrâ culpâ oritur, quod ignoremus, et hâc de causâ » D. Thomas hâc in re in c. 1. *Epist. ad Rom.* clarissimum axioma illud, et certum docuit : *Ignorantia, quæ causatur ex culpâ, non potest subsequentem culpam excusare*; atque hâc ratione peccatur, » quamquàm non habeatur, nedum scientia a vobis » expostulata; cognitio nimirum certa, et evidens (loquitur hic mecum circâ licitum usum opinionis » æquè probabilis, quem defendo) sed ne incerta quidem, et obscura peccati, quæ haberi poterat, quamque habere tenebamur. Et deindè concludit; *Pauca*

» *hæc sint satis, ut instruamini in negotio, cujus adæ-*
» quatam non videmini ideam efformasse. » Sed hîc
 erravit P. Patutius, existimans, me, ut ipse est, pene-
 trantis, et acris esse ingenii, sed durâ, obtusâque
 mente cum ipse sim, fateor hanc brevem instructio-
 nem mihi satis non esse, quoniàm intelligere num-
 quàm potui, quomodò homo peccet, cum invincibili
 ignorantia de peccato laboret, postquàm debitam ad-
 hibuerit diligentiam, ut informetur, et ignorantia
 careat.

Auctor verò *Regulæ morum* in universo ferè suo
 libro probare nititur, nos minimè posse sinè formali
 peccato rem quampiam ignorare, quæ ad jus naturæ
 spectet; sed videamus quæso, quomodò id probet,
 etenim a responsionibus, quæ suis oppositionibus red-
 dentur, clariùs patebit nostra sententia: *Non datur,*
(inquit pag. 345.) ignorantia invincibilis juris Naturæ,
et Divini, præterquàm in pueris furiosis, et amentibus.
 Deindè pag. 354. sic concludit: *Ignorantia juris natu-*
ralis numquàm illos excusat, qui cognitione, et libero
rationis usu operantur. Quæ sanè conclusio reprobât,
 damnatque cujuscumque probabilis opinionis usum,
 etiàm probabilissima foret; omnesque ad amplecten-
 dum Tutorismum proscriptum adigit.

Probat ipse potissimùm intentum suum, affirmans
 nos teneri sequi veritatem, propterea quod veritas est
 unica morum norma, et idcirco in *Cap. 1.* ob eam
 rem multos consarcinat simul Scripturæ textus: *Ego*
sum via, veritas, et vita, Jo. 14. 6. Viam Dei in ve-
ritate doces. Matth. 22. 16. Omnes viæ tuæ veritas. Ps.
118. 151. Si Filli tui. . . ambulaverint coram me in
veritate. 3. Reg. 3. 4. Ambulantes in veritate, sicut
mandatum accepimus a Patre. 2. Joan. 4. Gentium cus-
todiam veritatem. Isaia 26. 2. Qui facit veritatem venit
ad lucem. Jo. 3, 21. In veritate non stetit. Jo. 8. 44.

Verùm enim verò tanto poterat Auctor labori par-
 cere, nemo enim inficiatur, in operando teneri nos
 veritatem quærere, eamque sequi; At petere fas sit,
 quonam alio pacto possimus nos veritatem noscere,

nisi ratione ducti? Dicendum igitur, illam veritatem nobis esse sequendam, ac amplectendam, quæ a ratione exhibetur, et præter oculos veluti ponitur: Hinc P. Collet *tom. 1. cap. 3. art. 1. sect. 1. Concl. 2. pag. 59.* rectè distinguit moralitatem objectivam actûs in se considerati a moralitate formali agentis, docetque, quandò ex invincibili ignorantia quis operatur, contingere posse, ut non solum non peccet, sed insuper mereatur, operando juxtà rationem, quæ recta videtur, licet ipsa reverà supremæ rationi repugnet. *Sed quid, (inquit Collet) repugnantia hæc aliquandò involuntaria est, ut in iis, qui invincibili laborant ignorantia, idè non semper imputatur ad culpam, sed aliquandò ad meritum ob bonam fidem agentis qui rectam rationem sibi sequi videtur, dum etiàm ab eâ deficit.* Idque totum confirmat D. Th. 1. 2. q. 19. a. 1. ad 3. docens, objectum actûs ratione mediante repræsentari voluntati, atque in quantum cadit sub ordine rationis, objectum illud causat in voluntate bonitatem moralem. En ejus verba: *Ad 3. dicendum, quod bonum per rationem repræsentatur voluntati ut objectum, et in quantum cadit sub ordine rationis, pertinet ad genus moris, et causat bonitatem moralem in actu voluntatis; ratio enim principium est humanorum, et moralium actuum, ut suprâ dictum est q. 18. a. 5.* Ubi idem S. Doctor docendo notat, voluntatis æctus bonos, et malos dici, prout a ratione manifestantur: *In actibus autem bonum, et malum dicitur per comparisonem ad rationem: quia ut Dionysius dicit 4. cap. de Divinis Nominibus: Bonum hominis est secundum rationem esse, malum autem quod est præter rationem. . . . Dicuntur autem aliqui actus humani, vel morales, secundum quod sunt a ratione.*

Quo circà idem Angelicus Doctor 1. 2. q. 71. a. 6. humanam rationem statuit tamquàm proximam voluntatis naturæ regulam, dicens, quod lex æterna, licet sit prima Regula, nihilominus tamen est remota, et potius est ratio Dei, quàm nostra: *Regula autem voluntatis humanæ est duplex, una propinqua et homoge-*

nea, scilicet ipsa humana ratio: alia verò est prima Regula, scilicet lex æterna, quæ est quasi ratio Dei.

Sed nequaquàm, inquit præfatus Anonymus Auctor *Regulæ bonorum morum*; quandò contrà legem quis operatur, semper peccat, neque ratio sufficit ad excusandum a peccato. Sic ipse *C. xi. p. 168.* ubi quod italicè scribebat, sic nos fideliter latine reddimus: « Non negatur quod ratio debeat esse Regula proximior » nostrarum actionum. . . . . At hoc intelligitur, cum » ipsa legi æternæ submittitur etc. Sed non semper » accidit, quod Ratio a lege Dei dirigatur: undè non » solùm dici non potest, rationem esse regulam nostrorum morum, et in errorem labi non posse » quemquàm ipsam sequentem, sed etiàm veritas est » universis in Scholis receptissima, quod, quandò ratio fallitur, voluntas peccet, si eam sequitur: *Ratio humana potest errare, et ideò voluntas concordans rationi humanæ, non semper est recta; sed voluntas concordans rationi erranti est mala.* Hæc est » conclusio S. Thomæ, omniumque Theologorum. » Sic Auctor finem facit.

Sed videamus quæso, quod tradit S. Thomas in loco, ubi hunc articulum proponit: *Utrum voluntas concordans rationi erranti sit bona?* 1. 2. q. 19. a. 6. Ibi S. Doctor sic ait: *Hæc autem quæstio dependet ab eo, quod suprà dictum est (q. 6. a. 8.) quod ignorantia quandòque causat involuntarium, quandòque autem non. Et quia bonum, et malum morale consistit in actu, in quantum est voluntarius, ut ex præmissis patet (art. 2. hujus quæstionis) manifestum est, quod illa ignorantia quæ causat involuntarium tollit rationem boni, et mali moralis, non autem illa, quæ involuntarium non causat. Dictum est etiàm suprà (q. 6. a. 8.) quod ignorantia, quæ est aliquo modo voluta, sive directè, sive indirectè non causat involuntarium; et dico ignorantiam directè voluntariam, in quam actus voluntatis fertur: indirectè autem propter negligentiam, ex eo quod aliquis non vult illud scire. quod scire tenetur. Si igitur ratio, vel conscientia errat errore voluntario, vel directè, vel propter*

negligentiam, quia est error circa id, quod quis scire tenetur, tunc talis error rationis, vel conscientiae non excusat, quin voluntas concordans rationi, vel conscientiae sic erranti, sit mala. Notentur verba: *si igitur ratio, vel conscientia erret errore voluntario, vel directè, vel propter negligentiam, quia est error, circa id quod quis scire tenetur, tunc talis error non excusat.* Quapropter, quando error non est volitus, nequè directè nequè indirectè per negligentiam, excusat a peccato.

Nequè obstat dicere, quod cum res aliqua mala sit, etiamsi ratio eam repræsentet ut bonam, semper sit mala, etenim respondet D. Th. *in eod. art. ad 1.*, id esse verum propter illud generale axioma: *Bonum ex integrâ causâ causatur, malum autem ex singulis defectibus*, et ideò S. Doctor subjungit, *ex hoc quod dicatur malum id, in quod fertur voluntas, sufficit sive quod secundum suam naturam sit malum, sive quod apprehendatur ut malum.* Hoc verò nequaquam efficit, actiones, quæ contrà legem fiunt, esse formalia peccata. Quando peccatur contrà legem invincibiliter ignoratam, materialiter tantùm, non formaliter peccatur, quia lex non ut in se est, sed prout repræsentatur a Ratione, ita fit regula, et mensura nostræ voluntatis, ut sapienter animadvertit, et scribit Joannes a S. Thoma *1. 2. q. 18. disp. xi. art. 2. circa finem* dicens: *Et cum instatur, quod potest ratio proponere contrà legem ex errore invincibili, dicimus, quod non potest proponere contrà legem formaliter, sed materialiter, idest contrà legem ut est in se, non contrà legem, ut existimatam, sub quâ conditione tantùm potest lex mensurare, non secundum se precisè ut in re, et nondum ut manifestatam.* Juxtà id, quod idem Auctor antea scripserat (*cit. quæst. 18. disp. 9. art. 1.*): *Moralitas in actibus liberis non est aliud, quàm eorum commensuratio, et ordinatio secundum Regulas Rationis.*

Sed reponit Auctor *Regulæ morum*, D. Th. eodem articulo hæc verba subjungere: *Si ratio errans dicat, quod homo teneatur ad uxorem alterius accedere, voluntas concordans huic rationi erranti est mala, eo quod*

error iste provenit ex ignorantia legis Dei, quam scire tenetur. Igitur, infert, quotiescumque quis operatur contra Legem Dei, non excusatur a peccato, licet ratio contrarium ei repræsentet. Idque confirmat alio Angelici textu (in Quodlib. 3. art. 27. ad 2.) Si alicui dictat conscientia, ut faciat illud, quod est contra legem Dei, si facit, peccat, quia ignorantia juris non excusat a peccato, nisi forte sit ignorantia invincibilis, sicut est in furiosis, et amentibus, quæ omnino excusat. Insuper id confirmat textu Bonifacii VIII. de Reg Juris 13. in 6. Ignorantia facti, non juris, excusat.

Verum textibus hisce omnibus claræ sunt responsiones. Cum S. Thom. ait: *Ignorantia legis Dei, seu ignorantia juris non excusat*, loquitur tantum de ignorantia illorum præceptorum Dei, quæ idem exprimit aliis in locis, prout superius animadvertimus (1. 2. qu. 76. a. 2. et q. 94. a. 6.) quæ ignorari non possunt sine culpa positivæ negligentiae, quemadmodum sunt prima principia legis Naturalis, eorumque proximæ conclusiones, idest præcepta Decalogi, ut communiter docent cum D. Th. alii supra laudati AA. Nec ab- similiter intelligi debet auctoritas Gersonis nobis ab Adversario objectata, uti explanat Habert. Eadem quoque ratione explicandæ sunt auctoritates Alberti Magni, et Adriani Papæ, nam in Pastoralis epistolâ Archiepiscopi Beaumont pro me hos Auctores stantes citatos reperio, nempe Albertum Magnum in 2. dist. 22. art. 10. et Adrianum in 4. Sent. tract. de Clav. Eccl. q. 5. Cæterum certum est, D. Th. primis principiis exceptis, ac proximis indè Conclusionibus in reliquis abtrusis, et obscuris admittere, pluribus in locis, uti monuimus, ignorantiam invincibilem, siquidem 1. 2. q. 76. a. 3. affirmat, quod, cum ignorantia est invincibilis, licet sit de rebus, quas homo scire tenetur, excuset a peccato, illis verbis: *Si verò sit talis ignorantia, quæ omnino sit involuntaria, sive quia est ejus, quod quis scire non tenetur, omnino excusat a peccato.* Accedit, quod alio superius allato loco 1. 2. q. 19. a. 6. doceat, tunc esse malam voluntatem, quæ sequitur erroneam

rationem, quandò ratio errat sivè directè sivè indirectè propter voluntariam negligentiam circà ea, quæ homo scire debet : *Si igitur ratio, vel conscientia erret errore voluntario, vel directè, vel propter negligentiam, quid error est circà id, quod quis scire tenetur, tunc talis error non excusat.* Igitur cum error non sit voluntarius saltem ratione negligentiae, utique excusat a peccato.

Ad textum autem Bonifacii VIII. qui contrà nos ponitur : *Ignorantia facti, non juris, excusat*, appositè respondent Sylvius in 1. 2. q. 76. a. 3. q. 7. concl. 7. et Antoine *De peccat. Cap. 4. q. 6.*, id locum habere in Statutis Forensibus, quorum ignorantia plerumque præsumitur vincibilis post eorum promulgationem in foro factam, dummodò aliqua specialis ratio, quâ contrarium præsumeretur, non adesset, ut habetur ex *cap. In tua, tit. Qui matr. accus. etc.*

Opponit deindè Anonymus varias Scripturæ auctoritates, quibus probare nititur, non dari ignorantiam invincibilem circà jus naturæ : *Qui autem non cognovit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Luc. 12. 48. *Delicta juventutis meæ, et ignorantias meas ne memineris.* Ps. 24. 7. *Misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.* 1. Timoth. 1. 13. Verùm textus hi omnes, prout docet Habert *de Act. Hum. c. 1. §. 3. circà fin.* et ex concordi suffragio Interpretum universorum de ignorantia crassa intelliguntur, quæ ceteroqui peccatum diminuit, sed supplicium non effugit, quia, ut ait Habert, *est volita saltem indirectè, quatenus qui eà laborat, voluntariè omittit diligentiam, ut addiscat; vel suscipit officium, ad quod præstandum non potest adipisci scientiam requisitam.* Et ideò, prosequitur idem Auctor, a Concilio Diospolitano damnata fuit propositio Pelagii, hisce terminis concepta : *Ignorantia non subjacet peccato, quoniam non secundum voluntatem evenit, sed secundum necessitatem.* Fuit igitur damnata, quia nempè ignorantia crassa est vincibilis, adeòque culpabilis.

At insurgit Anonymus : Christum Judæi cruci affixerunt, ipsum non cognoscentes, prout idem Sal-

vator noster patefecit, cum dixit : *Pater dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt. Luc. 23. 34.* Infideles credunt, honorem se præstare Deo, Apostolos morti tradentes : *Sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur se obsequium præstare Deo. Jo. 16. 2.* Ità paritèr Hæretici veritatem tueri putant, Catholicos persequendo. Verùm quidquid objicitur, paucis clarè diluit prælaudatus Habert : *Judæi per miracula, et prophetias potuerunt cognoscere Christum Dominum, juxta illud : Si enim crederetis Mõysi, crederetis forsitan et mihi; de me enim ille scripsit. Jo. 5. 46. Si opera non fecissem in eis..... peccatum non haberent. Jo. 15. Hæretici, et alii Infideles, si velint attendere ad notas veræ Religionis, eam in Ecclesiâ Romanâ facilè deprehendissent.*

674 Sed iterùm instat Anonymus sic dicens : Ignorantiâ cognoscendi aliquod naturale præceptum oritur a nobis ipsis, vel quia omnem debitam diligentiam non adhibemus in veritate quærendâ, vel quia a Deo non postulamus, uti par est gratias, ut Divinam legem cognoscamus; quoniam (inquit), quemadmodum Fides nostra Divino elevari debet lumine ad Sancta Mystèria credenda, ità nostra ratio ab eodem lumine elevari debet, ad habendas perspectas vias progrediendi ad Deum. Quocircâ David Propheta orabat : *Domine ostende mihi legem tuam, et doce me facere voluntatem tuam.* Hinc p. 253. sic denique concludit : *Non potest sinè peccato esse, quod hæc ignorantia contra legem Dei efficiatur.*

Ergò, respondeo, cum videmus tot viros doctos et pios ac etiã in Sanctorum numerum relatos multis in quæstionibus invicem adversatos fuisse in pluribus ad legem naturalem spectantibus, dicere fortène debemus alterutros eorum peccasse, et damnationem subisse? Ità loquitur P. Antoine in *cit. loc. De Peccat. c. 4.* in hanc rem; *Si S. Th. et S. Bonav. de multis ad legem naturalem pertinentibus inter se dissident; alteruter ergò erravit; et tamen neuter opinionem ullam antè obitum retractavit; ergò si non datur ignorantia invincibilis*

bilis legis naturalis in re quapiam, alterutè in gravi peccato diem clausit extremum, cum sit gravis culpa docere culpabiliter errorem circa præcepta divina, sicque damnatus est. Et reverà nos non latet, S. Thomam defendere, Judicem debere damnare illum, quem in jure constat esse reum, licèt ipse Judex sciat illum esse innocentem; sed S. Bonaventura id negat. E converso S. Bonaventura tuetur, peccatorem, nisi statim a commisso peccato confiteatur, novum patrare peccatum, idque negat D. Thomas. Atque id genus exempla eruditorum, sanctorumque Virorum, qui de præceptis naturalibus discutientes discordes manserunt, ait S. Antoninus *p. 1. tit. 3. c. 10. §. 10. sexcenta propè afferri posse.* Idem doctissimus Morinus *part. 3. Exercit. 5. c. 9. de Sacram. Ord.* docet, cum dicit: *Quicumque annales Ecclesiæ attenderit, facilè animadverteret, Auctores Ecclesiasticos multà aliquandò opinionum varietate discordes fluctuasce.* Insuper Natalis, Alexand. *tom. 3. disp. 16. Sect. 2. P. Petri Theol. l. 21. c. 12. n. 5.* affirmant, quamplures etiàm SS. Patrum in nonnullos esse, lapsos errores; *Fatemur in singulis penè Patribus nævos reperiri, in plerisque etiàm errores.* Et quid de S. Jo. Chrysostomo refert Xistus Senensis *Bibl. Sacr. Adnot. 89.?* *Restat tertium, quodd in præmissis Chrysostomi verbis continetur assertum, videlicet, Saram in eo potissimùm esse laudandam, atque imitandam, quod servandi mariti causâ barbarorum sese adulterio exposuerit, consentiente tamen marito in ejus adulterium, imò etiàm suadente.* Concludendum proindè ex eo foret, Sanctos hosce, vel alios Ecclesiasticos Auctores ad Tartara esse detrusos, proptereà quod erroneas scripserunt opiniones, earumque postea non curarunt emendationem; vel saltem concludendum, in iis scribendis semper mortalitèr peccasse; verùm nescio, an quis reperiendus sit, qui id audebit asserere.

Quaproptèr non valet dici, quodd ille qui, ut convenit, studet, ac orat, cognitionem quidem obtineat veritatis in universis naturæ legis dubiis; siquidem opportunè respondet P. Collet *l. c. c. 1. p. 24.* præstantiora

Ecclesiæ lumina minimè neglexisse studium, et orationem, nec propterea ad veritatis notitiam pervenisse, ut eam assequerentur; *Et verò, si quælibet ignorantia juris naturalis vinci possit, maximè per orationem, atque falsum consequens, cum majora Ecclesiæ lumina dies, noctesque orando, et studendo consumpserint, nec tamèn eas quas optabant cognitiones obtinuerint.* Quandoquidem, ut optimè idem P. Collet animadvertit, multarum legis naturæ conclusionum, sed remotarum à primis principiis, ne Patres quidem, et Ecclesiæ Doctores cum omnibus præsidiis a Naturâ, et a Gratiâ acceptis veritatem in pluribus assequi potuerunt: *Atqui multæ sunt conclusiones a primis principiis oriundæ, quarum cognitio ne cum magnis quidem naturæ, et Gratiæ auxiliis haberi potest, cum circa eas dividantur acutissimi simul, et piissimi Patres Ecclesiæ.*

Sed replicatur: Deus est Fidelis, promisit exaudire orantem se: *Petite, et accipietis.* Si nos lucem suam a Deo debitis conditionibus postularem, eam Ipse non denegaret; quamobrem si non obtinemus, per nos profectò stat, nosque sumus in culpâ. Sed duo sunt distinguenda genera lucis. Altera lux, seu cognitio est naturalis, vel potiùs naturæ viribus comparata, qua morales veritates cognoscimus Divinæ legis circa imperata, et vetita. Altera est lex supernaturalis gratiæ, qua illustramur, ut cognoscamus Divinæ gratiæ valorem, maximum æternæ salutis negotium, media ad eam consequendam, occasiones, quæ ad ejus jacturam præcipites nos agere possunt; et id genus alia. Cum autem contrà legem formaliter delinquitur ex hujus lucis gratiæ defectu, quam a Deo postcere minimè curavimus, dubium non est, quin ejusmodi negligentia nobis imputetur ad culpam; quippè tunc nostra oscitantia est voluntaria; nam si lucem hanc postulavissemus, non defuisset utique; Deus enim non desinit impertiri gratiam oranti, ut quod bonum esse cognoscit, amplectatur, et quod malum fore noscitur, caveat; atque hæc illa lux est, quam petebat David, cum agebat: *Da mihi intellectum, et*

discam mandata tua : Doce me facere voluntatem tuam. Contrà verò Deus neque dat, neque se daturum promisit omnibus lucem veritates omnes cognoscendi, quæ naturali lumine cognosci possunt; ideoquè cum quis materialiter operatur contra legem, sed invincibiliter, ob hujus naturalis cognitionis defectum, tunc ad formale peccatum non imputatur error, contentus cum sit Deus, ut nosmet nos dirigamus juxta conscientiæ dictamen, quod per rationem nobis exhibetur, et ostenditur tamquàm rectum. Apostolus ait : *Omne autem quod non est ex Fide* (idèst juxtà conscientiam uti communiter explicat Ambrosius, Chrysostomus, Theodoretus, aliique) *peccatum est.* Igitur qui operatur juxtà propriæ conscientiæ dictamen, non peccat. S. Joannes quoquè tradit : *Si cor nostrum non reprehenderit nos fiduciam habemus ad Deum.* 1. Jo. 3. 21. Ut unò verbo dicam, Deus non damnat, nisi illas actiones, in quibus adest malitia voluntaria, vel voluntaria negligentia; undè eum, qui existimat invincibiliter se rectè operari, Deus non solùm non punit, sed quandoquè rectam ejus intentionem remuneratur, etiamsi opus ejus legi prout est, in se repugnet, *sed quia repugnantia hæc* (scribit P. Collet, ut superius prænotatum est) *aliquandò involuntaria est, ut in iis, qui invincibili laborant ignorantia, idèd non semper imputatur ad culpam, sed aliquandò ad meritum ob bonum finem agentis, qui rectam rationem sibi sequi videtur, dum etiàm ab ea deficit.*

Id paritèr scribit severissimus P. Daniel Concina *Theolog. Christ. t. 2. l. 2. de Conscientia dissert. 1.* ubi licet in argumento Capitis 5 dicat, opus ex errore conscientiæ patratum adhuc invincibili, neutiquàm bonum esse posse, meritoque dignum : nihilominus infra *n. 36. p. mihi 46.* expressè sententiæ nostræ adhæret, dicens : *Potest enim quis, dum exercet opus materialiter malum, habere plures actus bonos, intentionem nempe bonam Deo placendi, hos bonos, et meritorios dicimus, quamvis actus, qui per se tunc exercetur, sit materialiter malus. . . . Hæc bona intentio nullà pravâ circumstantiâ inquinatur, quia opus materialiter*

malum cum non sit voluntarium, refundere in ipsos actus malitiam non valet.

Verùm Anonymus noster contrà id quasi tuba exaltat vocem suam et Caput integrum in hoc insumit (quod est XIII.) ubi magnâ vi nititur probare, quandò actio Divinæ legi est contraria, semper hominem peccare, licet rectâ intentione operetur. En quomodò Italicè loquitur, quod nos latinè vertimus. Primùm, inquit: « Est igitur in Evangelio, et in Patrum doctrinâ » constans axioma, intentionem, et finem communi- » care eorum bonitatem, aut malitiam nostris actio- » nibus easque bonas, aut malas facere. » Sed paulò post sibimet ipsi adversans alitèr loquitur, et inquit: « Quamquàm recta sit intentio, si quod fit, suapte » Naturâ pravum est, vel aliquâ aliâ peculiari cir- » cumstantiâ, vel si Divinâ lege prohibeatur, hoc » non obstante, peccatur ab eo qui facit. »

Ità sentit noster Adversarius, sed præter P. Concinnam superiùs laudatum, et præter sententiam communem aliorum Doctorum, D. Th., D. Ambrosius, D. Bernardus, et D. Jo. Chrysostomus contrarium sentiunt, uti ostendemus: Primum itaque D. Th. 2. 2. q. 18. a. 6. proponit quæsitum: *Utrùm actus habeat speciem boni, et mali ex fine?* Et respondet: *Dicendum, quòd aliqui actus dicuntur humani in quantum sunt voluntarij ut suprâ dictum est. In actu autem voluntario invenitur duplex actus, scilicet actus interior voluntatis, et actus exterior, et uterque eorum actuum habet suum objectum. Finis autem propriè est objectum interioris actus voluntatis. Actus exterior accipit speciem ab objecto, circa quod est; ità actus interior voluntatis accipit speciem a fine sicut a proprio objecto. Id autem quod est ex parte voluntatis, sed habet ut formale ad id quod est ex parte exterioris actus. . . . . Neque actus exteriores habent rationem moralitatis, nisi in quantum sunt voluntarij, et idèò actus humani species formaliter consideratur secundum finem, materialiter autem secundum objectum exterioris actus.* Isthæc Sancti Doctoris verba clariora sunt, quàm ut explanatione egeant:

nam in his luculentissimè docet, actum humanum, bonum aut malum evadere prout finis est, quo fit: etenim ipse humanus actus, in tantum habet rationem moralitatis, idest, ut sit bonus, vel malus, in quantum est voluntarius. Objectum actûs externi est res, prout est in se ipsâ: objectum verò actûs interni voluntatis est intentio, quâ quis operatur; undè licet materialiter actus sit in se ipso malus, tamen formaliter bonus est, quandò bonus est finis; hoc tamen semper intelligendum, cum nempe malitia actûs materialis invincibiliter ab operante ignoretur.

Adversarius verò pro se affert longam admodum D. Bernardi periodum de *Præcept. et Disp. Cap. 12. et 18.* et deindè dicit: *Ejusmodi Divi Bernardi responsio clarè ostendit, quòd ut oculus simplex faciat Corpus luminosum, duo continere debet, bonam nempe intentionem, et veritatis cognitionem.* Hoc ipse italicè, nos latinè dicebamus. Ego autem lego, D. Bernardum duas doctrinas dare iis oppositas, quæ adversarius affirmat: in eodem *tract. c. 12 et 17.* Bernardus ait, quòd ille qui obedit Prælato *ex rectâ intentione, meritorie agit, quamvis materialiter errat contra legem, et c. 14. n. 35.* hæc verba habet: *Et quidem dignam dixerim vel solam intentionem piam, nec planè condignâ remuneratione fraudabitur in opere quoque non bono ipsa bona voluntas.* D. Ambrosius *l. 1. Offic. c. 30.* scribit: *Affectus tuus nomen imponit operi tuo.* Jo. Chrysostom. *Hom. 19. in op. imperf.* similiter scribit: *Ex proposito bono etiàm quod videtur malum bonum est, quia propositum bonum excusat malum opus.*

Sed qui contra legem operatur, instat Auctor, semper peccat ignorantia vincibili, quia non orat; nam si oraret, sibi non deesset gratia ad cognoscendam legem. Ad quod sic respondeo: Deus oranti, ut formale peccatum caveat, non denegat sufficientem gratiam, sed non semper gratiam impertit, ut materiale peccatum vitetur. *Non deest gratia scribit P. Collet) quòd peccatum formaliter devitet, concedo: peccatum etiàm materialiter, nego. Porro peccatum, quod ex ignorantia*

invincibili committitur, non est peccatum, nisi materialiter, nec impedit, quominus æterna salus obtineri possit. Imò sunt qui credunt, quarumdam rerum cognitionem homini subtrahere, quia mavult ut propter cognitionis defectum non peccet, nisi materialiter, quàm, ut occasione cognitionis suæ formaliter delinquat.

Vix tamen, imò ne vix quidem intelligo, quid ad rem nostram pertineat propositio, quam opponunt, ab Alexandro VII, damnata, circa peccatum philosophicum, quæ habebat: *Peccatum philosophicum, seu morale quantumvis grave in eo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æternam pœnã dignum.* Quid ad rem nostram, dico, pertinet propositio isthæc? Qui cognoscit offendere Naturam, necessariò offendit etiã Naturæ Auctorem, qui est Deus, etiamsi de Deo non cogitet: Sed qui operatur ex ignorantia invincibili legis naturalis, neque Deum offendit, nisi tantum materialiter, vel (ut melius dicam) in nihilo offendit; Etenim materialis offensio non habet rationem offensæ, sed ad summum esset materia offensæ, si homo tamquam offensam Dei, aut Naturæ eam apprehenderet.

Nec quidquam suffragatur dicere in sensu Adversarii, quod quemadmodum fides nostra elevari debet lumine supernaturali, ut revelata Mystera credamus, ita etiam nostrã ratio eodem debeat elevari lumine, ut juris Naturæ negotia cognoscamus: quia quantum attingit Mystera, ultrò concedimus; sed ad benè operandum, licet homini in tenebris veluti constituto in pœnam primigeniæ labis non sufficiat sola, nudaque ratio naturalis, sed requiritur insuper Divina præceptorum revelatio, ut ea intelligat quæ facienda sint, quæque cavenda; postquam verò homo hoc divinæ revelationis lumen acceperit ad benè vivendum, et ad omnes morales veritates cognoscendas, prout in se sunt, aliud non opus est supernaturale lumen; etenim Deus gratias supernaturales minimè pollicitus

est ad hunc finem, sed vult, ut homo naturali ratione utatur directâ jam a revelatione præceptorum factâ; tantummodò, ut jam suprâ dictum est, eâ eget gratiâ, quâ ipse illuminetur, et confortetur ad id amplectendum, quod cognoscit bonum, idque fugiendum malum quod cognoscit esse vitandum. Optimè admonet D. Th. 1. 2. q. 76. ar. 2. ad 2. non posse hominem propriis actibus gratiam acquirere, sed utique propriâ diligentia rerum Scientiam comparare posse. *homo potest aliquam scientiam acquirere per suos actus, gratia verò non acquiritur ex nostris actibus* Si igitur ita se res habet, non debet homo necessariò expectare gratiam, ut naturalium præceptorum ignorantiam superet, quia ejusmodi ignorantia propriâ diligentia superanda est; et quotiescumque hæc diligentia tanti non esset roboris, ut ad cognitionem perduceret remotorum, obscuriorumque præceptorum, invincibilis cum sit ignorantia, a Deo non imputatur ad culpam.

Atqui Anonymus aliam insistit viam, culpabilem ut reddat ignorantiam invincibilem cuiusecumque rei ad jus naturæ spectantis; ait enim: Duo nobis inflicta vulnera esse, et adhuc residentia ab originali peccato, concupiscentiam nimirum, ob quam voluntas ad malum proclivis remansit, et ignorantiam, ex quâ obnubilata remansit ratio; proindeque sic argumentatur Italicè loquendo, quod nos latinè: *Si concupiscentia non excusat eum, qui sequitur concupiscentiæ deordinationes, quare ignorantia excusare debet illum, qui sequitur deordinationes ignorantia?* Ex quo deindè concludit, quod sicuti peccat operans propter Concupiscentiam, ita peccet operans propter ignorantiam.

Sed responsio est aperta. Idcirco peccat concupiscentiæ deordinationes sequens, quia cum voluntate sponte illius malitiæ adhæret, tunc etiâ concupiscentia ipsa est voluntaria. Aliter verò accidit in ignorantia invincibili, quæ non est volita; neque placet. Manifestum est, nullum esse peccatum, nisi voluntarium; eo fit, ut quemadmodum sequentes nos vo-

luntarias concupiscentiæ deordinationes peccamus ; ità pariter peccamus ignorantiæ vincibilis , et volitæ sequentes deordinationes ; e contrario tamen , sicuti operari juxtà concupiscentiam , sed contrà voluntatem nostram , peccatum nullum est , juxtà quod agebat Apostolus (*Rom. 7. 19.*) : *Quod nolo malum hoc ago* : ità quoquè peccatum nullum est operari ob ignorantiam invincibilem , cùm non sit volita.

Ulterius verò progreditur Auctor et culpabilem putat ignorantiam nostram , saltem propter propria peccata a nobis priùs commissa , affirmatque , quod , quemadmodùm nos propter peccata nostra in morali constituimur impotentiâ operandi bonum , ità in morali etiam impotentiâ constituimur cognoscendi bonum , quod faciendum sit , et malum quod sit fugiendum. Quapropter , sicuti non excusat impotentia , quandò malum operamur , quod cognoscimus esse malum , ità non excusat impotentia , cùm ignoramus malum quod facimus.

At cum Du Hamel *l. 2. de Act. Hum. c. 5. in fn.* respondemus primùm , pœnam peccati non esse malum , quod imputatur ad culpam ejus , qui talem patitur pœnam ; quarè licet talis ignorantia esset pœna aliorum peccatorum quæ antea commisimus , attamen hæc peccata non faciunt culpabiles errores , quos deinde committimus ex invincibili ignorantia ; quoniam tales errores non sunt a nobis voliti , nequè prævisi. *Ac licet ea* (scribit Duhamel) *vitia ex peccatis liberè admissis oriantur , ac proinde voluntaria videantur , et eà ratione ignorantia sit pœna peccati ; hinc tamen non sequitur ea esse voluntaria , cùm ex iis peccatis secutura mala prævisa non fuerunt.* Insuper respondetur , a veritate prorsùs alienum esse ; quòd sicuti nostra peccata nos constituunt in morali impotentiâ operandi bonum , ità pariter constituunt in morali impotentiâ præcepta naturalia cognoscendi ; quia , juxtà quod superius prænotavimus , ut bonum operemur , requiritur gratia , ad quam sanè obicem ponit qui peccat ; ut verò simpliciter præcepta cognoscantur , necesse non est

gratia, sed satis est naturale lumen; undè neutiquàm dici potest, peccatum locare hominem in morali impotentiâ cognoscendi præcepta.

At fortasse dicet: Peccata peccantes excæcant, et cognitionem abripiunt. Libenter annuo, peccata a peccatoribus auferre cognitionem illam, quæ ad bonum agendum allicit, removetque a malo patrandò; et ut cognitio ista habeatur, requiritur gratia, et ad eam obtinendam orare oportet. De hâc nimirum cognitione loquebatur Augustinus contrâ Pelagium: *Dum tamen potiùs disputet, quàm, ut oret, et dicat: da mihi intellectum, et discam mandata tua*: Bellarminus hunc Davidis explicans textum inquit: *Da mihi intellectum, non significat da mihi vim intelligendi, sed da mihi lumen divinum, quo mens mea discat mandata tua (scilicet) ut sibi persuadeat, optimum esse illa complere*. Postulabat igitur Propheta gratiam, ut illuminaretur, et sibi persuaderet, quantum illud foret bonum, quod in exequendis Divinis præceptis requiritur. Id quoquè exostulabat, quandò orabat: *Viam justificationum tuarum instrue me: idest (idem Bellarminus explicat) doce me quæ sit via præceptorum tuorum, quomodò videlicet debeam in lege tua ambulare*; nempe quomodò ambulare debeam juxtà tua præcepta. Id insuper, quandò orabat: *Da mihi intellectum, et scrutabor legem tuam. Petit (Bellarminus) ut scrutari possit ejus utilitates*. Id pariter, cùm aiebat: *Doce me facere voluntatem tuam*; idest doce me Domine, ut secundùm voluntatem tuam operer; sed, ut suprâ dictum est, voluntas Dei est, ut nos operemur juxtà nostræ conscientiæ dictamen. Peccatum igitur peccantem privat hâc cognitione gratiæ; sed non cognitione naturali præceptorum, quæ nobis se præstant cognoscenda ratione dumtaxat naturali, ut rectè scribit Habert *de Act. Hum. c. 1. §. 3. p. 17. ex D. Thomâ: Peccatum naturam humanam prorsùs non corrumpit, alioquin per peccatum desineret esse homo*.

Multas autem Auctor Divi Augustini opponit auctoritates, et præsertim illam *de Gratia, et lib. arb. c.*

3. : *Ignorantia quæ non est eorum, qui scire nolunt; sed qui tamquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat.* Super hanc auctoritatem Auctor sic italicè scribit quod nos latinè : « Minimè contendit S. Augustinus, semper esse reum, » qui ignorantia deliquit, quemadmodum qui peccat » cum cognitione suæ culpæ.... addit tamen quod hoc » non debet aperire asylum ad tenebras ignorantie; » ut in eâ suam inveniat excusationem, quia eadem » non sic excusat, ut quis minimè damnetur ad ignem » æternum » : Verùm ego non intelligo, quid auctor velit pro rei summâ inferre ab hâc Augustini auctoritate. Si ab illis verbis, *qui tamquam simpliciter nesciunt*, inferre vellet, ignorantiam non excusare ab æternâ damnatione, quamvis invincibilis sit, contra ipsum obstaret propositio secunda ab Alexand. VIII. proscripta, et superiùs jam allata, quæ habebat, ignorantiam invincibilem juris naturæ non excusare a peccato formali. Cæterùm du-Hamel, et P. Berti rectè huic Augustini textui respondent. Et sic Du-Hamel (*de Act. Hum l. 2. disp. 3. c. 6. n. 6.*) : *Hæc intelligenda, ut nescientia simplex non excuset a peccato, cujus non est causa, sed eximit ab eo cujus est causa. Undè qui legem Dei nesciunt, nec scire potuerunt, non peribunt, quod legem ignotam violaverint, sed propter peccata, quæ in lege Naturæ admiserunt.* Eâdemque ratione relato Augustini textui respondet P. Berti l. 21. c. 10 dicens, Augustinum scripsisse, quod Infideles, qui non crediderunt Jesu Christo, mereantur ignem æternum, *non quia non crediderunt, id enim non imputatur ad culpam, dummodò nescire noluerunt; sed quia legem naturæ inscriptam cordibus suis liberè transgressi sunt.* Itaque mens Augustini ea profectò est, quod ignorantia nempe illorum, qui penitus ignorarunt veram Religionem, licet eos ab incredulitatis peccato excuset, non tamen ab iis peccatis excuset, quæ ipsi talia esse cognoscunt juxta Naturæ lumen. Quod verò S. Doctor de ignorantia culpabili loqueretur, ex verbis jam constat, quæ immediatè citato textui subjungit, dicens : *Non enim*

sinè causâ dictum est : Effunde iram tuam in Gentes , quæ te non noverunt. Deum non cognoscere , non potest , nisi malitiâ , aut voluntariâ obcæcatione contingere. Idem scribit S. Joannes Chrysostomus Hom. 27. in Ep. ad Rom. n. 3. Judei ignorârunt , sed hæc ignorantia non erat digna veniâ. Græci quodque ignorarunt , sed defensionem non habent. Sed postea immediatè subjungit : Quandò enim ea quæ sciri nequeunt , ignoraveris , culpæ obnoxius non eris. Cui conformatur celebris illa S. Augustini doctrina (l. 3. de lib. arb. c. 19. n. 53.) ; Non tibi deputtatur ad culpam quod invitus ignoras , sed quod negligis quærere quod ignoras.

Cæterùm ne longum faciam , et ne ulterius tædio Lectorem afficiam , omnibus aliis Augustini textibus , quos Anonymus objicit , unâ tantummodò ejusdem Sancti auctoritate respondemus. Is in *primo lib. retract.* videtur primâ facie sentire , nescientem se peccare , adhuc peccare , quandò voluntariè id agit , quòd in se peccatum est : *Qui nesciens peccavit , non incongruenter nolens peccasse dici potest , quavis et ipse , quod nesciens fecit , volens tamen fecit , ità nec ipsius esse potuit sinè voluntate peccatum.* Sed ut egregiè animadvertit Du-Hamel *l. c. n. 5. in fin.* idem S. Doctor aperit mentem suam , explanatque quod dicere intelligebat : *Quid voluit , ergo fecit ; etsi non quid voluit , peccavit nesciens peccatum esse quod fecit. Ità nec tale peccatum sinè voluntate esse potuit , sed voluntate facti , et non voluntate peccati.* Id denotat , quod licet factum sit materia peccati , cum tamen voluntas deest peccandi , peccatum est tantùm materiale , sed non formale , seu voluntarium , ut optimè Du-Hamel , *quod nimirum factum ipsum est materia peccati , non formaliter , et reipsa peccatum est.*

Id paritèr est quod scripsit D. Thomas *Opusc. de Malo q. 3. art. 8. Si ignoretur deformitas , puta cum aliquis nescit , fornicationem esse peccatum , voluntariè quidem facit fornicationem , sed non voluntariè facit peccatum.* Non negatur verò , ut sincerè loquamur , Angelicum , alibi negare fornicationem invincibiliter igno-

rari posse ; et meritò id negat , quia fornicatio prohibetur præcepto proximo , et immediato primis principiis ; attamen S. Doctor loco nuperrimè adducto , ut certam , exploratamque rem statuit , quòd quandò quis invincibiliter ignorans operatur etiàm contrà aliquid spectans ad jus naturæ , is materialiter tantùm erret , sed nequaquam peccet.

Eadem responsio datur cum Du-Hamel textui Divi Hieronymi contrà Pelag. c. 10. 11. 12. nobis ab Anonymo objectato , ubi S. Doctor ait adversùs Pelagianos , ignorantiam non excusare a peccato , quod intelligitur de peccato facti materialiter , secùs verò de peccato formaliter accepto. Et quidem Sanctus loquitur de homicidio casu patrato , pro quo in veteri lege etiàm victimæ erant offerendæ , non obstante , quòd sinè culpâ voluntatis contingeret.

Item opponit Auctor quamdam Divi Bernardi auctoritatem *tract. ad Hugon. de quæst. c. 1. et 4.* ubi ignorantiam esse ait unam ex causis peccatorum , quæ nos committimus , sed quæ Deus non excusat. Attamen advertendum est , de quâ ibi ignorantia S. Bernardus sermonem fecerit ; en de quâ ignorantia loquatur : *Multa nesciuntur , aut sciendi incuria , aut discendi desidia , aut verecundia inquirendi.* Sed hanc ignorantiam ortam a negligentia se instruendi de propriis obligationibus , aut inquirendi veritatem quis umquam a peccato excusare poterit ? Neque obstat , quod ait S. Doctor *de Præcept. et dispens. c. 14. n. 40. : Sive itaque malum putes bonum quod forte agis , sive bonum malum , quod operaris , utrumque peccatum est.* Quoniam scribit P. Berti (*l. 21. c. 14. prop. 2. vers. Præterea*) perperam Vendrochium ab hac auctoritate colligere , Divum Bernardum negare ignorantiam invincibilem excusare a peccato , nam S. Doctor *n. 37.* jam scripserat : *Et qui bonum diligit , et malum nescius agit ; hujus quidem bonus est oculus , quia pius , non tamen simplex , quia cæcus.* et Berti addit : *Igitur est oculus , qui non est simplex , et tamen non est nequam , scilicet nescientis ignorance excusabili.*

En igitur demum, quomodò nostri Contradictores ad negandam ignorantiam invincibilem omnium Conclusionum etiàm remotarum, obscurarumque de rebus ad legem naturæ spectantibus, nedum adversati sint communi sensui Sanctorum Thomæ, Bonaventuræ, Antonini, Anselmi, aliorumque Theologorum tam benignioris, quàm severioris sententiæ, verùm etiàm funditus everterint firmissima, receptissimaque Theologiæ axiomata; Idque sanè non ad alium finem, quàm ut illicitum facerent usum quarumcumque probabili-um opinionum.

DUBIUM II.

An metus excuset?

« **R**ESP. Si ex metu facis, quod simpliciter malum ¹⁷⁶
 » est, peccas quidem; minuitur tamen per metum
 » malitia, quia minuitur libertas. Interim sæpè fit,
 » ut præcepta quædam non obligent, cum eorum ob-
 » servatio cederet in grave alicujus incommodum:
 » et tunc, si ex metu talis incommodi quis tale præ-
 » ceptum omittat, non peccat, cum præceptum non
 » liget. Est communis. »

Undè resolvuntur hi Casus.

» 1. Præceptum naturale negativum, prohibens
 » rem intrinsecè malam, non licet violare, ne ob
 » metum quidem mortis. * (*Et si aliquandò videatur*
 » *licere violari præceptum negativum, v. gr. non furandi*
 » *non occidendi, puta ad defensionem vitæ propriæ etc.*
 » *tunc dicitur, præceptum non existere. Vid. l. 2. n. 51.)**

» 2. Metus gravis, v. gr. mortis, etc. sæpè non tan-
 » tùm excusat a præcepto positivo, tam Divino, quàm
 » humano; sed quandoque etiàm ab affirmativo natu-
 » rali, et sic (ut Sanchez 1. mor. c. 18.) non tene-
 » tur quis cum periculo vitæ integrè confitèri; ser-
 » vare depositum, implère votum, succurrere proxi-
 » mo extremè indigenti. *Beq. t. 2. l. 3. c. 6. Azor. 1.*

» *p. l. 1. p. 1. c. 11. Laym. l. 1. t. 4. c. 14. Excipe ta-*
 » *men casum de quo infra, l. 2. ad. n. 25.*

» 3. Si observatio legis humanæ necessaria sit ad
 » conservandum bonum, aut avertendum malum
 » commune, quod pluris sit, quàm vita propria,
 » tunc lex illà obligat cum periculo vitæ, ut v. gr. si
 » dux mandat militi non discedere ex statione; item,
 » si perituræ sint animæ, nisi Pastor adeat ægros
 » tempore pestis. *Laym. * (Cum Salmont. c. 2.*
 » *n. 127.) **

» 4. Alioqui nulla præcepta humana, etiam Eccle-
 » siastica, per se obligant cum periculo vitæ, aut si-
 » milis incommodi, *Sanch. 1. mor. c. 18. ut si v. gr.*
 » *cogaris metu mortis contrahere cum consanguineâ*
 » *in gradu prohibito lege Ecclesiasticâ, posses con-*
 » *trahere (in speciem), non tamen posses consum-*
 » *mare; quia, cum matrimonium esset irritum, for-*
 » *nicaris, quod intrinsecè malum est. Sanchez de*
 » *Matr. l. 7. d. 5. n. 4.*

» 5. Per accidens interim accidere potest, ut lex
 » humana obliget cum periculo vitæ, ratione alterius
 » præcepti juris naturalis, aut Divini concurrentis,
 » ut v. gr. quis cogere vellet transgredi præceptum
 » Ecclesiæ in odium Fidei, vel contemptum Religio-
 » nis. *Sanchez loc. cit. Con. p. 3. t. 2. d. 13. dub. 12.**
 » *(Ità etiàm Salm. ibid. n. 130.) **

DUBIUM III.

An excuset impotentia totius vel partis ?

176 « **R**ESP. 1. Cum ad impossibile nemo teneatur, cer-
 » tum est quod impotentia excuset, etiàm illa, cui
 » antè causam cum peccato dedisti, dummodò de hoc
 » doleas : Quare id præcipuè hîc dubitatur, an qui
 » non potest implere totum, teneatur ad partem.

» Resp. 2. Si præceptum tale sit, ut commodè
 » possit, aut soleat dividi, atque in ejus parte salve-
 » tur ratio, seu finis præcepti, tunc qui non potest

Cap. IV. Quæ excusent a transgr. præc. Dub. IV. 249

- » servare totum, debet servare partem, quam potest.
- » Quòd si verò non salvetur ratio præcepti in parte,
- » neque id commodè possit, aut soleat fieri, tunc qui
- » non potest totum, hoc est tantum, quò moraliter
- » implèri censeatur integrum præceptum, is non tene-
- » tur ad partem. Quæ omnia æstimanda sunt, 1. Ex
- » intentione Legislatoris. 2. ex ratione, fine, et ma-
- » terià legis. 3. Ex judicio prudentum. 4. Ex communi
- » usu. Ità *Sanct. 1. mor. c. 9. Laym. l. 1. t. 4. c. 19.* »

Undè resolvuntur hi Casus.

- » 1. Qui non potest legere omnes Horas, debet¹⁷⁷
- » dicere eas, quas potest; quia divinæ sunt. *Laym.*
- » *loc. cit. et Bonac.*
- » 2. Qui in Quadragesimâ non potest jejunare, de-
- » bet abstinere a carnibus, si potest: aut qui non
- » potest omnibus diebus, tenetur iis, quibus potest.
- » Ità *Laym. l. c. et Bonac.*
- » 3. Qui potest notabilem partem Sacri (v. gr. us-
- » què post Consecrationem) audire, aut Horarum
- » dicere, aut commodè potest cum alio, et solet,
- » tenetur, alioquin non. *ibid. v. infra de Horis.*
- » 4. Si quis carens Breviario pauca ex Horis sciat
- » memoriter, non tenetur ea dicere *ibid.*
- » 5. Qui obligatur visitare Limina Apostolorum
- » Romæ, et scit se eò pervenire non posse, non tene-
- » tur ingredi iter; quia nec finis, nec ratio præcepti
- » salvatur. *ibid. et Suarez Bonac. d. 1. q. 8. p. 1.* »

DUBIUM IV.

An excuset Dispensatio?

- 178 *An excuset dispensatio facta ex justâ causâ? Quid sinè*
justâ causâ?
- 179 *An existentè causâ teneatur Superior dispensare?*
- 180 *An valeat dispensatio inferioris?*

- 181 *An existente justâ causâ valeat dispensatio facta manifeste fide Superioris?*
 182 *An in dubio dispensatio censeatur valida?*
 183 *An quis possit dispensare cum seipso?*
 184 *An valeat dispensatio extorta per vim, aut metum?*
 185 *Quid si causa exposita fuerit falsa?*
 186 *Vide alios casus.*
 187 *An dispensatio strictè accipienda? Et an detur dispensatio tacita?*
 188 *De iis qui possunt dispensare de potestate ordinariâ?*
 189 *Num Papa in Præceptis Divinis?*
 190 *Num Episcopi? et in quibus?*
 191 *An inferior dispense in Legibus superioris, ubi dispensatio non est observata?*
 192 *Quid in dubio, an casus egeat dispensatione?*
 193 *Quid de potestate delegatâ? Et an hæc cesset morte concedentis?*
 194 *Quando Prælati Regulares possint dispensare?*
 195 *Quot, modis cesset dispensatio?*
 196 *Quomodo cesset I. per Cessionem causæ?*
 197 *Quomodo II. per Revocationem dispensantis?*
 198 *Quomodo III. per Renunciationem dispensati?*
 199 *An cesset Lex cessante fine Legis?*
 200 *II. De interpretatione Legis. An lex extendi debeat de casu ad casum?*
 201 *III. de Epikojâ Legis.*

- 178 « **R**ESP. In jure humano dispensatio Legislatoris,
 » vel parem potestatem habentis, facta ex justâ causâ
 » excusat a transgressione præcepti. Est communis.
 » *Sanch. Azor. 1. p. l. 5. c. 15. Salas d. 20.*
 » Ratio est, quia, cum sit auctor suæ legis, potest
 » quemvis excipere. Dixi. 1. *Ex justâ causâ*, quia, si
 » temerè, et sinè causâ dispense, tenet quidem dis-
 » pensatio, peccat tamen tam dans, quàm petens
 » dispensationem, contrâ jus naturale, dictans par-
 » tem debère conformari suo toti, nisi justa causa ex-
 » cuset. *Sanch. l. 8. d. 18. Suar. Fill. n. 438.* et quidem
 » (ut vult *Suar.*) mortaliter; venialiter, ut *Pontius*
 » apud *Dian. n. 8. t. 3. R. 8. 9. et 10.* * (*Idem tenent*
 » *Salm. de Leg. c. 5. n. 66. cum Sanch. Laym. Pal. etc.*
 » *præciso tamen scandalo, etc. Utentem autem tali dis-*

- » *pensatione commune est non peccare graviter, et probabile nec etiã leviter, ut Salm. n. 76. cum Suar. Pal. Pon. etc.*)*, quem, si dubitet, an causa sit
- » justa, posse dispensare, vult *Sanch.** (*Cum Salm. n. 75. Tapia, Gran. Dian. Quid possidet potestas dispensativa. Secũs esset, si dubitaret an adsit causa.*)*
- » contrã *Bon.* qui dicit peccare. Etsi autem causa
- » sit justa, non tamen tenetur dispensare, nisi cum
- » vel jus præcipit ex eã causã dispensari, vel necessarium est ad commune bonum, vel spirituale
- » pœnitentis: vel ad advertendum grave damnum,
- » aut publicum scandalum, et sinè dispendio fieri potest. *Dian. p. 8. t. 3. R. 27. et 28. contrã Suar. Sanch. etc.*

Quæritur, an existente causã, teneatur Superior¹⁷⁹ dispensare? Distingue: si causa sit tantũ sufficiens, ut dispensatio sit permissa, non autem debita, potest licitè Superior eam concedere, et negare: vel uni concedere, et alteri negare; quia licet expediat bono subditi dispensatio, expedit verò bono communi Legis observantia. Itã *Salm. d. c. 5. n. 80. cum Conin. Pal. Bonac. Sanch. Suar. etc.* Si verò causa sit talis, quæ efficiat dispensationem esse debitam, nempè ad evitandum damnum commune, vel privatum magni momenti, vel ad utile commune, vel magnum particulare (expedit enim aliquandò dispensare, etiã pro bono particulari, quod indirectè redundat ad bonum commune. Et ideò docet *S. Th. 1. 2. qu. 97. art. 4.* quod convenit dispensare, quandò aliàs majus bonum privati impediretur. Itã *Salm. de Matr. c. 14. n. 20. cum Con. Sanch. et Aversa*) tunc tenetur Superior dispensare, alioquin peccaret graviter, vel leviter juxtã materiam. Denegatã tamen (etiã injustè) dispensatione, nequit subditus agere contrã Legem; nisi talis causa urgeat, ut eum extrahat a Lege: quare, si Episcopus injustè neget dispensationem publicationum antè Matrimonium, potest, urgente gravi causã, ilud contrahi sinè eis. Itã *Salm. de Matrim. cap. 8. n. 92. cum. Con. Sanch. Pal. Sot. et aliis,*

- 181 *An existente justâ causâ valeat dispensatio facta malâ fide Superioris?*
- 182 *An in dubio dispensatio censeatur valida?*
- 183 *An quis possit dispensare cum seipso?*
- 184 *An valeat dispensatio extorta per vim, aut metum?*
- 185 *Quid si causa exposita fuerit falsa?*
- 186 *Vide alios casus.*
- 187 *An dispensatio strictè accipienda? Et an detur dispensatio tacita?*
- 188 *De iis qui possunt dispensare de potestate ordinariâ?*
- 189 *Num Papa in Præceptis Divinis?*
- 190 *Num Episcopi? et in quibus?*
- 191 *An inferior dispense in Legibus superioris, ubi dispensatio non est observata?*
- 192 *Quid in dubio, an casus egeat dispensatione?*
- 193 *Quid de potestate delegatâ? Et an hæc cesset morte concedentis?*
- 194 *Quando Prælati Regulares possint dispensare?*
- 195 *Quot, modis cesset dispensatio?*
- 196 *Quomodo cesset I. per Cessionem causæ?*
- 197 *Quomodo II. per Revocationem dispensantis?*
- 198 *Quomodo III. per Renunciationem dispensati?*
- 199 *An cesset Lex cessante fine Legis?*
- 200 *II. De interpretatione Legis. An lex extendi debeat de casu ad casum?*
- 201 *III. de Epikējâ Legis.*

178 « **R**ESP. In jure humano dispensatio Legislatoris,
 » vel parem potestatem habentis, facta ex justâ causâ
 » excusat a transgressione præcepti. Est communis.
 » *Sanch. Azor. 1. p. l. 5. c. 15. Salas d. 20.*
 » Ratio est, quia, cum sit auctor suæ legis, potest
 » quemvis excipere. *Dixi. 1. Ex justâ causâ*, quia, si
 » temerè, et sinè causâ dispense, tenet quidem dis-
 » pensatio, peccat tamen tam dans, quàm petens
 » dispensationem, contrâ jus naturale, dictans par-
 » tem debère conformari suo toti, nisi justa causa ex-
 » cuset. *Sanch. l. 8. d. 18. Suar. Fill. n. 438.* et quidem
 » (ut vult *Suar.*) mortaliter; venialiter, ut *Pontius*
 » apud *Dian. n. 8. t. 3. R. 8. 9. et 10.* * (*Idem tenent*
 » *Salm. de Leg. c. 5. n. 66. cum Sanch. Laym. Pal. etc.*
 » *præciso tamen scandalo, etc. Utentem autem tali dis-*

- » *pensatione commune est non peccare graviter, et probabile nec etiã leviter, ut Salm. n. 76. cum Suar. Pal. Pon. etc.*)*, quem, si dubitet, an causa sit
- » justa, posse dispensare, vult *Sanch.** (*Cum Salm. n. 75. Tapia, Gran. Dian. Quid possidet potestas dispensativa. Secùs esset, si dubitaret an adsit causa.*)*
- » contrà *Bon.* qui dicit peccare. Etsi autem causa
- » sit justa, non tamen tenetur dispensare, nisi cum
- » vel jus præcipit ex eã causã dispensari, vel necessarium est ad commune bonum, vel spirituale
- » pœnitentis: vel ad advertendum grave damnum,
- » aut publicum scandalum, et sinè dispendio fieri potest. *Dian. p. 8. t. 3. R. 27. et 28. contrà Suar. Sanch. etc.*

Quæritur, an existente causã, teneatur Superior¹⁷⁹ dispensare? Distingue: si causa sit tantum sufficiens, ut dispensatio sit permissa, non autem debita, potest licitè Superior eam concedere, et negare: vel uni concedere, et alteri negare; quia licet expediat bono subditi dispensatio, expedit verò bono communi Legis observantia. Itã *Salm. d. c. 5. n. 80. cum Conin. Pal. Bonac. Sanch. Suar. etc.* Si verò causa sit talis, quæ efficiat dispensationem esse debitam, nempe ad evitandum damnum commune, vel privatam magni momenti, vel ad utile commune, vel magnum particulare (expedit enim aliquandò dispensare, etiã pro bono particulari, quod indirectè redundat ad bonum commune. Et ideò docet *S. Th. 1. 2. qu. 97. art. 4.* quod convenit dispensare, quando aliàs majus bonum privati impediretur. Itã *Salm. de Matr. c. 14. n. 20. cum Con. Sanch. et Aversa*) tunc tenetur Superior dispensare, alioquin peccaret graviter, vel leviter juxtã materiam. Denegatã tamen (etiã injustè) dispensatione, nequit subditus agere contrã Legem; nisi talis causa urgeat, ut eum extrahat a Lege: quare, si Episcopus injustè neget dispensationem publicationum antè Matrimonium, potest, urgente gravi causã, ilud contrahi sinè eis. Itã *Salm. de Matrim. cap. 8. n. 92. cum. Con. Sanch. Pal. Sot. et aliis,*

- 180 » Dixi 2. *Legislatoris*: quia dispensatio inferioris
 » in lege Superioris sine justâ causâ invalida est, ac
 » proinde non excusat a transgressione præcepti. Ra-
 » tio est, quia qui nomine alterius sine causâ dispen-
 » sat, dissipat, *Suar. l. 6. c. 19. Sanch. l. 8. de Matr.*
 » *d. 17.* Validè autem, et licitè inferior potestate or-
 » dinariâ dispensat ex justâ causâ in lege Superioris 1.
 » Circâ levia, hoc est, quæ sub mortali non obli-
 » gant, etsi facilis sit ad Superiorem recursus. 2.
 » Circâ ea, quæ frequenter occurrunt, v. gr. in jejuniis,
 » celebrandis festis, etc. * (*Vide n. 190, circâ fin.*) * 3.
 » Circâ ea, quæ ita sunt propria uni Communitati, ut
 » non convenient alii. 4. Quandò recursus ad Superio-
 » rem difficilis est, sive quandò est necessitas, et pe-
 » riculum in morâ, *Dian. p. 8. tr. 3. R. 2. ex Gran. Sal,*
 » *Gord. et Pal.* qui addit 5. Si consuetudo præscripse-
 » rit, ut inferior dispense, ut *Dian. l. c. R. 95. 6.*
 » Quandò est dubium negativum, an casus egeat dis-
 » pensatione. Quo casu, secundùm Palaum, non opus
 » est dispensatione, cum præsumptio sit pro libertate,
 » *Barb. Dian. p. 3. t. 6. R. 28. p. 4. t. 3. R. 46. p. 8.*
 » *t. 3. R. 72. et 95.* Undè resolvitur. (*Vide n. 191.*) *
 » 1. Pontifex sine justâ causâ non potest dispensare
 » in lege Dei, nec Episcopus in lege Ecclesiæ. *Sanch.*
 » *d. 17. n. 3. Suar. Vasq.*
 » 2. Dispensatio in voto, vel juramento, sine justâ
 » causâ, etiâ a Papâ facta, est invalida, ut *Sanch.*
 » *Suar. ll. cc.*
 » 3. Valida est, si Superior per errorem justam
 » causam arbitretur * (*In bonâ fide, ut Sotus, Laym.*
 » *Sanch. Azor cum Salm. c. 5. n. 71. Sed oppositum*
 » *est tenendum. Vid. de Voto l. 3. n. 251.*) * : Aut (etsi
 » non arbitretur, et temerè dispense) reipsa tamen
 » sit. *Sanch. l. c. Azor. Sa, Salas, n. 81.* »
- 181 Quæstio est, si superior malâ fide dispense, judicans
 non subesse causam, aut causa reverâ existat, an va-
 leat dispensatio, et dispensatus illâ uti possit? *Prima*
sententia dicit valere, si fiat a Legislatore, non autem
 si ab inferiore; quia isti data est facultas dispensandi

tantum cum causâ. Itâ *Pal. Azor. Covar. apud Salm. c. 5. n. 78. Secunda sententia* probabilior, et communior dicit, quod, existente causâ, valeat dispensatio, et licitè dispensatus utitur illâ, a quocumque Superiore illa sit impensa. Ratio, quia valor dispensationis non pendet a cognitione causæ, sed ab existentia illius, sicut valet electio capacis ad Beneficium, licet capacitas ignoretur ab Electore, *ex c. Nihil de Electione, Itâ Salm. d. c. 5. n. 79. cum Sanch. Suar. Tapia, Basil. Diana, Vill.* Secus tamen dicendum, si inferior dispenses bonâ fide, sed sinè causâ, contra *Busem.* et alios ut suprâ; vide *lib. 3. num, 251.*

» 4. In dubio de valore dispensationis, validam ¹⁸²
 » censi, eo quod præsumatur in favorem actûs, ne
 » pereat, probabile putat *Sanch. etc. cum, Dian. p. 3.*
 » *t. 6. R. 9. p. 4. t. 3. R. 45. 64. p. 8. t. 3. fi. 62. * (Sum.*
 » *Salm. n. 88. Vide l. 3. n. 252.) **

» 5. Habens potestatem generalem dispensandi potest ¹⁸³
 » etiâ secum dispensare directè, et immediatè. *Sanch.*
 » *Dian. p. 8. t. 3. R. 10. contra Suarez * (Itâ Salm.*
 » *c. 5. n. 60. et 61. cum S. Thom. Cajet. Laym. Pal.*
 » *Bonac. etc. Quia est jurisdictio purè voluntaria, quæ*
 » *etiâ ergâ seipsum exerceri potest. Hinc benè sibi*
 » *dispensare potest in votis, juramentis, jejuniis etc.) **

» 6. Valet dispensatio obtenta per vim, aut metum; ¹⁸⁴
 » (modò causa sit justa). Item data sinè ullis verbis,
 » solâ mente. *Turrian. Dian, p. 8. tr. 3. R. 17. 76. p. 4.*
 » *t. 4. R. 118. »*

Quæritur, an valeat dispensatio extorta per metum?
 Resp. quod, quandò causa dispensationis existit, dispensatio semper sit valida: dummodò non constet Superiorem dispensasse sinè animo dispensandi: metus enim voluntarium non tollit, sicut tollit vis. Obtentio autem talis dispensationis est etiâ licita, si justè Prælato metus incutitur; nempe si subditus minatur se conquesturum apud supremum Superiorem: vel justam accusationem laturum de aliquo suo crimine. Illicita autè esset, si metus sit injustus; ideòque dispensatio tunc pro libito a Superiore posset

postea revocari. Ità *Salm. d. c. 5. n. 82. 83. et 84. cum Sanch. Pal. Suar. Bonac.* Quandò verò Superior metu coactus verbis tantùm concédit dispensationem, non autem animo, tunc certè ipsa est nulla. Cæterùm, nisi constet defuisse animum, hoc non est præsumendum. *Salm. d. n. 82. ex c. 22. Quæst. 5.*

- 185 » 7. Qui impetravit dispensationem, v. gr. in impedimento dirimente matrimonium, et per ignorantiam, vel simplicitatem expressit causam falsam, » eum validè contrahere matrimonium dicit *Pon. de Matrim. lib. 8. c. 16. ex c. Cum inter.* Sed contrarium tenet *Pal. t. 1. t. 3. d. 6. p. 16. §. 5. ex cap. Sup. litteris, v. Dian. p. 8. t. 3. R. 69.* (Vid. de Matr. l. 6. n. 1131. Not. 2.)** »

Quæritur, an petitio subreptitia, vel obreptitia vitiet dispensationem? Subreptitia dicitur, quandò veritas relicetur: Obreptitia, quandò mendacium apponitur. Resp. regula sit, quod tunc dispensatio erit nulla, quandò tacetur veritas, quæ de stylo Curiaë debeat necessariò exprimi: vel allegatur falsum, quod de jure tacèri debebat. Ità *Salm. de Matr. c. 14. n. 33. cum Sanc. Pal. Con. Suar. etc.* Alia regula est, si tacetur, vel exponitur falsò causa tantùm impulsiva, valet dispensatio: secùs verò, si causa esset motiva, ità ut sine ipsâ Superior minimè dispensasset. *Salm. 16. n. 35.*

Quid si plures causæ allegentur, quarum aliæ sint falsæ, aliæ veræ? Resp. quòd semper ac vera sit una ex illis, quæ sufficiens sit ad dispensandum, valida sit dispensatio. *Salm. de Matr. d. c. 24. n. 36. cum Basil. Sanch. Pal. Suar.* Quid autem in dubio, an causa falsò allegata fuerit motiva, an impulsiva? Tunc valida censenda est dispensatio facta, cum in dubio jura faveant valori actûs *ex l. Quoties. ff. de Rebus dubiis.* Ità *Salm. ibn. 37. cum Dicast. Basil. Sanch. Pal. etc.*

- 186 « 8. Subditus bonâ fide Dispensationem petens, » rationibus Superiori allatis, potest, dispensatione » impetratâ, esse securus. V. *Laym l. 1. t. 4. c. 22.** » (*Idem dicunt Salm. n. 71. et 76. cum S. Th., Sanch., et Bon.*)* »

» 9. Peccat, qui aliquem inducit ad dispensandum sine causâ, vel allegatâ falsâ causâ. *Nav. Sanch. l. 8. de Matr. d. 18. n. 8. Fill. t. 10. n. 314. Salas disp. 20. s. 6. n. 58.* qui addit, id verum esse, etsi dispensans excusetur ob bonam fidem.

» 10. Dispensatio potest impetrari non tantùm pro ignorante, sed etiam invito, quando necessitas exigit. *Sanch. Beja contra Suar. vid. Dian. p. 8. t. 3. R. 86. 87.* Id tamen locum non habet in ea, quæ impetratur ex Pœnitentiaria Romana; nisi impetretur a personis conjunctis, vel consanguineis intrâ quartum gradum, vel saltem a Confessario. *Marcus Leo in praxi p. 1. 34. * (Ità Salm. de Matr. c. 14. n. 38. ex c. Si motu proprio. De Præben. in 6. A principali tamen, opus est, ut dispensatio acceptetur, ut Sanch. chez etc.) **

» Quæres, An, cessante causâ dispensationis, cesset ipsa?

» Resp. pro hoc servient sequentes Regulæ.

» 1. Si tantùm impulsiva, seu minùs principalis causa cesset, manet dispensatio.

» 2. Etsi cesset pars causæ motivæ, seu principalis, manet dispensatio, v. *Dian pag. 8. tom. 3. R. 62.*

» 3. Si commissâ facultate dispensandi, priusquàm dispensetur, cesset omninò causa principalis, nulla est dispensatio.

» 4. Si dispensatione redactâ ad actum irrevocabilem, cesset tota causa, non ideò cessat, vel vim amittit; v. gr. dispensatum fuit in impedimento consanguinitatis, propter paupertatem foeminae, licet, contracto matrimonio, divitias obtineat, non est irritum. Idem est, si Beneficium per dispensationem obtinueris, et postea cesset causa, ob quam dispensatum fuit.

» 5. Si, factâ dispensatione, cesset omninò causa finalis, et actus possit facilè revocari, v. gr. dispensatum est in voto castitatis propter vehementes tentationes, quæ postea cessant, an reviviscat votum? Vel in præcepto recitandi Horas, jejunandi, etc.

» propter infirmitatem, et postea convalescit, an
 » teneatur recitare, jejunare? etc. Affirmant *Sanch.*
 » *Amicus, Portel. Bonac. etc.* quia aliam non esset
 » justa. Negativam tamen sententiam probabilem, et
 » in praxi tutam esse censet *Dian. p. 8. t. 3. R. 24.*
 » *ex Salm. Gran. etc.* si quidem dispensatio fuerit ab-
 » soluta: quia obligatio legis semel extincta non re-
 » viscit: et quod destructum est, non reproducitur,
 » nisi ab eo, qui producere potest. Vide *Suar de leg.*
 » *c. 22. Laym. Præpos. etc.* qui recte id concedunt,
 » quando non est de re dividua, et successiva; aliam
 » negant. Unde, supposita probabilitate sententiae
 » negativæ *Gran. Dian. etc.* sequentes casus (in quibus
 » tamen alii melius contrarium sentiunt) resolvunt
 » * (*Vide n. 196.*)

» 1. Cum quo dispensatum est propter morbum in
 » esu carniarum, potest vesci, licet omnino conva-
 » lescat.

» 2. Cum quo propter infirmitatem dispensatum
 » est in voto Religionis, postquam convaluit, non
 » tenetur. *Dian. p. 6. t. 7. R. 45.*

» 3. Cum quo propter oculorum infirmitatem dis-
 » pensatum fuit in onere recitandi Horas, etsi conva-
 » luerit, non tenetur legere.

187 Deinde notandum, quod dispensatio, cum sit odio-
 sa, strictè sit accipienda *c. 1. §. 1. De Filiis Presb.*
in 6. Potestas contra dispensandi, cum favorabilis
 sit, latè accipitur, ut *Sanch. Gran. Martin. ap. Salm.*
de Leg. c. 5. n. 20.

Benè autem dari potest dispensatio tacita, quæ col-
 ligatur ex conjecturis, ut si sciens Prælati, te esse
 excommunicatum, conferat tibi beneficium, tunc ta-
 citè dispensat. Requiritur tamen ad hoc præsumptio
 voluntatis præsentis Superioris, vel antecedentis ad-
 actum. Non enim sufficit præsumptio de futuro, v. gr.
 si sciret, dispensaret. Tantùm licentia præsumpta de
 futuro admittitur, non verò dispensatio, quæ est
 vulneratio Legis. Vide *Salm. de Leg. c. 1. ex n. 11. cum*
Suar. Laym. Pal. Sanch.

Quæritur , an Superior videns subditum agere contra Legem , et tacens , cum facilè posset corrigere , censeatur dispensare ? Affirmant *Salm. de Leg. c. 5. n. 15. cum Tap. Sanch. Pal. Suar.* Quia non est tunc præsumendum delictum Superioris , qui aliter ex officio , et ad evitandum damnum , teneretur loqui. Secus tamen dicendum , si Superior non posset corrigere sine incommodo. *Salm. ib. n. 17.*

De iis , qui possunt dispensare.

Potestas dispensandi alia est ordinaria , alia est delegata. Summus Pontifex potestate ordinariâ potest dispensare in quibuscumque Legibus Canonicis , etiã sancitis ab Apostolis , tamquã particularibus Prælati Ecclesiarum , ut sunt jejunium Quadragesimale , observatio Festorum in Dominicis. Itã *Salm. c. 5. n. 30. cum S. Th. et communi.* Non verò in Legibus traditis ab Apostolis , quas ipsi acceperunt a Christo Domino , tamquã Auctore principali , ut sunt Leges circa formas , et materias Sacramentorum : circa oblationem Sacrificii , etc.

Num autem Papa possit dispensare in aliquibus Præceptis Divinis ? *Prima sententia* affirmat ex potestate delegatã a Deo , quandò expedit dispensatio. Itã *Sanch. Canus, et Bonac. apud Salm. de Leg. c. 5. n. 25.* qui vocant hanc satis probabilem. *Secunda*, quam probabiliorem meritò putant *Salm. n. 26. cum S. Th. Pal. Suar. etc.* negat , quia nullibi hæc concessio reperitur Papæ facta a Deo. Objiciunt : cur dispensare potest , ut Minister Ordinis , et Confirmationis sit simplex Sacerdos ? Resp. quòd ex jure Divino Episcopus in his est Minister Ordinarius , non autem necessarius. Itã *Salm. ib. n. 27.* Vide dicenda *de Matr. l. 6. n. 1119. infra.*

Certum autem est , posse Pontificem , et Prælatos dispensare in votis , cum in his gerant vicem Dei. Itã *S. Th. 2. 2. q. 88. art. 12.* Vide *Salm. de Voto Tract. 17. c. 1. ex n. 84.*

190 Episcopus potestate ordinariâ potest dispensare in omnibus Statutis sive Episcopalibus, sive latis a Synodo Diocesana, independenter a Capitulo, et Clero, ut suprâ diximus. Et idem potest Capitulum, Sede vacante. Hoc tamen non potest Vicarius Generalis, nisi expressè ab Episcopo ei concedatur. Vid. *Salm. c. 5. n. 31. et 32.* Episcopi possunt etiâ dispensare in Legibus Concilii Provincialis in suis Diocesisibus; modò non sint Concilio specialiter reservatæ. Hoc enim expedit ad bonum regimen. *Salm. c. 5. n. 33. cum Sanch. Suar. Bonac. Palaus etc.*

Notandum, quòd Legislator non possit dispensare in suâ Lege, si Lex transeat in contractum, ut si dicat: *Gaudeant immunitate habitantes in tali loco etc.* Vide *Salm. ib. n. 35.* Potest autem inferior dispensare in Lege Superioris, si in Lege generaliter permittatur dispensatio, v. gr. si dicatur: *Donec Dispensetur.* *Salm. c. 5. n. 37. cum Cajet. Bon. Suar. Pal. etc.*

Possunt etiâ Episcopi dispensare in rebus quæ communiter eveniunt in jejuniis, esu ciborum, observatione Festorum, recitatione Officii, votis non reservatis. *Salm. c. 5. n. 38. cum Pal. Basil. Bon. Sot. Suar. etc. cum Bus. hïc.*

Item in Legibus latis a Papâ pro illâ particulari Diocesi, in quibus videtur relicta facultas dispensandi illius prælato. *Salm. c. 5. n. 39. cum Sot. Valent. Cajet. Azor. etc. cum Bus.*

Item potest Episcopus dispensare in Legibus communibus Pontificis, v. gr. in Impedimentis Matrimonii, in Irregularitatibus, in Votis reservatis, et similibus, quandò non est facilis aditus ad Papam, et periculum est in morâ, quia hoc expedit ad commune bonum. *Salm. d. c. 5. n. 39. cum Sanch. Bus. Pal. Tap. Gran. Salas, etc.* Et hoc etiamsi sit facilis recursus ad habentem facultatem dispensandi ex privilegio Pontificis. *Salm. ib. cum Tap. et Martin de Cens. c. 2. num. 65.* Parochi possunt etiâ dispensare cum suis ovibus in jejunio, et observatione Festorum, ubi non est facilis recursus ad Episcopum, *Suar. et Tap. Imò*

ex consuetudine , etiamsi sit facilis recursus ad Episcopum , posse semper Parochos dispensare in his duobus Præceptis testatur *Sanch. Gran. Sylv. apud Salm. d. c. 5. n. 40. Vide lib. 3. n. 288.*

Et in his omnibus dicuntur Episcopi dispensare jure ordinario ; cum talis facultas eis competat vi proprii officii , cui est perpetuò annexa , *Salm. d. c. 5. n. 40. cum Suar. Pal. Basil. etc.* Et ideò benè possunt eam alicui delegare , ut certum est , *Vid. n. 193. cum Salm. de Voto c. 3. n. 83.*

Quæritur. 1. An præter dictos casus possit Episcopus dispensare in Legibus Superioris , in quibus non sit reservata dispensatio ? *Prima sententia* affirmat ; quia hoc ipso , quòd Superior eam non reservat , videtur eam concedere : aliter ad quid deserviret reservatio ? Ità *Sotus in 4. D. 27. q. 1. art. 4. §. At quo , Covarr. in c. Alma mater 1. §. 7. n. 8.* Et probabilem dicunt *Pal. de Leg. tr. 3. D. 6. p. 4. n. 7. ac Bonac. eod. tit. D. 1. q. 2. p. 1. n. 27.* dum oppositam tantùm probabiliorem vocant ; sed expressè docet , vocatque communem *D. Antonin. p. 1. tit. 17. c. und. §. 20.* dicens : *Episcopi autem dispensare possunt , secundùm communem opinionem Doctorum , in iis quæ non sunt eis a jure prohibita.* Eademque tenet etiàm *Glossa in c. Nuper. de sent. excomm.* ex quo Canone præfati AA. hanc sententiam probant ; cum enim ibi quæsitum fuerit a quodam Episcopo , an ipse potuisset absolvere ab excommunicatione latà a jure ? *Affirmativè* respondit Pontifex , sic inquires. *Quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit , eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.* Et ibi *Glossa* verb. *Retinuit* , sic addit ; *Et est hinc argumentum , Episcopos posse dispensare , ubi specialiter Dispensatio non est inhibita , et concessum videtur , quod non est prohibitum ex l. Necnon , ff. Ex quib. caus. maj. etc.*

Hanc primam sententiam olim probabilem censui ; sed re meliùs perpensà omninò tenendam puto secundam oppositam , quam tenent *Suar. t. 5. in 3. p. D. 7.*

sect. 4. Bonac. de leg. D. 1. q. 1. p. 1. n. 17. Cas-
trop. l. c. n. 8. Salm. de Censur. c. 5. n. 45. cum
Pontio, et Salas; item Bened. XIV. de Synod. l. 7.
c. 30. Favetque S. Th. 1. 2. q. 97. art. 4. ad 3. ubi ait:
*In lege humanâ publicâ non potest dispensare, nisi ille
a quo lex auctoritatem habet, vel is cui ipse commiserit.*
Ratio est, quia inferior nihil potest in lege superioris,
ut expressum est in *Clem. 2. de Elect.* ubi dicitur:
Lex superioris per Inferiorem tolli non potest. Nec pro-
rûs concludit textus citatus in *cap. Nuper* pro primâ
sententiâ; valde enim differt facultas absolvendi a
censuris a facultate dispensandi in legibus Canonicis,
prout sapienter scribit *P. Suarez*. Verum est, leges, in
quibus imponuntur censuræ, etiâ leges esse, sed
commune est apud omnes, et constat ex consuetudine
receptâ, quod censuræ non reservatæ, presertim ex-
communicationes, benè possint absolvi ab Episco-
pis, et a Parochis, et adhuc ab approbatis Confessa-
riis; ut probat *Suar. l. c. n. 9. cum Soto, Navarro*, et
aliis. Undè in hoc benè urget ratio apud textum allata,
nempè quod, cum Legislator non sibi reservaverit
absolutionem a censurâ, videatur præbuisse facultatem
aliis eam absolvendi. Sed quoad Dispensationes in le-
gibus Pontificiis nequaquam adest hæc communiter
recepta consuetudo, ut ipsæ concedantur ab Episco-
pis, semper ac non sint expressè Pontifici reservatæ;
sed circâ ipsas procedit generale et certum axioma,
quod ex ipsâ naturâ rei oritur, quod inferior nequeat
dispensare in legibus Superioris, prout habetur exem-
plo expressum in alio Canone, nempè in *cap. Dilec-
tus, de Temp. Ord.* ubi dicitur, quod circâ leges Or-
dinationum Episcopus dispensare non possit, ideò ni-
mirum, quia id Episcopis minimè est concessum:
*Cum illi hujusmodi dispensatio a Canone minimè sit per-
missa*, sunt verba textûs. Et nota, quod ibi non dica-
tur, *cum non sit, prohibita*, sed *cum minimè sit per-
missa*. Nec jam anteriùs aderat aliqua prohibitio Epis-
copis dispensandi in tali materiâ, sed tantum id ade-
rat, quod talis dispensatio ipsis numquam permissa

fuerat ; ex quo Glossa rectè infert : *Argumentum* , quòd *Episcopus dispensare non potest , nisi in casibus sibi concessis a jure*. Nec valet dicere , quòd Episcopi immediatè a Deo jurisdictionem habeant , juxtà sententiam *Natal. Alex. Cont. Tournely , Soto , Vasq. Victoriae* , et aliorum ; et ideò possunt Dispensationem impertiri , ubi illa non est eis specialiter vetita. Nam respondetur , quod licet præfata sententia sit satis probabilis , attamen nemo negat talem jurisdictionem semper esse Pontifici subordinatam. Prætereà arguimus adversùs primam opinionem , quòd si ratio illius Fautorum valeret , non solùm Episcopi , sed etiàm Parochi dispensare possent eodem modo in legibus Pontificis ; dum etiàm Parochis permissum est absolvere a censuris non reservatis , ut loquitur textus in *cap. Nuper* allatus , dicens ; *A suo Episcopo , vel a proprio Sacerdote poterit absolutionis beneficium obtinere*. Sed hoc quis audebit dicere ? Quòd autem Axioma a pluribus DD. admissum , ut referetur *l. 6. n. 980. vers. Sed dubitatur* , nempè quod , quidquid potest Papa in totà Ecclesià , possit Episcopus in suà Diocesi , nisi specialiter id ei prohibeatur , ait *P. Suarez l. c. n. 5.* aut non admittendum , aut admittendum dumtaxat in iis rebus , quæ spectant ad communem directionem Animarum , et quæ sunt moraliter necessariæ ; sed ad hunc ordinem nequaquàm pertinere Dispensationes legum Canonicarum. Hoc tamen non excludit , ut scribit *Bonacina loco supra citato* , quòd Episcopi dispensare possint in iis casibus , qui frequenter occurrunt , et sæpè Dispensatione egent ; aut verò (inquit) cum aliqua gravis urget necessitas , aut gravis utilitas , et tunc non possit commodè Apostolica Sedes adiri , juxtà quæ dicentur in *Append. de Privil. num. XL.*

Quæritur 2. quid in dubio , an casus indigeat dispensatione ? Resp. quod sive dubium sit positivum , sive negativum , possit subditus uti suà libertate. Consultius tamen est tunc adire Prælatum , qui declaret , vel dispenset ; cum in tali dubio benè possit etiam Prælatum inferior dispensare sinè concessione Legisla-

toris. Ità *Pal. n. 3. D. 6. p. 5. n. 10. Laym. c. 2. n. 4. et Salm. d. c. 5. n. 45. cum Sa, et Diana.* Idem dicunt *ib. Suar. et Sanch.* de dubio circà vota reservata. Idem in dubio, an adsit causa sufficiens ad dispensandum, *Salm. ib. n. 46. cum Cajet. Gran. et Sylv.* Idque asserit *Croix l. 1. n. 804.* tenère *Sanch. Gob. et Tap.* quia potestas dispensandi latè interpretanda est, intellige, si data sit, non per modum commissionis, sed gratiæ (ut infrà dicetur *n. 195.*); et tunc dispensans non obligatur ad examen plenà sufficientiâ causæ. Notat autem *Pal. tr. 3. D. 6. p. 7. nu. 12. Cov. Sanch. Suar. Bas. etc.* quòd potestas, quam habent Prælati inferiores dispensandi ratione Officii in legibus Superioris, utpotè in casibus qui frequenter occurrunt, debeat dici potiùs ordinaria, quàm delegata.

¹⁹³ Circà potestatem autem delegatam dispensandi, notandum, quod quisque habens potestatem ordinariam possit eam delegare: et tunc si delegatio est per modum commissionis pro certo casu, expirat morte concedentis, si res sit adhuc integra; si verò per modum gratiæ, tunc non expirat, ex *regul. 16. juris in 6.* Pariter quisque inferior, qui jure ordinario potest dispensare in Legibus Superioris (ut possunt Episcopi in jejuniis, votis, etc. uti suprà diximus *n. 190.*) potest etiàm delegare potestatem dispensandi; modò hoc ei non sit limitatum. Vide *Salm. c. 5. n. 51.* Delegatus autem nequit subdelegare, nisi sit Delegatus a Principe, sive a Papà, ut *ex cap. fn. §. 1. de Offic. et Pot. Deleg.* Vel nisi sit ab inferiore Ordinario delegatus ad universitatem causarum, *ex Leg. 1. §. An ab eo ff. quis. et a quo.* Aut nisi concessa sit facultas subdelegandi. Sed de his sedulò observa, quæ dicentur de *Sacram Pœnit. lib. VI. n. 566. vers Generaliter.*

¹⁹⁴ Nota, quòd Prælati Regulares non possint dispensare in Regulâ, nisi iis concedatur a *Privilegio*, vel a *Jure.* Ratione *Privilegti*, quod ex se muneri Prælati adnectitur, possunt Prælati etiàm inferiores dispensare 1. In rebus levibus, quæ scilicèt sub levi præcipiuntur. 2. In rebus frequentibus. 3. In statutis pro-

priis, scilicet quæ sunt propria illius Conventûs *Peyrin. Tom. 2. q. 1. p. 5. et Pal. d. p. 7. cum aliis.*

Ratione autem facultatis iis concessæ a *Jure*, Prælati dispensare nequit in votis essentialibus ex *c. Cum ad Monast. de sta. Monac.* In aliis verò regulis benè potest in casu particulari, nisi expressè sit ei interdicta dispensatio. Ità *Peyrin. cum Rod. Angel. Sylv. Turrecr. Miranda.* Talem enim facultatem Prælati habent a *jure*, ut *Gloss. c. Monachum. 20. q. 4.* Et ratio est, quia cum lex humana non possit providere omnibus casibus, expedit, ut in particularibus Rectores provideant; alioquin non sufficienter provideretur bono communi. Et ideò *ex S. Thom. 1. 2. qu. 97. art. 4. in corp.* quique Rector habet potestatem dispensandi in lege humanâ ex justâ causâ. Sed adverte dicta *n. 191.* An autem subditus teneatur obedire Prælato præcipienti aliquid contrâ Regulam? Resp. negativè, si certum sit rem præceptam esse contra Regulam, atque constet Prælatum in illâ non posse dispensare, vel non duci ex causâ justâ, ut *Peyrin d. l. Sanch, in Dec. l. 6. c. 3. lib. 8. Salm. de Stat. Rel. c. 6. n. 72.* At *ib. n. 66 et 67.* dicunt Prælatum jubentem aliquid probabiliter licitum, vel quod non sit certè injustum, justè jubere; aliàs magna confusio adesset, si jubere nequirent Prælati, nisi evidentè justa. Vide dicta *n. 24.*

An autem facultas delegata dispensandi sit latè, vel strictè interpretanda? Resp. latè, si concessa sit per modum gratiæ, ut suprà; strictè, si per modum commissionis pro certo casu. *Laym. tr. 4. c. 22. n. 6. Sanch. de Matr. lib. 8. D. 2. n. 1. et 6. ac Salm. de Leg. cap. 5. n. 53. cum Tapia, Basil. etc.* Ipsa verò dispensatio, cum sit odiosa, semper strictè sumenda est; nisi dispensatio sit debita: vel sit ex motu proprio Principis: vel sit inserta in corpore juris vel tandem nisi concedatur Communitati, vel ad bonum commune. In his enim casibus latè accipienda est. Ità *Salm. d. c. 5. n. 54. cum Tapia.*

Quæritur autem, quòtupliciter dispensatio cessare,

possit? Ad hoc prænotandum est, quòd, si dispensatio jam sortita sit suum effectum, vel si dispensationi fuerit adjuncta aliqua commutatio oneris; tunc etiàm, cessante causâ, dispensatio non cesset. Vide *Salm. de Leg. c. 5. num. 86. et 87.*

Notandum etiàm est circà causas dispensationum, quòd aliæ causæ per se excusent a præcepto, puta jejunii, Officii Divini etc. Et istæ non egent dispensatione, si sint certæ, vel saltèm probabiliter justæ. Aliæ verò sufficiunt ad dispensationem, sed eâ indigent: Sufficiens nempe causa est Dignitas petentis, aut superioris, ut benignum se ostendat: Necnon utilitas communis vel privata, et similes. Vide *Salm. c. 5. n. 73. et 74.* In dispensationibus autem impedimentorum in Matrimonis sufficit pro causâ solutio pecuniæ in subsidium Ecclesiæ, ut est praxis. *Salm. c. 5. n. 72. cum communi.*

196 Tribus autem modis dispensatio cessare potest. I. per *Cessationem causæ*. II. per *Revocationem dispensantis*. III. per *Renuntiationem dispensati*.

Et I. per *Cessationem causæ*, si cesset causa motiva, et totalis. Secùs autem, si cessat causa impulsiva; aut cessat motiva, sed non totaliter; nam si aliquid istius perduret, adhuc perdurat dispensatio, ut *Bus. n. 2. cum Salm.* At si dubium sit, an totaliter cessaverit? Standum est pro dispensatione, quæ possidet. *Salm. c. 5. n. 88. Vide lib. 6. n. 1133.*

Quæstio verò est, an, certò cessante totaliter causâ, pereat dispensatio? *Prima sententia* affirmat, quia valor dispensationis pendet a voluntate Superioris, qui præsumitur nolle dispensare, nisi pro tempore, quo causa duret. Ità *Sanch. de Matr. l. 8. D. 30. n. 15. Bon. de Leg. D. 1. q. 2. p. 10. § 1. n. 5. et Dicast. (Con. Hurt. et Trull. apud Salm. c. 5. n. 89. Secunda sententia* negat; Ratio, quia obligatio Legis jam ablata per dispensationem, non redit, nisi rursùs imponatur a Legislatore: Ità *Pal. de Matr. l. 8. c. 20. n. 3. Suar. de Leg. l. 6. c. 20. n. 15. et lib. 8. c. 30. Pal. de Priv. D. 4. p. 5. n. 7. Laym. tr. 4. n. 22. c. 15. et Salm. c. 5. n. 90. cum*

Perez, Salas, Sa, Ang. Sylv. Tapia, etc. Et probabilis vocant *Sanch. Dicast. et Trull.* Et probatur ex *Reg. 73. de Reg. jur. in 6. Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari.* Secus verò dicendum, si dispensatio non fuerit concessa absolute, sed sub conditione expressâ, vel tacitâ, si causa perduret. Utraque sententia satis probabilis videtur.

Sed difficultas magis urget, quandonàm dispensatio censenda sit concessa absolute, et quandò sub tacitâ illâ conditione, *si causa duret?* Resp. quòd, si causa judicatur perpetua, tunc dispensatio censeatur data absoluta, etsi postea per accidens causa cesset. Hinc dicunt *Salm. c. 5. n. 91.* quòd si quis obtineat dispensationem ab Officio, vel abstinentiâ a carnibus pro infirmitate, quæ existimatur perpetua, tunc, etiamsi valetudo superveniat, potest uti dispensatione. Sed huic minimè acquiesco, quia in iis casibus, puto dispensationem omninò censendam esse factam sub conditione. Consentio autem cum *Salm. n. 92.* quod irregularis, qui obtinuit dispensationem ob paupertatem parentum, ob inopiam Ministrorum, vel ob honestatem morum, benè possit illâ uti, etsi casu postea cessent illæ causæ. Secus autem, si causa judicatur tantum pro tempore duratura: Hinc si quis obtinet dispensationem a jejunio ob infirmitatem, quæ non judicatur perpetuò duratura, cessante causâ, cessat dispensatio.

Quandò verò dispensatio est absolute concessa, non cessat per unum actum; v. gr. obtinuisti dispensationem in voto castitatis ad contrahendum Matrimonium, mortuâ Coniuge, perdurat dispensatio; nisi fuerit concessa pro speciali casu, scilicet ad ducendum virginem a te defloratam; et sic de similibus. Ità *Salm. c. 5. ex n. 91. usque 94. cum Bon. Laym. Sanch. Basil. et aliis supra citatis.*

II. Cessare potest dispensatio per *Revocationem* ¹⁹⁷ *Dispensantis.* Et quidem, cessante causâ, vel aliâ novâ contrariâ superveniente, Superior dispensationem revocare potest, imò tenetur, cessante totaliter causâ

motivâ. Peccabit tamen (sed tantùm leviter) revocans sinè causâ, licet revocatio valeat. *Bon. D. 1. q. 2. p. 7. §. 2. n. 2. et Salm. c. 5. n. 97. cum Tapia.*

Etiâ Prælati inferior, qui potest concedere dispensationem sive jure ordinario, sive ex commissione Legislatoris, potest ex justâ causâ dispensationem revocare; sinè tamen causâ, nulla erit revocatio: *Bon. loc. cit. Sanch. lib 8. de Matrim. D. 33. n. 14. et Salm. d. c. 5. n. 99. cum Salas, Tapia etc.*

Notandum hîc, quod dispensatio, quæ absolutè sit concessa, non cesset morte dispensantis, quicumque ille sit, sive supremus, sive inferior; cùm dispensatio sit gratia, et gratia non exspiret morte concedentis. Excipe, si Superior dispensaverit, *donec ei placuerit*, vel *ad suum arbitrium*; tunc enim morte ejus cessat, si res adhuc sit integra: puta si confessarius nondùm inceperit audire Confessionem. Si verò dispensatio concessa sit, *donec revocetur*, tunc non exspirat morte concedentis: Idem si concessa sit, *ad arbitrium Sedis Apostolicæ*, vel *Episcopi*; tunc nequè exspirat morte Pontificis, aut Episcopi. Vid. *Salm. dict. c. 5. n. 93 et 96.*

198 III. Cessat dispensatio per *Renunciationem dispensati*; quod ipse benè facere potest, quandò effectus dispensationis nondùm sit secutus, nisi renunciatio redundet in damnum alterius, vel Communitatis, in cujus favorem sit impensa dispensatio; Vel nisi Prælati præcipiat subdito uti dispensatione concessâ, ex justâ causâ. *Salm. d. c. 5. n. 100. cum Cajet. et Tapia.*

Potest igitur dispensatus renunciare dispensationi expressè, et etiam tacitè; et consummatâ renuntiatione, nequit illâ ampliùs uti. Consummata autem intelligitur renunciatio, quandò a Superiore renuntiatione acceptatur, aliàs dispensatio durat. *Salm. c. 5. n. 101. cum Suar. Tap. Bonac. etc.*

Quandò autem intelligatur facta tacita renunciatio dispensationis? Alii dicunt, quandò dispensatus per decennium illâ non utitur, cum uti possit, ut ait *Martin.* Alii (ut *Sanch. et Bordon.*) quandò dispensatus actum contrarium ponit, puta, si obtentâ dispensa-

tionem ad contrahendum cum unâ, quærat indè contrahere cum aliâ, sed per ista signa nullo modo censi factam renuntiationem, tenendum esse dicunt *Salm. d. c. 5. n. 102. cum Suar. et Tap.* Hinc inquirunt, quòd dispensatus ad contrahendum cum unâ, bene possit illâ dispensatione uti etiâ postquàm cum aliâ contraxerit, quæ mortua sit; Vel postquàm emiserit votum castitatis, voti dispensatione postea tantùm obtentâ, Denique, qui habuit dispensationem jejunii, Officii Divini, potest illâ uti, etsi Officium, et jejunium postea servaverit. Ità *Salm. 16. n. 103.* Hic libet addere aliqua I. de Cessatione legis. II. de Interpretatione. III. de Epikejâ.

De Cessatione Legis.

Nota, quod per Legem generalem numquàm abro-¹⁹⁹getur Lex particularis alicujus loci, etsi expressè dicatur: *Non obstante quâcumque lege particulari. Salm. c. 3. n. 14. cum Sanch. Pal. Bonac. etc.*

Sed hîc notanda est quæstio illa magna inter DD. an cesset Lex, cessante fine adæquato Legis? Finis adæquatus est ille, qui est totalis finis Legis: nam si Lex plures fines habeat, finis adæquatus ex omnibus illis constituitur. Hoc posito certum est, quod cessante fine adæquato, seu totali Legis in communi, cesset Lex; ut si vovisti non ingredi talem domum ob periculum fornicationis, cessante periculo, cessat votum. Ratio, quia Lex cum sit inutilis; vim amittit obligandi. Ità *D. Thom. 1. 2. qu. 103. a. 4. ad. 3. in fine et Salm. de Leg. c. 4. n. 3. cum communi.* An verò tunc sit expectanda declaratio Legislatoris, vel contraria consuetudo? Affirmant aliqui; sed alii omnes negant cum *Salm. ibid. n. 4.* Sufficit enim, ut mihi in particulari constet, vel saltèm probabile sit (ut *Salm. ib. cum Palao, et Gran.*) cessâsse in communi finem Legis adæquatum.

Quæstio urget, an cesset Lex, cessante fine adæquato in casu particulari? *Prima probabilior sententia* negat, si tantùm cessat privativè; scil. si Lex tunc

redderetur inutilis : Nam si cessat contrariè , quando scilicèt materia Legis redderetur in illo casu nociva , vel valdè difficilis ; tunc omnes asserunt Legem non obligare. Ratio dictæ primæ sententiæ est , quia , licet cesset finis damni in casu particulari , non tamen cessat finis periculi in communi ; ideò tunc non cessat finis adæquatus. Ità *Salm. d. c. 4. n. 6. et 7. cum D. Th. 2. 2. quæst. 154. art. 2. ac Sot. Suar Pal. et communiori. Altera verò sententia* (quam tenent *Cajet. Sot. opusc. t. 1. n. 12. q. 2. Sylv. verb. Lex q. 8. et 9. Ang. ib n. 4. Cas. 7. item Valent. Tiraq. Hurt. et Card. apud Croix. lib. 1. n. 867. Gran. Henr. Castr. ac Dian. apud Salm. l. c. qui n. 5.* dicunt hanc sententiam non posse negari esse satis probabilem , sicut probabilem etiàm vocat *Viva de Leg. q. 6. Art. v. n. 5. cum Panorm. Led. Sa*) , tenet , quod cessante fine adæquato , etiàm privativè in casu particulari , cesset obligatio Legis. Quia , ut dicunt , in quocumque casu cessante fine Legis , Lex etiàm cessat ; et sicùt cessante fine Legis in communi pro uno tempore cessat Lex , licet non cesset pro alio ; sic cessante pro uno casu particulari , cessat Lex pro illo , licet non cesset in communi. Sic ajunt evenire etiàm in Legibus naturalibus , Correctio enim fraterna non obligat , ubi non speratur fructus. Idem etiàm tenet *Tamb. in D. lib. 2. c. 1. §. 7. n. 38. cum Abbat. Nav. Com. etc.* Quia (ait *Tamb.*) sicùt cessante fine in universo , cessat lex universaliter , sic cessante fine in particulari , cessat lex in particulari , cùm in utroque casu æquè Lex reddatur inutilis , cessante fine Legis. Fornicatio autem semper est mala jure naturæ , licet in aliquo casu cessaret periculum malæ educationis prolis. Ratio , quia in fornicatione semper adest periculum magnæ hallucinationis , imò in illâ , ultrà periculum malæ educationis , sunt alia damna , scilicet hebetatio mentis , subjectio rationis sensui , etc. ideòque ibi numquàm cessare potest , nec in particulari quidem , finis adæquatus ; Vide *Viva super Prop. 48. Innoc. XI.* Ac ideò non obstat auctoritas *D. Th. in contrarium adducta a Salm.* nam *S. Doctor tantùm*

loquitur ibi de fornicatione, quod certum est apud omnes. His tamen non obstantibus, magis mihi arridet prior sententia, eo quod communiter loquendo ferè numquam in particulari cesset omninò periculum hallucinationis. Si verò aliquandò casus accideret, quod aliquis omninò certus et securus esset abesse omne hallucinationis periculum, tunc non auderem secundam sententiam improbare; sed hujusmodi casus rarissimè poterit evenire.

Utrùm autem probabile sit legi posse libros prohibitos, cessante periculo, et scandalo? Affirmant ob eandem rationem *Felin. Ab Masc. Decian.* et inclinatur *Laym. l. 2. cap. 14. n. 5.* Sed negandum cum *Pal. de Fide D. 2.* qui citat *Tol. Suar. Sanch. etc. ac Tamb.* qui dicit, quòd in hoc non cesset omninò periculum, vel non cesset omninò finis prohibitionis, nec etiàm in particulari, cùm finis prohibitionis sit, non solùm ut vitetur damnum conscientiarum exlectione pravorum librorum, sed etiàm, ut servetur obedientia Ecclesiæ in materià tam periculosà; et ne detur ansa Hæreticis, vel malis scriptoribus perniciosæ typis demandandi; Ideò benè inquit *Tamb.* nullo modo aperiendam esse januam impunè legendi hujusmodi libros, etiamsi quis putet pro se abesse periculum.

II. De interpretatione Legis.

Interpretatio alia est Authentica, alia Usualis, alia ²⁰⁰ Doctrinalis. *Authentica* fieri potest vel ab ipso legislatore, vel ab ejus successore, aut a Superiore. *Usualis* est illa, quæ ità ab usu est recepta. *Doctrinalis* autem est declaratio quædam mentis Legislatoris, quæ a quocumque Doctore fieri potest.

Hic dubitatur an Declarationes, quæ fiunt a Pontifice, vel a Principe alicujus legis, indigeant promulgatione, ut obligent? In hoc distinguere oportet Declarationes *purè tales* ab aliis, quæ sunt *non purè tales*, sed potiùs sunt meræ Interpretationes. Declarationes *purè tales* sunt, cùm ab illis explicatur aliquis

sensus, qui usque ab initio jam erat clarè imbibitus in lege: ex. gr. si dubium sit, an sub verbo *Filii* intelligatur solus legitimus, aut etiàm spurius, et Legislator declarat intelligi etiàm spurium, tunc verum fit quod sensus in lege esset clarè imbibitus. Interpretatio autem, sive Declaratio *non purè talis* est illa, cujus sensus non est clarè imbibitus in lege, sed circa ipsum variæ sunt opiniones, et tantùm deducitur ex argumentis, v. gr. quod sub nomine *Patris* intelligatur etiàm Avus, aut quod sub nomine *Mortis* intelligatur etiàm mors civilis, prout est carcer perpetuus, aut simile, recurrendo ad quamdam impropriam significationem.

His positis, dicimus cum *Suarez, Castropal. Vasquez, Salas, Salm. Holzman, La Croix, Supplet. Sporer etc.* quod Declaratio sensûs clarè imbibiti in lege non requirat promulgationem, sed statim obliget eos omnes qui illum noyerint, cùm talis Declaratio non sit nova lex. Interpretatio verò alicujus sensûs non clarè, sed tantùm obscure, sive improprie imbibiti in lege, quæ est declaratio *non purè talis* (ut diximus) hæc, quia habetur tamquam nova lex, ut obliget, necessariò promulgationem requirit, sicut omnes aliæ leges juxtà dicta *n. 95. et 96.* Hinc infertur cum *Suar. de leg. l. 6. c. 1. n. 3. et Castrop. tr. 3. eod. tit. D. 5. p. 3. §. 1. n. 5.* (qui citat pro se *Bon. Salas, et Lorca*) quod Declaratio, quæ fit a Legislatore alicujus sensûs clarè in lege imbibiti (juxtà exemplum adductum filii legitimi, et spurii) non requirat promulgationem, ut obliget. Contrà verò Declaratio sensûs obscure imbibiti (juxtà exemplum Avi sub nomine *Patris*, vel *Mortis* civilis sub nomine *Mortis*) indiget quidem promulgatione; tunc enim ipsa novam constituit obligationem, quæ per se non erat priùs clarè in lege imbibita. Et idem dicunt *Suar. loc. cit. et Castrop. n. 2.* de illis Declarationibus, quæ fiunt non ab eodem Legislatore, sed ab ejus Successore, aut Superiore; quia Legislatoris mens nequit his esse ita cognita, ut erat ipsi Legislatore; undè tunc, ut decla-

retur sensus (quamvis imbibitus in lege) alicujus obligationis , semper opus est recurrere ad argumenta , et interpretationes , quæ novam legem jam constituunt reddendo certum quod erat dubium ; et ideò promulgatio requiritur , aliàs Declaratio numquam Authentica , sed tantùm Doctrinalis reputabitur .

Interpretatio autem Doctrinalis , quæ est declaratio simplex mentis Legislatoris , a quocumque Doctore fieri potest , modò fiat juxtà regulas , et sensum a Sapientibus magis receptum ; cum enim sæpè dubia occurrant , nec de facili semper obtinere possint resolutiones a Legislatore , necesse fuit , ut Viris peritis hæc facultas interpretandi præberetur , ut eruitur ex *c. 2. de Privil. in 6.* An verò possit fieri interpretatio Legis , si in eâ omnis interpretatio prohibetur ? Negant *Salm. cap. 4. n. 23. cum Regin. Henriquez, etc.* Sed affirmant *Pal. tr. 3. D. 5. p. 2. §. 2. n. 6. Salas D. 21. Sess. 2. in fin. Sa ver. Interpretatio n. 5.* Tunc enim dicunt excludi tantùm interpretationes frivolas , non autem prudentes . Idque colligunt ex Trident. *Sess. 4. Decret. de Usu sacr. libror.* ubi prohibetur fieri interpretatio S. Scripturæ contrà sensum quem tenet Ecclesia : Quare ajunt , quod si quis præter consensum Patrum , non tamen illi contrarium , Scripturam interpretetur , huic tali prohibitioni non adversatur , ut dicunt *Azor. p. 1. l. 8. c. 2, q. 3. Bannez p. 1. q. 11 Barbosa in Rom. Concil. l. c. Trid. et Pal. dicto n. 6.* Qui tamen advertit *n. 7.* aliquandò prohiberi etiàm interpretationem doctrinalem , non verò quamcumque , sed quæ typis mandatur , et ex professo fit ; Nam hæc tantùm videtur vetita a Pio IV. in bulla confirmatoria Tridentini , ubi prohibetur , ut quis commentarios in præfatum Concilium edere audeat : quod verbum *edere* ex consuetudine sumitur pro interpretatione typis mandata , ut dicunt *Barb. in Remiss. Concil. Sess. 25. c. 2. et idem Pal. cum Sa, Rodriq., Salas, Regin. . . .* Imò ajunt *Bonac. de Leg. D. 1. p. 7. n. 3. in fin. et Pal. eod. n. 7. cum Suar. et Salas,* nec prohiberi quamlibet interpretationem typis excusam , sed eam tantùm quæ

ex professo desumitur, non verò si unum vel alterum Tridentini Decretum incidenter interpreteris.

Regulæ in interpretandis Legibus, sunt videl. 1. Ut attendatur mens, sivè finis intrinsecus Legislatoris: Hinc, si constat de mente Legislatoris, huic magis standum est, quàm verbis Legis. 2. Attendenda est ratio Legis. 3. In dubio mentis Legislatoris verba Legis accipiendâ sunt secundùm proprium sensum, semper ac non sequatur aliquod absurdum. Sensus autem proprius potest esse naturalis, et hic accipiendus est in pœnalibus; potest esse etiam civilis, et hic etiam accipi potest in favorabilibus. 4. Ut in dubio fiat interpretatio pro valore actûs. 5. Quod Lex in favorabilibus ampliatur, restringatur in odiosis. Quandò verò Leges sint favorabiles, quandò odiosæ, primum motivum Legis attendendum est Vide *Salm. c. 4. §. 2.*

Quæritur hîc, an lex extendi debeat de casu ad casum ob identitatem rationis? Si non currit eadem, sed tantùm similis ratio, communiter docent Doctores, non esse faciendam extensionem, nisi casu exprimat in lege tantùm causa exempli, puta si lex imponat pœnam contra furantes centum aureos, certè comprehendit etiàm furantes rem ejusdem valoris. Dubium fit, an fieri debeat extensio quandò occurrit pro alio casu non tantùm similis, sed eadem adæquata ratio? *Prima* sententia affirmat ex illo trito Dicto: *Ubi eadem est ratio, ibi eadem currit legis dispositio*, ut habet summarium in *l. Illud ff. Ad L. Aquil. et c. Inter de Translat. Episcop.* Et hanc tenent *Laym. l. 1. tract. 4. c. 18. n. 9. Roncag. de Legib. c. 2. q. 4. R. 2. p. 50. et Salm. eod. tit. tract. 11. c. 3. n. 34. cum Suar. Gran. Tapia*, et communi ut asserunt. Ratio, quia mens legislatoris colligitur ex legis ratione, quæ ideò dicitur anima legis; undè censetur Legislator benè comprehendere voluisse omnes casus, ubi eadem adæquata ratio legis reperitur. *Secunda* verò sententia, quam tenent *Palau de Legib. l. 1. tract. 3. D. 5. p. 3. §. 4. n. 2. Bonac. eod. tit. D. 1. q. 1. p. 8. n. 28. et Mazzolla*

tract. 1. D. 2. q. 1. c. 3. q. 5. negant fieri extensionem de casu ad casum ob eandem rationem etiã in casibus favorabilibus, et tantò minùs in odiosis, et correctoriis: Ratio, quia ratio legis non est lex, et ideò quamvis militet pro alio casu, illum non comprehendit: Potuit enim Legislatoꝝ unum casum velle comprehendere, et non alium, vel quia non expedit omnia præcipere aut vetare. vel quia potest adesse aliqua superior ratio nobis ignota movens Principem, ut in uno casu, non in alio disponat.

Hæ tamen sententiæ facilè conciliantur: nam licet Fautores primæ sententiæ (a quâ non recedendum cum sit communis, ut idem Palaus fatetur) doceant extendi legem de casu ad casum, quandò eadem currit adæquata ratio: tamen addunt, tunc currere eandem adæquatam rationem, quandò, nisi lex extenderetur, Legislatoꝝ argui posset de injustitiã vel imprudentiã; tunc enim casus non expressus potiùs dici debet comprehensus in lege, quàm lex extendi ad illum: itã *Suar. de Leg. l. 6. c. 3. ex n. 4. Ronc. d. R. 2. et Laym. d. n. 9. v. Cæterùm.* Et in hoc conveniunt etiã Auctores secundæ sententiæ, ut *Bonac. dict. n. 25. v. Ad secundam, Palaus loc. cit. n. 8. et Mazzotta. v. Excipe.*

Id autem evenire dicunt I. In Correlativis, prout in viro et uxore; tunc enim quod est sancitum de uno, censetur etiã de alio, si pro utroque eadem ratio procedat. Sicut enim Sponsa potest resilire a Sponsalibus, si Sponsus sinè ejus licentiã absit, *ex c. de illis de Sponsal.* sic etiã Sponsus. Item si uxor potest communicare cum viro excommunicato, *ex c. Quoniam 2. qu. 3.* itã etiã vir. II. In Æquiparatis, ut sunt Electio, Præsentatio, Provisio ad Beneficium. III. In Connexis, ut sunt Diaconus, et Subdiaconus. IV. In contentis, ut sunt Vicarius Episcopi, et Vicarius Capitularis Sede vacante, Filia et neptis. In his conveniunt omnes, etiamsi lex sit pœnalis, aut correctoria.

Regulam autem juris 49. in 6. *Odia restringi, favores convenit ampliari*, rectè dicunt *Suar. l. 6. c. 4. et Bonac. loc. cit, n. 27. cum Menoch.* procedere, quandò

dispositio legis extenditur ex interpretatione congruitatis, ut ajunt, non autem quando extendi debet ex interpretatione necessitatis, quæ dicitur potius adæquata interpretatio legis, quàm extensio.

Advertunt tamen 1. *Sanch. l. 3. de Matrim. D. 20. n. 3. et Mazzotta loc. cit. p. 98.* quòd si lex decernat aliquid causâ frequentioris usûs, ipsa etiàm comprehendit casum minùs frequentem. Et ideò lex S. Pii V. permittens Monialibus egressum propter incendium, et lepram, aut epidemiam, extenditur etiàm ad ruinam domûs, inundationem, et invasionem hostium, ut communiter DD. docèret *Mazzotta loc. cit.* Advertunt 2. *Laym. n. 11. Pal. n. 14.* quòd Judices ex similitudine rationis teneantur legem ad alios casus extendere, quia ipsi quantum fieri potest legibus debent conformari, juxtà *l. 12. ff. de Leg.* Cum in aliquâ causâ sententia earum (nempè legum ut suprâ exprimitur) manifesta est, is qui jurisdictioni præest ad similia procedere debet

III. De Epikejâ Legis.

201 Epikeja, seu Epikia est exceptio casûs ob circumstantias, ex quibus certò, vel saltem probabiliter judicatur Legislatorem noluisse illum casum sub Lege comprehendendi. *Salm. c. 4. n. 41. cum Pal. et Martin.*

Hæc Epikeja non solùm locum habet in Legibus humanis, sed etiam in naturalibus, ubi actio possit ex circumstantiis à malitiâ denudari. *Salm. ib. n. 42. et 43.*

Ut tamen detur locus Epikejæ, non solùm debet Lex cessare in causâ particulari negativè, quia nimium deficiet tunc finis Legis; sed debet cessare contrariè, nempè quod Lex reddatur damnosa, vel nimis onerosa: quare potest negari ensis depositus domino, si ille eo sit abusurus. Ità *Salm. ib. n. 44. cum S. Th.* Sufficit autem, si aliter Lex redderetur nimis dura. *Salm. ib. n. 45. cum Arav. Cord. etc.* Hinc excusatur ab auditione Sacri, qui timet notabilem jacturam bonorum. Et etiàm excusatur ab observatione Festi, qui aliter amittere cogitur magnum lucrum, ut *Suar. et Pal. apud Salm. ib. in fin.* Et super hoc vide dicenda. *l. 3. n. 301.*

LIBER II.

DE PRÆCEPTIS VIRTUTUM THEOLOGICARUM.

TRACTATUS I.

DE PRÆCEPTO FIDEI.

CAPUT I.

Quæ Mysteria Fidei necessariò credenda sint?

- 1 Quæ Mysteria credenda necessitate mediï?
- 2 An mysteria S. S. Trinitatis, et Incarnationis sint credenda explicitè?
- 3 Quæ ex præcepto scienda? et an memoriter?
- 4 Quale sit objectum fidei materiale, et quale formale?

» **E**x iis, quæ fideles explicitè credere tenentur, »
 » quædam necessariò credenda sunt necessitate mediï, »
 » seu finis; sinè quibus, etiàm inculpabiliter ignora- »
 » tis, finis ultimus obtineri nequit; alia necessitate »
 » præcepti, sinè quibus, inculpabiliter omissis; finis »
 » potest obtineri. *Sanch. 2. mor. c. 2. Azor. Val.* »
 » Resp. 1. Necessitate mediï necessaria sunt hæc »
 » duo: 1. Explicitè credere, Deum esse, et Remune- »
 » ratorem bonorum esse, juxtà illud Apostoli ad *Hebr.* »
 » 11. *Credere oportet. Trid. sess. 6. c. 8. 2.* Post suffi- »
 » cientem Evangelii promulgationem, credere expli- »
 » citè, ut vult *Mol.* aut saltem implicitè, ut probabi- »
 » liter quidam docent cum *Con. et Laym.* Christum »
 » et Sanctissimam Trinitatem. Vid. *Escob. ex 2. c. 9.* »
 » *n. 20.* ubi ex *Vasq. l. 2. d. 116. c. 3.* docet culpa- »
 » bilem ignorantiam horum Mysteriorum, sivè negli- »
 » gentiam ea discendi esse grave peccatum, distinc- »
 » tum ab eo, cujus est causa. Vid. *Dian. p. 3. t. 5.* »
 » *R. 47. et 48.*

Fides definitur: *Est virtus theologica, a Deo infusa,* ²

inclinans nos ad firmiter assentiendum, ob Divinam veracitatem, omnibus quæ Deus revelavit, et per Ecclesiam nobis credenda proposuit. Dicitur 1. *Virtus Theologica*, idest, quæ Deum respicit; fides enim, prout etiã Spes, et Charitas, Deum directè spectant, ad differentiam virtutum moralium, quæ indirectè eum respiciunt. 2. *A Deo infusa*, quia Fides est donum supernaturale Divinum, 3. *Inclinans nos ad firmiter credendum*, nam assensus Fidei nequit cum formidine consistere, prout perperam dicebatur in Propositione 4. ab Innoc. XI. proscripta, sed omninò firmus esse debet. 2. *Ob Divinam Veracitatem.* Veritas enim infallibilis (quæ est ipse Deus) est formale objectum Fidei. 5. *Omnibus quæ Deus revelavit*: omnia enim a Deo revelata sunt objectum fidei materiale. 6. *Et per Ecclesiam nobis credenda proposuit*, nam divina Revelatio nobis non patefit, nisi per Ecclesiam, quæ Revelationes proponit; cùm sit aliundè evidens propter signa credibilitatis (qualia sunt Prophetiæ, Miracula, Constantia Martyrum, et similia) quòd Ecclesia nec falli, nec fallere potest. Præterquam quòd S. Augustinus illud celebre dictum protulit: *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret auctoritas.*

Quæritur, an Mysteria SS. Trinitatis, et Incarnationis post promulgationem Evangelii credenda sint fide explicità de necessitate medii, vel præcepti? *Prima* sententia, quæ est communior, et videtur probabilior, docet credenda esse de necessitate medii, ità tenent *Sanch. Dec. lib. 2. c. 2. n. 8. Valent. 2. 2. D. 1. qu. 2. p. 4. Molina 1. part. qu. 1. a. 1. D. 2. Cont. Tournely t. 3. tr. de Decal. cap. 1. a. 1. §. 2. concl. 1. Juven. t. 6. diss. 4. a. 3. Antoine de Virt. Theol. cap. 1. qu. 2. Wigandt tr. 7. Ex. 2. de Fide n. 22. Concina t. 1. Diss. 1. de Fide cap. 8. n. 7. cum Ledesma. Serra, Prado, etc. item Salm. tr. 20. c. 2. p. 2. n. 15. Cuniliat. tr. 4. de 1. Dec. Præc. c. 1. §. 2. et Ronc. tr. 6. c. 2. qu. 2.* Sed postremi hi tres dicunt, quod per accidens, et casu raro posset quis justificari fide tantum im-

plicità. Id probant ex Scripturis , quibus (ajunt) clarè probari necessitatem medi. Probant etiàm ratione , quia licet ante promulgationem Evangelii sufficiebat fides implicita Christi, post tamen promulgationem, eo quod status gratiæ est perfectior , perfectior requiritur notitia, nempe explicita fides Christi, et S. S. Trinitatis. *Secunda* verò sententia satis etiàm probabilis dicit , necessitate præcepti omnes teneri hæc Mystera explicitè credere, necessitate autem medi sufficere, si credantur implicitè. Ità Dominicus Soto (*in 4. sentent. 1. D. 5. qu. un. art. 2. concl. 2.*) ubi ait: *Quamvis præceptum fidei explicitæ* (sc. S. S. Trinitatis , et Incarnationis) *absolutè obliget universum mundum, nihilominus possunt multi ignorantia invincibili ab eadem obligatione excusari.* Franciscus Sylvius (*t. 3. in 2. 2. qu. 2. art. 7. et 8. concl. 6.*) scribit: *Post promulgatum sufficienter Evangelium fides Incarnationis explicita est omnibus ad salutem necessaria necessitate præcepti, ac etiam (ut probabilior est) necessitate medi.* Et in sequenti conclusione idem profert de mysterio S. S. Trinitatis. Card. Gotti (*Theol. 1. 2. tr. 9. qu. 2. D. 4. §. 1. n. 2.*) ait: *Dico 1. sententia negans fidem explicitam Christi, et Trinitatis esse ità necessariam, ut sinè ea nemo justificari, aut salvari queat, valdè probabilis est.* Et asserit *n. 1.* Scotum hanc tenère sententiam. Euseb. Amort recens Scriptor et valdè doctus (tom 1. D. 3. de Fide quæst. 17.) absolutè eandem sententiam tuetur. Elbel (*t. 1. Conferent. 1. n. 17.*) scribit hodiè hanc sententiam tenèri ab insignibus DD. Castropal. part. 1. tr. 4. D. 1. p. 9. Viva in Prop. 64. damn. ab Innocent XI. n. 10, Sporer tr. 11. cap. 11. sect. 11. §. 4. n. 9. Laym. lib. 2. tr. 1. cap. 8. n. 5. qui dicit hanc non esse minùs probabilem , quam primam cum Richard. Medin. Vega, Sa, et Turriano, Card. de Lugo de Fide D. 12. n. 91. vocat primam speculativè probabilem , sed hanc secundam absolutè et fusè ut probabiliorem tuetur cum Javell. Zumel, et Suarez D. 12. sect. 4. n. 10. scribitque de Lugo eandem sententiam vidèri esse S. Thomæ 3. part. qu. 69. a. 4. ad 2. ubi S. Doctor ait: *Antè Baptismum*

Cornelius et alii similes consequuntur gratiam et virtutes per fidem Christi et desiderium Baptismi implicitè vel explicitè. Undè arguit Lugo, sicut Cornelius gratiam est consecutus per fidem implicitam, quia nondùm in illà Religione Evangelium perfectè promulgatum fuerat, ità paritèr consequi poterit ille qui Mystera hæc invincibilitèr ignorat; ipsi enim pariter non satis Evangelium est promulgatum. Dicunt autem, repugnare bonitati et providentiæ Divinæ ut damnet Adultos invincibilitèr ignorantes, qui juxtà lumen naturæ honestè vivunt, dum contrà (Actor. 10. 35.) habetur: *In omni gente qui timet eum, et operatur justitiam, acceptus est illi.* Respondent verò quòd omnes Scripturæ, et SS. Patrum testimonia quæ opponuntur, de facili explicari possint de necessitate præcepti, vel quia ordinariè nullus ferè salvatur sinè fide explicità horum Mysteriorum, quia post Evangelii promulgationem ferè nullus de his laborat invincibili ignorantia, vel quia, ait Lugo, explicari possunt de fide implicità, sivè explicità, in voto. Prætereà, ait Laymann, vir adultus si esset mutus et surdus a nativitate, quamvis baptizatus, non posset alia Sacramenta accipere, si optaret; imò nec salvari, quia hujusmodi homo incredibile est quòd vero conceptu apprehendat, et explicitè credat Mystera Incarnationis, et præsertim S. S. Trinitatis.

Notant autem Tannerus in 2. 2. D. Th. d. 1. qu. 7. dub. 2. n. 49. Sylvius *ibid.* qu. 2. art. 8. concl. 8. Azor. t. 1. lib. 8. cap. 2. qu. 6. et Valent. cum Guillelmo Paris. apud Sanch. Dec. lib. 2. cap. 3. n. 18. quòd si quis adeò sit rudis, ut ea mysteria percipere nequeat, tunc excusetur ratione impotentia, et comparetur infantibus, ac fatuis. Attamen Sanch. *loc. cit.* dicit, quòd aliud est credere, aliud scire mysteria, nempe rationem de eis reddere: undè censet omnes adultos tenèri necessitate mediè aliquandò hujusmodi mysteria credere, necessitate verò præcepti ea scire; a quo præcepto scientiæ excusari mente obtusos; et sic intelligendos ait AA. citatos. Concluditque cum Ga-

briele, qui dicit : *Sufficeret eis* (scilicèt rudibus) *quòd singulos articulos explicitè credant dum eis proponuntur*. Quamvis autem sint damnatæ *Prop. 64. et 65. ab Innoc. XI.* quæ dicebant : *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, et etiamsi per negligentiam culpabilem nesciat Mysterium SS. Trinitatis, et Incarnationis D. N. Jesu Christi. . . Sufficit illa semel credidisse.* Dicit tamen *Viva cum March.* probabiliter non esse necessariò repetendas Confessiones factas cum ignorantia prædictorum Mysteriorum, cum ex præfata opinione jam probabile sit fuisse validas, si ignorantia fuit inculpabilis. Certum enim est talem ignorantiam, si sit vincibilis, peccatum esse lethale, Prædicta autem Propositio meritò damnata est, quia dicebat capacem esse absolutionis etiàm illum qui tempore Confessionis laborat ignorantia prædictorum Mysteriorum. Cæterùm opinio Patris *Viva* mihi non est satis probabilis, quamvis enim Pœnitens probabiliter validam Confessionem expleverit, ita ut videatur deindè possidere exemptionem ab iterandâ Confessione, cum priùs bonâ fide se confessus fuerit, attamen respectu ad eum, qui certò graviter peccavit, semper urget, ac possidet antecedenter obligatio explendi Confessionem, non tantùm probabiliter, sed certò validam. Quapropter, cum ipse adverterit, Confessionem suam ob ignorantiam Mysteriorum SS. Trinitatis, aut Incarnationis Jesu-Christi fuisse probabiliter validam, sed etiàm probabiliter nullam, tenetur, postquam de illis Mysteriis instructus fuerit, Confessionem iterare.

» Porrò implicitè credere dicitur, qui credit aliquid
 » explicitè, in quo alterum implicitè est, v. gr. si cre-
 » das, quod credit Ecclesia. Vid. *Schol. et Laym. lib.*
 » 2. tr. 1. c. 8.

» Resp. 2. Necessitate præcepti quivis fidelis sub 3
 » mortali explicitè credere, et scire, crasso saltem
 » modo, et quoad substantiam, tenetur hæc.

» 1. Symbolum. 2. Orationem Dominicam. 3. Præ-
 » cepta Decalogi, et Ecclesiæ. 4. Sacramenta maximè

- » necessaria ; ut Baptismum , Eucharistiam , et Pœnitentiam , reliqua autem tunc , quandò vult suscipere.
 » *Suar. Sanch. Fill. n. 39.* Quæ omnia intellige , nisi
 » impotentia , aut invincibilis ignorantia excuset. »

Undè resolvitur.

- » 1. Non omnes tenentur sub mortali hæc prædicta
 » scire memoriter , aut eo ordine , aut iis verbis ,
 » quibus proponuntur ; sed quoad Orationem Domi-
 » nicam scire , omnia bona petenda esse a Deo , quæ
 » est ejus summa : quoad Symbolum verò , Præcepta
 » et Sacramenta , sufficit , si quis rogatus de singulis
 » rectè respondeat. *Bonac. Laym. l. c. cap. 9. Sanchez*
 » *lib. 2. cap. 3. ** (*Hoc est conforme illi , quod tradi-*
 » *dit S. Carolus Borromæus in suâ Instruct. ad Confes-*
 » *sarios , ubi docuit satis esse , quod Fideles rudes sciant*
 » *Credo saltem in substantiâ*) * .
 » 2. Quamvis sit præceptum Ecclesiæ discendi me-
 » moriter Symbolum , et Orationem Dominicam , et
 » Salutationem Angelicam , velitque *Barb. p. 3. c. 27.*
 » non esse absolvendum , qui ob negligentiam , vel
 » verecundiam ea addiscere non curat ; consuetudo
 » tamen , ut notat *Navar. et Lopez* , exposuit obliga-
 » tionem non esse ultrà veniale : * (*Ità tenet etiam*
 » *Viva super Prop. I. Alex. VII. cum Azor, Trull. et*
 » *Villal. apud Salm. de Præc. fidei cap. 2. n. 47. ex*
 » *Concilio Rhemensi et Toletano 4. Vide Prax. Confess.*
 » *in fin. tom. 11. n. 22.)* * uti nec est ultrà veniale ,
 » nescire facere Crucem , ut docet *Sanch.* contra *Sylv.*
 » qui docet esse mortale.
 » 3. Moraliter nihilominùs necessarium est , ut ru-
 » diiores memoriâ teneant Symbolum suâ linguâ , quia
 » alioquin non possunt habere sufficientem cognatio-
 » nem articulorum.
 » 4. Falsa est opinio quorundam Canonistarum ,
 » rusticis esse satis , articulos Fidei , aliaque dicta
 » credere implicite ; credendo quidquid credit Ec-
 » clesia.

» 5. Excusantur ii, quibus aut defuit doctor, aut
 » numquàm venit in mentem obligatio similia dis-
 » cendi, aut qui nimis sunt rudes, ità ut non possint
 » ea comprehendere, aut retinère, quod sæpè conti-
 » gere docent *Azor. et Bec.* contrà alios.

» 6. Si Confessarius probabiliter iudicet, pœniten-
 » tem ignorare ex Doctrinà Christianâ ea, quæ scire
 » tenetur (quod de litteratis, vel frequenter confiten-
 » tibus præsumendum non esse, monet *Sanch. 2. mor*
 » *c. 3.*) debet eum interrogare de negligentia in iis
 » addiscendis: cum per eam plurimi graviter pec-
 » cent. *Led. Azor. t. 1. l. 8. c. 8. Trull. l. 1. c. 1. d. 4.*

» Possunt absolvi (contrà quosdam) qui ignorant ea,
 » quæ sub mortali scienda esse dixi. Ratio est, quia
 » licet peccârint omittendo discere, possunt tamen
 » de hoc dolère, cum proposito discendi. *Sanch. **
 » (*cum Salm. de Præc. Fidei cap. 2. n. 58. Nisi priùs*
 » *admoniti neglexerint addiscere*) *. Quòd si tamen
 » ignorarent ea, quæ necessitate mediè scienda sunt,
 » deberent instrui antè absolutionem. *Boh. d. 3. qu.*
 » *2. p. 2. Sanch. l. c. cap. 3. n. 21.*

» 8. Parochus suas oves (sicut parens liberos) te-
 » netur sub mortali per se, vel alium docère ea sal-
 » tem, quæ sub mortali scire tenentur. *Sanch. 2. mor.*
 » *c. 3. Filliuc. Palaus, Trull. l. 2, c. 1. Kon. etc.*) »

Notandum, quòd objectum *Materialè* fidei (nimirum
 id quod credere tenemur) principaliter sit ipse Deus,
 et deindè omnia a Deo revelata: ità *S. Th. qu. 14. de*
Verit. art. 8. dicens; *Fides quæ hominem divinæ cog-
 nitioni conjungit per assensum, ipsum Deum habet sicut*
principale objectum, alia verò sicut consequenter ad-
juncta. Objectum autem *Formale* (idest motivum prop-
 ter quod revelata credere tenemur) est Dei veraci-
 tas. Disceptatur autem inter Scholasticos, an Revela-
 tio Divina sit etiam objectum *Formale* fidei. Pro sen-
 tentiâ affirmativâ sunt *Jueninus et alii*, qui dicunt Ve-
 racitatem Dei esse objectum formale, *Quod*, nempè
 rationem præcipuam, ob quàm credimus: revelatio-
 nem verò esse objectum formale *Quo*, hoc est medium

quo credimus. Sed communior sententia *Habert. Card. Gotti, et Holzmanni cum Scoto etc.* docet totale objectum formale fidei Veracitatem Dei; et Revelationem esse tantum conditionem, sinè quâ non crederemus, sivè medium per quod nobis applicatur notitia eorum quæ credimus.

CAPUT II.

Quomodo obliget præceptum Fidei.

- 5 Quos, et quando obliget præceptum Fidei?
- 6 Notandæ Propos. damnatæ in hâc materiâ?
- 7 Quoties teneamur in vitâ elicere actus Fidei, et Spei?
- 8 Quoties circâ Charitatem?
- 9 Quando Hæreticus teneatur suam Sectam ejicere?
- 10 An circâ Fidem liceat sequi opinionem minùs probabilem?
- 11 Quando teneamur Fidem exteriùs confiteri? Et qui teneantur jure Ecclesiastico ad externam Professionem Fidei?

- 5 **R**ESP. 1. Præceptum Fidei internum obligat 1. » Pueros inter fideles educatos, quando rationis usum » perfectè consecuti Mystera Fidei audiunt apprehenduntque, quòd illa credere sit res necessaria » ad salutem, peccantque mortaliter omittendo, » *Sanch. Bon. t. 2. d. 3. p. 3.* addens plurimos eorum » excusari inadvertentiâ, aut invincibili ignorantia. 2. Adultos infideles, quando ratio, incipit dicere, res Fidei sufficienter propositas esse, et contrariam sectam esse falsam. *Sanch. lib. 2. mor. cap. 1. Con. d. 14. de Fide Fill. n. 25.* 3. Quando urget tentatio contrâ Fidem, quæ aliter vinci nequit. » Quod tamen non convenire scrupulosis, rectè monet *Sanch.* quia hi, avertendo mentem ad alia objecta, faciliùs superant. Et in his duobus casibus » præceptum obligat per se, in sequentibus per accidens. 4. Quando tentatio urgens contrâ alias virtutes aliter superari nequit. 5. Quando facienda est » professio Fidei exterior, vel ex præcepto eliciendus » est actus alterius virtutis, v. gr. Spei, Charitatis,

- » Pœnitentiæ , quæ Fidem supponat. *Bon. q. 2. p. 2.*
- » His addit *Hurt. contra Sanch. 6.* In horâ mortis , et
- » 7. Semel quotannis. Vid. *Dian. p. 5. t. 13. R. 19.* »

Certum est hominem tenêri ex lege naturali ad Deum per Fidem , Spem , et Charitatem se convertere , et ideò elicere earum virtutum actus , cum quæque virtus suis actibus vivat. Hinc antè omnia notandæ sunt omnes propositiones proscriptæ super hâc materiâ. Videl.

Prob. 1. ab Alex VII. *Homo nullo unquam vitæ suæ 6 tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, et Charitatis ex vi Præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

Prop. 16. ab Innoc. XI. *Fides non censetur cadere sub præceptum speciale secundum se.*

Prob 17. ab eod. *Satis est actum Fidei semel in vitâ elicere.*

Prop. 6. ab eod. *Probabile est ne singulis quidem rigorosè quinquennis pro se obligare Præceptum Charitatis ergà Deum.*

Quæritur autem , quotiès in vitâ teneamur elicere 7 actus Teologales.

Quodad Præceptum Fidei spectat , plures sunt opiniones. *Scotus* censet tenêri nos ad eliciendos actus Fidei omnibus diebus Festis. *Nider* quotiès Mysteria in Ecclesiâ celebrantur. Sed *Salm. de Præc. Fid. cap. 2. n. 31. et Croix l. 2. n. 51.* horum opiniones minimè approbant : Imò *Oviedo apud Croix ibid.* asserit illas passim rejici ab aliis. *Lugo apud Croix d. n. 51.* rectè dicit , toties Fideles tenêri ad repetendos actus Fidei , quoties sufficiat ad profitenda Mysteria nostræ Religionis. At quia hæc regula est obscura , sat probabiliter putant *Salm. dict. c. 2. cum Sanch. Trull. Bann. Led. et aliis* , teneri saltem semel in anno Fideles ad exercendum actum Fidei ; et idem sentiunt *Concina et Franzoja* cum communi. Advertunt tamen cum *Suar. Prado* , et idem dixit *Croix l. c.* quòd huic præcepto fiat satis etiam per exercitium aliarum virtutum , sive per susceptionem Sacramentorum , sive ex quâcumque aliâ occasione actus Fidei ponantur.

Num autem teneamur ad eliciendos hos actus Fidei formaliter, scilicet ex motivo Dei revelantis? Affirmant *Viva d. prop. I. Alex. VII. n. VI. Quidquid sit*, ut addit, *an semper Fides sit supernaturalis, si nitatur huic motivo saltem languidè attacto*. Notat verò *n. 7. in Fine*, quod viri timorati nullo modo circa hoc anxii sint, cum vix accidat, eos abundè huic præcepto non satisfacere. *Croix d. n. 51.* dicit non esse rationem, cur quis ob id scrupulosè se divexet, cum huic præcepto fiat satis (ut asserit *n. 27.*) audiendo Missam, adorando Crucifixum, formando Crucem, orandò, etc. quamvis hæc non fiant reflexè ex motivo Fidei. Qui enim, ait, sæpiùs posuit Fidem tamquàm regulam suarum actionum, quibus ad Deum vult tendere, quidquid postea boni agit, ex eadem regulâ jam ad Deum dirigit exercitè, licet non advertat. Aitque *Hurtad. apud Carden. in prop. 17. Innocent. XI.* hos actus esse verè actus Fidei, quia radicaliter ex motivo Fidei oriuntur. Insuper *de Lugo de Fid. diss. 13. n. 45.* sic docet: *Cum materia honestè, et inhonestè operandi frequenter occurrat, non esse dubitandum, quin homo, qui Fidem Christianam semel amplexus est, plusquàm sufficienter satisfaciât præcepto Fidei.*

- 8 Quod autem pertinet ad actus ergà præceptum Charitatis, jam adnotavimus suprâ damnatam fuisse propositum. *Ne singulis quidem rigorosè quinquenniis hoc præceptum obligare per se*, *Palauus apud Croix d. l. 2. n. 141.* dicit esse peccatum grave differre actum Charitatis per triennium. Alii, ut *Hurtad. Ills. Menado etc. apud Croix loc. cit.* dicunt requiri elici actum Charitatis ergà Deum saltem semel in anno: Et hanc sequuntur *Salm. tract. 21. c. 6. n. 12. cum Trull. Tapia, Lastra.* Alii verò, ut *Gabr. Almain. Tap. ap. Croix n. 133.* ajunt hoc præceptum obligare quolibet die festivo. *Cardenas tandem in 2. Crisi d. 6. n. 8.* (cui adhæret *Croix n. 141.*) censet non excusari a mortali qui per mensem actum charitatis differt; Hancque sententiam omninò ego suadendam puto, cum difficulter possit Homo diu mandata divina servare, nisi

dilectionem erga Deum frequenter foveat, quæ non nisi per actus charitatis fovetur, et nutritur. Notat autem idem *Cardenas a. n. 14.* quod sufficiat elicere actus Amoris, etiamsi eliciantur in ordine ad implenda alia Præcepta, vel ad aliam virtutem exercendam, puta ad peccata confitendum, ad vincendam tentationem. Insuper dicit *Croix n. seq. 143.* esse verus actus Amoris quibus benè satisfit huic præcepto, omnia opera meritoria exercitata ad finem placendi Deo, ut eleemosyna, jejunium, et similia. Talis autem rectus finis dicit quod præsumatur in eis, qui jam sciunt sic placere Deo, modo non operentur ex fine pravo. Addit etiã *Croix*, satisfieri adhuc orando, signanter orationem Dominicalem, ubi dicitur: *Sanctificetur etc. Adveniat etc. Fiat voluntas tua, etc.* Advertatur hîc Prop. 10. damnata ab Innocentio XI. quæ dicebat. *Non tenemur proximum diligere actu interno, et formali.* Rectè igitur dicit *P. Viva in cit. Prop. 10. n. 8. et 9.* quòd sicut tenemur elicere actus formales charitatis ergà Deum, sic etiã teneamur ergà Proximum ex motivo supernaturali, nimirum propter amorem Dei, vel ut præcepto Christi pareamus, qui dixit: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem. Jo. 13.* Undè S. Thomas docet: *In dilectione proximi includitur dilectio Dei, sicut causa in effectu. In Epist. ad Rom. 13. sect. 2.* Sicut ergò tenemur saltem semel in mense elicere actum amoris ergà Deum, sic etiã saltem in mense exercere actus charitatis ergà proximum. Cæterum sapienter scribit *P. Suarez Disp. 5. de Carit. sect. 4.* cum aliis ex S. Thomâ 2. 2. *quæst. 25. art. 8.* quòd aliquandò hi actus charitatis benè exerceantur occasione vitandi odium, aut largiendi eleemosynam. Et cum hujusmodi occasiones frequenter occurrant, hinc ait *P. Viva* esse moraliter impossibile, quòd Fideles christianè viventes huic præcepto abundè non satisfaciant.

Ex iis resolvuntur hi Casus.

- » 1. Hæreticus, quamdiù suam sectam judicat esse 9
 » credibiliorem, vel æque credibilem, non tenetur

» credere ; quia Fides nondum est sufficienter pro-
 » posita , agerètque imprudenter. *Sanch. 2. mor. c. 1.*
 » *Laym. l. 2. t. 2. c. 10. et 12.*

» 2. Quandò iis , qui in hæresi nutriti sunt , per-
 » suasum est a pueritiâ , nos abjicere , et persequi Ver-
 » bum Dei , esse idololatrias , pestilentes deceptores ,
 » ideòque , tamquàm pestem fugiendos ; non possunt ,
 » stante hâc persuasione , salvâ conscientiâ , nos au-
 » dire , et laborant ignorantîâ invincibili , cùm non du-
 » bitent se esse in bonâ viâ. *Laym. c. 10. Sanch. l. 2. c. 1.*

» 3. Si talibus oriatur dubium de suâ sectâ , tenen-
 » tur ulteriùs inquirere , et a Deo petere lumen : quòd
 » si negant , peccant contrâ Fidem , cum non adhi-
 » beant media ad implendum præceptum Fidei. Quod
 » si deindè nostra Fides eis sufficienter proponatur ,
 » tenentur amplecti. *ibid V. Ferdin. de Castr. Pal. t. 4.*
 » *d. 1. p. 12. et d. 2. p. 2.*

Notanda est hîc *propos. IV. damnata ab Innocent. XI.*
 20 *Ab infidelitate excusabitur non credens ductus opinione*
minùs probabili. Ex hâc aliqui non rectè inferunt pro-
 hibèri in omni materiâ sequi probabilem relictà pro-
 babiliori : Nam respondet *Viva in dicta propos. n. 5.* et
 alii communiter , quod , etsi liceat sequi opinionem
 minùs probabilem , numquàm tamen liceat cum peri-
 culo gravis damni , quandò illud vitare non pendeat
 ab opinionis probabilitate ; ut est in collatione Sacra-
 mentorum , in medendo etc. et hoc esset pariter in se-
 quendo sectam minùs probabiliter veram. A probabi-
 litate enim opinionis fit quidem , ut peccatum formale
 vitetur in aliis humanis actionibus , sed non potest fieri ,
 ut sit vera secta non vera. Et semper ac secta sit falsa ,
 numquàm cum quâcumque probabilitate vitatur peri-
 culum damnationis , cum non vitetur periculum carendi
 Fide necessariâ ad salutem , Gratiâ Sacramentorum etc.
 Adde , quod Infidelis numquàm habere possit veram
 probabilitatem suæ sectæ sinè culpâ : Si enim oraret ,
 Deus absque dubio infunderet lumen suum in illum
 de verâ Religione. Ità *Viva.*

» Resp. 2. Præceptum exteriùs Fidem confitendi

- » jure naturali obligat, duplici casu, scilicet, cum
- » vel honor Deo debitus, vel utilitas proximo impen-
- » denda, privativè, vel contrariè subtraheretur. Dixi
- » *privativè*, ut si ideò cessaret magnus honor in Deum,
- » vel utilitas in proximum redundans. Dixi 2. *contra-*
- » *riè*, ut si alioquin Deus afficeretur injuriâ, vel pro-
- » ximus gravi malo; v. gr. si indè penderet aliorum
- » conversio, aut perversio, contemptus Religionis,
- » scandalum, etc. Ratio responsionis est, quia actus
- » virtutis tunc videtur præceptus, quandò est neces-
- » sarius ad finem præcepti, quod hîc contingit; quia
- » finis præcepti est Charitas. *S. Th. 2. 2. quæst. 3.*
- » *art. 2. Suar. Reg. Fill. tr. 22. c. 2. quæst. 1. »*

Undè resolvuntur hi Casus.

- » Si hæretici conculcent Imagines, aliisque injuriis
- » Fidem afficiant, tenetur eam suâ confessione tueri
- » Catholicus, si quidem indè prudenter speret pro-
- » fectum.

- » Resp. 3. Ad professionem Fidei externam jure
- » Ecclesiastico tenentur sub mortali, secundum *Tri-*
- » *dentinum*, cum juramento obediendi Ecclesiæ Ro-
- » manæ, ut docet *Fill. t. 2. tr. 22. c. 3. sequentes*
- » personæ :

- » 1. Provisi de Beneficio curato, idque intrâ duos
- » menses a die possessionis coram Episcopo, aut ejus
- » Vicario Generali, vel Officiali, *sess. 24. c. 22. de ref.*

- » 2. Provisi de Canonicatu, vel Dignitate in Cathe-
- » drali Ecclesiâ : idque non tantum coram Episcopo,
- » vel ejus Vicario, sed etiâ in Capitulo. *ibid.* addita
- » poena, (ad quam non videntur tenêri antè senten-
- » tiam), ut alioquin fructus non faciant suos. Vid. *Sanch.*
- » *l. 2. c. 5. Barb. de potestate Episc. 3. p. ar. 61. n. 29.*

- » Primates, Archiepiscopi, Episcopi in prima Sy-
- » nodo provinciali, cui intererunt, *Trid. sess. 25.*

- » 4. Extendit Pius IV. hanc legem ad omnes Præ-
- » latos Religionum; etiâ militarium; Pius V. autem
- » apud *Rodr. t. 2. q. reg. quæst. 72. ad omnes promo-*

- » vendos in Doctores, Magistros, Regentes, Profes-
 » sores, additâ excommunicatione latæ sententiæ, et
 » privatione omnium beneficiorum in eos, qui alios
 » promovent ad talem gradum, sinè prævia profes-
 » sione. Vid. *Fill. t. 22. c. 3. quæst. 11. Barb. remiss.*
 » s. 24. n. 12. Verùm, ubi hoc decretum non est
 » receptum usu, et non obligare monet *Sanch. c. 3. n. 4.*

Undè resolvitur.

- » 1. Non tenentur ad dictam professionem provisâ
 » de Canonicatibus in Ecclesiis tantùm Collegiatis,
 » vel de Beneficiis tantùm simplicibus.
 » 2. Etsi probabile sit hanc professionem posse
 » fieri per procuratorem, ut docet *Azor. Navarr. et*
 » *Sanch.* probabiliùs tamen est tenèri personaliter,
 » ut docet *Fill.* Ratio est, tum quia aliàs non videtur
 » fieri satis juramento, quod personaliter faciendum
 » esse docet Glossa apud *Fill.* tum quia ita decidit
 » Rota apud *Garc. l. 3. de benef. c. 3.*

CAPUT III.

An aliquandò liceat exteriùs Fidem veram ne-
 gare, aut falsam profiteri.

12 *An liceat umquàm positivè Fidem negare?*

13 *An uti verbis ambiguïs? An tacère?*

14 *An fugere? Vide alia ibid.*

15 *An uti vestibus, vel signis Infidelium.*

16 *An audire conciones Hæreticorum? Vide alia ibidem.*

- 12 « **R**ESP. Nullo casu licet, sivè voce, sivè alio signo
 » fiat, dicente Christo: *Qui negaverit me coram homi-*
 » *nibus, etc.* Interim verò etsi licitum non est mentiri,
 » seu simulare, quod non est, licet tamen dissimu-
 » lare, quod est, sivè tegere veritatem verbis, aliisvè
 » signis ambiguïs, et indifferentibus, ob justam cau-
 » sam, et cum non est necessitas fatendi. Est *comm.*

- » S. Thom. Kon. dis. 15. dub. 2. n. 9. Laym. l. 2. t. 1.
» c. 11.

Undè resolvitur.

» 1. Rogatus de fide in odium religionis, sivè à pu- 13
» blicâ auctoritate, sivè privatâ, nullo modo potest
» utendo restrictione mentali, aut verbis ambiguis
» ità respondêre, ut præsentibus videatur Fidem ne-
» gâsse; multò minùs, dicere se esse hæreticum, vel
» Calvinistam, vel non Catholicum. Azor. Fill. c. 3.
» n. 97.

» 2. Qui rogatus seu à privatâ, seu publicâ auctori-
» tate, vel tacet, vel respondet obscure, vel ait, se
» nolle respondêre, se jure non rogari, non teneri,
» se, nec velle aliis dicere quid ipse credat, ac simili
» modo tergiversatur, non videtur negare Fidem, sed
» nolle prodere. Undè, si sic potest molestâ inquisi-
» tione liberari, licet, ut habet *Roncaglia l. c. Gene-*
» *ratim enim verum non est, quòd interrogatus ab auc-*
» *toritate publicâ teneatur positivè Fidem profiteri,*
» *nisi quandò id necessarium est, ne præsentibus vi-*
» *deatur Fidem negâsse. Kon. d. 15. dub. 2. Navarr.*
» *Azor. Sanch. Bec. c. 9. quæst. 4. * (Hâc de re vide*
» *Propos. 8. inter damnatas ab Innocent. XI.) *.*

» 3. Non negat Fidem, sed prodit, qui fugit: quod 14
» etsi liceat, non tamen Pastori, tunc cum ejus operâ
» oves indigent, uti contrâ, si eis consultius est, ut
» ad tempus se subducat, et in bonum earum reser-
» vat, tenetur fugere. *Reg. l. 17. n. 26. Bec. c. 9. Fill.*
» *n. 75. etc.*

» 4. Si quo casu tacêre esset negare, tunc id non
» liceret; verbi gratiâ si, aliis rogatis, an Fidem ne-
» gare vellent, iisque respondentibus quod non, tu
» taceres. *ibid. Vide Bonac. l. c. Laym. l. c. tom. 1.*
» *c. 11. Tol. lib. 4.*

» 5. Si Princeps generali lege mandet fidelibus, ut
» se prodant, gestato signo, vel sistendo se, vel aliter,
» non tenentur, cum nemo teneatur verum dicere,
» nisi specialiter rogatus. Excipe, nisi eæ sint circum-

» stantix , ut hoc ipso , quod se non prodant , vi-
 » deantur Fidem negasse , ut v. gr. si quidam antea
 » noti essent et tunc ex hoc putarentur defecisse.
 » *Sanch. n. 19. Bec. Reg. Fill. n. 88. etc.*

» 6. Cum non rogaris de Fidè , non solum licet ,
 » sed sæpè melius est ad Dei honorem , et utilitatem
 » proximi tegere Fidem , quàm fatèri : ut si latens
 » inter hæreticos plus boni facias ; vel si ex confes-
 » sione plus mali sequeretur , verbi gratiâ turbatio ,
 » neces , exacerbatio Tyranni , periculum defectionis ,
 » si torquereris. Undè temerarium plerumque est of-
 » ferre se ultrò. *S. Th. Sanch. Laym. c. 11. n. 2.*

» 7. Redimere te pecuniâ , ne de tuâ Fide fiat inqui-
 » sitio , licitum est , et sæpè magna virtus discretionis
 » est vitam ad Dei gloriam servare , ac Fidem tegere
 » modis licitis.

15 » 8. Talis modus non est uti vestibus , aut signis
 » infidelium , quæ alium usum non haberent , quàm
 » quod essent signa professiva falsæ Religionis , seu
 » cultûs : uti essent vestes , quarum usus est in sacri-
 » ficiis : item incensio thuris , aut genuflexio coràm
 » idolo ; item sumptio cœnæ hæreticæ , etc. *Sanch. l. 2.*
 » *cap. 4. Fill. n. 9. et comm.*

» 9. Licitus autem modus est , quandò subest causa
 » (ut v. gr. ad evitandum grave periculum , ad obti-
 » nendam victoriam , eludendos hostes) , uti vestibus ,
 » et signis infidelium , quæ aliquem alium usum ha-
 » bent , quàm profitendæ Religionis , quales sunt ves-
 » tes talis Nationis (non Religionis) , quibus uteren-
 » tur , etsi converterentur , ut sunt vestes , et signa
 » Nationis Turcicæ , quod verum est , etsi sint vestes
 » ipsorum Religiosorum , dummodò non habeant pe-
 » culiare signum profitendi erroris , sed sint tantum
 » indicium nitidioris cultûs , ut saga Prædicantium
 » in Germaniâ ; vel eminentioris vitæ inter suos , ut
 » togæ Bonziorum in Japoniâ. Idem dicendum est de
 » signis , quibus Judæi utuntur , v. gr. flavo annulo
 » in pallio Francofurti , etc. quia hæc sunt signa
 » merè politica , et distinctiva unius generis hominum

» ab alio , et non propriè professiva Fidei. Quæ sen-
» tentia probabilis est. Vid. *Sanch. 2. mor. c. 4. Bec.*
» 2. 2. c. 9. qu. 5. d. 6. *Laym. l. 2. t. 1. c. 11. Covarr.*
» contrà *Caj. Nav. Tol.*

» 10. Licitus item modus est , cum Catholicus
» transit per loca hæretica , et periculum grave ei
» imminet vitæ , v. gr. vel bonorum (non tamen , si
» derisio tantùm , vel vexatio , ut habet *Bec. c. 9.*)
» ad dissimulandam Fidem , vesci carnibus die pro-
» hibito ; quia præceptum Ecclesiæ non obligat sub
» tali periculo. Nec hoc est Fidem negare , cum esus
» carniùm non sit institutus ad professionem Religio-
» nis ; et Catholici mali , et gulosi id faciant. Si tamen
» ex circumstantiis fieret signum professivum , ut si
» v. gr. in odium Fidei convivæ statuerent , ut qui est
» hostis Fidei Pontificiæ , comedat carnes , peccaret
» contrà Fidem , qui ederet sinè protestatione ; secùs ,
» si protestaretur. *Sanch. Azor. Bec. etc. comm. l. c.*

» 11. In Germaniâ audire conciones hæreticorùm ,¹⁶
» deducere funus , assistere Baptismo pro patrino ,
» non habentur signa professiva Fidei , vel commu-
» nionis cum hæreticorùm sacris. *Fill. Azor. Sanch.*
» *ll. cc.* Undè , seclusis aliis , v. gr. scandalo , periculo ,
» prohibitione , et si ex justâ causâ fiant , licent. * (*At*
» *in Synodo Neapolitanâ expressè prohibetur assistere*
» *concionibus , catechismis et quibuscumque litibus hæ-*
» *reticorùm , ex quocumque prætextu. Estque Casus re-*
» *servatus cum excommunicatione ipso facto. Cæterùm*
» *Salm. Tract. 21. c. 2. n. 522. tenent licere , modò absit*
» *scandalum , periculum perversionis et communicatio*
» *impietatis*) * . imò patrimum fieri talis infantis , vide-
» tur potiùs optandum , seclusis aliis , quia non est
» aliud , quàm obligare se ad eum olim erudiendum
» in Fide Catholica.

» 12. Infidelium , et hæreticorùm sacris non licet
» ità interesse , ut eis communicare censearis , alioquin
» licet , v. gr. ut quis spectet tamquam comœdiam ,
» aut famulatum præstet politicum domino suo , exem-
» plo Naaman Syri , de quo vidè *Bec. Fill. Sanch. l.*
» *c. Laym. l. 2. t. 1. c. 11.*

- » 13. Si Princeps hæreticus mandat sub gravissimâ
 » pænâ omnibus subditis, adire conciones hæretico-
 » rum, etiamsi verbis dicat, se hâc re aliud nihil exi-
 » gere, quàm obedientiam civilem, nec velle cogere,
 » ut a Fide discedant, cum tamen re ipsa contrarium
 » velle videatur (nam obedientiam suorum aliter exer-
 » cêre potest, et hæc res ex se apta est Catholicos
 » paulatim pervertere, et insuper conciliare aucto-
 » ritatem hæresi, ac vilipensionem veræ Fidei), non
 » licet obedire. Atque ità bis rescripsit Anglis Pius
 » V. apud *Sanch. l. 2. c. 4. n. 27. Fill. et Azor. ll. cc.*
 » 14. Catholici viventes inter hæreticos, si ex præ-
 » cepto Magistratûs contrahant matrimonium coràm
 » Ministro hæretico, peccant contrà Fidem, etiamsi
 » contraxerint antè, vel contracturi sint postea coràm
 » Sacerdote Catholico. *Kon. d. 15. art. 3. Pal. tr. 4.*
 » *d. 1. p. 13. qu. 12. 13. 14.* testaturque contrahens cære-
 » moniâ illâ, se illum agnoscere veræ Fidei Ministrum:
 » quæ sunt intrinsecè mala. *Mald. 2. 2. quæst. 2. art.*
 » 3. quia auctoritas Ministri et consequenter doctrina
 » ejus augetur, concurriturque ad ritus hæreticos, quos
 » Minister isto actu exercet. Licitè tamen contrahunt
 » coràm Magistratu civili, vel potiùs testantur se con-
 » traxisse; modò priùs, vel posteriùs ritu Catholico
 » contrahant: quia hæc actio est instituta ad finem
 » politicum, ut conjuges habeantur, et proles non
 » censeantur illegitimæ.

CAPUT IV.

DE INFIDELITATE ET VITIIS FIDEI OPPOSITIS.

DUBIUM I.

Quid, et quotuplex sit infidelitas?

- 17 « **R**ESP. I. Infidelitas generatim est triplex; *Primæ*
 » dicitur Negativa, eorum scilicet, qui nihil umquàm
 » de Fide audiverunt. Quæ non tam est peccatum,

» quàm poena peccati : quia, si fecissent, quòd in ip-
 » sis erat, Deus Fidem eis non abscondisset. *Secunda*
 » dicitur Contraria, eorum scilicet, qui Fidem sibi
 » sufficienter propositam vel contemnunt, vel ei con-
 » tradicunt pertinaciter, ut Hæretici. *Tertia* dicitur
 » Privativa, quòd privativè opponatur Fidei, et est
 » culpabilis ignorantia, vel error circa res Fidei. *Th.*
 » *Sanch. Vasquez, Laym. c. 10.*

» Resp. 2. Infidelitas Contraria ex triplici modo
 » repugnandi Fidei est triplex, scilicet Paganismus,
 » qui Fidei nondum susceptæ, Judaismus, qui Fidei
 » susceptæ in typo, et Hæresis; quæ Fidei susceptæ
 » veritati repugnat. Apostasia à Fide revocatur ad hæ-
 » resim a quâ tantum differt, quod Hæresis sit error
 » Fidei ex parte tantum contrarius, Apostasia verò ex
 » toto. *S. Thom. Laym. loc. cit.*

DUBIUM II.

De Judaismo.

*Quæritur hic tantum, quæ communicatio cum Judæis sit
 interdicta Christianis?*

» **R**ESP. 1. His casibus, qui colliguntur ex *c. Nullus c. 18*
 » *Omnes. c. Judæi. 1.* Non licet cohabitare. 2. Nec con-
 » vivii interesse. 3. Nec uti communi balneo. 4. Nec
 » medicos adhibere. 5. Nec medicinas ab iis datas re-
 » cipere, emere tamen licebit præscriptas. 6. Nec Ju-
 » dæorum filios enutrire in ipsorum domibus. 7. Iis
 » non famulari. 8. Nec servitute subjici. 9. Prohiben-
 » tur publicis officiis inter Christianos fungi. 10. Ve-
 » titum est eorum azymis vesci. Quibus addit *Azor.*
 » prohibitum esse, accedere ad eorum nuptias, festa,
 » Synagogas * (*Adire Synagogas curiositatis causâ, non*
 » *esse peccatum grave dicunt Salm. Tr. 21. c. 2. n. 123.*
 » *in fine cum Bon. Con. Pal. etc.*) *; cum eis ludere,
 » saltare, etc. Ratio horum est, tum ut conservetur
 » dignitas Christianæ Religionis: tum ut caveatur Fa-
 » miliaritas cum Judæis, et periculum perversionis,

» vid. *Laym. l. 2. t. 1. c. 12. et 17. Sanch. l. 2. c. 3.*
 » *Fill. tr. 22. c. 5. n. 128.*

» Resp. 2. in decem dictis casibus communicare
 » cum Judæis ex genere suo videtur esse mortale. Ra-
 » tio : quia , si Clericus id faciat , incurrit periculum
 » depositionis : Laicus verò excommunicationis (*c.*
 » *Constitutis , 17. q. 2.)* , quæ non nisi ob peccatum
 » mortale imponi solet. Dixi *ex genere suo* : quia pro-
 » babile est , vel ob materiæ parvitatem , vel ob ne-
 » cessitatem , aliamve causam rationabilem (si tamen
 » non sit periculum perfidiæ , nec familiaritatis cum
 » Judæis) sæpè excusari a mortali , aliquandò etiàm
 » ab omni peccato. Ità communiter. Vid. *Auth. suprà*
 » *cit. et Bon. l. c. item Laym. l. 2. t. 1. c. 17. * (Prin-*
 » *cipes Christiani possunt permittere Judæis , et Paganis ,*
 » *aut Hæreticis libertatem conscientiæ tantùm ob bonum*
 » *Religionis , et ob spem conversionis ; non autem ob*
 » *temporale emolumentum. Salm. Tr. 21. c. 3. n. 5. Benè*
 » *autem potest Ecclesia , et quicumque Princeps Supre-*
 » *mus compellere Judæos ; et Paganos subditos ad au-*
 » *diendam Fidem nostram. Salm. ibid. n. 8. cum Suar.*
 » *Az. Bec. Bon. etc. (contra Con. et Val.) ; et constat*
 » *ex praxi , quæ viget Romæ.) **

DUBIUM II.

Quid sit Hæresis ?

19 » **R**ESP. Hæresis est error intellectûs , et pertinax
 » contrà Fidem in eo , qui Fidem suscepit. Ità com-
 » mun. *Suar. Becan. c. 14. qu. 2.* Undè patet , ad Hæ-
 » resim ; ut et Apostasiam , duo requiri , 1. Judicium
 » erroneum , quod est ejus quasi materiale. 2. Perti-
 » naciam : quæ est quasi formale. Porrò pertinaciter
 » errare non est hîc acriter , et mordicûs suum erro-
 » rem tueri ; sed est eum retinere , postquàm contra-
 » rium est sufficienter propositum : sive quandò scit
 » contrarium tenèri ab universali Christi in ter-
 » ris Ecclesiâ , cui suum judicium præferat : sive

» id fiat ex vanâ gloriâ , sivè libidine contradicendi ,
 » aliâve causâ. *Sanch. Vasq. Laym. l. 2. t. 1. c. 13.* et
 » aliâ commun. Ratio est , quia tunc putat iudicium
 » Ecclesiæ non esse sufficiens fundamentum creden-
 » di , quæ est vera pertinacia , quàm cum *Koninck* fa-
 » ciliùs sic explicant alii , eam tunc esse , cum , etsi
 » objectum Fidei credibiliter proponatur , ita ut pru-
 » denter de eo non possit dubitare , contrarium ta-
 » men iudicet , a quo nolit avelli ullo casu , vel saltem
 » nisi evidenter convictus. *V. Con. d. 18.*

Undè resolves.

» 1. Non est hæreticus , qui exteriùs tantùm Fidem
 » negat , aut adorat idolum. Ratiò est , quia non errat.
 » nequetalis incurrit in foro conscientiæ censuras latas
 » contrà hæreticos , etsi in foro externo secundùm
 » externa procedatur. *Fill. t. 22. c. 6. quæst. 4.*

» 2. Est hæreticus , qui affirmativè de aliquo arti-
 » culo Fidei dubitat , hoc est , iudicat esse dubium.
 » Dixi *Affirmativè* : quia negativè tantùm dubius , hoc
 » est suspendens iudicium , per se , et simpliciter non
 » est hæreticus , quia non habet iudicium ; ergò nec
 » erroneum : modò tamen non ideò suspendat , quod
 » virtualiter iudicet , non liquere de certitudine ob-
 » jecti. *Sa , Azor. l. 8. c. 9. q. 5. Tol. contrà Sanch.*
 » *et Mald. ** (*Vide dicenda l. 7. n. 302.*) *

» 3. Nemo est hæreticus , quamdiu paratus est ju-
 » diciùm suum Ecclesiæ submittere , aut nescit , con-
 » trarium tenêre veram Christi Ecclesiam , estò ex
 » ignorantia etiàm culpabili et crassâ sententiam suam
 » mordicus tueatur , *Laym. loc. cit. n. 2.*

» Nec est hæreticus , qui ita dispositus est , saltem
 » habitualiter , ut a suo errore esset discessurus , si
 » sciret esse contrarium Fidei , dummodò pertina-
 » ciam actualem numquàm habuerit , *ibid. et Kon.*
 » *loc. cit.*

» 5. Rustici , aliique homines simpliciores in Ger-
 » mania , qui hæretici habentur , et tamen pertinaces

» non sunt , possunt absolvi a suis Parochis. Ratio est,
 » quia non sunt hæretici formales : habent Fidem Ca-
 » tholicam in Baptismo acceptam , quæ non perdi-
 » tur , nisi errando pertinaciter. *Laym. loc. cit.*

» 6. Cum hæresis , et quævis infidelitas mortalis
 » sit , peccant quoque mortaliter , qui ejus periculo
 » se exponunt , sivè conversando , sivè conciones au-
 » diendo , sivè libros legendo ; quæ proindè , si cui
 » periculosa sint , illicita sunt jure naturæ : si verò pe-
 » riculum absit , lectio librorum hæreticorum nihilo-
 » minùs illicita est jure positivo Ecclesiæ , uti etiàm
 » formalis disputatio Laici de Fide. Quod posteriùs
 » tamen in Germaniâ , locisque similibus , ubi Ca-
 » tholici hæreticis sunt permixti , abrogavit con-
 » suetudo , *Azor. Fill. Bec. Sanch. Bonac. disp. 3.*
 » *q. 2. p. 5.*

» 7. Matrimonium contrahere cum hæreticâ , etsi
 » per se sit illicitum , habeaturque in Hispaniâ , et
 » Italiâ mortale , probabile tamen est ob gravium
 » Doctorum Auctoritatem , (*Sanch. de Matrim. t. 2.*
 » *l. 7. d. 72. n. 5. Azor. t. 1. l. 8. d. 3. c. 3. Reg. tr. 2.*
 » *l. 32. n. 196. Basilii Pontii de Matr. c. 6. V. Card.*
 » *de Lugo de Sacramentis in genere , disp. 8. sect. 14.*
 » *n. 120.*) in Germaniâ licere ex gravi causâ , salvo
 » tamen jure naturali , et semoto periculo tum con-
 » trahentis , tum prolis : undè de iis initio constitui
 » debet , ut Catholicè educentur. Vide *Bec. l. 5. c.*
 » *19. Dian. p. 3. t. 4. R. 269.*

» 8. Eum , qui lapsus est in hæresim , non tenêri in
 » Confessione explicare , qualis illa sit , eo quod om-
 » nes ejusdem speciei sint , docent *Reg. Dian. t. 1. tr.*
 » *de circumst. R. 46. citans. alios, et Escob. Ex. 2. c. 9.*
 » Alii tamen contrarium tenent , quos sequitur *Card.*
 » *de Lugo de pœnit. d. 16. n. 288. et n. 291. * (Vid.*
 » *dicenda l. 5. n. 50.) **

TRACTATUS II.

CAPUT UNICUM

De Præcepto Spei.

» **P**ER Spem, quæ est secunda virtus Theologica, 20
 » intelligitur amor concupiscentiæ ergà Deum, quo
 » Deum, et Divina, præ omnibus aliis concupiscibi-
 » libus nobis concupiscimus, ità ut omnia potiùs
 » parati simus perdere, quàm Deum, et Divina. De
 » hâc quæritur, quandò ejus præceptum obliget?

» Resp. 1. Probabile est præceptum Spei obligare
 » per se, cum primum homini usum rationis assecu-
 » to Deus, et Beatitudo, tamquàm finis, ad quem
 » tendere debet, sufficienter est propositus; ità ut
 » notabili tempore non differat. Ità *Becan. c. 17. quæst.*
 » 7. n. 2. *Turr.* et cæteri commun. Et est ratio, quia
 » sinè actu Spei nec justificari, nec in Justitiâ Divinâ
 » persistere, nec meritoriè operari possumus. *Schol.*

» Resp. 2. Præceptum Spei per accidens obligat,
 » 1. Quandò actus Orationis, Pœnitentiæ, Charita-
 » tis, etc. in præcepto sunt, qui sinè prævio actu
 » Spei exercèri non possunt. Ità *Auth. cit. et Fill. tr. 22.*
 » c. 8. n. 255. 2. Quandò quis ità tentatur, ut peri-
 » culum sit consensûs, nisi animum spe erigat. Vid.
 » *Fill. loc. cit. 2. Laym. l. 2. t. 2. c. 2. Bonac. d. 5. quæst. 3.*

Undè sequentes casus resolvuntur.

» 1. Mortale peccatum est sperare, sivè amare ma-
 » gis (amore concupiscentiæ) terrena, hâc, quàm cæ-
 » lestia; v. gr. si quis ità comparatus sit, ut desideret
 » perpetuò degere in hâc vitâ, et Deo relinquere Cæ-
 » lum, si sibi relinquat Terram.

» 2. Mortale item est desperare de consequendo
 » Deo, aut salute, et veniâ peccatorum, aut mediis
 » ad illam consequendam necessariis, verbi gratiâ
 » auxiliis Gratia, et emendatione vitæ. Quod pecca-

» tum ratione parvitatæ materiæ non potest esse
 » veniale, cum sit injuriosum Misericordiæ Dei, S.
 » *Thom. q. 20. a. 3. Laym. l. 2. t. 2. c. 2. n. 3.*

» 3. Mortale etiã est præsumere de Misericordiã
 » Dei, v. g. dum quis sperat id, quòd est impossibile
 » secundum legem Dei ordinariam; ut si speres re-
 » missionem peccatorum, et salutem sinè pœnitentiã,
 » vel per propria merita, et vires naturæ, vel etiã
 » si quis statuât perseverare in peccatis, quamdiù benè
 » valet, et tamen speret se acturum pœnitentiã antè
 » mortem, S. *Th. q. 21. ar. 1. Laym. l. c.*

» Denique mortale est odisse Deum (odio scilicet
 » abominationis, seu aversionis) v. gr. si Deus displi-
 » ceat tamquàm nobis infestus propter vindictam pec-
 » catorum. Vid. *Laym. l. c. Bon. disp. 3. q. 3.*

21 Spes brevius et congruentius sic definitur: *Est vir-
 tus per quam cum certâ fiduciã futuram Beatitudinem,
 et ejus media assequenda expectamus per Dei auxilium.*
 Objectum *Materiale Primarium* Spei (nempè id quod
 sperare debemus) est æterna Beatitudo, quæ est ipse
 Deus fruendus: *Secundarium* autem sunt Divinæ gra-
 tiæ, atque nostra bona opera Divino auxilio exsequen-
 da. Objectum verò *Formale* (sivè motivum propter
 quod sperare tenemur) alii dicunt esse Dei Misericor-
 diam: alii Divinam Omnipotentiam, prout commu-
 niter tenent Thomistæ: alii divinam Promissionem,
 sicut sentit *Jueninus*: alii tandem dicunt esse Divinam
 Bonitatem, in quantum ipsa nobis communicat auxi-
 lia ad salutem assequendam, et juxtà hanc intelli-
 gentiam Bonitas idem est quàm divina Misericordia;
 si quis enim vellet objectum formale Spei esse Dei
 Bonitatem, in quantum ipse est res sperata, sapienter
 ait *Contin. Tour. t. III. de Spe p. 226. Concl. 2.* quòd
 non benè loqueretur.

His autem positis, concludendum puto, quod prima
 tria præfata motiva constituent objectum *Formale*
 Spei, nempe Misericordia, et Omnipotentia Divina,
 quâ Deus nobis auxilia impertitur ad salutis hostes
 superandos, et hæc duo motiva expressè docemur a

S. Th. in *Quæstionib. disp. qu. un. de. Spe*, ubi ait : *Ità objectum Formale Spei est auxilium Divinæ pietatis, et Potestatis, propter quòd tendit motus Spei in bonâ separata, quæ sunt Materiale objectum Spei.* Censeo insuper his duobus omninò tertium addendum motivum, nempè Divinam Promissionem, prout rectè sentit *Jueninus*, sivè Divinam Fidelitatem circà promissionem, quam exhibuit salvandi nos propter merita Christi; aliàs sinè hâc promissione non valeremus salutem cum certâ fiduciâ sperare.

Vitia autem opposita Spei; ut suprâ dictum est, sunt Desperatio, et Præsumptio. Circà Præsumptionem notandum, quòd ille Præsumptionem peccet, qui salutem sperat vel tantum propter merita propria, vel tantum propter merita Christi absque ullâ cooperatione suorum bonorum operum.

Dicit *Busemb. htc n. 3.* peccare graviter eum qui vult in peccato perseverare usque ad mortem, sperans fore, ut se poeniteat antè mortem; Et citat *S. Th. et Ldym.*, sed hoc non dicunt nequè *S. Th.* nequè *Laym.* *S. Th.* enim 2. 2. q. 21. a. 1. in corpore circà finem docet tantum, quòd præsumptio sit (sunt ejus verba) *sperare veniam sinè poenitentia, vel Gloriam sinè meritis.* Addit autem *d. l. a. 2. art. 2. ad 4.* quòd *peccare cum proposito perseverandi in peccato sub spe veniæ, sit præsumptio, et augeat peccatum. Peccare autem sub spe veniæ quandòque percipiendæ, cum proposito abstinendi a peccato, et poenitendi de peccato, non sit præsumptio, et minuat peccatum; Quia per hoc videtur habere voluntatem minùs firmatam ad peccandum.* Quare secundum *S. Th.* non est peccatum contra Spem, velle perseverare in peccato sub spe aliquandò poenitendi. Verùm est tamen, quòd difficulter hic posset excusari a peccato gravi contra charitatem ergà seipsum; cum ex communi consensu DD., qui sic proponeret, magno periculo suæ damnationis se exponeret.

Hinc rectè ajunt *Bonac. Spor. de Præc. Spei. c. 4. n. 17. et Croix l. 2. n. 126.* quòd qui differt poenitentiam sub spe veniæ, non peccet contra Spem, dum

» tum ratione parvitat^{is} materiæ non potest esse
 » veniale, cum sit injuriosum Misericordiæ Dei, S.
 » *Thom. q. 20. a. 3. Laym. l. 2. t. 2, c. 2. n. 3.*

» 3. Mortale etiã est præsumere de Misericordiã
 » Dei, v. g. dum quis sperat id, quòd est impossibile
 » secundùm legem Dei ordinariam; ut si speres re-
 » missionem peccatorum, et salutem sinè pœnitentiã,
 » vel per propria merita, et vires naturæ, vel etiã
 » si quis statuat perseverare in peccatis, quamdiù benè
 » valet, et tamen speret se acturum pœnitentiã antè
 » mortem. S. *Th. q. 21. ar. 1. Laym. l. c.*

» Denique mortale est odisse Deum (odio scilicet
 » abominationis, seu aversionis) v. gr. si Deus displi-
 » ceat tamquàm nobis infestus propter vindictam pec-
 » catorum. Vid. *Laym. l. c. Bon. disp. 3. q. 3.*

21 Spes brevius et congruentius sic definitur: *Est vir-*
tus per quam cum certâ fiduciã futuram Beatitudinem,
et ejus media assequenda expectamus per Dei auxiliũ.
 Objectum *Materiale Primarium* Spei (nempè id quod
 sperare debemus) est æterna Beatitudo, quæ est ipse
 Deus fruendus: *Secundarium* autem sunt Divinæ gra-
 tiæ, atque nostra bona opera Divino auxilio exsequen-
 da. Objectum verò *Formale* (sivè motivum propter
 quod sperare tenemur) alii dicunt esse Dei Misericor-
 diam: alii Divinam Omnipotentiam, prout commu-
 niter tenent Thomistæ: alii divinam Promissionem,
 sicut sentit *Jueninus*: alii tandem dicunt esse Divinam
 Bonitatem, in quantum ipsa nobis communicat auxi-
 lia ad salutem assequendam, et juxtà hanc intelli-
 gentiam Bonitas idem est quàm divina Misericordia;
 si quis enim vellet objectum formale Spei esse Dei
 Bonitatem, in quantum ipse est res sperata, sapienter
 ait *Contin. Tour. t. III. de Spe p. 226. Concl. 2.* quòd
 non benè loqueretur.

His autem positis, concludendum puto, quod prima
 tria præfata motiva constituent objectum *Formale*
 Spei, nempè Misericordia, et Omnipotentia Divina,
 quâ Deus nobis auxilia impertitur ad salutis hostes
 superandos, et hæc duo motiva expressè docemur

S. Th. in *Quæstionib. disp. qu. un. de. Spe*, ubi ait: *Ità objectum Formale Spei est auxilium Divinæ pietatis, et Potestatis, propter quòd tendit motus Spei in bona separata, quæ sunt Materiale objectum Spei.* Censeo insuper his duobus omninò tertium addendum motivum, nempe Divinam Promissionem, prout rectè sentit *Jueninus*, sive Divinam Fidelitatem circa promissionem, quam exhibuit salvandi nos propter merita Christi; aliàs sinè hâc promissione non valeremus salutem cum certâ fiduciâ sperare.

Vitia autem opposita Spei, ut suprà dictum est, sunt Desperatio, et Præsumptio. Circà Præsumptionem notandum, quòd ille Præsumptione peccet, qui salutem sperat vel tantum propter merita propria, vel tantum propter merita Christi absque ullâ cooperatione suorum bonorum operum.

Dicit *Busemb. hic n. 3.* peccare graviter cum qui vult in peccato perseverare usque ad mortem, sperans fore, ut se poeniteat antè mortem; Et citat *S. Th.* et *Lâym.*, sed hoc non dicunt nequè *S. Th.* nequè *Lâym.* *S. Th.* enim 2. 2. q. 21. a. 1. in corpore circà finem docet tantum, quòd præsumptio sit (sunt ejus verba) *sperare veniam sinè poenitentia, vel Gloriam sinè meritis.* Addit autem d. 1. a. 2. art. 2. ad 4. quòd *peccare cum proposito perseverandi in peccato sub spe veniæ, sit præsumptio, et augeat peccatum. Peccare autem sub spe veniæ quandòque percipiendæ, cum proposito abstinendi a peccato, et poenitendi de peccato, non sit præsumptio, et minuat peccatum; Quia per hoc videtur habere voluntatem minùs firmatam ad peccandum.* Quare secundum *S. Th.* non est peccatum contrà Spem, velle perseverare in peccato sub spe aliquandò poenitendi. Verùm est tamen, quòd difficulter hic posset excusari a peccato gravi contrà charitatem ergà seipsum; cum ex communi consensu DD., qui sic proponeret, magno periculo suæ damnationis se exponeret.

Hinc rectè ajunt *Bonac. Spor. de Præc. Spei c. 4.* n. 17. *et c. l. 2. n. 126.* quòd qui differt poenitentiam sinè poenitentia, non peccet contrà Spem, dum

» tum ratione parvitatæ materiæ non potest esse
 » veniale, cum sit injuriosum Misericordiæ Dei, S.
 » *Thom. q. 20. a. 3. Laym. l. 2. t. 2. c. 2. n. 3.*

» 3. Mortale etiã est præsumere de Misericordiã
 » Dei, v. g. dum quis sperat id, quòd est impossibile
 » secundùm legem Dei ordinariam; ut si speres re-
 » missionem peccatorum, et salutem sinè pœnitentiã,
 » vel per propria merita, et vires naturæ, vel etiã
 » si quis statuât perseverare in peccatis, quamdiù benè
 » valet, et tamen speret se acturum pœnitentiã antè
 » mortem. S. *Th. q. 21. ar. 1. Laym. l. c.*

» Denique mortale est odisse Deum (odio scilicet
 » abominationis, seu aversionis) v. gr. si Deus displi-
 » ceat tamquàm nobis infestus propter vindictam pec-
 » catorum. Vid. *Laym. l. c. Bon. disp. 3. q. 3.*

21 Spes brevius et congruentius sic definitur: *Est vir-
 tus per quam cum certâ fiduciã futuram Beatitudinem,
 et ejus media assequenda expectamus per Dei auxiliũ.*
 Objectum *Materiale Primarium* Spei (nempè id quod
 sperare debemus) est æterna Beatitudo, quæ est ipse
 Deus fruendus: *Secundarium* autem sunt Divinæ gra-
 tiæ, atque nostra bona opera Divino auxilio exsequen-
 da. Objectum verò *Formale* (sivè motivum propter
 quod sperare tenemur) alii dicunt esse Dei Misericor-
 diam: alii Divinam Omnipotentiam, prout commu-
 niter tenent Thomistæ: alii divinam Promissionem,
 sicut sentit *Jueninus*: alii tandem dicunt esse Divinam
 Bonitatem, in quantum ipsa nobis communicat auxi-
 lia ad salutem assequendam, et juxtà hanc intelli-
 gentiam Bonitas idem est quàm divina Misericordia;
 si quis enim vellet objectum formale Spei esse Dei
 Bonitatem, in quantum ipse est res sperata, sapienter
 ait *Contin. Tour. t. III. de Spe p. 226. Concl. 2.* quòd
 non benè loqueretur.

His autem positis, concludendum puto, quod prima
 tria præfata motiva constituent objectum *Formale*
 Spei, nempè Misericordia, et Omnipotentia Divina,
 quâ Deus nobis auxilia impertitur ad salutis hostes
 superandos, et hæc duo motiva expressè docemur a

S. Th. in *Quæstionib. disp. qu. un. de. Spe*, ubi ait : *Ità objectum Formale Spei est auxilium Divinæ pietatis, et Potestatis, propter quòd tendit motus Spei in bona separata, quæ sunt Materiale objectum Spei.* Censeo insuper his duobus omninò tertium addendum motivum, nempe Divinam Promissionem, prout rectè sentit *Jueninus*, sivè Divinam Fidelitatem circà promissionem, quam exhibuit salvandi nos propter merita Christi; aliàs sinè hâc promissione non valeremus salutem cum certâ fiduciâ sperare.

Vitia autem opposita Spei, ut suprâ dictum est, sunt Desperatio, et Præsumptio. Circà Præsumptionem notandum, quòd ille Præsumptionem peccet, qui salutem sperat vel tantùm propter merita propria, vel tantùm propter merita Christi absque ullâ cooperatione suorum bonorum operum.

Dicit *Busemb. hic n. 3.* peccare graviter eum qui vult in peccato perseverare usque ad mortem, sperans fore, ut se poeniteat antè mortem; Et citat *S. Th.* et *Lâym.*, sed hoc non dicunt nequè *S. Th.* nequè *Lâym.* *S. Th.* enim 2. 2. q. 21. a. 1. in corpore circà finem docet tantùm, quòd præsumptio sit (sunt ejus verba) *sperare veniam sinè poenitentia, vel Gloriam sinè meritis.* Addit autem *d. l. a. 2. art. 2. ad 4.* quòd *peccare cum proposito perseverandi in peccato sub spe veniæ, sit præsumptio, et augeat peccatum. Peccare autem sub spe veniæ quandoque percipiendæ, cum proposito abstinendi a peccato, et poenitendi de peccato, non sit præsumptio, et minuat peccatum; Quia per hoc videtur habere voluntatem minùs firmatam ad peccandum.* Quare secundùm *S. Th.* non est peccatum contrà Spem, velle perseverare in peccato sub spe aliquandò poenitendi. Verùm est tamen, quòd difficulter hic posset excusari a peccato gravi contrà charitatem ergà seipsum; cum ex communi consensu DD., qui sic proponeret, magno periculò suæ damnationis se exponeret.

Hinc rectè ajunt *Bonac. Spor. de Præc. Spei. c. 4. n. 17. et Croix l. 2. n. 126.* quòd qui differt poenitentiam sub spe veniæ, non peccet contrà Spem, dum

spes illa remissionis tantum concomitanter se habet ad peccatum, sed non efficitur illi motivum sive ratio peccandi. Idem dicendum de eo, qui peccat sub spe veniæ. Tunc autem judicandus est aliquis contra Spem peccare, quando spei facilitas de venia obtinenda fieret illi ratio, seu motivum ad peccandum influens. Secus verò dicendum, si ille peccaret ex Passione, sperando concomitanter peccatum illud postea simul sibi remitti. Qui autem augetur peccata, prætextu quia Deus tam facile ignoscit decem quam quinque peccatis, peccat ex præsumptione, ut *Tourn. 1. 3. p. 250. v. Ratio.*

TRACTATUS III.

DE PRÆCEPTO CHARITATIS.

CAPUT I.

An, quando, et quomodo obliget Præceptum Charitatis Dei?

22 *Quando Deus amandus?*

23 *Quando obligat præceptum Charitatis?*

24 *Resolvuntur Casus.*

- 22 ■ CHARITAS Dei est amor amicitiae, quo Deo bene
 » volumus, et omnia bona ipsi cupimus, ob summam
 » et infinitam ejus Divinae Naturae perfectionem.
 » Resp. I. Præceptum Charitatis Dei præcipit Deum
 » super omnia amandum. Patet ex Scripturâ. Ratio
 » est, quia finis ultimus plus est diligendus, quam
 » omnia media, quæ ad eum referuntur: non quidem
 » intensivè (etsi enim hoc etiâ debeat, non tamen
 » est in præcepto), sed appetitivè, ita ut nullam
 » creaturam pluris facias, quam Deum; velisque po-
 » tiùs omnia perdere, quam Deum offendere; et sic
 » illi malè velle. *S. Thom. 2. 2. quæst. 27. art. 3.*
 » *Azor. Sanch. Bec. 2. 2. c. 19.* * (Vide dicenda Tom.
 » II. l. 6. p. 442. v. *Id clarè*)*

- » Resp. 2. Probabile est, præceptum Charitatis Dei 23
 » obligare I. quandò homo adeptus est sufficientem
 » cognitionem Dei infinitè boni, a quo omnia sua bona
 » habet, et cui omnia debet. Ratio est, quia cum te-
 » neatur Deo ex filiali amore totà vità servire, id non
 » videtur posse fieri, nisi eliciat actum amoris. * Hæc
 » de re vide Propos. oppositam damnatam ab *Alexand.*
 » VII. Prop. 1. * Ità *S. Thom. quæst. 89. art. 6. Na-*
 » *varr. Valent. etc.* communiter (notat autem *Con-*
 » *disp. 24. d. 3. n. 50.* non statim post talem notitiam
 » peccare mortaliter, sed tantum, si differat notabi-
 » liter, v. gr. ultrà annum) contra *Palaum*, qui dicit
 » probabile esse, quod non obliget. Si scrupulus te
 » angat, an præcepto huic satisfeceris, docet *Escob.*
 » ex *Petro, Hurt. 2. 2. d. 172. s. 1. §. 24.* quòd, si
 » positivè non meministi te omisisse, tenère possis te
 » satisfecisse. *Trull.* tamen *l. 1. c. 5. dist. 13. n. 9.*
 » monet expedire, ut se in Confessione aliquandò
 » accuset sub dubio, si fortè præceptum istud violâ-
 » rit, vel alia præcepta affirmativa, de quibus non
 » certò constet, quandò obligent vel violentur. II.
 » Quandò est periculum labendi in odium Dei, nisi
 » actum Charitatis elicias. III. Quandò quis tenetur
 » confiteri, v. gr. moriturus, aut celebraturus,
 » cui Confessarius deest. Ratio est, quia contritio
 » includit actum Charitatis. IV. Si quis gravem ten-
 » tationem, præsertim in articulo mortis, putet se
 » aliter vincere non posse. Quibus aliqui addunt arti-
 » culum mortis absolutè, eo quòd tunc securissima
 » via eligenda sit. Vid. *Laym l. 2. tom. 3. c. 2. Bo-*
 » *nac. l. 3. q. 4. part. 2. Hurt. 2. 2. Dist. 174. sect. 6. §.*
 » *17. * (Et probabilissimum est, ut Sporèr num. 45. et*
 » *March. et Tourn. tom. 5. p. 261. n. 2. cum Antoine,*
 » *et communi) **
- » 1. Mortale est, si quis omittat dilectionem Dei 24
 » tunc, quandò præceptum obligat.
- » 2. Mortaliter peccat etiàm, si quis amet Deum
 » amore appetitativè seu æstimativè minore, quàm
 » creaturas.

» 3. Peccat item contra Charitatem Dei, si quis
 » Deum non diligit principaliter propter se, tam-
 » quàm finem ultimum omnium rerum; sed tantum
 » propter aliud, v. gr. vitam æternam, vel ad evitan-
 » dum infernum: Quòd esse mortale docet *Sylvest.*
 » et *Navar.* quia scilicet Deus non diligeretur appre-
 » tiativè super omnia, si aliud ab illo amaretur, ut
 » finis principalis. Addo, *principalis*, quia (ut benè
 » ait *Tolet. l. 4 c. 9.*) Deus propter retributionem
 » vitæ æternæ amari potest, sed minùs principaliter,
 » ut scilicet vita æterna, vel alia Dei bona sint tan-
 » tum causa movens, ut faciliùs, expeditiùs, et fer-
 » ventius diligitur.

» 4. Mortale, et gravissimum omnium est, si quis
 » Deum formaliter oderit odio inimicitiae, seu male-
 » volentiae (amori amicitiae opposito), v. gr. si optes
 » Deum non esse, non habere scientiam, potentiam,
 » etc. De his vid. *Laym. Bon. ll. cc. Sanchez l. 2. c. 5.*
 » *Reg. l. 27.* »

Objectum materiale Charitatis ergà Deum prima-
 rium est Deus, secundarium nos, et Proximus; indi-
 rectè autem sunt omnia, quæ, augment Divinam Glo-
 riam. Objectum verò formale est Deus, quatenùs est
 infinita Bonitas, prout est aggregatio omnium perfec-
 tionum, sive infinita perfectio, ut ait *Tourn.* . . . Sed
Gonet censet objectum formale Charitatis esse Divinæ
 Naturæ Bonitatem, prout est radix cunotarum perfec-
 tionum, sed virtualiter distincta a perfectionibus.
Bayvin autem dicit esse quamlibet perfectionem Divi-
 nam, propter quam Deus diligitur. Cæterum ex com-
 muni sensu Sapientum verus actus amoris est dicere:
Deus meus, quia es Bonitas infinita, sive quia es infi-
nitè Bonus, amo, te super omnia.

Hic Dubitatur 1. an desiderium possidendi Deum
 sit objectum Charitatis! Et dicimus affirmandum,
 quia Charitas (ut suprà dictum est) tendit in Deum
 tamquam ultimum finem, et ideò desiderium possi-
 dendì Dei, qui est, ultimus quidem noster finis, est
 proprius actus Charitatis, imò perfectior alijs, nam

possessio Dei est Charitas consummata. Hinc perfectum Charitatis Actum Apostolus emisit, cum dixit: *Desiderium habens dissolvi, et esse cum Christo. Phil. 1. 23.* Idque expressè docet S. Augustinus, scribens: *Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum.* Nec obstat dicere, quòd hoc modo objectum Charitatis idem evaderet ac objectum Spei, quod pariter est possessio Dei sperati. Rectè enim respondet *Habert tom. 3. de Spe Cap. 2. quæst. 2:* dicens, quod Spes tendat in possessionem Dei uti bonum nostrum, sed Charitas Deum possidère cupiat propter ipsius Dei gloriam, dum (ut ait S. Bernardus) *cum Homo Deum possidet, sui obliviscitur, et Eum totis viribus diligit.*

Dubitatur 2. an sit Charitatis actus, Divinam diligere Bonitatem, tamquàm nobis convenientem, cum hic actus videatur potius esse amoris concupiscentiæ, quàm amicitiae? Benè respondent *Jueninus, Habert, et Gotis*, quod si in hujusmodi actu respicimus nostrum proprium bonum tamquàm terminum, talis actus revera sit amoris concupiscentiæ, qui ad spem tantùm pertinet. Si verò respicimus bonum nostrum ut terminum gloriæ Dei, diligendo Divinam Bonitatem, tamquàm nobis convenientem, eo quòd ipsa nos adjuvat ad Dei voluntatem adimplendam, et consequendum ultimum nostrum finem, qui est diligere Deum, et propter quem *Deus* nos creavit, hic est verus actus Charitatis: Undè S. Augustinus agebat: *Sic amare debes, ut ipsum (Deum) pro mercede desiderare non desinas, qui solus te satiet. In Psal. 134.*

Diligere autem Deum propter beneficia, non est verus actus Charitatis, sed gratitudinis, ut dicunt *Habert. et Croix lib. 2. n. 147.* Nisi, ait *Habert*, spectentur beneficia uti communicationes Bonitatis Divinæ; tunc enim in iis amamus non utilitatem nostram, qui accipimus, sed Bonitatem Dei, qui communicat.

Nota hîc propos. damn. 10. ab *Alex. VIII. Intentio, quâ quis detestatur malum, et prosequitur bonum, merè ut obtineat cælestem Gloriam, non est recta, nec Deo*

placens. Tunc tamen (dicit *Laym.* de Charitate *cap.* 2.) quis in hoc peccaret, quandò actuali intentione nollet amare Deum, nisi propter spem, aut timorem.

CAPUT II.

De præceptis Charitatis ergà Proximum.

- **C**HARITAS proximi præcipit. 1. Ordinem in eo diligendo. 2. Dilectionem inimicorum. 3. Eleemosynam, » 4. Correctionem fraternam. Deindè prohibet. 1. » Odium proximi. 2. Scandalum. 3. Ne injuria, bel- » lum, aliudve grave damnum, vel malum inferatur. » De quo postremo agetur in Decalogo : de reliquis » hïc. »

DUBIUM I.

Quis ordo servandus inter personas, quæ diliguntur?

25 *Qualis est ordo Charitatis ergà seipsum, et Proximum?*

26 *An liceat aliquandò se privare bonis spiritualibus? vel se exponere periculo peccandi ob Charitatem?*

27 *Quandò teneamur succurrere proximo?*

- 25 • **R**ESP. 1. Ordine Charitatis quisque tenetur post » Deum diligere 1. Seipsum, secundum bona spiri- » tualia. 2. Proximum, quoad eadem bona. 3. Seip- » sum, quoad bona corporalia. 4. Proximum, quoad » eadem. 5. Denique seipsum, et deindè proximum » quoad bona extrema. Ità *Laym. l. 2. t. 3. cap. 3. ex* » *S. Thom.* communiter.

Undè resolvuntur hi Casus.

- 1. Peccat contra Charitatem sui, qui salutem suam » spiritualem, vel corporalem negligit : quod grave » est, si fiat sinè causâ, et cum gravi damno, v. gr. » mortis, vel gravis morbi : *Trull. l. 2. c. 6. d. 1.*
- 26 Nota, quòd per se loquendo possit quis privare seipsum bonis spiritualibus non necessariis ad salu-

tem ob bonum Proximi spirituale, vel corporale, ut esset omittere ingredi in Religionem, ad alendos Parentes suos, vel Filios. *Salm. de Præcepto Charitatis cap. 6. n. 26.* Sed vide dicenda *lib. 4. n. 78.*

Pariter licitum est ob salutem spiritualem Proximi se exponere probabiliter periculo peccandi; quia periculum illud, quando adest gravis causa illud subeundi, non judicatur voluntariè suscipi. Ità *Salm. d. lib. n. 27. cum Sanch. ex S. Basilio. Imò n. 18. cum Vat. Azor. et communi dicunt ad hoc tenèri, qui dubitat de suo periculo, dum periculum Proximi e contrario est certum; nempè si infans certò sit moriturus sinè Baptismo, si tu non accedas, licet accedere non possis sinè subversionis periculo. Vide lib. n. 63. et lib. 6. n. 453.*

» 2. Nullius boni consequendi causà licet peccare, etià venialiter: quia talis vellet sibi malum spirituale. *Laym. ibid.*

» 3. Tenetur quisque proximo in extremà necessitate 27
» spirituali constituto succurrere, etià cum certo
» vitæ periculo: dummodò sit æquè certa spes illum juvandi, neque gravius indè malum immineat; v. gr.
» tenèris cum vitæ periculo baptizare, vel absolvere
» moriturum, si alius non adsit, qui faciat. *S. Augustinus l. de mend. S. Thom. qu. 20. art. 5. Regin. cap. 4.*

» Dixi, in extremà; v. gr. quâ certò putetur moriturus in mortali, quia in gravi tantum obligatur is, qui ex officio alienam salutem curat, ut Parochus cui ideò non licet fugere tempore pestis, nisi constituto æquè idoneo. *Valent. et Laym. loc. cit.*

Tenetur quidem quisque succurrere Proximo in extremà necessitate spirituali, adhuc cum jacturâ suæ vitæ. Dummodò tria constant, 1. Ut sit æquè spes juvandi, ut ait *Bus. cum Laym.* 2. Ut Proximus nullum alium habeat a quo sublevetur. 3. Ut Proximus certò damnandus sit, nisi a te adjüvetur; ità ut (addit *Malderus*) tibi constet, Proximum aliter non esse convertendum contritione, vel aliâ operatione Divinæ Gratiæ.

Hinc si Proximus sit in necessitate tantum gravi, non tenêris ei succurrere cum periculo vitæ, famæ, vel bonorum, nisi sis Pastor, ut ait cum *Busemb. Tourn. tom. 3 p. 283.* vel nisi tuum damnum temporale esset leve, ut *Salm. Tract. 21. cap. 6. n. 34.* Hinc dicunt *Salm. ib. n. 32. cum Suar. Pal. Con. ex S. Th. 2. 2. q. 26. art 5. ad 3.* quod non tenearis retrahere peccatores, cum tali periculo; nec ad Indos convertendos navigare; cum sint alii, qui hoc facere possunt, et aliàs fructus sit incertus; ut etiàm notat *Tamb. Bon. de Char. p. 4. n. 2. Pal. p. 9. n. 9. et Tourn. l. c. v. Dico. 2.*

Secus verò te tenêri dicunt I. *Salm. d. n. 32.* si Communitas aliqua esset in gravi necessitate spirituali; quia tunc grave damnum commune præcavendum est magis, quàm tuum particulare. Hinc inferunt tenêri cum periculo vitæ ministrare Sacramenta Populo, qui aliàs esset in periculo omittendi Fidem; Vel si tempore pestis Populus sit omni Sacerdote destitutus, ut *Laym. de Char. c. 3. n. 3.*

Dicunt II. tenêri in gravi necessitate, qui ex officio debet subvenire, modò speret fructum. Hinc tenentur ex justitiâ Pastores, scilicet Episcopi, et Parochi cum periculo vitæ ministrare ovibus Sacramenta necessaria: ut Baptismum, et Pœnitentiam, non verò alia. Nec Pastor potest tunc officium renunciare (licet possit alios substituere cum juxtâ licentiâ Ordinarii, ut *Laym. ex communi cum Valent. de Char. c. 3. n. 3. Pal. p. 9. n. 13.*) Ità cum *Bus. Salm. d. c. 6. n. 33. et 34. cum S. Th. Pal. etc.* Et hoc certum esse dicit *Croix l. 2. n. 174.* Ubi addit *Suar.* quod Pastor teneatur etiàm cum magno suo damno temporali procurare magnam utilitatem spiritualem subditi.

Quænam autem sit necessitas spiritualis extrema, et quænam gravis? *Croix d. l. n. 175. cum Carden. Valent etc.* dicit extremam esse, quandò Proximus est in proximo periculo damnationis, vel peccandi ex vehementiâ passionis: (Sed melius dicunt *Salm. n. 32. et Pal. d. n. 9. cum Bonac.* neminem tenêri cum peri-

culo vitæ, aut bonorum extrahere alios a peccatis, a quibus possunt ipsi se liberare per seipsos, aut per pœnitentiam). Gravem autem esse, quandò ex circumstantiis salus æterna ei difficilis redderetur.

An autem sit obligatio absolvendi moribundum cum periculo vitæ? Affirmandum, si is habituatus sit in peccatis, et sit adeò rudis, ut nesciat actum contritionis elicere. Ità *Pal. p. 9. n. 6. Con. D. 13. dub. 7. n. 90. Nav. c. 24. n. 9. Salm. n. 31. Mazz. c. 2. §. 3. etc.* Tempore autem pestis censeo cum *Laym.* ut suprà, contrà *Pald. n. 6. in fn.* tenêri Sacerdotes, deficientibus aliis, absolvere moribundos cum periculo vitæ, quia in tantâ multitudine morientium numquàm deficient hujusmodi ignorantes.

Quæritur, an quis teneatur occidere nocentem pro tuendâ vitâ innocentis? Affirmit *Laym. de Char. d. 6. 3. n. 5.* ut probabiliùs cum *Nav. Mol. etc.*; nisi non possit occidere sinè gravi incommodo. Sed veriùs negatur; ut infrà de V. Præc. l. 3. n. 390.

» 4. Ordinariè non licet vitam suam postponere
 » alienæ. Addo, *ordinarie*: quia licet, si sit persona
 » publica, a quâ multum pendet, uti etiàm pro ami-
 » co propter Deum dilecto. *Less. l. 2. c. 9. d. 6. Laym.*
 » *l. c.*

» Resp. 2. Quoad proximos inter se servandus est
 » hic ordo, i. Qui melior est, magis diligendus est,
 » eâ dilectione, quam comitatur gaudium circà bona
 » possessa, item honor, cultus, et reverentia. Sic v.
 » g. plus diligendus est vir sanctus, quàm parens
 » improbus. Ratio; quia est magis conjunctus cum
 » præcipuo objecto Charitatis, quod est Deus. Item
 » parentes magis quàm filii, vel uxor, magisque be-
 » nefactores, quàm ii, quibus benefacimus, *Laym.*
 » *l. c. et comm. 2.* Appretiativè, et dilectione eâ, quâ
 » alteri optamus bonum nondum possessum, cum
 » beneficentiâ magis diligendi sunt, qui nobis sunt
 » conjunctiores quoad ea bona, quæ sunt debita tali
 » conjunctioni, et in quibus hæc fundatur.

Undè resolves.

- » 1. In bonis pertinentibus ad naturam, et vitam corporalem conservandam, succurrendum est (extrà necessitatem extremam); Primò omnium uxori, quia est una caro cum viro. 2. Filiis. * (*In æquali necessitate primò est succurrendum filiis, quàm Parentibus. Salm. de IV. Præc. c. un. n. 21. cum S. Th. et communi.*) * 3. Parentibus, et quidem patri præ matre. 4. Fratribus, sororibus, deindè propinquis, domesticis, et familiaribus. Dixi extrà extremam necessitatem, quia in hac parentes, eo quòd vitam dederint, præferendi sunt etiàm uxori, et liberis. *Laym. ib. n. 5. et 6. * (ita etiàm Tour. t. 3. p. 287 et probabiliùs; contra Salm. d. n. 21. Nata hic, quòd in extrema necessitate præferendi sint Parentes creditoribus. Salm. n. 25. cum Caj. Soto, contra Nav etc.)*
- » 2. In rebus pertinentibus ad civilem communicationem præferendi sunt concives, in bellicis commilitones, in spiritualibus spirituales filii, patres, fratres. *Bannez* tamen probabiliter docet, parentes carnales, etiàm spiritualibus, aliis omnibus præferendos: quia conjunctio carnalis est fundamentum aliarum conjunctionum. *Vid. Laym. hic loc. cit.*

DUBIUM II.

De odio, et dilectione inimicorum.

- 28 *An quisque teneatur inimico exhibere communia signa dilectionis?*
- 29 *An injuriam remittere?*
- 30 *An abominatio sit licita? An in Confessione explicanda sit species mali proximo voliti? Et an aliquandò liceat proximo velle malum?*
- 28 **CERTUM** est, inimicos aliquo modo diligendos cum sint proximi, cum *S. Th. 2. 2. q. 25. art. 1.* communiter omnes. Sed quæritur de modo, et an possint odio haberi?

» Resp. 1. Quilibet homo, saltem privatus, tenetur
 » proximo etiã inimico, communia dilectionis signa,
 » et beneficia exhibere ex præcepto, specialia verò ex
 » consilio tantùm, nisi aliundè ratio obligationis ac-
 » cedat. Itã *comm. cum Laym. c. 4. ex S. Th. l. c. q. 25.*
 » a. 8. et 9. Dixi. 1. *communia*, qualia secundùm *Caj.*
 » v. *odium*, sunt quæ Christiano debentur a quovis
 » Christiano in communi, concivi a concive, cognato
 » a cognato. Ratio autem est, quia ista negare est vin-
 » dicare injuriam, quod non licet privato. Dixi 2. *nisi*
 » aliundè accedat ratio obligationis, qualis esset v. gr.
 » 1. Timor scandali ex omissione. 2. Spes salutis ini-
 » mici, vid. *Azor t. 2. lib. 11. cap. 3.* 3. Necessitas tem-
 » poralis, vel spiritualis. 4. Culpæ deprecatio, et ex-
 » hibitio specialium signorum amoris. Ratio est, quia
 » his casibus neglectus Specialium signorum esset
 » exterior odii declaratio. *Laym. l. c.*

Undè resolves Casus sequentes.

» 1. Per se loquendo nemo tenetur ad inimicum
 » diligendum positivo, et peculiari actu, nequè ad
 » eum salutandum, alloquendum, ægrotum invisen-
 » dum, moestum consolandum, hospitio excipiendum,
 » vel familiariter cum eo agendum; etc. quia hæc
 » sunt signa specialia amoris. *Fil. tract. 28. c. 1.* Dico,
 » *per se*, quia, si ommissio scandalosa esset, aut per
 » aliquid horum posses sinè tuo incommodo inimicum
 » tibi, et Deo reconciliare, id omittere esset grave;
 » uti etiã, si inæqualis persona soleret aliam salu-
 » tando prævenire; v. gr. subditus Prælatum. *Laym.*
 » *loc. cit.* * (*Sic etiã, si priùs consueveras inimico*
 » *peculiaris signa exhibere, ut Tourn. tom. 3. p. 261.*
 » *n. 5. cum Suar. Bon. etc. ad hoc tamen non tenèris*
 » *cum gravi tuo incommodo, modò scandalum amoveas.*)*
 » 2. Non licet inimicum excludere a communibus
 » orationibus, v. g. oratione Dominicã, quæ pro
 » communitate instituitur, nec a communibus elect
 » mosynis, resalutatione, responsione, expositarum

» mercium venditione ; quia hæc sunt communia
 » dilectionis signa , ideòque contrà hæc facere , v. g.
 » cognatos omnes invitare , obvios omnes ex viciniâ ,
 » vel collegio ex consuetudine salutare , solo inimico
 » excluso , est ex genere suo , et regulariter mortale ,
 » *S. Th. Nav. Laym ll. cc. Addo 1. ex genere suo* , quia
 » si levitas materiæ , aut causa rationabilis , excuset , v.
 » g. si pater , vel Superior filio , vel subdito ob correc-
 » tionem ea subtrahat ad tempus , leve vel nullum
 » erit : quia habet jus puniendi. Addo 2. *regulariter* :
 » quia , si persona multò major inferiorem non resal-
 » lutet , v. g. nobilis rusticam , pater filium , non
 » videtur mortale , ut notat *Sa. ver. Charitas. Bon. d.*
 » *3. qu. 4. p. 3. V. Azor. 3. p. l. 11. c. 2. 13.* (Notat*
 » *autem Tourn. t. 3. p. 266. Tertio, quodd si nolis cum*
 » *inimico conversari, quia non aliud quàm malum ab*
 » *eo expectare possis ; vel quia (ut ait S. Bern. Sen.)*
 » *probabiliter times ex hoc pejus evenire, tunc abstinendum*
 » *ab illis amicitia signis, modò interius diligas, et*
 » *apud alios scandalum repares.)**

Quæritur , an tenearis salutare inimicum ? Resp. negativè , regulariter loquendo , quia per se omissio salutationis non est signum odii , nisi antea solebas eum salutare : vel nisi ex circumstantiis colligatur ex odio te non salutare : vel ille sit tunc Superior ; vel nisi occurrentibus pluribus , inter quos est ille , reliquos , eo excepto , salutes. Ità *Palauus de Char. p. 6. n. 5. cum Val. et Con. Sal. tr. 21. c. 6. n. 21. Mazz. de Char. c. 21. §. 2. q. 3. Bon. de Char. D. 2. q. 2. Tamb. de Char. t. 1. n. 11. Spor. de I. Præc. n. 29.* Vel etiàm (addendum) si sinè magno incommodo salutando inimicum posses eum ab odio et culpâ gravi liberare : ad hoc enim benè videtur charitas te obstringere , ut rectè ait *Tourn. t. 3. p. 267. n. 4.* Omnino autem teneris eum resalutare , quia aliàs censeris inimicum contemnere , et in hostilitate velle perseverare , ut communiter cum *AA. cit.* docemur. Excipe , nisi esses Prælatus , Parens , vel Judex , vel nisi hoc facias non ex odio , sed justo dolore acceptæ injuriæ , ut *Spor. Mazz. et*

Hurt. ap Tamb. ll. cc. Modò (ut benè advertunt *Ronc. et Mazz. cum Tamb.*) ex brevi tempore injuriam acceperis. Religiosus autem, qui renueret per notabile tempus, puta post hebdomadam, colloqui cum inimico, meritò dicit *Spor n. 34.* non esse absolvendum.

» 3. Etsi quis teneatur inimico veniam legitime petendi non tantum interiùs remittere, sed etiàm » externa remissionis signa ostendere; negat tamen » *Trul. l. 15. ç. 5. d. 5. ex Azor. et Fill.* tenèri statim » postquam offensio illa illatà sit, eo quod sit res vio- » lenta, et suprà fragilitatem humanam: * (*Ità etiàm » probabiliter Spor. de 1. Præcept. cap. 6. n. 44. cum » Tamb. ex comm. quia videtur suprà humanam fragi- » litatem læsum cogere statim ad reconciliationem fu- » ciendam, nondum sedatâ perturbatione. Undè exspec- » tandum tempus opportunum; et interea sufficet, quòd » offensus deponat odium.*) * Non tenetur autem remit- » tere satisfactionem pro damno si ab eo sit læsus: imò » nec eam acceptare, si offerat, sed etiàm juridicè » post compensationem petere, dummodò in utroque » casu deponatur odium, ut docent *Valent. Nav. Laym. » l. 2. t. 3. c. 4.* Quòd si tamen pœna sit valdè gravis, » v. gr. capitis, mutilationis, neque læso ex eà com- » modum proveniat, non videtur ea, deprecante al- » tero, sinè peccato vindictæ posse expeti. Similiter » si satisfaciat quantum potest, ad id, quod non po- » test, eum urgere videtur contrà charitatem, ut do- » cet *Syl. et Fill. tom. 28. cap. 11. qu. 9.*

Licet quis teneatur inimico injuriam remittere, dicunt tamen *Salp. Tract. 21. c. 6. n. 18.* quòd nemo teneatur vindictam publicam condonare, cum pœna cedat in bonum Reipublicæ. Sed ibi fatetur *Bannez cum Busemb. ut suprà;* difficile esse tunc non uti livore vindictæ, si pœna sit capitis, vel mutilationis: Et hoc diceudum est de quacumque pœnâ gravi, quia difficile est, ut offensus diligat vindictam publicam propter amorem communis boni disjunctè ab amore propriæ vindictæ, ut benè advertunt *Laym. de Charitate c. 4. Assert. 3. Spor. de I. Præc. c. 6. n. 20.*

Viva de Char. art. 5. n. 3. et Ronc. tr. 6. c. 2. q. 2. Hinc adhæreo *Antoin. de Virt. Th. cap. 2. qu. 3.* quòd practicè loquendo numquàm liceat expetere *punitionem inimici, etsi justè, et legitimè auctoritate faciendam.* Cæterùm ait *Tourn. t. 3. p. 269. cum Habert,* benè posse aliquem prosequi coràm judice satisfactionem injuriarum, si alias tota sua familia infamiam sit passura. Item *D. Th. 2. 2. qu. 108. art. 1.* dicit vindicationem posse aliquandò esse licitam, nempè si sumatur *ad consuetudinem peccantis, vel ad cohibitionem ejus, et quietem aliorum.* Addit: *Et ad justitiæ conservationem:* sed hoc ultimum (ut dictum est) magis speculativè, quàm practicè verum est, vel saltem rarissimè.

» Resp. 2. Etsi odium inimicitiae, sivè personæ secundùm se, et bonorum, quæ in se habet, volendo
 » scilicet illi malum, ut sic, sivè quatenùs illi malum
 » est, ex genere suo sit mortale; odium tamen abominacionis, sivè qualitatis, quo non hominem, sed
 » ejus malitiam, vel saltem personam tantùm quatenùs
 » malam, vel nobis noxiam aversamur, sæpè licitam est, ut docet *Kon. a. 29. dist. 3. et communiter.*

Undè resolves sequentes casus.

» 1. In Confessione satis esse, si dicas, te grave
 » malum voluisse proximo: neque opus esse explicare
 » spectem mali, v. gr. mortem, infamiam, etc. quod
 » omnia comprehendantur sub unâ ratione mali. *Caj. Bon. Turr. Trull. lib. 1. cap. 5.* docent probabiliter:
 » sed contrarium probabiliùs docent *Suar. et Palaus t. 6. dist. 3. p. 1.* * (*Prima autem sententia neque probabilis est, si quis efficaciter proponat aliquod speciale malum alicui inferre, tunc enim omninò explicanda est species mali, quid tunc illud pravum propositum sumit speciem ab opere externo, sivè damno intento*
 » *Vid. dicenda lib. 5. n. 5. qu. 5.*)*

» 2. Licet proximo velle malum aliquod, v. gr. temporale (dummodò non sit justo gravius), quatenùs id illi bonum est, v. gr. morbum, vel adversitatem, ut a peccatis emendetur. *Bon. d. 3. qu. 4.*

» *part. ult. §. 1. ex multis.* Cavendum tamen est, ne
 » fiat ex vindictâ, ex quâ si Psalmum 108. super ini-
 » micum tuum legas, peccas mortaliter. Generatim
 » verò, ob bonum spirituale, proprium, vel alienum;
 » licet mala pœnæ inefficaci affectu alii velle: quia,
 » cum in hoc affectu bonum spirituale præferatur
 » temporali; non est inordinatus. v. *Less. lib. 2. cap.*
 » *47. (Vide dicenda lib. 5. n. 21.)**
 » Sic licet v. gr. mortem optare hæresiarchæ, vel
 » publicæ pacis turbatori, ob bonum commune, et
 » multorum, juxtâ illud *Galat. 5. Utinam abscindan-*
 » *tur.* Item tristari de eo quòd dignitates conferantur
 » indignis, vel de sanitate ejus, qui ex illâ sumit oc-
 » casionem peccandi. Item mortem, egestatem, aut
 » morbum alicujus desiderare, ut cesset a peccatis,
 » et vitam in melius mutet. Eâdem ex causâ *Bon.*
 » *Azor. et Palaus tr. 6. p. 1. n. 11.* excusant a peccato
 » matrem, quæ mortem filiarum exoptat, quòd ob
 » deformitatem vel inopiam commode, et honestè eas
 » nuptui tradere non possit. **(Sed hoc minime admit-*
 » *tendum, ut rectè dicunt Salm. de Pecc. tr. 20. c. 13.*
 » *n. 46. Roncag. tr. 2. c. 3.)** Etsi verò sibi ipsi optare
 » mortem *Nav.* et cæteri dicant esse mortale, ad evi-
 » tanda tamen gravia mala, v. gr. afflictionem inter-
 » nam, id licère volunt *Sanch. Sot. Gran. Dian. p. 5.*
 » *t. 14. R. 92.* **(itâ etiâ rectè admittit Viva sup. prop.*
 » *14. Innoc. XI. n. 3. si quis vitam experiatur morte*
 » *amariorem, ex Eccl. 30. ubi: Melior est mors, quàm*
 » *vita amara. Sic enim Elias 3. Reg. 9. petivit animæ*
 » *suæ, ut moreretur, ad evitandas Jesabelis insi-*
 » *dias)** Itâ et *Trull. lib. 1. dist. 2. n. 11.* excusat fœmi-
 » nam, quæ sibi, vel alteri mortem optat ad vitandam
 » gravem infirmitatem, mendicitatem, vitam acer-
 » bam, etc. vel alia similia mala a marito, v. gr. in-
 » fligenda. Mulierculæ tamen ob minimas molestias
 » mortem optantes *Diana l. c.* mortalis damnat, nisi
 » (ut plerumque fit) excuset defectus advertentiæ,
 » et deliberationis. **(Et non est improbable cum Poes-*
 » *tate de I. Præc. n. 298.)**

Viva de Char. art. 5. n. 3. et Ronc. tr. 6. c. 2. q. 2. adhæreo Antoin. de Virt. Th. cap. 2. qu. 3. quòd p loquendò numquàm liceat expetere punitonem i etsi justà, et legitimà auctoritate faciendam. Cæterò Tourn. t. 3. p. 269. cum Habert, benè posse ali prosequi coràm judice satisfactionem injuriarum alias tota sua familia infamiam sit passura. Ita Th. 2. 2. qu. 108. art. 1. dicit vindicationem aliquandò esse licitam, nempe si sumatur ad eor tudinem peccantis, vel ad cohibitionem ejus, et qu aliorum. Addit: Et ad justitiæ conservationem: sed ultimum (ut dictum est) magis speculativè, et practicè verum est, vel saltem rarissimè.

» Resp. 2. Etsi odium inimicitiae, sive perso
 » cundum se, et bonorum, quæ in se habet, ve
 » scilicet illi malum, ut sic, sive quatenus illi
 » est, ex genere suo sit mortale; odium tamen
 » minationis, sive qualitatis, quo non hominem
 » ejus malitiam, vel saltem personam tantum
 » nus malam, vel nobis noxiam aversamur, sa
 » citum est, ut docet Kon. a. 29. dist. 3. et comm.

Undè resolves sequentes casus.

» 1. In Confessione satis esse, si dicas, te
 » malum voluisse proximo: neque opus esse expli
 » spectem mali, v. gr. mortem, infamiam, etc.
 » omnia comprehendantur sub unâ ratione mali.
 » Bon. Turr. Trull. lib. 1. cap. 5. docent probabil
 » sed contrarium probabilius docent Suar. et Pa
 » 1. 6. dist. 3. p. 1. * (Prima autem sententia neque
 » habilis est, si quis efficaciter proponat aliquod spe
 » malum alicui inferre, tunc enim omnino expli
 » est species mali, quia tunc illud pravum propo
 » sumit speciem ab opere externo, sive damno
 » Vid. dicenda lib. 5. n. 5. qu. 5.)

» 2. Licet proximo velle ma
 » temporale (dummodò non sit
 » tenus id illi bonum est, v. gr.
 » sitatem, ut a peccato

» mercium venditione ; quia hæc sunt communia
 » dilectionis signa , ideòque contrà hæc facere , v. g.
 » cognatos omnes invitare , obvios omnes ex viciniâ ,
 » vel collegio ex consuetudine salutare , solo inimico
 » excluso , est ex genere suo , et regulariter mortale ,
 » *S. Th. Nav. Laym ll. cc.* Addo 1. *ex genere suo* , quia
 » si levitas materiæ , aut causa rationabilis , excuset , v.
 » g. si pater , vel Superior filio , vel subdito ob correc-
 » tionem ea subtrahat ad tempus , leve vel nullam
 » erit : quia habet jus puniendi. Addo 2. *regulariter* :
 » quia , si persona multò major inferiorem non resal-
 » lutet , v. g. nobilis rusticam , pater filium , non
 » videtur mortale , ut notat *Sa. ver. Charitas. Bon. d.*
 » 3. *qu. 4. p. 3. V. Azor. 3. p. l. 11. c. 2. 13.* * (*Notat*
 » *autem Tourn. t. 3. p. 266. Tertio , quod si nolis cum*
 » *inimico conversari , quia non aliud quàm malum ab*
 » *eo exspectare possis ; vel quia (ut ait S. Bern. Sen.)*
 » *probabiliter times ex hoc pejus evenire , tunc abstinendum*
 » *ab illis amicitia signis , modò interius diligas , et*
 » *apud alios scandalum repares.*) *

Quæritur , an tenearis salutare inimicum ? Resp. negativè , regulariter loquendo , quia per se omissio salutationis non est signum odii , nisi antea solebas eum salutare : vel nisi ex circumstantiis colligatur ex odio te non salutare : vel ille sit tunc Superior ; vel nisi occurrentibus pluribus , inter quos est ille , reliquos , eo excepto , salutes. Ità *Palus de Char. p. 6. n. 5. cum Val. et Con. Sal. tr. 21. c. 6. n. 21. Mazz. de Char. c. 21. §. 2. q. 3. Bon. de Char. D. 2. q. 2. Tamb. de Char. t. 1. n. 11. Spor. de I. Præc. n. 29.* Vel etiàm (addendum) si sinè magno incommodo salutando inimicum posses eum ab odio et culpâ gravi liberare : ad hoc enim benè videtur charitas te obstringere , ut rectè ait *Tourn. t. 3. p. 267. n. 4.* Omnino autem teneris eum resalutare , quia aliàs censeris inimicum contemnere , et in hostilitate velle perseverare , ut communitet cum *AA. cit.* docemur. Excipe , nisi esses Prælati , Parens , vel Judex , vel nisi hoc facias non ex odio , sed justo dolore acceptæ injuriæ , ut *Spor. Mazz. et*

Hurt. ap Tamb. ll. cc. Modò (ut benè advertunt *Ronc. et Mazz. cum Tamb.*) ex brevi tempore injuriam acceperis. Religiosus autem, qui renueret per notabile tempus, puta post hebdomadam, colloqui cum inimico, meritò dicit *Spor n. 34.* non esse absolvendum.

» 3. Etsi quis teneatur inimico veniam legitime petendi non tantum interius remittere, sed etiam externa remissionis signa ostendere; negat tamen *Trul. l. 15. c. 5. d. 5. ex Azor. et Fill.* tenèri statim postquam offensio illa illata sit, eo quod sit res violenta, et supra fragilitatem humanam: * (*Ità etiam probabiliter Spor. de 1. Præcept. cap. 6. n. 44. cum Tamb. ex comm. quia videtur supra humanam fragilitatem læsum cogere statim ad reconciliationem faciendam, nondum sedatâ perturbatione. Undè expectandum tempus opportunum; et interea sufficiet, quod offensus deponat odium.*)* Non tenetur autem remittere satisfactionem pro damno si ab eo sit læsus: imò nec eam acceptare, si offerat, sed etiam juridicè post compensationem petere, dummodò in utroque casu deponatur odium, ut docent *Valent. Nav. Laym. l. 2. t. 3. c. 4.* Quòd si tamen poena sit valdè gravis, v. gr. capitis, mutilationis, neque læso ex eà modum proveniat, non videtur ea, deprecante altero, sinè peccato vindictæ posse expeti. Similiter si satisfaciat quantum potest, ad id, quod non potest, eum urgere videtur contra charitatem, ut docet *Syl. et Fill. tom. 28. cap. 11. qu. 9.*

Licet quis teneatur inimico injuriam remittere, dicunt tamen *Salp. Tract. 21. c. 6. n. 18.* quòd nemo teneatur vindictam publicam condonare, cum poena cedat in bonum Reipublicæ. Sed ibi fatetur *Bannez cum Busemb. ut supra;* difficile esse tunc non uti livore vindictæ, si poena sit capitis, vel mutilationis: Et hoc diceudum est de quacumque poenâ gravi, quia difficile est, ut offensus diligat vindictam publicam propter amorem communis boni disjunctè ab amore propriæ vindictæ, ut benè advertunt *Laym. de Charitate c. 4. Assert. 3. Spor. de 1. Præc. c. 6. n. 20.*

Viva de Char. art. 5. n. 3. et *Ronc. tr.* 6. c. 2. q. 2. Hinc adhæreo *Antoin. de Virt. Th. cap.* 2. qu. 3. quòd practicè loquendo numquàm liceat expetere *punitionem inimici, etsi justè, et legitimè auctoritate faciendam.* Cæterùm ait *Tourn. t.* 3. p. 269. cum *Habert*, benè posse aliquem prosequi coràm judice satisfactionem injuriarum, si alias tota sua familia infamiam sit passura. Item *D. Th.* 2. 2. qu. 108. art. 1. dicit vindicationem posse aliquandò esse licitam, nempè si sumatur *ad consuetudinem peccantis, vel ad cohibitionem ejus, et quietem aliorum.* Addit: *Et ad justitiæ conservationem*: sed hoc ultimum (ut dictum est) magis speculativè, quàm practicè verum est, vel saltem rarissimè.

» Resp. 2. Etsi odium inimicitiae, sivè personæ secundùm se, et bonorum, quæ in se habet, volendo
 » scilicet illi malum, ut sic, sivè quatenùs illi malum
 » est, ex genere suo sit mortale; odium tamen abominacionis, sivè qualitatis, quo non hominem, sed
 » ejus malitiam, vel saltem personam tantùm quatenùs malam, vel nobis noxiam aversamur, sæpè licitum est, ut docet *Kon. a.* 29. *dist.* 3. et communiter.

Undè resolves sequentes casus.

» 1. In Confessione satis esse, si dicas, te grave
 » malum voluisse proximo: neque opus esse explicare
 » spectem mali, v. gr. mortem, infamiam, etc. quod
 » omnia comprehendantur sub unâ ratione mali. *Caj.*
 » *Bon. Turr. Trull. lib.* 1. *cap.* 5. docent probabiliter:
 » sed contrarium probabilius docent *Suar. et Palaus*
 » *t.* 6. *dist.* 3. p. 1. * (*Prima autem sententia neque probabilis est, si quis efficaciter proponat aliquod speciale malum alicui inferre, tunc enim omninò explicanda est species mali, quid tunc illud pravum propositum sumit speciem ab opere externo, sivè damno intento*
 » Vid. dicenda *lib.* 5. n. 5. qu. 5.) *

» 2. Licet proximo velle malum aliquod, v. gr. temporale (dummodò non sit justo gravius), quatenùs id illi bonum est, v. gr. morbum, vel adversitatem, ut a peccatis emendetur. *Bon. d.* 3. qu. 4.

part. ult. §. 1. ex multis. Cavendum tamen est, ne fiat ex vindictâ, ex quâ si Psalmum 108. super inimicum tuum legas, peccas mortaliter. Generatim verò, ob bonum spirituale, proprium, vel alienum; licet mala pœnæ inefficaci affectu alii velle: quia, cum in hoc affectu bonum spirituale præferatur temporali; non est inordinatus. v. *Less. lib. 2. cap. 47.* (Vide *dicenda lib. 5. n. 21.*)*

» Sic licet v. gr. mortem optare hæresiarchæ, vel publicæ pacis turbatori, ob bonum commune, et multorum, juxtâ illud *Galat. 5. Utinam abscindantur.* Item tristari de eo quòd dignitates conferantur indignis, vel de sanitate ejus, qui ex illâ sumit occasionem peccandi. Item mortem, egestatem, aut morbum alicujus desiderare, ut cesset a peccatis, et vitam in melius mutet. Eâdem ex causâ *Bon. Azor. et Palaus tr. 6. p. 1. n. 11.* excusant a peccato matrem, quæ mortem filiarum exoptat, quòd ob deformitatem vel inopiam commode, et honestè eas nuptui tradere non possit. * (*Sed hoc minimè admittendum, ut rectè dicunt Salm. de Pecc. tr. 20. c. 13. n. 46. Roncag. tr. 2. c. 3.*)* Etsi verò sibi ipsi optare mortem *Nav.* et cæteri dicant esse mortale, ad evitanda tamen gravia mala, v. gr. afflictionem internam, id licère volunt *Sanch. Sot. Gran. Dian. p. 5. t. 14. R. 92.* * (*ità etiâ rectè admittit Viva sup. prop. 14. Innoc. XI. n. 3. si quis vitam experiatur morte amariorem, ex Eccl. 30. ubi: Melior est mors, quàm vita amara. Sic enim Elias 3. Reg. 9. petivit animæ suæ, ut moreretur, ad evitandas Jesabelis insidias*)* Itâ et *Trull. lib. 1. dist. 2. n. 11.* excusat scœminam, quæ sibi, vel alteri mortem optat ad vitandam gravem infirmitatem, mendicitatem, vitam acerbam, etc. vel alia similia mala a marito, v. gr. infligenda. Mulierculæ tamen ob minimas molestias mortem optantes *Diana l. c.* mortalis damnat, nisi (ut plerumque fit) excuset defectus advertentiæ, et deliberationis. * (*Et non est improbable cum Potestate de I. Præc. n. 298.*)*

» 3. Privatus, qui adversus ab alio fugit illum, si
 » id faciat ut eum suo colloquio, et solatio privet,
 » atque ita contristet, et illi sit infensus, est odium ini-
 » micitiæ, et peccatum; si verò nihil mali optando
 » tantùm fugias, quia tuæ naturæ est difformis, vel
 » tibi solet esse molestus, est odium aversionis, et
 » peccatum, si sit sinè ratione: quale non erit, si sit
 » persona valdè aspera, modò absit contemptus, scan-
 » dalum, et vindictæ cupiditas. Vid. *Bon. l. c.*

Nota hîc tres propos. damnat. ab. *Innoc. XI.*

Propos. 13. *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vitâ alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu appetere, et desiderare, non quidem ex displicentiâ personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.*

Propos. 14. *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.*

Prop. 15. *Licitum est Filio gaudere de parricidio Parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias indè ex hæreditate consecutas.*

DUBIUM III.

De præcepto Eleemosynæ, seu misericordiæ corporalis

31 *An teneamur dare eleemosynam ex bonis vitæ, aut status necessariis?*

32 *An succurrere pauperibus in necessitatibus communibus?*

33 *An possumus facere eleemosynam de bonis alienis?*

- 31 » **SUPPONO** 1. Hujus præcepti obligationem nasci ex
 » duplici capite. 1. Ex necessitate proximi egentis. 2.
 » Ex personâ possidentis bona vel necessaria, vel
 » superflua.
 » Suppono 2. Duplicem dari necessitatem proximæ.
 » I. Dicitur *extrema*, ex quâ egenti imminet pericu-

» lum vitæ, vel etiam gravis et diuturni morbi, secundum *Diana p. 6. tr. 8. R. 1. II. Gravis*, ex quâ
 » imminet periculum gravis mali, ut captivitatis,
 » infamiæ, gravis jacturæ honorum, vel statûs, undè
 » fiat, ut difficulter se possit sustentare; v. gr. si non
 » possit vivere secundum suum statum, vel si nobilîs
 » cogitur alteri famulari, vel artifex, aut vir honestus
 » mendicare. 3. Dicitur communis, quâ laborant
 » mendici triviales, *Laym. lib. 2. tract. 3. cap. 6.*

» Suppono 3. Bona necessaria, et superflua dici,
 » vel respectu vitæ, sive naturæ, vel respectu statûs,
 » vel decentis conditionis personæ, quo modo secula-
 » res rarò putant se habere superflua, ut docet *Laym.*
 » *et Navar. c. 24.* Nam quæ sunt necessaria ad alendos
 » liberos, famulos, honestas donationes, convivia,
 » hospitem tractationem, (qualia tamen non sunt
 » quæ ad quemcumque fastum, et pompam quisque
 » sibi requirit), spectatis etiàm communibus eventibus,
 » heredibus, necessitate futurâ etc. non sunt
 » superflua. * (Nota hîc propos. damn. 12. ab Inn. XI.
 » quæ dicebat: *Vix in secularibus invenies, etiàm*
 » *in Regibus, superfluum statui. Et ita, vix aliquis tenetur*
 » *ad eleemosynam, quandò tenetur tantum ex superfluo*
 » *statui*) *.

» Resp. 1. Nemo tenetur dare eleemosynam ex
 » bonis sibi ad vitam necessariis, etsi pauper esset
 » persona talis, ex quâ penderet salus Reipub. Est
 » communis. Et ratio patet ex ordine charitatis.

» Resp. 2. Probabile est, ex superfluis naturæ, et
 » statui tenèri aliquem, etiàm in gravi necessitate,
 » succurrere proximo, si probabiliter putet alium
 » non subventurum; idque, ut *Azor. t. 2. lib. 12.*
 » *cap. 7. Sylv. et Fumus* volunt, sub mortali, contrà
 » *Medin.* qui vultesse tantum consilii. Ratio est, quia,
 » cum in Scripturâ frequenter damnentur homines
 » ob neglecta opera misericordiæ, hæc non sunt res-
 » tringenda ad extremam, et raram necessitatem. Vid.
 » *Laym. l. c.* * (Et hoc tenendum cum *Viva in d. prop.*
 » *12. n. 8. et Bonac. tract. 6. cap. 3. q. 2. cum Suar.*

» *Pal. ac Azor. et Salm. tr. 21. cap. 7. n. 12. cum comm.*
 » *ex D. Thom. 2. 2. qu. 32 art. 5. ad 3. Et videtur*
 » *clare inferri ex præfatâ prop. 12. Notat tamen Viva,*
 » *(et idem dicit Tournely t. 3. p. 296. in fin. cum Sylvio)*
 » *quod nequè in gravi, nequè in extremâ necessitate*
 » *pauperibus teneatur dives magnam pecuniam erogare,*
 » *cum hæc sint media valdè difficilia, et ferè moraliter*
 » *impossibilia. Tenetur verò Beneficiarius, nisi reliquum*
 » *velit aliis operibus applicare) **

» *Resp. 3. Proximo in extremâ necessitate tenêris*
 » *suceurrere ordinariè ex bonis etiàm aliquo modo*
 » *ad statum necessariis. Suar. Laym. ex communi.*
 » *Satisfacis tamen probabiliter, si des cum onere*
 » *restituendi, quandò erit ditior. Vasq. etc. contra*
 » *Suar. Kon. etc. V d. Dian. p. 5. t. 9. R. 5.*

» *Addo ordinariè: quia, si majus damnum æstima-*
 » *retur, te excidere tuo statu, quàm mors paupe-*
 » *ris, non teneris. Azor. l. c.*

» *Resp. 4. Probabile est, quòd proximo in gravi*
 » *necessitate constituto quisque teneatur subvenire*
 » *cum modico detrimento proprii statûs: quia parvo*
 » *suo incommodo tenetur magnum incommodum*
 » *proximi impedire. Laym. l. c. S. Thom. Bonac. dist.*
 » *3. q. 4. p. 6.*

Ex dictis collige.

» 1. Homines privati non tenentur inquirere pau-
 » peres *Vasq. etc.* si tamen dubitent de extremâ ali-
 » cujus indigentia, tenentur inquirere veritatem.
 » *Sanch. Dian. pag. 5. to. 6. R. 39.*

» 2. Nemo tenetur magnam vim pecuniæ dare
 » pauperi, ad pretiosissimam medicinam emendam
 » vitæ servandæ necessariam, vel ad redimendum a
 » periculo mortis, *Sa, et Con. disp. 27. dub. 135.* Et
 » ratio patet ex dictis.

» Si proximus tantum egeat usu rei, satis est illam
 » commodare, v. gr. si ab hostibus spoliato vestem
 » commodes, vel vulnerato equum, donec domum
 » revertatur. *Laym. Bonac. ll. cc. ** (*cum Tournely*
 » *p. 297.) **

» Resp. 5. In communibus pauperum necessitatibus 32
 » tenetur aliquandò dare eleemosynam , qui habet
 » bona naturæ , et statui superflua. Ità *communiter*
 » *S. Thom. Suar. Bellar. contrà Nav. et Vasq.* qui ne-
 » gant tenèri. Ratio est , tum quia quisque tenetur
 » diligere proximum , sicut seipsum : tum quia alio-
 » quin pauperes isti inciderent in necessitatem gra-
 » vem. Videtur tamen hæc obligatio tantum esse sub
 » veniali , ut rectè *Medina* : idque , si nulla sit justa
 » causa negandi : aliàs sub nullo. Vide *Laym. Bo-*
 » *nac. loc. cit.*

Quæritur , an in communibus pauperum necessita-
 tibus sit obligatio gravis dandi eleemosynam ex su-
 perfluis statui? *Prima* sententia negat , et hanc te-
 net *S. Antonin. p. 2. tit. 1. c. 24. §. ult.* ubi loquendo
 de divite obstricto ad eleemosynam , de eo tantum
 loquitur qui *de superfluo utriusque necessitatis , na-*
turæ scil. et personæ , non subvenit magnas necessi-
tates patientibus , etsi non extremas ; item *Laym. tr.*
2. cap. 6. nu. 5. cum Alensi, Major. et Gabr. Dian. p.
2. tr. 15. R. 32. cum Turrian. Abbat. Fernand. Vic-
torell. Vasq. et Medina , item *Sotus et Sylv. apud*
Croix l. 2. n. 202. item *Covarr. P. Nav. et Malder.*
apud Bonac. t. 2. D. 3. q. 4. p. 6. nu. 7. qui nu. 8.
 probabilem putat cum *Cardenas apud Croix nu. 203.*
 Ratio, quia communiter obligatio eleemosynæ non ori-
 tur ex superfluitate bonorum , sed ex urgenti proximi
 necessitate; aliàs non liceret divitibus de superfluis do-
 nationes aliis elargiri; saltem (ut *Laym.*) cum pauperum
 communis miseria soleat esse levis , et tolerabilis , non
 videtur culpa gravis auxilium eis denegare. *Secunda*
 verò sententia communior , cui adhæreo , affirmat ; et
 hanc tenent *Palau tr. 6. D. 2. p. 2. nu. 15. Holm. tr.*
1. §. 4. num. 177. Viva in Prop. 12. Innoc. XI. n. 3.
Contin. Tour. to. 3. pag. 295. v. Prob 3. Sanch. Cons.
l. 1. cap. 5. dub. 6. n. 37. cum Aragon. Led. Bann.
Abul. etc. Salm. tr. 21. cap. 7. nu. 17. cum Cajet. Tap.
et Prado ex D. Th. 2. 2. q. 32. art. 5. ubi : Sic ergo
dare eleemosynam de superfluo est in præcepto , et dare

eleemosynam ei qui est in extremâ necessitate. Prob. 1. ex Luca cap. 11. v. 41. *Quod superest date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis.* Prob. 2. ratione, tum quia divisio rerum, communi gentium consensu facta, nequit esse in præjudicium pauperum; tum quia, si divites absolutam non haberent obligationem subveniendi commuiter mendicis, possent isti ab omnibus in suâ necessitate derelinqui. Et hîc notandum id quod dicit *Navarr. c. 24. n. 6. cum Cajet.* scilicet pertinere ad decentem statum conservandum omnia quæ requiruntur, non solum ad filios, et famulos, et hospites sustentandos, sed etiã ad honestas donationes, convivia, et moderatas magnificentias exhibendas; Et sic respondetur rationi primæ sententiæ: Ad ditque *Navarr. ib. cum eod. Cajet et Sylvest. ex D. Th.*, quod necessarium ad decentiam status non consistat in individuo, sed habeat latitudinem, et eo majorem quo status est major.

Dicunt autem probabiliter *Viva l. c. n. 11. Mazzot. Tom. 1. pag. 441. quæst. 1. Roncag. de Charit. cap. 3. Reg. in praxi n. 2. Salm. n. 18. cum Lorca, et Tamb. Dec. lib. 5. c. 1. §. 1. n. 17.* cum aliis, non esse obligationem omne superfluum hujusmodi pauperibus elargiri; hoc enim præceptum non obligat singulos in solidum, sed commuiter omnes divites, ex quibus, si singuli aliquid largiantur, satis subvenitur his communibus necessitatibus. Unde sic scribit Sylvius: *Tenetur Dives dare, nec omnibus Pauperibus occurrentibus, nec totum superfluum, sed non ita modicum pro quantitate suæ substantiæ, ut si alii Divites sic facerent, Pauperibus deesset subsidium.* Huic consentit *Sanch. l. c. n. 38. cum Ledesma*, dicens quod habens superflua statui non teneatur omnia pauperibus erogare, sed aliquandò et modo morali, ita ut satisfaciat suæ obligationi dives qui habet curam pauperum, aliquandò illis subveniendo, undè concludit, illum peccare mortaliter qui statuit nullam dare eleemosynam in communibus necessitatibus, vel qui in hoc est notabiliter negligens; Idem etiã sentit *Laym. l. c. ubi li-*

cet hanc obligationem dicat non esse sub gravi, addit tamen in malo statu versari divitem, qui omnes mendicos a se inhumaniter repelleret. Verum subdit quòd Confessarius non facilè tali diviti absolutionem negare debeat, cum de hâc obligatione, qualis sit, Doctores non consentiant. Cæterum *Viva, Tamb. Mazzot. et Ronc.* cum communiori *l. c.* censent satisfacere probabiliter divites, erogando in pauperes communes quinquagesimam partem suorum reddituum, sive duos aureos ex centum, sed non in eadem proportione, si divitiæ multum excedant. Ecclesiastici verò tenentur erogare de redditibus Beneficiorum quidquid superest eorum sustentationi; sufficit tamen Episcopis dare pauperibus quartam partem, aliis verò Beneficiatis simplicibus quintam vel sextam, ut dicunt *Viva n. 11. et Ronc. l. c.* Modò alia applicent in alios pios usus. Sed meliùs, vide dicenda *lib. 3. n. 491. Qu. I.*

Undè resolvuntur Casus sequentes.

- » 1. Pauperibus trivialibus, etsi ex nuditate, morbo, etc. videantur ostendere signa extremæ necessitatis, rarò quis tenetur ex præcepto subvenire, etiàm de superfluis: tum quia ferè ad movendos spectatores ista necessitas exaggeratur, tum quia ab aliis juvandi præsumuntur. *Mald. Wiggers, Dian. p. 5. t. 8. R. 17.*
- » 2. Si quis dives, et abundans diu neget omnes eleemosynas, cum proposito dandi meliore, et commodiore loco, ac tempore, vel egentioribus, vel in alium pium usum convertendi, is non peccat, cum habeat justam causam negandi; si verò talis sinè rationabili causâ omnes a se pauperes inhumaniter repellat, eum dicit *Laym. l. c.* versari in malo statu.
- » 3. Nulli omninò, quantumvis diviti, omnes pauperes sinè eleemosynâ repellenti, facilè neganda est absolutio, tum ob dubium et dissensum DD. de hâc obligatione; tum quia vix reperitur, qui cau-

» sam saltem apparentem non prætetadat , si superflua se habere fateatur , *Laym. ibid.*

» 4. Etsi dicta de eleemosynâ dandâ intelligantur respectu omnium egentium , etiâ peccatorum , infidelium , et inimicorum ; damnandi tamen non sunt Magistratus excludentes a suis civitatibus , justâ de causâ , pauperes peregrinos. *Laym. ib. Trullench. l. 1. c. 5. d. 10.*

» 5. Religiosis æquè , ac aliis pauperibus debentur eleemosynæ , quia eorum paupertas , et necessitas est vera , et justa , tametsi voluntariè contracta , cum voluntas , et causa fuerit rationabilis , et grata Deo. *Lorc. Diana p. 5. t. 8. R. 18.* Aliud est de iis , qui sponte suâ culpabiliter sunt pauperes , ut vagabundi. *Ibid. R. 19.*

- 33 » Resp. 6. Eleemosyna tantùm facienda est ex bonis propriis , et quorum quis liberam habet administrationem. Potest tamen fieri ex alienis , quandò proximus est in extremâ , vel quasi extremâ necessitate , et aliundè ei succurri non potest : tunc enim omnia sunt communia * (*Si verò potuisses rem largiri tuam , et dederis alienam , videtur quod tenearis ad restitutionem ; quia non poteris determinare alienam , cum tibi propria suppetebat. Ità Croix lib. 3. p. 2. n. 344. cum Sporer , quia eo casu præceptum eleemosynæ te obstringebat ad subveniendum de tuis*) *.
- » In communi verò necessitate , licet tantùm cum consensu domini tacito , vel expresso. Vid. *S. Thom. 2. 2. q. 32. ar. 7. Regin. n. 286. Fill. Laym. Bon. loc. cit. num. 11. Less. lib. 2. cap. 12.*

Undè resolves.

- » 1. Non licet dare eleemosynam ex bonis obnoxiiis restitutioni , v. gr. furto ablati : licet tamen ex acquisitis per opus illicitum (sed non cum injustitiâ) , v. gr. ex lucro meretricum. Ratio est , quia hæc sunt propria ; priora non. *Bon. ibid.*
- » 2. Pueris , filiis familias , servis , ancillis , uxori-

- » bus non licet dare eleemosynam, nisi tenuem, in
 » quâ parentum, dominorum, et maritorum voluntas
 » præsumitur. Particulares verò Casus, in quibus uxor
 » dare potest, vid. suo loco *præcept. 4. et 6. cap. 1. d. 4.*
 » v. *Bon. disp. 4. quæst. 4. p. 6. Dian. p. 5. t. 8. R. 25.* ubi
 » ex *Hurt.* notat, si pater nullas det eleemosynas, posse
 » pro eo dare filium.* (*Circò uxores vide lib. 3. n. 540.*)*.
 » 3. Tutores, et Curatores, qui habent curam bo-
 » norum alienorum, possunt facere modicas eleemo-
 » synas ex bonis, quæ administrant, quales nimirum
 » ipsi facere deberent, quorum sunt. *Vasq. Azor.*
 » *Conc. Dian. p. 5. t. 8. R. 35.* »

DUBIUM IV.

De misericordiâ spirituali, seu præcepto cor- reptionis fraternæ.

- 34 *Ob quale peccatum Proximi teneamur ad correptionem?*
 35 *An ob peccatum leve?*
 36 *An ob peccatum factum ex ignorantia?*
 37 *Quid si correptio omittatur ob timorem?*
 38 *An in dubio teneamur corripere?*
 39 *An quando abest periculum relapsus? vel si adsit alius idoneus? Vel non sit spes fructus? Vel si exspectetur occasio?*
 40 *Qui teneantur corrigere?*
 41 *Quinam ordo servandus in correptione?*
 42 *Resolutio plurium casuum.*

» **CORREPTIO** fraterna est admonitio, qua quis prox- 34
 » imum conatur revocare a peccato. De qua certum
 » est, præceptam esse jure tum naturali, quo mem-
 » bra unius corporis se mutuo juvare tenentur, tum
 » Divino positivo, *Matth. 18. v. 15. Si peccaverit in te*
 » *frater tuus. . . . corripe eum. Bec. 2. 2. c. 21. Laym.*
 » *cap. 7. Fill. Bon. p. 7.* Quæritur autem, quæ sit
 » ejus materia? Et quos, et quomodo obliget?
 » Resp. 1. Omne mortale peccatum proximi per se
 » est sufficiens materia, ut hoc præceptum obliget

» sub mortali. Ità communiter. Et ratio est, quia,
 » cum vitam spiritualem tollat, sufficientem necessi-
 » tatem correptionis inducit. Dixi 1. *omne mortale* ;
 » quia, etsi etià veniale sit materia correptionis,
 » non tamen graviter obligans, nec nisi facillimè
 » possis. »

35 Hinc dicit *Laym.* peccati venialis correptionem rariùs esse præceptam; excipitur, nisi esset Prælati Religionis, qui aliquandò tenetur sub gravi corrigere leves subditorum culpas, ex quibus incipiat minui vigor disciplinæ cum magno Religionis detrimento. Ità *Tourn. to. 3. pag. 315. vers. Hæc. Laym. de Charitat. c. 7. num. 3. Cum Bus. infra nu. 40. Et vide lib. 4. nu. 13.*

36 Quæritur hîc, an sit obligatio corrigendi peccata facta ex ignorantia invincibili? Respondetur distinguendo, si peccata sint contra jus Naturæ, correptio fieri debet: quia tunc illa sunt intrinsecè mala, ut commune est apud *Croix l. 2. n. 214.* Et idem dicit *Oviedo* cum communi de ignorantia juris Divini. Nisi tamen desperetur fructus, aut timeatur, quòd mala ex materialibus fiant formalia, ut communiter dicunt *Salm. tract. 21. cap. 7. n. 53. et Roncag. de car. cap. 3. quæst. 4. cum aliis.* Si verò sint contra Jus Positivum tantùm, probabile est privatis non esse obligationem, saltem non sub gravi, corrigendi; secùs autem Prælati, Parentibus, Confessariis, Magistris; quia ipsis specialiter incumbit docere subditos. Ità *Salm. d. n. 53. cum Bann. Ledesm. Item Bonac. de Car. q. 4. p. 7. n. 11. Nav. n. 24. n. 12. Viva de 4. Præc. q. 11. art. 6. n. 11. Pal. de Car. D. 3. p. 4. n. 2.* Ratio, tum quia proximus non est in peccato, quo deficiente, non urget præceptum correctionis; tum quia ille nil agit intrinsecè malum. Sed probabilius et communius. *Pal. n. 3. Con. D. 28. q. 4. n. 38. Sanch. de Matr. lib. 2. D. 38. n. 5. Mazz. de Car. cap. 2. §. 6. Tourn. to. 3. p. 318. et Croix. lib. 2. n. 214. cum Burgh. et alii docent omnes teneri ad correptionem, quia illa transgressio, licet materialis, et non intrinsecè mala, at-*

tamen positâ lege, adhuc est mala: et ideo per correptionem tenemur eam impedire.

» Dixi 2. *per se*, quia si quis ob timorem, veremur cundiam, pusillanimitatem putet se non ita strictè obligatum, vel minus esse idoneum ac corripiendum, videtur tantum peccare venialiter. Vid. S. Th. 2. 2. q. 32. art. 2. et cæteros supra cit. »

Nota hîc doctrinam S. Th. 2. 2. q. 33. art. 2. ad 3. ubi ita docet: *Hujusmodi omissio est peccatum veniale, quando timor, et cupiditas tardiolem faciunt hominem ad corrigenda delicta fratris: Non tamen ita, quod si ei constaret, quod fratrem posset a peccato retrahere, propter timorem, vel cupiditatem omitteret, quibus in animo suo præponit charitatem fraternam. Et hoc modò quandoque viri sancti negligunt corrigere delinquentes.*

» Resp. 2. Præceptum hoc obligat occurrentibus his circumstantiis, I. Si certò tibi constet de peccato proximi, * (vel de proximo periculo peccandi, ut Tourn. pag. 318. concl. 2.) indagare enim tenetur solus Superior. * (ut etiàm Tourn. p. 314.) * »

Ita ut, si non constaret de peccato proximi, nempe si notitia de peccato illius nobis perveniret tantum per auditum, aut per alia signa dubia, non tenemur corripere. *Salmant. tract. 21. cap. 7. nu. 52. cum Sanch. Dian. etc.* Nisi suspicio sit de homicidio, vel de damno communi, vel nisi quis esset Prælati, qui in dubio debet corripere, cum is ex officio teneatur peccata subditorum inquirere: licet potiùs tunc expediat, ut correptionem faciat in communi, ut *Salmanticens. cum aliis d. num. 52. cum. Busemb.*

» II. Si probabile sit, eum se non emendasse, nec emendaturum, vel relapsurum: quia eleemosyna egenti tantum danda est. »

Quæritur, utrum, quando abest periculum relapsus, sit obligatio corripiendi fratrem non emendatum? Prima sententia negat, eamque tenent apud *Salm. Tract. 21. c. 7. n. 49. Sa, Abul. Pat. Regim. Com. Dian. Villal. etc.* et valde probabilem vocant *Laym. de Charitat. c. 7. n. 2. vers. Corripe, cum Sylvest. Turian.*

et Glossa in c. Si quis. 24. qu. 1. Ratio istorum, quia neque ipse quidem peccator tenetur statim peccatum delere per pœnitentiam; tantò minùs igitur illum a peccato sublevare tenetur alter, cui incertus est emendationis fructus. Ideò ait Laym. præcipi in *Ecclesiast. c. 29. Corripe proximum, ne forte iteret.*

Secundam tamen sententiam contrariam meritò probabiliorem putant *Tournel. t. 3. p. 315. concl. 2. et Salm. ibid. nu. 50. cum Suar. Bon. Less. etc.* Ratio, quia frater in peccato constitutus jam gravem patitur necessitatem, a quâ teneris illum, si potes, eripere; ideòque Christus Dominus præcepit: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe eum.* Nec officit opposita ratio, nam benè per accidens aliquandò potest esse obligatio major aliena, quàm propria: v. gr. potest quis ob amorem paupertatis non se eripere a gravi egestate, sed alter dives tenetur ei subvenire, si potest.

» III. Si alius æquè idoneus non adsit, qui cor-
 » repturus putetur. IV. Si sit spes fructûs; quia
 » desperato fine, cessant media. * (*In æquali dubio,*
 » *un correctio sit profutura vel obfutura, omittendum*
 » *esse dicunt Concina de Eleem. c. 3. n. 9. et Tournely*
 » *t. 3. p. 320. cum Habert, et Antoine. Rectè autem*
 » *limitat Tournely 1. Si corrigendus sit in periculo mor-*
 » *tis. 2. Si timeatur ex omissione inficiatio aliorum in*
 » *fide, aut moribus: Et sic etiàm, si correctio certius sit*
 » *profutura. Dicit autem idem Tournely Tertio, non*
 » *esse obligationem corrigendi, si probabile sit quòd*
 » *reus per se resipiscat: ex D. Th. dict. quæst. 33. art.*
 » *2. ubi: Cadit sub præcepto (correctio) secundum*
 » *quod est necessaria ad istum finem. Item notat Tourn.*
 » *p. 321. n. 2. et 4. cum Soto, Bann. et Malder. neminem*
 » *teneri ad corrigendum in necessitate gravi spiritali*
 » *cum periculo notabilis damni honoris, vel bonorum:*
 » *nisi sit Pastor, aut alius cui ex officio incumbat al-*
 » *terius cura) * V. Si sit bona occasio, locus, et tem-*
 » *pus opportunum, possisque sinè tuo gravi damno*
 » *facere. Quòd si horum aliquid desit, præceptum*

• non obligat. Undè patet ejus omissionem in privatis
 • vel nullam esse, vel levem culpam. Vid: *Bon. loc. cit.* * (*Sed iud genericè dictum, non placet*) *.

• Resp. 3. Etsi hoc præceptum obliget omnes etiàm
 • subditos, magis tamen Prælatos. Ratio prioris est,
 • quia omnes sunt commembra, tenenturque sibi
 • extrema officia Charitatis præstare. Ratio posterioris
 • est, quia subditi ex Charitate, Prælati verò etiàm
 • ex officio, et justitia tenentur. Undè peccare pos-
 • sunt etiàm graviter, veniales culpas non impediendo,
 • si vigor disciplinæ per hoc minuatur * (*Vide lib. 4. nu. 13.*) Eademque ferè est ratio de patrefamilias,
 • præsertim erga liberos. *Laym. l. cit. n. 5. Pall. Trull. lib. 1. cap. 5. d. 13. et 15. et ceteri.*

Strictiùs ergò tenentur ad correptionem Episcopi, Parochi, Prælati, Parentes, Confessarii, Domini, Mariti, Magistri, Tutores, et Curatores. Sed dubitatur, an hi teneantur ad corripiendum etiàm cum gravi damno proprio? Quod ad Episcopos, et Parochos pertinet, non est dubitandum, quin ipsi tum ex officio, tum ex stipendio quod exigunt, teneantur ad subveniendum subditis, ac propterea ad eos corrigendos, adhuc cum periculo vitæ, in eorum necessitate, non solum extrema, sed etiàm gravi, ut communiter docent *D. Th. 2. 2. quæst. 185. art. 5.* ubi: *Et ideò ubi subditorum salus exigit personæ Pastoris præsentiam; non debet Pastor personaliter gregem deserere... nequè etiàm propter aliquòd personale periculum imminens, ex illo Jo. 10. Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis. Suar. D. 9. sect. 2. n. 4. Pal. tr. 6. D. 1. p. 9. n. 12. Bonac. D. 3. qu. 4. p. 4. n. 5. Viva de 4. Præc. qu. 11. art. 6. n. 13. Mazz. t. 1. pag. 458. et Salm. tract. 21. cap. 6. n. 33. cum Con. Trull. Tap. et Vill.* Utrum autem cum periculo damni proprii teneantur ad correptionem Parentes, Mariti, et alii ut suprà, qui nulum ad hoc stipendium recipiunt? Videntur affirmare *Salmanticenses tr. 21. cap. 7. n. 58.* dum dicunt quòd ipsi teneantur ad correptionem ex officio, ac proinde (addunt) ex justitià. Sed huic additioni seu doctrinæ

minimè acquiesco ; nam licet veriùs teneantur Superiores ex officio magis quàm ex merà charitate , ut docent *Sanchez Pal. Cajet. Val. et dian.* (contrà *Suar. Tap. et Lorca*) apud ipsos *Salm. dicto n. 58.* : attamen tale officium , cum ortum habeat ex obligatione sola pietatis , aut charitatis , non videtur obligare ex justitia ad tantum onus ; aliud enim est teneri ex justitiâ ratione stipendii , ut tenentur Pastores , aliud ratione officii. Addunt *Salm. ibid. n. 67. in fine.* Concionatores teneri peccata publica reprehendere , etiâmsi ideò damna privata timeantur. Hoc tamen intelligendum , si ex reprehensione aliquis fructus speretur , et majus damnum commune non timeatur.

- 41 » Resp. 4. Ordo in correptione servandus est ;
 » quem Christus præscripsit *Matth. 18.* scilicet pri-
 » mò , ut corripias privatim : deindè coram testibus :
 » tum ad Prælatum Ecclesiæ , sive Superiorem defe-
 » ras. Excipe tamen I. Nisi præstet Superiori viro
 » probo , et prudenti , quàm aliis testibus innotes-
 » cere ; proùt cautum est in *Regula S. Aug. ** (Vide
 » *lib. n. 4. n. 243. et seq.*) * II. Nisi peccatum sit pu-
 » blicum , tunc enim potest publicè corripì III. Nisi
 » vergat in grave damnum tertii , aut Communitatis ,
 » si Superiori non statim innotescat : v. gr. si quis
 » prodicionem moliatur , hæresim occultè spargat ;
 » tunc enim immediatè Superiori indicandum , quia
 » commune bonum præferendum est privato ; *Fill.*
 » *t. 28. cap. 7. n. 149. et 155.* IV. Quandò corripien-
 » dus est contentus , ut Superiori statim significetur ,
 » ut est apud quosdam religiosos , qui quoad hoc juri
 » suo renunciaverunt. Vid. *Suar. Becan. Laym. htc ,*
 » *Sanch. Fill. loc. cit.*

Ex dictis resolvitur.

- » Qui facilè potest impedire peccatum mortale
 » proximi , et ob mali temporalis timorem neglexit ,
 » peccat mortaliter. Ità *Laym. Suar. Sanch. lib. 6,*
 » *mor. c. 18.* Vid. *Pal htc.*

» Si certo constat, fratrem perfectè emendasse
 » peccatum occultum, nec ex eo esse ullum pericu-
 » lum relapsûs, vel damni ipsi, aut alteri, non licet
 » (etiàm in Soc. Jesu) denunciare patri, vel Præla-
 » to, nisi frater expressè in istam denunciationem
 » consentiat. *Sanch. 2. mor. l. 6. c. 18. n. 40. et 69.*
 » *Pal. de Char. t. 6. disp. 3. p. 12. Fill. Trull. l. 1. c.*
 » *5. d. 14. Suar. Hurt. disp. 163. et denique Card. de*
 » *Lugo Resp. mor. l. 4. d. 46. ubi tamen notat, in*
 » *Soc. Jesu casum esse rarissimum. (Vide l. 4. n.*
 » *245.)* * Ratio autem est, quia cessat motivum
 » charitatis, atque adeo ratio denunciandi: ideoque
 » est peccatum, et quidem (ut *Card. Lugo loc. cit.*
 » notat ex *Suar.*) mortale ex genere suo. Vid. *Dian.*
 » *p. 4. t. 4. R. 71.*

» 3. Si Superior immediatus se solo possit delin-
 » quentem emendare, ità ut nullum periculum damni,
 » vel relapsûs ipsi, vel alteri, vel Communitati im-
 » mineat, videtur peccare manifestando Superiori
 » mediato delictum. *Pal. loc. cit. Trull. d. 16. n. . . .*

» 4. Prælati, et Magistratus tenentur aliquandò in-
 » quirere subditorum peccata, ut corripiantur: non
 » tamen multum, et curiosè de aliquo in particulari
 » rogare debent; nisi is speciale ejus signum dede-
 » rit: neque facilè admittere accusatores spontaneos;
 » quia illi specie boni communis sæpè se quærunt.
 » *Hurt. etc. Dian p. 7. tract. 13. R. 10. et 12.*

» 5. Episcopi, Prælati Religiosorum, Pastores ani-
 » marum tenentur etiàm cum suo incommodo, imò
 » aliquandò cum vitæ periculo, adhibere diligentiam,
 » quam possunt, ut peccata publica et occulta im-
 » pediant; quia cum Christo pacti sunt curam, et sol-
 » licitudinem gregis; pro qua multa ab eo bona acci-
 » piunt. *Hurt. t. 2. d. 162. sec. 7. §. 6. (apud Dian.*
 » *p. 7. t. 3. R. 28.)* atque hanc esse omnium Patrum,
 » et Theologorum doctrinam, quam Christus verbo,
 » et exemplo docuerat: additque idem esse de magis-
 » tratribus, et concionatoribus. Licet verò hi non te-
 » neantur ad id ex justitiâ (sicut prælati, et Magis-

minimè acquiesco; nam licet veriùs teneantur Superiores ex officio magis quàm ex merà charitate, ut docent *Sanchez Pal. Cajet. Val. et dian.* (contrà *Suar. Tap. et Lorca*) apud ipsos *Salm. dicto n. 58.*: attamen tale officium, cum ortum habeat ex obligatione sola pietatis, aut charitatis, non videtur obligare ex justitia ad tantum onus; aliud enim est teneri ex justitiâ ratione stipendii, ut tenentur Pastores, aliud ratione officii. Addunt *Salm. ibid. n. 67. in fine.* Concionatores teneri peccata publica reprehendere, etiãmsi ideò damna privata timeantur. Hoc tamen intelligendum, si ex reprehensione aliquis fructus speretur, et majus damnum commune non timeatur.

- 41 » Resp. 4. Ordo in correptione servandus est,
 » quem Christus præscripsit *Matth. 18.* scilicet pri-
 » mò, ut corripias privatim: deindè coram testibus:
 » tum ad Prælatum Ecclesiæ, sivè Superiorem defe-
 » ras. Excipe tamen I. Nisi præstet Superiori viro
 » probo, et prudenti, quàm aliis testibus innotes-
 » cere; prout cautum est in *Regula S. Aug.* * (Vide
 » *lib. n. 4. n. 243. et seq.*) * II. Nisi peccatum sit pu-
 » blicum, tunc enim potest publicè corripi III. Nisi
 » vergat in grave damnum tertii, aut Communitatis,
 » si Superiori non statim innotescat: v. gr. si quis
 » prodicionem moliatur, hæresim occultè spargat;
 » tunc enim immediatè Superiori indicandum, quia
 » commune bonum præferendum est privato; *Fill.*
 » *t. 28. cap. 7. n. 149. et 155.* IV. Quandò corripien-
 » dus est contentus, ut Superiori statim significetur,
 » ut est apud quosdam religiosos, qui quoad hoc juri
 » suo renunciaverunt. Vid. *Suar. Becan. Laym. htc,*
 » *Sanch. Fill. loc. cit.*

Ex dictis resolvitur.

- » Qui facilè potest impedire peccatum mortale
 » proximi, et ob mali temporalis timorem neglexit,
 » peccat mortaliter. Ità *Laym. Suar. Sanch. lib. 6,*
 » *mor. c. 18.* Vid. *Pal htc.*

» Si certo constet, fratrem perfectè emendasse
 » peccatum occultum, nec ex eo esse ullum pericu-
 » lum relapsûs, vel damni ipsi, aut alteri, non licet
 » (etiàm in Soc. Jesu) denunciare patri, vel Præla-
 » to, nisi frater expressè in istam denunciationem
 » consentiat. *Sanch. 2. mor. l. 6. c. 18. n. 40. et 69.*
 » *Pal. de Char. t. 6. disp. 3. p. 12. Fill. Trull. l. 1. c.*
 » *5. d. 14. Suar. Hurt. disp. 163. et denique Card. de*
 » *Lugo Resp. mor. l. 4. d. 46.* ubi tamen notat, in
 » Soc. Jesu casum esse rarissimum. (Vide *l. 4. n.*
 » *245.*) *. Ratio autem est, quia cessat motivum
 » charitatis, atque adeo ratio denunciandi: ideoque
 » est peccatum, et quidem (ut *Card. Lugo loc. cit.*
 » notat ex *Suar.*) mortale ex genere suo. Vid. *Dian.*
 » *p. 4. t. 4. R. 71.*

» 3. Si Superior immediatus se solo possit delin-
 » quentem emendare, ità ut nullum periculum damni,
 » vel relapsûs ipsi, vel alteri, vel Communitati im-
 » mineat, videtur peccare manifestando Superiori
 » mediato delictum. *Pal. loc. cit. Trull. d. 16. n. . . .*

» 4. Prælati, et Magistratus tenentur aliquandò in-
 » quirere subditorum peccata, ut corripiantur: non
 » tamen multum, et curiosè de aliquo in particulari
 » rogare debent; nisi is speciale ejus signum dede-
 » rit: neque facilè admittere accusatores spontaneos;
 » quia illi specie boni communis sæpè se quærunt.
 » *Hurt. etc. Dian p. 7. tract. 13. R. 10. et 12.*

» 5. Episcopi, Prælati Religiosorum, Pastores ani-
 » marum tenentur etiàm cum suo incommodo, insò
 » aliquandò cum vitæ periculo, adhibere diligentiam,
 » quam possunt, ut peccata publica et occulta im-
 » pediant; quia cum Christo pacti sunt curam, et sol-
 » licitudinem gregis; pro qua multa ab eo bona acci-
 » piunt. *Hurt. t. 2. d. 162. sec. 7. §. 6.* (apud *Dian.*
 » *p. 7. t. 3. R. 28.*) atque hanc esse omnium Patrum,
 » et Theologorum doctrinam, quam Christus verbo,
 » et exemplo docuerat: additque idem esse de magis-
 » tratibus, et concionatoribus. Licet verò hi non te-
 » neantur ad id ex justitiâ (sicut prælati, et Magis-

minimè acquiesco; nam licet veriùs timeantur Superiores ex officio magis quàm ex meriti charitate, ut docent *Sanchez Pal. Cajet. Val. et dian.* (contrà *Suar. Tap. et Lorca*) apud ipsos *Salm. dicto n. 58.*: attamen tale officium, cum ortum habeat ex obligatione sola pietatis, aut charitatis, non videtur obligare ex justitia ad tantum onus; aliud enim est teneri ex justitiâ ratione stipendii, ut tenentur Pastores, aliud ratione officii. Addunt *Salm. ibid. n. 67. in fine.* Concionatores teneri peccata publica reprehendere, etiâmsi ideò damna privata timeantur. Hoc tamen intelligendum, si ex reprehensione aliquis fructus speretur, et majus damnum commune non timeatur.

4. » Resp. 4. Ordo in correptione servandus est;
 » quem Christus præscripsit *Matth. 18.* scilicet pri-
 » mò, ut corripias privatim: deindè coram testibus:
 » tum ad Prælatum Ecclesiæ, sivè Superiorem defe-
 » ras. Excipe tamen I. Nisi præstet Superiori viro
 » probo, et prudenti, quàm aliis testibus innotes-
 » cere; prout cautum est in *Regula S. Aug.* * (Vide
 » *lib. n. 4. n. 243. et seq.*) * II. Nisi peccatum sit pu-
 » blicum, tunc enim potest publicè corripi III. Nisi
 » vergat in grave damnum tertii, aut Communitatis,
 » si Superiori non statim innotescat: v. gr. si quis
 » prodicionem moliatur, hæresim occultè spargat;
 » tunc enim immediatè Superiori indicandum, quia
 » commune bonum præferendum est privato; *Fill.*
 » *t. 28. cap. 7. n. 149. et 155.* IV. Quandò corripien-
 » dus est contentus, ut Superiori statim significetur,
 » ut est apud quosdam religiosos, qui quoad hoc juri
 » suo renunciaverunt. Vid. *Suar. Becan. Laym. htc,*
 » *Sanch. Fill. loc. cit.*

Ex dictis resolvitur.

- » Qui facilè potest impedire peccatum mortale
 » proximi, et ob mali temporalis timorem neglexit,
 » peccat mortaliter. Ità *Laym. Suar. Sanch. lib. 6,*
 » *mor. c. 18.* Vid. *Pal htc.*

» Si certo constet, fratrem perfectè emendasse
 » peccatum occultum, nec ex eo esse ullum pericu-
 » lum relapsûs, vel damni ipsi, aut alteri, non licet
 » (etiàm in Soc. Jesu) denunciare patri, vel Præla-
 » to, nisi frater expressè in istam denunciationem
 » consentiat. *Sanch. 2. mor. l. 6. c. 18. n. 40. et 69.*
 » *Pal. de Char. t. 6. disp. 3. p. 12. Fill. Trull. l. 1. c.*
 » *5. d. 14. Suar. Hurt. disp. 163. et denique Card. de*
 » *Lugo Resp. mor. l. 4. d. 46. ubi tamen notat, in*
 » *Soc. Jesu casum esse rarissimum. (Vide l. 4. n.*
 » *245.)* *. Ratio autem est, quia cessat motivum
 » charitatis, atque adeo ratio denunciandi: ideoque
 » est peccatum, et quidem (ut *Card. Lugo loc. cit.*
 » notat ex *Suar.*) mortale ex genere suo. Vid. *Dian.*
 » *p. 4. t. 4. R. 71.*

» 3. Si Superior immediatus se solo possit delin-
 » quentem emendare, ità ut nullum periculum damni,
 » vel relapsûs ipsi, vel alteri, vel Communitati im-
 » mineat, videtur peccare manifestando Superiori
 » mediato delictum. *Pal. loc. cit. Trull. d. 16. n. . . .*

» 4. Prælati, et Magistratus tenentur aliquandò in-
 » quirere subditorum peccata, ut corripiantur: non
 » tamen multum, et curiosè de aliquo in particulari
 » rogare debent; nisi is speciale ejus signum dede-
 » rit: neque facilè admittere accusatores spontaneos;
 » quia illi specie boni communis sæpè se quærunt.
 » *Hurt. etc. Dian p. 7. tract. 13. R. 10. et 12.*

» 5. Episcopi, Prælati Religiosorum, Pastores ani-
 » marum tenentur etiàm cum suo incommodo, imò
 » aliquandò cum vitæ periculo, adhibere diligentiam,
 » quam possunt, ut peccata publica et occulta im-
 » pediant; quia cum Christo pacti sunt curam, et sol-
 » licitudinem gregis; pro qua multa ab eo bona acci-
 » piunt. *Hurt. t. 2. d. 162. sec. 7. §. 6. (apud Dian.*
 » *p. 7. t. 3. R. 28.)* atque hanc esse omnium Patrum,
 » et Theologorum doctrinam, quam Christus verbo,
 » et exemplo docuerat: additque idem esse de magis-
 » tratibus, et concionatoribus. Licet verò hi non te-
 » neantur ad id ex justitiâ (sicut prælati, et Magis-

- » tratus), tenentur tamen peccata publica corripere
 » (sed non facilè Prælatorum , et Religiosorum ,
 » quorum auctoritas ad bonum communi est neces-
 » saria), etiamsi non sit spes emendationis. *Con.*
 » *Hurt. Dian. loc. cit. R. 13.*
 » 6. Correptio adhibenda est non semper statim ,
 » sed cum major fructus speratur. Hinc interdum
 » permitti potest reiteratio peccati , ut ferventiùs re-
 » sipiscat. *Dian. p. 7. t. 3. R. 29. et 30. ex Reg. Fill.*
 » *Trull.* Neque sufficit semel esse factam correptionem,
 » sed iterum debet iterumque fieri, quamdiu speratur
 » fructus. *ibid. R. 32.*

DUBIUM V.

DE SCANDALO,

ARTICULUS I.

Quid, quotuplex sit et quale peccatum?

- 43 *Quale est scandalum activum, et quale Passivum?*
 44 *Resolutio plurimorum casuum apud Busembaum.*
 45 *Quando scandalum sit speciale peccatum?*
 46 *An circumstantia inductionis sit necessario in Confessione explicanda?*
 47 *An liceat petere aliquandò a parato ad peccandum id quod ille non præstabit sine peccato?*

- 43 » **R**ESP. I. Scandalum dicitur peccatum occa-
 » sionatum , et est duplex ; Activum , et Passivum.
 » *Activum* est dictum , vel factum (quo nominè etiàm
 » omissio intelligitur) minùs rectum , et præbens
 » alteri occasionem ruinæ spiritualis. Ex *S. Thom.*
 » 2. 2. *quæst. 43. art. 1. Sanch. Azor. Laym. c. 13.*
 » *Bon. d. 2. quæst. 4. p. 2. Dixi minùs rectum* , hoc
 » est , quòd vel in se malum sit , ut si loquaris
 » turpia coram adolescente ; vel mali speciem ha-
 » beat , ut si justa de causa , coram aliis eam ignoran-
 » tibus , comedas carnes die vetito. Scandalum Acti-
 » vum aliud est per se tale ; aliud per accidens. *Per*

» se dicitur, quandò directè intenditur alterius rui-
 » na; id est, si ideo aliquid fiat, ut aliquis ad pec-
 » catum inducatur: v. gr. si adulter alienam so-
 » licitet ad adulterium. *Per accidens* dicitur, quan-
 » dò indirectè, et interpretativè tantùm causatur
 » alterius peccatum; ut si quid facias, quod tibi
 » in mentem venit, aptum ad inducendum alte-
 » rum hîc et nunc ad peccatum, et nihilominus
 » facis, ut si coram pusillis pecces, vel die vetito
 » carnes comedas, non dicendo, quòd habeas ve-
 » niam: Item, si Clericus domi suæ alat mulierem
 » populo suspectam, esto absit omne peccatum, et
 » peccandi periculum. Vid. *Sa. v. Clericus, Laym.*
 » *Bon. l. c. Scandalum Passivum* est ipsa ruina, sivè
 » peccatum, in quod labitur proximus, ex occasione
 » alterius dicti, vel facti. Quod dividitur in *Datum*,
 » seu *Pusillorum*, quod oritur ex activo: et in *Accep-*
 » *tum*, quod non oritur ex activo, sed ex ipsius
 » sumentis malitiâ: quale erat odium, et invidia Pha-
 » risæorum in Christum, occasione ejus dictorum,
 » vel factorum: undè hoc dicitur *Pharisaicum*. Ex
 » his patet:

» 1. Ad scandalum activum non requiri, ut de facto
 » passivum consequatur; sed satis esse quòd data sit
 » occasio, ex quâ naturâ suâ sequi possit: ut si quem
 » inducere velis ad peccatum, qui tamen non con-
 » sentiat; sicut etiàm contrà, passivum potest dari sinè
 » activo. *Laym. ibid.*

» 2. Scandalum passivum non esse speciale pecca-
 » tum, nequè addere circumstantiam aggravantem;
 » verb. gr. qui viso alterius furto, etiàm furatur, non
 » idèò peccat gravius. *Laym. ibid.*

» 3. Non semper esse scandalum, si peccas coram
 » aliis, sed tantùm quandò, attentis circumstantiis
 » tam personæ agentis, quàm coram quibus fit actus,
 » potest probabiliter timeri, ne per hunc actum tra-
 » hantur ad peccatum, qui aliàs peccaturi non es-
 » sent. *Sanch. Laym. l. 2. tr. 3. c. 13.*

» 4. Omne scandalum activum, directe intendens

- » ruinam proximi, est speciale peccatum contrà Charitatem, ut habet communis sententia. An verò
- » idem sit, quandò intenditur indirectè, controvertunt Scholastici, et parum refert ad praxim. *Sanch. l. 7. c. 6. et 9. Azor. 1. part. l. 4. c. 7. Bonac. loc. cit.*

Undè resolves hos Casus.

- » 1. Mortaliter peccat, qui alteri dat occasionem
- 44 » ruinæ mortalis, nisi indeliberatio excuset: et sic
- » opus indifferens, vel veniale sæpè transit in mortale, ratione scandali, v. g. si jocosum verbum proferat Religiosus coram fæminis, vel iis, qui indè occasionem peccati mortalis sumere possunt *Laym. l. c.*
- » 2. Venialiter peccat ratione scandali, qui alteri dat occasionem ruinæ venialis tantùm. Quod verum est, etsi directè illam intendat, et quidem per actum mortalem. *Sanch. l. 1. c. 6. n. 11. ex communi contrà Suar.* Ratio autem est, quia ruina est parva. Et patet a simili, ut si quis per fornicationem intendat furari rem minimam, furtum tantùm erit veniale.
- » 3. Scandalizans committit, præter peccatum scandali, etiàm peccatum ejus speciei, ad quod alterum inducit: ideoque confiteri debet speciem peccati mortalis, per quod, et ad quod induxit, cum numero inductorum, vel qui probabiliter induci potuerunt. *Sanch. Azor. Laym Bonac. l. c. Card. de Lugo de pænit. d. 16. s. 4. Dian: de Sacr. tom. 2. tr. 4. r. 114.* Excipit tamen *Card. de Lugo l. c.* si præter intentionem scandalum dederit. *Tamb. de Exped. Conf. l. 2. c. 1. n. 9. cum Lugo ait, quoad inductos, sufficere, si dicas: Fui multis occasio peccandi meo exemplo.* * (Vid. *lib. 5. n. 46.*) *
- » 4. Etsi is, qui scandalizavit alios, teneatur illis rursùs dare bonum exemplum, ut inquit *Sa*, si quis tamen nudo exemplo suo alios ad furtum induxit, neque alio peculiari modo v. gr. exhortatione, con-

» silio, mandato est cooperatus, non tenetur ad res-
 » titutionem, quia talis inductio est tantum contra
 » Charitatem, non contra Justitiam, (* Ità etià
 » Sanch. Dec. l. 1. c. 6. n. 5. et Salm. de Rest.
 » c. 1. n. 114. cum Mol. Bon. Dic. et aliis communiter
 » cum Roncaglia de Car. c. 6. qu. 2. qui rectè ait, quòd
 » licet is peccet etià contra justitiam, juxtà probabi-
 » liorem sententiam, quam sequemur n. seq. 45. non
 » tenetur tamen ad restitutionem, quia non est causa,
 » sed tantum occasio damni. Vide n. seq. in fine.)*
 » Idem docet Less. si cum Cajo v. g., potares eà in-
 » tentione, ut ipse, consumptis pecuniis, furare-
 » tur. Vid. Less. cap. 9. d. 16. n. 110.

» Non censetur dare scandalum, qui licet publicè
 » peccet, facit id tamen coram iis, qui vel sunt ità
 » viles, vel infantes, aut improbi, ut nemo moveatur
 » ad peccatum; vel qui sunt ità prompti, v. gr. si quis
 » fornicetur coram aliis, qui sunt parati idem facere,
 » nec ejus exemplo moventur; vel si coram mansue-
 » tis quis contendat, rixetur, vel alium cædat. Sanch.
 » 1. mor. c. 6. n. 6.

» 6. Non ideò factum aliquod est scandalum quia
 » alius incipit de tali homine malè suspicari, aut
 » sentire, quia hic non peccat, si ob sufficientia in-
 » dicia suspicetur. Secus tamen est, si incipiat malè
 » sentire de Fide Catholicà, Clero, Ordine Religioso,
 » vel minùs ad pietatem affici. Undè patet faciliùs
 » dari scandalum ab iis, qui sunt magnà auctori-
 » tate, vel pietatis existimatione, quàm ab aliis. Con-
 » d. 32. n. 33.

Hic operæ pretium est ad trutinam revocare tres
 quæstiones valdè scitu, et ad praxim necessarias.
 Quæstio I. Quandonam scandalum sit speciale pecca-
 tum? Adsunt tres sententiæ. *Prima* asserit tunc tan-
 tum scandalum esse speciale peccatum contra chari-
 tatem, quandò directè intenditur spiritualis ruina
 proximi. Ità Sanch. dec. l. 1. c. 6, n. 3. Bonac.
 tom. 2. d. 2. de Peccatis quæst. 3. punct. 2. §. unic.
 n. 13. cum Pal. Azor. Bann. Trull. etc. apud Salm.

tr. 21. c. 7. n. 51. Ratio horum DD. quia, ut peccatum aliquod sit specialiter distinctum, requiritur, ut habeat specialem finem contra virtutem oppositam. At cum proximi ruina non intenditur, non specialiter læditur charitas, sed potius illa virtus, ad quam lædendam proximus inducitur: Ideò tale scandalum ad illam speciem reducitur peccati, ad quod proximus inducitur; sive directè, jussu, consilio; sive indirectè, verbis, aut exemplo.

Secunda sententia, quam tenent *Lugo D. 16. sect. 4. ex n. 157. cum Navar. et Tamb. Meth. exped. Conf. l. 2. c. 1. n. 105. cum aliis recentioribus*; distinguit, et dicit posse aliquem tripliciter inducere alterum ad peccatum. I. Directè et formaliter, intendendo illius spiritualem ruinam. II. Directè, sed non formaliter, quando scilicet vult, ut alter castitatem violet: non jam ut animam perdat, sed ut ipsi inducenti satisfaciatur. III. Indirectè, nempe quando ex suo exemplo alter accipiet occasionem peccandi. Hinc ajunt, quòd si scandalum accidat primo et secundo modo, peccet scandalizans, non solum contra charitatem, sed etiam contra virtutem, ad quam lædendam proximum inducit. Quando verò tertio modo peccat, scilicet prævidendo, sed non intendendo peccatum proximi, tunc peccat tantum contra charitatem, non autem contra virtutem quæ læditur, undè non tenetur illius speciem explicare. Ratio; quia reliquæ virtutes non obligant, saltem graviter (prout ait *Lugo*), ut impediamus in aliis vitia opposita, sed tantum ne positivè intendamus proximum inducere ad eas offendendas.

Tertia sententia, cui subscribo, tenet, quòd qui directè vel indirectè inducit proximum ad peccatum, dupliciter peccet, scilicet tam contra charitatem, quàm contra virtutem, ad quam lædendam proximum inducit. Quòd peccet contra charitatem, mihi videtur non posse negari, et nequeo acquiescere primæ sententiæ expositæ. Si enim charitas obligat ad proximum corrigendum, et impediendum, cum possumus, ne ruat in peccatum; quantò magis obligat ad eum

non impellendum ad peccatum consilio, vel exemplo? Nec obstat ratio allata, quòd ad charitatem lædendam requiratur finis eam lædendi specialis; nam generaliter sufficit ponere destructivum cujusvis virtutis, ut illa offendatur, etsi hoc non intendatur; prout si quis occidit inimicum in Ecclesiâ, etiãmsi non intendat Religionem offendere, tamen non solùm peccat contrà justitiam, sed etiãmsi contrà Religionem, eùm ipso facto illam lædat. Et sic tenent *Lugo l. c. n. 159. Tourn. tom. 3. p. 327. v. Tota, Roncag. de Scand. c. 6. quæst. 2. Tamb. loc. c. Salm. l. c. n. 53. cum Soto, Val. Suar. Tap. Prad.* Et hanc expresse docet *S. Thomas*, quamvis enim *Sanch.* citet ipsum pro suâ sententiâ in 2. 2. q. 43. a. 3. verumtamen a. 1. ad 4. S. Doctor ità loquitur: *Quandò aliquis suo malo verbo, vel facto intendit alium ad peccandum inducere; vel etiãmsi ipse hoc non intendat, ipsum factum est inductivum ad peccandum; tunc ille dat occasionem ruinæ, undè vocatur scandalum activum.* Quòd autem is peccet etiãmsi contrà virtutem, ad quam lædendam proximum (etsi indirectè) inducit, Ratio est, quia quælibet virtus non solùm contrarios prohibet actus, sed etiãmsi prohibet, ne detur occasio aliis inductiva ad peccandum; tunc enim occasio illa, esto non sit causa de se influxiva, est tamen causa moralis, ut proximus peccet, dicitur *causa moralis*, quæ in substantiâ æquivalet causæ directæ inductivæ ad peccatum, cùm sinè eâ proximus non peccaret. Ità *Cajet. 2. 2. q. 43. art. 1. Sanch. l. c. Roncaglia loc. ut sup. Tournely l. c. et Salm. n. 55. cum Laym.* Vide dicenda in *quæst. III. n. 47. circa fin.* Qui tamen suo exemplo induceret alium ad furandum, licet peccet contrà justitiam duplici peccato, non tenetur tamen ad restitutionem, ut comm. docent DD. *Molina D. 34. n. 2. Bon. D. 1. q. 2. p. 11. n. 14. Sanch. Dec. l. 1. c. 7. n. 15. Roncaglia (vide l. c.) et Salm. de Rest. tr. 13. c. 1. n. 114. (contrà Tourn. t. 3. p. 329. in fin. cum Antoine).* Ratio, quia exemplum illud non est causa directè influxiva, sed tantùm occasio, quæ non præstat ad furandum positivum influxum, qui requiritur ad obligationem restitutionis.

46 Quæstio II. An circumstantia inductionis ad fornicationem sit in Confessione explicanda? Negant *Lugo de Pæn. D. 16. et Tamb. in Meth. Conf. c. 3. §. 4. n. 24. cum Jo. Sanch. et Vasq. Leandr. cum aliis apud Salm. de Pæn. c. 8. n. 107.* qui dicunt sufficere fateri fornicationem, quia malitia inductionis sive scandali (ut ajunt) jam habetur, licet non gravis, quando aliquis non sollicitat, sed consentit; adhuc enim participat cum altero in suo peccato, et est causa cooperans ad ejus ruinam: quare solum videtur aggravari magis hæc malitia intra eandem speciem, quando quis positivè sollicitat. Et idem ait *Lugo* dicendum de colloctione turpi, et simili. Contradicunt tamen *Sanch. Dec. l. 1. c. 6. n. 14. Pal. tom. 1. tr. 6. D. 6. p. 3. n. 4. et Sal. cum Diana, Con. Fill. etc.* dicentes, omnino explicandam esse circumstantiam sollicitationis, cum hæc sit peccatum distinctum a peccato, ad quod proximus inducitur. Hæc tamen ratione non obstante, videtur satis probabilis prima sententia *Lugonis*, cum etiã in cooperatione ad fornicationem adsit peccatum contra charitatem, benè distinctum a peccato cooperationis ad fornicationem, cooperando ad ruinam alterius partis, juxta mox dicta in quæstione antecedenti, et dicenda in quæst. sequenti; Undè infert *Lugo*, inductionem non esse nisi circumstantiam aggravantem intra eandem speciem, non necessariò explicandam, juxta sententiam quam referemus l. 6. ex n. 467.

Ex hæc autem sententiã *Lugonis*, et aliorum ut supra, scil. quòd circumstantia sollicitationis sit ejusdem speciei, quàm cooperatio ad fornicationem, infertur, quòd cooperatio ad fornicationem (licet in ipsa fornicatione necessariò contenta) sit peccatum distinctum tam contra castitatem, quàm contra charitatem; Undè qui fornicatur, secundum hanc sententiam, non unum peccatum committit, sed plura contra castitatem; et tot (ut arguo) quot peccata tu committeres, si ad invicem cum altero pollutionem faceres; Tunc enim unum peccatum ageres, quia te polluis; secun-

dum, quia polluis alterum (idque jam tenet *Tourn.* t. 3. p. 337. v. *Ex his*, ubi ait quod fornicans dupliciter peccet, propter fornicationem propriam, et propter alienam); tertium, quia cooperaris, ut alter te polluat; præter duo alia peccata, quæ committis contra charitatem, cooperando ad pollutionem illius; et ad actionem ipsius, ut tu polluaris. Omnia hæc peccata enumerantur etiã in fornicatione; et pariter in sodomiã, adulterio, et incestu. Hæc autem diversa peccata non certè sunt explicanda in Confessione ab eo qui fornicatur, nam sufficienter illa exprimit faciendo fornicationem; et ut ipse fornicando jam confusè illa apprehendit, ita etiã in confuso Confessarius ipsa intelliget.

Dici posset cum *Suar. apud Salm. tr. 21. c. 12. de Peccat. n. 60.* quòd, cùm plura objecta mala respiciunt unum actum, tunc unum peccatum constituent, etiãmsi per se seorsim divisum unumquodque objectum eorum suam propriam malitiam completè haberet, prout dicit *Spor. de Pœnit. c. 3. n. 435.* de Sacerdote celebrante in mortali, qui licet plures actiones per se malas perpetret, nempe indignè consecrando, sumendo, etc. tamen, ut tenet *Sporer*, quia omnes illæ actiones unum ministerium Sacrificii respiciunt, unum sacrilegium ipse committit. Et sic pariter dici posset in fornicatione, ubi, quamvis plures actiones pravæ concurrant omnes per se singularem malitiam habentes, quia tamen unum peccatum fornicationis respiciunt, ideò (præciso peccato inductionis) unum peccatum constituunt. Sed regulam, quam ponit *Suar.* ut suprã, negant *Sal. n. 69. l. c.* et dicunt, quòd sicut plura objecta prava, specificè distincta in uno actu (puta in occisione Sacerdotis), plura peccata efformant specie diversa; ita plura objecta ex se propriam malitiam completam habentia, etiã in uno actu plura peccata numero diversa constituent. Quòd autem Missa celebrata in mortali sit unum Sacrilegium, hoc negamus cum *Croix.* Vide dicenda l. 4. n. 48. His tamen non obstantibus, non improbo opinionem eorum, qui

dicunt fornicationem esse unum peccatum; sed magis mihi arridet sententia *Jugonis*, ut supra, qui in quacumque fornicatione plura peccata agnoscit. Unusquisque abundet in sensu suo.

47 Quæstio III. An sit peccatum scandali petere ab alio aliquid, quod ipse non præstabit sinè peccato, si jam paratus sit ad peccandum? Hic distinguendum: si res quæ petitur sit de se intrinsecè mala, ità ut nullo modo præstari possit sinè peccato, prout est petere fornicationem a meretrice paratâ, non desunt plures DD. qui dicunt non esse peccatum scandali; quia, cum talis mulier sit semper in actuali aut virtuali voluntate peccandi, non censetur graviter, sed leviter cooperari, qui occasionem ei præbet peccatum illud exequendi. Ità *Sotus l. 6. de Just. quæst. 1. art. 5. item Henriq. Azor. Valent. Medin. Salon. Manuel, Lop. etc. apud Sanch. Dec. l. 1. c. 6. n. 13. cum Conick. et Salas. ap. Bon. de Pœnit. quæst. 5. Sect. 2. p. 2. §. 3. diff. 3. n. 19. et 20. Veneror tantorum DD. auctoritatem, sed non auderem recedere a sententiâ contrariâ, quam sequendam censeo, et tenent *Sanch. loc. cit. n. 14. cum Cajet. Nav. et Fill. item Bonac. de Peccat. D. 2. quæst. 4. p. 2. §. un. n. 21. Ronc. tract. 6. de Char. c. 6. quæst. 6. Tamb. Dec. l. 5. c. 1. §. 4. n. 65. et Spor. in V. Præc. c. 1. ex n. 45. qui vocat communem et certam, Ratio mihi valdè potens, quia, licet meretrix sit in actuali voluntate peccandi, certè tamen sibi infert ruinam graviter majorem, opere complendo illud particulare fornicationis peccatum. Is igitur, qui illi cooperatur ad peccatum consummandum, dupliciter graviter peccat, tum contrà charitatem, tum contrà castitatem, ut mox meliùs patebit ex infrà dicendis.**

Si autem res quæ petitur sit indifferens, et bene possit præstari sinè peccato alterius, ut esset petere mutuum ab usurario, juramentum a falso juraturo, Sacramentum a Sacerdote peccatore; et similia; prima sententia tenet, non esse peccatum grave, petere prædicta sinè justâ causâ. Ratio, quia, ut ajunt, cum usurarius ille, aut Sacerdos, etc. jam habeat volunta-

tem deliberatam peccandi, non inferes ipsi grave damnum, si proponas illi occasionem, qua exequatur peccatum præter tuam intentionem; ea enim anticipatio operis externi peccatum illius tantum accidentaliter variat. Ità *Lugo de Just. D. 25. ex n. 234. Cajet. 2. 2. q. 78. a. 4. et in Summa v. Usura, Sot. l. c. dub. 1. Nav. summa c. 17. n. 262. Sa v. Usura, n. 5. item Arag. Led. et alii ap. Sanch. Dec. l. 3. c. 8. n. 23. et probabilem putant ipse Sanch. Pall. et Tamb.*

Secunda verò sententia, quam amplectimur, tenet id esse peccatum mortale tam contra charitatem, quam contra virtutem, ad quam lædendam occasio proximo præbetur, petendo ab illo mutuum, Sacramentum, aut juramentum sinè gravi causa; nam, cum adsit gravis causa, petens omnino excusatur, ut docet *D. Th. 2. 2. quæst. 78. art. 4 cum S. Aug. Elbel. de Scand. n. 365. et aliis comm. ap Salm. de Contract. c. 3. n. 120.* quia licitè potest homo, causâ alicujus sui notabilis boni, permittere peccatum alterius, quod provenit tantum ex illius malitia. Petens autem sinè justa causa peccat primò contra charitatem, quia est causa moralis, ut proximus patiatur grave damnum spirituale; nam præscindendo a quæstione, an actus externus augeat malitiam actûs interni, ut tenet *Scotus*, et sui Discipuli cum *Dupasq. Theol. tom. 4. Disp. 2. quæst. 5.* quia (ut dicunt) integritas, seu difformitas actûs externi diversa est ab integritate actûs interni, cum actus externi et interni sint diversæ rationis: Vel an, manente voluntate plenâ erga peccatum, actus externus nihil addat malitiæ actui interno, ut tenent probabiliùs *D. Th. Gonet in Clypeo to. 3. diss. 7. art. un Estius l. 2. dist. 42. §. et alii*, quia tota malitia actus externi consistit in voluntate. Sed quidquid sit de hoc, etiàm Thomistæ, prout declarat *Estius*, dicunt, quòd, cum contingit perpetratione operis mali voluntatem magis affici ad rem concupitam, tunc sinè dubio per opus externum addatur aliquid malitiæ, quia tunc ipsius voluntatis malitia augetur. Quapropter, quamvis, speculativè loquendo,

sit probabilior Thomistarum sententia, practicè tamen dicimus, quòd ex communiter contingentibus per actum externum semper augeatur malitia voluntatis, ob ejus majorem complacentiam, conatum, diurnitatem, etc. ut advertit benè *Habert de Act. Hum. c. 8. q. 2.* Hinc *Estius loc. cit. in fin.* sic concludit: *Caterùm, quoniam externum opus revera peccatum est, hinc fit, ut semper dicendum sit plus mali eum fecisse qui peccatum opere perpetravit, quàm qui in sola voluntate continuit.* Cum igitur peccator actu externo notabilem majorem ruinam sibi infert, non potest excusari a peccato gravi contrà charitatem, qui sinè gravi causa cooperatur illi ad opus exequendum, ut ait etiàm. *Tourn. t. 3. p. 427. v. ex his*: Charitas enim nos obligat ad vitandum damnum grave proximi, quotiescumque sinè notabili incommodo id possumus. Cum autem habemus gravem causam petendi, non possumus sinè gravi incommodo a petendo abstinere; et ideò tunc equidem excusamur; secùs verò, si causa sit levis, et tantò magis si sit illicita, aut vana. Ità *Bus. n. 49. Sanch. Dec. l. 3. c. 8. n. 22. et 23 cum Valent. Arag. et Conrad. Sylvest. v. Usura. 7. q. 1. Motin. tom. 2. de Just. D. 335. Concl. 4. Ronc. tr. 6. q. 6. de Car. c. 6. q. 6. Tamb. Dec. l. 5. c. 1. §. 4. n. 76. Salm. de Contract. c. 3. n. 123. et tract. 21. c. 8. n. 123. cum Pal. Bann. et Trull. Bonac. de Pecc. D. 2. q. 4. p. 2. n. 21. cum Suar. et Fill. et censet Bon. rationem primæ sententiæ non videri satis firmam.* Item *Sporer in V. Præc. c. 1. n. 46. cum S. Antonin. Vsq. Pont. Palud. Aug. et aliis ap. AA. cit.* Et eandem nostram sententiam sequitur etiàm *P. Elbel, de Scand. n. 365.* asserens hanc esse communem.

Probabiliter tamen *Sporer n. 47. cum Less. Hurt. et aliis* excusat ab hoc peccato contrà charitatem petentem sinè justa causa mutuuum ab usurario parato, si usurarius ob multitudinem petentium æquè certè ac facilè præstabit alteri pecuniã illam ad usuras; quia tunc non adest obligatio impediendi peccatum, quod ille æquè certè aliàs patraret. Verùm dicimus,

quòd petens sinè gravi causa, etiàm in casu mox posito, non excusetur ab alio peccato gravi contrà virtutem, ad quam lædendam mortaliter inducit proximum. Et hoc, etiàm si daretur casus, quem practicè jam diximus moraliter impossibile esse evenire, quòd opere externo non augetur malitia proximi parati ad peccandum. Ratio, quia sinè justa causa numquam licet cooperari ad actionem objectivè malam: concurrere enim moraliter, etsi permissivè, ad actum objectivè malum sinè justa causa, per se semper est malum; prout certum est, quòd inducere amentem ad pejerandum, fornicandum, etc. etiàm si ille non peccat, sit grave peccatum contra virtutes oppositas, ut communiter dicunt *Salm. de Leg. c. 3. n. 49. et Bus. n. 155. cum Laym. Bonac. Pal. Sanch. Gran. etc.* Hinc eodem modo petens sinè gravi causa mutuum ab usurario, Sacramentum a Sacerdote peccatore, quamvis parato, peccat non solùm contrà charitatem, sed etiàm contrà justitiam, aut Religionem, ut dicunt *Salm. l. c. de Contract. c. 3. n. 123. et de Sacr. c. 8. n. 36. Sanch. Bec. l. c. cum Sylvest. Mol. Valent. Pal. Trull. Villal. Ban. Tap. apud Salm. in fine.*

Notant autem *Sporer loc. cit. n. 75. et Pontius de Matr. l. 5. c. 18. n. 51. cum Soto, et Cajet.* quòd ad mutuum licitè petendum ab usurario non requiratur præcisa necessitas, sed sufficiat quævis notabilis utilitas, sive ad conservationem, sive ad decentiam statûs, aut familiæ: puta (ut ait *Pon. cum iisdem DD. cit.*) si vir nobilis petat mutuum ad exercenda torneamenta cum suis amicis, et aliàs abstinendo aliquam notam incurreret.

ARTICULUS II.

An, et quando Scandalum passivum permitti possit? an ob illud vitandum aliquid omitti debeat?

48 Quando Scandalum passivum permitti possit?

49 An sufficiat sola utilitas ad petendum mutuum ab usura-

sit probabilior Thomistarum sententia, practicè tamen dicimus, quòd ex communiter contingentibus per actum externum semper augeatur malitia voluntatis, ob ejus majorem complacentiam, conatum, diurnitatem, etc. ut advertit benè *Habert de Act. Hum. c. 8. q. 2.* Hinc *Estius loc. cit. in fin.* sic concludit: *Cæterùm, quoniam externum opus revera peccatum est, hinc fit, ut semper dicendum sit plus mali eum fecisse qui peccatum opere perpetravit, quàm qui in sola voluntate continuit.* Cum igitur peccator actu externo notabilem majorem ruinam sibi infert, non potest excusari a peccato gravi contrà charitatem, qui sinè gravi causa cooperatur illi ad opus exequendum, ut ait etiàm. *Tourn. t. 3. p. 427. v. ex his:* Charitas enim nos obligat ad vitandum damnum grave proximi, quotiescumque sinè notabili incommodo id possumus. Cum autem habemus gravem causam petendi, non possumus sinè gravi incommodo a petendo abstinere; et ideò tunc equidem excusamur; secùs verò, si causa sit levis, et tantò magis si sit illicita, aut vana. Ità *Bus. n. 49. Sanch. Dec. l. 3. c. 8. n. 22. et 23 cum Valent. Arag. et Conrad. Sylvest. v. Usura. 7. q. 1. Molin. tom. 2. de Just. D. 335. Concl. 4. Ronc. tr. 6. q. 6. de Car. c. 6. q. 6. Tamb. Dec. l. 5. c. 1. §. 4. n. 76. Salin. de Contract. c. 3. n. 123. et tract. 21. c. 8. n. 123. cum Pal. Bann. et Trull. Bonac. de Pecc. D. 2. q. 4. p. 2. n. 21. cum Suar. et Fill. et censet Bon. rationem primæ sententiæ non videri satis firmam.* Item *Sporer in V. Præc. c. 1. n. 46. cum S. Antonin. Vasq. Pont. Palud. Aug. et aliis ap. AA. cit.* Et eandem nostram sententiam sequitur etiàm *P. Elbel, de Scand. n. 365.* asserens hanc esse communem.

Probabiliter tamen *Sporer n. 47. cum Less. Hurt. et aliis* excusat ab hoc peccato contrà charitatem petentem sinè justa causa mutuum ab usurario parato, si usurarius ob multitudinem petentium æquè certè ac facilè præstabit alteri pecuniam illam ad usuras; quia tunc non adest obligatio impediendi peccatum, quod ille æquè certè aliàs patraret. Verùm dicimus,

quòd petens sinè gravi causa, etiàm in casu mox posito, non excusetur ab alio peccato gravi contrà virtutem, ad quam lædendam mortaliter inducit proximum. Et hoc, etiàm si daretur casus, quem practicè jam diximus moraliter impossibile esse evenire, quòd opere externo non augetur malitia proximi parati ad peccandum. Ratio, quia sinè justa causa numquam licet cooperari ad actionem objectivè malam: concurrere enim moraliter, etsi permissivè, ad actum objectivè malum sinè justa causa, per se semper est malum; prout certum est, quòd inducere amentem ad pejerandum, fornicandum, etc. etiàm si ille non peccat, sit grave peccatum contra virtutes oppositas, ut communiter dicunt *Salm. de Leg. c. 3. n. 49. et Bus. n. 155. cum Laym. Bonac. Pal. Sanch. Gran. etc.* Hinc eodem modo petens sinè gravi causa mutuum ab usurario, Sacramentum a Sacerdote peccatore, quamvis parato, peccat non solùm contrà charitatem, sed etiàm contrà justitiam, aut Religionem, ut dicunt *Salm. l. c. de Contract. c. 3. n. 123. et de Sacr. c. 8. n. 36. Sanch. Bec. l. c. cum Sylvest. Mol. Valent. Pal. Trull. Villal. Ban. Tap. apud Salm. in fine.*

Notant autem *Sporer loc. cit. n. 75. et Pontius de Matr. l. 5. c. 18. n. 51. cum Soto, et Cajet.* quòd ad mutuum licitè petendum ab usurario non requiratur præcisa necessitas, sed sufficiat quævis notabilis utilitas, sive ad conservationem, sive ad decentiam statûs, aut familiæ: puta (ut ait *Pon. cum iisdem DD. cit.*) si vir nobilis petat mutuum ad exercenda torneamenta cum suis amicis, et aliàs abstinendo aliquam notam incurreret.

ARTICULUS II.

An, et quando Scandalum passivum permitti possit? an ob illud vitandum aliquid omitti debeat?

48 Quando Scandalum passivum permitti possit?

49 An sufficiat sola utilitas ad petendum mutuum ab usura-

rio, et Sacramenta a Ministro excommunicato, vel peccatore?

50 *An aliquando teneatur omittere, vel differre bona Spiritualia, ad vitandum Scandalum alterius?*

51 *An aliquando teneatur omittere quædam Præcepta?*

52 *An dimittere bona temporalia? An peccet graviter mulier: ens veste viri? Vide ibid. alios casus.*

53 *An puella decenter ornata teneatur se avertere a conspectu alicujus particularis eam concupituri?*

54 *Quid si se ornet ornatu superfluo?*

55 *Quid si putet in genere aliquos scandalizandos? Et an peccent graviter mulieres pectus ostendentes?*

56 *Quomodo peccent obscæna componentes, aut repræsentantes, aut pingentes?*

57 *An liceat suadere minus malum, ad majus evitandum?*

58 *An aliquando liceat permittere ruinam Proximi?*

- 48 » Resp. 1. Permitti non potest absque necessitate,
 » vel utilitate propria, vel aliena. Ratio est, quia tene-
 » nemur ex Charitate impedire peccata proximi, si
 » facile possimus, *Loym. c. 23. ex commun.*

Undè resolvuntur hi Casus.

» Absque causa non licet petere mutuum ab usu-
 » rario, vel ab infideli juramentum per falsos Deos,
 » a concubinario administrationem Sacramenti, vel
 » ut celebret: cum enim absque peccato id non sit
 » facturum, cooperareris ejus peccato. *Suar. Sanch.*
 » *Trull. l. 1. c. 6. dist. 5. n. 15.*

- 49 » Resp. 2. Ex causa necessitatis, vel utilitatis po-
 » test permitti. Patet in dicto casu, qui simpliciter
 » sinè peccato fieri potest; ideoque licet talia petere
 » ex rationabili causa, etsi alter ex malitia sit pecca-
 » turus. Requiritur autem major necessitas, ut per-
 » mittatur scandalum Pusillorum, quàm Pharisai-
 » cum. Item major, si plures sint scandalizandi; si
 » timeatur peccatum gravius; et denique, si certe præ-
 » videatur, quàm aliàs. *Loym. loc. cit. Bonac. d. 2.*
 » *q. 4. p. 2. ** (*Sufficit inde ab usurario, ut Viva ex*
 » *communi, et Salm. tr. 21. c. 8. n. 76. cum Caj. Nav.*

» *Con. etc. Et ad petenda Sacramenta a Ministro peccatore, aut excommunicato tolerato, ut Laym. de Car. c. 13. n. 8. cum Sanch. et Nav. ex S. Th. vide dicta n. 47. Et vide etiã infra n. 77. v. 4. Licitum)*.*

» Resp. 3. Debet permitti, si alioqui propria salus 50
» periclitaretur, vel aliis, præsertim Communitati,
» grave damnum immineret. Undè bona spiritualia
» necessaria ad salutem nec debet nec potest quis-
» quàm dimittere ob cujusquàm scandalum. *Fill. 28.*
» *c. 8.*

» Resp. 4. Bona spiritualia (et secundùm *Lorcam*
» *ap. Dian. p. 5. t. 7. B. 24.* etiã temporalia) non
» necessaria ad salutem non tenetur quis omittere,
» vel differre, ob scandalum Pharisæicum, juxta il-
» lud *Matth. 15. Sinite illos, etc.* nisi tamen ex dila-
» tione fructus speraretur: faciliùs verò, ac sæpiùs
» talia bona differenda, vel etiã omittenda sunt,
» ob scandalum Pusillorum: v. gr. ingressus Religio-
» nis debet differri ob scandalum parentis, si consen-
» sus illius brevi speretur. *Laym. loc. cit.*

Docet *S. Th. 2. 2. q. 43. art. 7.* quòd aliquandò te-
neamur differre bona spiritualia non necessaria ad sa-
lutem, ob scandalum Pusillorum, non verò ob Phari-
sæicum. Attamen notandum hîc est ex *Laym. de Char.*
c. 13. n. 8. cum S. Th. quòd scandalum Pusillorum,
post monitionem fiat Pharisæicum. Hinc, quamvis quis
debeat differre ingredi Religionem ob scandalum pro-
pinquorum, si illorum consensus brevi speretur, ut
ait *Bus.* potest tamen rectè ingredi, si ipsi pergant re-
sistere, ut *Laym. cum S. Antonin. Patud. etc. l. c. n.*
8. in fine. Sed quoad hoc punctum vide omnino di-
cenda *l. 4. n. 68.*

Et hîc præterea notandum, certum esse, ut dicunt
Salmanticenses de IV. Præcepto cap. un. n. 7. posse
filios, inscio patre Religionem ingredi, aut Clericatum
sumere: maximè si sciant, patrem ex affectu carnali
impediturum, quod regulariter accidit, ut bene ad-
vertit *Pinamon. De Vocation. c. 3. circa initium.* Hinc
docet *S. Thom. 2. 2. quæst. 189. art. 6. in corp.* quod

*rectè possunt filii, prætermisso parentum obsequio, Religionem intrare etiàm contra præceptum parentum. Et art. 10. in corp. dicit quòd filii non debent consilium sumere, nisi ab his, de quibus speratur, quòd prosint et non impediunt, ex Eccl. 37. Cum viro irreligioso tracta de sanctitate, et cum injusto de justitia. Atque dicto art. 10. ad 2. affert S. Cyrillum, qui super illa Evangelii verba: Permite me renunciare his, qui domi sunt, etc. sic loquitur: Communicare proximis, indicat adhuc languentem, et retrocedentem: propter quod audit a Domino: Nemo mittens manum ad aratrum, et respiciens retrò, aptus est Regno Dei. Respicit retrò, qui dilationem quærit cum propinquis conferendi. Vide alia valdè utilia, quæ dicuntur super hoc puncto cit. l. 4. n. 78. Tunc tantùm filiis non liceret ingredi Religionem, quandò relinquerent parentes in necessitate gravi, vel fratres in extrema, ut *Salm. de Statu Relig. c. 3. n. 53. etc. cum S. Thom. et communi.* In dubio, tamen, an necessitas sit talis, permittitur ingressus; cum in dubio possideat libertas, ut docet *Sanch. Decal. l. 4. c. 25. n. 6.* Vide dicenda *dict. lib. 4. ex num. 66.**

51. » Resp. 5. Ad vitandum grave scandalum Pusillorum quædam præcepta impleri non debent, nisi » tamen omissio esset magis damnosa omittenti. Vid. » *Laym. l. 2. t. 3. c. 13.* Ratio hujus est, quia tunc, » concurrente duplici præcepto, scilicet naturali de » cavendo scandalo, et positivo, majus, et fortius est » naturale.

Quæstio est, an ad vitandum scandalum proximi sint omittenda Præcepta? Certum est I. Quòd præcepta, quæ omitti non possunt sinè peccato, hæc numquàm prætermittenda sint ob alterius scandalum, sive sit Pharisaicum ex illius malitia, sive pusillorum ex ejus infirmitate, aut ignorantia. Hujusmodi sunt præcepta Fidei, et Sacramentorum, quæ sunt necessaria ad salutem, ut docet *S. Thom. 2. 2. quæst. 43. art. 7.* Item omnia præcepta naturalia; et quamvis DD, aliqui dicant aliquandò posse omitti præcepta

naturalia affirmativa, nempe corrigendi peccatores, vel puniendi delinquentes, quando magis timetur damnum, quam speratur fructus; tamen melius dicit *Palus de Charit. t. 6. D. 6. p. 16. num. . . . . in fin.* tunc veriùs in iis casibus ipsa præcepta cessare, et non obligare. Certum est II. Quòd alia præcepta positiva nec etiàm omitti possint si scandalum proximi esset pharisaicum, quia tunc potius daretur illi occasio bona aliorum malitiosè impediendi, ut ait *Sporer de 5. Præc. cap. 1. n. 29. ex D. Th. d. q. 43. art. 8.*

Dubium autem est, an sint omittenda præcepta positiva, ad scandalum pusillorum vitandam? *Prima sententia* probabilis, quam tenent *Nav. Summ. c. 24. n. 44. Vasq. quæst. 43 art. 7. d. 1. Palus d. p. 16. n. 3. cum Bas de Leon. et probabilem* putat *Croix l. 2. n. 244. ac Tamb. Dec. l. 3. c. 2. n. 8.* negat, quia præcepta etiàm positiva, et humana non cessant obligare, quando scandalum non est datum; sed acceptum; magis enim tunc obstringit obligatio implendi præcepta tibi injuncta, quam vitandi omissionem præcepti alteri impositi. Affirmant verò secunda sententia probabilior, quam tenent cum *Busemb. Læym. de Carit. c. 3. n. 10.* qui vocat communem, *Canus in Rel. de Pæn. p. 5. Suar. D. 10. de Scand. sect. 4. n. 9. Tournely tom. 3. pag. 332. Roncaglia de Car. c. 6. qu. 7. Sporer de 5. Præc. c. 1. n. 29. et Salm. tract. 21. c. 8. n. 87. cum Valent. Sylv. Bann. Led. Hurt. Med. Cord. et Lorca.* Citant etiàm *Salm. S. Thom. in dict. art. 7.* sed revera S. Doctor ibi non loquitur de præceptis, sed de bonis spiritualibus, pro quibus veriùs intelligenda sunt consilia. Ratio hujus sententiæ est, quia præceptum generale de vitando scandalo Proximi, cum sit naturale, præferendum est præceptis positivis. At quia magnum esset incommodum mulieris, si ipsa ob scandalum alterius ad longum tempus abstinere a Missa teneretur, idèò valdè probabiliter dicunt *Layman. de Charit. c. 13. n. 10. Tournely loc. cit. et Sporer dict c. 1. n. 29. et 37.* quòd illa ad hoc non teneatur, nisi pro una vel altera vice. Imò tenet *Elbel de*

Scand. cum Ills. aliisque pluribus, benè posse illam semel vel iterùm omittre Sacrum, sed ad hoc non teneri, cùm accidat scandalum omninò ex alterius malitia.

Ex dictis resolvuntur hi Casus.

- « 1. Prælati Ecclesiastici non tenentur (imò nec
 52 » possunt), quæ ad bona Ecclesiæ conservanda sunt
 » necessaria, v. gr. lites, etc. omittre ad vitanda
 » scandala Pharisæica, imò etiàm pusillorum; etsi
 » his priùs reddi debeat ratio rectitudinis. *Dian. part.*
 » 5. t. 7. R. 24. Ex *S. Thom. etc.*

Quæritur, an ad vitandum scandalum sint dimittenda bona temporalia? Distinguit *D. Th.*, et docet 2. 2. quæst. 43. art. 8, quòd si bona sint propria, tunc vel totaliter dimittenda, vel aliter scandalum est sedandum, scilicet per aliquam monitionem; Nam, facta monitione de veritate justitiæ, scandalum evadit pharisæicum, de quo nihil amplius curandum, ut docet idem *D. Thom. eod. loc.* Imò dicunt *Palauus de Charit. tom. 6. D. 6. 17.*, *Sanchez Dec. lib. 1. c. 7. n. 11.*, et *Sporer de V. Præcep. c. 1. n. 32. cum Suarez, Dian. etc.* numquàm esse obligationem gravem patiendi magnam jacturam in bonis propriis, ne Proximus patiatur scandalum, etiàm ex infirmitate. Ratio, quia charitas erga Proximum non obligat cum tanto incommodo. Hoc tantò magis procedit, si bona sint commissa ad conservandum, ut bona Ecclesiæ committuntur Prælati, et similia: Ipsa enim nec etiàm possunt dimitti propter scandalum alterius, uti possunt dimitti bona privata. Quamvis, ut monent rectè *Laym. de Charit. c. 13. n. 9. cum S. Antonin. et Palud. ac Spor. loc. cit. d. n. 32.* etiàm pro iis differri debet exactio, donec instruantur debitores de sua obligatione. Imò dicunt *S. Antonin. Cajet. et Val. apud Laym. ibid.* quòd si adhuc post monitionem populi scandalum nec etiàm cesset, et magna immineat fructus spiritalis jactura, tunc melius se gerat Prælati, si procuret Ecclesiæ assensum, ut debitum remittatur. Attamen benè ait *Laym.* in hoc pensandas

esse circumstantias tam bonorum dimittendorum , quàm scandali eventuri , et ne fortè ex remissione malitia debitorum magis augeatur : Nam *S. Thom.* de eo casu *d. art. 8.* sic loquitur : *Propter scandalum pharisaicum non sunt bona temporalia dimittenda , quia hoc et noceret bono communi ; daretur enim malis occasio rapiendi ; et noceret ipsis rapientibus , quia retinendo aliena , in peccato remanerent.*

» 2. Si foemina utatur veste virili , vel contra , tantùm ex levitate , sinè pravâ intentione , aut periculo scandali , et libidinis , veniale tantùm erit ; aliàs mortale , nullum verò , si necessitate. *Dian. part. 5. tr. 7. R. 32. ex S. Th. Sylv. etc.*

Si mulier utatur veste virili , ex se non est peccatum grave ; sed posset grave esse ex circumstantiis periculi libidinis , vel scandali , ut *Laym. de Charit. d. cap. 13. in fin. Sylvius ap. Tourn. t. 3. p. 515. qu. 3. et Salm. Tract. 21. d. c. 8. n. 62.* Et hoc indicat *S. Th. 2. 2. q. 169. a. 2. ad 3.* ubi : *De se vitiosum est , quòd mulier utatur veste virili , aut e converso : et præcipue , quia hoc potest esse causa lasciviæ : et specialiter prohibetur in lege (Deut. 22.) , quia Gentiles tali mutatione habitus utebantur ad idolatriæ superstitionem. Potest tamen quandòque hoc fieri sinè peccato propter aliquam necessitatem , vel causâ se occultandi ab hostibus , vel propter defectum alterius vestimenti , vel propter aliud hujusmodi. Secùs autem est tantùm veniale ; et aliquandò nullum , si adsit justa causa , v. gr. ad se occultandum , ut docet *D. Th. loc. cit. et Laym. ibid. cum Navar. et Cajet.* qui dicit præceptum *Deut. c. 22.* prout cæremoniale jam cessasse.*

» Peccatum , ex quo confessarium in Confessione (ex infirmitate tamen) graviter scandalizandum nostri , debes reticere. *Laym. loc. cit. ex Nav. etc.*

» 4. Uxor semel , vel iterùm debet omittere jejunium , ex quo maritus graviter offenderetur , et oritur discordia. *ibid.*

» 5. Si , ituro te ad Sacrum die festo , excitanda sit gravis rixa , vel cædes , non teneris ire. *ibid.*

» 6. Superior peccata subditi sæpè potest dissimulare ad vitandas turbas, et majora mala, quæ alioqui teneretur punire.

» 7. Mulier quæ scit in se, vel in sui aspectu aliquem in particulari scandalizandum, mortaliter peccat, si datâ operâ, ei se conspiciendam offerat: adeoque potest, et debet non tantum publico, sed etiam Sacro abstinere die festo semel, aut iterum, ad peccatum illud evitandum. Dixi 1. *aliquem in particulari*: quia ob timorem scandali alicujus ex Communitate in genere vel etiam plurium, abstinere, nimis esset difficile, et plenum scrupulis. Dixi 2. *semel, aut iterum* quia sæpè nimis esset grave, et durum. *Bonac. Sanch. Laym. loc. cit. n. 10.* et alii Vid. *Dian. part. 5. tr. 7. R. 21. et 22.* ubi in contrarium citat aliquos Auctores negantes obligationem prætermittendi rem præceptam ad evitandum aliorum scandalum.

Si ergo agitur de omittendis rebus præceptis, nempè Missâ a puellâ, ne se offerat conspectui juvenis, a quo scit turpiter se concupisci, juxtâ secundam sententiam relatam *n. 51.* debet ipsa semel, et iterum omittere Sacrum: sed probabiliter etiam juxtâ aliam primam sententiam *ibid.* allatam, ut ait *Tamb. Dec. lib. 4. cap. 2. n. 8.* benè posset, imò teneretur, non obstante scandalo illius, Ecclesiam adire ad Sacrum audiendum.

Si verò agatur de re non præceptâ, quæritur an peccet mortaliter puella, ad conspiciendum se præbens conspectui viri scandalum passuri? Affirmant cum *Busemb. S. Antonin. Sylv. Nav. Azor. etc. apud Sanch. Dec. lib. 1. cap. 6. n. 16.* qui asserit hoc esse commune, quando illa se offert, nullam aliam causam habens rationabilem, puta invisendi amicas, eundi ad Ecclesiam, etc. Sed valdè probabiliter negant peccare graviter *Caj. 2. 2. qu. 154. art. 4. in fin. et qu. 169. a. 2. ad 5. Sanch. loc. cit. n. 17. cum Nav. Med. et Azor. item Sporer de 5. Præc. cap. 1. n. 34 et 35. cum Armill. et Pall. Less. lib. 4. n. 113. Salm. tract. 21.*

cap. 8. n. 59. et probabile putat *Croix lib. 2. n. 247. cum Bonac. et Diana* Sufficit enim, ut dicunt, ad eam excusandam saltem a mortali causa, ne ipsa suâ libertate privetur: cum ex unâ parte hoc scandalum non est datum, sed acceptum ex malitia viri; et ex aliâ vice esset res valdè incommoda mulieri, et scrupulis obnoxia, si expendere deberet sèmpèr, an habeat justam causam egrediendi, vel non. Nequirem autem (ut benè ajunt *Palauis t. 6. D. 6. part. 7. n. 4. Sanch. d. n. 17. et Sporer n. 35.*) illam excusare a mortali, si ipsa ex vanitate ducta, etsi scandalum illius viri non intendat, datâ operâ ejus aspectui se offerret. Hinc rectè dicunt *Spot. n. 36. et Dian. p. 3. tract. 7. R. 3. cum Hurt.* teneri mulierem sub gravi scandalum viri determinati vitare, si possit commodè aliam Ecclesiam adire, per aliam viam progredi, a fenestrâ abstinere, et similia: Hoc tamen non intelligendum ad longum tempus, sed tantùm pro unâ vel alterâ vice, donec alter advertere possit se fugi ab illâ, ut diximus *dict. n. 51. in fin.* et asserit *Sporer n. 37.* dicens in hoc omnes consentire. Nequirem etiâ mulierem a mortali excusare, si illa pèteret aliquem locum, quem non adiret, nisi sciret ibi amasium adesse, ut rectè advertit *Sporer. n. 35.*

» 8. Mulier, quæ ex ornatu, etiâ conveniente 54
 » suo statui, probabiliter prævidet, aliquem in par-
 » ticulari lapsurum mortaliter, tenetur ad breve tem-
 » pus eum dimittere, aut talis conspectum fugere.
 » Dixi *ad breve tempus*: quia ad longum, nimis illi
 » grave foret. Vid. *Dian. loc. cit.*

Salmant. Tract. 21. cap. 8. n. 59. cum Cajet. Trull. Pal. Nav. etc. asserunt nullò modo peccare mulierem se ornantem juxta suam conditionem; sè hoc faciat ad placendam virò suo, vel ut sponsum inveniat, ut docet etiâ *S. Th. 2. 2. qu. 169. a. 2.* vel tantùm, ne suâ libertate privetur, *Salm. d. 1. n. 60.* Sed hoc sèmpèr intelligendum ad diuturnum tempus, allàs tenetur saltem bis vel semel abstinere a conspectu juvenis eam concupituri, juxta dicta mox n. 53.

» 9. Si verò idem timeretur in particulari ex orna-
 » tu superfluo, vano, et inconvenienti. (quem as-
 » sumere vanitatis, et placendi causâ, ut videantur
 » pulchræ, et procum faciliùs inveniant, seclusis
 » aliis, non nisi veniale est), teneretur eum omni-
 » nõ dimittere, etiã sub mortali; quia nullum ha-
 » bet jus ad illum ornatum, et ex altera parte tene-
 » tur vitare peccatum alterius, quandò commodè po-
 » test. Vid. *Sylv. v. ornatus.* * (*idem rectè sentiunt*
 » *Salv. tr. 21. cap. 8. n. 60. ac Laym. tr. 3. cap. 13.*
 » *in fine, Lessius autem lib. 4. cap. 4. n. 112. censet*
 » *tantum per breve tempus fœminam teneri abstinere ab*
 » *illo superfluo ornatu. Nota autem htc quòd docet S. Th.*
 » *2. 2. qu. 169. art. 2. ubi dicit mulieres, appetentes*
 » *placere viris ex vanitate, quandòque peccare tantum*
 » *venialiter. Alibi però S. Doctor in Epist. 1. ad Tim.*
 » *cap. 2. in fin. sic ait: Ornatus simplex, servatâ*
 » *rectâ intentione, consuetudine, et conditione sta-*
 » *tûs, non est peccatum. De fucato autem semper est*
 » *peccatum; mulieribus enim non permittitur ornari,*
 » *nisi propter viros, et viri nolunt decipi, ut fucatæ*
 » *eis appareant) *.* Alii tamen, ut *Caj. Nav. cap. 23.*
 » videntur docere, eam tantum teneri sub veniali
 » (sed minus probabiliter), quandò in particulari
 » lapsus prævidetur, et brevi tempore abstinendum
 » est: qui etiã cum *Azor. Less. et Bon.* excusant
 » a mortali eas, quæ ex consuetudine loci media
 » ubera detegunt, fucò, pigmentis, alienis crinibus
 » utuntur; dummodò non aliorum lasciviam, sed
 » tantum majorem pulchritudinis ornatum intendunt,
 » absque alio fine mortali, aut lege particulari id sub
 » mortali prohibente. Addunt tamen fore grave, et
 » mortale peccatum hujuscemodi morem detegendi
 » pectus, vel tenuit tantum tegendi, ubi non est,
 » introductum. *Nav. n. 18. Less. 112. Laym. l. c. etc.*
 » Vid. *Bon. de matr. quæst. 4. p. 9. n. 17.*

55 » 10. Si mulier non in particulari, sed in genere tan-
 » tum aliquos in se scandalizandos putet; modò eo-
 » rum lasciviam non intendat, nec ei placeat (licet

» ei placeat, quòd laudetur ut formosa), non videtur
 » teneri abstinere ab illo ornatu, etiàm superfluo, sub
 » mortali, v. gr. fucando faciem; imò etiàm denu-
 » dando ex communi consuetudine pectus: nisi ta-
 » men denudatio, vel ornatus esset valdè turpis per
 » se, ac directè ad libidinem provocans. Ratio est,
 » tum quia est scandalum potiùs acceptum, quàm
 » datum, et ornatus ille, ac pulchritudo remolè tan-
 » tum ad peccatum provocat, ut docent *Laym. et Bon.*
 » Tum quia nimis grave esset isti sexui, præsertim si
 » maritum quærant, perpetuò sic abstinere; cum illa
 » occasio sit universalis, et perpetua, nec formosio-
 » res umquam licitè irent foras, cum pulchritudo na-
 » turalis plus noceat, quàm artificialis. Plura de hac
 » re vide apud *Dian. t. 1. R. 37. Bardel. lib. 3. d. 5.*
 » *n. 13.* Interim foeminam nudum pectus gerentem
 » non malà intentione, etsi quidam excusent a mor-
 » tali, ego tamen, inquit *Sa*, difficile absolverem.
 » Et certum est, quòd Confessario incumbat hujus-
 » modi ornatum dissuadere, et deterrere ab eo.
 » Vid. *Sa, verb. Ornatus, etc. ll. cc.*

Quæritur, an peccent graviter mulieres ad sui or-
 natum ubera ostendentes? Acriter invehunt contra
 hunc morem *Natalis Alex. Dec. 1. 4. a. 5. reg. 8. de*
Scandalo, et Roncagl. de Charit. cap. 6. qu. 5. Resp. 3.
 dicentes hoc per se esse peccatum mortale, quia per
 se aliis grave scandalum affert: Et hoc probari in-
 quiant ex SS. Patribus, qui hujusmodi consuetudi-
 nem magnoperè increpant. Cum ego munus Concio-
 natoris gessi, pluries etiàm hunc perniciosum usum
 fortiter conatus sum exprobrare; sed cum hîc offi-
 cium agam scriptoris de scientiâ morali, oportet, ut
 dicam quod juxta veritatem sentio, et quod a DD. di-
 dici. Non nego I. quòd illæ feminæ quæ hunc morem
 alicubi introducerent, sanè graviter peccarent. Non
 nego II. quòd denudatio pectoris posset esse ità im-
 moderata, ut per se non posset excusari a scandalo
 gravi, tamquàm valdè ad lasciviam provocans, uti
 beuè ait *Sporer de V. Præc. cap. 1. n. 39.* Dico verò

III. quòd si denudatio non esset taliter immoderata, et alicubi aplessset consuetudo, ut mulieres sic incederent; esset quidem exprobranda, sed non omninò damnanda de peccato mortali. Id tenent communissimè Nav. Caj. Less. Laym. Bon. Salm. et alii plurimi. Nav. Summ. cap. 23. n. 19. sic ait: *Nequè etiàm feminæ mortaliter peccant ostèntantes pectora nuda, quo pulchriores vileantur, absque alià malà intentione mortali; quia nullo jure naturali Divino, aut humano, saltem ad mortale obligante, vetatur.* Idem dicit Cajetanus in 2. 2. qu. 169. art. 2. qui vers. Secundo sic ait: *Pectus a mulieribus nudum alicubi defertur, quod juxta morem Patriæ non est de se mortale.* Idem docet Lessius lib. 4. cap. 4. ex n. 112. dicens: *Potest esse peccatum mortiferum, si pudenda non satis tegerentur; Secùs in nudando pectore, ut Cajet. Fum. Nav. nam partem illam nec natura, aut pudor postulat absolutè tegi. Grave tamen esset hujusmodi morem introducere.* Sententiam hanc dicit esse communem. Laym. lib. 3. tr. 3. c. 13 in fin. n. 6. Idem censent Azor. de 4. Præc. c. 18. Sanch. Dec. lib. 1. c. 6. n. 7. Bonac. de Matrim. quæst. 5. punct. 9. n. 17. et Salm. de vi. Præc. c. 3. n. 16. cum Sylv. Fill. etc. (contrà S. Anton. Ros. et Eliz.): quia (dicunt) pectus non est pars vehementer provocans ad lasciviam. Videtur etiàm huic adhærere S. Th. 2. 2. qu. 160. art. 2. ubi loquens de ornatu superfluo mulierum (ut patet ex 3. objectione), sic ait: *Et si quidem hæc intentione se ornent; ut alios provocent ad concupiscentiam, mortaliter peccant. Si autem ex quâdam levitate, vel etiam ex quâdam vanitate propter jactantiam quamdam, non semper est peccatum mortale, sed quandoque veniale.* Deinde addit: *In quo tamen casu possent aliquæ a peccato excusari, quando hoc non fieret ex aliquâ vanitate, sed propter contrariam consuetudinem: quamvis talis consuetudo non sit laudabilis.* Deridet autem Roncaglia hanc rationem consuetudinis excusantis, dicens: *Potestne quæcumque consuetudo dare jus ad id quod aliis de sua natura præbet gravem occasionem peccandi?* Sed immedie; nam patet, quòd consuetudo sic ince-

dendi, non quidem det jus ad id quod est contra jus naturale, sed benè diminuat vim concupiscentiæ; ubi enim non est mos, majus scandalum dabunt illæ mulieres, quæ brachia aut crura ostendent, quam eæ quæ pectus (modò denudatio sit moderata), ubi talis viget consuetudo, quia assuefactio efficit, ut viri ex tali visu minùs moveantur ad concupiscentiam, prout experientiâ constat. SS. autem Patres aut modo concionatorio sunt locuti, vel de usu immoderato, ut diximus. Tandem idem *Roncagl. loc. cit. in fine*, concedit modicam discoopertionem pectoris excusare a peccato gravi. Et idem docet doctissimus *Sylvius 2. 2. q. 169. a. 2.* Cæterùm non dubito, quin oporteat, ut prudens Confessarius sententiâ supra relatâ magnâ cum discretione utatur, ne indulgeat nimis mulierum licentiæ, quæ libidinem involvet, cum piè viuentes non sic incedant. Benè enim *Croix lib. 2. n. 248. cum Eliz.* advertit, quòd ejusmodi foeminae denudatione pectoris non rarò quærant inhonestè appeti a viris, ut illos sibi irretiant et captivent; et hanc ob causam rectè putat *Eliz.* plures foeminas damnationem pati. Hinc non dubito, quin hujusmodi indecens mos enixè a Prædicatoribus, et Confessariis, quantum fieri potest, coeroendus sit, et extirpandus. Audiatur id quod docet *D. Antonin. p. 2. tit. 4. cap. 5.* ubi, quamvis detestetur enixè usum mulierum ostendendi ubera, quandò talis usus esset valdè immoderatus, prout refert adesse in partibus Rheni, his verbis: *Si enim de usu Patriæ est, ut mulieres deferant vestes versus collum scissas usque ad ostentationem mamillarum, ut in partibus Rheni, valde turpis et impudicus est talis usus, et idè non servandus.* Attamen in sequenti §. *In quantum*, addit *Si enim mulier ornet se secundum deoentiam sui statûs, et morem Patriæ, et non sit ibi multus excessus, et ex hoc aspicientes rapiantur ad concupiscentiam ejus, erit ibi occasio potius accepta quàm data; undè non mulieri, sed ei soli qui ruît, imputabitur ad mortale. Poterit autem esse tantus excessus, quòd erit occasio deliam ata.* Sic denique concludit: *Ex prædic-*

71. quod si denudatio non esset taliter immoderata, ut alicubi adesset consuetudo, ut mulieres sic incederent. esset quidem exprobranda, sed non omninò de peccato mortali. Id tenent communissimè V. G. *Car. Less. Laym. Bon. Salm.* et alii plurimi. *Nav. de vit. 217. 23. n. 19.* sic ait: *Nequè etiàm feminae nuda pectora ostentantes, quo pulchritudine decantur, absque alià malà intentione mortali, nisi iure naturali Divino, aut humano, saltem ad mortale obligante, vetatur.* Idem dicit *Cajetanus* in 2. 2. qu. 160. art. 2. qui vers. *Secundo* sic ait: *Pectus a mulieribus nudum alicubi defertur, quod juxta morem Patrie non est de se mortale.* Idem docet *Lessius lib. 4. cap. 4. ex n. 112.* dicens: *Potest esse peccatum mortiferum, si pudenda non satis tegerentur; Secùs in nudando pectore, ut Cajet. Fum. Nav. nam partem illam nec natura, nec pudor postulat absolutè tegi. Grave tamen esset huiusmodi morem introducere.* Sententiam hanc dicit esse communem. *Laym. lib. 3. tr. 3. c. 13 in fin. n. 6.* Idem consent *Azor. de 4. Præc. c. 18. Sanch. Dec. lib. 1. c. 6. n. 7. Bonac. de Matrim. quæst. 5. punct. 9. n. 17. et Salm. de vi. Præc. c. 3. n. 16. cum Sylv. Fill. etc.* (contrà *S. Anton. Ros. et Eliz.*): quia (dicunt) pectus non est pars vehementer provocans ad lasciviam. Videtur etiam huic adhærere *S. Th. 2. 2. qu. 160. art. 2.* ubi loquens de ornatu superfluo mulierum (ut patet ex 3. objectione), sic ait: *Et si quidem hâc intentione se servant; ut alios provocent ad concupiscentiam, mortaliter peccant. Si autem ex quâdam levitate, vel etiam ex quâdam vanitate propter jactantiam quamdam, non semper est peccatum mortale, sed quandoque veniale.* Deindè addit: *In quo tamen casu possent aliqua a peccato excusari, quando hoc non feret ex aliqua vanitate, sed propter contrariam consuetudinem: quamvis talis consuetudo non sit laudabilis.* Deridet autem *Roncaglia* hanc opinionem consuetudinis excusantis, dicens: *Potestne quæcumque consuetudo dare jus ad id quod aliis de sua muliere præbet gravem occasionem peccandi?* Sed immeditè deridet: nam patet, quòd consuetudo sic ince-

dendi, non quidem det. jus ad id quod est contra jus naturale, sed benè diminuat vim concupiscentiæ; ubi enim non est mos, majus scandalum dabunt illæ mulieres, quæ brachia aut crura ostendent, quam eæ quæ pectus (modò denudatio sit moderata), ubi talia viget consuetudo, quia assuefactio efficit, ut viri ex tali visu minùs moveantur ad concupiscentiam, prout experientiâ constat. SS. autem Patres aut modo concionatorio sunt locuti, vel de usu immoderato, ut diximus. Tandem idem *Roncagl. loc. cit. in fine*, concedit modicam discoopertionem pectoris excusare a peccato gravi. Et idem docet doctissimus *Sylvius 2. 2. q. 169. a. 2.* Cæterùm non dubito, quin oporteat, ut prudens Confessarius sententiâ suprâ relatâ magnâ cum discretione utatur, ne indulgeat nimix mulierum licentiæ, quæ libidinem involvet, cum piè viuentes non sic incedant. Benè enim *Croix lib. 2. n. 248. cum Eliz.* advertit, quòd ejusmodi sceminae denudatione pectoris non rarò quærant inhonestè appeti a viris, ut illos sibi irretiant et captivent; et hanc ob causam rectè putat *Eliz.* plures sceminas damnationem pati. Hinc non dubito, quin hujusmodi indecens mos enixè a Prædicatoribus, et Confessariis, quantum fieri potest, coercendus sit, et extirpandus. Audiatur id quod docet *D. Antonin. p. 2. tit. 4. cap. 5.* ubi, quamvis detestetur enixè usum mulierum ostendendi ubera, quandò talis usus esset valdè immoderatus, prout refert adesse in partibus Rheni, his verbis: *Si enim de usu Patriæ est, ut mulieres deferant vestes versus collum scissas usque ad ostentationem mamillarum, ut in partibus Rheni, valde turpis et impudicuse est talis usus, et idè non servandus.* Attamen in sequenti §. *In quantum, addit Si enim mulier ornet se secundum decentiam sui statûs, et morem Patriæ, et non sit ibi multus excessus, et ex hoc aspicientes rapiantur ad concupiscentiam ejus, erit ibi occasio potius accepta quàm data; undè non mulieri, sed ei soli qui ruit, imputabitur ad mortale. Poterit autem esse tantus excessus, quòd erit occasio delicti atque.* Sic denique concludit: *Ex prædic-*

III. quòd si denudatio non esset taliter immoderata, et alicubi adesset consuetudo, ut mulieres sic incederent; esset quidem exprobranda, sed non omninò damnanda de peccato mortali. Id tenent communissimè Nav. Caj. Less. Laym. Bon. Salm. et alii plurimi. Nav. Summ. cap. 23. n. 19. sic ait: *Nequè etiàm fæminæ mortaliter peccant ostentantes pectora nuda, quo pulchriores videantur, absque aliâ malâ intentione mortali; quia nullo jure naturali Divino, aut humano, saltem ad mortale obligante, vetatur.* Idem dicit Cajetanus in 2. 2. qu. 169. art. 2. qui vers. Secundo sic ait: *Pectus a mulieribus nudum alicubi defertur, quod juxta morem Patriæ non est de se mortale.* Idem docet Lessius lib. 4. cap. 4. ex n. 112. dicens: *Potest esse peccatum mortiferum, si pudenda non satis tegerentur; Secùs in nudando pectore, ut Cajet. Fum. Nav. nam partem illam nec natura, nec pudor postulat absolutè tegi. Grave tamen esset hujusmodi morem introducere.* Sententiam hanc dicit esse communem. Laym. lib. 3. tr. 3. c. 13 in fin. n. 6. Idem censent Azor. de 4. Præc. c. 18. Sanch. Dec. lib. 1. c. 6. n. 7. Bonac. de Matrim. quæst. 5. punct. 9. n. 17. et Salm. de vi. Præc. c. 3. n. 16. cum Sylv. Fill. etc. (contrà S. Anton. Ros. et Eliz.): quia (dicunt) pectus non est pars vehementer provocans ad lasciviam. Videtur etiàm huic adhærere S. Th. 2. 2. qu. 160. art. 2. ubi loquens de ornatu superfluo mulierum (ut patet ex 3. objectione), sic ait: *Et si quidem hæc intentione se ornent; ut alios provocent ad concupiscentiam, mortaliter peccant. Si autem ex quâdam levitate, vel etiàm ex quâdam vanitate propter jactantiam quâdam, non semper est peccatum mortale, sed quandoque veniale.* Deindè addit: *In quo tamen casu possent aliquæ a peccato excusari, quando hoc non feret ex aliquâ vanitate, sed propter contrariam consuetudinem: quamvis talis consuetudo non sit invidabilis.* Deridet autem Roncaglia hanc rationem consuetudinis excusantis, dicens: *Potestne quæcumque consuetudo dare jus ad id quod aliis de sua naturâ præbet gravem occasionem peccandi?* Sed immeritò deridet; nam patet, quòd consuetudo sic ince-

dendi, non quidem det jus ad id quod est contra jus naturale, sed benè diminuat vim concupiscentiæ; ubi enim non est mos, majus scandalum dabunt illæ mulieres, quæ brachia aut crura ostendent, quam eæ quæ pectus (modò denudatio sit moderata), ubi talis viget consuetudo, quia assuefactio efficit, ut viri ex tali visu minùs moveantur ad concupiscentiam, prout experienciâ constat. SS. autem Patres aut modo concionatorio sunt locuti, vel de usu immoderato, ut diximus. Tandem idem *Roncagl. loc. cit. in fine*, concedit modicam discoopertionem pectoris excusare a peccato gravi. Et idem docet doctissimus *Sylvius 2. 2. q. 169. a. 2.* Cæterùm non dubito, quin oporteat, ut prudens Confessarius sententiâ suprâ relatâ magnâ cum discretionem utatur, ne indulgeat nimis mulierum licentiæ, quæ libidinem involvet, cum piè viuentes non sic incedant. Benè enim *Croix lib. 2. n. 248. cum Eliz.* advertit, quòd ejusmodi foeminae denudatione pectoris non rarò quærant inhonestè appeti a viris, ut illos sibi irretiant et captivent; et hanc ob causam rectè putat *Eliz.* plures foeminas damnationem pati. Hinc non dubito, quin hujusmodi indecens mos enixè a Prædicatoribus, et Confessariis, quantum fieri potest, coercendus sit, et extirpandus. Audiatur id quod docet *D. Antonin. p. 2. tit. 4. cap. 5.* ubi, quamvis detestetur enixè usum mulierum ostendendi ubera, quando talis usus esset valdè immoderatus, prout refert adesse in partibus Rheni, his verbis: *Si enim de usu Patriæ est, ut mulieres deferant vestes versus collum scissas usque ad ostentationem mamillarum, ut in partibus Rheni, valde turpis et impudicus est talis usus, et ideo non servandus.* Attamen in sequenti §. *In quantum, addit Si enim mulier ornet se secundum deoentiam sui status, et morem Patriæ, et non sit ibi multus excessus, et ex hoc aspicientes rapiantur ad concupiscentiam ejus, erit ibi occasio potius accepta quam data; undè non mulieri, sed ei soli qui ruit, imputabitur ad mortale. Poterit autem esse tantus excessus, quòd erit occasio delicti atque.* Sic denique concludit: *Ex prædic-*

tis igitur videtur dicendum, quòd ubi in hujusmodi ornatibus Confessor invenit clarè, et indubitanter mortale, talem non absolvat, nisi proponat abstinere a talicrimine. Si verò non potest clarè percipere, utrum sit mortale, non videtur tunc præcipienda sententia (ut dicit Guillelm. specie in quadam simili) scilicet, ut denegat propter hoc absolutionem, vel illi faciat conscientiam de mortali, quia faciendo postea contrà illud, etiamsi illud non esset mortale, ei erit mortale, quia omne quod est contrà conscientiam, ædificat ad Gehennam, 28. q. 1. §. Et his: Et cum promptiora sint jura ad solvendum quàm ligandum, cap. Ponderet. Dist. 1. et melius sit Domino reddere rationem de nimia misericordiâ, quàm de nimia severitate, ut dicit Chrysost. cap. Alligant. 26. qu. 7. potius videtur absolvendum, et divino examini dimittendum. Fateor tamen, quòd et Prædicatores in prædicando, et Confessores in audientiâ Confessionum debent talia detestari, et persuadere ad dimittendum, cum sint nimia et excessiva; non tamen ita indistinctè asserere esse mortalia.

- 56 » 11. Peccant etiàm graviter, qui componunt, describunt, repræsentant, vel pingunt turpia, et ad libidinem provocantia. *Bonac. Sanch. Fill.* »

Procul dubio componentes, sive repræsentantes comœdias valdè turpes excusari non possunt a peccato gravi. *Sanch. de Matr. lib. 9. D. 46. n. 42. cum S. Antonin. Ang. Sylv. etc.* Et ob quodcumque lucrum, ut *Tambur. Decr. cap. 8. §. 5. n. 1.*

Pariter graviter peccant pingentes, sive exponentes publicè imagines obscenas, scilicet detectis pudendis, sive tenui velo coopertis, ut *Salm. Tr. 21. c. 8. n. 64. cum Sanch. et Trull.* Secùs, si detectis aliis partibus, pudenda tegantur. *Salm. ib. cum Turr. Dian et pluribus aliis.*

- 57 Utrum liceat suadere, aut permittere minus malum ad majus evitandum? *Prima sententia* negat, prout tenet *Laym. de Char. c. 12. n. 7. cum Azor et aliis.* Ratio, quia comparativum non tollit positivum; undè qui suadet minus malum, verè malum suadet. Limi-

tat verò *Laym. cum Azor.* nisi malum illud sit virtualiter inclusum in illo alio majori. Sic parato aliquem occidere potes suadere, ut manum tantum amputet; eidem tamen, non alteri designato; Sic etiam volenti adulterari potes suadere fornicationem cum soluta in generali, non autem in particulari. Admittunt hoc *Salm. loc. cit.* dummodo ille decreverit utrumque malum patrare, cum *Nav. etc.* At *Laym.* indistinctè loquitur, et *Sanch.* cum secundâ sententiâ, ut mox dicetur, hanc limitationem expressè rejicit: quia (dicit) tunc minus malum proponitur, non ut alter illud perpetret, sed ut a majori retrahatur.

Secunda igitur sententia probabilior tenet, licitum esse minus malum suadere, si alter jam determinatus fuerit ad majus exequendum. Ratio, quia tunc suadens non quærit malum, sed bonum, scilicet electionem minoris mali. Ità *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. XI. n. 15. cum Sot. Mol. Nav. Medin. Sylvest. et aliis pluribus, ac Salm. tract. 21. cap. 8. n. 58. cum Cajet. Sot. Pal. Bon. etc.* probabilem putat *Croix lib. 2. n. 223.* Hinc docet idem *Sanch. n. 19. cum Cajet. Sot. Covar. Valent.* parato aliquem occidere, licitè posse suaderi, ut ab eo furetur, vel ut fornicetur. Et probat *ex S. August. in c. Si quod verius, 33. q. v.* ubi: *Si enim facturus est, quod non licet, jam faciat adulterium, et non faciat homicidium: et vivente uxore sua, alteram ducat, et non humanum sanguinem fundat* Ex quibus verbis, *jam faciat adulterium*, probat *Sanch. dict. n. 15. cum Soto, Mol. Nav. Abb. etc.* S. Doctorem, non tantum permittendo, sed etiam suadendo locutum fuisse. Et hoc addit *Sanch. n. 23. cum Salon.* licere non solum privatis, sed etiam Confessariis, parentibus, et aliis, quibus ex officio incumbit, impedire peccata subditorum.

- » Resp. 6. Potest aliquandò permitti proximi ruina, 58
- » quandò is paratus est ad malum, et alter non intendit, ut peccet, sed tantum, non auferendo occasionem, permittit unum peccatum, ne fiant plura,
- » ità ut permissio sit impeditiva majoris mali.

*tis igitur videtur dicendum, quòd ubi in hujusmodi ornâ-
tibus Confessor invenit clarè, et indubitanter mortale,
talem non absolvat, nisi proponat abstinere a tali crimine.
Si verò non potest clarè percipere, utrum sit mortale,
non videtur tunc præcipitanda sententia (ut dicit Guillelm.
specie in quadam simili) scilicet, ut denegat propter hoc
absolutionem, vel illi faciat conscientiam de mortali,
quòd faciendo postea contra illud, etiamsi illud non esset
mortale, ei erit mortale, quia omne quod est contra con-
scientiam, ædificat ad Gehennam, 28. q. 1. §. Et his: Et
cum promptiora sint jura ad solvendum quàm ligandum,
cap. Ponderet. Dist. 1. et melius sit Domino reddere
rationem de nimia misericordiâ, quàm de nimia severi-
tate, ut dicit Chrysost. cap. Alligant. 26. qu. 7. potius
videtur absolvendum, et divino examini dimittendum.
Fateor tamen, quòd et Prædicatores in prædicando, et
Confessores in audientiâ Confessionum debent talia de-
testari, et persuadere ad dimittendum, cum sint nimia
et excessiva; non tamen ita indistinctè asserere esse
mortalia.*

- 56 » 11. Peccant etiâ graviter, qui componunt, de-
scribunt, repræsentant, vel pingunt turpia, et ad libi-
dinem provocantia. *Bonac. Sanch. Fill.* »

Procul dubio componentes, sivè repræsentantes
comœdias valdè turpes excusari non possunt a peccato
gravi. *Sanch. de Matr. lib. 9. D. 46. n. 42. cum S.
Antonin. Ang. Sylv. etc.* Et ob quodcumque lucrum,
ut *Tambur. Decr. cap. 8. §. 5. n. 1.*

Pariter graviter peccant pingentes, sivè exponentes
publicè imagines obscenas, scilicet detectis puden-
dis, sivè tenui velo coopertis, ut *Salm. Tr. 21. c. 8.
n. 64. cum Sanch. et Trull.* Secùs, si detectis aliis
partibus, pudenda tegantur. *Salm. ib. cum Turr. Dian
et pluribus aliis.*

- 57 Utrum liceat suadere, aut permittere minus malum
ad majus evitandum? *Prima sententia* negat, prout
tenet *Laym. de Char. c. 12. n. 7. cum Azor et aliis.*
Ratio, quia comparativum non tollit positivum; undè
qui suadet minus malum, verè malum suadet. Limi-

dat verò *Laym. cum Azor.* nisi malum illud sit virtualiter inclusum in illo alio majori. Sic parato aliquem occidere potes suadere, ut manum tantùm amputet; eidem tamen, non alteri designato; Sic etiàm volentè adulterari potes suadere fornicationem cum solutâ in generali, non autem in particulari. Admittunt hoc *Salm. loc. cit.* dummodò ille decreverit utrumque malum patrare, cum *Nav. etc.* At *Laym.* indistinctè loquitur, et *Sanch.* cum secundâ sententiâ, ut mox dicetur, hanc limitationem expressè rejicit: quia (dicit) tunc minus malum proponitur, non ut alter illud perpetret, sed ut a majori retrahatur.

Secunda igitur sententia probabilior tenet, licitum esse minus malum suadere, si alter jam determinatus fuerit ad majus exequendum. Ratio, quia tunc suadens non quærit malum, sed bonum, scilicet electionem minoris mali. Ità *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. XI. n. 15. cum Sot. Mol. Nav. Medin. Sylvest. et aliis pluribus, ac Salm. tract. 21. cap. 8. n. 58. cum Cajet. Sot. Pal. Bon. etc.* probabilem putat *Croix lib. 2. n. 223.* Hinc docet idem *Sanch. n. 19. cum Cajet. Sot. Covar. Valent. parato aliquem occidere, licitè posse suaderi, ut ab eo furetur, vel ut fornicetur. Et probat ex S. August. in c. Si quod verius, 33. q. v. ubi: Si enim facturus est, quod non licet, jam faciat adulterium, et non faciat homicidium: et vivente uxore suâ, alteram ducat, et non humanum sanguinem fundat* Ex quibus verbis, jam faciat adulterium, probat *Sanch. dict. n. 15. cum Soto, Mol. Nav. Abb. etc.* S. Doctorem, non tantùm permittendo, sed etiàm suadendo locutum fuisse. Et hoc addit *Sanch. n. 23. cum Salon.* licere non solùm privatis, sed etiàm Confessariis, parentibus, et aliis, quibus ex officio incumbit, impedire peccata subditorum.

- » Resp. 6. Potest aliquandò permitti proximi ruina, 58
- » quandò is paratus est ad malum, et alter non intendit, ut peccet, sed tantùm, non auferendo occasionem, permittit unum peccatum, ne fiant plura,
- » ità ut permissio sit impeditiva majoris mali.

Undè resolves.

» 1. Hero licet non auferre occasionem furandi
 » filiis, aut famulis, cum eos nihilominus ad furan-
 » dum propensos, et paratos novit, ut sic deprehensi
 » puniantur, et respiscant: tunc enim rationabiliter
 » permittit furtum unum, ut evitentur plura, *Sanch.*
 » *Laym. Bon.* * (*Et hæc sententia videtur satis commu-*
 » *nis cum Sanch. de Matrim. lib. 10. d. 12. n. 52. qui*
 » *citat pro ea Sot. Led. Nav. Sa, etc. Et consentit D. Th.*
 » *in supp. 3. part. q. 62. art. 3. ad 4. ubi: Quandoque*
 » *vir uxorem suspectam de adulterio habens ei insidiatur,*
 » *ut deprehendere possit eam cum testibus in crimine for-*
 » *nicationis; et sic potest ad accusationem procedere.*
 » *Idem admitti Tourn. t. 3. p. 337. cum Antoine*)*.

» 2. Probabile est non licere, talia ultrò ponere,
 » aut iis objicere, quia positivè concurreret ad pec-
 » catum; et non tam auferret occasionem, quàm
 » poneret: *Sa v. peccatum*, et *Sanch.* qui ex eadem
 » causâ docet non licere marito dare uxori ansam
 » adulterandi, vel adultero, ut tentet uxorem. Inte-
 » rim probabiliter contrarium docet *Laym. lib. 2. t.*
 » *3. c. 13.* Quod confirmari potest exemplo Judith,
 » quæ vix aliter videtur fecisse *c. 9.* Cum enim sciret
 » permissionem libidinis in Holoferne fore impediti-
 » vam malorum, posuit ei occasionem, nempe orna-
 » tum suum, alioqui licitum, et tamen communiter
 » censetur in hoc non peccasse. Vid. *Bon. d. 2. q. 4.*
 » *p. 2. Palaum hic.*

Et hoc probabile putant etiàm *Viva de IV. Præc.*
q. XI. art. 5. n. 12. vers. Infertur IV. Laym. de Carit.
o. 13. n. 5. cum P. Nav. Item Elbel de Scand. n. 377.
et Sporer de V. Præc. c. 1. n. 65. cum Dian. et Tamb.
 et probat ex *l. Si quis servus, et de Furtis*; ubi permit-
 » titur domino tradere servo sæpè sollicitato a fure res,
 » ut ad furem deferat, ut sic fur deprehensus cum re fur-
 » tivâ, et punitus, non amplius sollicitet. Quem textum
 » dicit *Spor. cum P. Nav. Pal. apud Tamb.* locum ha-
 » bere etiàm in foro Conscientiæ. Contradiciunt tamen

Sanch. de Matrim. lib. 10. d. 12. n. 53. cum Sa, item Bon. de Scand. d. 2. q. 4. p. 2. n. 34. et Spor. loc. cit. n. 63. vocans hanc probabiliorem, quia (ut dicunt) hæc videtur positiva inductio, sive ad peccatum cooperatio, quæ est intrinsecè mala. Sed hoc non obstante, satis probabilis videtur prima sententia, quia, cum maritus, vel dominus præbet ansam moechandi, vel furandi, non verè inducit ad peccandum, sed præbet occasionem, et permittit peccatum alterius, ex justâ causâ, scil. ut se indemnem servet a periculo damni obventuri. Aliud enim est inducere, aliud præbere occasionem. Illud est intrinsecè malum, non autem hoc; alioquin numquàm liceret, etiâ ex causâ justâ, petere mutuum ab usurario, juramentum ab infideli, etc. quod est contrâ communem DD. sententiam (quidquid aliquis dicat), et contrâ *D. Th. cum S. August. 2. 2. q. 78. a. 4.* Undè *S. Th.* ibi hanc regulam dat: *Inducere hominem ad peccandum nullo modo licet: Uti tamen peccato alterius ad bonum, licitum est.* Imò *S. Doctor* videtur *ibid.* etiâ opinioni mox allatæ expressè adhærere, exemplo decem virorum, qui dixerunt ad *Ismael (Jer. 41.) Noli occidere nos, quia thesauros habemus in agro.* Et hos *S. Doctor* asserit minimè peccasse.

ARTICULUS III.

An liceat alterius peccato materialiter cooperari.

- 59 Quando liceat materialiter cooperari peccato proximi?
 60 An liceat nubere cum sponso existente in mortali, vel obstricto voto castitatis? 61. An reddere debitum eidem? 62. An dare Communionem peccatori osculto? 63. Quid liceat famulis? Et quæ sit cooperatio Materialis, et quæ Formalis? 64. An comitari Herum ad lupanar etc. Et an comitari concubinam ad herum? 65. An deferre numera meretrici? 66. An aperire ostium meretrici? An deferre scalam, ut Dominus ascendat ad mulierem? 67. An scribere litteras amatorias? 68. An ministrare carnes?

- 69 An liceat cauponibus dare vinum ebriosis, vel carnes in die vetito? Vide alia ap. Busemb.
 70 An locare domum meretrici, et usufructus?
 71 An vendere aleas, gladios, venena etc.?
 72 An agnum Judeo?
 73 An liceat Christianis captivis remigare etc. 74. An adjuvare Tyrannum? 75. An vehere annonam ad Hæreticos? An aurigis vehere meretricem?
 76 An accipere munera ab Amasio? an reddere gladium occisuro?
 77 An liceat petere juramentum a pejeraturo? Et mutuum ab usurario sine gravi causâ?
 78 An adjuvare usurarium? An dare mutuum abusuro?
 79 An petere Sacramenta ab excommunicato, vel a peccatore; et an a parato?
 80 An dare cibos vetitos?

59. **R**ESP. Cooperari tantum materialiter, subministrando tantum materiam, et facultatem peccandi, vel exhibendo objectum, licet, si sequentes conditiones adsint, I. Si tum opus, vel cooperatio sit secundum se bona, vel saltem indifferens. II. Si bona intentione, et rationabili ex causâ fiat, et non uti juves alterum in peccando. III. Si alterius peccatum impedire nequeas, aut saltem non tenearis propter causam rationabilem. Circa quam notant Sanch. et Laym. etsi ejus gravitas certâ regulâ definiri nequeat, sed prudentis judicio metienda sit; tantò tamen graviolem requiri, 1. Quantò gravius est peccatum, cujus occasio datur. 2. quantò probabilius est, te non cooperante, alterum non peccaturum: aut quantò certior est affectus peccati. 3. Quantò propinquius tua cooperatio peccatum attingit. 4. Quantò minùs juris habeas ad tale opus. 5. Denique quantò magis peccatum cum justitiâ pugnat, idque propter damnum tertii: Laym. l. 2. tr. 3. c. 13.

S. Antonin. Gabr. Sylvest. etc. apud Sanch. in Decal. l. 1. c. 7. n. 4. videntur sentire, nullo casu licitum esse cooperari ad peccatum alterius: At hoc communiter DD. permittunt, si debitæ conditiones adsint. Vid.

Tamb. Dec. l. 5. c. 1. §. 4: Et *Sanch. l. c.* censet Auctores citatos locutos fuisse casu, quo absit justa causa excusans; vel quando cooperatio est intrinsecè mala. Semper autem est intrinsecè mala illa actio, quæ ex se determinata est ad peccatum: uti esset, quærere domino concubinam, idola fabricare, et quid simile. Secus, si actio potest fieri sinè peccato, puta ministrare mensæ, aperire januam, etc. Hinc ad licitè cooperandum peccato alterius, vide conditiones requisitas apud *Busemb.* ut mox suprà.

Undè resolves hos Casus.

- « 1. Hoc modo licitè materialiter cooperatur spon- 60
 » sa contrahens cum sponso quem scit Sacramentum
 » accipere in peccato mortali: Sciens verò eum habere
 » votum castitatis, peccat contrahendo cum ipso,
 » quia ad contractum illicitum concurrat. *Laym. l.*
 » *c. ex Sanch. l. 7. de Matr. d. 11. n. 11.*
- « 2. Licitè quoque post matrimonium contractum 61
 » materialiter cooperatur conjux, si conjugii obstricto
 » voto castitatis reddat debitum: imò ad id tenetur
 » ex justitiâ, si eum exigentem non possit a propo-
 » sito avocare. *Ibidem* * (*Et hæc est communissima et*
 » *probabilior sententia cum Suarez, Lugo, Laym. Bo-*
 » *nac. Pal. Sanch. Concina, Holzmann, Boss. etc.*
 » *Licet opposita cum Portio, Croix, Comit. Sylv. etc.*
 » *etiàm sit probabilis; vide dicenda l. 6. n. 944.*) *
- « 3. Similiter Parochus Eucharistiam licitè potest, 62
 » et debet ministrare peccatori, et excommunicato, et
 » hæretico occulto, si petat publicè; imò Confessa-
 » rius præbere debet petenti etiàm privatim, si ex
 » solâ Confessione ejus peccatum novit. *Ibid.* * (*Et ita*
 » *tenendum ex communissimâ sententiâ cum Spor. de*
 » *Sacr. Pæn. n. 869. etc. contra Petrocor. Vide dicen-*
 » *da l. 6. 658.*) *
- « 4. Excusantur a peccato famuli, si ratione sui 63
 » famulatus præsent quædam obsequia, quæ sinè
 » gravi suo incommodo negare non possint; ut
 » verb. gr. vestiant dominum, sternant equum,

- » comitentur ad lupanar, meretrici deferant munera,
- » eidem venienti aperiant ostium : quia hæc tantum
- » remotè se ad peccatum habent, et sinè iis peccatum
- » fieret. Undè tamen non sequitur, alteri cuivis licere
- » ea præstare. *Bon. p. 11. cap. 26. Azor. l. 2. l. 12. c.*
- » *ult. q. 8. Laym. l. 2. t. 3. c. 13. Sanch. l. 1. mor. c.*
- » *7. n. 21. ** (*Sed vide n. seq. 64. **)

Ad distinguendum autem, quandò cooperatio sit materialis, et quandò formalis, alii dicunt ut *Cardenas*, et *M. Milante in prop. 51. Innoc. XI.* quòd cooperatio tunc sit materialis, quandò ipsa per accidens et remotè conducit ad peccatum alterius; tunc autem formalis, quandò per se, vel ob aliquam circumstantiam adjunctam, proximè conducit ad executionem peccati, licet per se esset indifferens. Sed melius cum aliis dicendum illam esse formalem, quæ concurrit ad malam voluntatem alterius, et nequit esse sinè peccato : Materialem verò illam, quæ concurrit tantum ad malam actionem alterius, præter intentionem cooperantis. Hæc autem est licita, quandò per se actio est bona vel indifferens, et quandò adest justa causa et proportionata ad gravitatem peccati alterius, et ad proximitatem concursus, qui præstatur ad peccati executionem. Ratio, quia, cum tu præstas actionem indifferentem sinè pravâ intentione, si alter illâ abuti voluerit ad suum peccatum exequendum, non teneris nisi ex charitate illud impedire; et quia charitas non obligat cum gravi incommodo, ideò ponens tuam cooperationem cum justâ causâ, non peccas: tunc enim peccatum illius non provenit ex cooperatione tuâ, sed ex malitiâ ipsius, qui tuâ actione abutitur. Nec potest dici, quòd tua actio, etsi indifferens, conjuncta tamen cum circumstantiâ pravæ intentionis alterius, evadat mala; nam reverà actio tua non est per se conjuncta cum malâ voluntate illius, sed ille conjungit suam malam voluntatem cum actione tuâ; Undè tua actio non erit tunc causa per se influens in peccatum; sed tantum occasio quâ ille abutitur ad peccandum. Vide dicenda *L. 3. n. 571.*

Quær. I. An famulus ratione famulatûs possit comitari herum ad lupanar, vel sternere equum? Affirmant *Busemb. hic cum Nav. Man. etc. ap. Sanch. Dec. l. 1. cap. 7. n. 22.* At probabilius non sufficit ad id sola ratio famulatûs, etiamsi sinè famuli ope herus adiret; saltem requiritur metus gravis damni. Ità *Sanch l. c. Viva in prop. 51. Inn. XI. n. 5. Salm. tract. 21. c. 8. n. 72.* Qui rectè advertunt id numquàm licere, si herus ex comitatu animosior reddatur. An autem liceat famulo deducere concubinam in domum heri? Dicit *Sanch. l. c. n. 25. cum Nav. et Man.* quòd si inter dominum et concubinam jam conventum erat, tunc famulus solâ ratione famulatûs excusatur, quandò dominus etiàm sinè famulo æquè peccatum committeret. (Aliàs non excusatur nisi ex metu gravis damni, ut *Sanch. n. 22.*). Et idem ait *n. 25.* de famulo deferente concubinam curru vel sellâ. Sed meritò id non admittunt *Carden. et Milant. in dict. proposit. 51. et P. Concina t. 2. pag. 284. et 285.* Idque tantò magis non admittendum de famulo vocante concubinam ad domum heri contrà *Azor.* Et idem dico de Aurigis et Nautis vehentibus meretricem ad amasium, qui tantùm excusari possunt ob metum gravis damni; vide *n. 76.*

Quær. II. An liceat famulo deferre munera meretrici ratione famulatûs? Affirmant, loquendo tantùm de esculentis et aliis munusculis, *Bus. et Sanch. lib. 1. cap. 7. n. 29. Spor. de 5. Præc. cap. 1. n. 99. et Pal. de Char. p. 11. n. 4. cum Nav. et Azor.* Sed verius *P. Conc. t. 2. p. 284.* putat hoc esse intrinsecè malum quia reverà munera per se turpem amorem fovent.

Quær. III. Utrum liceat famulo ostium meretrici aperire? Negat *Croix lib. 2. n. 253.* At communius affirmant eum *Bus. Salm. d. cap. 8. n. 74. Laym. de Charit. e. 13. Resp. 5. Tamb. cum Sanch. Dian. Azor. Sa, Rodr. etc.* Nec officit proposit. 51. *Innocent. XI.* dicens: *Famulus qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, et multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperienda januam, aut quid simile cooperando, non*

peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne a domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur. Nam ly aperiendo januam ex ipsomet contextu intelligitur de apertione per vim confectâ, ut rectè dicunt *Roncagl. de Char. Tract. 6. in Reg. pro praxi n. 4. post cap. 6. Salm. ibid. n. 74.* Modò (ajunt) ipso non aperiante, adsit alius qui aperiat.

4 6
 Quær. IV. An ex metu mortis vel magni damni liceat famulo subijcere humeros, vel deferre scalam domino ascendenti ad fornicandum, vi aperire januam, et similia? Negant *Viva, et Milante in dict. prop. 51. P. Concina t. 2. pag. 280. Salm. n. 75. Croix lib. 2. n. 244.* et alii. Quia, ut dicunt, tales actiones numquàm licent, utpotè intrinsecè malæ. Sed contradicunt *Busemb. infra n. 68. Sanch. dict. c. 7. n. 22. et Less. l. 2. cap. 16. n. 59.* quorum sententia spectatâ ratione mihi probabilior videtur. Ratio, quia, ut mox suprâ diximus, cum tu præstas actionem per se indifferentem, scil. quæ potest esse bona et mala, non teneris nisi ex charitate ab illâ abstinere; ne alter eâ abutatur ad peccandum; Quandò autem aliàs grave damnum metuis, licitè permittere potes peccatum alterius; nam ex unâ parte charitas te non obligat, ut cum gravi damno peccatum ejus avertas; et ex alterâ malitia alterius nequit mutare naturam tuæ actionis, ità ut de indifferenti evadat intrinsecè mala. Et idem mecum sentit doctus Auctor continuation. *Tournely t. 1. pag. 303.* dicens: *Non teneor grave subire detrimentum, ut alterius peccatum avertam; ipse sanè malitiam suam sibi imputet.* Nec potest dici, quòd præfatæ actiones sunt per se malæ, quia cooperantur ad peccatum stupri; Idque probari ex ipsâ prop. damn. ubi dicitur, *aut quid simile cooperando.* Nam respondetur, quod Tò cooperando non intelligatur de cooperatione formali, sed de materiali, cum de eâ solum locuti sint AA. propositionis, et in tali sensu certè fuit propositio proscripta. Non autem verbis, *si id faciat metu notabilis detrimenti*, comprehenditur metus mortis; ibi enim declaratur qualis metus non excuset, *puta ne e*

domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur: quæ mala certè non comprehendunt damnum mortis. Quia tamen prædictæ cooperationes verè concurrunt ad damnum stupri, quamvis solùm materialiter concurrant ad peccatum stupratoris, puto, nullum alium timorem excusare cooperantem, nisi mortis; Nam aliàs. ob solum metum jacturæ facultatum, vel infamiæ, non licet concurrere ad dehonorationem puellæ deflorandæ. Vide dicenda *lib. 3. n. 571.* ubi dicemus, non licere pariter tibi scalam, vel claves tradere furi, nisi ob timorem mortis, vel infamiæ. Cum *Tournely loc. cit.* Tradere autem gladium occisuro numquam licet, quia non licet occidi innocentem, ut tu mortem vites, ut benè docent *Conc. tom. 7. p. 168. et Tour. 304. V. lib. 3. n. 6. 7.*

Quær. V. An liceat famulo ob metum gravem scribere vel deferre litteras amatorias concubinæ domini? Quidquid alii dicant, puto cum *Salm. n. 68. Sanch. n. 26. Viva n. 5. Laym. Bonac. Tambur. etc. cum Croix lib. 2. n. 273.* hæc numquam licere, quia formaliter concurrunt ad peccatum heri, fovendo turpem ejus amorem. Et hoc censeo dicendum cum *Sanchez et Salm. n. 67.* (contrà *Pal. et Peb. ap. Tamb. n. 18.*) etiàm in dubio, an litteræ contineant amatoriam; Quia, cùm constet de turpi amore, moraliter creditur turpia continere. Si verò contineant sola signa urbanitatis, etiàm requiritur ad excusandum famulum causa justa, ultrà obsequium famulatûs, ut dicunt *Salmant. Sanch. et Tamb. ll. cc.*

Quær. VI. An liceat famulo ministrare carnes in die vetito? Negant *Salm. cap. 8. n. 81. cum Pal. Vasq. Dian. etc.* Advertunt tamen in dubio præsumendum herum justâ causâ excusari. Sed vide *seq. n. 69. Qu. VII.*

« 5. Ad ea opera, quæ propinquius se ad peccatum habent, aut juvant, v. gr. subjicere humeros, ad movere scalas hero per fenestram ascendentem ad concubinam, deferre litteras amatorias ad meretricem, comitari ad duellum, etc. communis ratio

» famulatûs non sufficit, sed exigunt majorem neces-
 » citatem, et causam, ut licitè fiant; v. gr. periculum
 » gravis, aut saltem notabilis damni, si detrectent;
 » *ib.* * (*Sed vide dicta mox suprâ ex n. 66.*) *

69 » 6. Sic enim excusantur caupones vendentes carnes
 » die jejunii comesturis, et vinum ebriosis, si aliî
 » æquè venderent. *Sanch. Bon. etc.*

Quær. VII. An liceat cauponibus vendere vinum iis
 quos ebriandos prævident? excusat eos *P. Conc. n. 29.* ex
 metu mortis, aut mutilationis, quia (ut ait) *tam venditio
 quàm potus sunt actiones indifferentes, et solâ malitiâ
 bibentis intemperanter ebrietas accidit;* undè infert cau-
 ponem non nisi ex charitate teneri impedire ebrieta-
 tem illorum. Probabiliùs tamen mihi videtur dicendum
 cum *Bus. hic n. 6. Bonac. et Sanch. Elb. n. 383. Spor.
 de 5. Præc. c. 1. n. 82. Tournely t. 3. n. 335. v. Secunda,
 Tamb. n. 36. et aliis* satis communiter apud *Croix
 n. 261.* quòd caupones satis excusentur ob metum
 cujuscumque gravis damni, putà si aliàs notabiliter
 læderentur ex diminutione emptorum. Ratio quia, cum
 nullum eo casu grave damnum temporale obveniat
 se inebriaturo, charitas non obligat cum gravi incom-
 modo peccatum illius vitare. Et idem dico cum *Busemb.
 ut suprâ n. 6. et Sanch. ib. ac Mazzot. tom. 1. pag. 480.*
 de præbente carnes comesturis die vetito. Illud au-
 tem quod dicunt *Tambur. n. 37. cum Sanch. et Pal.
 scil.* licitam esse vendere vinum eis qui revendent
 mixtum aquâ, si æquè commodè nequeant aliis ven-
 dere, id non admittimus; nisi ob metum mortis, vel
 infamiæ.

» 7. Ea quæ ad peccatum proximè concurrunt,
 » vel inducunt, vel cum justitiâ pugnant, etsi ex ge-
 » nère suo sint indifferentia; v. g. hero alteram occi-
 » suro gladium dare, ostendere illum, qui ad necem
 » quæritur, compulsare campanam (sinè scandalo
 » lamen) ad conclonem hæreticam, meretricem, etsi
 » conductam, ac paratam e domo evocare, et ad he-
 » rum deducere, furi scalam applicare, gerenti injus-
 » tum bellum dare mutuas pecuniâs, pagum hæreti-

» co domino vendere, gravissimam causam requirunt,
 » hoc est, metum tanti mali, quod secundùm leges
 » charitatis nemo teneatur subire ad evitandum ma-
 » lum alterius, v. gr. si aliàs occidendus esset, *Lajm.*
 » *cap. 13. n. 4.*

» 8. In civitatibus, in quibus vitandi majoris mali
 » causâ permissum est, licet domum locare usurario
 » (excipit tamen jus Alienigenam), et meretricibus;
 » maximè si alii conductores desint, nisi tamen me-
 » retrices graviter nocerent vicinis honestis, vel ob
 » situm ausam majorem darent peccatis. *Sanch. lib. 1.*
 » *mor. cap. 7. Bon. l. c.* (Ità etiàm Salmant. Tract. 21.*
 » *cap. 8. num. 65. cum Trull. Vasquez, Prado, Led.*
 » *et Vivà cum Suar. Less. Azor. et aliis communiter).*

» 9. Excusantur a mortali, imò etiàm veniali, si
 » causa adsit, artifices, qui faciunt, aut vendunt res
 » indifferentes, quibus quis benè potest uti, licet
 » plurimi abutantur, v. g. aleas, fucos, gladios. Ratio
 » est, quia remotè tantùm ordinantur ad peccatum,
 » et simpliciter impediri non possunt. Quòd si tamen
 » abusus esset contrà justitiam, non liceret; v. g. si
 » occisuro dares gladium ob magnum pretium, quod
 » offert. Item, si quis sciat hunc innocentem non per-
 » vertendum, nisi per has suas merces: quia modi-
 » cum lucrum certæ saluti alterius est postponendum.
 » *Sanch. l. c.* Malum non est præsumendum: undè
 » licitè possunt vendi aleæ, fuci, gladii, venena (scil.
 » ea tantùm, quæ possunt deservire etiàm ad medi-
 » cinam) cuicumque, quem iis abusurum fore non
 » constet. * (*Ità Salmant. de Contract. cap. 2. num. 22.*
 » *cum S. Th. et communi.)* »*

Dubium autem versatur, quandò verosimiliter cre-
 ditur emptor abusurus? *Busem. hic cum Sanch.* dicit
 non licere illa vendere ob lucrum. At *Tamb. lib. 5.*
cap. 1. §. 4. n. 33. et Salmant. ibid. n. 33. cum Bon.
Rebell. Tap. Sylvest. dicunt licere, si venditor non
 posset sinè damno a venditione recedere: sive ut lo-
 quitur *Tamb.* si jacturam pateret, res suas non
 vendendo.

Eodem modo licitum esset vendere ornatus puellæ iis abusuræ, si illa ab aliis æquè emeret, ait *Croix lib. 2. n. 263. cum Navar. Azor. Sanch. Bon. Dian.* Cùm, negando tunc venditionem, neque impediretur peccatum. Sed hoc non admittendum, juxtà dicta *n. 47. vers. Secunda*, nisi venditor alioquin notabile patiatur incommodum.

- 72 « 10. Excusantur etiàm, qui ob justam causam
» vendunt agnum Judæo vel Infideli usuro ad sacri-
» ficium. Item qui Judæorum Synagogas, hæretico-
» rum templa, legitimo Magistratu permittente, ædi-
» ficant, vel restaurant: præsertim si fieret æquè sinè
» ipsis. *Navar. l. 5. cons. 1. de Judæis. Laym. l. 2. t. 3.*
» *cap. 13. n. 4.* Venena autem vendere, nisi iis, qui
» benè his usuri putantur. v. g. ad confectionem colo-
» rum, vel medicinam, non licet. v. *Sanch. 1. mor. c.*
» 7. undè venditio veneni, quod non servit, nisi ad
» hominis occisionem, simpliciter est mala.
- 73 « 11. Christiani captivi, ex gravi metu, in trire-
» mibus Turcarum, vel Hæreticorum, licitè remigant
» contrà Catholicos, sarcinas, machinas, arma ad
» bellum necessaria convehunt, propugnacula ædi-
» ficant, etc. Ità probabiliter *Less. Sanch. Suar.*
» *Laym. lib. 2. t. 3. c. 13.* contrà *Tol.* et alios, qui
» docent peccare mortaliter. Quòd si tamen eo loci
» res esset, ut hæc negantes a magno periculo clas-
» sem Christianam eriperent, vel victoriam confer-
» rent, tenerentur tantum bonum vitæ suæ anteferre.
» *Suarez, Lessius, Sanch. loc. cit.*
- 74 » 12. Incolæ urbis, vel provinciæ, quam Tyran-
» nus occupavit, licitè manent inter iniquos possesso-
» res, eosque cogente imperio juvant excubiis, fos-
» sione, contributione: idque ex legitimi Principis
» præsumpto consensu: ex quo etiàm talia obsequia
» licitè promittunt cùm juramento, ad majora mala
» sua, et legitimi Principis declinanda *Laym. loc. cit.*
» *n. 5.*
- 75 » 13. Nota, et aurigæ Catholici in Hollandiâ,
» etiàm sinè gravi metu, si absit prava intentio, licitè

» vehunt annonam ad castra hæreticorum , si ad-
 » sint alii , qui illis cessantibus , facerent : quia , nisi
 » id faciant , excludentur omni lucro tamquam oso-
 » res boni publici. *V. Less. lib. 2. c. 19. Sanch. lib. 1.*
» c. 7. Fill. t. 22. cap. 5. »

An autem liceat aurigis , aut nautis vehere meretricem ad amasium pro solâ mercede lucranda ? Affirmant *Spor. de V. Præc. c. 1. n. 94. Salm. dict. cap. 8. n. 72. cum Morell. et Diana apud Tamb. d. cap. 1. §. 4. n. 30. ex Croix l. 2. n. 274. cum Nav.* Quia (ut ajunt) hi sunt causa tantum remotè cooperans. Sed rectè negant *Sanch. Dec. lib. 1. cap. 7. n. 25. Bon. de Matr. p. 14. n. 6. Ronc. de Char. cap. 6. Reg. in praxi n. 2. et Viva in prop. 51. Inn. XI. n. 5.* qui contrariam opinionem ait non esse solidè probabilem ; hi omnes dicunt eos tantum excusari ob grave damnum vitandum : Imò *Angles apud Sanch.* putat numquam licere , utpote intrinsecè malum.

Adduntur alii casus. 1. Peccat puella acceptans 76
 munera ab amasio , qui turpiter eam concupiscit ,
 quia fovet amorem. *Croix lib. 2. n. 264. cum Spor.*

2. Peccat reddens gladium occisuro , nisi metus 77
 gravis incommodi excuset. *Croix n. 265. cum Sanch. Bonac. etc.* Sed vide *n. 571. Secus circa fin.*

3. An liceat petere juramentum a pejeraturo ? Negant *Vasq. et Sotus ap Croix l. 2. n. 268.* item *Pontius de Matrim. lib. 5. c. 18. n. 62. ex D. Aug. et D. Th. 2. 2. quæst. 98. art. 4. ad 4.* Ratio, quia (ut ait *S. Th.*) *in juramento ejus, qui falsum per verum Deum jurat, non videtur esse aliquod bonum, quo uti liceat.* Sed probabilius affirmant *Salm. tract. 21. cap. 8. n. 78. Tournely tom. 3. p. 335. et Bonac. de 2. Præc. d. 4. p. 11. n. 1. cum Cajet. Salon. Suar. Reg. Fill. et Tamb. et Dian. ap. Croix loc. cit.* Modò adsit justa causa ; nempè si Judex petat juramentum ratione Officii (quod idem *S. Thom. loc. cit. in corp.* etiàm admittit) ; vel si magni tua interest uti perjurio ad fraudes alterius manifestandas , ut jus tuum consequaris : et sic non deest bonum utile petentis , quod sufficit pro justâ causâ. Et ità intelligen-

us *D. Thom.* ex contextu verborum in *l. c.* Commune autem est licere petere ob aliquod bonum juramentum a juraturo per falsos Deos. Ità *S. Thom. ibid. et Sanch. Dec. lib. 3. cap. 8. n. 21. cum Gabr. Suar. Sayr. etc. contra Abulens.* Si verò res sit vera, et alter ignoret, vel sit falsa, et alter credat veram, non licet eum inducere ad juramentum, ut rectè dicunt *Salm. c. 8. n. 79. et 80.*

4. Licitum est petere mutuum ab usurario propter aliquod bonum; est communis sententia cum *S. Th.* qui 2. 2. quæst. 78. art. 4. sic docet: *Licet ab eo, qui usuras exercet: mutuum accipere sub usuris propter aliquod bonum, quod est subventio suæ necessitatis, vel alterius.* Et alibi, de *Malo quæst. 13. art. 4. ad. 17.* inquit: *Si aliquis propter aliquod bonum utatur malitiâ Usurarii, accipiens ab eo mutuum ad usuram, non peccat. Si verò persuaderet, quòd mutuaret ad usuram ei, qui mutuare ad usuram paratus non esset, absque dubio in omni casu peccaret.* Idque licet, si adsit causa vel necessitatis, vel notabilis utilitatis; ut dictum est *n. 49. et ut dicunt Salm. d. cap. 8. n. 76. et 77. cum Caj. Nav. Sanch. Bon. Pal. Asserit autem Lugo D. 25. n. 235. communem esse inter DD. sufficere ad excusandum petentem mutuum ab usurario a peccato gravi quamcumque utilitatem etiàm modicam. Sed huic non acquiesco sed juxta dicta *n. 47. v. Secunda, Ratio, quia ad excusandum grave peccatum, gravis requiritur causa. Secùs igitur dicendum, si adsit notabilis utilitas, ut ajunt Croix lib. 2. n. 272. et Sporer de V. Præc. cap. 1. n. 75. Et tunc licet etiàm offerre ei usuras, conditionatè dicendo: Si vis usuras, dabo, ut Mol. Sanch. Hurt Tamb. ap. Croix lib. 2. n. 267. Imò licitum est etiàm absolutè eas offerre, dicendo: Da mihi mutuum, et ego tibi solvam usuras, ut dicunt Lugo disp. 25. n. 227. Sanch. Dec. cap. 8. n. 26. cum Trull. Bann. Dian. Spor. n. 77. et alii apud Salm. de Contr. cap. 3. n. 111. Et licet Salm. ibid. cum S. Th. Bon. etc. oppositum verius censeant, rectè tamen probabilem vocant primam**

sententiam ; quia illa oblatio revera semper est conditionata , scilicet si nolis dare gratis ; offero usuras. Sed hoc nequaquam admitterem , si alter non esset paratus ad mutuum dandum sub usuris ; quia aliter , qui sic eum alliceret ad mutuandum , directe induceret ad peccandum. Notant autem *Salm. d. cap. 3. de Contr. num. 122.* quod requiratur major causa ad petendum mutuum ab eo , qui scitur non daturus , nisi sub usuris : requiritur saltem magna utilitas , ut supra.

5. Qui adjuvat usurarium tantum in numerandis pecuniis , scribendis rationibus , aut in deferendo pignore , potest excusari a peccato sola ratione famulatus ; Secus vero si exigat usuras , quia exactio est cooperatio proximior ad peccatum usurarii , etiamsi amicabiliter exigat. Quod si exigeret per vim aut minas , non solum peccaret , sed insuper teneretur ad restitutionem ; Vide dicenda *lib. 3. n. 789.*

6. Licet dare mutuum ab usuro , si adsit causa , scilicet si aliter illi multum possit nocere. Ita apud *Croix n. 269. Azor. et Less.* qui tamen dicit , non excusare causam lucri etiam justam.

7. Probabilius licet petere Sacramenta a Sacerdote excommunicato tolerato ; quia ipse tunc minime peccat ea ministrando. *Tamb. lib. 5. cap. 1. §. 4. num 40.* cum *Sanch et Hurt.* contra *Suar.* Vide dicenda *lib. 7. n. 39.*

Conveniunt etiam DD. licitum esse petere Sacramenta a Sacerdote , qui est in mortali , si adsit necessitas , aut notabilis utilitas. Sed dubium est , si utilitas non sit magna , an tunc liceat ? Affirmant *Azor. Hurt. et Dian. ap. Croix lib. 2. n. 272.* Sed negandum cum *Croix* , juxta dicta *n. 47.* etiamsi Sacerdos sit paratus ad sacrilegè ministrandum.

Volenti autem frangere jejunium , ubicumque inveniet cibos , licet eos præbere , dicendo conditionate : *Si vis jam comedere , cæna apud me* , ut dicunt *Sporer de V. Præc. n. 48. et Less. l. 4. cap. 2. n. 24. cum Navarr. Cajetan. ap. Viva de Præc. D. Qu. 10. Art. 4. n. 6.* Ratio , quia peccatum tunc jam est internè patratum , nec impediri potest , ut supponitur. Sed huic opi-

nioni nec acquiesco , et sequor *Salm. Tract. 21. cap. 8. n. 81. et Ronc. de Carit. cap. 6.* qui cum *Pal. Vasq. Dian. etc.* oppositum sentiunt , quia id in iis circumstantiis est objectivè malum , ad quod non licet cooperari nisi tantùm permissivè , modò adsit causa gravis , juxtà nostrum principium positum *n. 47. vers. Secunda* , et toties repetitum , nempe quòd ad permittendum grave peccatum proximi , quod ille committet ex occasione a nobis præstità , non sufficit , quòd alter sit paratus ad peccandum , sed insuper requiritur gravis causa necessitatis , vel saltem utilitatis , quæ nos deobliget a præcepto charitatis : Alioquin graviter peccamus tam contrà charitatem , quàm contrà virtutem , quæ a proximo læditur.

LIBER III.

DE PRÆCEPTIS DECALOGI, ET ECCLESIAE.

TRACTATUS I.

DE PRIMO PRÆCEPTO DECALOGI.

« **H**UJUS præcepti, prout est affirmativum, materia
 » propria sunt actus virtutis Religionis. Est autem
 » hæc Virtus moralis, quâ interior, et exterior cultus
 » Deo debitus exhibetur. Actus ejus internus est ani-
 » mi submitio, quâ infinitam Dei excellentiam vene-
 » ramur. Externus est, quo internum testamur, ut
 » oratio, sacrificium, etc. de quibus vid. *Schol.* 1. 2.
 » et 3. parte. Prout verò est negativum, prohibet vi-
 » tia Religioni opposita: quæ quia opponuntur vir-
 » tuti inter morales præcipuæ, sunt peccata, post ea,
 » quæ contrâ virtutes Theologicas committuntur, gra-
 » vissima et ex genere suo mortalia. Sunt autem du-
 » plicia: aliæ quæ opponuntur per excessum, ut Su-
 » perstitio cum suis speciebus: alia per defectum, ut
 » Irreligiositas cum suis. »

Ex hâc igitur Religionis virtute tenemur ad orationem, quæ apud *S. Th.* 2. 2. *quæst.* 83. *art.* 1. definitur, ex Damasceno *Petitio decentium a Deo*. Et probabilis orationem est, nobis esse necessariam necessitate mediæ cum *Suar. Less. Laym. Bon. Azor. etc.* apud *Salm. Tract.* 21. c. 9. n. 11. *S. Thom. ibid.* contrâ *Sylv. Led. Villal etc.* qui putant, necessitate præcepti. Quando autem obliget præceptum orationis? *Salmant. ibid.* n. 29. cura *Trull. et Villal. contrâ alios*, censent obligare per se triplici tempore, scilicet in instanti usu rationis, in articulo mortis, semel saltem in anno. Dicitur *per se*: nam per accidens, certum est obligare, quando urget magna tentatio, quæ aliàs vinci nequeat: vel quando urget magna calamitas Populi, aut proximi. *Salm. loc. cit.* n. 15.

CAPUT I.

DE SUPERSTITIONE, ET SPECIEBUS EJUS.

DUBIUM I.

Quid sit, et Quotuplex.

- 1 *Quid est Superstitio?*
- 2 *Quotuplex est Superstitio?*
- 3 *Quis committit Superstitionem falsi cultus?*
- 4 *Quid superstitio cultus superflui?*

» **R**ESP: 1. Superstitio est falsa religio, seu cultus
 » vitiosus viri, Vel falsi Numinis. *Less.* Et convenit
 » cum definitione communi ex *S. Thom.* quâ dicit
 » esse vitium, quod religioni opponitur secundum
 » excessum. Dicit *per excessum*; non quod Deus ni-
 » mirum eoli possit, aut majore honore, quam dignus
 » sit: sed id intelligitur secundum circumstantias,
 » eoquod exhibeas cultum, vel quem non debes, vel
 » eo modo quo non debes, vel illi cui non debes.
 » Resp. 2. Superstitio est duplex; Alia *cultus inde-*
 » *biti*, sive incongrui, quo verus Deus, sed modo
 » indebito; colitur, tribuendo ei cultum *falsum*, et
 » perniciosum, vel *superfluum*; qui nimirum sit con-
 » trâ, vel præter Ecclesiæ consuetudinem, ac præ-
 » scriptum. Alia est *ratione rei cultæ*, cum scilicet cultus
 » Deo debitus falso Deo, vel creaturæ defertur. Et
 » hæc subdividitur in Idololatriam, Divinationem, et
 » Vanam observantiam; ad quam Magia vel revoca-
 » tur, vel potius quartam ejus speciem constituit.
 » *Laym. l. 4. t. 10. c. 1. ex S. Th. quæst. 92. art. 2.*

Ex quibus resolves.

- 3 » 1. Superstitionem *cultus falsi* committit, I. Qui
 » Deo tunc offert cultum per cæremonias veteris
 » legis, verbi gratiâ circumcisionem, immolationem

» agni etc. quia hæc significant Christum adhuc ventu-
 » rum, et nondum venisse. II. Laicus, qui Deum colit
 » tamquam publicus Minister Ecclesiæ, verb. gr. sa-
 » crificando, absolvendo. Quod semper esse mortale,
 » docet *Suar. de rel. l. 2. de superstit. c. 2.* III. Is qui
 » suâ auctoritate proponit aliqua facienda, tamquam
 » ordinata ab Ecclesia ad Dei cultum. IV. Qui falsas
 » Reliquias proponit; vel miraculum factum esse per
 » aliquam imaginem; vel se habuisse has, vel illas
 » revelationes fingit sive ad faciendum lucrum, sive
 » ad devotionem augendam. V. Qui, ut populum
 » moveat, fingit miraculum aliquod, vel historiam
 » reperiri in Scripturâ Sacrà, etc. Et hæc superstitio,
 » etsi sit de genere suo mortalis, quia primæ veritati
 » injuriam irrogat, et religionem fundat in mendaciis:
 » sæpè tamen excusatur ob ignorantiam, vel simplici-
 » tatem. *Less. l. 1. c. 43. Sanch. 2. mor. c. 37. Nav. c.*
 » *12. Laym. loc. cit. Bon. d. 3. q. 5. p. 1.*
 » 2. Superstitio cultus superflui est, v. g. I. Cæremonia 4
 » audiendi Missam antè ortum solis cum certo
 » numero, situ, ordine cereorum, vel Sacerdotis qui
 » dicatur Joannes, vel qui habeat staturam Christi, etc.
 » quia hic cultus est ex se ipso inanis, et ad spiritum
 » excitandum inutilis. II. Jejunare die Dominico, cum
 » non jejunas aliis diebus. * (*Quamvis ex c. Sacerdos*
 » *26. Qu. vetetur jejunare in die Dominico, ad extir-*
 » *pandam hæresim Manichæorum negantium Resurrec-*
 » *tionem Christi Domini; qui tamen mortificationis*
 » *causâ jejunaret, non peccaret, ne leviter quidem, ut*
 » *ait Viva l. 2. Qu. 2. Art. 1. n. 3. imò mereretur, cum*
 » *talem hæresim jam Ecclesia aboleverit. Etsi Salm.*
 » *Tract. 21. c. XI. n. 8. dicant melius esse abstinere a*
 » *tali jejunio; et idèdè communiter docere DD: quòd je-*
 » *junium promissum in die Dominico possit in Sabbato*
 » *adimpleri: Et si quis voverit jejunare per mensem*
 » *non teneri in die Dominico, nisi expressè intenderit*)*.
 » Item in Missâ contrà rubricam plures formare cru-
 » ces, pluriès dicere *Alleluja*, dicere *Gloria*, vel *Credo*
 » contrà rubricas, aliasque cæremonias demere, vel

- » addere (etsi fiant ex devotione; hæc enim corrigenda
 » da est), quia sunt præter Ecclesiæ consuetudinem.
 » Hæc tamen, et similia, bonâ intentione facta, venialia tantum sunt ordinariè, ut docet *Tol. Less.*
 » *loc. cit. d. 1. Nav. et Laym.* quia est materia levis,
 » et actio ex se non mala, et multa excusat simplicitas.
 » Quod si tamen ex se mala esset, ut si rem fur-
 » tivam offeras, turpia in Templo canas, ore vel organo
 » notabiliter lascivam vel ad impuritatem provocan-
 » tem vocem edas, est superstitio ferè mortalis, ut
 » *Laym. loc. cit. ex comm.* »

DUBIUM II.

DE DIVINATIONE.

Quid, et quotuplex sit?

- 5 *Quid est Divinatio?*
 6 *Alia est cum expressa invocatione Dæmonis, alia cum tacita.*
 7 *An divinare sit semper peccatum mortale?*
 8 *Resolutio casuum. Quid sentiendum de Virgâ Divinatoriâ?*
 9 *An liceat divinare per somnia?*
 10 *An sit licita Astrologia, et qualis?*
 11 *An liceat adhibere Sortem divinatoriam?*

- 5 « **R**ESP. I. Divinatio est, cum quis opem dæmonis
 » tacitè vel expressè invocat, ut noscat res contingen-
 » tes et liberè futuras, aliterve occultas, et naturaliter
 » incognoscibiles. Quæ si sint tales, quas solus Deus
 » scire potest, involvitur tacita Idololatria, quod
 » Dæmoni tribuatur cultus divinus; si verò sint tales,
 » quas Dæmon naturaliter scire potest (nam ex signis,
 » aliisque modis occultissima quæque cognoscere
 » potest, etiàm plurimas hominum cogitationes, et
 » res futuras, v. *Del. l. 4. c. 2. q. 2. Sanch. 2. mor. c.*
 » *28.*; nihilominus illicita est, eoquod commercium
 » habeatur cum Dei jurato hoste, quod importat
 » quamdam proditionem, et apostasiam a Deo, ac
 » fortè-etiam (ut vult, *Suar. contra Valent.*) supersti-

tionem. Vid. *Laym. c. 3. Bon. p. 3. S. Th. 2. 2. quæst. 5. art. 2.*

» Resp. 2. Divinatio est duplex : una , in quâ est 6
 » invocatio , vel pactum expressum cum dæmone , et
 » generali nomine dicitur Necromantia : ut , cum Dæ-
 » mon occulta docet per Pythones , arreptitios , præ-
 » stigias , per personas mortuorum , vel virorum appa-
 » rentium , aliave signa in aere , aquâ , igne , speculis :
 » Alia est , in quâ tantum est invocatio , vel pactum
 » tacitum , seu interpretativum , ut cum ex lineamen-
 » tis corporis , vocibus , garritu avium , et similibus ,
 » quibus se Dæmon immiscere solet , quæritur cogni-
 » tio , ad quam ea sunt improportionata , *S. Thom.*
 » *quæst. 95.* Cum verò utriusque speciei variæ rursus
 » sint species , eas hîc omitto , quod secundum sen-
 » tentiam communiorem , in genere moris non diffe-
 » rant , nec specialem habeant malitiam ; ideòque in
 » Confessione non sit opus explicare , an v. gr. facta
 » sit divinatio ex speculis , aere , mortuo , etc. Expri-
 » mendum tamen necessariò est , utrum invocatio ,
 » sive pactio expressa , an tacita intervenerit ; quia ,
 » sive hæc moraliter inter se specie differant , sive
 » non , notabiliter tamen mutant iudicium Confessarii.
 » * (*Melius , quia invocatio expressa sæpè adjuncta*
 » *habet alia peccata , scilicet hæresim , adorationem*
 » *Dæmonis , etc. Cæterum probabile est de se non esse*
 » *obligationem explicandi , ut Salm. Tract. 21. c. 11.*
 » *n. 20. et 30. cum Victor.*) * Vid. *Laym. loc. cit. Sanch.*
 » *loc. cit. Less. l. c. disp. 5. Del. 4. dis. 4. c. 2. Bonac.*
 » *q. 5. p. 4.* »

Divinatio per expressam Dæmonis invocationem dicitur *Oraculum* , si fiat per idola. *Necromantia* specialiter , si per apparentem mortuorum recuscitationem ; nam generaliter *Necromantia* comprehendit alias etiã species *Divinationis*. *Oniromantia* , si per somnia. *Præstigiæ* , si per fictas figuras. *Haruspicina* , » si per signa in extis animalium. *Geomantia* , si per » figuram in terrâ. *Hydromantia* , per figuram in aquâ. » *Aeromantia* , in aere. *Pyromantia* , in igne. »

Per tacitam verò invocationem dicitur *Astrologia*, si fit per situs, et motus astrorum. *Auspicium*, per signa volucrum. *Augurium*, per signa animalium : *Omen*, si fiat per casum ver. gr. per occursum funeris etc. *Sortilegium*, si fiat ex sorte, ver. gr. ex aperitione libri, jactu taxilorúm.

- 7 « Resp. 3. Divinatio, quæ fit per actum expressum, » et perquam Dæmon expressè invocatur, excusari non » potest à mortali; eam verò, quæ fit per actum tan- » tum implicitum, aliquandò excusari a mortali quidam » asserunt; videlicet tunc, cùm vel intercedit simpli- » citas, et ignorantia non crassa, nequè affectata: » vel fides certa non adhibetur, sed tantùm timor » quidem, aut suspicio concipitur eventûs futuri. » *Laym. l. 4. tract. 10. c. 3. Sanch. Less. Suar. Cajet.* » *Bald. tract. 3. l. 4. d. 3. n. 2. etc.* eoquòd tunc su- » perstitiosa verè non sit, cùm intentio non sit talis. » Vid. *Suar. Less. Sanch. Laym. Cajet. Navarr. Sayr.* » *Valent. et Tanner. d. 5. de rel. quæst. 7. disp. 1. n.* » 21. et dub. 2. num. 25.

Ex dictis resolvuntur sequentes Casus.

- 8 « 1. Expressè censetur invocare, seu convenire, et » pactum facere cum Dæmone, qui vel verbis Dæmo- » nem invocat: vel saltem facto aliquid usurpat, per » quod scit, aut putat Dæmonem cooperari. » 2. Is verò tacitè paciscitur, qui vanis, et natura- » liter improportionatis utitur ad aliquid cognoscen- » dum, vel efficiendum. Nequè requiritur, ut Dæmon » aliquandò pactus sit, se ad talis vani medii adhi- » bitionem concursurum; eo enim ipso, quo quis » vanitatibus iis utitur, Dæmon se immiscet, licet » præter intentionem utentis sit eum invocare, ut » docent *Suar. Less. et. Sanch. ll. cc.* » 3. Non excusatur a peccato, qui utendo talibus » rebus, quas constat esse naturaliter improportio- » natas, protestatur, se nullum cum Dæmone com- » mercium intendere, quia reipsa facit contra suam

• protestationem. Cùm enim nec Deus, nec Angeli
 » boni talibus se immisceant, Dæmon implicite iis in-
 » vocatur, ut præter citatos docent *Laym., et Bonac.*
ll. cc.

• 4 Neque is excusatur, qui talia media utilia cre-
 » dit propter experientias, quia has Dæmon procurat,
 » ut Homines paulatim illaqueet, et ad similia usur-
 » panda inducat. Vid. *Sanch. 2. mor. c. 38. ** (*Cum*
 » *Viva. loc. cit. n. 3.) ** »

Quæres, quid sentiendum de *Virgâ Bifurcatâ* vocatâ
Divinatoriâ, cujus conversione aliqui utuntur ad in-
 veniendos thesauros in terra abditos, aquarum, aut
 metallorum venas, transpositos agrorum limites, et
 præsertim fures, ac homicidas? Usus hujus virgæ
 aliqui Doctores Medici, et etiã Theologi conati sunt
 naturalem probare et innocentem; sed meritò eum
 reprobant *Contin. Tourn. tom. 2. pag: 268. cum P. Malebr.*
P. Lebrum et aliis. Ratio 1. quia, si talis Virga naturaliter
 in manu hominis movetur ac volvitur, intentio nihil
 conferre potest ad motum; Virga tamen remansit im-
 mota in manibus eorum, qui protestati sunt nolle ali-
 quid superstitiosum, de quo *P. Lebrum* plura exem-
 pla refert: moveri contrà cœpit in manibus aliorum,
 qui nullam præmiserunt protestationem. Ratio 2.
 Lapis constitutus pro limite agri nihil differt in materiã
 ab alio lapide; ergo impossibile est, ut naturaliter
 Virga moveatur erga primum lapidem, et non erga
 secundum. Ratio 3. Quod agit physicè, nequit diri-
 gi ab intentione hominis ad agendum vel non, sed
 positum in iisdem circumstantiis, eodem modo agit;
 At Virga Divinatoria movetur juxta mentem ferentis,
 ita ut si ille quærit metalla, non aquam, Virga non
 moveatur cùm invenit aquam, sed tantum si invenit
 metalla, et sic contrà: patet igitur talem motum non
 posse esse naturalem.

• 5. Si quis ab astris, somniis, similibusve, ita
 » dependeat, ut omnes penè actiones suas et vitam
 » juxtã ea regulare velit, eum mortaliter peccare do-
 » cent *Less. Suar. Sanch. loc. cit. ** (*idem Salm. c. 11.*
 » *n. 64. cum Nav. Trull. et Pal.) **

» 6. Ex talium observatione semel, atque iterùm alibi
 » quid omittere, ad quod alioqui sub mortali non ten-
 » neris, veniale tantùm esse censent *Cajet. et Arm.*
 » Vid. *Somnium*; Uti et subinde timere leviter, ne ita
 » sit aut eveniat quòd portendunt, ut notat *Suar. sup.*
 » *loc. cit.* * (*Idem dicunt Salm. dict. c. 11. n. 64.*) *

Quæritur, an divinare futura per somnia, semper sit illicitum? Respondetur, si somnia sint certò, vel probabiliùs a Deo, possumus, imò tenemur eis credere, cùm Deus promiserit aliquandò per somnia loqui, ut *N. 11. Per somnia loquar ad illum.* Ità *Salm. c. 11. n. 60. cum S. Thom. S. Greg. Niss. Suar. Less. etc.* E converso grave peccatum esset credere somniis diabolicis, ut in *cap. Episcopo. 26. qu. 5. Salmant. n. 66. cum Laym. Less. etc.* Quandòque tamen potest homo rudis excusari a mortali ratione simplicitatis, vel quia solùm tenuiter credit eisdem, ut bene advertunt *Anacl. tract. 5. D. 2. n. 22. et Busemb. mox infra.* Quid in dubio, an somnia sint a Deo, vel Dæmone? Resp. si non constet certò, vel probabiliter somnia esse a Deo, non licet eis credere; Ità *Salm. n. 61. cum. Suar. Less. Sanch. Pal. etc. ac Spor. de 1. Præc. n. 19. ex comm.* Ratio, quia Deus, cùm immittit somnia, simul etiàm reddit hominem certum, vel ferè certum, quòd ab ipso immittantur. Pro regulâ autem discernendi, an somnia sint a Deo, vel a Dæmone, observandum, an somnium impellat ad opus bonum, vel malum, aut præsumptuosum. Item, an post somnium homo se sentiat perturbatum, et minùs promptum ad opera pietatis; vel alacrem, et promptum; tunc enim potest prudenter censere somnium esse a Deo. Ità *Elbel de 1. Præcept. n. 491. et Anacl. loc. cit. n. 23. ex communi DB.*

» 7. Communiter, et ut plurimùm in similibus, in
 » quibus tacitum tantùm est pactum, venialiter tantùm peccari, docent consequenter Doctores supra
 » citati, et mox citandi: quia communiter ferè ali-
 » quid istorum intervenit, quæ a mortali excusare
 » dicunt, ut v. gr. quòd si fides integra non adhi-
 » beatur. *Sanch. loc. cit. n. 13. Caj. in suum. Armil. etc.*

» Rectè tamen notat *Delrio*, esse semper rem valde
 » periculosam, juxta illa suas actiones dirigere, etiã
 » non credendo. Vid. *Sanchez loc. cit.*

» 8. Licita est 1. *physiognomia*, quæ ex vultu,
 » dispositione, et habitudine corporis, et membro-
 » rum: 2. *Chyromantia*, quæ ex lineis, et partibus ma-
 » nuum considerat temperiem corporis, imò etiã
 » animi propensiones, et affectus probabiliter con-
 » jectat. * (*Idem Salm. n. 73. et 74. cum Azor. Bonac.*
 » *Sanch.*) * 3. Item divinatio, quæ ex sòmniis con-
 » jectat hominis complexionem, et hinc affectiones
 » animi diurnas. 4. Item alia, qua ex avium, pis-
 » cium, aliorumvè animalium voce, motu, aliisvè ac-
 » tionibus naturales aliqui effectus prænuntiantur fu-
 » turi ut plurimum, v. g. serenitas, pluvia, etc. 5.
 » Astrologia naturalis, quæ effectus corporeos, et
 » naturales, ut ventos, eclipsim, fertilitatem, salu-
 » britatem, morbos, et similia prædicat, quæ ad me-
 » dicinam, vel agriculturam conducunt; imò etiã,
 » cum ex puncto nativitatis, sive horoscopo probabi-
 » liter prædicat complexionem corporis, et affectio-
 » nes animi. Quia hæc divinationes omnes naturales
 » sunt, et mediis proportionatis utuntur. *Less. l. 2.*
 » *c. 43. d. 7.*

» Alia est *Astrologia Naturalis*, quæ conjicit plu-
 » vias, tempestates, sterilitates Terræ, et similia; et
 » hæc non est illicita, ut ait hic *Busemb. cum Salm.*
 » *Tract. 21. c. 11. n. 35.* quamvis ut plurimum sit inu-
 » tilis, et incerta. Alia est *Judiciaria*, quæ ex signis in
 » astris prædicat futura contingentia, quæ pendunt ex
 » hominum voluntate; et hæc, si fiat de persona par-
 » ticulari, illicita est, ut dicunt *Salm. d. 1. n. 46. cum*
 » *Trull. Sanch. Salm. etc.* contra *Pal. et alios apud ip-*
 » *sum*; Etiam si, non ut certò, sed ut conjecturaliter
 » seu probabiliter fiat, ex *Constit. Sixti V. Moderator*
 » *Cæli, anni 1586.* ubi damnantur etiã illi, qui id non
 » certò affirmare audent, aut protestantur. Licitam autem
 » esse censent si fiat in generali, puta si prænunciën-
 » tur bella, seditiones etc. Ita *Salm. ibid. n. 48.*

S. Thom. Qui p. 1. qu. 115. art. 4. ad 3. sic loquitur: Plures homines sequuntur passionibus, ad quas cooperari possunt corpora caelestia. Pauci autem sunt sapientes, qui hujusmodi passionibus resistent. Et ideo Astrologi ut in pluribus, vera possunt prædicere, et maxime in communi, non autem in speciali.

Quæritur indè, an licita sit Astrologia, quæ prædicat ex horoscopo, et puncto nativitatis inclinationes, temperamenta alicujus? Distingue, si prædicat ut certa, certò illicita est, cum omnia sint incerta. Ità *Salm. dict. c. 11. n. 10. cum Sanchez, Trullench. Suarez et alii communiter; Putant tamen esse tantum peccatum leve, ut n. 52. cum Laymann, Suarez, Sanchez etc. contra Fill. et Trull. Si verò prædicat, ut tantum probabiliter, seu conjecturaliter, licita est, ut Salm, n. 53. cum. S. Th. Suar, Pal, Bon.*

» 9. Illicitæ verò sunt omnes prædictæ divinationes,
 » si ex iis aliquid nosci, aut prænuntiari intendatur
 » circa ea, ad quæ proportionata non sunt, ut circa
 » effectus contingentes, et liberos; aut quæ a Deo pendent;
 » ut circa statum animæ, dona Gratiae, divitias,
 » honores, fortunam, nuptias, statum vitæ, et similia,
 » quorum electio voluntaria est, et a libera hominum
 » voluntate pendet: itè que de rebus occultis,
 » ut furto, thesauro abscondito. Vide *Less. l. c. et Bonac. d. 3. qu. 3. n. 11. Suar. Sanch. loc. cit. Bon. n. 11.*

Prædicere futura contingentia libera conjecturaliter tantum ex signis avium etc. dicunt *Salm. n. 98. in fine cum Less. Pal. Sanchez, Fill etc.* non esse illicitum: quia constellatio, quæ potest homines commovere ad bellum, potest etiã illa signa causare in avibus.

» 10. Peccant, qui Ægyptios de fortuna consulunt,
 » et quidem, si fiat cum firma fide, vel scandalo, etc. mortaliter: si verò causâ curiositatis,
 » vel ritûs, ut fit communiter, venialiter tantum.
 » *Fill. et Sanch.*

» 11. Superstitiosa est divinatio, quæ fit per sortes divinatorias, ad futurum, vel occultum aliquod cognoscendum, quasi sortibus vis aliqua divina in-

• sit : ut si quis v. g. ex taxilorum projectione , et
 • dispositione divinnet , quis sit obtenturus victoriam,
 • beneficium , etc. Idem ferè est de sortibus consul-
 • toriis , quibus inquiritur , quid in hac , vel illa re
 • sit agendum. Dixi *ferè* , quia aliquandò hæ licitæ
 • sunt , quandò causæ necessitas , et honestas exi-
 • git ; aptiorque modus dubium vincendi non appa-
 • ret : dummodò fiant præmissâ oratione cum debita
 • reverentia ; et indicium non expetetur , nisi a solò
 • Deo : v. g. si quis hærens in bivio aliter quoad viam
 • se determinare non possit ; vel si divino instinctu ;
 • aut jussu fiant ; ut 1. *Reg.* 10. ih electione Saulis
 • contigit. *Fill. Sanch. Bon. loc. cit.*

• 12. Sortes divisorie sinè superstitione , et ple-
 • rumque licitè fieri possunt , sivè ad honestum lu-
 • dum , sivè ad hæreditatis divisionem , sivè ad litis
 • compositionem , dummodò litigantes , qui æquale
 • jus habent , consentiant , quia nihil aliud conti-
 • nent , quàm contractum inter eos , qui ad aliquam
 • rem jus habent , ut illius sit , cui sors obtigerit.
 • Sic etiàm si plures mortem meriti sint , nec expe-
 • diat , omnes puniri , sorte definiri potest , quis
 • ex iis sit occidendus. Dixi , *plerumque* : tum quia in
 • electionibus Ecclesiasticis sunt illicitæ , ut *Laym.*
 • l. 3. t. 4. et *Bon.* tum quia officia secularia non
 • sorte , sed secundum personarum aptitudinem surt
 • dividenda , etsi inter plures æquè aptos , et dignos
 • sorte agi possit. *V. Less. c. 43. »*

Sortes in electionibus ad Officia secularia licitæ
 sunt , modò sint inter dignos , *Sporer de 1. Præc. t. 9.*
n. 21. cum. S. Th. q. 97. a. 8. Sanch. et comm. Quoad
 verò Officia , vel Beneficia Ecclesiastica vetantur *c.*
Ecclesia de Sortilegiis. An autem talis electio sit nulla ?
 Affirmant *Panorm. et Villal. ap. Salm. t. 11. n. 91* Ne-
 gant tamen *Salm. n. 92. cum Suar. Sanch. Laym. etc.*
 Et quidem probabilius , quia nullibi talis electio sanc-
 citur invalida. Excipitur tamen sola electio Prælati
 habentis jurisdictionem *ex c. quia propter de Elect.*

An liceat usus Sortium in decidendis litibus cir-

ca Officia , aut Beneficia Ecclesiastica ? Affirmant Laym. Less. Host. Abb. etc. ap Salm. n. 85. Negant verò Felin. Farin. et Salm. n. 88. cum Sua. Sanch. etc. Et quidem verius , nam ex c. Ecclesia. Extra de Sortitil: universè prohibetur electio Ecclesiastica per sortes. In casu nostro talis electio alterutrius ex litigantibus jam fieret per sortem saltem complete. Hoc tamen licere dicunt Salm. ib. si hæc electio fieret auctoritate Judicis , quia tum vitatur periculum vitiosi ingressus , cum Judex habendo jurisdictionem ad collationem legitimum titulum conferat.

Ultimò notandum est. ex Salm. ib. n. 95. cum S. Th. Suar. Pal. etc. quod sors divinatoria , etiamsi a Deo expectetur , tunc tantum licita sit , quando I. Adest argens necessitas salutis. II. Divina non convertuntur ad terrena negotia. III. Non mittitur sors in quibuscumque electionibus Ecclesiasticis , quæ fieri debent instinctu Spiritus Sancti ; Hinc raro licitam esse dicunt Salmant. d. n. 95.

» 13. Potest excusari a superstitione , qui modo
 » illicito futura se velle divinare ostendit joci causâ.
 » Ratio est , quia non est actus superstitiosus , nec
 » affectatio cognitionis Dei propriæ , sed tantum vanitas aliqua. Suar. et Sanchez , Reg. l. 17. n. 170. *
 » (Cum Salm. dict. c. 11. n. 33, Modò credat illa esse
 » falsa) *.

DUBIUM III.

Quid , et quotuplex sit Idololatria.

- 12 » **RESP.** 1. Ea est , quando tribuitur honor creaturæ,
 » sicut Deo. S. Thom. quæst. 94. q. 1. Id verò fit , ut
 » docet Less. 2. c. 43. non tantum sacrificio , sed etiam
 » quovis signo honoris , quo quis creaturæ , tamquam
 » Deo , se submittere intendit , v. gr. genuflexione ,
 » suffitu , detectione capitis ad statuam Jovis.
- 13 » **Resp.** 2. Idololatria est duplex : alia *Materialis* ,
 » sive simulata , ut cum quis sine interno affectu , ex
 » metu mortis , cultum idolo exhibet. Alia *Formalis* ,

» ac propria, vel perfecta, ut cum quis adorat ido-
 » lum, quod ex infidelitate putat esse Deum; vel im-
 » perfecta, cum quis vel ex odio Dei, vel ex affectu
 » aliquid a Dæmone, aliave creatura obtinendi, ipsi,
 » quasi Deo, cultum defert. *Laym. loc. cit. ex S. Aug.*
 » *et S. Th.*

Undè resolves.

- » 1. Idololatria aliquandò conjungitur cum infide-
 » litate, vel hæresi, cum scilicet creatura adorata in
 » intellectu habetur pro Deo, aliquandò non.
- » 2. Idololatria etiã materialis, et ficta est grave
 » et mortale peccatum: quia est saltem mendacium
 » perniciosum, et contrã religionem; sæpè etiã
 » contrã confessionem Fidei externam. *San. l. 1. c. 37:*
 » *n. 21. Azor. 1. p. l. 9. c. 11.*
- » 3. Idololatria imperfecta ob malitiam voluntatis
 » est peccatum gravius, quã perfecta. Vid. *Laym. l.*
 » *4. t. 10. c. 2. Sanch. lib. 1.*

DUBIUM IV.

Quid, et quotuplex sit vana Observantia, et
 undè colligatur.

- 14 *Quæ sit vana Observantia? Et quotuplex?*
- 15 *An sit culpã gravis?*
- 16 *Quomodo cognosci possit?*
- 17 *Resolutio casuum.*
- 18 *An detur et licita sit virtus in iis qui vocantur Salvatores?*
- 19 *An arcendi qui faciunt mira supernaturalia?*
- 20 *Quid in dubio præsumendum?*
- 21 *An liceant Ensalmi?*
- 22 *An detur Fascinatio naturalis,*

» **R**ESP. 1. Ea est superstitio, qua medio aliquo im- 14
 » proportionato, et a Deo non instituto procuratur
 » aliquis effectus v. gr. sanitas, scientia, etc. *S. Thom.*
 » 2. 2. *quæst. 69. art. 1. Bon. et alii.* Differt autem a
 » divinatione, quod hæc tantum ordinetur ad occul-

• torum cognitionem ; illa verò ad effectum externum.
 » Convenit cum eadem , quod utraque nitatur pacto
 » Dæmonis , eique tribuat perfectionem propriam
 » Dei. Undè quæ de divinatione dicta sunt , propor-
 » tionaliter huic accommodari debent.

» Resp. 2. Dividitur 1. sicut divinatio in eam , quæ
 » ex pacto expresso cum Dæmone , et in eam , quæ
 » ex implicito pacto procedit. 2. Dividitur commu-
 » niter in quatuor species. *Prima* dicitur *Ars notoria*,
 » quæ inspectione certarum figurarum , vel certe
 » alio jejunio , oratione etc. utitur ad scientiam re-
 » pentè , ac sinè labore acquirendam , ut faciunt
 » Anabaptistæ. *Secunda* dicitur *Magia* (quod nomen
 » alioqui generale est) , quæ versatur circà corpora
 » variè immutanda , aliosque effectus miros. *Tertis*
 » est *Observatio eventuum* , qua ex consideratione
 » alicujus eventûs conjicitur , quid sit futurum : ut
 » v. gr. si ex æo , quod casu occurrat vulpes , canis ,
 » aut cadaver , certa imminere credat , et indè actio-
 » nes suas moderetur. *Quarta* dicitur *Observatio sa-*
 » *nitatum* , cum adhibentur quædam signa , orationes ,
 » certus numerus crucium , sacra verba , etc. velut
 » necessaria , et efficacia ad pellendos morbos. Idem.
 » est de gestione Reliquiarum cum vana circumstan-
 » tia , v. gr. in tali capsâ , tot diebus , cum tali her-
 » ba , etc. *Sanch. c. 40. n. 11. Fill. t. 14. c. 6. n. 157.*

15 » Resp. 3. Vana observantia , sicut divinatio , est
 » peccatum mortale ex genere suo. Ratio est , tum
 » quia tribuit honorem divinum creaturæ , expectandò
 » ab ea , quod a solo Deo expectari debet : tum quia
 » nititur pacto cum Dæmone. *Less. Bon. quæst. 5.*
 » *part. 4. et alii.* Nec potest excusari a mortali ex par-
 » vitate materiæ : quia simpliciter , et omni materiâ
 » usurpatur cognitio , aut virtus Dei propria. Aliundè
 » tamen fieri posse , ut non sit mortale , docent *Auct.*
 » *sup. cit. dub. 2. resp. 3. 1.* Ratione ignorantia , si
 » pactum sit implicitum tantum. 2. Si non adhibea-
 » tur fides , licet timeatur. ita esse vel futurum. Vidè
 » dicta de divinatione *n. 8. casu 7. et Less. dub. 8.*
 » *n. 53. et 66.*

- » Resp. 4. Vana observantia cognosci potest, 1. Ex 16
 » insufficientiâ causæ adhibitæ ad effectum; si ni-
 » mirum nec habeat naturalem virtutem, nec de su-
 » pernaturali legitimè constet. 2. Ex adjunctione falsæ,
 » vel vanæ circumstantiæ, ut v. gr., si flagellatio fieri
 » debeat certâ horâ, numero, manû, flagro serico;
 » si nomina adhibeantur ignota, vel characteres pe-
 » regrini, verba falsa, vel apocrypha, v. g., Chris-
 » tum habuisse febres, vel spasmus, etc. Item, si
 » ponatur vis in modo scribendi, v. g. Evangelii S.
 » Joannis a Virgine, oriente sole, etc. 3. Si effectus
 » statim evanescat, etc. *Debrio l. 2. quæst. 5. Sanch.*
 » c. 40. n. 43. »

Ex dictis resolves.

- » 1. Superstitiosum est: Sumere aliquam potionem, 17
 » vel bolum, vel quidvis aliud usurpare ad scientiam
 » aliquam subito acquirendam. 2. Gestare amuleta,
 » ligaturas, involucra falsis characteribus consignata
 » contra vulnera, vel subitam mortem, ne possint
 » lædi, vel ne sanguis effluat, vel ad conciliandam
 » invisibilitatem, impenetrabilitatem, amorem, for-
 » tunam, nocumenta, et maleficia. 3. Ex casu fortuito
 » conjicere de eventu, v. gr. sibi aliquid boni, vel
 » mali eventurum, ut si manè egrediens pedem offen-
 » dat, ideòque domum regrediatur, timens aliquid
 » infausti. 4. Dies aliquos habere, tamquàm faustos,
 » aliquos verò infaustos, ideoque negotium omittere,
 » v. gr. die Veneris nolle ungues præscindere. 5.
 » Fœminarum carminatricum benedictiones, et preces
 » ad morbum depellendum adhibere. 6. Projicere
 » statuam alicujus Sancti in flumen, ut pluat. 7. Si
 » putentur Missæ non prodesse Defunctis, nisi legan-
 » tur septem, cum septem certi coloris candelis,
 » et septem elemosynis. 8. Si unguento armario, quo
 » gladius inungitur, absens curetur. 9. Si certo festo,
 » v. gr. S. Joannis, certæ adhibeantur orationes, vel
 » festo S. Mathiæ bederæ folia aquis imponantur, ut
 » cognoscatur, cui debeant nubere. 10. Si quibusdam

- » precibus , imaginibus , aut characteribus , aut crucibus tribuatur certa , et infallibilis vis , v. g. evadendi ab hoste , expellendi morbos , non moriendi sinè prævia Confessione , non incidendi in infortunium , etc. Aliud tamen est ea per orationes petere , ac sperare. *Debr. l. 3. p. 2. resol. 4. sect. 7. Suar. c. 15. Less. c. 4. d. 3. Sanch. n. 34. et 37. Fill. n. 150.*
- » 2. Superstitiosum non est : 1. Observare lunam , aut tempora aptiora colligendis herbis (v. gr. die S. Joannis Baptistæ) , purgandis corporibus , cædendis arboribus , etc. 2. Verba sacræ Scripturæ , vel Reliquias gestare ad Dei tantum honorem , et sinè dictis vanitatibus. 3. Circà Templum alicujus certi Sancti ter jumentum circumducere ; die alicujus certi Sancti equis venam secare , si scilicet hæc fiant ; ut major devotio excitetur , et effectus Sanctorum meritis adscribatur. Aliud tamen esset , si putarentur tales circumstantiæ infaillibiles , aut plane necessariae , aut per se efficaces. Vid. *Nav. in man. c. 11.* Addit *Laym. ex Cajet.* si homines rudes bonâ fide , et ex devotione aliquem ritum ab Ecclesia non receptum observent , aliquandò in sua simplicitate relinquendos , dum difficulter abducantur ab eo , quod bonâ fide a suis majoribus acceperunt. 4. Nec damnandæ quædam devotiones , quas vocant novendiales , v. gr. novem , vel ad exemplum S. Gregorii triginta , vel alium certum numerum Sacrorum celebrare , cum certo numero et magnitudine candelarum , et similia , si fiant in memoriam alicujus mysterii , v. gr. novem mensium , quibus Christus fuit in utero , vel quinque vulnerum , etc. Esset tamen superstitiosum , credere eas preces non prodesse in majore , vel minore numero. 5. Multi excusant etiã eos , qui sanant morbos a rabido cane , quod putent illos ad hoc habere gratiam gratis datam : et sic tenent *Nav. in man. c. 11* , Vid. *Sanch. Laym. Bon. ll. cc.*
18. Quæstio est , an detur , et sit licita virtus (vocata

magia naturalis) in aliquibus vocatis *Salvatores*, qui medentur quibusdam morbis signo Crucis, aut verbis Sacris, aut inhiatione. Affirmant *Azor. et alii ap. Salm. Fract. 21. c. 11. n. 113.* et dicunt dari tunc virtutem naturalem. Alii *n. 114.* dicunt non dari talem virtutem neque naturalem, neque gratis datam. *Salm.* tamen ex *n. 116. cum Detrio, Nav. Vill. Trull. Pal. Hurt. et aliis*: item *Sanch. Dec. l. 2. c. 40. a n. 27. Suar. de Relig. tract. 3. l. 2. c. 15. n. 25. et Less. l. 2. c. 43. n. 63.* probabiliter dicunt dari in aliquibus hanc virtutem, sicuti notum est Reges Gallos sanare Strumas (ut agnoscit *S. Th. cum Bonif. VIII. in Canoniz S. Lud.*) et Reges Hispanos sanare Scrophias. Hanc virtutem tamen ajunt non esse naturalem (etsi hoc aliquibus gravibus DD. satis probabile videtur): nam aliàs omnes homines ejusdem temperamenti eandem virtutem haberent; sed esse gratis datam à Deo ad bonum publicum, juxtà *Apost. 1. ad Cor. 12. 9. Alii gratia sanitatum etc.*

Hic autem notandum illud quod invenitur in *Martyrologio Romano* annotatum sub die 5. *Martii* de miraculosa sanatione a morsibus serpentium eorum, qui credentes januam Templi S. Phocæ Martyris, invocata ipsius intercessione, attigerint *Antiochiæ* (verba *Martyrologii*) *Natalis S. Phocæ Martyris, qui post multas, quas pro nomine Redemptoris passus est injurias, qualiter de antiquo illo serpente triumphaverit, hodie quoque Populis eo miraculo declaratur, quod si quispiam in serpente morstus fuerit, ut januam Basilicæ Martyris credens attigerit, confestim evacuata virtute veneni sanatur.*

Benè verò advertunt iidem *Salm.* arcendos esse, qui carbones contrectant: Qui halitu fornacem tepesciunt, vel hominem occidunt: Qui madidi vino sanant: Qui, adstante alio Salvatore, virtutem amittunt: Qui talem virtutem ab alio discunt: Qui dicit talem habere virtutem, qui natus est die festâ Parasceves, vel quia est septimus filius (sed in isto *Viva* dicit posse dari aliquam virtutem naturalem): Qui certis verbis utitur,

- » precibus, imaginibus, aut characteribus, aut cru-
 » cibus tribuatur certa, et infallibilis vis, v. g. eva-
 » dendi ab hoste, expellendi morbos, non moriendi
 » sinè prævia Confessione, non incidendi in infortu-
 » nium, etc. Aliud tamen est ea per orationes petere,
 » ac sperare. *Dehr. l. 3. p. 2. resol. 4. sect. 7. Suar.*
 » *c. 15. Less. c. 4. d. 3. Sanch. n. 34. et 37. Fil.*
 » *n. 150.*
 » 2. Superstitiosum non est: 1. Observare lunam,
 » aut tempora aptiora colligendis herbis (v. gr. die
 » S. Joannis Baptistæ), purgandis corporibus, cæden-
 » dis arboribus, etc. 2. Verba sacræ Scripturæ, vel
 » Reliquias gestare ad Dei tantum honorem, et sinè
 » dictis vanitatibus. 3. Circà Templum alicujus certi
 » Sancti ter jumentum circumducere; die alicujus
 » certi Sancti equis venam secare, si scilicet hæc
 » fiant; ut major devotio excitetur, et effectus Sanc-
 » torum meritis adscribatur. Aliud tamen esset, si pu-
 » tarentur tales circumstantiæ infallibiles, aut planè
 » necessariæ, aut per se efficaces. Vid. *Nav. in man.*
 » *c. 11. Addit Laym. ex Cajet. si homines rudes*
 » bonâ fide, et ex devotione aliquem ritum ab Ec-
 »lesia non receptum observent, aliquandò in sua
 » simplicitate relinquendos, dum difficulter abdu-
 » cantur ab eo, quod bonâ fide a suis majoribus
 » acceperunt. 4. Nec damnandæ quædam devotiones,
 » quas vocant novendiales, v. gr. novem, vel ad
 » exemplum S. Gregorii triginta, vel alium certum
 » numerum Sacrorum celebrare, cum certo numero
 » et magnitudine candelarum, et similia, si fiant in
 » memoriam alicujus mysterii, v. gr. novem men-
 » sium, quibus Christus fuit in utero, vel quinque
 » vulnerum, etc. Esset tamen superstitiosum, credere
 » eas preces non prodesse in majore, vel minore nu-
 » mero. 5. Multi excusant etiàm eos, qui sanant mor-
 » sos a rabido cane, quod putent illos ad hoc habere
 » gratiam gratis datam: et sic tenent *Nav. in man. c.*
 » *11, Vid. Sanch. Laym. Bon. ll. cc.*
18. Quæstio est, an detur, et sit licita virtus (vocata

magia naturalis) in aliquibus vocatis *Salvatores*, qui medentur quibusdam morbis signo Crucis, aut verbis Sacris, aut inhiatione. Affirmant *Azor. et alii ap. Salm. Fract. 21. c. 11. n. 113.* et dicunt dari tunc virtutem naturalem. Alii *n. 114.* dicunt non dari talem virtutem neque naturalem, neque gratis datam. *Salm.* tamen ex *n. 116. cum Delrio, Nav. Vill. Trull. Pal. Hurt. et aliis: item Sanch. Dec. l. 2. c. 40. a n. 27. Suar. de Relig. tract. 3. l. 2. c. 15. n. 25. et Less. l. 2. c. 43. n. 63.* probabiliter dicunt dari in aliquibus hanc virtutem, sicuti notum est Reges Gallos sanare Strumas (ut agnoscit *S. Th. cum Bonif. VIII. in Canoniz S. Lud.*) et Reges Hispanos sanare Scrophias. Hanc virtutem tamen ajunt non esse naturalem (etsi hoc aliquibus gravibus DD. satis probabile videtur): nam alias omnes homines ejusdem temperamenti eandem virtutem haberent; sed esse gratis datam à Deo ad bonum publicum, juxta *Apost. 1. ad Cor. 12. 9. Alii gratia sanitatum etc.*

Hic autem notandum illud quod invenitur in *Martyrologio Romano* annotatum sub die 5. *Martii* de miraculosa sanatione a morsibus serpentium eorum, qui credentes januam Templi S. Phocæ Martyris, invocata ipsius intercessione, attigerint *Antiochiæ* (verba *Martyrologii*) *Natalis S. Phocæ Martyris, qui post multas, quas pro nomine Redemptoris passus est injurias, qualiter de antiquo illo serpente triumphaverit, hodie quoque Populis eo miraculo declaratur, quod si quispiam à serpente morsus fuerit, ut januam Basilicæ Martyris credens attigerit, confestim evacuata virtute veneni sanatur.*

Benè verò advertunt iidem *Salm.* arcendos esse, qui 19
 carbones contrectant: Qui halitu fornacem tepesciunt, vel hominem occidunt: Qui madidi vino sanant: Qui, adstante alio Salvatore, virtutem amittunt: Qui talem virtutem ab alio discunt: Qui dicit talem habere virtutem, qui natus est die festâ Parasceves, vel quia est septimus filius (sed in isto *Viva* dicit posse dari aliquam virtutem naturalem): Qui certis verbis utitur,

- » precibus , imaginibus , aut characteribus , aut crucibus tribuatur certa , et infallibilis vis , v. g. evadendi ab hoste , expellendi morbos , non moriendi sinè prævia Confessione , non incidendi in infortunium , etc. Aliud tamen est ea per orationes petere , ac sperare. *Debr. l. 3. p. 2. resol. 4. sect. 7. Suar. c. 15. Less. c. 4. d. 3. Sanch. n. 34. et 37. Fill. n. 150.*
- » 2. Superstitiosum non est : 1. Observare lunam , aut tempora aptiora colligendis herbis (v. gr. die S. Joannis Baptistæ) , purgandis corporibus , cædendis arboribus , etc. 2. Verba sacræ Scripturæ , vel Reliquias gestare ad Dei tantum honorem , et sinè dictis vanitatibus. 3. Circà Templum alicujus certi Sancti ter jumentum circumducere ; die alicujus certi Sancti equis venam secare , si scilicet hæc fiant ; ut major devotio excitetur , et effectus Sanctorum meritis adscribatur. Aliud tamen esset , si putarentur tales circumstantiæ infaillibiles , aut plane necessariæ , aut per se efficaces. Vid. *Nav. in man. c. 11.* Addit *Laym. ex Cajet.* si homines rudes bonâ fide , et ex devotione aliquem ritum ab Ecclesia non receptum observent , aliquandò in sua simplicitate relinquendos , dum difficulter abducantur ab eo , quod bonâ fide a suis majoribus acceperunt. 4. Nec damnandæ quædam devotiones , quas vocant novendiales , v. gr. novem , vel ad exemplum S. Gregorii triginta , vel alium certum numerum Sacrorum celebrare , cum certo numero et magnitudine candelarum , et similia , si fiant in memoriam alicujus mysterii , v. gr. novem mensium , quibus Christus fuit in utero , vel quinque vulnerum , etc. Esset tamen superstitiosum , credere eas preces non prodesse in majore , vel minore numero. 5. Multi excusant etiàm eos , qui sanant morbos a rabido cane , quod putent illos ad hoc habere gratiam gratis datam : et sic tenent *Nav. in man. c. 11.* Vid. *Sanch. Laym. Bon. ll. cc.*
18. Quæstio est , an detur , et sit licita virtus (vocata

magia naturalis) in aliquibus vocatis *Salvatores*, qui mœduntur quibusdam morbis signo Crucis, aut verbis Sacris, aut inhiatione. Affirmant *Azor. et alii ap. Salm. Tract. 21. c. 11. n. 113.* et dicunt dari tunc virtutem naturalem. Alii *n. 114.* dicunt non dari talem virtutem neque naturalem, neque gratis datam. *Salm.* tamen ex *n. 116. cum Delrio, Nav. Vill. Trull. Pal. Hurt. et aliis*: item *Sanch. Dec. l. 2. c. 40. a n. 27. Suar. de Relig. tract. 3. l. 2. c. 15. n. 25. et Less. l. 2. c. 43. n. 63.* probabiliter dicunt dari in aliquibus hanc virtutem, sicuti notum est Reges Gallos sanare Strumas (ut agnoscit *S. Th. cum Bonif. VIII. in Canoniz S. Lud.*) et Reges Hispanos sanare Scrophias. Hanc virtutem tamen ajunt non esse naturalem (etsi hoc aliquibus gravibus DD. satis probabile videtur): nam aliàs omnes homines ejusdem temperamenti eandem virtutem haberent; sed esse gratis datam à Deo ad bonum publicum, juxtà *Apost. 1. ad Cor. 12. 9. Alii gratia sanitatum etc.*

Hic autem notandum illud quod invenitur in *Martyrologio Romano* annotatum sub die 5. *Martii* de miraculosa sanatione a morsibus serpentium eorum, qui credentes januam Templi S. Phocæ Martyris, invocata ipsius intercessione, attigerint *Antiochiæ* (verba *Martyrologii*) *Natalis S. Phocæ Martyris, qui post multas, quas pro nomine Redemptoris passus est injurias, qualiter de antiquo illo serpente triumphaverit, hodie quoque Populis eo miraculo declaratur, quod si quispiam in serpente morsus fuerit, ut januam Basilicæ Martyris credens attigerit, confestim evacuatâ virtute veneni sanatur.*

Benè verò advertunt iidem *Salm.* arcendos esse, qui carbonibus contrectant: Qui halitu fornacem tepesciunt, vel hominem occidunt: Qui madidi vino sanant: Qui, adstante alio Salvatore, virtutem amittunt: Qui talem virtutem ab alio discunt: Qui dicit talem habere virtutem, qui natus est die festâ Parasceves, vel quia est septimus filius (sed in isto *Viva* dicit posse dari aliquam virtutem naturalem): Qui certis verbis utitur,

quibus credit inesse virtutem, cum gratia confertur personæ non autem verbis, et signis. Ita *Salm. n. 118. cum Suarez Sanch del Rio, Pal. Hurt. etc.*

20 Advertunt etiã, quod in dubio præsumendus sit aliquis effectus potius provenire a causa naturali, quàm a superstitione. Itã *Spor. de 1. Præc. c. 9. n. 31. cum S. Aug. Sanch. Laym. Elbel n. 591. Croix l. 3. p. 1. num. 28. et Salm. Tract. 21. c. 11. n. 112. cum S. Th. qui docet 2. 2. q. 60. art. 4. in corp. Ubi non apparent manifesta indicia de malitia alicujus, debemus eum ut bonum habere, in meliorem partem interpretando, quod dubium est. Rectè tamen consulunt AA. cit. ut tunc præmittatur protestatio, nolendi effectum, si aliqua superstitio subsit. Si verò certè probabiliter constet rem nullam habere vim naturalem ad aliquem effectum, in dubio censetur potius provenire a Dæmone, quàm a Deo, cum divina promissio de illo non habeatur, ut docet *Sanch. Dec. lib. 2. c. 40. num. 2. cum Gersone, et Spor. n. 33. cum S. Thom. 1. 2. quæst. 96. art. 2. An autem liceat usus pulveris sympathici? Respondet Elbel n. 516. doctores satis communiter negare, quia incredibile videtur qualitates hujus pulveris in distante habere vim operandi; undè *Elbel*, censet hujusmodi usum non facilè approbandum. At tamen in casu urgenti permitti posse, modò vulneratus non nimium distet v. gr. ultra 300. passus; et modò protestatio præmittatur. Ratio, quia probabile est dari actionem in distans. Certum valde probabiliter mihi videtur hoc esse licitum, si talis pulvis non in magna distantia applicetur; ducor ex iis quæ dicit celebris Philosophus Purchotius in suis *Instit. Phil. t. 2. part. 1. Physic. sect. 5. c. 11. ubi sic ait: Pulvis vitrioli calcinati, qui sympathicus appellatur, in sanguinem e vulnere recens emissum injectus, ipsi vulnere aliquot passibus remoto mederi, ac sanguinem sistere observatur. Id verò aliter fieri non concipitur, quàm per profluvium substantiale, sive per spiritus vitrioli, qui valentibus adhuc sanguinis particulis admixti, ad vulnus, undè expressus est sanguis, feruntur, et tamquam cunei quidam apertos meatus,* qui-**

Sus effluit sanguis, penitus obstruunt. Ungere autem in distans gladium adhuc calentem sanguine vulnerati, superstitiosum esse ait *Croix n. 29. cum Burg.* et asserit commune. Sed ex eadem ratione, ut supra, probabiliter id etiã permittit *Spor loc. cit.* Adhuc enim in dubio, an effectus proveniat a causã naturali, jam diximus ex communissimã DD. superstitiosum non esse illum procurare, saltem protestatione præmissã.

Quando autem adhibentur aliqua signa Crucis, vel tot Pater etc. in dubio, an adsit ibi aliqua superstitio, *Less. l. 2. c. 45. n. 26.* ea permittit, præmissã expressã protestatione. Consentiant *Spor. n. 34. et Tamb. lib. 2. c. 6. §. 1. n. 12.* si urgeat notabilis necessitas. Damnat verò *Sporer. c. 9. n. 32. cum communi*, tamquã superstitiosum regulariter, certis festis, horis, etc. herbas, aut fructus colligere, nisi circumstantia temporis conferat ad herbarum virtutem, ut in vere, æquinotio, etc. Damnat etiã *Sporer. n. 28.* circumducere equos per Tempa Sanctorum, nisi expectetur effectus per merita illorum; undè ait, quod ubi adest hujusmodi consuetudo, ipsa sit abroganda; at si non possit sinẽ offensa Populi auferri, saltem ipse docendus sit, quo animo id faciendum.

3. Non est illicitum uti virtute rei naturalis, quæ per superstitionem cognita est, modò ejus observatio, aut operatio non pendeat ad ope Dæmonis. Ratio est, quia licet illa cognitio malè parta sit, peccatum tamen transit, neque virtus naturalis ex eo quidquam mali contraxit. Vid. *Sanch. 2. mor. c. 38*
Bon. q. 5. p. 4. Laym. l. c. 1. 10 c. 4.

Quid de Ensalmis? Ensalmus dicitur, quia communiter ex verbis Psalmorum componitur, et ordinatur ab morbos sanandos. Si Ensalmus est *Invocativus*, scilicet petens salutem a Deo, quin credatur infallibiliter effectus, licitus est. Secus si sit *Constitutivus*, scilicet si ei tribuatur virtus infallibilis. Ita *Salm. Tr. 21. c. 11. n. 124. et 125. cum Navar. Azor. Bon. S. Anton. Suar.* Sanè autem illicitus est Ensalmus (ut docet *S. Th. 2. 2. q. 96. a. 4.*), si in eo invocetur indirectè

Dæmon, aut nomen inusitatum Angelorum; vel si ei falsa, aut vana misceantur, vel adhibeatur certus modus scribendi, proferendi, etc.

- 22 An detur naturalis Fascinatio? Affirmant *Salm. n. 104. cum S. Th. 1. p. q. 117. art. 3. ad 2.* qui dicit: *Oculi uident inficiunt aërem continuum usque ad determinatum spatium.* Hinc dicunt *Salm. n. 138.* quod talis, qui in se experitur hanc pestiferam qualitatem, teneatur abstinere a nimio consortio hominum non necessario, vel oculos declinare. Dicunt verò *n. 133.* contra *Azor I. g. c. 25.* supersticiosam esse fascinationem vulgarem, quæ a vulgo creditur, scilicet quod aspicientes invidio animo noceant; et ideo tamquam superstitiosa vetanda esse oscilla, seu turpicula, quæ contra fascinationes imponuntur. Sed si adhibeantur adversus fascinationem naturalem, ut supra, nescio cur illa sint tam rigorosè damnanda, undè enim certò apparet, quod dicta oscilla nullam naturaliter virtutem habeant ad illum malignum effluuium medendum? Consentit mihi *Spor. de 1. præc. c. 9. n. 31.* qui, ut supra retulimus, ait in dubio prudenti, an res applicanda habeat vim naturalem, quod licitè possit adhiberi, cum communissima DD. ex *S. August.* Tantò magis, quia communiter eis certa fides non præstatur.

DUBIUM V.

Quid sit Maleficium, et quomodo possit tolli?

- 23 Quid, et quotuplex Maleficium?
 24 Quæ remedia liceat adhibere contra Maleficium?
 25 An liceat petere a malefico parato, ut tollat maleficium cum alio? Et an in dubio, num sciat modum licitum solventi?
 26 Quid de Strigibus?
 27 Quam excommunicationem incurrant Malefici?
 28 Quomodo Confessarius se gerere debeat cum Magis, et Maleficis?
- 29 **R**ESP. I. Maleficium est vis nocendi aliis, ex pacto, et cooperatione Dæmonis. Differt a Magia, quod hæc

» intendat facere mira, illud autem dirigatur ad no-
 » cendum. *Tol. lib. 4. cap. 10. Fill. t. 24. cap. 8. qu. 1.*
 » Resp. 2. Maleficium aliud dicitur *Amatorium*,
 » seu *Philtrum*, cujus ujus est ad carnalem amo-
 » rem, vel odium excitandam, Dæmone hominis
 » phantasiâ commovente, nihil tamen agente in vo-
 » luntatem. Undè patet, si maleficio sic infecti
 » labantur, eos verè peccare; quia libertas non au-
 » fertur. Aliud dicitur *Veneficium*, quo alicui per-
 » sonæ vel ejus bonis damnum infertur. *Fill. loc. cit.*
 » n. 183. *Azor. t. 1. l. 9. c. 16.*

» Resp. 3. Contrà maleficia uti licet, 1. Remediis 24
 » petitis ex medicina. * (*Plures enim herbæ, ut ruta,*
 » *salvia etc. contrà maleficia naturaliter prosunt, quia*
 » *virtute naturali corrigunt prâvos humores, ope Dæmo-*
 » *nis commotos: non verò licet uti virga lupi, pulvere*
 » *asperso corpori etc., et similibus, quæ naturaliter*
 » *conferre nequeunt ad sedandos humores. Vid. Salm.*
 » *c. 11. n. 143 et 135.)* 2. Exorcismis et Sacramentis*
 » *Ecclesiæ, peregrinationibus, invocationibus Sanc-*
 » *torum, etc. 3. Destructione signorum; per quæ Dæ-*
 » *mon nocet, absque tamen alio maleficio: Navar.*
 » *et communiter alii. * (Est commune etiâ ap. Salm.*
 » *cap. 11. n. 158.)**

» 4. Si maleficus licito modo potest maleficium tol-
 » lere, licet eum ad id accersere, rogare, imò etiâ
 » pecuniâ inducere, vel verberibus, aut tormentis
 » cogere (non tamen interficere), si nolit. *Lugo.*
 » *Diana part. 8. t. 7. R. 53.* Idque, etiâsi constet,
 » eum id facturum per novum maleficium, sicuti ex
 » causa licet ab usurario petere mutuum ad usuram;
 » Ratio est, quia cum habeam jus petendi, quod ab
 » illo rectè præstari potest, et est indifferens, impu-
 » tabitur illius malitiæ si id malè faciat, (*Ità Salm.*
 » *ib. n. 154. cum Pal. Suar, etc. contrà Cajet.)* Vid.*
 » *Sanch. lib. 7. de Matrim. disp. 94. n. 11. Fill. n. 192.*
 » *Les. lib. 2. cap. 44. d. 6. contrà Delrium. 5. Licet*
 » *etiâ contrarium signum positivum apponere, ex*
 » *se tamen honestum: v. gr. si Dæmon esset pactus*

» cum malefico, se tamdiu nociturum, quamdiu ma-
 » leficiatus se cruce non signaret, aut lavaret corpus
 » (nam plerumque fit cum tali aliqua conditione, v.
 » gr. ut tamdiu duret, quamdiu manet aliqua ligatu-
 » ra, aut res aliqua certo loco defossa), licebit illi se
 » signare, lavare; etc. *Suar. Less. lib. 2. c. 44. n. 45.**
 » (*Ità etiã Elbel n. 534. Salm. n. 161. Sanch. Pal.*
 » *Trull. etc.*) * Ratio est, quia non est intentio posi-
 » tiva recuperandi sanitatem eo medio, sed tantum
 » tollendi signum, et dissolvendi pactum cum Dæmo-
 » ne. Undè ulterius patet; licere repercutere sagam,
 » quæ te tetigit; eã enim reperiussã solet noxa des-
 » sare: ut habet *Lessius l. c. et Sanch. lib. 7. de Mä-*
 » *trim. disp. 95. et 96.* Si maleficus non potest tollere
 » maleficium, nisi per novum, non licet eum ad id
 » inducere, quia id esset inducere ad peccatum, et
 » actui intrinsecè malo cooperari; *Suar. Sanch. Less.*
 » *etc. ll. cc. 7.* Si dubitetur, an possit sinè maleficio
 » novo tollere, non licet ab eo petere, ut habet *Laym.*
 » *lib. 4. tr. 10. cap. 4. n. 9. Sanch. et Suar.*, quia est
 » periculum peccandi. Faciliùs autem præsumi po-
 » test, eum qui signa posuit, posse ea sinè novo ma-
 » leficio destruere, quàm eum; qui non posuit. Un-
 » dè, si hic suam operam offerat, priùs erit exami-
 » nandus de modo solvendi. Vid. *Laym. htc, Bon.*
 » *disp. 3. q. 5. p. 5.*

Quæritur 1. An liceat petere a Malefico parato, ut
 maleficium cum alio maleficio tollat? Affirmant *Angel.*
et Aureol. apud Salm. c. 11. n. 146. sicut dicunt etiã
 licere ad propriam utilitatem petere Sacramenta a Sa-
 cerdote sacrilego. Sed tenenda est negativa sententiã
cum Less. lib. 2. cap. 44. n. 35. et Salm. n. 134. S. Th.
et pluribus. Ratio, quia Sacerdos sacrilegus potest mi-
 nistrare Sacramenta non sacrilegè. Sed Maleficus ne-
 quit conficere maleficium sinè Dæmonis cooperatione,
 quod est intrinsecè malum, nec officit illum esse ad
 id paratum, juxta dictã *lib. 2. n. 47.*

Quæritur 2. Utrum liceat petere a Mago solutionem
 malefici in dubio, an sciat vel ne modum licitum

solvendi? Certum est licere, si constet quod magus modum licitum non ignoret, etiamsi ille modo illicito sit, usurus, quia id suae malitiae imputatur. Ita communiter cum *Busemb. ut supra n. 4. Salm. dict. c. 11. n. 151. et Sporer de 1. Praec. cap. 9. n. 43. cum Laym. Sanch. et Less. Idem dicunt Tamb. cap. 6. §. 2. n. 9. Sporer n. 42. Viva Qu. 5. Art. 5. n. 4. cum Sanch. Trull. Fill. et Elbel n. 532. cum Suar. et Sayr.* licere si sit certò probabile, quod Maleficus sciat modum licitum. Sed quid in dubio negativo? Censet *Tamb. n. 10.* et non reprobabat *Viva n. 3.* quod aliquando etiam liceat petere, quia non raro praesumitur ex communiter contingentibus maleficos modum licitum non ignorare. Sed contradicit sententia communis quam tenent *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 95. n. 13. Less. lib. 2. cap. 44. n. 46. Viva loc. cit. n. 3. Salm. n. 152. cum Pal. Laym etc.* Ratio, quia praesumendum, quod Magi non sciant nisi modos illicitos. Caeterum, si in aliquo casu habeatur justa praesumptio, quod maleficus sciat modum licitum solvendi maleficium, puta per ablationem signi, satis probabilis videtur opinio *Tamburini*; cui tunc non obstaret sententia communis opposita, nam (ut ait *Tamburin.*) DD. contrarii loquuntur, quandò dubium aliter non possit deponi. Advertunt autem cum *Busemb. Spor. n. 42. Viva loc. cit. et Elbel n. 533. cum Laym. Less. et Del Rio.* facilius praesumendum, quod sciat solvere maleficium modo licito is, qui signa posuit, illa auferendo, quam alius qui non posuit.

Hinc notandum est, communem esse sententiam cum *Salm. cap. 11. n. 172. Suar. Less. Del Rio, Palao, Sanch. etc.* adesse Striges, quæ ope Dæmonis asportantur de loco in locum corporaliter. Nec obstat *cap. Episcopi, 26. q. 5.* ubi prohibetur sub poena excommunicationis fidem præbere talibus anicularum neniis; nam ibi prohibetur asserere simul, quòd ambulent cum *Herodiade*, vel *Dea Diana.* Vide *Elbel n. 527.* qui asserit cum *Del Rio, et aliis,* contrariam opinionem, quam tenuerunt *Lutherus, Melancthon,*

et quidam Catholici, nempe hoc evenire per meram illusionem, et vim phantasie, esse valde perniciosam Ecclesie, quia conducit ad eximendas hujusmodi Lamias a pœnis ipsis indictis; quod gravis damni est Christiane Reipublice.

27 Malefici autem incurrunt excommunicationem ex *cap. Si quis Ariolos*. Hanc autem *Salm. cap. 11. n. 101. cum Tabien. et Del Rio* tenent esse late sententiae, cum in *dict. cap.* dicatur; *Anathema sit*. At *Suar. Sanch. Azor. Less. etc. n. 200.* tenent esse ferendae sententiae; et dicunt, quod verba *anathema sit* in materia Fidei significant haeticum jam ab Ecclesia praecisum: Sed in aliis materiis significant separationem tantum faciendam.

Incurrunt etiam excommunicationem Bullae Coenae, si iis conjungatur Haeresis, vel (ut dicunt *Salm.*) vehementis suspicio illius; nempe quando ineunt pactum expressum cum Dæmone, vel quando miscent res Sacras, vel Diabolum adorant, vel consulunt de iis, quae ipse cognoscere nequit Ità *Salm. n. 203. cum Suar. Azor. etc.* Sed haec intelligenda, quando adest error Fidei in intellectu, ut ait *Spor. de 1. Praec. cap. 9. n. 45.* Nam alias non datur Haeresis formalis, etiamsi quis expressè exterius Fidem neget, ut certum est *cum Busemb. ut supra de Praec. Fid. lib. 2. n. 19.* Et sine haeresi formali excommunicatio Bullae minime incurritur, ut certum est *apud Laym.*

» Quæres: Quomodo Confessario agendum cum
» Divinatoribus, Magis, etc.

28 » Resp. 1. Examinandi sunt, præterquam de variis
» superstitionibus: 1. Quo fine tali superstitioni se
» addixerint. v. gr. an ratione vehementis passionis,
» tristicæ, vindictæ, avaritiæ aut sanctitatis nomen
» conciliandi, quæ esset sacrilega hypocrisis. 2. De
» apostasia, idololatria, et haeresi: abnegant enim
» Christum, et Deum: renunciant Sacramentis: ha-
» bent Dæmonem pro Deo, vel sancto: nec damna-
» tum putant, aut miserum, et consequenter illius
» assecclas non esse damnandos. 3. De blasphemis in

» Deum, et Sanctos, de sacrilegiis; abutuntur enim
 » rebus sacris, ut aquâ benedictâ, Eucharistiâ, etc.
 » 4. De luxuria, et commixtione cum Dæmone. 5.
 » De damnis proximo illatis. *Suar. Sanch. Filliuc.*
 » *Bonaë. loc. cit.*

» Resp. 2. Monendi sunt, se teneri 1. Pactum ex-
 » pressum, si quod habent cum Dæmone, aut com-
 » mercium abjurare, et dissolvere. 2. Libros suos,
 » schedas, ligaturas, aliaque instrumenta artis com-
 » burere. 3. Comburare chirographum, si habent:
 » si verò solus Dæmon id habeat, non necessariò cog-
 » endus est, ut reddat: quia pactum sufficiens
 » dissolvitur per pœnitentiam. 4. Damna illata resar-
 » cire, ad quod proindè etiâ tenetur Fiscus (ubi
 » veneficorum bona confiscantur); uti et hæredes,
 » si ad eos bona deveniant. *Laym. loc. cit. Suar. t. 1.*
 » *de rel. l. 2, c. 17. Sanch. loc. cit. c. 49. Fill. etc.*

» Resp. 3. A Parochis moneri, et a Confessariis
 » examinari circa hoc præceptum potissimum debent:
 » 1. Opiliones, qui variis dediti esse solent observa-
 » tionibus, ut gregem suum a lupis vel aliis incom-
 » modis tueantur. 2. Fabri ferrarii, qui circa equos
 » sanandos utuntur verbis vel ex Psalmis, vel ex Ora-
 » tione Dominica desumptis. 3. Rustici, qui ad sanan-
 » da pecora inanibus, et superstitiosis observationi-
 » bus utuntur, vel recurrunt ad peritos talium artium.
 » 4. Vetulæ, quæ circa mulieres laborantes in partu
 » vel ex matrice vanas, et superstitiosas adhibent
 » orationes. 5. Milites, qui deferunt secum sacra no-
 » mina, vel orationes ad certitudinem, quod in bello,
 » vel duello non sint vulnerandi, numquam aquâ,
 » igne, vel subitâ morte perituri. »

CAPUT II.

De Irreligiositate, ejusque speciebus.

» **IRRELIGIO**, quæ Religioni opponitur per defectum,
 » vel tendit directè ad irreverentiam Dei, et est Ten-

» tatio Dei , aut Perjurium : vel tantùm tendit ad ir-
 » reverentiam rerum sacrarum , et est Sacrilegium ,
 » aut Simonia. De Perjurio in secundo præcepto , de
 » reliquis hîc.

DUBIUM I.

Quid sit Tentatio Dei.

29 *Quid est Tentatio Dei ?*

30 *An in Tentatione Dei detur parvitas materiæ ? Et quæ sit Tentatio interpretativa ?*

31 *An peccet qui petit a Deo miraculum ?*

32 *An qui offert se ad martyrium ? Et an qui respuit medicinas ?*

29 « **R**ESP. Tentatio Dei est dictum , vel factum , quo
 » quis explorat , num Deus sit potens , sapiens , mi-
 » sericors , aut aliquam perfectionem habeat. *S. Th.*
 » 2. 2. qu. 92. art. 1. *Sanch. etc.* Ea est duplex , scilicet
 » vel *formalis* , quandò quis expressè dubitans de ali-
 » qua Dei perfectione , eam experiri cupit ; ut si
 » quis petat miraculum , quo patefiat Fidem Catho-
 » licam esse veram : vel det se præcipitem ex turri ,
 » ut experiatur , an Deus sit misericors , eum eripien-
 » do a læsione : Vel est *implicita* , et *interpretativa* ,
 » quandò quis , etsi expressè non intendat Deum
 » tentare , id tamen petit , vel agit , quod suapte na-
 » turâ eò referri videtur ; ut si quis se committat pe-
 » riculo , a quo vel nullo modo , vel vix possit eripi ,
 » nisi miraculosè ; vel si media naturalia omittat ,
 » sperans a solo Deo effectum , v. gr. in morbo peri-
 » culoso respuens medicinam , petensque , ac spe-
 » rans a Deo temerè sanitatem. *Nav. c. 11. Less.*
 » n. 4. Item si sinè necessitate et causâ rudis absque
 » præparatione velit concionari , sperans a Deo sibi
 » suggerendos conceptus. *Suar. Sanch. Less. Laym.*
 » lib. 4. t. 10. cap. 5.

Undè resolves.

1. Tentatio Dei *formalis* est peccatum ex genere

» suo mortale , in quacumque etiã materia. Ratio
 » est , quia includit dubitationem de perfectionibus
 » Dei , quæ in gravem Dei contemptum redundat ,
 » vel magnam irreverentiam , curiosiùs agendo cum
 » Deo , quasi cum ludione. *Less. l. 2. cap. 45. d. 11*
 » *Sanch. lib. 2. cap. 3. Suar. etc. comm.*

» *Interpretativa* tentatio , cui dubitatio illa deest ;
 » plerumque est tantum peccatum veniale ob imper-
 » fectionem actûs , ignorantiam , inconsiderationem ;
 » vel parvitatem periculi. Imò sæpè nullum est pec-
 » catum , quando scilicet justa causa subest , v. gr.
 » Dei instinctus , necessitas , vel pia utilitas. *Sayr.*
 » *Tolet. Cajet. S. Th. 2. 2. qu. 92.*

Sed quæstio hæc est , an in tentatione Dei *interpre-* 39
tativa , ut supra , detur parvitas materiæ ? Affirmant
Busemb. cum Caj. et Valent. in 2. 2. D. 6. qu. 14. n. 2.
Less. lib. 2. cap. 45. n. 4. Sayr. Clav. reg. lib. 6. cap.
7. n. 14. et Tolet. lib. 4. cap. 19. n. 7. Hi dicunt , quod ,
 si quis in re levi , et sinè gravis damni periculo tenta-
 ret Deum , ex sola curiositate spectandi aliquod opus
 supernaturale , hic tantum venialiter peccaret. Sed
 probabiliùs *Sanch. Dec. lib. 2. c. 34. n. 5. Suar. t. 1.*
de Rel. tract. 3. lib. 1. cap. 3. n. 16. Salm. tract. 21.
cap. 12. n. 3. cum damnant de mortali , nisi excusa-
 retur ratione ignorantia , vel indeliberationis. Ratio ,
 quia gravis est irreverentia velle ut Deus ostendat om-
 nipotentiam suam ad satisfaciendum curiositati ipsius.
 Hinc *Salm loc. cit.* dicunt , quod probabiliùs pecca-
 ret graviter qui in levi morbo , rejectis medicinis , spe-
 raret a Deo sanitatem , quamvis non peteret miraculum :
 quia (ut ajunt) videtur hic , respuendo remedia , reip-
 sa miraculum exoptare , cum velit mutari causas na-
 turales. Sed meritò huic doctrinæ contradicunt *Sanch.*
loc. cit. cum Leonardo , Bon. de 1. Præc D. 3. qu. 9.
part. unic. n. 3. cum Suar. Anacl. ibid. qu. 1. n. 8. El-
bel d. n. 560. et Sporer eod. tit. cap. 10 cum Laym. qui
 in hoc non recognoscunt plusquam venialem culpam.
 Ratio , quia in hoc non adest gravis deordinatio : cum
 enim quis nequaquam miraculum petat curiositatis

» tatio Dei , aut Perjurium : vel tantùm tendit ad ir-
 » reverentiam rerum sacrarum , et est Sacrilegium ,
 » aut Simonia. De Perjurio in secundo præcepto , de
 » reliquis hîc.

DUBIUM I.

Quid sit Tentatio Dei.

29 *Quid est Tentatio Dei ?*

30 *An in Tentatione Dei detur parvitas materiæ ? Et quæ sit Tentatio interpretativa ?*

31 *An peccet qui petit a Deo miraculum ?*

32 *An qui offert se ad martyrium ? Et an qui respuit medicinas ?*

29 « **R**ESP. Tentatio Dei est dictum , vel factum , quo
 » quis explorat , num Deus sit potens , sapiens , mi-
 » sericors , aut aliquam perfectionem habeat. *S. Th.*
 » 2. 2. qu. 92. art. 1. *Sanch. etc.* Ea est duplex , scilicet
 » vel *formalis* , quandò quis expressè dubitans de ali-
 » qua Dei perfectione , eam experiri cupit ; ut si
 » quis petat miraculum , quo patefiat Fidem Catho-
 » licam esse veram : vel det se præcipitem ex turri ,
 » ut experiatur ; an Deus sit misericors , eum eripien-
 » do a læsione : Vel est *implicita* , et *interpretativa* ,
 » quandò quis , etsi expressè non intendat Deum
 » tentare , id tamen petit , vel agit , quod suapte na-
 » turâ eò referri videtur ; ut si quis se committat pe-
 » riculo , a quo vel nullo modo , vel vix possit eripi ,
 » nisi miraculosè ; vel si media naturalia omittat ,
 » sperans a solo Deo effectum , v. gr. in morbo peri-
 » culoso respuens medicinam , petensque , ac spe-
 » rans a Deo temerè sanitatem. *Nav. c. 11. Less.*
 » n. 4. Item si sinè necessitate et causâ rudis absque
 » præparatione velit concionari , sperans a Deo sibi
 » suggerendos conceptus. *Suar. Sanch. Less. Laym.*
 » lib. 4. t. 10. cap. 5.

Undè resolves.

1. Tentatio Dei *formalis* est peccatum ex genere

» suo mortale , in quacumque etiàm materia. Ratio
 » est, quia includit dubitationem de perfectionibus
 » Dei, quæ in gravem Dei contemptum redundat,
 » vel magnam irreverentiam, curiosius agendo cum
 » Deo, quasi cum ludione. *Less. l. 2. cap. 45. d. 1.*
 » *Sanch. lib. 2. cap. 3. Suar. etc. comm.*

» *Interpretativa* tentatio, cui dubitatio illa deest;
 » plerumque est tantùm peccatum veniale ob imper-
 » fectionem actûs, ignorantiam, inconsiderationem,
 » vel parvitatem periculi. Imò sæpè nullum est pec-
 » catum, quandò scilicet justa causa subest, v. gr.
 » Dei instinctus, necessitas, vel pia utilitas. *Sayr.*
 » *Tolet. Cajet. S. Th. 2. 2. qu. 92.*

Sed quæstio hæc est, an in tentatione Dei *interpre-* 39
tativa, ut suprâ, detur parvitas materiæ? Affirmant
Busemb. cum Caj. et Valent. in 2. 2. D. 6. qu. 14. n. 2.
Less. lib. 2. cap. 45. n. 4. Sayr. Clav. reg. lib. 6. cap.
7. n. 14. et Tolet. lib. 4. cap. 19. n. 7. Hi dicunt, quod,
 si quis in re levi, et sinè gravis damni periculo tenta-
 ret Deum, ex sola curiositate spectandi aliquod opus
 supernaturale, hic tantùm venialiter peccaret, Sed
 probabiliùs *Sanch. Dec. lib. 2. c. 34. n. 5. Suar. t. 1.*
de Rel. tract. 3. lib. 1. cap. 3. n. 16. Salm. tract. 21.
cap. 12. n. 3. cum damnant de mortali, nisi excusa-
 retur ratione ignorantia, vel indeliberationis. Ratio,
 quia gravis est irreverentia velle ut Deus ostendat om-
 nipotentiam suam ad satisfaciendum curiositati ipsius.
 Hinc *Salm loc. cit.* dicunt, quod probabiliùs pecca-
 ret graviter qui in levi morbo, rejectis medicinis, spe-
 raret a Deo sanitatem, quamvis non peteret miraculum:
 quia (ut ajunt) videtur hic, respuendo remedia, reip-
 sa miraculum exoptare, cum velit mutari causas na-
 turales. Sed meritò huic doctrinæ contradicunt *Sanch.*
loc. cit. cum Leonardo, Bon. de 1. Præc D. 3. qu. 9.
part. unic. n. 3. cum Suar. Anacl. ibid. qu. 1. n. 8. Et-
bel d. n. 560. et Sporer eod. tit. cap. 10 cum Laym. qui
 in hoc non recognoscunt plusquam venialem culpam.
 Ratio, quia in hoc non adest gravis deordinatio: cum
 enim quis nequaquam miraculum petat curiositatis

» tatio Dei , aut Perjurium : vel tantùm tendit ad ir-
 » reverentiam rerum sacrarum , et est Sacrilegium ,
 » aut Simonia. De Perjurio in secundò præcepto , de
 » reliquis hîc.

DUBIUM I.

Quid sit Tentatio Dei.

29 *Quid est Tentatio Dei ?*

30 *An in Tentatione Dei detur parvitas materiæ ? Et quæ sit Tentatio interpretativa ?*

31 *An peccet qui petit a Deo miraculum ?*

32 *An qui offert se ad martyrium ? Et an qui respuit medicinas ?*

29 « **R**ESP. Tentatio Dei est dictum , vel factum , quo
 » quis explorat , num Deus sit potens , sapiens , mi-
 » sericors , aut aliquam perfectionem habeat. *S. Th.*
 » 2. 2. qu. 92. art. 1. *Sanch. etc.* Ea est duplex , scilicet
 » vel *formalis* , quandò quis expressè dubitans de ali-
 » qua Dei perfectione , eam experiri cupit ; ut si
 » quis petat miraculum , quo patefiat Fidem Catho-
 » licam esse veram : vel det se præcipitem ex turri ,
 » ut experiatur , an Deus sit misericors , eum eripien-
 » do a læsione : Vel est *implicita* , et *interpretativa* ,
 » quandò quis , etsi expressè non intendat Deum
 » tentare , id tamen petit , vel agit , quod suapte na-
 » turâ eò referri videtur ; ut si quis se committat pe-
 » riculo , a quo vel nullo modo , vel vix possit eripi ,
 » nisi miraculosè ; vel si media naturalia omittat ,
 » sperans a solo Deo effectum , v. gr. in morbo peri-
 » culoso respuens medicinam , petensque , ac spe-
 » rans a Deo temerè sanitatem. *Nav. c. 11. Less.*
 » n. 4. Item si sinè necessitate et causâ rudis absque
 » præparatione velit concionari , sperans a Deo sibi
 » suggerendos conceptus. *Suar. Sanch. Less. Laym.*
 » lib. 4. t. 10. cap. 5.

Undè resolves.

1. Tentatio Dei *formalis* est peccatum ex genere

» suo mortale , in quacumque etiã materia. Ratio
 » est , quia includit dubitationem de perfectionibus
 » Dei , quæ in gravem Dei contemptum redundat ,
 » vel magnam irreverentiam , curiosius agendo cum
 » Deo , quasi cum ludione. *Less. l. 2. cap. 45. d. 1.*
 » *Sanch. lib. 2. cap. 3. Suar. etc. comm.*

» *Interpretativa* tentatio , cui dubitatio illa deest ;
 » plerumque est tantum peccatum veniale ob imper-
 » fectionem actus , ignorantiam , inconsiderationem ,
 » vel parvitatem periculi. Imò sæpè nullum est pec-
 » catum , quando scilicet justa causa subest , v. gr.
 » Dei instinctus , necessitas , vel pia utilitas. *Sayr.*
 » *Tolet. Cajet. S. Th. 2. 2. qu. 92.*

Sed quæstio hæc est , an in tentatione Dei *interpre-* 39
tativa , ut supra , detur parvitas materiæ ? Affirmant
Busemb. cum Caj. et Valent. in 2. 2. D. 6. qu. 14. n. 2.
Less. lib. 2. cap. 45. n. 4. Sayr. Clav. reg. lib. 6. cap.
7. n. 14. et Tolet. lib. 4. cap. 19. n. 7. Hi dicunt , quod ,
 si quis in re levi , et sinè gravis damni periculo tenta-
 ret Deum , ex sola curiositate spectandi aliquod opus
 supernaturale , hic tantum venialiter peccaret. Sed
 probabilius *Sanch. Dec. lib. 2. c. 34. n. 5. Suar. t. 1.*
de Rel. tract. 3. lib. 1. cap. 3. n. 16. Salm. tract. 21.
cap. 12. n. 3. eum damnant de mortali , nisi excusa-
 retur ratione ignorantia , vel indeliberationis. Ratio ,
 quia gravis est irreverentia velle ut Deus ostendat om-
 nipotentiam suam ad satisfaciendum curiositati ipsius.
 Hinc *Salm loc. cit.* dicunt , quod probabilius pecca-
 ret graviter qui in levi morbo , rejectis medicinis , spe-
 raret a Deo sanitatem , quamvis non peteret miraculum :
 quia (ut ajunt) videtur hic , respuendo remedia , reip-
 sa miraculum exoptare , cum velit mutari causas na-
 turales. Sed meritò huic doctrinae contradicunt *Sanch.*
loc. cit. cum Leonardo , Bon. de 1. Præc D. 3. qu. 9.
part. unic. n. 3. cum Suar. Anacl. ibid. qu. 1. n. 8. El-
bel d. n. 560. et Sporer eod. tit. cap. 10 cum Laym. qui
 in hoc non recognoscunt plusquam venialem culpam.
 Ratio , quia in hoc non adest gravis deordinatio : cum
 enim quis nequaquam miraculum petat curiositatis

causâ, justè excusatur a gravi, et aliquando ego puto etiâ ab omni culpa, si speret sinè remediis naturaliter, Deo adjuvante, a tali levi morbo se liberandum, dum sæpè in hujusmodi morbis natura ipsa salutem operatur.

- « 3. Si quis in puteum se conjiciat ad declarandam Dei erga se providentiam, aut suprâ prunas ambulet, ad innocentiam ostendendam, est interpretativa tentatio Dei: uti etiâ sunt eæ probationes, quæ fiunt per ferrum candens, aquam ferventem, vel frigidam * (*Tales probationes sunt vetitæ cap. 1. et 2. de Purg. Vulgar. ut communiter Salm. cap. 12. n. 5. et 6.*) * etc. de quibus v. *Beinsfeld. et Debrum lib. 4 disp.* Licet enim Deus aliquando tales purgationes miraculosè probarit, id contigit, vel quia Deo inspirante factæ sunt, vel quia innocenter ad eas compulsi sunt liberati. *Bon. d. 9. p. 1.*
31. Peccat, qui absolutè petit a Deo, vel offert miraculum ad conversionem Hæreticorum, cum sufficiant nostræ Fidei testimonia, *Salm. c. 12. n. 7. cum Suar. Pal. Sanch.* Si verò aliquando sit firmissima spes conversionis, tunc poterit peti a Deo miraculum sub conditione, si ei placuerit, *Salm. ib.* Cæterum *Sporer loc. cit. cum communi* ait satis esse licitum petere a Deo miraculum, quoties adsit utilitas gravis ad nostram aut aliorum salutem, vel Divinam Voluntatem implendam. Et idem clarè docet. *D. Th. 2. 2. qu. 97 art. 2.* ubi ait non tentare Deum qui signum ab eo petit, *ut aliis demonstret; vel ad hoc quod instruatur, quod circa aliquod factum sit placitum Deo. Ibid. ad 3.*
32. Item peccat qui periculo mortis, vel mutilationis se objicit ad perferendum martyrium sinè justâ causâ; nam in casu necessitatis, si aliâ Fides, aut salus multorum periclitetur, vel ad vitandas blasphemias, in quibus casibus martyrium est in præcepto; vel in casu utilitatis, ad exaltandam Fidem, aut Dei gloriam; tunc licet martyrio se offerre, ut docet *S. Th. 2. 2. qu. 144. n. 3. ad 1.* Vid. *Salm. n. 9.*
- Item peccat qui respuit medicinas; nisi faciat ad se

mortificandum, modò absit periculum mortis, ut *Viva qu. 6. art. 3. cap. 6. et Salm. n. 9. cum Cajet. Nav. et Sanch.*

Quæritur, an Tentatio Dei expressa differat specie ab interpretativa? Affirmant *Suar. et Bon.* At probabiliùs negant *Salm. n. 11.*

DUBIUM II.

Quid, et quotaplex sit Sacrilegium?

- 33 *Quid, et quotaplex Sacrilegium?*
 34 *Quales species Sacrilegii sint explicandæ?*
 35 *Quæ sint Sacrilegia Personalia?*
 36 *Quæ localia? 37. An vetentur in Ecclesia Mercatus, Convivia, Judicia, etc.? 38. An sit Sacrilegium extrahere hominem ab Ecclesia, atrio, etc.? 39. An omne furtum in Ecclesia sit Sacrilegium? An in Sacristia?*
 40 *Quæ Sacrilegia realia?*
 41 *An liceat vasa et vestes sacras convertere in usum profanum?*
 42 *An sit Sacrilegium lædere bona Ecclesiasticorum? Detinere Legata pia? Decimas non solvere?*
 43 *An sit Sacrilegium mentaliter peccare in Ecclesia? An omittere Sacramenta tempore debito?*
 44 *An censuræ contrà sacrilegos incurrantur ipso facto?*
 45 *An sit Sacrilegium furari Reliquias? 46. An peccare die festo? 47. An violare vota? 48. Vide alia ibid.*

• **R**esp. Sacrilegium est violatio rei sacræ, hoc est 33
 » dicatæ cultui Divino, et peccatum mortale ex ge-
 » nere suo, si opus specialiter repugnet cum rei sanc-
 » titate; non verò, si generaliter tantum repugnet,
 » quomodò omnia peccata mortalia generaliter repug-
 » nant sanctitati, v. gr. Templi, ità ut ibi cum veniali
 » peccato committantur. Est autem Sacrilegium tri-
 » plex: *Personale*, quo persona; *Locale*, quo locus;
 » et *Reale*, quo res aliæ violantur. *S. Thom. 2. 2.*
 » *quæst. 99. art. 3. et cæteri Theologi.*

Explicanda est in Confessione species Sacrilegii, 34
 an fuerit *Personale*, *Locale*, aut *Reale*. *Viva de Præ-*

cept. Dec. quæst. 6. d. 1. n. 1. et Salm. cap. 12. cum S. Th. et communi. Quæstio est, an prædictæ species sint subalternæ, vel sint infimæ? *Prima sententia* tenet esse subalternas continentés sub se alias species infimas. Ità *Suar. Pal. Less. etc. apud Salm. c. 12. n. 17. cum Bus.* (vid. n. 47. *infra ibid. n. 5.*) *et Elbel de Sacril. n. 565. cum Fil.* Et ideo dicunt percussionem Clerici specie differre a concubitu cum eo. *Secunda tamen sententia* tenet esse infimas, ut *Viva qu. 6. art. 1. n. 2. et Salm. cum Cajet. Trull.* Ità ut, si quis violat Sanctimoniam verberando, aut cum ea concumbendo, unum Sacrilegium formaliter committat. Et sic sentit *D. Th. 2. 2. qu. 99. art. 3 ad 2.* ubi ait: *Possibile est aliqua duo peccata differre specie secundum materiales actus, convenire autem in specie secundum unam rationem formalem sacrilegii; puta si quis Sanctimoniam violaverit verberando, vel concumbendo.* Et hæc est probabilior. Docet verò *ibid. S. Doctor* præfatas species habere diversos gradus, significans eos constituere quidem circumstantias aggravantes, non autem speciem mutantés.

Undè resolves.

- 35 I. *Personale* sacrilegium est percussio Clerici,
 » pertractio ejusdem ad iudicium seculare, item luxu-
 » riosa violatio personæ Deo per votum castitatis
 » sacratæ, de qua v. *infra tr. 4. cap. 2. dub. 2. Q. V.*
 » n. 6.
- 36 II. *Locale* sacrilegium est omnis actus, quo Ec-
 » clesia polluitur, ut est v. gr. occisio hominis, effu-
 » sio humani sanguinis, vel seminis illicita, et noto-
 » ria, * (*Ut probabiliter tenent etiam Viva Qu 6. Art. 1.*
 » n. 11. *et Tamb. cum Vasq. Pont Dian. Con. Tol.*
 » *apud Salm. Tr. 6. cap. 8. n. 101. contra Salm. ib.*
 » *cum Suar. Bon. Lug. Pal. etc. et Elbel n. 556. qui*
 » *probabilius dicunt etiam occultam effusionem esse Sa-*
 » *crilegium. Vide dicenda de VI. Præc. n. 458. ver-*
 » *sic. II. Circa locum etc.*) * Item sepultura excom-
 » municati, vel non baptizati; item si actus quidam

» profani fiant in Ecclesia , et repugnantes ejus im-
 » munitati , ut negotiationes , illiciti concubitus , et
 » spurcicies , seditioes , concilia secularia , stipu-
 » lationes equorum , incendia , effractiones , spolia-
 » tiones. Item si materia rei sacræ , vel Ecclesiæ di-
 » rectè ad profanos usus convertatur ; si reus ex Ec-
 » clesia , velut asylo , extrahatur ; nisi tamen sit latro
 » publicus , vel nocturnus populator agrorum , vel
 » enorme maleficium fiduciâ asyli istic commiserit.
 » Deniquè si furto auferantur res Ecclesiæ , aut ibi de-
 » positæ. *Laym. c. 7. Bon. quæst. 6.* Si verò res ablata
 » fuerit per accidens tantum in Ecclesia v. gr. cru-
 » mena viri divitis , probabiliter non committi sacri-
 » legium Docet *Dian. p. 1. t. 3. R. 27. ex Fagn. et*
 » sex aliis , contrà *Suar. Laym. etc.*

Similiter violatur locus Sacer , si in eo fiant concla- 37
 mationes , deambulationes ; mercatus , strepitus ju-
 dicialium secularium , non verò Ecclesiasticorum
 pietatem spectantium. Aliquandò tamen judicia se-
 cularia , aut parlamenta licita sunt in necessitate ,
 v. gr. ob pluviam , solis æstum : modò fiant sinè
 strepitu , et desit alius locus opportunus. Pariter
 non videtur culpa gravis aliqua moderata deambu-
 latio in Ecclesia , aut privata comestio , etiàm sinè
 necessitate , si absit scandalum , et clamor. Ità *Viva*
ib. n. 11. ex S. Thom. cum Salm. dict. c. 12. n.
25. Hic obiter advertatur nemini quacumque prædito
 dignitate , modò non Regali , licere indicere , ut sibi
 ad Ecclesiam deferatur Stratum ; secùs statim cessan-
 dum a Divinis , et Ministri Ecclesiæ ipso facto excom-
 municationem incurrunt , et Ecclesia tamquàm inter-
 dicta habenda est. Hoc decretum fuit a S. C. Cærem :
 quæ ait. « Proposito in S. C. Cærem : quodam abusu
 » inter alios , qui de recenti in Urbe irrepserunt ,
 » eadem S. C. ad eum omnino tollendum die 30. Au-
 » gusti 1701. decrevit ». *Non licere cuicumque etc.*
 (*Personis Regalibus tantum exceptis*) *ad Ecclesias*
strata sibi deferri facere ; secùs cessandum immediatè a
divinis : Quòd nisi servetur , Rectores , cæterosque Mi-

nistros ipso facto *excommunicationem* incurrere, eamque *Ecclesiam esse pro interdicta*. (Ità annotatum reperitur in Bullario Clementis XI. *part. 3. decr. 1. Cær.*) Deindè subjungitur: *Et facta relatione Sanctitas sua* (i. e. præfatus Clemens) *Decretum approbavit, nec non promulgari, atque executioni tradi. et in omnibus Urbis Sacraris affigi mandavit die 3. Octob. 1701.* Hoc omne refertur a *Ferraris in sua Bibliotheca* (*Ferraris, Biblioth. tom. 3. Verbo Ecclesia art. V. n. 28 et 29.*) qui etiàm refert (*ibid.*) vetari pluribus ex Decretis S. R. C. dare intrà Missam Laicis (etsi Præsibus) Evangelium osculandum, uti etiàm dare illis usum Baldachini, et illos admittere ut assistant in Presbyterio. Ad nostra autem redeuntes dicimus.

38 Sacriligium est extrahere violenter hominem ab Ecclesia, etiàm interdictâ, vel pollutâ, et ab ejus cæmeterio, atrio, claustro, dormitorio, ambitu contiguo cum Ecclesia: Item a Domibus Religiosorum clausurâ septis Vider *Salm. Tr. 18. cap. 3. a. n. 81.* Cæterum, præter, hunc usum violatæ Immunitatis, ad incurrendam speciem sacrilegii, nomine loci sacri intelligitur tantùm Ecclesia, non alia loca, cum in odiosis strictè faciendâ est interpretatio, ut notat *Elbel de Sacril. n. 566. cum Laym. Bon. etc.*

Quæritur, an omne furtum in Ecclesia sit Sacriligium? *Prima sententia cum Lugo D. 16. n. 470. Tambur. in Math. Conf. lib. 2. cap. 8. Pal. Azor. Dian. Less. Con. Henriq. etc. apud Salm. Tract. 6. cap. 8. n. 103.* tenent non esse Sacriligium, nisi furtum sit de re Ecclesiæ commodata, vel commissa ibi custodiæ causâ: nam aliæ res profanæ accipiuntur quidem materialiter *in loco sacro*, sed non *de loco sacro*, dum ad locum sacrum nullo modo pertinent. Excipit tamen merito *Lugo loc. cit.* furtum de rebus quæ Sacrista fecisset sibi commodari pro Ecclesiæ ornatu. *Secunda tamen sententia* probabilior affirmat ex *C. Quisquis. 17. quæst. 4.* ubi absolutè damnatur ut sacrilegus, qui non *sacrum de sacro* furatur; nec id limitatur ad depositum tantùm. Ità *Elbel n. 587. cum Fill.*

Val., et *Salm. Tract.* 6. cap. 8. num. 103. cum *Pal. Dic. Vasq. Bon. Laym. etc.* Rectè tamen *Salm.* Probabilem vocant primam sententiam, An autem sit Sacrilegium Locale furari e Sacristia? Negat *Sanch. de Matr. D.* 15. n. 13. contrà aliquos. Certum autem est non esse Sacrilegium furtum in Claustris, nec in Oratorio domûs privatæ. In Oratoriis verò Xenodochiorum, vel Eremitiorum, licet non benedictis ab Episcopo, justè putat *Sanch.* furta esse sacrilegia. Vid. *Vivam d. loc. num.* 13.

» 3. Reale sacrilegium est indigna tractatio, et 40
 » administratio Sacramentorum, ut si ministrentur,
 » vel suscipiantur cum peccato mortali. Item pro-
 » fanatio vasorum, et instrumentorum sacrorum: v.
 » gr. si quis calice utatur in convivio, ornamenta
 » altarium, vel Sacerdotum ad usus profanos applicet:
 » intellige de iis, quæ consecrari, vel saltem benedicti
 » solent: nam ad nuptias, vel communem usum ad-
 » hibere tapetes, candelabra, pelvim, imò et manu-
 » tergium, et cætera, quæ mediatè serviunt ministerio
 » sacro, non esse peccatum docet *Tamb. expedit. Sa-
 » crif. lib.* 1. c. 2. nisi fiat ex aliquo contemptu saltem
 » implicito, ut si semper, et indifferenter sic utaris
 » supradictis. Atque idem affirmat de candelis, ramis,
 » aquâ, incenso, et similibus benedictis, quod in
 » modicis istis benedictionibus non agatur cum tanto
 » rigore ab Ecclesia, ut patet in pane, ligno, carbô-
 » nibus, etc. benedictis. Vid. *loc. cit.* §. 3. Item vio-
 » latio, vel indigna tractatio sacrarum Imaginum, et
 » Reliquiarum. Item abusus Scripturæ sacræ, v. g. ad
 » stabiliendas hæreses, vel res turpes. Item raptura
 » bonorum Ecclesiæ, suppressio piorum legatorum,
 » vel jurium Ecclesiæ defraudatio, etc. Vid. *Fill. tract.*
 » 24. cap. 9. *Regin. lib.* 19. num. 57. *Suar.*

Concilium Tridentinum *Sess.* 4. in fine vocat temeritatem torquere verba S. Sripturæ ad scurrilia, fabulosa, vana, adulatoria, detractoria, etc. Vid. *Salm. cap.* 12. num. 82.

Quæritur 1. an vasa, et vestes sacræ possint con- 41

verti in usum profanum? Affirmant *Salm. tr. 21. cap. 12. n. 32.* si illæ jam amiserint. formam, et benedictionem. Sed alibi *cap. 10. n. 145.* omnino negant cum *S. Th. qui p. 3. quæst. 83. art. 3. ad 3. Et cap. 39. dist. 1.* dicit: *Altaris Pulla, cathedra, candelabrum et velum... et alia, quæ in Sacratio fuerint, non debent admitti in usum laicorum, sed sunt comburenda.* Melius autem *Suarez p. 3. D. 18. sect. 8. Pal. t. 2. tr. 3. D. 1. p. 6. Bon. D. 3. quæst. 1. p. 4. et Roncag. de 1. Præc. cap. 1. quæst. 7. cum Barbosa* distinguunt, et dicunt, quod si res ita totaliter immutetur, ut ad communem materiam redeat, sicut si calix igne vel ferro ad communem massam argenti reducatur, tunc licet in usum profanum convertere. Ità ipse cum *Bon. Pal. Suar. et Baur.* secùs si totaliter non difformetur. Hinc non licet ex veteri Casula vestes profanas resarcire: et hoc adhæret ei quod dicit *S. Thom. supra.* Ideò alii dicunt non licere hujusmodi vestes ad usus profanos vendere, aut oppignorare. Vide *Salm. dict. cap. 10. num. 45.*

- 42 Quæritur 2. an læsio quorumcumque honorum Ecclesiasticorum sit sacrilegium? Resp. negativè, sed tantum honorum, quæ *pertinent ad ornamentum Ecclesie, aut sunt deputata ad sustentationem Ministrorum,* ut loquitur *S. Thom. 2. 2. quæst. 99. art. 3.* Ly ad sustentationem *Ministrorum,* intellige, quia tales sunt ut rectè dicit *Tambur. Dec. lib. 2. cap. 6. §. 3. num. 9.*

Quæritur 3. an sit Sacrilegium injustè detinere legata relicta Ecclesie pro ejus servitio? affirmat *Less. lib. 1. cap. 16. n. 30.* Sed negant *Tamb. dist. 1. n. 10. cum Pal. et Salm. c. 10. n. 35. etc.* Quia, donec dicta bona ab Ecclesia non possideantur, non sunt sacra.

Quæritur 4. an sit Sacrilegium non solvere Decimas? Affirmat *Less. lib. 2. cap. 16. n. 18. Etbel num. 569. cum Va. Spor. etc.* Sed negat *Croix lib. 3. p. 1. n. 52. et Tam. d. lib. n. 11. cum Pal.* Dicunt tamen esse peccatum gravius irreligiositatis; quia solutio Decimarum est ordinata in recognitionem Divini Domini.

- 43 Notandum, quod per meros actus internos non violetur sanctitas loci, ideòque non committat sacrile-

gium, qui in Ecclesia habet voluntatem occidendi hominem extra illam. Secus, si quis extra Ecclesiam proponit occidere in Ecclesia. Ita *Salm. cap. 12. n. 28. cum aliis communiter.*

Palaeus Tr. 17. D. 2. p. 2. tenet omittere Sacramenta tempore debito esse sacrilegium. Probabilius verò negatur, sed esse dicitur peccatum contra obedientiam Ecclesiae debitam. *Salm, cap. 12, num. 38.*

Item notandum est, quod censuræ contra sacrilegos latae non incurrantur ipso facto, nisi a percutientibus Clericum. Itemque a violentibus Immunitatem Ecclesiasticam, imponendo tributa, usurpando bona; et ab effringentibus Ecclesias, et simul expoliantibus rebus sacris, ex *c. Conquest. 22. de Sent. excomm.* Vid. *Salm. n. 24.* Incendiarios autem Ecclesiarum probabilius est non esse excommunicatos ipso facto, ut *Salm. n. 40. cum Cajet. Sylv. Nav.*

Grave sacrilegium committit, qui furatur Reliquiam, etiã in parva quantitate, si scit dominum ob hoc esse valde contristandum. Ita *Leand. Prad. Nav. Mol. apud Salm. Tract. 21. cap. 10. num. 108.*

Quæritur 5. An tempus sit objectum Sacrilegii, scilicet si quis peccet die festo etc. Negant *Lugo de Ben. D. 16. n. 523. et Salm. c. 12. n. 36. cum Less. et Pal. et Tamb. Met. Conf. lib. 2. c. 7. §. 5. n. 40.* Nisi notabilis irreverentia irrogetur cultui Divino, ut si quis in Parasceve exhiberet comedias, ludos publicos, etc.

Quæritur 6. an violatio voti sit Sacrilegium? Negant *Tamb. cum Suar. Dec. loc. cit. n. 12. et 13. et Pal. Tr. 17. D. 2. p. 3. §. 2.* Dicunt enim esse peccatum perfidiae, seu contra fidelitatem Deo debitam, ut *Croix lib. 3. p. 1. n. 55. cum Tamb. in Dec. loc. cit. n. 13.* Affirmat verò *S. Thom. 2. 2. quæst. 99. art. 3. ad 3. et sequuntur Salm. cap. 12. n. 22.* Qui autem violat votum castitatis probabilius committit sacrilegium. Vide *Elbel num. 584.*

» 4. Peccatur etiã Sacrilegio, peccato omissionis, v. gr. si quæ ad Sacrificium spectant, ut corpora-

- » lia, et similia, sint valdè immunda. *Bon. de Euch.**
 » (Qui p. 9. n. 23. cum *Fill. Suar. Reg. etc.* dicit esse
 » mortale. Vid. *lib. 6. num. 384.*)*
 » 5. In Confessione exprimenda est species, et mate-
 » ria sacrilegii. Ratio prioris est, quia sæpe divisam
 » malitiam habet, v. gr. percussio Sacerdotis, et forni-
 » catio cum eodem. Ratio posterioris est, quia etiã
 » materia aliquandò auget, et addit malitiam, v. g. si sit
 » contrà Eucharistiam, addit, secundùm Gordonum,
 » Communi violationi rei sacræ aliud peccatum contrà
 » latrariam. Attingere autem nuda manu calices, pate-
 » nas, aras, agnos cereos, etc. Chrismate delibuta non
 » licet fœminis, et laicis * (*Licet verò Clericis etiã
 » primæ tonsuræ, ut Tamb. ib. n. 11. cum Suar.*)*
 » Citra contemptum tamen non mortale, si vacuasint,
 » et si causa subsit, nec veniale, *Suar. Tamb. loc. cit.*
 » §. 1. sinè causa autem veniale esse docet *Suar.*
 » *Coninch.* et alii communiter; licet *Tamb. loc. cit. ex*
 » *Sa,* etc. contrarium censeat probabile. * (*Cum Scoto,*
 » *et Bartol. ab Ang. sed. Sa apud Tamb. et Sot. Henr.*
 » *Sanch. Fag. et Tamb. apud Pasq. ut refert Croix lib.*
 » *6. p. 2. n. 385. censet nullum esse peccatum. Pro mo-*
 » *nialibus verò adest privilegium, ut Salmant. cap. 10. n.*
 » *132.*)* ùt si corporalia, vel purificatoria laventur
 » ab iisdem. Vide *lib. 6. num. 385.* Cætera autem, quæ
 » Eucharistiam immediatè non contingunt, nec chris-
 » mate unguuntur, ut mappas, vestes Sacerdotales
 » immediate contingere omnibus licet. *Suar. Laym.*
 » *Tamb. l. cit. ubi ex Palao,* etc. idem concedit de
 » Reliquiis; sicut etiã, ut easdem thecis inclusas
 » penes se habeant; vel laici in publicis processioni-
 » bus gestent. Idem docet cum *Laym.* de pyxide,
 » sivè ciborio, et lunula benedictis, quandò sacram
 » Eucharistiam nondum continuerunt. Idem de cor-
 » poralibus, pallis, et purificatoriis, quandò post sa-
 » crum usum lota sunt: *ex Laym. et Bonac.* imò
 » etiã ante locionem. *Laym. Tamb. loc. cit.*

DUBIUM III.

DE SIMONIA.

ARTICULUS I.

Quid sit, et quotuplex.

- 49 *Quid sit Simonia, et quotuplex?*
- 50 *An possit dari parvitas materiæ in Simonia?*
- 51 *Quandò sit Simonia dare temporale pro spirituali?*
- 52 *An sit Simonia dare beneficium alicui, ut se sustentet; vel solâ ratione amicitia, aut precum?*
- 53 *An sit Simonia deducere in pactum obligationem antidoralem?*
- 54 *An dare spirituale principaliter ob temporale?*
- 55 *An sit Simonia accipere aliquid pro administratione Sacramentorum? Et an principaliter ob lucrum temporale ab eis captandum?*
- 56 *Quid intelligatur per Munus a manu?*
- 57 *An sit Simonia dare mutuum ob spirituale?*
- 58 *An solvere pensionem ob Beneficium?*
- 59 *An dare aliquid, ut alter præstet quid spirituale pro seipso accipiente?*
- 60 *An dare Beneficium cum aliquo onere spirituali? An resignare, vel præsentare cum onere?*
- 61 *Quid per Munus ab obsequio?*
- 62 *An sit Simonia inservire ad Beneficium?*
- 63 *Quid per Munus a lingua?*
- 64 *An sit Simonia dare aliquid Mediatori, ut obtineat tibi Beneficium?*
- 65 *Quid sit Intercessor mediatu?*
- 66 *Quid si promittas dare eleemosynam alicui Monasterio?*
- 67 *Quæ sit Simonia Mentalis? Quæ Conventionalis? Quæ Realis?*
- 68 *Quæ juris Divini, quæ humani?*
- 69 *An detur Simonia tantum de jure humano?*
- 70 *An vendere Beneficia sit Simonia de jure Divino?*
- 71 *An sit Simonia vendere Juspatronatûs? Et an de jure Divino? An vendere jus sepulturæ?*
- 72 *An Beneficia possint permutari?*
- 73 *Quomodo possint permutari Beneficium cum pensione? Et cujus auctoritate? Et an Episcopi possint pensiones constituere? usque ad n. 76.*
- 77 *Quomodo in Beneficiis liceat transigere? usque ad num. 80.*
- 81 *Quomodo fieri possint Renuntiationes Beneficiorum? usque ad n. 84.*

- 85 Quotuplex sit Simonia Confidentialis, Et quæ ejus pænæ? usque ad num. 90.
- 91 Quomodo fiat Simonia pro ingressu ad Religionem? 92. An liceat aliquid accipere pro sustentatione ingressuri?
- 93 An liceat pro catechizando, etc.
- 94 An pro instruendo aliquo in sacra Doctrina?
- 95 An pro absolvendo, etc.
- 96 An pro danda dispensatione in Matrimonio?
- 97 An liceat dare aliquid, ut alter omittat rem spiritualem?
- 98 An ad redimendam vexationem? 99. An possit pecunia redimi vexatio circa possessionem Beneficij? 100. Quid si nondum sit acquisitum jus in re? Quid si quis corrumperet Electores, ne te eligerent? 101. Quid si alter solis precibus impediret? 102. An possis dare pecuniam, ne alter se opponat tuæ electioni? 103. An ne eligat indignum, vel ut eligat dignum? An, ut non concurrat ad beneficium, quod tu cupis? 104. Vide. alia apud Busemb.

49 **R**ESP. Simonia est studiosa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid spirituale, vel spirituali annexum. *S. Thom. 2. 2. quæst. 100. art. 2. Laym. lib. 4. tract. 10. cap. 8. etc.* Dicitur 1. voluntas emendi etc. quibus verbis intelligitur quivis contractus onerosus, sive venditionis, sive locationis, sive permutationis, aut renuntiationis; quia simonia non consistit sinè pactione aliqua tacita, vel expressa, et obligatione ex pacto. Quod addo, quia obligatio naturalis quæcumque, ut gratitudinis, sive antidotalis, non sufficit, v. gr. quando quis sperat, vel intendit tantum, non tamen obligat. *See v. Simonia.* Ratio est, quia non facit contractum. Vid. *Bon de Simon d. 1. quæst. 6. p. 1. Less. lib. 2. cap. 35. d. 20.* (Sed Vide dicenda n. 54.)** Dicitur 2. pretio temporali: sive illud sit muneris, sive linguæ, ut est laus, vituperium, patrocinium: sive obsequii, et famulatus. Dicitur 3. spirituale; quo nomine intelligitur res supernaturalis ad salutem ordinata, sive sit formaliter talis, ut Gratia, et dona Spiritus sancti, sive causaliter, ut sunt Sacramenta, concio, preces, et Sacramentalia: sive sit

» effectus , et usus potestatis supernaturalis , ut con-
 » secratio , absolutio , dispensatio , benedictio , ex-
 » communicatio , electio , præsentatio , confirmatio ,
 » collatio Beneficii , aliique actus jurisdictionis Ec-
 » clesiasticæ. Dicitur 4. *spirituali annexum* , ad com-
 » prehendendum ea , quæ non sunt per se spiritualia ,
 » sed ad ea ordinantur , iisque sunt annexa , sive
 » antecedenter , ut jus patronatûs respectu bene-
 » ficii ; vasa et vestes sacræ respectu Sacramento-
 » rum : sive concomitanter , ut labor in adminis-
 » tratione Sacramentorum : juxtâ sensum infra di-
 » cendum : sive consequenter , ut redditus beneficio-
 » rum , qui dantur propter officium spirituale. Undè
 » patet , malitiam simoniæ consistere in irreverentia ,
 » quæ committitur , dum res spirituales instar tem-
 » poralium pretio æstimantur , et contractibus sub-
 » jiciuntur ; atque esse peccatum mortale ex genere
 » suo , nec veniale fieri posse ex materiæ levitate ;
 » quia nullum donum Gratiae , licet parvum , potest
 » vendi sinè gravi irreverentia tum ipsiusmet doni ,
 » tum etiàm Dei. Potest tamen esse veniale , ob actûs
 » imperfectionem , et ignorantiam. *Suar. t. 3. de rel. l.*
 » *4. cap. 36. Azor. Fill. Laym. loc. cit. Less. l. 2. cap.*
 » *35. dub. 1.*

Simonia autem quadruplex est, Mentalis, Conventionalis, Realis et Confidentialis; *Mentalis* est, cum quis dat temporale cum animo obligandi ad reddendum spirituale (aut e converso), sed absque alio pacto. *Conventionalis* est, cum adest pactum, sed a neutra Parte executum est. *Realis* autem est, cum pactum jam est impletum. *Confidentialis* tandem tripliciter potest fieri, nempè per accessum, per regressum, et per ingressum. Dicitur *per accessum*, cum renuntias beneficium alteri cum pacto ut ille deindè illud resignet, et alteri conferatur. *Per regressum*, cum reservas tibi jus reassumendi iterum Beneficium in aliquo casu. *Per ingressum*, si resignes Beneficium tibi collatum, sed nondum possessum, cum pacto capiendi possessionem illius in aliquo casu aut tempore; vide infra num. 85.

408 Lib. III. Tract. I. De Primo Præcepto Decalogi.
et 86. ubi fusiùs sermo de hac confidentiali simonia redibit, et de ejus poenis.

Quæritur I. An possit dari parvitas materiæ in simonia? In simonia de jure naturali est communis sententia negativa ap *Salm. tract. 19. de Simon. cap. 1. n. 8. et Croix lib. 3. p. 1. n. 195. cum Suar. Sanch. etc.* contra *Mol. Reg. etc. ib.* Sed in simonia tantùm de jure Ecclesiastico *Navarr. Zeroll.* (quibus videtur adhærere *Croix lib. 4. n. 682.*) probabiliter docent posse dari parvitatem materiæ. Et disparitatem assignat. *Croix*, quia, quando non accipitur temporale pro pretio rei spiritualis, sed acceptio prohibetur ad cavendum tantùm speciem simoniæ, re ipsa non fit injuria rei spirituali, sed peccatum tantùm contrà præceptum Ecclesiæ, in quo potest utique dari parvitas materiæ.

51 Quæstio II. est, an semper ac datur temporale pro spirituali, vel contrà, sit simonia? *Prima sententia* affirmat *cum Azar. Durand. Adrian. etc. cap. ab Salm. tract. 19. de Simonia cap. 1. n. 26. Secunda sententia*, quam tenent *Salmant. ibid. num. 32. et vocant communem cum Caj. Sanch. Suar. Less. Laym. Tol. etc.* negat, quando datur gratis, quamvis cum animo alliciendi, seu obligandi (non rigorosè ex justitia, sed tantùm ex gratitudine, sive ex benevolentia) alterum ad retribuendam rem spiritualem pro temporali, vel contra; Ità ut obligatio alterius antidoralis, seu gratitudinis principaliter intëndatur, et retributio minùs principaliter; Et probant *ex c. Quam pio 2. quæst. 2.* Et hoc, etiamsi in eodem actu retributio offeratur, *ex c. Placuit 1. et c. Dilectus 2. quæst. 1.* Hinc licere dicunt tibi dare aliquid Episcopo, vel ei inservire (cui alias non esses serviturus), ut tibi ex gratitudine conferat Beneficium; dummodo absit aliquod pactum, ut dicunt *Salm. dict. cap. 1. n. 55. et 56. cum Sot. Suar. Valent. et communi.* Et dummodo non inservias, ut Episcopus conferat tibi Beneficium; quasi pretium tui obsequii, ut benè notat doctus *P. Elbel de Simon. n. 617.* E converso si inservis primario ad captivandam Episcopi

Benevolentiam, et secundario ad obtinendum Beneficium, non committis simoniam, etiamsi, amotâ spe Beneficii, non inservires, ut dicunt *Salm. loc. cit. cum aliis*. Et etiamsi talem spem exprimas Superiori, ut addunt *Val. Pal. Sot. Rodr. etc. ap. Salm. n. 56. in fn.* quia licitum est, ut ajunt, petere ab alio, quod ille ex naturali obligatione præstare tenetur: Sed sapienter monet *Mazzot. de Simon. tom. 2. §. 2. p. 219. et Croix cum Suar. lib. 3. p. 1. n. 74.* id cavendum ob periculum pactionis, aut saltem scandali, maximè si detur aliquid tempore quo agitur de conferendo Beneficio.

Cæterum, rectè advertunt *Roncaglia de Sim. c. 1. quæst. 5. et ipsi Salm. n. 57. cum Sanch. Bonac., etc.* quod ubi alius deest titulus, nempè stipendii, tollendæ injustæ vexationis, etc., quando datur aliquid solo intuitu obtinendæ rei spiritualis, vel contra, præsumenda tunc sit intentio saltem virtualiter simoniaca, scilicet commutandi temporale cum spirituali: nisi constet de opposito, vel aliter colligatur ex circumstantiis, nempè ex parvitate muneris, ex pietate, vel nobilitate dantis etc. Et hoc constat ex *c. Tua nos de Sim.* ubi Pontifex loquens de illo, qui bona sua Ecclesiæ donabat, rogans ut ad Canonicatum admitteretur, et de Canonicis eum admittentibus, ait: *Si tamen is, qui talem donationem facit, eâ intentione ducatur, ut per temporalia bona spiritualia valeat adipisci; et Clerici qui eum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri; sinè dubio tam isti, quàm ille apud districtum Judicem culpabiles judicantur.* Vide quæ dicentur *n. 54.* Et maximè nequit excusari a simonia mentali (ut benè sentiunt *Roncaglia loc. cit. Reg. VI. in praxi, et Elbel de Sim. n. 617.*) is qui Episcopo gratis inserviret animo eum obligandi ex gratitudine, etsi non ex justitia, ad retribuendum Beneficium, juxta mox dicendum. *num. 53.*

Non autem damnandus de simonia Episcopus, qui Beneficium confert Clerico in recognitionem gratitu-

dinis ob obsequium præstitum, ut dicunt *Elbel n. 619. et Croix n. 75. cum Suar.* Item si Episcopus conferat Beneficium gratis alicui ut se honestè sustentet, non est simonia; *Croix lib. 3. p. 1. n. 83. cum Less. Laym. etc.* Imò collatio facta indigno, solâ ratione consanguinitatis, amicitia, sed gratis, est quidem illicita, sed non simoniaca. Ità *Salm. cap. 1. n. 38. cum Cajet. Suar. Pal. etc.* Idque docet *D. Th. 2. 2. quæst. 100. art. 5. ad 2. dicens: Si aliquis aliquid spirituale alicui conferat propter.... quamcumque carnalem affectionem, est quidem illicita... non tamen simoniaca... undè hoc non pertinet ad contractum.... venditionis, in quo fundatur simonia.*

Utrum autem committat simoniam Episcopus, qui dat Beneficium indigno propter preces alterius? Videtur universè affirmare *D. Th. loc. cit. ad 3.* quia videtur Episcopus hoc facere ad favorem humanum acquirendum; sic enim. S. Doctor ait; *Videtur ad hoc (scilicet ad favorem humanum) principaliter intendere qui preces pro indigno porrectas exaudit.* Et sic quidem dicendum, si revera det Beneficium ad talem favorem adipiscendum: Imò ut benè addit Angelicus, hoc erit simonia, etiâsi Clericus sit dignus Beneficio. Cæterùm absolutè loquendo, probabiliter dicunt *Elbel de Simon. n. 612. La Croix l. 3. p. 1. n. 84. et Laym. l. 4. tr. 10. c. 8. n. 26. cum Less. Suar. Nav. Caj. etc.* non esse simoniacum Episcopum qui ad preces alterius etiâsi indigno Beneficium confert, sed nullo habito respectu ad favorem humanum acquirendum, quia revera tunc nulla intervenit venditio spiritualis cum temporali. Illud autem quod dicit *La Croix l. c.* nempè nec esse simoniam, si conferat ad se liberandum ab aliquo injusto damno, minimè admittendum puto; nam licet damnum sit injustum, semper tameu videtur intercedere aliqua commutatio rei spiritualis cum utilitate spirituali.

53. Quæritur autem hîc III. An sit simonia, deducere in pactum obligationem antidoralem? Negant *Hurt. Cælest. Ronc. etc. ap. Dian. part. 6. tr. 7. R. 42.* item

ipse cum Dian. Vidal. et Jo. de Soria, quàmvis p. 3. tr. 2. R. 64. in praxi hoc non approbet. Ratio istorum, quia non censetur simonia committi, quando pactum fit de obligatione gratitudinis, quæ jam inest. Quapropter dicunt, si licet intendere aliquid spirituale ex gratitudine obtinere, cum quis præstat aliquid temporale: licebit etiàm id in pactum deducere. Sed omnino affirmandum cum sententia communi, quam tenent Laym. tr. 10. c. ult. §. 2. art. 9. Viva in Propos. 45. Innoc. XI. n. 2. Elbel de Simon. n. 596. et Suar. Bon. Fill. Cov. ac alii ap. Salm. tr. 19. c. 1. n. 64. Ratio, quia ex pacto illo novum inducitur onus. Distinguunt autem Salm. c. 1. n. 66. 67. et 68. cum Val. Caj. Pal. Less. etc, et dicunt, quod si pactum novam obligationem non addat præter antidoralem, puta, si des, aut promittas alteri pecuniam, ut ipse sit obligatus, ad tibi in genere remunerandum, non est Simonia, quia nullum novum onus imponitur. Sic etiàm, si petas aliquid spirituale gratis sine obligatione rigorosa: quemadmodum frequenter, dantes eleemosynam, solent a paupere preces petere; et in hoc revera consentiunt omnes, etiàm Auctores secundæ sententiæ. Secùs autem censent, si pactum novam obligationem adderet; et hoc esset, quando peteretur in specie quid spirituale pro re temporali tradita; nisi ibi alius titulus interveniret; nempe stipendii, damni emergentis etc. ut infra. Sed neque distinctio hæc mihi ullo modo arridet, nam (ut bene arguunt Viva l. c. et Ronc. de Sim. c. 1. q. 5. in fin.) pactum semper aliquam novam invehit saltem fidelitatis obligationem, quæ, cum sit aliquo pretio æstimabilis, certè pactum simoniacum reddit. Ideò enim in c. Qua in pio, c. 1. q. 2. dicitur: *Omnis absit pactio, omnis conventia cesset.* Quoniam in hac materia quodcumque pactum, quomodocumque onerosum, est simoniacum, etiamsi non obliget rigorosè ex justitia. Et idem dicendum de hujusmodi pacto in contractu mutui, ut probat Viva in Prop. 42. Innoc. XI. Præterea hîc advertendum cum Viva in prædict.

Prop. 45. n. 3. et S. Th. q. 13. de Malo art. 4. quòd, licet possit mutuator exposcere a mutuatario, ut satisfiat suæ obligationi antidorali (intellige semper sinè pacto, itemque si exposcatur satisfactio illa non verò promissio, quia petita promissione, etià peteretur nova obligatio fidelitatis, ut mox diximus, quòd adhuc in mutuo illicitum est): Ratio, qui mutuator dat quòd suum est; hoc tamen nequit exposcere dans aliquid spirituale, præcisè ob ejus collationem, quia suum non præstat, sed quòd Christ est: Undè, licet possit aliqua gratitudo exerceri erga collatorem rei spiritualis ob ejus benevolum animum, non potest tamen exerceri in gratuitam compensationem ipsius rei spiritualis.

54 Quæritur IV. an sit simonia mentalis, dare spirituale principaliter ob temporale, vel contrà? Negant *Sotus, Val. Caj. Sanch. Less. Laym. etc. ap. Salm. tr. 19. c. 2. de Simonia n. 59.* Sed omninò est affirmandum, et contrariam opinionem rectè asserunt *Salm. ibid. n. 60.* fuisse damnatam ab Innoc. XI, in *Propos. 45.* quæ dicebat: *Dare temporale pro spirituali, non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale; vel etià quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut contrà. Et propos. 46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale, imò, etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis.*

Meritò hoc damnatum est, nam, quamvis ibi dicatur ob motivum, non pretium, et certum sit, simoniam non committi, nisi interveniat venditio rei spiritualis; attamen ibi revera motivum idem est quàm pretium. Quando enim ut rectè notant *Viva in dict. prop. n. 6. et Salm. c. 2. n. 58.* datur res merè spiritualis, uti sunt Sacramenta, Beneficia, etc. principaliter propter temporalem rem alicujus magni momenti (secus si parvi,) quæ apta sit moraliter pervertere voluntatem alterius; tunc spirituale difficile datur

omnino gratis, sed practice datur cum aliquo pacto implicito imponendi alteri novam obligationem: et sic motivum virtualiter convertitur in pretium. Et hoc patet ex ipsa *dict Prob. 46.* ubi additur in fine: *Imò etiam si temporale sit finis ipsius rei spiritualis, sic, ut illud pluris aestimetur, quàm res spiritualis.*

Quær. V. An liceat accipere aliquid pro admistratione Sacramentorum? Resp. I. Quod in administratione Sacramentorum, aliarumque functionum spiritualium sit simonia accipere pecuniam, tamquam pretium rei sacræ, vel laboris intrinseci in iis actionibus requisiti. Secus, si labor sit extrinsecus, puta si Sacerdos deberet celebrare cum cantu, vel tali hora, aut loco, et simili. Ità *Ronc. de Sim. c. 2. q. 2. p. 208. et Salm. c. 2 n. 19 cum Caj. Sot. Less. Sanch. Pal. Tol.* et aliis comm. Resp. II. E converso non est simonia accipere pecuniam, non ut pretium, sed ut stipendium sustentationis, etiam pro labore intrinseco in talibus ministeriis impendendo. Unusquisque enim, qui in commodum alterius se occupat debet ex justitia ab eo sustentari ex illo *Luce 10. Dignus est operarius mercede sua.* Ità comm. etiam DD. ut *Anacl. de Simon. q. 3. n. 28. Cabass. Th. J. l. 5. c. 5. n. 14. et Suar Less. Tol. Sanch. et alii ap Salm. n. 21. cum S. Th. 2. 2. q. 100. art. 3.* qui sic docet: *Vendere quod spirituale est in hujusmodi actibus, aut emere, simoniacum est. Sed accipere, aut dare aliquid pro sustentatione ministrantium, spiritualia, secundum ordinem Ecclesiæ, et consuetudinem approbatam, licitum est.* Hæc autem consuetudo invenitur approbata ex *c. 12. de Præbend. et c. Ex his 22. causa 12. q. 1.* Idque currit, etiamsi Minister aliunde sit locuples ex bonis propriis, vel Ecclesiasticis, ut adhuc comm. dicunt *Roncagl. et Sal. II, cc. cum Suar. Less. Sanch. etc. ac S. Th. præcipue in Quod l. 7 a. 10.* Quia, ut ait *Apost. 1 Cor. 9. Nemo militat suis stipendiis.* Hinc licitum est etiam de tali stipendio pacisci, dummodo non excedatur taxa, vel consuetudo, prout dicunt *Ronc. ibid. cum Laym. Pal. Gutt. et Salm. n. 22. cum Suar. Tol. San. ac aliis passim.* Nec obstant

c. fin. de Pactis, et *c. Si nos de Sim.* ubi prohibetur quodvis pactum in spiritualibus; nam præfati textus vel explicandi sunt de pactis inhonestis, ut sentit *Ronc.* cum *Gloss.* in *c. ult. de Pactis.* Vel, ut asserit *Less.* l. 2. c. 35. n. 99. cum *Sot.* illis per contrariam consuetudinem derogatum est, prout probat ex *c. ult. de Pactis.*

Quæritur VI. An pariter sit simonia celebrare Missas, administrare Sacramenta, assistere in Choro, concionari, et similia principaliter ob temporale emolumentum? *Prima sententia* pariter affirmat cum *Viva in dict. prop. 45. n. 7.* et *Carden. cum aliis ap. La Croix l. 3. p. 1. n. 60. ex S. Th. Qui Quodlib. 8. art 11.* dicit, quod qui ad Ecclesiam vadit principaliter ob distributiones, peccet mortaliter ob simoniam; nisi principaliter intendat Deum, et secundariè distributiones. Hinc inferunt, ordinariè committere simoniam celebrantes in mortali.

Secunda tamen probabilior quidem sententia, quam tenent *Salm. de Sim. c. 1. n. 60 Suar. de Relig. tr. 3. l. 4. c. 44. n. 11. Pal. tr. 17. D. 4. n. 3. Coreglia in d. prop. 45. cum Sot. Dian. etc.* item *Sanch. Sylv. Con. Mald. et alii apud Croix l. c. n. 63.* dicunt simoniam tunc tantum intervenire, quando temporale accipitur pro pretio spirituali, unum cum alio æquiparando; non verò, quando accipitur tamquam stipendium ad sustentationem Ministri, qui prædicta munera exercet, quod stipendium debetur ex justitia, ut *Elbel n. 621. cum Laym. et Pal. Confirmat Croix d. n. 62.* rectè sic arguens: Qui dat stipendium principaliter propter Missam, quæ certè res spiritualis est, numquid dicitur simoniacus? Sic vicè versa neque simoniam committit, qui dicit Missam principaliter ob stipendium. Illicitum enim non est, ut notat cum *Nav. et Suar.* ordinare rem spiritualem, etiàm principaliter, ad finem temporalem honestum.

Nee obstat præfata *prop. 46. Ly: Etiam si temporale sit principale motivum dandi spirituale.* Ibi enim, ut diximus in *q. præced* motivum accipitur per idem ac pretium rei spiritualis. At in casu nostro temporale

accipitur, ut stipendium non rei, sed personæ occupatæ in gratiam alterius, cui debita est sustentatio, ut supra declaratum est. Nec etiam obstat quod ait *S. Th. in cit. Quodlib. 8.* Nam animadvertere oportet, quod in nostro casu dupliciter possit lucrum intendi vel ut finis operis, vel ut finis operantis. Cum lucrum intenditur, ut finis operis, ita ut ipsum opus spirituale intendatur vendi, tunc certè committitur simonia; et sic intelligendus *S. Doctor* (ut dicunt *Salm. n. 61.*) dum ibi dicit *Et idèd Simoniam committit qui hujusmodi actum vendere intendit. . . . Si distributiones recepit quasi finem sui operis principaliter intentum.* Secus verò dicendum, quando lucrum intenditur ut finis operantis, scilicet ratione operationis personæ occupatæ in gratiam alterius, quia tunc lucrum accipitur pro stipendio sustentationis, et non est simonia. Hinc dicunt *Salm. c. 2. n. 32. cum Sanch.* licitè *Œconomum* accipere stipendium a Parocho ad vices suas præstandas. Dicunt etiàm *n. 15. cum Suar. et Laym.* quod, tametsi sit simonia dare pecuniam pauperi, ut pro te applicet orationis suæ impetrationem, aut satisfactionem, licitum tamen est dare, ut pro te oret, ad modum stipendii. Hoc verò alia ratione admittit *D. Th. 4. p. D. 25. q. 3. art. 2. q. 2.* dicens: *Qui dat pecuniam pauperibus, ut pro eo orent, non emit orationem, sed dat ad alliciendum.* Cæterum qui sacra Ministeria peragunt principaliter ob emolumentum temporale, non faciliè excusari possunt à culpa veniali, cum sit quædam inordinatio dirigere spiritualia ad temporalia, ut ajunt *Salm. n. 60.*

Communiter autem à *DD.* cum *S. Th.* ea, quæ habent rationem pretii in simonia, tripliciter denominantur, nimirum *Munus a manu*, *Munus ab obsequio*, *Munus a lingua*, *ex c. Sunt nonnulli 114. 1. q. 1.* De singulis hinc videndum.

I. Per *Munus a manu* intelligitur pecunia, et 56 quodcumque temporale, quod pretio æstimabile est. Hinc simonia est dare rem spiritualem cum pacto, ut alter remittat debitum; et etiàm, ut solvat pecuniam.

aliàs debitam , quia spiritualia omninò gratis , et sine respectu ad temporalia danda sunt. *Salm. c. 1. n. 24. cum S. Th. Suar etc.* Simoniacum etiàm esse pactum de præstando mutuo in futurum , ut certum est. Vid. *Salm. c. 1. n. 34.*

- 57 Sed quæritur 1. an sit simonia dare mutuum , ut eodem tempore beneficium , aut alia res spiritualis retribuatur , vel contrà ? Videtur , quod non , pariter ac si mutues cum pacto , ut alter se obliget ad remutuandum in futurum , esset quidem usura ; non verò si cum pacto , ut eodem tempore alter aliud tibi remutuet ; sicuti quoad mutuum approbant *Salm. de Contract. c. 3. n. 62. cum Less. Vill. Dian. etc.* docet *S. Th. 2. 2. quæst. 78. art. 2. ad 4.* Ratio , quia nihil tunc pretio æstimabile percipitur ultra sortem. Sed in casu nostro omninò tale pactum tenendum est , ut simoniacum : Quia hîc simonia est tradere quid temporale pro spirituali. Ità *Viva in d. pr. 45. n. 3. et Salm. c. 1. n. 36. communiter cum Laym. Less. Bon. Pal. Nav. Fill. etc.*

- 58 Quær. 2. an inter munera a manu computetur pensio , nempè si Episcopus dans alicui beneficium , peccet cum eo conveniendo , ut pensionem alteri solvat. Respondetur affirmative , cum tale onus sit pretio æstimabile. *Salm. c. 1. num. 39. cum Suar. Val. Tol. et communi.* Hinc certè simonia est pacisci cum aliquo , ut , si te adjuvet ad obtinendum beneficium , illi pensionem solvas. Vid. *Salm. ibid.*

- 59 Quær. 3. an sit simonia dare aliquid temporale sub conditione , ut alter præstet rem spiritualem in commodum tamen suiipsius , nempè , si promittas dotem puellæ , si ingrediatur in Monasterium : munera adolescenti , si frequentet Sacramenta ? Respondetur negativè , quia hæc est simplex donatio , licet sub conditione , quæ tamen non addit onus. *Salm. c. 1. n. 49. cum Suar. Less. Pal. etc.* Secus si imponeretur obligatio simpliciter , v. gr. ingrediendi Religionem etc. ut docet *S. Th. 2. 2. q. 10. ar. 2. ad 4.* Vel si conditio esset de præstando aliquid in utilitatem

dantis, puta, si ingressus illius in Religionem cederet in dantis commodum; tunc enim esset quædam commutatio temporalis cum spirituali. Ità *Salm. ibid. n. 41. cum Laym. Pal. et Suar.* Vide dicendum n. 91.

Quær. 4. an sit simonia dare beneficium cum pacto, ut alter subeat aliquod onus etiã spirituale? Respondetur, quod si beneficio de jure, vel ex illius institutione insit onus, v. gr. docendi, canendi etc. Vel si ab Episcopo cum Capitulo imponatur beneficio vacanti onus aliquod honestum v. g. infirmis assistendi etc. certè non est simonia, ut *Salm. d. c. 1. n. 42. et 43. ex communi cum S. Th. ex c. Significatum de Præb.* Dubium est, an a resignante, vel præsentante ad beneficium possit beneficiario imponi aliquod onus spirituale? Affirmant aliqui ap. *Sanch. Cons. tom. 1. l. 3. Dub. 15. n. 6.* Sed dicendum est, quod, licet in aliis rebus spiritualibus possit dari commutatio, v. gr. applico pro te Missam, ut manè applices pro me: in beneficiis tamen quodcumque pactum est simoniacum, ex c. *Quam pio 1. q. 2.* Ità *Sanch. cit. loc. et Salm. c. 1. n. 44. cum. Suar. Bon. etc.*

II. Sequitur *Munus ab obsequio*, per quod intelligitur omne quod ad servitutem pertinet, ut est famulari, docere, etc. ad finem obtinendi aliquid spirituale. Hinc certè est simonia, conferre beneficium famulo, ut gratis inserviat, vel ut compensetur ei famulatus præstitus. Et sic contra, si famulus inserviat, ut loco salarii beneficium consequatur, *Salm. c. 1. n. 25. et 50. cum Laym. Less. Suar. et communi.* Hinc rectè inferunt *Salm. in d. n. 20. cum Torre*, sine dubio simoniacos esse Episcopos, qui volunt famulos sibi inservire solâ, vel ferè solâ spe beneficii. Advertunt tamen, in omnibus prædictis casibus non incurri poenas, nec obligationem restitutionis, nisi pactum expressum intercedat ex cap. *Mandatùm, de Sim.* uti infra de poenis n. 106.

Utrum autem sit simoniacus famulus, qui gratis inservit Episcopo, eum spe tamen beneficii, sed sine ullo tacito quidem pacto? Negant *Laym. Suar. Less.*

Sanch. etc. ap. Croix. n. 9. Imò *Sanch. ibid.* contra *Carden. et Pith.* dicit non esse simoniam, licet principaliter ob beneficium famuletur, sed hoc nullo modo admittendum juxta dicta *n. 51. et 52.*

63 III. Sequitur *Munus a lingua*, per quod intelliguntur laudes, favores, intercessionones, preces et similia, quæ pretio sunt æstimabilia. Vid. *Salm. c. 1. n. 25.* Hinc est simonia, si Episcopus det alicui beneficium, ut illum laudet, ei faveat etc. Vel si dicas: *Non conferam tibi beneficium, nisi talis persona me roget*, *Salm c. 1. n. 31. cum Less. Laym. Bon. Suar. et communi.*

64 Quæritur hîc 1. an sit simonia, si des pecuniam Mediatori, ut tibi obtineat beneficium, vel Ordinationem? Dicendum est, quod si des non pro mediatione, sed pro labore suscipiendo, vel pro damno subeundo, aut lucro amittendo ab eo, et pecunia sit utique cum illis proportionata, non est simonia. Ità *Less. l. 2. c. 35. n. 46. Croix n. 91. Salm. cap. 1. n. 50. cum Sanch. Suar. Pal. etc.* Idem ibi dicunt *Sanch. Pal. cum Suar. Mendo etc. apud Croix n. 93.* si des pecuniam famulo Episcopi, ut facilem tribuat aditum; vel si des ei gratis, ut factus benevolus obstacula removeat: sed hoc ultimum est valde periculosum. Pariter probabiliter dicit *Croix. n. 54.* contra *Pal.* non esse simoniam, dare pecuniam alicui, ut tibi notitiam tribuat de beneficiis vacantibus; quia hæc valde remotè se habent ad consecrationem rei spiritualis.

Nec etiàm esse simoniam (licet sit periculosum) dicunt *Salm. n. 51. cum Bon. Pal. Az. Sanch. Fill. etc.* si des alicui pecuniam, ut tua merita simpliciter Episcopo proponat, quia ad simoniam requiritur, ut obtentio rei spiritualis sit immediatus finis præstationis pecuniæ; non autem sufficit, quod sit quid consequens ex alio immediato, nullam habens connexionem cum illo, ut dicunt *Salm. ibid. cum Suar. Navarr. Garcia.* Sed valde timendum est, ne alter relinquat officium informantis, et officium sumat intercedentis.

E contrario dicendum est veram esse simoniam (etiam de jure Divino, ut tenet *Salm. dict. c. 1. n. 53.*

cum Suar. Bon. Fill. Sol. contra Sanch. et Nav.), si des pecuniam mediatori, non gratis ad conciliandam illius amicitiam, quâ motus te adjuvet; sed cum pacto, ut intercedat ad rem spirituaalem obtinendam, *extrav. 2. de Sim.* ubi: *Simoniam committi, cum pecunia datur pro collatione. . . . favore, seu mediatione.* Vid. *Salm. d. c. 1. n. 52. et 53.* Et oppositum puto improbabile, quidquid dicat *Elbel n. 607. cum aliis.* Nam, licet detur temporale immediatè pro alia re merè temporali, prout est illa intercessio; Verumtamen sic per pecuniam parares tibi viam ad rem spirituaalem obtinendam, ut in simili casu ait *S. Th. 2. 2. quæst. 100. art. 2. ad. 5.* et in nostro particulari *Croix l. 3. q. 1. n. 90. ac Fill. Anacl. etc. apud Elbel n. 608.*

Quæritur 2. an sit simonia dare pecuniam Intercessori mediato, scilicet ut ipse intercedat apud alterum qui tibi obtineat beneficium a collatore. *Sanch. Cons. Tom. 1. l. 2. c. 3. D. 26. n. 7. Vasq. et alii* putant probabile, non esse simoniam (licet oppositum censeant probabilius). Ratio, quia datur tunc pecunia pro re temporali, quâ non proximè, seu immediatè, sed remotè paratur via ad beneficium: *Diana tamen p. 10. Tr. 4. Res. 151. et Croix l. 3. p. 1. n. 90.* melius dicant contrariam esse sequendam; et an prima sit probabilis, *Diana* dubitat, cum se remittat iudicio Sapientum. Et meritò dubitat, secundum mox supra dicta.

Quæritur. 3. an sit simonia, si promittas pecuniam alteri ad erogandam illam in eleemosynam alicui Monasterio, vel pauperibus, si ille obtineat tibi beneficium? Negant *Salm. d. c. 1. n. 54. cum Dian. Soria: et Rocafull.* Intellige, si pecunia datur omninò gratis, et in eleemosynam, quæ jam constituit titulum honestum excusantem a simonia, sicut excusat titulus sustentationis etc, ut supra.

» Resp. 2. Simonia est triplex. Prima dicitur *Mentalis*, cum exteriùs vel nihil datur temporale (et dicitur *Purè Mentalis*), vel cum aliquid datur (et dicitur *Mixtè mentalis*) cum intentione obli-

» gandi ad reddendum spirituale, sinè ullo pacto
 » externo. *Secunda* dicitur *Conventionalis*, quæ ad
 » ipsum pactum exterius procedit sinè reali execu-
 » tione, diciturque *Pura*, si sistat in mutua conven-
 » tione; *Mixta* autem, si de reali, et conventionali
 » aliquid participet, ut v. gr. si ex altera tantum
 » parte realiter compleatur, atque huc reducitur Si-
 » monia *Confidentia*, cum quis alteri dat beneficium,
 » ut illud sibi, vel alteri resignet, vel cum onere
 » dandi certam partem fructuum. *Tertia* dicitur
 » *Realis*, quæ scilicet utrimque realiter completur.
 » Vid *Less. l. c. d. 6.*

68 » 2. Simonia dividitur in eam, quæ est *juris Divini*,
 » estque prohibita propter malitiam suam; v. gr.
 » Hostiam consecratam vendere: et eam, quæ est
 » *juris humani*, estque mala tantum propter prohibi-
 » tionem, et sic ab Ecclesia prohibetur 1. Venditio
 » beneficiorum, secundum id, quod in ipsis tempo-
 » rale est, scilicet quoad jus præcisum percipiendi
 » fructus 2. Venditio officiorum extrinsecè tantum
 » ordinatorum ad res sacras, v. gr. Sacristæ, Œco-
 » nomi, Advocati Ecclesiæ, * (*Scilicet qui specialiter*
 » *constituitur Advocatus ab Ecclesia. Adde Vicedomi-*
 » *ni, et Castaldi, seu Majordomi, ex c. si quis 1. et*
 » *c. Salvator q. 1. Vide Salm. c. 1. n. 13.)* Thesau-*
 » *rarii. 3. Obligatio pecuniæ alicui facta, ut suadeat*
 » *alteri, ut det beneficium. 4. Pactio de resignando*
 » *beneficio, vel solvendâ pensione, si alter benefi-*
 » *cium tibi impetret. 5. Permutatio, et resignatio be-*
 » *neficiorum; item reservatio pensionis ex beneficio*
 » *resignato, et in casu permutationis beneficiorum*
 » *æquatio fructuum, etc. si absque Superioris auc-*
 » *toritate fiant: quæ si accedat, licita erunt. 6. Ac-*
 » *ceptio muneris, etiâ sponte oblati, pro examine*
 » *ad Parochiam, ex Trid. sess. 24. c. 18. pro colla-*
 » *tionem Ordinum, pro tonsura, litteris dimissoriis,*
 » *ex Trid. sess. 21. c. 10. Excipitur tamen decima*
 » *pars aurei pro Notario, si salarium non habeat, et*
 » *consuetudo permittat. 7. Exactio pecuniæ pro ad-*

» missione ad Religionem , non pro statu tantum (is
 » enim spiritualis est , ideoque jure divino invendi-
 » bilis) sed etiam pro onere sustentationis : nisi Mo-
 » nasterii tenuitas, vel consuetudo contraria excusent,
 » Vide *Laym. c. ult. Bonac. d. 1. q. 1. et 2. Less.*
 » *Azor. 3. pl. 12. c. 14.*

Quæritur , an possit dari simonia de jure humano , 69
 quin sit simonia de jure Divino ? Negat *Gonet in Diss.*
de Prob. n. 141. quia homines ait minimè possunt re-
 rum naturam immutare , ut sit simonia , quod simonia
 non est. Communis tamen est sententia opposita ap.
Salm. et Croix l. 3. p. 1. n. 57. cum Suar. et Carden. qui
 probant rectè posse Ecclesiam efficere , ut materia ali-
 cujus sui præcepti sit materia alicujus virtutis , sicut
 hîc Religionis. Vide *Croix l. c.*

Sed pro majori intelligentia singulâ discutere sata-
 gimus in sequentibus quæstionibus.

Quæstio I. quonam jure simonia sit vendere bene-
 ficia. Esse simoniam tantum de jure Ecclesiastico te-
 nent *Nav. Man. c. 23. n. 108. Less. c. 55. n. 19. cum*
Adrian. Item *Garcia Less. Panorm. etc. cum Decio* ;
 qui dicit esse communem sententiam Canonistarum
 ap. *Salm. c. 2. n. 57. et Bon.* putat probabilem. Ratio ,
 quia in beneficiis duo dicunt esse jura , unum ad
 exercendas spirituales functiones Ordinis , vel juris-
 dictionis ; et hoc est certè invendibile jure Divino. Al-
 terum ad redditus temporales , quod mentaliter separari
 potest , sicut in calice separatur valor argenti , et
 consecrationis ; et ideò tale jus est invendibile tantum
 jure Positivo.

Probabilius tamen *Cajet. tom. 2. Opusc. tr. 9. q. 1. 70*
Sotus de Just. l. 9. qu. 7, art. 1. Sanch. Consil. l. 2. c.
3. dub. 24. n. 1. Palaus D. 7. p. 13. n. 3. Azor. p. 3.
l. 12. c. 11. q. 3. Laym. l. 4. tr. 10. c. 8. n. 44. et
Salm. l. c. cum Val. Vict. Led. Bon. Con. etc. dicunt
 esse simoniam de jure Divino ex *D. Th. 2. 2. q. 100.*
art. 5. qui docet , aliud esse temporale in calice , quod
 est antecedentè annexum ad spirituale : aliud , quod
 subsequenter , ut in beneficiis , in quibus jus ad redi-

tus subsequenter, et ità annexum est cum jure ad Officia Ecclesiastica, ut nullo modo separari possit, cum jus temporale essentialiter detur propter Officium spirituale: Ità ut si consideretur jus ad reditus separatum a jure ad Officia sacra, jam amplius dici non possit jus beneficiale, nec beneficium, ut colligitur ex *c. Si quis* 1. q. 3. et ex *c. Et diligenti de Simon.* Hinc inferunt *Salm. d. n. 59.* nullam esse dispensationem in venditione beneficii, licet a Pontifice obtineatur. Notant tamen *n. 63.* quod Papa bene separare possit jus reditus a jure ad Sacra; et ità concedere possit, ut vendantur reditus tamquàm merè temporales, vel ut aliqua super beneficium pensio imponatur separando tunc partem fructuum illius, et alicui tradendo, et confirmant *c. 3. n. 30.* Et item docent *Less. l. 2. c. 35. n. 19. et Croix l. 3. p. 1. n. 123.*

Nota hîc obiter, beneficiariis concessum esse locare fructus beneficii usque ad triennium, sed non ultra. Locare autem Decimas esset simonia Vide *Croix n. 124. et 225.* Sicut etiàm esset simonia elocare rem spiritualement, puta calicem; licet compensandum sit detrimentum temporale *Croix n. 156.*

71 Quæstio II. an sit simonia vendere Juspatronatûs? Loquimur non de Jurepatronatûs Civili, sed Ecclesiastico, quod ab Ecclesia conceditur iis, qui ad Tempia construenda, vel dotanda concurrunt, Hoc jus quoad honores, et subventiones, quæ Patronis debentur, benè vendi potest: quia quoad illa non dicitur spirituale, ut *Salm. c. 2. n. 75.*

Dubium est, an vendi possit jus præsentandi ad beneficium? Respondetur, quod, si tale jus est affixum rei, venditâ re jus transferatur simul cum re in emptorem, ut *S. Th. 2. 2. quæst. 100. art. 4. ad. 3.* Sicut etiam transferri potest donatione, aut titulo hæreditario. Vide *Salm. ibid. n. 76.* Extra hos casus vendi nequit tale jus sinè simonia de jure Positivo, ex *c. De jure et c. Præterea extra. De Jurepatr.* Hinc est simonia, si patronus vendat plaris rem ratione talis juris, vel imponat præsentato, v. gr. ut suis expensis liti-

get, et probet jus ad illum Patronum spectare. Secus verò dicunt *Salmant ibid. n. 77. in fine*, quando, ver-
tente litigio circa Juspatronatùs, apponitur conditio,
ut, si intra tot menses præsentatùs præsentationem
suam non fuerit prosecutus, Patronus possit aliam
præsentare; quia tunc ille remanet in sua libertate,
nec obligatur ad probandum jus Patroni pro illo, sed
pro se, si voluerit consequi beneficium. Ità *Salm ibid.*
n. 77. At in hoc magnum censeo esse periculum,
quod virtualiter vendatur talis præsentatio pro expen-
sis, quæ de jure a Patrono fieri debebant.

An autem venditio talis Juris patronatùs sit vetita
etiàm jure Divino? Affirmant *Less. Pal. Laym. etc.* apud
Salm. d. c. 3. n. 78. Quia jus tale est quid spirituale, cum
procedat a potestate jurisdictionis Ecclesiasticæ. Ne-
gant verò *Sanch. Sot. Sil Nav. Torre, Dec. et alii*, quo-
rum sententiam dicunt *Salm. ibid. n. 79. et 80.* non esse
minùs probabilem. Ratio, quia potiùs tale jus est quid
temporale, cum sit temporalis favor concessus ab Ec-
clesia, quatenus ipsa exercet potestatem non jam ju-
risdictionis, sed politicam (eminenter in illa conten-
tam), ad quam spectat favores temporales distribuere.

Notandum hîc, quod vendere jus Sepulturæ in loco
sacro ob digniorem locum, probabiliter non sit simo-
nia, ut ait *Croix l. 3. p. 1. n. 185. cum Barb. Burg.*
et Caram. contra Suar. etc.

Quæstio III. an possint permutari beneficia? Certum 73
est, quod in aliis rebus spiritualibus præter beneficia,
licita sit permutatio, quando res sunt merè spiritua-
les, v. gr. *Ego dico Missam pro te., ut pro me dicas tot*
Rosaria etc. Quando verò coalescunt ex spirituali, et
temporali, tunc distinguendum; nam si res tempora-
les sint antecedenter annexæ rebus spiritualibus: ut
argentum Calicibus, arculæ Reliquiis, ipsæ benè per-
mutari, aut vendi possunt; modò ratio habeatur solius
valoris rei temporalis. Ità *S. Th. 2. 2. quæst. 100. art.*
4. Salm. c. 3. n. 18. Elbel de Sim. n. 600. cum. Suar.
et communi. Secus verò dicendum, si res temporales
consequenter annectantur, ut fructus beneficiis in

tus subsequenter, et ita annexum est cum jure ad Officia Ecclesiastica, ut nullo modo separari possit, cum jus temporale essentialiter detur propter Officium spirituale: Ita ut si consideretur jus ad redditus separatim a jure ad Officia sacra, jam amplius dici non possit jus beneficiale, nec beneficium, ut colligitur ex *c. Si quis* 1. q. 3. et ex *c. Et diligenti de Simon.* Hinc inferunt *Salm. d. n. 59.* nullam esse dispensationem in venditione beneficii, licet a Pontifice obtineatur. Notant tamen *n. 63.* quod Papa bene separare possit jus redditus a jure ad Sacra; et ita concedere possit, ut vendantur redditus tamquam merè temporales, vel ut aliqua super beneficium pensio imponatur separando tunc partem fructuum illius, et alicui tradendo, et confirmant *c. 3. n. 30.* Et item docent *Less. l. 2. c. 35. n. 19. et Croix l. 3. p. 1. n. 123.*

Nota hic obiter, beneficiariis concessum esse locare fructus beneficii usque ad triennium, sed non ultra. Locare autem Decimas esset simonia Vide *Croix n. 124. et 225.* Sicut etiã esset simonia elocare rem spiritualem, puta calicem; licet compensandum sit detrimentum temporale *Croix n. 156.*

71. Quæstio II. an sit simonia vendere Juspatronatûs? Loquimur non de Jurepatronatûs Civili, sed Ecclesiastico, quod ab Ecclesia conceditur iis, qui ad Tempia construenda, vel dotanda concurrunt, Hoc jus quoad honores, et subventiones, quæ Patronis debentur, benè vendi potest: quia quoad illa non dicitur spirituale, ut *Salm. c. 2. n. 75.*

Dubium est, an vendi possit jus præsentandi ad beneficium? Respondetur, quod, si tale jus est affixum rei, venditâ re jus transferatur simul cum re in emptorem, ut *S. Th. 2. 2. quæst. 100. art. 4. ad. 3.* Sicut etiam transferri potest donatione, aut titulo hæreditario. Vide *Salm. ibid. n. 76.* Extra hos casus vendi nequit tale jus sinè simonia de jure Positivo, ex *c. De jure et c. Præterea extra. De Jurepatr.* Hinc est simonia, si patronus vendat plaris rem ratione talis juris, vel imponat præsentato, v. gr. ut suis expensis liti-

get, et probet jus ad illum Patronum spectare. Secus verò dicunt *Salmant. ibid. n. 77. in fine*, quando, ver-
tente litigio circa Juspatronatûs, apponitur conditio,
ut, si intra tot menses præsentatûs præsentationem
suam non fuerit prosecutus, Patronus possit aliam
præsentare; quia tunc ille remanet in sua libertate,
nec obligatur ad probandum jus Patroni pro illo, sed
pro se, si voluerit consequi beneficium. Ità *Salm. ibid.
n. 77.* At in hoc magnum censeo esse periculum,
quod virtualiter vendatur talis præsentatio pro expen-
sis, quæ de jure a Patrono fieri debebant.

An autem venditio talis Juris patronatûs sit vetita
etiã jure Divino? Affirmant *Less. Pal. Laym. etc.* apud
Salm. d. c. 3. n. 78. Quia jus tale est quid spirituale, cum
procedat a potestate jurisdictionis Ecclesiasticæ. Ne-
gant verò *Sanch. Sot. Sil Nav. Torre, Dec. et alii*, quo-
rum sententiam dicunt *Salm. ibid. n. 79. et 80.* non esse
minùs probabilem. Ratio, quia potiùs tale jus est quid
temporale, cum sit temporalis favor concessus ab Ec-
clesia, quatenus ipsa exercet potestatem non jam ju-
risdictionis, sed politicam (eminenter in illa conten-
tam), ad quam spectat favores temporales distribuere.

Notandum hîc, quod vendere jus Sepulture in loco
sacro ob digniorem locum, probabiliter non sit simo-
nia, ut ait *Croix l. 3. p. 1. n. 185. cum Barb. Burg.
et Caram. contra Suar. etc.*

Quæstio III. an possint permutari beneficia? Certum 72
est, quod in aliis rebus spiritualibus præter beneficia,
licita sit permutatio, quando res sunt merè spiritua-
les, v. gr. *Ego dico Missam pro te, ut pro me dicas tot
Rosaria etc.* Quando verò coalescunt ex spirituali, et
temporali, tunc distinguendum; nam si res tempora-
les sint antecedenter annexæ rebus spiritualibus: ut
argentum Calicibus, arculæ Reliquiis, ipsæ benè per-
mutari, aut vendi possunt; modò ratio habeatur solius
valoris rei temporalis. Ità *S. Th. 2. 2. quæst. 100. art.
4. Salm. c. 3. n. 18. Elbel de Sim. n. 600. cum. Suar.
et communi.* Secus verò dicendum, si res temporales
consequenter annectantur, ut fructus beneficii in

quibus quæcumque permutatio est simoniaca sinè auctoritate Superioris, non jam ex jure Divino, sed ex jure Positivo, *ex c. Quæsitum de Rer. permut.* Hinc Episcopi possunt concedere permutationes beneficiorum existentium in Dioecesibus, ut *S. Th. 2. 2. q. 100. art. 1. ad. 1. ex c. Universorum. De Rer. permut.* Modò beneficia non pertineant ad Pontificem ut in *Extravag. Dudum. Ben. II* Et idem possunt Abbates facultatem Episcoporum habentes: *Salm. ex. n. 21 cum. Suar. Bonac. etc.* Hoc tamen non currit, si quis ad beneficium sit tantùm electus; vel si lis vertatur super beneficio. Vid. *Salm. ibid. n. 26.*

Licitum est autem volentibus permutare beneficia antecedenter pacto convenire, et etiã se obligare ad pœnam solvendam a retrocedente. ut *Less. l. 2. c. 35. n. 104. in fine.* Dependenter tamen a consensu Prælati, quia tunc obligatio non est nisi conditionata. *Salm. dict. c. 3. num. 27. cum Sanck. Pal. Val. Suar. Less. Laym. etc. ex c. Inter cæt. de Præb.*

Sed quæritur, an, permutatione postea effectum non habente, possint propriã auctoritate redire ad sua beneficia? Negant *Salm. c. 3. n. 18. cum Panormit. et Gomez;* qui pro hac sententia affert plures Decisiones Rotæ; quia renuncians amittit titulum, ac possessionem beneficii; undè ad redeundum eget novâ collatione; meritò dicunt tamen contrariam etiã esse probabilem, quam tenent *S. Anton. et Sylv. Ratio;* quia renunciatio illa est conditionata; si Prælati consentiet: undè, non accedente postea Prælati consensu, omnino invalida est.

73 Qæstio IV. an possit beneficium cum pensione permutari?

Prænotandum, quod eo casu ad acquirendam pensionem quatuor requirantur ex *Less. l. 2. c. 34. Dub. 38.* nempe 1. Ut obtinens sit capax, scilicet legitimus, non excommunicatus, et saltem tonsuratus. 2. Ut adsit justa causa, v. gr. ad alendum pauperem, ob bonum Ecclesiæ, ad æqualitatem compensandam; aliàs obtinens non erit tutus in conscientia, etiamsi Papæ

dispensaverit, ut *Less. ibid. nu. 204. cum Tolet. et comm.* Utrum autem requiratur etiã consensus Patrum? Negat *Less. cum aliis*, nisi beneficium resignetur, quo casu debet fieri mentio Patronatũs. 3. Requiritur, ut pensio sit moderata, itã ut juxta usum non excedat tertiam partem reddituum beneficii. 4. Ut interveniat legitima auctoritas, quæ certò est in Pontifice.

His positis, dubitatur. 1. utrum Episcopi possint constituere pensiones in beneficiis? Affirmant *ap. Less. d. c. 34. n. 205. Gigas cum Felin. Imola, Decio, etc.* si adsit justa causa, nempè ad alendum Parochum senem, et ineptum, ad finiendam litem super beneficio, etc. ut habetur ex *c. Nisi esset 21. de Prœb. et c. Audivimus. 3. de Collusione.* Item ad compensandam æqualitatem in permutatione beneficiorum, *ex c. Ad quæstiones, de Rer. permutatione.* Alii tamen cum *Less. ibid. et Salm. c. 3. n. 31.* dicunt solum Pontificem posse constituere pensiones, quia talis est Curia stylus, qui facit jus *Vide n. 81. vers. II. Absolutè.*

Sed notandum hïc 1. quod pensionarii ex *Bulla Pii V.* teneantur recitare Officium B. Mariæ Virginis, aliàs non faciunt fructus suos; *Vid. Less. d. c. 34. n. 208.* Hoc tamen intelligitur, si pensio sit Clericalis, ita ut requirat primam tonsuram; non verò si sit, merè laicalis, ita ut ejus fructus Pensionarius non exigat ut Clericus, sed ut Laicus, prout tenent *Salm. de Benef. n. 64. cum Azor. Nav. et Pal.* Item intelligitur, si Pensionarius non sit Clericus in Majoribus, vel Religiosus; nam si recitet Officium majus, vel alias preces a sua Religione præceptas, ad parvum non tenetur. Ita communiter *Salm. ibid. cum Azor. Led. Pal. Bon etc.*

Notandum 2. quod, cum quis resignat beneficium cum pensione in favorem tertii, non possit exigere hypothecam, vel fidei jussionem, aut anticipatam solutionem a pensionario, nisi hæc simul a Papa admittantur; quia jura prohibent circa beneficia omnia pacta, quæ de jure in eis non insunt. Undè censet *Less. ib. n. 95.* in tali casu non esse obligationem solvendi pensionem; et beneficium vacare.

75 Dubitatur 2. quomodo possit beneficium permutari cum pensione, et cujusnam auctoritate? Distinguendum, si pensio est spiritualis, potest fieri permutatio, sed auctoritate Pontificis, non Episcopi: nisi pensio illa spiritualis sit insuper erecta in titulum beneficii, uti sunt præstimonia, quæ tunc sunt vera beneficia, et Episcopus rectè potest concedere permutationes beneficiorum, ut *Salm. c. 3. n. 20.* et uti diximus supra *quæst. præced.* Si autem pensio est merè temporalis, neque auctoritate Pontificiâ potest fieri talis permutatio, cum sit simonia contra jus Divinum, ut *Salm. c. 3. n. 29. cum Suar. Bon. Tor. Vill. etc.* Pontifex tamen, ut supremus Dispensator, præscindendo a permutatione, sicut potest beneficio plures fructus addere, sic potest ab illo partem fructuum detrahere, et alteri dare, ut docet, *Less. d. c. 35. n. 89. et 91.* ubi hoc dicit, esse certum, cum communi DD. Et consentiunt *Salm. cum cit. AA. n. 30.* ut dictum est in *Q. I. n. 70.*

76 Sed magna quæstio est, quando beneficia permutable inæqualia sunt, an liceat inæqualitatem compensare per aliquam pensionem, seu pecuniam auctoritate Pontificis? Affirmat probabiliter *prima sententia* quam tenet *Less. d. c. 35 art. 101. cum Cajet Sol. Sylv. Angel. etc.* Ratio, quia tunc nudi tituli beneficiorum simpliciter commutantur, et separantur a proveniuntur juribus, quæ temporalia sunt, et per alium contractum compensatur excessus, ut loquitur *Less. c. 35. n. 102. vers 3.* et probat *ex cap. ad quæs. 6. de Rer. permut.* ubi Clemens VIII. approbat permutationem duarum Ecclesiarum Parochialium, compensato per pecuniam excessu ditioris. Negat vero *secunda sententia* probabilius, quam tenent *Anacl. de Benef. tr. 11. D. 2. qu. 5. n. 50. cum Laym. Covarr. Vasq. et Salm. c. 3. n. 34. cum Nav. Sanch. Fill. Suar. Bon.* Quia esset simonia contra jus Divinum, dum emeretur spirituale pro temporali; ille enim excessus consequenter est annexus titulo spirituali beneficii. Cæterum dicunt *Salm. nu. 35.* posse Pontificem approbare contractum, non per modum permutationis, sed separando a be-

beneficio pinguiori partem fructuum, et alteri dando, ut mox supra diximus.

Certum est autem esse simoniam, compensare pecuniâ excessum, qui sit in re spirituali, puta ob majorem dignitatem, jurisdictionem. Contrâ verò non est simonia commutare beneficium pinguius cum alio digniore, modò nullus habeatur respectus ad compensandum excessum reddituum cum excessu dignitatis
V. *Salm. n. 32.*

Quæst. V. est, quomodo in beneficiis liceat facere transactionem? 77

In aliis materiis spiritualibus certum est, quod liceat transactionem facere etiâ auctoritate propriâ, *Salm. c. 3. n. 42.* Sicuti licet rem spiritualem cum alia permutare, uti diximus *supra qu. 3.* Sed in beneficiis requiritur saltem auctoritas Episcopi, etsi transigatur spirituale pro merè alio spirituali, *ex cap. Super eo etc. Statuimus de Trans. ut Salm. d. nu. 43. cum Suar. Pal. etc.* Advertendum tamen, hoc non tollere, quod partes possint acquirere, sua jura cedendo, vel se remittendo Arbitris, qui saltem sint Clerici; Modò nulla fiat divisio jurium, aut reddituum, et nullum cedenti onus imponatur, *ex d. cap. Super eo Salm. ibid. n. 40. et 48 cum Laym. Bon. Fill. Pal. Suar.* Simonia autem est, litem componere interventu sortium sinè consensu Superioris, cum omnis pactio sit illicita in beneficiis, *Croix l. 5. n. 5058. cum. Suar. etc.*

Sed dubitatur 1. an licitè Episcopus possit litem 78 componere cum aliquo onere, ita ut obtinens beneficium solvat aliquid cedenti? De se non videtur licere, cum commutetur spirituale pro temporali; sed ob aliquas causas cõhonestari potest: 1. ob bonum pacis, quæ conducit etiâ ad bonum spirituale, *ex c. Nisi de Præb.* 2. ob æquitatem, ne cedens remaneat sinè alimentis, quibus eget. 3. ob laborem, et expensas, quas cedens sit passus, et alter passurus foret, si ille non cederet. *Salm. c. 3. n. 44. Pal. Bon. etc. Quinimmo Laym. l. 4. Tr. 10. c. 8. p. 5. n. 58. cum Suar. et Abb. et Salm. c. 3. n. 48. cum Pal. Fill. Bonac. docent da-*

tum esse etiã Arbitris (qui tamen sint Clerici) componere lites cum tali onere , modò non sit annua pensio , et modò non removeatur beneficium a possessore ; et constat posse fieri ex *cap. de cætero , de Transact.*

Dubitarur 2. an Episcopus ob bonum pacis in tali commutatione possit imponere super beneficio pensionem solvendam cedenti , ejus vitã durante ? Negant *Salm. c. 3. n. 46. cum Azor. Bon. etc.* Et sic pluries decisum in Rota testatur *Bon.* Quia de Curia stylo dicunt hujusmodi transactiones non admitti. Contrarium tamen tenent *Laym. l. c. d. n. 58. cum Abb. et Pal. Suar. Torr. Pard. Meno ap. Salm. d. n. 46.* quam ipsi satis probabilem vocant. Ratio , quia , etsi (ut ajunt *Salm. n. 45.*) solus Papa possit imponere perpetuas pensiones beneficiariis , ut supra diximus ; in transactionibus tamen ex communi DD. dicunt , jura , et usum jam introduxisse , quod Episcopi ob bonum pacis possint pensiones imponere , non utique beneficiariis , sed super eisdem beneficiis pro vita pensionariorum. Et hoc constare ait *Laym. ib. ex cap. Nisi essent de Præb.* Et idem posse ait *Laym. ibid.* Judices Ecclesiasticos.

20 Dubitarur 3. an possit admitti ab Episcopo talis transactio cum pensione super beneficio , si partes prius de illa convenerint , sed dependenter ab Episcopi consensu ? Negant *Laym. et Reg.* Sed probabilius affirmant *Salm. n. 47. cum Bon. et Torre.*

31 Quæstio VI. quomodo Renuntiationes beneficiorum fieri possint ?

Renuntiatio beneficii facienda est in manu Prælati illius , qui illud conferre potest ; Itemque debet ab eo acceperti , ex *cap. Admonet. de Renuntiat.* Aliàs nulla est , et beneficium non vacat , ut *Salm. cap. 3. n. 49. cum Garcia , et Covarr.* Hoc tamen non currit in beneficiis litigiosis , vel in electionibus ad ea quæ validè renuntiantur propria auctoritate , ex *c. 2. de in Integrum restit. et c. Sanè de Renuntiat.*

Pluribus autem modis renuntiatio beneficii fieri

potest. I. *Purè*, et *absolutè*, et in illa nulla intervenit suspicio simoniæ.

II. *Absolutè* sed non *purè*, si fiat sinè designatione personæ, sed cum onere pensionis: circa quam, si pensio est temporalis, diximus supra n. 75. esse jam nullam renunciationem hujusmodi factam in manu Episcopi. Sed dubium est, An valeat renuntiatio cum onere pensionis spiritualis? Est duplex sententia utraque probabilis, ut ait *Palauus D. 3. p. 17. n. 13. Prima* affirmat cum *Malder. Gigas. Felin. Imola, Nav. Rebuff. etc. apud Salm. cap. 3. n. 59.* Quia valde probabile est, posse ex justa causa imponi talem pensionem ab Episcopis in beneficiis. Negant tamen *Salm. dict. n. 59. cum Azor. Bon. etc.* excepto casu gravissimæ necessitatis, quia dicunt, quod ex *Const. 5. Pii. V. Intolerabilis*, fuit adempta talis facultas Episcopis. Idem tenet *Less. p. n. 74.*

III. Renuntiatio fieri potest *purè*, sed non *absolutè*, nempè si sit in favorem certæ personæ sine onere: Et hæc non jam prohibetur jure Divino, si finis adsit honestus, sed jure Ecclesiastico, nisi fiat in manu Pontificis, Est communis. Vid. *Sanch. cap. 3. n. 52.*

Sed quæritur, an sit simoniaca talis renuntiatio in favorem tertii facta in manu Episcopi? Bene distinguunt *Salm. n. 53. cum Sanch. Bon. Sot. Torre, etc.* si pactum præcedat cum Episcopo, ut, factà resignatione, beneficium tertio conferatur, certè esset simonia; Secùs verò, si non adsit pactum, quia tunc remanens Episcopus in sua libertate, si postea illi conferret, liberè ageret. Peccaret tamen renuncians tali modo contrà Religionem, et ob id posset ab Episcopo privari beneficio, ut dicunt *Salm. d. c. 3. n. 54. cum Less. Suar. etc.*

Notandum autem, quod valde probabile sit non esse illicitum, si resignans etiam in eadem renuntiatione declaret Episcopo suum desiderium, quod beneficium conferatur certæ personæ: modò absit pactum, ut conditio rigorosa suspendens (sicut intelligendus est *Motus proprius S. Pii V. an. 1508. ut di-*

cunt *Salm. c. 3. n. 56.*) Ratio, quia revera tunc renunciatio fit simpliciter, et Episcopus liber est ad conferendum beneficium cui vult. Ita *Salm. ibid. n. 55. cum Nav. Azor. Pal. Sanch. Torre, et Garcia,*

84 Sed dubium est, an, factâ resignatione cum conditione in favorem tertii in manu Episcopi, possit hic admittere resignationem, conditione rejectâ? Affirmant *Sanch. cum Soto, S. Anton. et Sylv. ap. Less. lib. 2. cap. 35. n. 95. et Covarr. Arag. et Villal. apud Salm. cap. 3. n. 57.* Quia talis conditio, tamquam turpis, habetur ut non adjecta. Negat verò *Less. dict lib. et Salm. dict. n. 37. cum Suar. Pal. etc.* quia dicunt non posse resignationem pro una parte admitti, et pro alia rejici. Utraque est satis probabilis, ut dicit *Torre apud Salm. ibid.*

85 Quæstio VII. quandonam resignatio beneficiorum *confidentialis* sit simoniaca?

Sciendum, quod ex *Constitutionibus Pii IV. et S. Pii V. in 7. Decretal. cap. 9. et cap. 10. de Benef. collat. juxta Trident. sess. 24. cap. 9. et 19.* prohibeantur omnes resignationes *confidentiales* factæ cum *accessu, regressu, vel ingressu* ad beneficium, vel cum *confidentia* recipiendi fructus ex beneficio resignato; nam si *confidentia* esset de alia re temporali, præter fructus beneficii, esset quidem simonia, sed non *confidentialis*, ut bene notat *Croix lib. 3. part. 1. n. 68. cum Suar. Laym. etc.* Per *accessum* dicitur, si resignes beneficium alicui cum *confidentia*, ut ipse postea renunciet, et illud alteri conferatur. Per *regressum*, si resignes beneficium, servato jure regrediendi ad illud in aliquo casu. Per *ingressum*, si resignes beneficium tibi collatum, antequam illud possideas, servato jure possessionem ingrediendi, v. gr. *si aliquis moriatur etc.*

Si quis autem resignat beneficium alteri sinè pacto, sed cum spe, ut ille ex sola gratitudine iterum resignet in tuum favorem, vel solvat aliquid ex beneficii fructibus, certum est non esse simoniam de jure divino, nec Canonico antiquo, licet sit valde periculosum, et ut plurimum simonia, ut *Salm. c. 3. n. 65.*

Sed quæritur hîc 1. an jure novo *dd. Constit. Pii IV. et S. Pii V.* reprobetur talis resignatio cum spe sinè pacto? Duplex est sententia satis probabilis, ut dicunt *Salm. ibid. n. 66. Prima* affirmat cum *Pal. Suar. Bon. etc.* et probant ex verbis *Bulla S. Pii V.* ubi dicitur: *Si quid. . . . etiam simplicis donationis titulo perceperit. Secunda* tamen sententia probabiliùs negat. Ratio, quia in iis *Constit. renovatur tantùm decretum Tridentini non solùm damnans confidentias, quibus inducitur nova obligatio (cum pacto expresso, vel tacito, ut explicant Nav. et Rodr. ap Salm. n. 69. in fine.)* Per verba autem allata Pontifex nîl aliud præcipit, quàm quòd confidentia simoniaca præsumatur, si probetur donatio postea facta. Ita tenent. et fusiùs probant *Salm. d. c. 3. n. 67. et 68. cum Suar. Sa, Vill. Nav. Less. Sanch. Azor. etc.*

Quær. 2. si resignans declaret suam intentionem esse, ut alter remaneat obligatus ad resignandum in futuro, sed sinè alterius promissione, utrum sit vera simonia confidentialis? Affirmant *Pal. et Diana ap Croix lib. 3. p. 1. n. 65.* Sed probabiliùs negant *Nav. Azor. Less. Suar. et alii ibid.* quia deest tunc pactum ex utraque parte obligatorium. Secùs tamen dicendum, advertit *Croix. n. 66. cum communi*, si ille resignet, declarans velle, ut solvatur alicui pensio ex fructibus, quia hoc est signanter expressum in *Bulla.*

Quær. 3. an dictis Constitutionibus comprehendatur confidentia, etiàm in permutationibus beneficiorum? Negant *Suar. et Pal. cum Nav. apud Salm. dict. cap. 3. n. 47.* Cum de permutationibus in iis non fiat mentio. Sed oppositum dicendum esse dicunt *Salm. ib. cum Arav. et Torre.* Et probant ex *Bulla S. Pii V.* ubi, ut referunt, expressè dicitur: *At etiam omnes permutationes, præsentationes, collationes. . . . . et alias dispositiones nullius momenti fore.* Sed vivendum diligentius esset, quomodò præfati Auctores prædicta verba explicent.

Ultimò duo sunt notanda; 1. quod per hanc simoniam; etiamsi fuerit tantùm conventionalis, incur-

cunt *Salm. c. 3. n. 56.*) Ratio, quia revera tunc renunciatio fit simpliciter, et Episcopus liber est ad conferendum beneficium cui vult. Ita *Salm. ibid. n. 55. cum Nav. Azor. Pal. Sanch. Torre, et Garcia,*

84 Sed dubium est, an, factâ resignatione cum conditione in favorem tertii in manu Episcopi, possit hic admittere resignationem, conditione rejectâ? Affirmant *Sanch. cum Soto, S. Anton. et Sylv. ap. Less. lib. 2. cap. 35. n. 95. et Covarr. Arag. et Villal. apud Salm. cap. 3. n. 57.* Quia talis conditio, tamquam turpis, habetur ut non adjecta. Negat verò *Less. dict lib. et Salm. dict. n. 37. cum Suar. Pal. etc.* quia dicunt non posse resignationem pro una parte admitti, et pro alia rejici. Utraque est satis probabilis, ut dicit *Torre apud Salm. ibid.*

85 Quæstio VII. quandonam resignatio beneficiorum *confidentialis* sit simoniaca?

Sciendum, quod ex *Constitutionibus Pii IV. et S. Pii V. in 7. Decretal. cap. 9. et cap. 10. de Benef. collat. juxta Trident. sess. 24. cap. 9. et 19.* prohibeantur omnes resignationes *confidentiales* factæ cum *accessu, regressu, vel ingressu* ad beneficium, vel cum *confidentia* recipiendi fructus ex beneficio resignato; nam si *confidentia* esset de alia re temporali, præter fructus beneficii, esset quidem simonia, sed non *confidentialis*, ut benè notat *Croix lib. 3. part. 1. n. 68. cum Suar. Laym. etc.* Per *accessum* dicitur, si resignes beneficium alicui cum *confidentia*, ut ipse postea renunciet, et illud alteri conferatur. Per *regressum*, si resignes beneficium, servato jure regrediendi ad illud in aliquo casu. Per *ingressum*, si resignes beneficium tibi collatum, antequam illud possideas, servato jure possessionem ingrediendi, v. gr. *si aliquis moriatur etc.*

Si quis autem resignat beneficium alteri sinè pacto, sed cum spe, ut ille ex sola gratitudine iterum reser-
net in tuum favorem, vel solvat aliquid ex beneficiis
tibus, certum est non esse simoniam de jure
nec Canonico antiquo, licet sit valde periculosa
et ut plurimum simonia, ut *Salm.*

Sed quæritur hîc 1. an jure novo *dd. Constit. Pii IV. et S. Pii V.* reprobetur talis resignatio cum spe sinè pacto? Duplex est sententia satis probabilis. ut dicunt *Salm. ibid. n. 66. Prima* affirmat cum *Pa. Suar. Bon. etc.* et probant ex verbis *Bulla S. Pii V.* ubi dicitur: *Si quid. . . etiam simplicis donationis tunc perceperit. Secunda* tamen sententia probabilis *negat.* Ratio, quia in iis *Constit. renovatur tantum decretum Tridentini non solum damnans confidentias. min.* inducitur nova obligatio (cum pacto *expresso* v. c. cito, ut explicant *Nav. et Rodr. ap Salm. n. 66. 1.* Per verba autem allata Pontifex nil aliud *intendit.* quàm quòd confidentia simoniaca *presumitur* reprobetur donatio postea facta. Ita *tendent* et *probant Salm. d. c. 3. n. 67. et 68. cum Suar. Nav. Less. Sanch. Azor. etc.*

Quær. 2. si resignans declaret *suam intentionem* esse, ut alter remaneat obligatus ad *resignandum* futuro, sed sinè alterius *promissione* *inter* simonia confidentialis? Affirmant *Pa. Croix lib. 3. p. 1. n. 65.* Sed probabilis *est* *Azor. Less. Suar. et alii ibid.* quia *deus* *est* ex utraque parte obligatorium. *Sed* *et* dum, advertit *Croix. n. 66. cum* *signet*, declarans velle, ut solvat *ex* fructibus, quia hoc est *signanter* *et*

Quær. 3. an dictis *Constitutionibus* tur confidentia, etiàm in *permutacionibus* rum? Negant *Suar. et Pal. cum* *cap. 3. n. 47.* Cum de *permutacione* mentio. Sed oppositum *dicunt* *ib. cum Arav. et Torre. Et* ubi, ut referunt, *expressè* *permutationes, presentaciones* *alias dispositiones* *diligentiùs esse* *verba explicet*

Ultimo duo
niam

1
la
m.
pere 92
opu-
q. 6.
n. 2.
604.
est.
non
Non
tem-
da;
ostu-
cum
lepta,
positi-
nullus
opti sustenta-

cunt *Salm. c. 3. n. 56.*) Ratio, quia revera tunc renunciatio fit simpliciter, et Episcopus liber est ad conferendum beneficium cui vult. Ità *Salm. ibid. n. 55. cum Nav. Azor. Pal. Sanch. Torre, et Garcia.*

84 Sed dubium est, an, factâ resignatione cum conditione in favorem tertii in manu Episcopi, possit hic admittere resignationem, conditione rejectâ? Affirmant *Sanch. cum Soto, S. Anton. et Sylv. ap. Less. lib. 2. cap. 35. n. 95. et Covarr. Arag. et Villal. apud Salm. cap. 3. n. 57.* Quia talis conditio, tamquam turpis, habetur ut non adjecta. Negat verò *Less. dict. lib. et Salm. dict. n. 37. cum Suar. Pal. etc.* quia dicunt non posse resignationem pro una parte admitti, et pro alia rejici. Utraque est satis probabilis, ut dicit *Torre apud Salm. ibid.*

85 Quæstio VII. quandonam resignatio beneficiorum *confidentialis* sit simoniaca?

Sciendum, quod ex *Constitutionibus Pii IV. et S. Pii V. in 7. Decretal. cap. 9. et cap. 10. de Benef. collat. juxta Trident. sess. 24. cap. 9. et 19.* prohibeantur omnes resignationes *confidentiales* factæ cum *accessu, regressu, vel ingressu* ad beneficium, vel cum *confidentia* recipiendi fructus ex beneficio resignato; nam si *confidentia* esset de alia re temporali, præter fructus beneficii, esset quidem simonia, sed non *confidentialis*, ut benè notat *Croix lib. 3. part. 1. n. 68. cum Suar. Laym. etc.* Per *accessum* dicitur, si resignes beneficium alicui cum *confidentia*, ut ipse postea renunciet, et illud alteri conferatur. Per *regressum*, si resignes beneficium, servato jure regrediendi ad illud in aliquo casu. Per *ingressum*, si resignes beneficium tibi collatum, antequam illud possideas, servato jure possessionem ingrediendi, v. gr. *si aliquis moriatur etc.*

Si quis autem resignat beneficium alteri sinè pacto, sed cum spe, ut ille ex sola gratitudine iterum resignet in tuum favorem, vel solvat aliquid ex beneficii fructibus, certum est non esse simoniam de jure divino, nec Canonico antiquo, licet sit valde periculosum, et ut plurimum simonia, ut *Salm. c. 3. n. 65.*

Sed quæritur hîc 1. an jure novo *dd. Constit. Pii IV. et S. Pii V.* reprobetur talis resignatio cum spesinè pacto? Duplex est sententia satis probabilis, ut dicunt *Salm. ibid. n. 66. Prima* affirmat cum *Pal. Suar. Bon. etc.* et probant ex verbis *Bulla S. Pii V.* ubi dicitur: *Si quid. . . etiam simplicis donationis titulo perceperit. Secunda* tamen sententia probabiliùs negat. Ratio, quia in iis *Constit.* renovatur tantùm decretum Tridentini non solùm damnans confidentias, quibus inducitur nova obligatio (cum pacto expresso, vel tacito, ut explicant *Nav. et Rodr. ap Salm. n. 69. in fine.*) Per verba autem allata Pontifex nil aliud præcipit, quàm quòd confidentia simoniaca præsumatur, si probetur donatio postea facta. Ita tenent. et fusiùs probant *Salm. d. c. 3. n. 67. et 68. cum Suar. Sa, Vill. Nav. Less. Sanch. Azor. etc.*

Quær. 2. si resignans declaret suam intentionem esse, ut alter remaneat obligatus ad resignandum in futuro, sed sinè alterius promissione, utrum sit vera simonia confidentialis? Affirmant *Pal. et Diana ap Croix lib. 3. p. 1. n. 65.* Sed probabiliùs negant *Nav. Azor. Less. Suar. et alii ibid.* quia deest tunc pactum ex utraque parte obligatorium. Secùs tamen dicendum, advertit *Croix. n. 66. cum communi*, si ille resignet, declarans velle, ut solvatur alicui pensio ex fructibus, quia hoc est signanter expressum in *Bulla.*

Quær. 3. an dictis Constitutionibus comprehendatur confidentia, etiàm in permutationibus beneficiorum? Negant *Suar. et Pal. cum Nav. apud Salm. dict. cap. 3. n. 47.* Cum de permutationibus in iis non fiat mentio. Sed oppositum dicendum esse dicunt *Salm. ib. cum Arav. et Torre.* Et probant ex *Bulla S. Pii V.* ubi, ut referunt, expressè dicitur: *At etiam omnes permutationes, præsentationes, collationes. . . . . et alias dispositiones nullius momenti fore.* Sed vivendum diligentius esset, quomodò præfati Auctores prædicta verba explicent.

Ultimò duo sunt notanda; 1. quod per hanc simoniam; etiamsi fuerit tantùm conventionalis, incur-

rantur pœnæ videl 1. Interdictum ab ingressu Ecclesie. 2. Excommunicatio Papalis ipso facto. 3. Nullitas collationis et obligationis solvendi fructus. 4. Privatio aliorum beneficiorum antea obtentorum. Vid. *Salm. dict. c. 3. n. 79.* Hæc tamen ultima non incurritur, nisi post sententiam Judicis, saltem declaratoriam, ut *Salm. ib. n. 73. cum Suar. Laym. Sanch. Henr. Torre. Vide n. 112.*

90 Notandum II. quod, si quis resignet beneficium cum confidentia, adhuc cum expresso pacto, sed auctoritate propriâ, minimè impetrando assensum Superioris, peccaret utique, sed non incurreret prædictas pœnas: quia talis resignatio de se est nulla, etiâ quandò illa simoniaca pactio non intervenisset. *Salm. dict. n. 73. cum Navar.* Secus verò dicendum, si pactum valeret, nisi obstaret simonia, quia tunc pœnæ ineurruntur, etsi resignatio sit nulla. *Salm. ibid. cum Nav.* Hinc benè inferunt *Elbel n. 649. et Croix l. 4. n. 958. cum Fill. etc.* quod si quis resignet Beneficium in manu Superioris, postquam convenit occultè, ut resignatarius retribuat ei aliquid, non solum resignatio est nulla, sed resignans amittit titulum, cum inter alias pœnas simoniæ sit inhabilitas ad idem Beneficium.

91 Quæstio VIII. qualiter committatur simonia pro ingressu ad Religionem?

Certum est, ut docet *S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 3. ad 4.* esse simoniam aliquid dare, et accipere pro ingressu Monasterii *ex c. quàm pio qu. 2.* Hinc I. non licet admittere aliquem in Monasterium propter bona, quæ offert; esset enim vendere statum Religiosum, nisi ille simpliciter exprimat sinè pacto velle ingredi cum bonis suis. Pariter non licet præstare servitutem Monasterio tamquam pretium admissionis: nisi quis inserviat ad sibi conciliandam benevolentiam Religiosorum, ut eum in illud admittant, ita *Salm. c. 2. n. 47. cum S. Anton. Sylv. et Sanch.*

II. E. conversò dicit *S. Th. loc. cit.* non esse simoniam, si quis elemosynam, Monasterio erogat, ut

facilius ex gratitudine admittatur : Uti nec etiã , si Religiosi donis inflectant aliquem ad ingressum in Monasterium. Imò , ut dicit *Bon.* nec si Monasterium solvat illius debita , ad removenda impedimenta ingressus , relictã tamen ingrediendi libertate. Vel si Monasterium promittat eum admittere , postquã artem didicerit ; quia tunc non imponitur onus ; sed conditio declaratur requisita , si cupit admitti. *Salm. n. 48. cum Regin. Az. Sylv.*

III. Licitum est etiã , prout communiter docent *S. Thom. 2. 2. qu. 100. art. 3. ad 4. et Cabass. Theor. Jur. lib. 5. c. 5. n. 12. cum Bon. Daj. Nav. Tol. Suar. etc.* si Monasterium est egens , pro sustentatione ingressuri accipere aliquid , uti dotes Monialium , et distributiones , quæ solent aliis Monialibus distribui. Notat tamen *Sanch. apud Salm.* vix excusari posse Monasteria , quæ petunt uberiorem dotem propter ignobilitatem personæ , vel alium defectum ; nisi ex hoc eveniret Monasterio detrimentum in honore , in bonis , et simili , quia hoc jam esset temporale damnum. Et sic permittitur recipere plus pro admittenda tertia sorore , aut vidua , sene , infirma etc. Vid. *Salm. d. c. 2. n. 50.*

Sed quæstio magna est , an liceat aliquid accipere ⁹⁴ pro sustentatione ingressuri , si Monasterium sit opulentum ? *Prima* sententia , quam tenet *Sot. lib. 9. q. 6. art. 2. Pal. D. 3. p. 9. n. 4. Bon. D. 1. qu. 4. §. n. 2. Sanch. Conf. c. 3. D. 23. n. 1. Elbel de Sim. n. 604. et Salm. dict. cap. 2. n. 53. cum Lezan. Sylvest. Arag. etc.* affirmant. Ratio , quia ut dicunt , hæc non est simonia neque de jure naturali ; neque positivo. Non de jure naturali , ex eã parte , quia non recipitur temporale , nisi pro temporali sustentatione præstanda ; ex alia parte nequit dici , quod ii , qui ingredi postulant , aliquod jus habeant ad bona Monasterii , cum ipsa vel propriã industriã a Monasterio sinè adepta , vel ei ab aliis liberè sint donata. Neque de jure positivo , nam si aliqua jura videantur id prohibere , nullus tamen textus prohibet expressè aliquid recipi sustenta-

434 Lib. III. Tract. I. De Primo Præcepto Decalogi.
tionis titulo. Quod si, ajunt, umquam talis exitus
prohibitio, ipsa per contrariam consuetudinem
ablata est. Non negant tamen *Elbel, et Salm. n. 4.*
cum *Sylv. Torre, Vill. etc.* quod hoc saltem excusare
non poterit ab avaritiæ labe.

Secunda verò sententia, quam sequuntur, et tenent
Cabass. l. c. n. 3. cum S. Bon. Suar. l. 4. de Sim. Laym.
tr. 10. c. ult. §. 4. n. 39. Cajet. 2. 2. q. 100. art. 3. Ronc.
de Sim. cap. 2. q. 6. et alii quibus clarè consentit *D.*
Th. 2. 2. qu. 100. art. 3. ad 4. qui docet tunc tantum li-
cere aliquid exigere, si *Monasterium sit tenue*; (Et *ib.*)
si *ad hoc non sufficiant Monasterii opes*: Ratio potissi-
ma, et mihi valde urgens est, quia postulans, etsi
ante receptionem nullum jus habeat ad bona Monaste-
rii, postquam tamen receptus est, habet quidem jus
ad illa pro sua sustentatione. Quapropter, si Monas-
terium est opulentum, et aliquid pro sustentatione
illius temporis exigit, vendit ei jus, quod ille post
receptionem jam est adepturus; Et quamvis illa sus-
tentatio sit aliquid temporale, est verò quid conse-
quenter annexum ad spirituale; undè, sicut non
potest vendi jus ad redditus Beneficii, vel ad Decimas
percipiendas, quia hi sunt proventus rei spirituali
consequenter annexi: ita nec jus ad alimenta in mo-
nasteriis. Hinc ex *c. Quoniam, de Simon.* vetitum fuit
aliquibus Monialibus recipere temporalia prætextu
paupertatis ab ingressuris ad ipsarum sustentationem.
Et in *Extr. de Simon.* prohibetur sub excommunica-
tione aliquid accipi ad quemcumque finem pro in-
gressu ad Religionem, nisi quis liberaliter dare vo-
luerit. Et cum hæc sit simonia de jure Divino, ut pro-
bavimus, frustra affertur ab Adversariis in contrarium
consuetudo, de qua tamen valde dubito; exceptis
Monasteriis Monialium, ut infra videbimus. Secus au-
tem dicimus, cum Monasterium est inops: Quando
enim ipsum non habet bona sufficientia ad aliorum
sustentationem, tunc nihil vendit, cum recipiendus
nullum habiturus sit jus ad bona quæ Monasterium
non habet. Et in hoc communiter DD. conveniunt.

Atque *Cabass. loc. cit. n. 13.* advertit, ad exigendum aliquid a recipiendis non requiri arctam necessitatem, sed sufficere illam, qua Monasterium non posset aliàs commodè eis alimenta subministrare: Tridentinum enim *Sess. 25. c. 3. de Reg.* sic providit: *In temporalibus Monasteriorum facultatibus eam ineundam esse rationem, ut monialium numerus commodè sustentari posset.*

Contra nostram autem sententiam non dici nequit cum *Salm.* quod sicut Sacerdos, etsi opulentus, potest licitè recipere pecuniam ab altero ad celebrandum pro stipendio suæ sustentationis, sic Monasterium a postulante pro eodem sustentationis titulo. Nam respondetur, quod Sacerdos recipiendo eleemosynam pro Missa, licitè eam recipiat tamquàm stipendium suæ sustentationis, quæ ex justitia illi debetur, ut statuimus, supra *num. 55.* Monasterium verò nihil potest exigere pro onere quod assumit sustentandi ingressurum, quia (ut diximus) ingressurus post receptionem, habet jus ad sustentationem ex bonis Monasterii, ut pote receptioni annexam.

Excipitur tamen I. Si aliquid recipiatur a postulanti- bus pro alimentis tempore Novitiatus, id enim expressè permittitur a *Trid. Sess. 25. cap. 17. de Refor.* Excipitur II. si recipiendus sit infirmus, senex, hebes ingenio, vel similis, quia tunc Monasterium licitè accipit aliquid temporale ab illo, tum pro carentia servitutis, quam alius sanus vel juvenis præstaret; tum pro incommodo temporali extraordinario, quod pro ipso Monasterium est subiturum: ita *D. Th. 2. 2. qu. 100. ad 4. Croix l. 3. p. 1. n. 287. cum aliis;* Et hoc est certum apud omnes, ut asserunt *Salm. n. 51.* Excipiuntur III. Monasteria Monialium, quibus *Clem. VIII.* (ut referunt *Nav. Bassæus, Less. et Bon. apud Cabass. n. 17.*) indulgit posse pacisci de dote recipiendarum pro earum sustentatione. Ratio hujus indulgentiæ videtur, quia Monasteria Monialium facilius sunt obnoxia diversis infortuniis, ut experientiâ patet, quàm Monasteria virorum. An autem excommunicatio inflicta in *Extrav.*

434 Lib. III. Tract. I. De Primo Præcepto Decalogi.
tionis titulo. Quod si, ajunt, umquam talis extitit
prohibitio, ipsa per contrariam consuetudinem
ablata est. Non negant tamen *Elbel, et Salm. n. 4.*
cum *Sylv. Torre, Vill. etc.* quod hoc saltem excusare
non poterit ab avaritiæ labe.

Secunda verò sententia, quam sequuntur, et tenent
Cabass. l. c. n. 3. cum S. Bon. Suar. l. 4. de Sim. Laym.
tr. 10. c. ult. §. 4. n. 39. Cajet. 2. 2. q. 100. art. 3. Ronc.
de Sim. cap. 2. q. 6. et alii quibus clarè consentit *D.*
Th. 2. 2. qu. 100. art. 3. ad 4. qui docet tunc tantum li-
cere aliquid exigere, si *Monasterium sit tenue*; (Et *ib.*)
si ad hoc non sufficiant *Monasterii opes*: Ratio potissi-
ma, et mihi valde urgens est, quia postulans, etsi
ante receptionem nullum jus habeat ad bona *Monaste-*
rii, postquam tamen receptus est, habet quidem jus
ad illa pro sua sustentatione. Quapropter, si *Monas-*
terium est opulentum, et aliquid pro sustentatione
illius temporis exigit, vendit ei jus, quod ille post
receptionem jam est adepturus; Et quamvis illa sus-
tentatio sit aliquid temporale, est verò quid conse-
quenter annexum ad spirituale; undè, sicut non
potest vendi jus ad redditus *Beneficii*, vel ad *Decimas*
percipiendas, quia hi sunt proventus rei spirituali
consequenter annexi: ita nec jus ad alimenta in *mo-*
nasteriis. Hinc ex *c. Quoniam, de Simon.* vetitum fuit
aliquibus *Monialibus* recipere temporalia prætextu
paupertatis ab ingressuris ad ipsarum sustentationem.
Et in *Extr. de Simon.* prohibetur sub excommunica-
tione aliquid accipi ad quemcumque finem pro in-
gressu ad Religionem, nisi quis liberaliter dare vo-
luerit. Et cum hæc sit simonia de jure Divino, ut pro-
bavimus, frustra affertur ab *Adversariis* in contrarium
consuetudo, de qua tamen valde dubito; exceptis
Monasteriis Monialium, ut infra videbimus. Secus au-
tem dicimus, cum *Monasterium* est inops: Quando
enim ipsum non habet bona sufficientia ad aliorum
sustentationem, tunc nihil vendit, cum recipiendus
nullum habiturus sit jus ad bona quæ *Monasterium*
non habet. Et in hoc communiter *DD.* conveniunt.

Atque *Cabass. loc. cit. n. 13.* advertit, ad exigendum aliquid a recipiendis non requiri arctam necessitatem, sed sufficere illam, qua Monasterium non posset aliàs commodè eis alimenta subministrare: Tridentinum enim *Sess. 25. c. 3. de Reg.* sic providit: *In temporalibus Monasteriorum facultatibus eam ineundam esse rationem, ut monialium numerus commodè sustentari posset.*

Contra nostram autem sententiam non dici nequit cum *Salm.* quod sicut Sacerdos, etsi opulentus, potest licitè recipere pecuniam ab altero ad celebrandum pro stipendio suæ sustentationis, sic Monasterium a postulante pro eodem sustentationis titulo. Nam respondetur, quod Sacerdos recipiendo eleemosynam pro Missa, licitè eam recipiat tamquam stipendium suæ sustentationis, quæ ex justitia illi debetur, ut statuimus, supra *num. 55.* Monasterium verò nihil potest exigere pro onere quod assumit sustentandi ingressurum, quia (ut diximus) ingressurus post receptionem, habet jus ad sustentationem ex bonis Monasterii, utpote receptioni annexam.

Excipitur tamen I. Si aliquid recipiatur a postulantis pro alimentis tempore Novitiatus, id enim expressè permittitur a *Trid. Sess. 25. cap. 17. de Refor.* Excipitur II. si recipiendus sit infirmus, senex, hebes ingenio, vel similis, quia tunc Monasterium licitè accipit aliquid temporale ab illo, tum pro carentia servitutis, quam alius sanus vel juvenis præstaret; tum pro incommodo temporali extraordinario, quod pro ipso Monasterium est subiturum: *ita D. Th. 2. 2. qu. 100. ad 4. Croix l. 3. p. 1. n. 287. cum aliis;* Et hoc est certum apud omnes, ut asserunt *Salm. n. 51.* Excipiuntur III. Monasteria Monialium, quibus *Clem. VIII.* (ut referunt *Nav. Bassæus, Less. et Bon.* apud *Cabass. n. 17.*) indulget posse pacisci de dote recipiendarum pro earum sustentatione. Ratio hujus indulgentiæ videtur, quia Monasteria Monialium faciliùs sunt obnoxia diversis infortuniis, ut experièntiâ patet, quàm Monasteria virorum. An autem excommunicatio inflicta in *Extrav.*

434 Lib. III. Tract. I. De Primo Præcepto Decalogi.
tionis titulo. Quod si, ajunt, umquam talis extitit prohibitiō, ipsa per contrariam consuetudinem ablata est. Non negant tamen *Elbel, et Salm. n. 4. cum Sylv. Torre, Vill. etc.* quod hoc saltem excusare non poterit ab avaritiæ labe.

Secunda verò sententia, quam sequuntur, et tenent *Cabass. l. c. n. 3. cum S. Bon. Suar. l. 4. de Sim. Laym. tr. 10. c. ult. §. 4. n. 39. Cajet. 2. 2. q. 100. art. 3. Ronc. de Sim. cap. 2. q. 6. et alii* quibus clarè consentit *D. Th. 2. 2. qu. 100. art. 3. ad 4.* qui docet tunc tantum licere aliquid exigere, si *Monasterium sit tenue; (Et ib.) si ad hoc non sufficiant Monasterii opes*: Ratio potissima, et mihi valde urgens est, quia postulans, etsi ante receptionem nullum jus habeat ad bona Monasterii, postquam tamen receptus est, habet quidem jus ad illa pro sua sustentatione. Quapropter, si Monasterium est opulentum, et aliquid pro sustentatione illius temporis exigit, vendit ei jus, quod ille post receptionem jam est adepturus; Et quamvis illa sustentatio sit aliquid temporale, est verò quid consequenter annexum ad spirituale; undè, sicut non potest vendi jus ad redditus Beneficii, vel ad Decimas percipiendas, quia hi sunt proventus rei spirituali consequenter annexi: ita nec jus ad alimenta in monasteriis. Hinc ex *c. Quoniam, de Simon.* vetitum fuit aliquibus Monialibus recipere temporalia prætextu paupertatis ab ingressuris ad ipsarum sustentationem. Et in *Extr. de Simon.* prohibetur sub excommunicatione aliquid accipi ad quemcumque finem pro ingressu ad Religionem, nisi quis liberaliter dare voluerit. Et cum hæc sit simonia de jure Divino, ut probavimus, frustra affertur ab Adversariis in contrarium consuetudo, de qua tamen valde dubito; exceptis Monasteriis Monialium, ut infra videbimus. Secus autem dicimus, cum Monasterium est inops: Quando enim ipsum non habet bona sufficientia ad aliorum sustentationem, tunc nihil vendit, cum recipiendus nullum habiturus sit jus ad bona quæ Monasterium non habet. Et in hoc communiter DD. conveniunt.

Atque *Cabass. loc. cit. n. 13.* advertit, ad exigendum aliquid a recipiendis non requiri arctam necessitatem, sed sufficere illam, qua Monasterium non posset aliàs commodè eis alimenta subministrare: Tridentinum enim *Sess. 25. c. 3. de Reg.* sic providit: *In temporalibus Monasteriorum facultatibus eam ineundam esse rationem, ut monialium numerus commodè sustentari posset.*

Contrà nostram autem sententiam non dici nequit cum *Salm.* quod sicut Sacerdos, etsi opulentus, potest licitè recipere pecuniam ab altero ad celebrandum pro stipendio suæ sustentationis, sic Monasterium a postulante pro eodem sustentationis titulo. Nam respondetur, quod Sacerdos recipiendo eleemosynam pro Missa, licitè eam recipiat tamquàm stipendium suæ sustentationis, quæ ex justitia illi debetur, ut statuimus, supra *num. 55.* Monasterium verò nihil potest exigere pro onere quod assumit sustentandi ingressurum, quia (ut diximus) ingressurus post receptionem habet jus ad sustentationem ex bonis Monasterii, utpote receptioni annexam.

Excipitur tamen I. Si aliquid recipiatur a postulanti- bus pro alimentis tempore Novitiatus, id enim expressè permittitur a Trid. *Sess. 25. cap 17. de Refor.* Excipitur II. si recipiendus sit infirmus, senex, hebes ingenio, vel similis, quia tunc Monasterium licitè accipit aliquid temporale ab illo, tum pro carentia servitutis, quam alius sanus vel juvenis præstaret; tum pro incommodo temporali extraordinario, quod pro ipso Monasterium est subiturum: *ita D. Th. 2. 2. qu. 100. ad 4. Croix l. 3. p. 1. n. 287. cum aliis;* Et hoc est certum apud omnes, ut asserunt *Salm. n. 51.* Excipiuntur III. Monasteria Monialium, quibus Clem. VIII. (ut referunt *Næv. Bassæus, Less. et Bon.* apud *Cabass. n. 17.*) indulisit posse pacisci de dote recipiendarum pro earum sustentatione. Ratio hujus indulgentiæ videtur, quia Monasteria Monialium facilius sunt obnoxia diversis infortuniis, ut experientiâ patet, quàm Monasteria virorum. An autem excommunicatio inflicta in *Extrav.*

de Simon. omnibus exigentibus et solventibus pro ingressu Monasteriorum, hodie sit usu abolita? Videntur affirmare *Navar. et Less.* sed *Cabass. n. 17.* ait illam adhuc posse vigere pro Monasteriis virorum.

Ex dictis resolves.

- 93 • Simonia est concionari, catechizare, Missas facere pro pretio, nisi excusetur ratione laboris, non intrinseci (is enim sacer est, et inæstimabilis; scilicet vel ipsâ actione sacrâ vel in ea intrinsecè inclusus) sed extrinseci, non annexi rei spirituali, ut pro labore itineris; vel cantûs in Missa, vel ratione alterius incommodi pretio æstimabilis. Ratio est, quia illæ actiones ex natura sua ordinantur ad aliquid supernaturale, et ad salutem, non autem ad aliquid temporale, sicut instructio quæcumque etiã Theologica, quæ pretio æstimabilis est. *Bon. l. c. Suar. Fill. etc. v. infra lib. 6. t. 3. cap. 4. ad. 1. Laym. lib. 1. §. 4. * (Vide dicta n. 55.) * »*

- 94 Quær. an sit simonia accipere aliquid ad instruendum alios in sacra Doctrina? distinguitur, si instructio tendit ad bonum tantum spirituale aliorum, est simonia; quia tunc est res merè spiritualis, pro qua nullum potest accipi pretium. Hinc est simonia accipere aliquid pro concione, ut pretium pro labore illius intrinseco, uti pro studio, defatigatione, prout docent *Less. lib. 2. cap. 34. n. 76. et Salm. c. 2. n. 42. cum S. Th. et communi*; Nisi accipiatur ut stipendium sustentationis, ut dicunt *Less. cap. 35. n. 7. et Salm. dict. cap. n. 20. cum S. Th. Torre, Sanch. Vill. etc.* Vide dicta n. 55. Secus verò, si instructio tendat etiã ad aliquod bonum temporale alterius, ad utilitatem, honorem; oblectationem, prout est instructio ad interpretandas Sacras Scripturas, ad edocendos alios Theologicas conclusiones, ad expugnandas hæreses. *Croix. n. 179. Less. ibid. n. 80. cum Sot. Caj. Vict. Salm. ibid. n. 43. Elbel n. 620. ex D. Th. 2. 2. qu. 100. art. 3. ad 3. ubi dicit: Qui habet scientiam... potest pretium suæ*

doctrinæ... accipere.... quasi operas suas locans. Hinc licitum est etiã accipere aliquid pro explicanda Theologia Morali, ut est probabilius *apud Croix t. 3. p. 1. n. 165. et 184.* Item pro impertienda licentia docendi alios Theologiam cum titulo Magisterii, ut patet ex usu Universitatum, sivè pro dando consilio morali, quia est instructio temporalis, quamvis conducat ad pacem conscientia. Secus autem, si consilium tenderet ad bonum tantum spirituale alterius: puta, ut moveatur ad poenitentiam, etc. *Salm. ibid. n. 45.*

« 2. Item Simonia est dare, vel accipere pretium 95
 » pro absolutione a peccatis, et censuris, pro dispensatione in voto, juramento, impedimento matrimonii, irregularitate, etc. Potest tamen in his
 » aliquid exigi per modum mulctæ ad causam piam applicandæ. *Laym. loc. cit. num 10.*

Accipiuntur solutiones in dispensationibus in 96
 Matrimoniis, etc. etiã per modum sustentationis onerum Pontificatûs; Item per modum commutationis, sicut vota commutantur in eleemosynas. Et conceditur etiã Episcopis in talibus dispensationibus accipere aliquid in eleemosynas distribuendum (modò ipsis, vel suis nihil perveniat) per modum poenæ, vel commutationis, non autem per modum sustentationis: hoc enim vetitum est illis *ex c. Jacobus, de Simon. et a Trid. sess. 24. c. 6. Salm. cum S. Th. dict. c. 2. n. 36. et 37.*

Quær. hîc, an sit simonia dare aliquid, ut alter 97
 omittat rem spiritualem? Distingue, et affirma, si omissio dirigatur a potestate spirituali, ut esset omissio absolvendi, dispensandi, eligendi etc. *ex c. Presbyter de Simonia*, ubi prohibetur, ne ob pretium negetur poenitentia, nisi talis absolutio esset sacrilega, aut injusta. Vid. *Croix a n. 174.* Secus autem non est simonia, si actus spiritualis dependeat a libertate, ut esset omissio orandi, dandi eleemosynam, celebrandi, nisi alter ad ea teneatur ex justitia. *Salm. c. 2. ex n. 27. cum Led. Vill. etc.*

« 3. Non est simonia dare aliquid ad redimendam 98

» vexationem a negante Sacramenta in necessitate.
 » *Suar. Less. Laym.* Vel ab iniquè impediēte elec-
 » tionem, vel possessionem beneficii, ad quod jus in
 » re habes. Quod addo, quia si nondum habes jus in re,
 » etsi possis redimere vexationem ab eo, qui tantum
 » potest obesse, non tamen ab eo qui et prodesse, et
 » obesse potest. Ratio est, quia non datur tamquam
 » pretium æquivalens rei spirituali, sed ut alter ad
 » officium ritè præstandum inducatur. »

In hoc sedulò attende duas regulas traditas a *S. Th. 2. 2. qu. 100. art. 2. ad 3.* Prima est, quod, quando jus est certum, et in re jam quæsitum, licet tollere injustam vexationem, dando aliquid temporale, ex comm. cum *Nav. Man. cap. 23. n. 102. Salm. c. 3. n. 3. Elbel de Sim. n. 616. et aliis.* Dicitur *jus certum*, nam si dubium sit, non licet; quia tunc per temporale acquireretur ut certum jus spirituale quod erat dubium. Dicitur per *injustam vexationem*, nam si sit justa, neque licet. Dicitur item *dando aliquid temporale*, non enim posset dari spirituale pro redimenda vexatione, quia daretur spirituale pro re temporali, qualis est vexatio. *Salm. d. n. et 6. cum communi.*

99 Quæstio tamen est, an possit redimi pecuniâ vexatio: circa possessionem beneficii? *Prima sententia* negat, quia talis possessio est res spiritualis, vel spirituali annexa, cum per possessionem acquiratur jus ad exercenda spiritualia. Ità *Viva. de Ben. q. 9. art. 6. Bon. Garcia, Abb. etc. ap. Salm. cap. 3. n. 7. Secunda tamen sententia* probabilior, quam tenet *Bus. hîc, et Suar. lib. 4. c. 50. n. 31. Sanch. Cons. l. 2. c. 3. dub. 30. n. 111. Pal. t. 3. D. 3. de Sim. p. 20. n. 3. Croix lib. 3. p. 1. n. 140. Bon. c. 3. q. 4. Less. lib. 2. cap. 35. n. 109.* qui vocat communem, et alii plures *ap. Salm. n. 8.* affirmat licere, quia jus quidem ad beneficium spirituale est, non autem possessio. Hanc rectè sequuntur *Salm. n. 9. et Croix dict. n. 140.* semper ac fit certè acquisitum jus ad possessionem; tum enim vexatio non esset circa jus spirituale, sed circa factum possessionis, quod est temporale, et sic videtur sentire

D. Th. loc. cit. art. 2. ad. 5. docens : *Sed postquam jus alicui jam acquisitum est , licet per pecuniam injusta impedimenta removere.* Secus tamen dicendum cum *Salm. n. 8. in fine* ; si jus revocetur in dubium probabile , ut mox supra diximus. Notandum autem hîc in *Trid. sess. 24. cap. 14.* præcipi Episcopis , ne permittant pro admissione ad possessionem beneficii solutionem ullam , aut promissionem , utpote *simoniacæ lãbis , aut avaritiæ suspicionem habentes* , reprobatâ quacumque consuetudine in contrarium : tantum permittit Concilium , si sit consuetudo , dare aliquid in usus pios convertendum. Sed hæc intelliguntur 1. non de omnibus Beneficiis , sed tantum de Canonicatibus , et Præbendis in Ecclesiis Cathedralibus , aut Collegiatis , ut probabiliter ait *Bonac. de Simon. qu. 7. §. 3. n. 4. et Barb. in dict. l. Conc.* intelliguntur 2. de recipientibus aliquid pro admissione ad possessionem , non verò de dantibus ad tollendam injustam vexationem ut supra ; Nam Bulla S. Pii V. *durum nimis* , edita ann. 1570. pro observantia præfatæ Sanctionis Concilii id explicat , et confirmat tantum pro recipientibus , his verbis : *Præcipimus Episcopis , Capitulis etc. ne retineant fructus , neque alia petant , vel exigant . etc.*

Secunda regula est , quod , si jus non sit in re jam ¹⁰⁰ acquisitum , sed ad rem , non liceat pecuniâ vexationem tollere , *ex cap. Mathæus de Simon.* ubi damnatur , qui , obtentâ electione , pecuniam obtulit , ne alii electores impedirent confirmationem ; cum ad confirmationem nondum haberet jus acquisitum. Hinc simonia est offerre pecuniam Episcopo , qui injustè nollet me præsentatum instituere , vel me dignum eligere : quia tunc per pecuniam non solum amoverem impedimentum , sed etiã rem spiritua-lem adipisceretur. Itã *Bus. hîc et Sanch. Cons. lib. 2. cap. 3 D. 30. num. 3. Salm. d. cap. 3. num. 9. cum Laym. Caj. Sylv. etc.* Et dicunt , quod hæc esset simonia de jure Divino cum *Soto , Suar. etc.* contra tamen *Pal. Laym. Bon. etc. ibid. n. 12.* Notant tamen *Bus. hîc , Croix n. 144. et Salm. n. 11. et 13. cum*

Less. Soto, Fill. Suar. etc. quod hæc regula non currat, si aliquis Electorum vi vel fraude alios Electores corrumpere, ne me eligerent, quia tunc non agit tamquam elector. Imò non currit, si vexatio esset ab his qui tantum obesse possunt; *Suar. de Simon. cap. 50. n. 23. Pal. de Sim. p. 20. n. 4. Anacl. eod. tit. §. 13. n. 310. Elbel de Sim. n. 614.* Secus verò, si possint obesse, et simul prodesse instituendo, Præsentando, vel confirmando; quia tunc, quod datur eis ne obsint, necessariò datur etià, ut prosint, consensum non negando; et sic pecunià tunc directè sternetur via ad beneficium obtinendum. Ita tenendum omnino censeo cum *Anacl. n. 314. Suar. n. 18. Elbel l. c. Salm. ibid. cum aliis cit.* quando datur pecunia, ut Elector suum votum non neget, etiamsi injustè negaret; quidquid dicat *Pal. l. c. n. 4.* asserens ut probabile non esse simoniam, si detur pecunia tantum ad removendum pravam illius affectum. Dicunt autem *Sanch. Cons. l. 2. c. 3. d. 30. n. 5. et Less. lib. 2. c. 35. n. 17.* simoniam non committi quando datur pecunia Electori, non jam ut prosit præstando votum, sed tantum ad redimendam iniquam vexationem, qua ille obsessus per vim, aut fraudem, vel subornationem aliorum, ut supra. Et satis probabile hoc videtur saltem casu, quo dans pecuniam manifestaret non aliud velle, quàm quod alter non obsit injustè, ut *Mazzot. cap. 3. q. 1. p. 236.*

Sed hic quær. 1. Si aliquis non vi vel fraude, sed precibus aut muneribus Electores mihi propensoa impediret, ne conferrent mihi digno Beneficium, propter odium quo in me tenetur, an possim pecuniam illi dare, ut cesset? Negat *Sof. ap. Less. dict. cap. 35. n. 109.* Sed *Less. loc. cit. Croix lib. 3. p. 1. n. 147. cum Suar. Laym. item Salm. dict. cap. n. 13. cum Sanch. Val. et Bon.* rectè affirmant licere; quia, ut ait *Less.* si licitum est dare pecuniam, ut alter cesset a me vexando contra justitiam, licet etià dare, ut cesset a vexatione contra charitatem; cum revera talis vexatio sit res temporalis, quam alià re temporali redimo;

et ex alia parte pecunia mea non nisi valde remotè stèrnit viam ad beneficium.

Quær. 2. an possim dare pecuniam, ut alter se non opponat ad meam electionem, quamvis nesciam Electores esse mihi propensos? Negant *Salm. ib. n. 14.* et citant *Sanch. et Less.* At notandum est, quod *Less. d. cap. 35. n. 126.* loquatur ibi tantum de præstatione facta illi, qui possit prodesse, et obesse; sed quoad alium, qui posset solum obesse, et iste vellet iniquè se opponere, peccando saltem contra charitatem, probabile videtur juxta eandem doctrinam *Lessi* ut supra, quod liceret dare pecuniam, ut cesset ab illa illicita impeditio. Et hoc tenet *Croix l. c. dict. n. 147.* qui cum *aliis. DD. cit.* asserit, quod semper ac alter sine rationabili causa moveat Electores precibus vel muneribus, ut mihi non faveant, sed alteri; non sit simonia, si dem ei pecuniam, ut cesset ab illa vexatione iniqua contra charitatem.

Quær. 3. an liceat dare pecuniam Electoribus, ne eligant indignum, vel ut eligant dignum? Respondetur licitum esse dare, ne eligatur indignus, si constet Electores paratos, aut saltem inclinatos esse ad indignum eligendum; quia Ecclesia habet jus acquisitum, ne detur ei minister ineptus, ut *Less. dict. cap. 35. n. 112. cum communitori, Croix a n. 146.* Pariter *Salm. d. cap. 3. n. 15. cum Caj. Laym. Sot. Suar. etc.* dicunt hoc licere, ne eligatur minus dignus, et etiam, ut eligatur dignus vel dignior in communi, ut *n. 16. cum Caj. et Laym. etc. ac Croix n. 145. cum Suar. Less. Barb. etc.* communitè. Non licet verò dare pecuniam, ut eligatur aliquis dignus in particulari, etiam dignissimus in particulari, nisi in casu necessitatis, nempe si inter omnes unus tantum dignus inveniatur, quem illi nollent eligere. Et quamvis talis electio secundum jura esset nulla, posset tamen peti confirmatio illius a Pontifice. Ita *Less. cap. 35. D. 19.*

Quær. 4. An sit simonia dare pecuniam competitori, ut desistat a concurrentia ad Beneficium, quod tu præ-

tendis? Negant *Elbel de Sim. nu. 609. et Pasq. apud Croix lib. 3. p. 1. num. 142.* Quia, ut ajunt, hæc abstinentia a concursu ex una parte nequit dici aliquid spirituale, quod ematur; et ex alia parte competitor nihil positivè confert ad Beneficii collationem, sed tantum negativè se gerit. Verum huic opinioni non assentior, et rectè *Croix loc. cit. cum Diana, et aliis* dicit, eam veluti contrà communem non esse admittendam. Ratio, quia ut docent communiter *Less. Suar. Pal. Barb. etc. ap. Croix ibid. cum S. Th. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5.* tum dumtaxat licet per pecuniam vexationem remove, cum vexatio est injusta; non verò cum est justa: aliàs per pecuniam directè pareretur via ad Beneficium, quod omnino est illicitum.

Quær. 5. An liceat, urgente necessitate, dare pecuniam Sacerdoti nolenti sinè illa administrare Sacramenta? Negant *D. Th. Alensis, etc. ap. Less. lib. 2. c. 35. nu. 37.* quia, ut dicunt, emere Sacramenta numquam est licitum, utpote intrinsecè malum. Sed rectè affirmant ipse *Less. n. 38. et 39. cum Adrian. item. Suar. de Sim. lib. 4. cap. 12. nu. 13. Gerson. de Sim. Rat. 6. Cajet. q. 100. art. 2. Dian. p. 5. tract. 7. R. 16. et Sporer de 5. Præc. cap. 1. n. 109. cum S. Bonav. Vasq. Pont. et aliis communiter.* Ratio, quia hoc non est emere Sacramentum, sed vexationem redimere; vel potiùs (ut ait *Less. n. 41.*) permittere cum justa causa peccatum alterius. Hinc *Diana, et Hurt.* dicunt hoc licitum esse non tantum in Sacramento Baptismatis, et Pœnitentiæ, ut plures ex DD. cit. volunt; sed etiàm in aliis Sacramentis, prout consentit etiàm *Less. dict., nu. 38.* Et non tantum in casu gravissimæ necessitatis, ut ajunt *Suar et Less.,* sed etiàm necessitatis gravis, puta si quis impleturus esset præceptum Paschale Confessionis, et Communionis, vel peteret Viaticum aut Extremam Uctionem, vel esset in peccato mortali, vel etiàm carere deberet frequenti usu Sacramentorum, denique quotiescumque aliquis non posset sinè gravi incommodo aliquo Sacramento carere. Quod videtur sanè coherere iis quæ diximus de

scandalo n. 47. v. *Secunda* verò, ubi vidimus cum *D. Th. D. Aug.* et communè, cuique esse licitum causam cujusdam sui notabilis boni permittere alterius peccatum, quod dumtaxat ex ejus malitia provenit.

- « 4. Nec similiter Simonia est, dare stipendium ad sustentationem Clerici etiàm divitis pro Missis, concionibus, aut de eo etiàm pacisci. Ratio est; quia non datur tamquam pretium spiritualis officii, sed personæ in alterius gratiam occupatæ; nec pro operatione spiritali, ut spiritalis est, sed ut in alterius gratiam suscepta, proindeque non est elemosyna sed debitum justitiæ. *Suar. Laym. lib. 4. tract. 10. c. ult. etc. contra Rich. Sylv. etc.* (Vid. *dict. n. 55.*)
- » Non est Simonia reddere, vel redimere pensionem merè temporalem: quia non fundatur in titulo spiritali; nec refertur ad functionem spiritualem.
- » Dixi *temporalem*; quia spiritalis, quæ datur v. gr. Concionatori, vel Coadjutori Episcopi propter officium ecclesiasticum, in eoque fundatur, nec differt a beneficio, nisi quod non sit perpetua, vendi nequit: mixta verò, ut v. gr. quæ datur Parocho seni, vel Clerico pauperi ad sustentationem, non quidem vendi potest; redimi tamen potest, modò obligatio recitandi Officium B. V. imposita non extinguatur. Quod intellige, si in loco, ubi fit venditio, Bulla sit recepta: Ratio est, quia qui pensionem redimit, non emit jus spirituale, sed extinguit onus temporale solvendi certam summam pecuniæ. *Less. cap. 35. dub. 21. Suar. c. 26. n. 5. Laym. loc. cit. n. 46.*
- » 6. Non est Simonia juris divini (etsi quandoque juris humani esse possit) spirituale cum spiritali permutare, v. g. beneficium pro beneficio, Reliquias cum Reliquiis, etc. vel dare temporale pro temporali, ut si calicem, vel agnos Dei præcisè ratione materiæ vendas: vel dare temporale pro spiritali, per modum doni gratuiti, etiàm cum spe, vel intentione excitandi ad remunerationem doni spiritalis, vel contra: Ratio, quia gratitudo non respicit pretium, sed beneficium; nec solvit

- » debitum justitiæ, sed antidorale : quo non exclu-
 » ditur, quia gratis detur. * *Sed vide n. 51. et 54.*) *
 » Rectè tamen monet *Suarez*, hujuscemodi dona ob-
 » præsumptionem valde cavenda. Item donare, pro-
 » mittere, vel negare temporale quidpiam, sub con-
 » ditione operis spiritualis præstandi, modò non fiat
 » per modum retributionis, seu commutationis : v.
 » g. si parens filio promittat munus, si Sacramenta
 » frequentet : Ratio est, quia hic non intervenit con-
 » tractus onerosus, sed sistitur vel in liberali dona-
 » tione vel donatione sub tali conditione, et modò.
 » *Suar lib. 4. cap. 45 Laym. d. cap. n. 8. (Vide n. 59.)* *

ARTICULUS II.

Quæ sit pœna Simonix ?

- 105 *Quenam Simonia inducat pœnas ? An incurrantur pœnæ
 in venditione Sacramentorum, aut Capellanix non col-
 lationis, etc.*
 106 *An ad incurrendas pœnas, Simonia debeat esse completa ex
 utraque parte ?*
 107 *An incurrat pœnas qui obtinet Beneficium per fictam pro-
 missionem pecuniæ ?*
 108 *An incurrantur pœnæ per Simoniam tantum de jure Eccle-
 siastico ; An ob ingressum in Religionem ?*
 109 *Quæ sint pœnæ ob simoniacam Ordinationem ?*
 110 *An etiam ob collationem primæ Tonsuræ ?*
 111 *Quæ sint pœnæ ob Simoniam in Beneficiis ?*
 112 *An incurrantur pœnæ in venditione Vicariatûs, vel aliûs
 Officii amovibilis : Nec non pensionis, Capellanix, aut
 Sacramentorum, et jurisdictionis ?*

*Deinde quatuor quærentur. Quæstio I. An sint nullæ elec-
 tionis simoniacæ ad Prælaturas Regularium ? Qu. II.
 An pœnæ ob Beneficia simoniacè accepta incurrantur
 ab ignorantibus ? Quæst. III. An Beneficiarius simo-
 niacus ipso facto privetur Beneficiis obtentis, et fiat
 inhabilis ad futura obtinenda. Qu. IV. An electio Pon-
 tificis simoniaca sit nulla ?*

- 105 **R**ESP. I. Sola simonia Confidentix, et Realis in
 Ordine, Beneficio ecclesiastico, et Religionis in-

gressu pœnas juris ipso facto inducit, licet ob ingressum Religionis raro incuratur, ut dictum est, vel ob tenuitatem monasterii, vel contrariam consuetudinem receptam. * (*Sed vide n. 92.*) * *Suar. c. 56. et 57. Less. decis. 32. Laym loc. cit. §. 7.*

In venditione igitur aliarum rerum, nempe Sacramentorum, jurisdictionis, pensionis, aut Capellanix non collativæ, etsi peccatur, nulla tamen incurritur pœna. *Less. l. 2. c. 35. n. 23. et Salm. c. 4. n. 1. cum communi. Vide n. 112.*

Quæritur I, an ad incurrendas pœnas requiratur, ut simonia sit ex utraque parte completa? Duæ sunt sententiæ ambæ probabiles. *Prima sententia* negat, ut tenent ipsi *Salm. cap. 4. n. 9. cum Sot Caj. Pal. etc.* Dicunt enim sufficere, quod tradatur res spiritualis, nam, re traditâ, venditio perficitur, etiamsi pretium non sit solutum, modò de eo fides præstetur, ut ex *lib. 2. ff. de Contrah. emp.* Attamen *secunda* communior et probabilior sententiâ, quam tenent *Less. lib. 2. cap. 35. dub. 27. Nav. Man. c. 23. n. 104. Suar. de Sim. cap. 56. n. 33. Anacl. a n. 240. Croix n. 112. Ronc. cap. 1. quæst. 2. Elbel numer 628. item Laym. Sanch. Covarr. Moya, etc. apud Salm. n. 17.* qui probabilem vocant cum *Palao et aliis*, dicit requiri impletionem ex utraque parte. Ratio 1. quia non omnino perficitur venditio simul et emptio, nisi traditâ re, et pretio. Ratio 2, quæ mihi magis urget, quia in jure nullibi infliguntur pœnæ contra simoniam non utrimque completam, et in pœnis benignior est interpretatio facienda, ut habetur in *cap. 49. de R. J. in 6.* Et hunc esse Curix Stylum (qui pro lege habetur cum *Elbel, et communi*) testantur *Navar et alii*, nimirum non judicandi pœnas fuisse incuras, nisi simonia fuerit ex utraque parte consummata. Hinc inferunt DD. quod accipiens beneficium cum pacto præstandi pecuniam, non teneatur ante solutionem beneficium resignare, nec fructus restituere. Notandum tamen 1. cum *Less. ib. n. 15. et Salm. n. 6.* quod, si pars tantum promissi solvatur, jam ex utraque parte intelligatur perfecta simo-

nia. Notandum 2. quod ex simoniâ utrimque completa, quantumvis occultâ, incurrantur poenæ, ut in *ixtr. 2. de sim.* Vide *Elbel n. 620.* Notandum 3, quod si simonia sit confidentialis, poenæ incurrantur etiâ per simoniam conventionalem mixtam, scil: ex una parte completam, ex Bulla S. Pii V. *Intolerabilis.* §. 3. Vide *Anacl. l. 5. Decret. tit. 3. n. 3. n. 284. Elb. numer. 629.* et vidè *infra numer. 111. circa fin. Resp. 4.*

107 Quæritur II. An committat simoniam, et poenas incurrat, qui obtinet Beneficium per fictam pecuniæ promissionem non impletam? Dicunt *Pichler lib. 5. tit. 3. n. 13. et Pontas v. Simonia, cas. 5.* hunc satis simoniam committere, quia ad ipsam incurrendam non requiritur, ut factò res temporalis tradatur, sed sufficit, quod per motivum rei temporalis obtineatur spiritualis. Ego tamen dicendum censeo, quoad culpam hunc non posse excusari a peccato simoniæ, quia saltem coöperatur ad simoniam Collatoris; nam quoad seipsum puto probabiliùs cum *Elbel n. 625. et aliis gravibus DD.* peccare non peccato simoniæ, cum, non interveniente voluntate se obligandi ad promissionem, non adsit vera emptio, quæ ad simoniam requiritur. Quoad poenas verò simoniæ puto cum *Croix l. 6. p. 2. n. 200. et 204.* eum illas non incurrere, eum desit simonia utrimque completa, ut mox supra dictum est in præcedenti quæstione.

108 Quæritur III. an incurrantur poenæ per simoniam tantum de jure Ecclesiastico statutam, puta, si quis emat Officium Sacristæ, etc. vel si resignet beneficium cum pensione ex propria auctoritate, ut supra notavimus? Affirmant *Elbel n. 627. ac Nav. Sot. Vill. etc. ap. Salm. d. cap. 4. nu. 10.* qui dicunt esse valde probabile; sed non minùs probabilem rectè vocant negativam sententiam *Salm. numer. 11. ib: cum Sanch. Rodr. Dian. Aragon. etc. ac Ronc. cap. 4. q. 1. Resp. 4.* Ratio, quia jura, quæ poenas imponunt, intelligenda sunt commutiter de simonia rigorosa, quæ sit etiâ contra jus Divinum; et probatur ex *Extravaganti 2. de Sim. quæ incipit: Cum scelus simoniæ*

pravitatis tam Divinorum, quàm sacrorum Canonum auctoritas abhorreat, etc.

Certum est autem, quod ex *c. 1. Extrav. de Sim.* dantes, et accipientes quid pro ingressu in Religionem, incurrant ipso facto excommunicationem Papalem. Sed notandum est 1. *cum Nav. Sanch. Bon. ap. Salm. n. 12.* illam non incurrere nisi præsumentes, ut colligitur ex textu; Hinc ignorantes, etiàm culpabiliter, excusantur. Notandum 2. valde probabile esse, non incurri in simplici ingressu, sed in professione, ut *Salm. ib. cum Bonac. Pal. etc.* Notandum 3. *cum Less. d. c. 3. n. 131. et Nav. Sylv. Pal. ap. Salm. ib.* hanc Extravagantem, ut suprà, saltem quoad hanc excommunicationem, non esse usu receptam. Notandum ultimò, quod professio etiàm simoniace facta, valida certò sit, ut docet *S. Th. q. 109. art. 6. ad 5.* Si verò accipiens sit integra Communitas, aut Capitulum, intrà excommunicationem (quam verò diximus non esse usu receptam) incurrit suspensionem etiàm Papæ reservatam ab Officio, executione juris capitularis, et administratione jurisdictionis; Item incurritur ex utraque parte infamia juris, et consequenter irregularitas. Simoniacè autem admissus debet transferri in arctius Monasterium; sed hoc non ante sententiam. *Elbel n. 626. ex ead. Extr. 2.*

» Resp. 2. ob simoniacam collationem, et susceptionem Ordinum, etiàm primæ tonsuræ, incurritur excommunicatio, et suspensio Papalis. *Less. disp. 24. Laym. loc. cit.*

Ultra excommunicationem, et suspensionem Papalem, Episcopi simoniacè ordinantes, et ad id mediatores, incurrunt ipso facto, *ex c. Cum detestabile, Extr. 4.* incurrunt etiàm interdictum ab ingressu Ecclesiæ. Et, si violaverint suspensionem, aut interdictum, suspenduntur a regimine Ecclesiæ, et privantur perceptione fructuum *ex Motu Sixti V. Vide Salm. d. c. 4. n. 14.*

Ordinati autem, ultra prædictam excommunicationem, et suspensionem ipso facto *ex d. c. Cum detes-*

tabile, et maximè ex *Bulla Sixti V.* suspenduntur ab exercitio suorum Ordinum, vel ut putat *Lessius*, ab exercitio illius ordinis tantum, quem simoniacè Ordinatus suscepit, *Less. c. 35. n. 133.* et probabile putant *Salm. c. 4. n. 15.* contra *Palauum, et Rodrig.* Et suspenduntur etiàm a spe ascendendi ad Ordines superiores. Notant verò *Less. d. l. n. 136. cum communi, et Salm. d. n. n. 15. cum Sot. Laym. Sanch.* non incurri suspensionem hanc, si, Ordinato ignorante, alius simoniacè commiserit. Deindè notant *Salm d. n. 15 in fine, cum Pal. et Less. ib. n. 134.* quòd, licet ex *Bullâ Sixti V.* hujus suspensionis absolutio a Pontifice ipsimet reservetur, et revocentur quoad hoc facultates concessæ Religiosis, et etiàm Episcopis in *Trid. Sess. 24. c. 6.* in hac tamen parte dicunt præfati *Less. et Pal.* *Bullam* non esse receptam; idemque confirmant *Salm. c. 4. n. 34. in fin. Cùm Sd., et Suar.*

¹¹⁰ Quæritur, an incurrantur prædictæ poenæ in collatione simoniaca primæ tonsuræ? Affirmant hîc *Bus. et Covar. ap. Less. c. 35. n. 133.* Quia ex *Trid. sess. 21. cap. 1.* prohibetur accipi aliquid, etiàm spontè oblatum ab Episcopo, et ejus ministris, adhuc pro collatione primæ tonsuræ, vel pro Litteris Dimissoriis, seu Testimonialibus, et pro sigillo et aliis, et contra facientes declarantur *in fine* incurrere poenas de jure inflictas. Negant verò probabiliter *Sanch. c. 4. n. 14. cum Pal.* quia tonsura non est verus ordo juxta dicenda *l. 7 n. 734.* Et idem docet *Less. n. 133.* (licet pro se citeur a *Bus.*) dicens, in nullo jure adesse pro his excommunicationem statutam, nec Concilium voluisse novas poenas injungere. Pariter dicit, durum videri incurrere censuram Episcopos, et Ministros accipientes aliquid spontè oblatum, licet ipsi peccent. Imò id permittit *D. Th. 2. 2. qu. 100. a. 2. ad. 4.* dicens: *Si verò (aliqua) exigantur quædam stipendia per consuetudinem approbata, non est simonia, si desit intentio emendi, vel vendendi, et præcipue quando aliquis voluntariè Solvit.* Attamen *S. Docter* locutus est de simonia Juris Divini; Jure au-

tem Ecclesiastico hoc vetitum est in Tridentino. l. c. ubi reprobandur quæcumque consuetudines etiam immemorabiles, utpote quæ potius abusus dici debuissent. Cæterùm *Croix l. 3. part. 1. nr. 167.* videtur non improbabiler censere, ibi reprobari consuetudines tantùm, quæ ante Concilium fuerunt, tamquam forte, immoderatas, non autem quæ nunc sunt dandi aliquid moderatum, et quæ præsumi possunt ex justa causa introductæ, istæ enim benè valere possunt. juxta dicta de *Leg. lib. 1. n. 108. v. Sed quid.* Hinc ait *Maz-zot. de Sac. Ord. cap. 1. §. 6. pag. 239. cum Nav. et Lop.* Episcopum non committere simoniam, si recipiat aliquid sponte oblatum post (non autem antè) collatum Ordinem, hoc enim expressè permittitur in *can. Sicut 1. quæst. 2.* modò Episcopus id non petat; ubi dicitur; *Si ille autem, qui ordinatus fuerit, si non ex placito, neque exactus, neque petitus, post acceptas cartas et pallium aliquid cuilibet ex Clero gratiæ tantummodo causâ dare voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus, quia ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quia non ex ambientis petitione processit.* Ità Gregorius in *Epist. 44.* Sic pariter videtur permitti etiam Notariis, juxta consuetudines locorum approbatas, aliquid pro sua sustentatione exigere, si pro opera sua præstanda, quoad Acta Ordinationum conficienda, nullum salarium sit eis assignatum, ut ex eodem Concilio deducitur.

« Resp. 3. Ob simoniam *Realem* in Beneficio Ec- 111
 » cllesiastico incurritur I. Excommunicatio Papalis. II.
 » Irrita est electio, præsentatio, confirmatio, et insti-
 » tutio: Undè talis non facit fructus suos. Idque etiam,
 » licet a tertia persona taliter provisus id ignoraverit,
 » ut habetur ex *cap. Nobis, fuit, de Simon.* Nisi tamen
 » contradixerit. * (*Prout sancitum est in c. 33. de Sim.*)
 » *Hic tamen notandum cum Less. cap. 35. n. 145. et Elbol*
 » *n. 652. quod non obstante tuâ contradictione, nec etiam*
 » *posses Beneficium acceptare, si scias pecuniam revera*
 » *datam fuisse a tertio pro collatione; nam textus te*
 » *excusat solo casu, quo contra prohibitionem tuam*

» (*verba textus*) aliquis te penitus ignorante , promi-
 » sit et exsolvit. *Nota illud* , te penitus ignorante ,
 » *ergo si Beneficium acceperis , sciens tibi per simoniam*
 » *alterius conferri , nequis illud acceptare , et si illud ac-*
 » *ceptaveris , nequis retinere.* * (Vel nisi a tertio
 » data fuerit pecunia per fraudem , ut redderetur in-
 » habilis ; Vel nisi bonâ fide possederit Beneficium
 » per triennium). * *Ut communiter docent Less. dict.*
 » *cap. n. 35. 149. Laym. lib. 4. tract. 10. cap. ult. Bon. l.*
 » *2. n. 20. Elbel num. 640. cum Suar. Pal , etc. Nec*
 » *obstat Regula Cancellariæ , ubi requiritur absolute , ut*
 » *Beneficium obtineatur sinè ingressu simoniaco ; nam*
 » *intelligitur de eo , qui culpabiliter ingreditur , Elbel ib.*
 » *cum Anacl. Hinc non tenetur Beneficiatus restituere*
 » *(nec antè triennium) fructus bonâ fide consumptos ,*
 » *si ditior non evaserit , ut S. Thom. 2. 2. quæst. 100.*
 » *art. 6. ad 3. Salm. cap. 4. n. 18. ac Elbel. nu. 646.*
 » *Qui valdè probabiliter addit , neque esse restituendos*
 » *fructus perceptos intuitu stolæ , et aliarum functionum*
 » *Parochialium , nempè exequiarum , concionum , ad-*
 » *ministrationis Sacramentorum , etc. Ratio , quid fruc-*
 » *tus isti non dantur ut redditus Beneficij , sed ut sti-*
 » *pendia Officij ; ità ut juxta communem sententiam*
 » *DD. de illis potest Parochus libere dispensare , etiàm*
 » *ad usus profanos , ut dicunt Lugò de Just. D. 4. nu.*
 » *13. Bon. d. 4. p. 2. n. 19. Busemb. Vide lib. 4. n. 185.*
 » * (*Sanch. Cons. lib. 2. cap. 2. d. 45. n. 4. qui eam vocat*
 » *longè probabiliorem cum Nav. Pan. Host. Sot. , Sylvest.*
 » *Cov. et aliis pluribus , contra solum Innoc. * III. Efficitur*
 » *inhabilis ad idem Beneficium , etiàm per dispensa-*
 » *tionem Episcopi obtinendum. Aliis tamèn Benefi-*
 » *ciis jure ipso non privatur , nec ad alia obtinenda*
 » *fit inhabilis antè sententiam Judicis Suar. cap. 54.*
 » *n. 7. * (Si verò quis bonâ fide Beneficium adiit , li-*
 » *cet obtinuerit per simoniam tertij , probabiliter potest*
 » *Episcopus cum eo dispensare ad idem Beneficium ,*
 » *dummodò prius illud Beneficiatus renunciât. Ità S.*
 » *Th. 2. 2. qu. 100, art. 6. ad 7. et Elbel n. 642. ex e.*
 » *59. de Electionibus).* *

» Resp. 4. Simonia confidentiæ completa, dato,
 » et accepto Beneficio, licet accipiens promissionem
 » vicissim non impleverit, inducit I. Excommunica-
 » tionem Papalem utrique parti contrahenti. II. An-
 » nullat resignationem, et collationem Beneficii, in
 » quò est commissa; et inhabilitat ad idem postea obti-
 » nendum. III. Privat omnibus Beneficiis, et pensioni-
 » bus antè obtentis, non tamen antè sententiam latam.
 » IV. Beneficia sic collata soli Pontifici reservantur.
 » *Less. cap. 35. num. 26. Suar. cap. 43. Laym. num. 79.*

Hic ante omnia notandum, quod nomine Benefi-
 ciorum et officiorum, ad quæ omnis electio simonica¹¹²
 est ipso jure nulla, ut decernitur in *Extrav. 2. de Sim.*
 non veniant Vicariæ amovibiles ad nutum, nec pensio-
 nes, nec Capellanæ non collativæ, nec Officia Inquisito-
 ris, Legati, aut cujusque habentis jurisdictionem spiri-
 tualem ad tempus; quia hæc non sunt propriè Officiâ
 ecclesiastica: Et licet illa vendere sit simonia de jure po-
 sitivo, non tamen incurruntur pœnæ, ut communissimè
 dicunt *Salm. cap. 4. n. 18. cum Suar. Pal. Sanch. etc.*
 item *Viva Opusc. de Benef. q. ult. art. 3. nu. 9. cum Fill.*
et Reg. contra Garziam. Neque incurritur ulla pœna in
 venditione Commendarum Equitum, aut Coadjutorie
 beneficii, ut ait *Croix lib. 3. p. 1. n. 114.* Neque in
 venditione Sacramentorum, aut jurisdictionis spiri-
 tualis, ut *Less. cap. 35. nu. 23. et Salm. cap. 4. nu. 1.*
cum communi.

Quæritur. I. An autem sint invalidæ electiones simo-
 niacæ Generalatûs, Abbatie, Provincialatûs, Prioratûs,
 Rectoratûs, aliorumque Officiorum spiritualium in
 Religionibus? Negant *Bonac. quæst. 7. p. 2. et Viva*
loc. cit. Sed verius affirmandum, ut docent *Cabass.*
Theor. Jur. lib. 5. cap. 8. num. 5. Sanch. Cons. 2. cap.
5. d. 104. nu. 5. et 11. cum Sylvest. Cajet. Arm. et Lop.
item Sess. lib. 2. cap. 35. nu. 137. et Elbel nu. 622.
 qui rectè addit *n. 638.* se non videre qua conscientia
 excusari possint a labe simoniæ Electores illi, qui
 eligunt aliquem in Generalem, cum pacto, ut ipsi
 postea eligantur in Diffinitores, Guardianos, etc. Ratio

hujus sententiæ est, quia, licet prædicta Officia reverè Beneficia non sint; expressè tamen comprehenduntur sub nomine Officiorum in præfata *Extravag. 2.* ubi sic dicitur: *Per electiones verò, provisiones etc. quas simoniâ contigerit labefieri, et quæ viribus omnino careant in Ecclesiis, Monasteriis, Dignitatibus, Prioratibus, Officiis ecclesiasticis, et quibusvis Beneficiis, cuique jus nullatenus acquiratur.*

Quæritur II. An prædictæ pœnæ ob beneficia simoniacè accepta incurrantur ab ignorantibus?

Resp. Si ignorantia fuit omnino inculpabilis; eertè negandum, ex *c. 23. de. R. J. in 6.* ubi dicitur: *Sine culpa, nisi causa subsit, non est aliquis puniendus.* Hic tamen notandum cum *Elbel. n. 656.* quod, non obstante hac inculpabili ignorantia, provisio Beneficii semper sit futura nulla, cum inhabilitas ad idem Beneficium non sit pœna, sed statuatur in jure ad præcludenda mala. Poterit tamen eo casu Episcopus dispensare, post tamen renunciationem Beneficii, ut supra dictum est *n. 111.* Quid verò, si simoniacus sciverit, se committere simoniam, sed ignorarit invincibiliter pœnas? Quoad censuras, certè non eas incurreret, ex sententia communi. Vide *l. 7. de Cens. n. 43.* Quoad reliquas tamen pœnas, et probabilius et communius est, eas incurrere, ut ait *Elbel. n. 657.* cum *Az. Laym. etc. sed. n. 658.* probabilem putat sententiam negativam, quam tenet *Pichler*; eò quod pœnæ a jure statutæ non incurrantur ab ignorantibus, ut dicunt *Sanch. Krimer etc.* apud *Pichler*, qui eâ ratione dicit excusari ab impedimento criminis mulierem ignorantem esse conjugatum virum, quocum peccat.

Quæritur III. An Beneficiarius simoniacus incurrat ipso facto privationem Beneficiorum. antè obtentorum, et inhabilitatem ad alia Beneficia obtinenda? Quoad pœnam privationis, communissimè docent DD. cum *Busemb. ut supra*, non privari Beneficium Beneficiis antea obtentis, nec fructibus eorum antè sententiam Judicis condemnatoriam, quia nulla lex habetur hanc pœnam expressè ipso facto designans. Ità *Sanch.*

loc. cit. d. 14. n. 16. Laym. c. 8. n. 75. Bon. p. 2. diss. 2. Suar. c. 58. n. 6. et Salm. c. 4. n. 19. cum Fill. Pal. Rodriq. etc. Excipitur 1. simonia commissa ab Examinatoribus Beneficiorum Parochialium in Synodo electis, qui si aliquid occasione examinis recipiant, privantur ipso facto Beneficiis antea ritè obtentis, ante omnem sententiam, ut expressum habetur in Trid. *Sess. 14. c. 18. de Reform.* Excipitur 2. simonia confidentialis ex *Motu S. Pii V. Cum primum*, edito anno 1566. ubi acceptantes beneficium in confidentiam, privantur omnibus Beneficiis, etiàm justè priùs obtentis, et tenentur ante sententiam ea dimittere. Sed ad hanc poenam incurrendam in his casibus requiritur sententia saltem criminis declaratoria, ut tenent *Suar. c. 44. n. 13. Sanch. d. 34. n. 13. Laym. c. ult. §. 8. Salm. c. 3. n. 73. cum Henr. etc.* Ratio, quia omnes poenæ privantes juribus jam quæsitis non incurruntur ante sententiam saltem declaratoriam criminis, ut diximus *l. 1. n. 148.* et juxta probabilissimam sententiam, quam sequuntur *Sanch. de Matr. l. 2. D. 43. n. 5. Less. l. 2. c. 29. d. 8. et r. 34. d. 34. Cajet. in Sum. v. Pœna, not. l. 1. q. 6. art. 6. et Salm. cum. Mol. Salas, Pal. Led. Granad. de Leg. c. 2. n. 60.* (contrà *Vasq. Bon. etc.* qui volunt non requiri ullam sententiam, si reus potest poenam subire sinè infamia). Quia nimis rigidum est, ut reus poenas ex seipso exequatur, et bonis possessis se privet. At si Examinatores illi velent absolvi a labe simoniæ, nescio, quomodo absolvi possent, nisi Beneficia dimittant, dum dicitur a Trident. *loc. cit. A qua* (idest a simonia) *nequeunt absolvi, nisi dimissis Beneficiis.*

Quoad autem inhabilitatem incurrendam ad alia Beneficia obtinenda, prima sententia tenet incurri ante sententiam Judicis condemnatoriam. Ita *Bonac. D. 1. q. 7. p. 2. diss. 2. Laym. l. 4. tr. 10. c. 8. n. 74. Fill. tr. 45. c. 13. qu. 9. n. 26. item Ugol. Henr. Met. Lop. et Rodr. apud Salm. c. 4. n. 20.* Ratio, quia ita expressè habetur in *Motu S. Pii V. Cum primum*, ut supra, ubi sic sancitum fuit; *Qui Beneficium aut*

Officium ecclesiasticum simoniacè adeptus fuerit, perpetuò sit inhabilis ad ea, et quæcumque alia Beneficia obtinenda. Ad incurrendas autem poenas inhabilitantes, nulla requiritur sententia, ut dictum est *l. 1. de leg. n. 149.*

Secunda verò sententia communior et probabilior, quam tenent *Sanch. Cons. l. 2. c. 3. d. 104. n. 14. Nav. de Sim. Cons. 92. Cabass. Theor. Jur. l. 5. c. 8. n. 9. Suar. de Rel. t. 1. lib. 4. c. 58. n. 11. Viva Opusc. de Benef. q. ult. art 3. n. 2. Elbel de Simon. n. 627. cum Anacl. Pichler. Salm. c. 4. n. 21. P. Nav. l. de Rest. c. n. 43. et probabilem vocant Less. et Pal. apud Salm. negat incurri prædictam inhabilitatem ante sententiam Judicis condemnatoriam, Ratio 1. quia Bulla relata S. Pii reverà intelligenda est tantum pro foro externo, cum loquatur de convictis; ubi enim sic dicitur: *Quicumque detestabile crimen simoniacè pravitatis commisisse convictus fuerit etc.* Ratio 2. quia, esto Bulla intelligatur de foro interno, tamen ipsa non fuit recepta, ut asserunt *Suar. P. Nav. Sanch. ualm. ll. cc.* Saltem, ut ait *Viva*, Bulla usu recepta est tantummodò in primo sensu fori externi. Nec huic obstat sententia, quam secuti sumus *l. 1. n. 97.* scil. quod in dubio, an lex recepta sit, lex bene obliget: Nam hic non versamur in dubio, sed in opinione probabili, cum valde probabile sit ex auctoritate DD. ut supra, hanc legem non fuisse receptam. In dubio enim præsumptio stat pro lege, cum delictum, in non recipiendo legem justam, non præsumatur. Quando autem probabile est, quod obligatio legis numquam inceperit (vel quod lex abolita sit) tunc cessat præsumptio pro lege, et possidet libertas, ut docent *Sanch. Laym. et Pal. cum Salm. de Leg. c. 2. n. 120.* Nemo tamen dubitat, quin inhabilitas ad idem Beneficium simoniacè acceptum incurratur ipso facto ante omnem sententiam, cum hoc statutum sit de jure antiquo in *Extrav. 2. de Sim. de cujus receptione non dubitatur.* Notat autem *Sanch. l. c. n. 15.* cum *Nav.* et aliis, quod, secutà sententiã*

Judicis cōdemnatoriâ, simoniacus futurus sit quidem in conscientia inhabilis ad quæcumque alia beneficia, cum per sententiam evadat infamis, et consequenter irregularis.

Cum autem mentionem fecerim de præfata *Extravaganti* 2. hîc annotare censui id, quod in fine illius sancitum inveni: Ibi enim præcipitur *omnibus et singulis Ecclesiasticis; et secularibus in virtute sanctæ Obedientiæ, ut eos omnes, quos Simoniam hujusmodi commisisse, vel procurasse, aut mediatores esse sciverint, Pontifici per se vel per alios revelare quantum citius non omittant, etiamsi complices fuerint..... Quod si non fecerint, absolvi non valeant, donec prædicta revelent, et complices detecti arctius puniantur.* Sed prædicta Extravagans in hac parte non fuit usu recepta, nec ad id obligatur ullus, nisi sit Curialis Sedis Apostolicæ, ut asserunt plures AA. graves apud *Cabass. Th. Jur. l. 5 c. 8 n. 5.* qui pro hoc citat *Nav. Cajet. Suar. etc.*

Quæritur IV. An electio Summi Pontificis simoniaca sit invalida? Negant *Suar. de Simon. c. 57. ac Fill. etc. apud Viva Op. de Benef. qu. 10. art. 1. n. 8.* et probant ex *cap. Licet 6. de Elect.* ubi Alex. III. statuit, *ut ille absque ulla exceptione ab universali Ecclesia Romanus Pontifex habeatur, qui a duabus partibus Cardinalium concordantibus electus fuerit et receptus.* Ratio, quia si talis electio esset irrita, posset facile Ecclesia esse sine Capite; saltem esset aliquando incerta. Affirmant tamen veriùs *Cabass. Th. Jur. l. 5. c. 5. n. 17 Bon. q. 7. p. 2. et Viva l. c.* ex communiore sententia. Probatur clarè ex *cap. Si quis Dist. 79.* Ubi Nicolaus II. sic sancivit: *Si quis pecuniâ vel gratiâ humanâ, sine concordia et canonicâ electione Cardinalium et sequentium religiosorum Clericorum fuerit Apostolicæ Sedi inthronizatus; non apostolicus, sed apostaticus habeatur.* Clariùs confirmatur ex *Concil Later. sub Julio II. Sess. 5.* ubi dictum fuit: *Sacro approbante Concilia statuitur, ut electio Romani Pontificis per simoniam facta, eo ipso nulla existat; et sic electo nulla in spiritalibus vel temporalibus tribuatur facultas.* Ex quibus

verbis, patet nec Pontificem sic simoniacè electum posse suam validare electionem. Nec obstat textus in *cap. Licet*, supra allatus, nec ratio adducta quod Ecclesia remaneret sinè Capite; nam ut rectè dicunt *Less. l. 2. c. 35. n. 46. et Viva ibid.* cum sententia communi: ex vi *l. Barbarius*, posito communi errore cum titulo colorato, si occulta esset simonia, eo casu Ecclesia suppleret jurisdictionem; undè omnes actus hujusmodi Pontificis benè erunt validi, et ejus definitiones adhuc infallibilem habebunt auctoritatem, ut declaratur in citato *cap. Licet*. Secùs si simonia esset publica. Quod autem Bulla Julii II. ut supra non sit recepta, ut ait *Suarez*, dicit *Viva frivolum* esse effugium.

ARTICULUS III.

An, et cui restituendum quod simoniacè acceptum?

113 *Nihil spirituale simoniacè acceptum restituendum, nisi Beneficium, et ejus fructus.*

114 *Restituendum, est pretium acceptum pro Beneficio, Ordinatione, etc.*

115 *Cui restituendum?*

116 *Cui restituendi fructus Beneficij simoniacè accepti?*

117 *Qui possint dispensare in prædictis pœnis? Usque ad n. 120.*

113) **R**esp. I. Nihil spirituale simoniacè acceptum, præter Beneficium (sub quo continetur pensio; secundùm *Bon.* negante *Less.*) est restituendum. Ratio est, quia cætera vel restitui non possunt, ut Sacramenta, vel non sunt restituenda ante sententiam: cum Canones aliud non statuerint *ex Less. n. 68. Suar. Fill. etc.* * (*Idem tenent Salm. c. 4. n. 23. 27. et 28. cum Sanch. Soto, Pal.*) contra *Azor. Laym. Bon. d. 1. qu. 7. p. 5. diss. 2. Dixi præter beneficium*; quia hoc retineri non potest, etiã ante judicis sententiam: ut patet *ex 2. Extrav. Cum detestabile, de Simonia* * (*Idem dicendum pro pretio*

» *accepto pro collatione Ordinum, et ingressu Religionis*
 » *ex c. De hoc, etc. Veniens de Sim. Vid. Salm. c. 4.*
 » *n. 29.)** *Vid. Bonac. loc. cit. ubi addit, etiã fructus*
 » *perceptos esse restituendos, tum quia nullo justo*
 » *titulo possunt retineri, cum adeptio beneficii simo-*
 » *niaca sit ipso facto irrita: tum quia sic expressè*
 » *habetur in Extr. Cum detestabile, de Simonia, Vid.*
 » *S. Th. 2. 2. qu. 100. art. 6. Nav. lib. 5. Cons. 62.*
 » *Less. l. 2. c. 35. dub. 31.*

» *Resp. 2. Pretium acceptum pro beneficio, colla-*¹¹⁴
 » *tionem Ordinum, Sacramentorum, et sacramenta-*
 » *lium, si notabiliter excedat id quod pro sustenta-*
 » *tionem exigi poterat, item pro admissione ad Religio-*
 » *nem, jure positivo restituendum est. Hoc tamen*
 » *posterius non nisi post latam sententiam, si admissus*
 » *in Monasterium maneat; quia plerumque ratione ali-*
 » *mentorum retineri potest, modò in communem usum*
 » *convertatur. Vide. Bonac. loc. cit. Less. l. 2. c. 36.*
 » *d. 30.* (Cum Pal. Laym. Sanch. apud Salm. ib. n.*
 » *31. in fine, et Elbel n. 635. ut habetur in Extr. Sanch.*
 » *de Sim. ubi dicitur, quod bona simoniacè accepta pro*
 » *ingressu ad Religionem, ad communem usum Mo-*
 » *nasteriorum possint retineri, et applicari)*.*

» *Resp. 3. Acceptum pro beneficio, aliave re spiri-*
 » *tuali, non secutâ collatione, jure naturæ restitu-*
 » *endum est ei, a quo est acceptum: quia deest titulus*
 » *retinendi, cum non præstetur id, pro quo est*
 » *datum. Si verò res tradita sit, simoniâ utrimque*
 » *completâ, probabilius est, restituendum esse Ec-*
 » *clesiæ, et non danti, quia Ecclesia utrumque*
 » *punire intendit, ut Less. Laym. loc. cit. §9.*

Quæritur hîc 1. qui rem spiritualem cum simonia¹¹⁵
 jam tradidit, et pretium accepit, cuinam illud resti-
 tuere debeat? Tres sunt sententiæ, omnes probabiles:
Prima tenet, antè sententiam pretium restituendum
 esse ei qui dedit; quia, cum recipiens incapax fuerit
 ex jure positivo illud acquirendi, dominium remansit
 apud dominum, qui non aliâ ratione intendit illud a
 se abdicare, nisi quatenus transferret in venditorem.

Ita *Sanch. Con. l. 2. c. 3. Dub. 114. n. 11. Less. l. 2. c. 35 n. 171. cum Val. Sot. Bann. Arag. Rodr. etc. ap. Salm. c. 4. n. 30.*

Secunda tenet, esse restituendum Ecclesiæ, in qua est Beneficium, ex c. De hoc, et c. Audivimus, de Sim. Et hoc in pœnam irreverentiæ irrogatæ Ecclesiæ in venditione rerum suarum. Ità S. Th. 2. 2. qu. 100. art. 6. ad 3. et 5. Salm. dict. nu. 31 S. Antonin. Laym. Suar. Caj. etc. cum Busemb. ut supra.

Tertia dicit, ex consuetudine posse restitui etiã pauperibus, ut etiã admittit n. Th. 2. 2. qu. 32. art. 7. et qu. 62. art. 5. ad. 2. cum Pal. Vict Covar. etc. et probabilem vocat Laym. apud Salm. dict n. 31. Quare recipiens pretium juxta has sententias, satis omnes probabiles (ut rectè dicunt Salm n. 31.) poterit, prout voluerit, illud restituere vel danti, vel Ecclesiæ, vel pauperibus, et etiã sibi ipsi, si egens sit, ut Salm. ibid. cum Sanch. Pretium verò pro ingressu in Religionem restituendum est ipsi danti, ut afferat ad Monasterium, ad quod transfertur, et quod alere eum debet, ut ex c. Veniens de Sim. Si tamen remaneat, potest Monasterium datum retinere ut Sanch. Pal. Suar et Laym. apud Salm. ibi. tit.

116 *Quær. 2. cui autem sint restituendi fructus Beneficii per simoniam acquisiti? Restituendos esse Ecclesiæ docet S. Th. q. 100. art. 6. ad 4. Modò commodum non recipiant ex hoc qui simoniam commiserunt. Sed probabile est posse restitui etiã pauperibus, vel successori in Beneficio; vel etiã eos componere posse cum Pontificè pro dictis fructibus, ut Salm, ib. n. 32. cum Nav. Sylv. et Sanch.*

117 *Videndum hîc ultimò, quinam possit in prædictis pœnis absolvere, aut dispensare? Certum est ex cap. pen. de Sim. quod excommunicationem; et suspensionem in Ordine simoniacè suscepto solus Pontifex possit absolvere; nisi dictæ censuræ sint occultæ, quas potest tunc absolvere etiã Episcopus, ex cap. Liteat 6. sess. 24. Conc. Frid. Et etiã Confessarii Mendicantes; ut ex comm. ait Eibel n. 645. cum Suar;*

Pal. Dicunt autem *Less. lib. 2. c. 35. n. 34. et Salm. c. 4. n. 34. in fine*, quod Bulla in contrarium *S. Pii V.* in hoc non sit recepta.

Quoad verò susceptionem Ordinum ritè susceptorum probabile est posse illam absolvere Episcopum, ut *Suar. 4. de Sim. c. 61. n. 4. et Salm. n. 34.* Licet putent probabilius oppositum cum *Pal et Sylv.* casu, quo Clericus scienter cum simonia ordinatus sit; et idem dicunt *ibid.* de suspensione Ordinantis.

Quoad inhabilitatem denique obtinendi alia Beneficia, præter illud simoniacè obtentum, potest Episcopus dispensare, ut *Sanch. l. 2. c. 3. d. 120. art. 31. et Sylv. Imola, Felin.* Excipitur, si fuerit simonia confidentialis, aut si simoniacus expectet sententiam, quia tunc est irregularis ex infamia juris. *Salm. d. n. 38. in fine, et Elb. n. 631. et 645, cum Less. Pal. Henr. etc.*

Dubium magnum est, an Episcopus dispensare possit ad habendum ipsum Beneficium simoniacè acceptum? Prænotanda sunt in hoc verba Pontificis *in c. pen. de Elect. Si alicujus electionem propter simoniam, eo ignorante, ac ratam non habente, commissam, contigerit reprobare; cum eo super prælatione, ad quam electus fuerat, illà vice non poterit Episcopus dispensare; quamvis circa eum, qui ignoranter suscepit simplex beneficium per simoniam post liberam resignationem, Episcopi dispensatione tollatur.* Hinc ad dubium respondetur I. quod, si Beneficium fuerit simplex (etiàm Canonicatûs, vel Dignitatis, cui non insit cura Animarum, ut *Sanch. et Nav. ap. Salm. c. 4. n. 35.*) et fuerit acceptum per simoniam ignoranter (scilicet, quando simonia fuit commissa ab alio, Beneficiario ignorante, ut communiter intelligunt *DD. d. n. 33. in fine*); tunc potest Episcopus dispensare etiam in illa vacatione, dummodò beneficiarius sponte renunciet; ita *Sanch. l. 2. c. 3. dub. 120. n. 22. Pal. D. 3. p. ult. n. 3. et Salm. d. n. 35. cum Sylv. Nav. et Gloss. in c. A nobis de Sim.* Vide dicta n. 111. Respondetur II. quod, si Beneficium sit curatum, non possit Episcopus dispensare illa vice; sed possit in alia

vacatione cum ignorante. *Salm. n. 37. cum Panorm. Pal. Sanch. etc.* Respondetur III. quod, si scienter simoniacè quis acceperit Beneficium sive simplex, sive curatum, etiamsi sponte renuntiet, nequeat Episcopus cum illo dispensare ad idem Beneficium habendum, neque pro illa, neque pro alia vice, ut docet *S. Th. q. 100. art. 6. ad 7. et Salm. ibid. n. 38. cum Sot. Pal. et Sanch.* Quamvis possit Episcopus dispensare ad alia Beneficia obtinenda, nisi fuerit simonia confidentialis, ut mox supra diximus *n. 117. in fine.*

119 Quær. 3. An prædictas dispensationes possit impertiri etiam Episcopus, quocum commissa est simonia? Negant probabiliter *Panorm. etc.* Sed probabilius affirmant *Salm. ibid. n. 39. cum Nav. et Sanch. ex c. Si quis Presbyter, de reb. Eccl. non alien. et ex cap. penul. de Sim.* ubi facultas Episcopis conceditur indistinctè.

120 Quær. 4. An Pontifex conferens Beneficium alicui quem scit inhabilem ad illud accipiendum ob simoniam, censeatur dispensare? Affirmant probabiliter *Pal. D. 3. p. ult. n. 9. Suar. l. 4. c. ult. n. 14. Sot. l. 9. q. 5. art. 2. et Salm. c. 4. n. 40. cum Torre.* Et idem dicunt *ibid. cum Sot. et Torre.* si Pontifex Beneficium vendat alicui. Vide *Croix n. 232.* Notandum tamen, quod, si Papa confirmat electionem, nesciens vitium simoniæ, etiamsi in Bulla dicat se supplere omnes defectus, non valeat confirmatio, quia illud intelligitur de aliis defectibus in electione, non de simonia, ut *Croix n. 234.*

INDEX

TRACTATUUM ET CAPITUM TOMI I.

LIBER PRIMUS.

TRACTATUS I. DE CONSCIENTIA.

Capita.	Paginæ.
1 De Conscientia	1
2 De Conscientia dubia	18
3 ————— probabili	26

TRACTATUS II. — *De Legibus.*

1 De natura , et obligatione legis in genere	115
Dissertatio de Romani Pontificis auctoritate	144
2 De subjecto , cui datur præceptum	200
3 De modo , quo observanda sunt præcepta	213
4 Quæ excusent à transgressione præcepti	219

LIBER II.

DE PRÆCEPTIS VIRTUTUM THEOLOGICARUM.

TRACTATUS I. — *De Præcepto Fidei.*

1 Quæ Mysteria Fidei necessariò credenda sint	275
2 Quomodo obliget præceptum Fidei	282
3 An aliquandò liceat exterius fidem veram negare , aut falsam profiteri	288
4 De infidelitate et vitiis oppositis	292

TRACTATUS II. — *De Præcepto Spei.*

Unicum. De Præcepto Spei	297

TRACTATUS III. — *De Præcepto Charitatis.*

1 An , quandò et quomodò obliget præceptum cha- ritatis Dei	300
2 De Præceptis charitatis ergà Proximum	304

LIBER III.

DE PRÆCEPTIS DECALOGI ET ECCLESIAE.

TRACTATUS I. — *De Primo Præcepto Decalogi.*

1 De superstitione et speciebus ejus ..... 37●

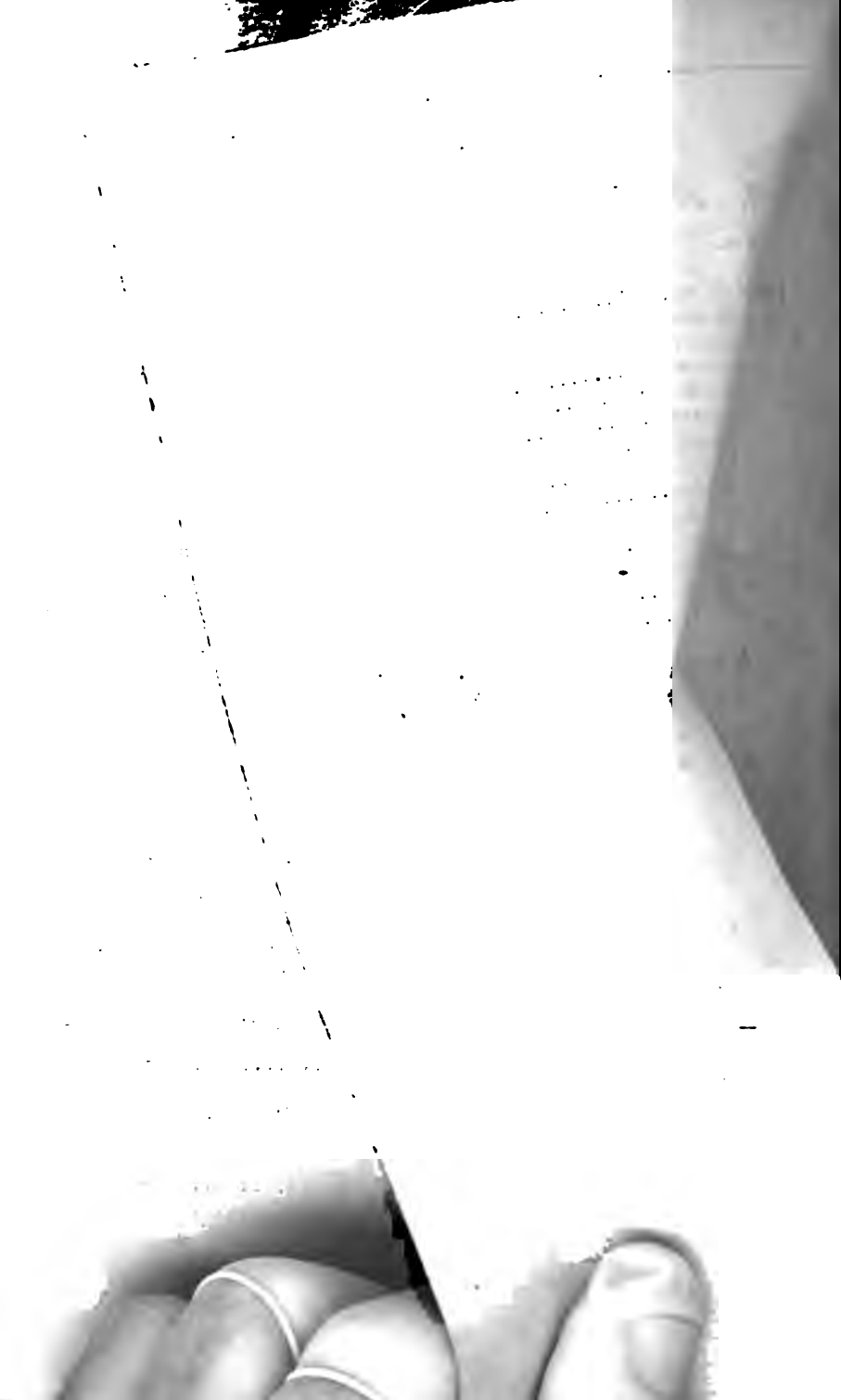
ERRATA.

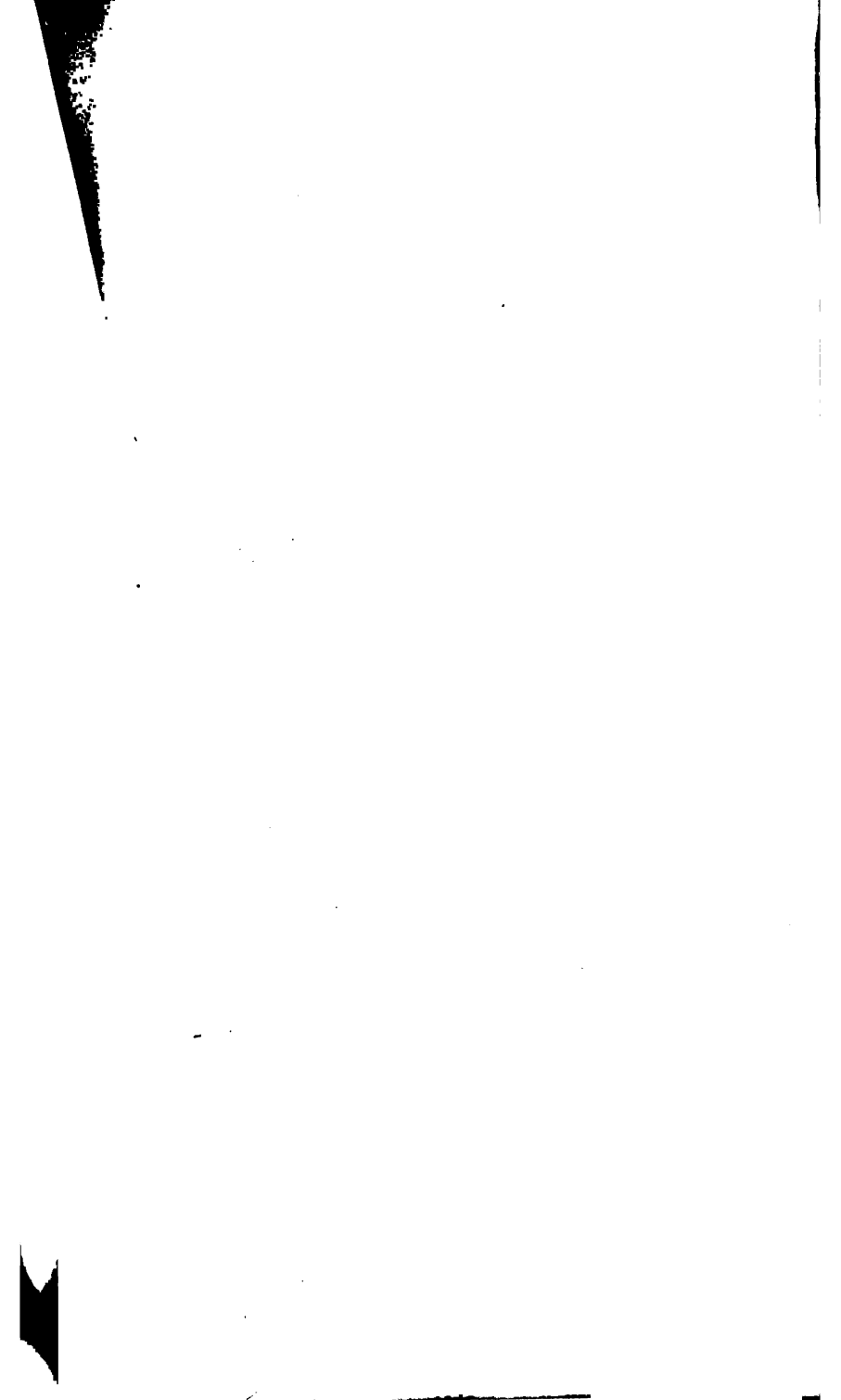

MENDA.		EMENDATA.	
Pag. 9,	lineâ 15,	terenuit	renuit.
» —,	» 16,	admittendi.....	amittendi.
» 13,	» 9,	servandum.....	servandam.
» 16,	» 23,	secundum.....	secundum.
» 38,	» 16,	vinculum	vinculi.
» 40,	» 16,	secuuti	secuti
» 49,	» 22,	nupit.....	nupti.
» 60,	» 25,	Colet.....	Collet.
» 67,	» 14,	Anelicus	Angelicus.
» 68,	» 10,	eternum.....	æternum.
» --,	» 35,	quidem.....	quidam.
» 70,	» 3,	legi sinsertionem ...	legis insertionem.
» 77,	» 37,	parendis.....	parendi.
» 103,	» 4,	cnm.....	cum.

Si alia fortè occurrant , Lector eruditus dignabitur ea corrigere.

LIBER III.

DE PRÆCEPTIS DECALOGI ET ECCLESIE.

TRACTATUS I. — *De Primo Præcepto Decalogi.*

1 De superstitione et speciebus ejus 370

ERRATA.

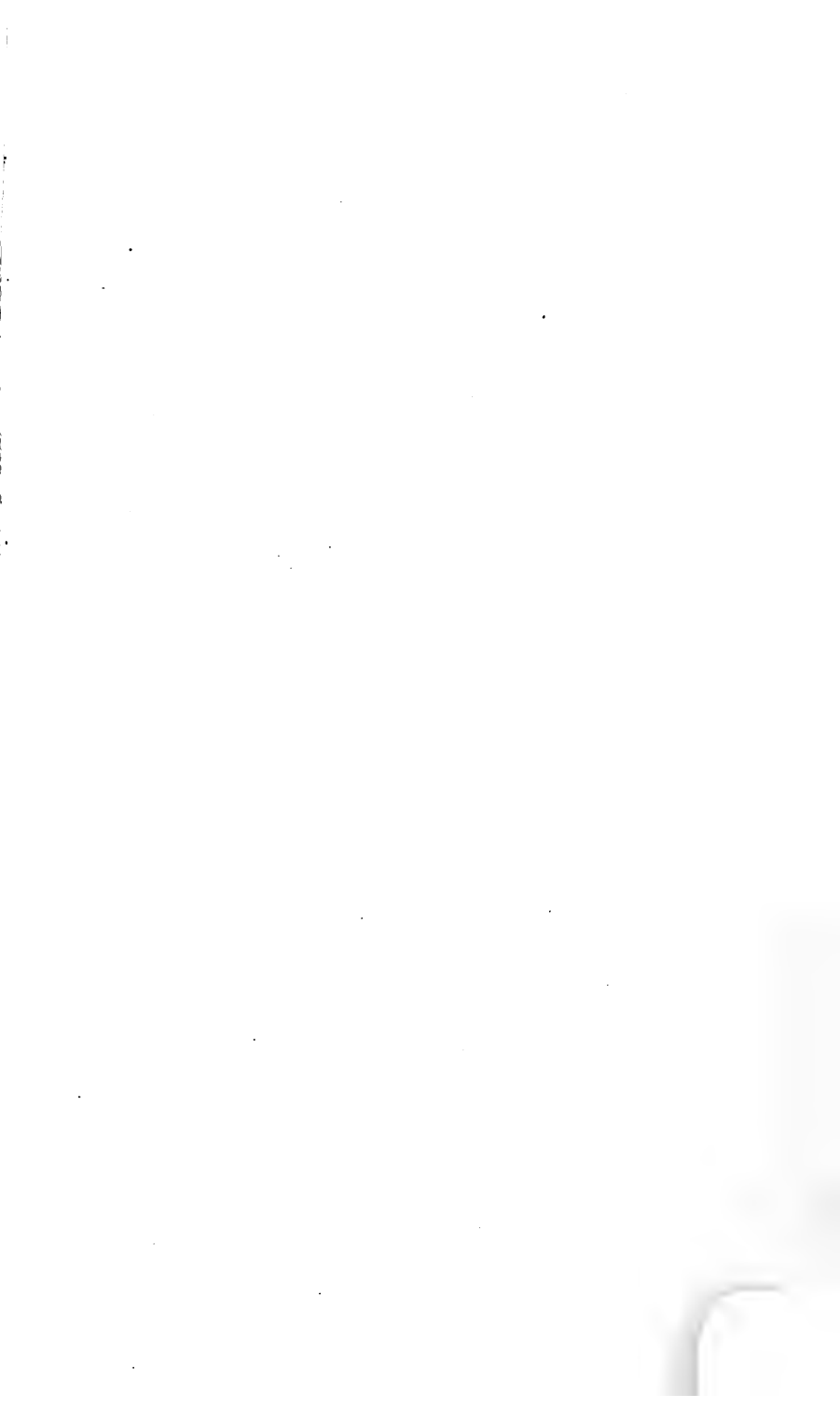
MENDA.

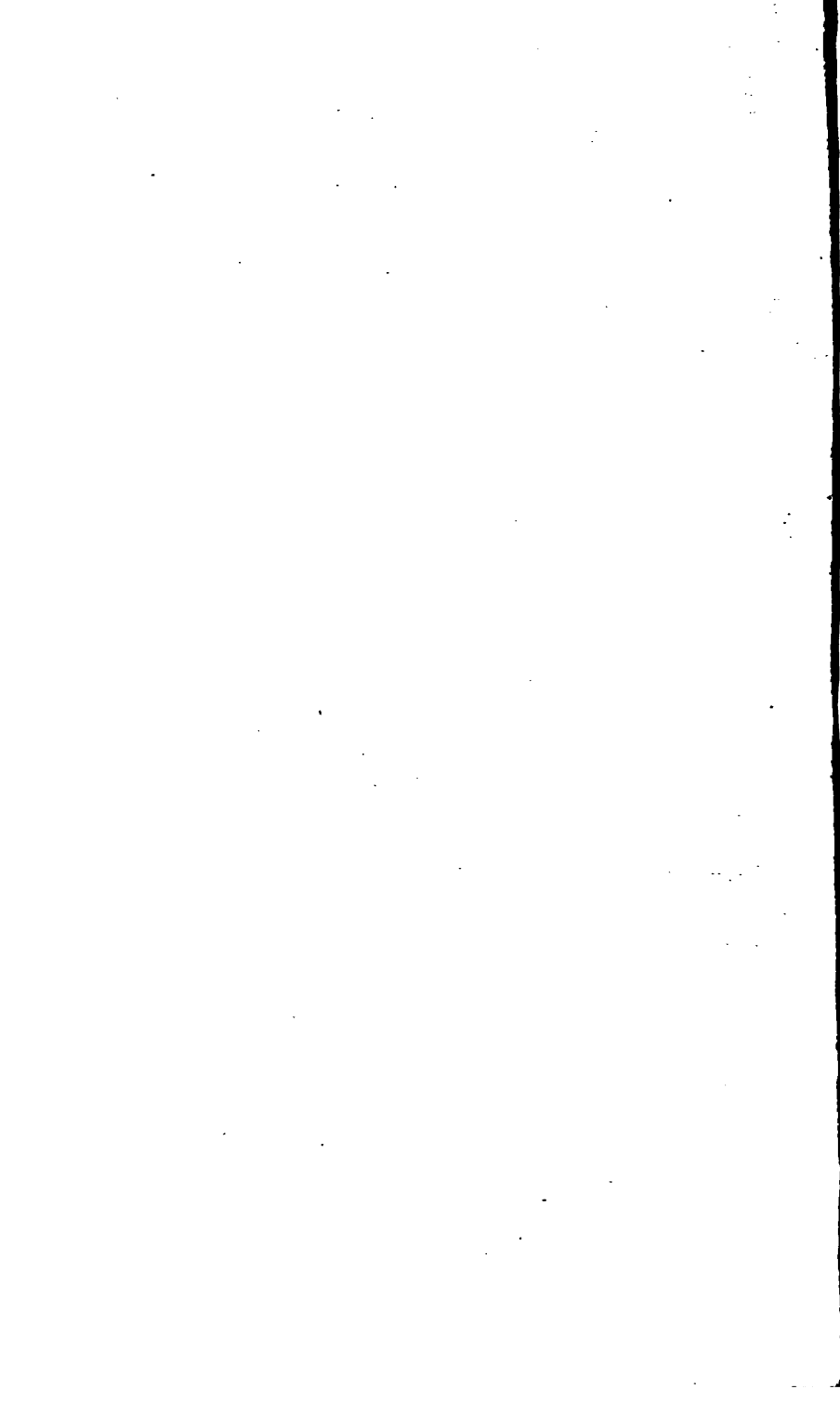
EMENDATA.

Pag. 9, lineâ 15, terenuit	renuit.
» —, » 16, admittendi.....	amittendi.
» 13, » 9, servandum.....	servandam.
» 16, » 23, secundum.....	secundum.
» 38, » 16, vinculum	vinculi.
» 40, » 16, secuuti	secuti
» 49, » 22, nupit.....	nupti.
» 60, » 25, Colet.....	Collet.
» 67, » 14, Anelicus	Angelicus.
» 68, » 10, eternum.....	æternum.
» --, » 35, quidem.....	quidam.
» 70, » 3, legi sinsertionem ...	legis insertionem.
» 77, » 37, parendis.....	parendi.
» 103, » 4, cnm.....	cum.

Si alia fortè occurrant, Lector eruditus dignabitur ea corrigere.

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

~~FEB 8 '55 H~~

B6B4237

OCT 23 '72 H
OCT 21 1972

36108
NOV 20 1972

NOV 21 1972 H

RECEIVED

